

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı
Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı

Doktora Tezi

**NAZMÎ-ZÂDE HÜSEYİN MURTAZÂ'NIN
TEZKİRE-İ EVLİYÂ-İ BAĞDÂD İSİMLİ ESERİ
(İNCELEME-TENKİTLİ METİN- DİZİN)**

Recep Şükrü GÜNGÖR
13936304

Danışman
Doç. Dr. Halil ÇEÇEN

Diyarbakır 2017

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı
Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı

Doktora Tezi

**NAZMÎ-ZÂDE HÜSEYİN MURTAZÂ'NIN
TEZKİRE-İ EVLİYÂ-İ BAĞDÂD İSİMLİ ESERİ
(İNCELEME-TENKİTLİ METİN- DİZİN)**

Recep Şükrü GÜNGÖR
13936304

Danışman
Doç. Dr. Halil ÇEÇEN

Diyarbakır 2017

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Nazmî-zâde Murtazâ'nın Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd İsimli Eseri (İnceleme-Tenkitli Metin- Dizin)” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim sadece Dicle Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezin tamamı her yerden erişime açılabilir.

17/03/2017

Recep Şükrü GÜNGÖR

KABUL VE ONAY

Recep Şükrü GÜNGÖR tarafından hazırlanan Nazmî-zâde Murtaşâ'nın Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd İsimli Eseri (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin) adındaki çalışma, 17.03.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında **DOKTORA TEZİ** olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK (Başkan)

Doç Dr. Halil ÇEÇEN (Danışman)

Doç. Dr. Ramazan SARIÇİÇEK

Yrd. Doç. Dr. Oktay BOZAN

Yrd. Doç. Dr. Zehra ÖZTÜRK

ÖNSÖZ

Evliyâ tezkireleri edebî ve dinî kültürümüz içinde önemli bir yere sahiptir. Türkçe eserler içinde Anadolu Türkçesinin önemli eserlerinden biri Feridüddin Attar'ın Tezkiretü'l-Evliyâ tercümesidir. İlk olması ve çokça tercümesinin bulunması dolayısıyla en çok tesiri Feridüddin Attar'dan çevrilen Tezkiretü'l-Evliyâ göstermiştir. Attar tercümeleri içinde Sinan Paşa'nın Tezkiretü'l-Evliyâ tercümesi önemli bir yer tutmaktadır. Attar tercümeleri, tabakât, hâl tercümesi ve evliyâ tezkiresi denen eserlerle evliyâ hayatları ele alınmış, anlatılmıştır.

Bağdatlı Hüseyin Murtazâ Efendi kendi zamanına kadar kaleme alınan eserlerden ve dilden dile aktarılan menkıbelerden yararlanarak özgün bir evliyâ tezkiresi meydana getirmiştir.

Bu çalışmamızda Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ Efendi'nin hayatı ve eserleri, onun hakkında yapılan çalışmalardan yararlanılarak anlatılmıştır. Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ Efendi'nin Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd isimli eseri bir giriş ve iki bölümde incelenmiştir.

Girişte tezkire, tabakât kitapları, Türk edebiyatında evliyâ tezkireleri hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ Efendi'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra Murtazâ Efendi'nin telif ettiği Tezkire-i Evliyâ-i

Bağdâd'ın nüshaları incelenmiştir. Tezde karşılaştırmaya dâhil ettiğimiz nüshalar tanıtılmış, ardından incelediğimiz nüshalar hakkında bilgi verilmiş ve daha sonra da diğer nüshalar hakkında bilgiler aktarılmıştır. Bu bilgilerden sonra Nazmî-zâde'nin Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd'ı telif ederken yararlandığı kaynaklar ele alınmış ve eserler kısa kısa tanıtılmıştır. Bölümün sonunda ise Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ Efendi'nin Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd'ı ile Feridüddin Attar ve Sinan Paşa'nın Tezkire-i Evliyâ isimli eserleri karşılaştırılmış ve karşılaştırılan metinlerden örnekler verilmiştir.

İkinci bölümde Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd'ın beş nüshası mukayese edilmiş ve çalışmamıza konu olan metin oluşturulmuştur. Topkapı nüshası 1717'de, Bağdatlı Vehbi nüshası 1791'de, Nadir Eserler 2512 nüshası 1861'de yazılmıştır. Diğer iki nüshadan Kılıç Ali Paşa nüshasının istinsah tarihi eskiler içinde ve Hacı Selim Ağa nüshasının da istinsah tarihi bakımından sonraki yüzyıllarda istinsah edildiği tahmin edilmektedir.

Eserde 182 isim ele alınmıştır. Bunlardan ikisi peygamber diğerleri ise sahâbe, tabiîn, tebeitabiîn ve onlardan sonra gelen evliyâlardır.

Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ Efendi bu eserini oluştururken Feridüddin Attar'ın Tezkire-i Evliyâ isimli eserinde anlattığı Bağdatlı evliyâlarla ilgili bilgilerden yararlanmış. Bunun dışında Bağdatlı veya Bağdat'ta yaşamış ve mezarı orada bulunan evliyâları anlatırken o zatlarla ilgili bilgi veren kaynak eserlerden yararlanmış ve o eserlerin isimlerini zikretmiştir.

Ele alınan bu eser, bugüne kadar yazılan evliyâ tezkireleri içinde Türkçe yazılmış özgün bir eserdir. Bu çalışmamızda eserin beş nüshasını karşılaştırdık. Metni oluştururken çeviriyazı, transkripyon işaretlerini kullandık. Metin içindeki farklılıkları dipnotta gösterdik. Topkapı nüshasını en eski, en temiz, en açık yazılması ve en iyi korunması sebebiyle karşılaştırmada ilk nüsha olarak aldık ve diğer nüshalarla beraber teze konu olan çalışmamızı meydana getirdik. Çalışmamızın sonuna sonuç, kaynakça ve dizin ekledik.

Bu eseri çalışırken yanlış ve eksiklerimizin bulunması kaçınılmazdır. Bunun için eserimizden yararlanacak olanların eksiklerimizi, yanlışlarımızı bağışlamalarını mümkünse bize bildirmelerini temenni ederiz.

Çalışmamızı yöneten ve hiçbir gayreti bizden esirgemeyen hocam Doç. Dr. Halil ÇEÇEN'e minnet ve şükranlarımı sunar, benden yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Abdurrahman ACAR, Prof. Dr. Mehmet AZİMLİ, Doç. Dr. Ahmet TANYILDIZ, Doç. Dr. Ramazan SARIÇİÇEK, Yrd. Doç. Dr. Oktay BOZAN, doktora dönem arkadaşlarım Muhammed Şerif AZARKAN ve Mehmet BÜKÜM'e teşekkür ederiz.

Recep Şükrü GÜNGÖR

Diyarbakır 2017

ÖZET

Evliyâ tezkireleri, Türk İslam edebiyatının önemli yazılı kaynakları arasında yer almaktadır. Bundan hareketle evliyâ tezkireleri, evliyâ hayatları ve tasavvuf kültürü tarihi alanlarında çalışma yapanların, özellikle de Divan Edebiyatı nesri alanında çalışan araştırmacıların müracaat edecekleri temel kitaplardandır. Bu çalışmada, Murtazâ Efendi'nin Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd isimli eseri, transkripsiyonlu ve mukayeseli olarak ele alınmıştır. Otuz yedi nüshası tespit edilen Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd'ın Topkapı Sarayı Müzesi R.1501, Kılıç Ali Paşa 784, Selim Ağa779, Nadir Eserler 2512, Bağdatlı Vehbi Efendi 1259 numaralı beş nüshatranskript edilerek, nüshalar arasında karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmamızda tezkire ve evliyâ tezkireleriyle ilgili bilgiler verilerek 17. yüzyılda yaşamış olan Murtazâ Efendi'nin biyografisi, eserleri ve yararlandığı kaynaklar anlatılmıştır. Eser, Attar tezkiresinin tercümesi ve Sinan Paşa'nın Evliyâ Tezkiresi ile karşılaştırılmıştır. Bu eserde velîlerin hayatları, menkıbeleri ve tasavvuf hakkında bilgiler verilmiştir. Eserdeki Ayetlerin mealleri, Arapça, Farsça şiirlerin ve metinlerin tercümesi yapılmıştır. Ayrıca, Türkçe ve Farsça şiirlerin vezinleri gösterilmiştir. Sonuç olarak; "Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd"ın evliyâ tezkireleri arasındaki yeri ve önemi tespit edilmeye gayret edilerek, Türk İslam kültürü açısından değeri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Evliyâ tezkireleri, Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ Efendi, Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd.

ABSTRACT

Collections of biographies of saints are among the important written resources of Turkish-Islamic literature. Therefore, collections of biographies of saints are the fundamental books that those who study collections of biographies of saints, lives of saints and history of sufi culture, especially the prose of Divan Literature, will refer to. In this search, the book called *Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd* (the Collection of the Biographies of Saints of Baghdad) written by Murtazâ Efendi is studied comparatively with transcriptions. Thirty-seven copies of *Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd* were determined; five copies, namely Topkapı Palace Museum R.1501, Kılıç Ali Paşa 784, Selim Ağa 779, Nadir Eserler 2512, Bağdatlı Vehbi Efendi 1259, were transcribed and the copies were compared. In this study, information is given about collections of biographies and collections of biographies of saints; in addition, Murtazâ Efendi's biography, works and the resources he referred to are dealt with. His work is compared to the translation of Attar's collection of biographies and Sinan Paşa's Collection of Biographies of Saints. In this study, information about the lives and anecdotes of saints, and sufism is given. The verses of the Qur'an, Arabic and Persian poems and texts in the book are translated. In addition, the prosody of the Turkish and Persian poems are shown. In conclusion, I tried to determine the place and importance of "*Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd*" among collections of biographies of saints and to show its value in terms of Turkish-Islamic culture.

Key Words

Collections of biographies of saints, Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ Efendi, *Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd*.

İÇİNDEKİLER

	SayfaNo.
ÖNSÖZ	I
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLO LİSTESİ	XXI
ŞEKİL LİSTESİ.....	XXIV
KISALTMALAR	XXV

GİRİŞ

TEZKİRENİN TANIMI, TARİHİ GELİŞİMİ ve TÜRK EDEBİYATINDA EVLİYÂ TEZKİRELERİ

1.TEZKİRE	1
2.TABAKÂT KİTAPLARI.....	2
2.1.Velîler hakkında yazılan tabakâtlar:	2

2.2.Şuarâ ve Müellifler Hakkında Yazılan Tabakâtlar:	2
2.3.Fakiler Hakkında Yazılan Tabakâtlar:	3
2.4.Muhaddisler Hakkında Yazılan Tabakâtlar:	3
2.5.Lügat Yazarlar Hakkında Yazılan Tabakâtlar:	3
2.6. Meşhurlar Hakkında Yazılan Tabakâtlar:	3
3.TÜRK EDEBİYATINDA EVLİYÂ TEZKİRELERİ	4
3.1.Nefehâtü'l-Üns:	4
3.2.Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve:	4
3.3.Reşâhât-ı Aynü'l-Hayât:	5
3.4.Tezkiretü'l-Evliyâ:	5
3.5.Tezkiretü'l-Evliyâ:	5
3.6.Ziyâret-i Evliyâ:	5
3.7.Sefîne-i Evliyâ	6
3.8.Bağdat Evliyâları	7
3.9.Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd (Câmiu'l-envâr fi menâkibi'l-ahyâr).....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

NAZMÎ-ZÂDE HÜSEYİN MURTAZÂ EFENDİ'NİN HAYATI ve ESERLERİ

1.1.HAYATI.....	8
1.2.ESERLERİ	10
1.2.1.Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd (Câmi'u'l-Envâr Fî Menâkibi'l-Ahyâr)	10
1.2.2.Gülşen-i Hulefâ.....	10
1.2.3.Zeyl-i Siyer-i Nâbî (Zeyl-i Dürretü't-tâc fi sîreti sâhibi'l-mi'râc)	10

1.2.4.Tercüme-i Târîh-i Timur (Târîh-i Timurlenk, Timurnâme)	11
1.2.5.Şerh-i Kasîde-i Ferezdak	11
1.2.6.Tercüme-i Tuyûr-ı Cârîha ve Zavâri-yi Sâide	11
1.2.7.Şerh-i Şevâhid-i Muğni'l-Lebîb	12
1.2.8.Şerh-i Lugat-ı Târih-i Vassâf (Tercüme-i Târîh-i Vassâf).....	12
1.2.9.Dîvan.....	12
1.2.10.Tercüme-i Kitâb-ı Fezâilî'l-Hayl.....	12
1.2.11.Münşeât-ı Nazmî-zâde:.....	12
1.2.12.Tercüme-i Kâbûs-nâme.....	12
1.2.13.Kenzü'l-Ârifîn	13
1.2.14.Hey'et-i Seniyye Tercümesi (Tercüme-i Hey'eti'l-İslâmiyye)	13
1.2.15.Risâle fî Rub'i Düstûri'l-Müceyyeb	13
1.2.16.Şerhu Tecziyeti'l-Emsâr ve Tecziyeti'l-Âsâr	13
1.2.17.Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl	13
1.2.18.Devhatü'l-Vüzerâ.....	14
1.3. TEZKİRE-İ EVLİYÂ-İ BAĞDÂD'IN İNCELENMESİ.....	14
1.3.1. Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd'ın Yazılmasındaki Amaç.....	14
1.3.2. Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd'ın Muhtevâ Özellikleri.....	15
1.3.3. Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd'ın Tercümeleri.....	15
1.4. TEZKİRE-İ EVLİYÂ-İ BAĞDAD'IN YAZMA NÜSHALARI.....	16
1.4.1. Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd'ın Şekil Özellikleri.....	16
1.4.2. Bu çalışmada incelenen nüshaların tanıtımı:	18
1.4.3. Çalışmada Baştan Sona Karşılaştırılan nüshalar	19

1.4.4. Başlangıç ve bitiş bölümleri incelenen, şeceresi çıkarılan nüshalar: ...	26
1.4.5. Şecere Hakkında Açıklama.....	31
1.4.6. Görülen ve İncelenen Nüshalarla İlgili Tablolar	31
1.4.7. Kütüphane Kayıtlarında Görülen ve incelenemeyen Nüshalar.....	32
1.4.8. Yurt Dışında Bulunan Nüshalar.....	32
1.5. MÜELLİFİN YARARLANDIĞI KAYNAKLAR	33
1.5.1. Tezkiretü'l-Evliyâ.....	33
1.5.2. Câmiü's-Siyer	34
1.5.3. Şevâhidü'n-Nübüvve	34
1.5.4. Ravzatü'l-Ebrâr.....	34
1.5.5. Nefehâtü'l-Üns	35
1.5.6. Savâ'ik	35
1.5.7. Ravzatü's-Safâ.....	36
1.5.8. İstiâb	37
1.5.9. Delâyilü'n-Nübüvve	37
1.5.10. Hayâtü'l-Hayavân.....	38
1.5.11. Hadîkatü's-Sü'adâ.....	38
1.5.12. Ravzatü'ş-Şühedâ	39
1.5.13. Gülşenü'ş-Şühedâ	39
1.5.14. Tabakât-ı Şa'rânî.....	39
1.5.15. Târih-i Hatib	40
1.5.16. Târih-i Yâfi'î.....	40
1.5.17. Târih-i Taberî.....	40

1.5.18. el-Lüm ^{ca}	41
1.5.19. Şerh-i Hemziyye-i İbni Hacer.....	42
1.5.20. Târih-i İbni Hallikân.....	42
1.5.21. Târih-i Nişâbur.....	43
1.5.22. Şerh-i Mesnevî-i Kâşifi.....	44
1.5.23. Tabakât.....	44
1.5.24. Esmâ'ü'r-Ricâl.....	45
1.6. ÇALIŞTIĞIMIZ METNİN ATTAR VE SİNAN PAŞA'NIN TEZKİRETÜ'L-EVLİYÂ'SI İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	45
Karşılaştırdığımız Metinler.....	48
1.6.1. Birinci Metin (Feridüddin Attar):.....	48
1.6.2. İkinci Metin (Sinan Paşa):.....	54
1.6.3. Üçüncü Metin (Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ):.....	56
1.7. METNİ OKURKEN DİKKATE ALDIĞIMIZ HUSUSLAR.....	60
1.8. TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	62

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

TEZKİRE-İ EVLİYÂ-İ BAĞDÂD

BİSMİ'LLÂHİ'R-RAĦMÂNİ'R-RAĦİM VE BİHÎ NESTA ^{cin}	63
ZİKİR-İ CEMİL-İ NEBİYYU'LLÂH YÛŞA ^{ca} ALEYHİ'S-SELÂM.....	67
ZİKİR-İ ĦÂZRET-İ ZİLKİFL ^{ca} ALEYHİ'S-SELÂM.....	69
ZİKİR-İ CEMİL-İ ESEDU'LLÂHİ'L-GÂLİB EMİRÛ'L MÛMİNİN ^{ca} ALİ BİN EBİ TĦALİB KERREMA'LLÂHU VECHEHU.....	69

ZİKR-İ CEMİL-İ HAẒRET-İ İMÂM-I HÜSEYN BİN °ALĪ RAĞİYA'LLĀHU °ANHUMĀ	77
ZİKR-İ CEMİL-İ HAẒRET-İ SELMĀN-I FĀRİSĪ RAĞİYA'LLĀHU TE°ĀLĀ °ANH	84
ZİKR-İ CEMİL-İ HAẒRET-İ HUZĒYFETÜ'L-YEMĀNĪ RAĞİYA'LLĀHU °ANH	89
ZİKR-İ CEMİL-İ HABBĀB BİN EL-EREŞ RAĞİYA'LLĀHU °ANH VE ARZĀH	90
ZİKR-İ CEMİL-İ MUĞĪRE BİN ŞU°BE °RAĞİYA'LLĀHU TE°ĀLĀ °ANH91	
ZİKR-İ CEMİL-İ EL-ESVED BİN YEZĪD BİN KAYSĪ'N-NEĤA°Ī °RAĞİYA'LLĀHU °ANH	91
ZİKR-İ CEMİL-İ MÜSLĪM BİN°AĶĪL BİN EBĪ ṬĀLĪB °RAĞİYA'LLĀHU °ANH	92
ZİKR-İ CEMİL-İ HÜRR BİN YEZĪD BİN RĪBĀHĪ °ALEYHĪ'R-RAĤME..	94
ZİKR-İ ŞÜHEDĀ-YI KERBELĀ	96
ZİKR-İ CEMİL-İ °ABDULLĀH BİN EBĪ AVFĪ RAĞİYA'LLĀHU °ANH..	100
ZİKR-İ CEMİL-İ °ABDULLĀH BİN YEZĪD RAĞİYA'LLĀHU °ANH.....	101
ZİKR-İ CEMİL-İ °ABDU'RRAĤMĀN BİN EYDĪ'L-ĤUZĀ°Ī RAĞİYA'LLĀHU °ANH.....	101
ZİKR-İ CEMİL-İ °ADĪYY BİN HĀTEM RAĞİYA'LLĀHU °ANH.....	102
ZİKR-İ CEMİL-İ °UĶBE BİN °AMR RAĞİYA'LLĀHU °ANH.....	102
ZİKR-İ CEMİL-İ °AMR BİN ḤARĪŞ RAĞİYA'LLĀHU °ANH.....	103
ZİKR-İ CEMİL-İ SEHL BİN ḤANĪF °RAĞİYA'LLĀHU °ANH	103
ZİKR-İ CEMİL-İ SÜVEYD BİN MUĶARRĪN °RAĞİYA'LLĀHU °ANH..	104
ZİKR-İ CEMİL-İ ḶARZĀ BİN KA°B °RAĞİYA'LLĀHU °ANH	104

ZİKR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ MUHAMMED BİN HATİB ‘RADİYA’LLĀHU °ANH	105
ZİKR-İ CEMİL-İ VEHB BİN °ABDULLĀH ‘RADİYA’LLĀHU °ANH.....	105
ZİKR-İ CEMİL-İ EL-EŞ°AŞ BİN KAYS ‘RADİYA’LLĀHU °ANH.....	106
ZİKR-İ CEMİL-İ UHBĀN BİN ÜVEYS ‘RADİYA’LLĀHU °ANH.....	107
ZİKR-İ CEMİL-İ BERRĀ° BİN °AZİB ‘RADİYA’LLĀHU °ANH.....	107
ZİKR-İ CEMİL-İ CĀBİR BİN SÜMRE ‘RADİYA’LLĀHU °ANH	107
ZİKR-İ CEMİL-İ HĀLİD BİN °ARFAZA ‘RADİYA’LLĀHU °ANH.....	108
ZİKR-İ CEMİL-İ ZEYD BİN ERĀAM ‘RADİYA’LLĀHU °ANH	108
ZİKR-İ CEMİL-İ ZEYD BİN HĀLİD ‘RADİYA’LLĀHU °ANH	109
ZİKR-İ CEMİL-İ SA°İD BİN HARİŞ ‘RADİYA’LLĀHU °ANH	109
ZİKR-İ CEMİL-İ SÜHEYL BİN EBĪ HAYŞEME ‘RADİYA’LLĀHU °ANH	110
ZİKR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ İMĀM-I EBŪ HANĪFE-İ KŪFĪ ‘RADİYA’LLĀHU °ANH	110
ZİKR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ İMĀM-I MŪSĀ KĀZİM BİN CA°FERİ°Ş-SĀDIK ‘RADİYA’LLĀHU °ANH	118
ZİKR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ İMĀM-I MUHAMMEDŪ°L-CEVĀD ‘RADİYA’LLĀHU °ANH	122
ZİKR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ İMĀM-I °ALİYYŪ°L-HĀDĪ BİN MUHAMMEDĪ°L-CEVĀD ‘RADİYA’LLĀHU °ANH.....	125
ZİKR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ İMĀM-I HĀSANŪ°L-°ASKERĪ BİN °ALİYYŪ°L-HĀDĪ ‘RADİYA’LLĀHU °ANH	129
ZİKR-İ CEMİL-İ AHMED BİN HANBEL ‘RADİYA’LLĀHU °ANH	132
ZİKR-İ CEMİL-İ İMĀM-I EBŪ YŪSUF YA°KŪB ‘RADİYA’LLĀHU °ANH	134

ZİKR-İ İBRĀHĪM BİN SA°D °ALEYHĪ'R-RAḤME	138
ZİKR-İ İBRĀHĪM BİN MUḤAMMED BİN °UBEYD °ALEYHĪ'R-RAḤME	138
ZİKR-İ İBRĀHĪM BİN MUḤAMMEDĪ'R-RAḤĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME ...	139
ZİKR-İ AḤMED BİN MUḤAMMEDĪ'L-BERḶĀNĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME	139
ZİKR-İ AḤMED BİN YŪNUS °ALEYHĪ'R-RAḤME	140
ZİKR-İ İSMĀ°ĪL BİN AḤMED °ALEYHĪ'R-RAḤME	140
ZİKR-İ İSMĀ°ĪL BİN İŞḤAḶ °ALEYHĪ'R-RAḤME.....	140
ZİKR-İ İSMĀ°ĪL BİN CA°FER °ALEYHĪ'R-RAḤME.....	141
ZİKR-İ İSMĀ°ĪL BİN °ULEYYE °ALEYHĪ'R-RAḤME.....	141
ZİKR-İ °ABDULLĀH BİN °UTBE °RADĪYA'LLĀHU °ANH	141
ZİKR-İ °ABDULLĀH BİN MUḤAMMED °ALEYHĪ'R-RAḤME.....	142
ZİKR-İ ŞŪCĀ° BİN VELĪD °ALEYHĪ'R-RAḤME.....	142
ZİKR-İ °ABBĀD BİN °AVVĀM °ALEYHĪ'R-RAḤME.....	143
ZİKR-İ MUḤAMMEDŪ'L-HĀZĪMĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME	143
ZİKR-İ ZŪHEYR BİN ḤARB °ALEYHĪ'R- RAḤME	143
ZİKR-İ °ABDULLĀH BİN SŪLEYMĀN ES-SEḤRĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME	144
ZİKR-İ °ABDULLĀH BĪNĪ'L-ḤASAN BĪNĪ'L-ḤASAN BİN °ALĪ BİN EBĪ ṬĀLĪB °RADĪYA'LLĀHU °ANH.....	144
ZİKR-İ SA°ĪD BİN CŪBEYR °ALEYHĪ'R-RAḤME.....	145
ZİKR-İ CEMĪL-İ °ABDULLĀH BĪNĪ'L-MŪBĀREK °ALEYHĪ'R-RAḤME	148
ZİKR-İ °ABDUL°AZĪZ BİN °ABDULLĀH °ALEYHĪ'R-RAḤME.....	150

ZİKR-İ °ABDULEVVEL °ALEYHİ'R-RAHME.....	150
ZİKR-İ °ABDULLĀH BİN İDRĪS °ALEYHİ'R-RAHME	151
ZİKR-İ °ABDULLĀH BİN MÜSLİM °ALEYHİ'R-RAHME	151
ZİKR-İ °ABDULLĀH BİN °ÖMER BİN MEYSERE °ALEYHİ'R-RAHME	151
ZİKR-İ °ALĪ BİNİ'L-CA°D BİNİ'L-CEVHERĪ °ALEYHİ'R-RAHME	152
ZİKR-İ °ALĪ BİN °ABDULLĀH °ALEYHİ'R-RAHME.....	152
ZİKR-İ KAYS BİN EBĪ HĀZİM °RADĪYA'LLĀHU °ANH.....	153
ZİKR-İ MAHMŪD BİN HADDĀS °ALEYHİ'R-RAHME	153
ZİKR-İ CEMĪL-İ EŞ-ŞEYH °ABDULKĀDİR CEYLĀNĪ KADDESE SIRRUHU	154
ZİKR-İ CEMĪL-İ EBŪ °AMR BİN °ALĀ °ALEYHİ'R-RAHME	161
ZİKR-İ RABĪ°A BİN °ABDURRAHMĀN °RADĪYA'LLĀHU °ANH.....	161
ZİKR-İ CEMĪL-İ HĀBĪB-İ °ACEMĪ °ALEYHİ'R-RAHME	162
ZİKR-İ CEMĪL-İ HĀZRET-İ ŞEYH MA°RŪF-I KERHĪ °ALEYHİ'R- RAHME.....	166
[ZİKR-İ CEMĪL-İ ZŪNNŪN-I MIŞRĪ °ALEYHİ'R-RAHME	171
ZİKR-İ CEMĪL-İ İBRĀHĪM BİN EDHEM °ALEYHİ'R-RAHME.....	173
ZİKR-İ CEMĪL-İ HĀRİŞ-İ MUHĀSĪBĪ °ALEYHİ'R-RAHME.....	179
ZİKR-İ CEMĪL-İ CŪNEYD-İ BAĞDĀDĪ °ALEYHİ'R-RAHME.....	181
ZİKR-İ CEMĪL-İ HŪSEYİN MANŞŪR-I HALLĀC °ALEYHİ'R-RAHME	188
ZİKR-İ CEMĪL-İ EBU'L-°ABBĀS MESRŪK °ALEYHİ'R-RAHME	192
ZİKR-İ CEMĪL-İ EBŪ BEKR ŞİBLĪ °ALEYHİ'R-RAHME.....	193
ZİKR-İ EBU'L-HŪSEYN EN-NŪRĪ °ALEYHİ'R-RAHME.....	196

ZİKİR-İ CEMİL-İ BİŞR-İ HÂFİ °ALEYHİ'R-RAHME	200
ZİKİR-İ CEMİL-İ ŞEYH HÂMMÂD °ALEYHİ'R-RAHME	204
ZİKİR-İ CEMİL-İ TÂCÜ'L-°ÂRİFİN °ALEYHİ'R-RAHME	206
ZİKİR-İ EBU'L-°ABBÂS AHMED BİN ŞÜREYH-İ FAKİH °ALEYHİ'R-RAHME.....	207
ZİKİR-İ ŞEYH SIRRÎ-Yİ SAKAŦİ °ALEYHİ'R-RAHME	208
ZİKİR-İ DÂVUD ET-ŦÂYİ °ALEYHİ'R-RAHME	210
ZİKİR-İ BEHLÛL °ALEYHİ'R-RAHME.....	213
ZİKİR-İ ŞEYH EBÛ'N-NECİB °ABDULKÂHİR SÛHREVERDİ	214
ZİKİR-İ ŞEYH MEKÂRİM °ALEYHİ'R-RAHME.....	215
ZİKİR-İ ŞEYH SEKRÂN °ALEYHİ'R-RAHME	216
ZİKİR-İ ŞEYH CÂGİR °ALEYHİ'R-RAHME	216
ZİKİR-İ ŞEYH DÂVUD ZÂHIRÎ.....	217
ZİKİR-İ ŞEYH EBÛ MUHAMMED RUVEYİM	217
ZİKİR-İ CEMİL-İ EŞ-ŞEYH ŞEHÂBEDDİN SÛHREVERDİ °ALEYHİ'R-RAHME.....	218
ZİKİR-İ ŞEYH EBÛ ŦÂLİB MUHAMMED BİN °ALİYYİ'L-MEKKİ °ALEYHİ'R-RAHME	220
ZİKİR-İ EBU'L HÂSAN MUHAMMED BİN AHMED BİN İSMÂİL ŞEM°ÜN °ALEYHİ'R-RAHME	220
ZİKİR-İ EBÛ °AMR BİN MUHAMMEDÛ'L-MA°RÛF Bİ'L-MUŦARRAZİ'L-BAVERDİ RAD.	221
ZİKİR-İ EBÛ BEKR MUHAMMED BİN EBİ MUHAMMEDÛ'L- ENBÂRİ °ALEYHİ'R-RAHME	222
ZİKİR-İ ŞEYH NECMEDDİN RÂZİ °ALEYHİ'R-RAHME.....	223

ZİKR-İ EBİ'L-°ABBĀS MUḤAMMEDÜ'L-MEŞHÜR Bİ-İBNİ'S-SEMMĀK °ALEYHİ'R-RAḤME	224
ZİKR-İ EBU'L-ḤÜSEYN AḤMEDÜ'L-ḲUDŪRĪ °ALEYHİ'R-RAḤME ..	225
ZİKR-İ EBĪ BEKR AḤMEDÜ'L-ḤĀFİZU'L-MA°RŪF Bİ'L-ḤATĪBÜ'L- BAĖDĀDĪ °ALEYHİ'R-RAḤME.....	225
ZİKR-İ EBU'L-ḤASAN AḤMED BİN YAḤYĀ ER-RĀVENDĪ °ALEYHİ'R- RAḤME.....	226
ZİKR-İ EBU'L-FŪTŪḤ AḤMED BİN °ALĪ °ALEYHİ'R-RAḤME	227
ZİKR-İ EBU'L-ABBĀS AḤMED BİN YAḤYĀ °ALEYHİ'R-RAḤME.....	227
ZİKR-İ EBŪ °AMR İŞĤĀḲ BİN MURĀDÜ'Ş-ŞEYBĀNĪ °ALEYHİ'R- RAḤME.....	228
ZİKR-İ EBŪ °ALĪ ḤASAN BİNİ'Ş-ŞABBĀḤ °ALEYHİ'R-RAḤME.....	229
ZİKR-İ EBŪ °ALİYYŪ'L-ḤASAN BİNİ'L-ḲĀSİMÜ'T-ṬABERĪ °ALEYHİ'R-RAḤME	229
ZİKR-İ EBŪ °ALĪ ḤASAN BİN İBRĀḤĪM °ALEYHİ'R-RAḤME.....	230
ZİKR-İ EBU'L-ḲĀSİM İBRĀḤĪM BİN MUḤAMMED °ALEYHİ'R- RAḤME.....	230
ZİKR-İ EBŪ ḤĀMİD °AḤMEDÜ'L-ESFERĀNĪ °ALEYHİ'R-RAḤME	231
ZİKR-İ EBŪ °AMR-I °ĀMİR °ALEYHİ'R-RAḤME	231
ZİKR-İ EBŪ MUḤAMMED °ABDULLAH BİN CA°FERÜ'N-NAḤVĪ °ALEYHİ'R-RAḤME	233
ZİKR-İ EBU'L-BEḲĀ °ABDULLĀHU'L-°AKBERĪ °ALEYHİ'R-RAḤME	233
ZİKR-İ EBŪ MŪSĀ SŪLEYMĀN BİN MUḤAMMED °ALEYHİ'R- RAḤME.....	234
ZİKR-İ CEMĪL-İ AḤNEF BİN ḲAYS °ALEYHİ'R-RAḤME.....	235
ZİKR-İ EBŪ ÜMMEYYETÜ'L-ḲĀDĪ 'RADĪYA'LLĀHU °ANH	236

ZİKR-İ EBU'L-ḤASAN °ALĪ BİN MUḤAMMEDÜ'L-MA°RÜF Bİ'L-MA°VERDĪ	237
ZİKR-İ EBU'L-ḤASAN °ALĪYYÜ'L-EŞ°ARĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME	238
ZİKR-İ EBU'L-ḤASAN °ALĪ BİN MUḤAMMEDÜ'L-MA°RÜF Bİ-KĪYĀ EL-MULAḤḤAB Bİ-°İMĀDİDDĪN'İL-HİRĀSĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME	239
ZİKR-İ EBU'L-ḤASAN °ALĪYYÜ'L-MEŞHÜR BĪDĀR-I ḲUṬNĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME	240
ZİKR-İ EBŪ ḤAṬṬĀB ḲATĀDE BİN DA°ĀME °ALEYHĪ'R-RAḤME....	241
ZİKR-İ EBŪ CA°FER MUḤAMMEDÜ'T-ṬĀBERĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME	241
ZİKR-İ MUḤAMMED BİN HEBBETULLAḤĪ'S-SİLMĀSĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME.....	242
ZİKR-İ ḲĀDĪ EBŪ BEKR MUḤAMMEDÜ'L-BĀḲİLLĀNĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME.....	243
ZİKR-İ MUḤAMMED BİN İŞĤAḲ BİN YESĀRŪ'L-MEDENĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME.....	244
ZİKR-İ MUḤAMMED BİN EBĪ NAŞRU'L-ḤAMĪDĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME	244
ZİKR-İ EBU'L-FAḐL MUḤAMMEDÜ'L-MA°RÜF Bİ'L-ḲAYSERĀNĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME	245
ZİKR-İ EBU'L-FAḐL MUḤAMMED BİN NĀŞĪRĪ'S-SİLLĀMĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME.....	246
ZİKR-İ EBŪ BEKR MUḤAMMED BİN °OŞMĀN °ALEYHĪ'R-RAḤME.	247
ZİKR-İ EBU'L-FETH NAŞRULLAḤĪ'L-MA°RÜF Bİ-İBNĪ'L-EŞĪRĪ'L-CİZRĪ.....	247
ZİKR-İ EBU'L-BAḤTERĪ VEHB BİN VEHB °ALEYHĪ'R-RAḤME	248
ZİKR-İ HİŞĀM BİN °URVE 'RADĪYA'LLĀHU °ANH	248
ZİKR-İ EBŪ YŪSUF YA°ḲŪB BİN EBĪ SELLEMEHĪ'L-MA°RÜF Bİ-MĀCEŞŪNĪ	249

ZİKİR-İ ŞEYH �ALİ HEYTİ �ALEYHİ'R-RAHME	250
ZİKİR-İ ŞEYH BEKÂ° BİN BAŦŪ �ALEYHİ'R-RAHME	253
ZİKİR-İ ŞEYH EBŪ SA�ID �İLEVİ �ALEYHİ'R-RAHME	254
ZİKİR-İ ŞEYH MÂCIDŪ'L-KİREVİ �ALEYHİ'R-RAHME	255
ZİKİR-İ ŞEYH MAŦAR BÂDARANİ �ALEYHİ'R-RAHME	257
ZİKİR-İ ŞEYH HÂLİFE BİN MŪSÂ NEHR-İ MŪLKİ	258
ZİKİR-İ ŞEYH EBU'L-ĦASANİ'L-CŪSEKİ �ALEYHİ'R-RAHME	260
ZİKİR-İ EBU'L-ĦASAN BİN İDRİSİ'L-YA�KŪBİ �ALEYHİ'R-RAHME..	261
ZİKİR-İ ŞEYH EBİ MUĦAMMEDİ'L-MAGRİBİ �ALEYHİ'R-RAHME ...	263
ZİKİR-İ ŞEYH MUĦAMMEDŪ'L-EZHERİ �ALEYHİ'R-RAHME	265
ZİKİR-İ EBŪ �ABDULLAH MUĦAMMEDŪ'L-VÂKİDİ �ALEYHİ'R- RAHME.....	265
ZİKİR-İ CEMİL-İ �AVN BİN �ALİ BİN EBİ ŦÂLİB �RADİYA'LLÂHU �ANH	267
ZİKİR-İ CEMİL-İ �ALİ İBNİ �ALİ İBNŪ'L-ĦŪSEYN �RADİYA'LLÂHU �ANHUM.....	267
ZİKİR-İ CEMİL-İ İMÂM-I EBU'L-ĦÂSİM �ALEYHİ'R-RAHME	268
ZİKİR-İ CEMİL-İ İMÂM-I ĦAMZA İBNİ İMÂM-I MŪSÂ KÂZİM �RADİYA'LLÂHU �ANH	268
ZİKİR-İ CEMİL-İ �İMRÂN BİN �ALİ İBNİ EBİ ŦÂLİB �RADİYA'LLÂHU �ANH	269
ZİKİR-İ İBRÂĦİM VE İSMÂ�İL İBNİ ĦAZRET-İ İMÂM-I MŪSÂ RAD. .	269
[ZİKİR-İ MANŞŪR BİNİ'L-ĦASAN �ALEYHİ'R-RAĦMETİ VE'T- TAĦİYYE.....	270
ZİKİR-İ CEMİL-İ İBRÂĦİM MŪCÂB �ALEYHİ'R-RAHME	270
ZİKİR-İ CEMİL-İ SA�ID BİNİ'L-ĦASAN �RADİYA'LLÂHU �ANH	271

ZİKİR-İ CEMİL-İ KANBER °ALĪ °RADĪYA°LLĀHU °ANH	272
ZİKİR-İ CEMİL-İ İMĀM NĀŞIRUDDĪN °ALEYHĪ°R-RAĦME	272
ZİKİR-İ CEMİL-İ °ABDURRAĦMAN İBNÜ°L-CEVZĪ °ALEYHĪ°R-RAĦME	273
.....	
ZİKİR-İ CEMİL-İ Ħ ^V ĀCE NŪREDDĪN °ALEYHĪ°R-RAĦME.....	274
ZİKİR-İ CEMİL-İ ŐEYĦ °ALİYYŪ°L-ĦAĎRĀVĪ °ALEYHĪ°R-RAĦME ..	274
ZİKİR-İ ŐEYĦ °ABDULLAĦĪ°R-RĀSĪ °ALEYHĪ°R-RAĦME	275
ZİKİRİ°Ő-ŐEYĦ °ABDURREZZĀK °ALEYHĪ°R-RAĦME.....	275
ZİKİRİ°Ő-ŐEYĦ MUĦAMMEDŪ°D-DŪRĪ °ALEYHĪ°R-RAĦME	276
ZİKİRİ°Ő-ŐEYĦ MUĦAMMEDŪ°L-°ĀĶŪLĪ °ALEYHĪ°R-RAĦME	276
ZİKİR-İ ŐEYĦ MUĦAMMED ELFĪ °ALEYHĪ°R-RAĦME.....	277
ZİKİR-İ CEMİL-İ MUĦAMMED MECNŪN °ALEYHĪ°R-RAĦME	277
ZİKİR-İ ŐEYĦ AĦMEDŪ°L-BAĶLİYYŪ°L-YEMĀNĪ °ALEYHĪ°R-RAĦME	277
.....	
ZİKİR-İ CEMİL-İ PİR DĀVUD °ALEYHĪ°R-RAĦME.....	278
ZİKİR-İ ES-SEYYİD İBRĀĦĪM °ALEYHĪ°R-RAĦME	278
ZİKİR-İ ŐEYĦ MUĦAMMEDŪ°L-°ARABĪ °ALEYHĪ°R-RAĦME.....	278
ZİKİR-İ İBRĀĦĪMŪ°L-FAŽL °ALEYHĪ°R-RAĦME	279
ZİKİR-İ CEMİL-İ ES-SEYYİD SULTĀN °ALĪ °ALEYHĪ°R-RAĦME	279
ZİKİR-İ ŐEYĦ EBŪ BEKR ĶAŦĪ°Ī °ALEYHĪ°R-RAĦME	279
ZİKİRİ°Ő-ŐEYĦ MUĦAMMED°ŪL-CEVELĀNĪ °ALEYHĪ°R-RAĦME....	280
ZİKİRİ°Ő-ŐEYĦ SİRĀCEDDĪN °ALEYHĪ°R-RAĦME	280
ZİKİR-°Ő-ŐEYĦ °ABDŪ°L-°AZĪZ °ALEYHĪ°R-RAĦME.....	280
ZİKİRİ°Ő-ŐEYĦ MUĦAMMEDŪ°L-FAŽL °ALEYHĪ°R-RAĦME	281

ZİKİR-İ CİVÂN-MERD-İ KAŞŞÂB °ALEYHİ'R-RAHME	281
ZİKİRİ'Ş-ŞEYH MUHAMMEDİ'L-VETTİRİ °ALEYHİ'R-RAHME.....	281
ZİKİR-İ CEMİL-İ BABA FAHR-I VELİ °ALEYHİ'R-RAHME	282
ZİKİR-İ CEMİL-İ ŞEYH HAMA °ALEYHİ'R-RAHME	282
ZİKİR-İ ŞEYH CEMİL °ALEYHİ'R-RAHME.....	282
ZİKİR-İ ŞEYH MUHAMMED ÇİRKİN	283
ZİKİR-İ ŞEYH ŞANDAL	284
[ZİKİRİ'Ş-ŞEYH EBÜ SEYFEYN.....	284
[ZİKİR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ MANŞÜR BİNİ'L-HASAN 'RADİYA'LLÂHU °ANHUMÂ	285
SONUÇ	286
KAYNAKÇA	288
DİZİN	296

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Nesih Yazıyla Yazılan Nüshalar

NE 2512	NE 1209	TK E.H.1204	AE 1067
NE 374	NE 2590	MK 903	S 779
NE 223	NE 2036	S 4263/4	S 784
KM 1500			

Tablo 2. Talik Yazıyla Yazılan Nüshalar

MK 2132	MK 74	AE 1011	S 1259	TK R.1501
---------	-------	---------	--------	-----------

Tablo 3. Şeyh Sandal ile Biten Nüshalar

NE 374	NE 2590	MK 74	NE 2512
NE 223	NE 2036	S 4263/4	S 779
NE 180	TK E.H.1204	KM 1500	S 784
NE 1209	MK 2132	AE 1011	

Tablo 4. Hasan bin Mansur ile Biten Nüshalar

TK R.1501	S 1259

Tablo 5. Ebu Seyfeyn ile Biten Nüshalar

AE 1067

Tablo 6. Harekeli Nüshalar

S 784

Tablo 7. Eksik Varaklı Nüshalar

MK 903

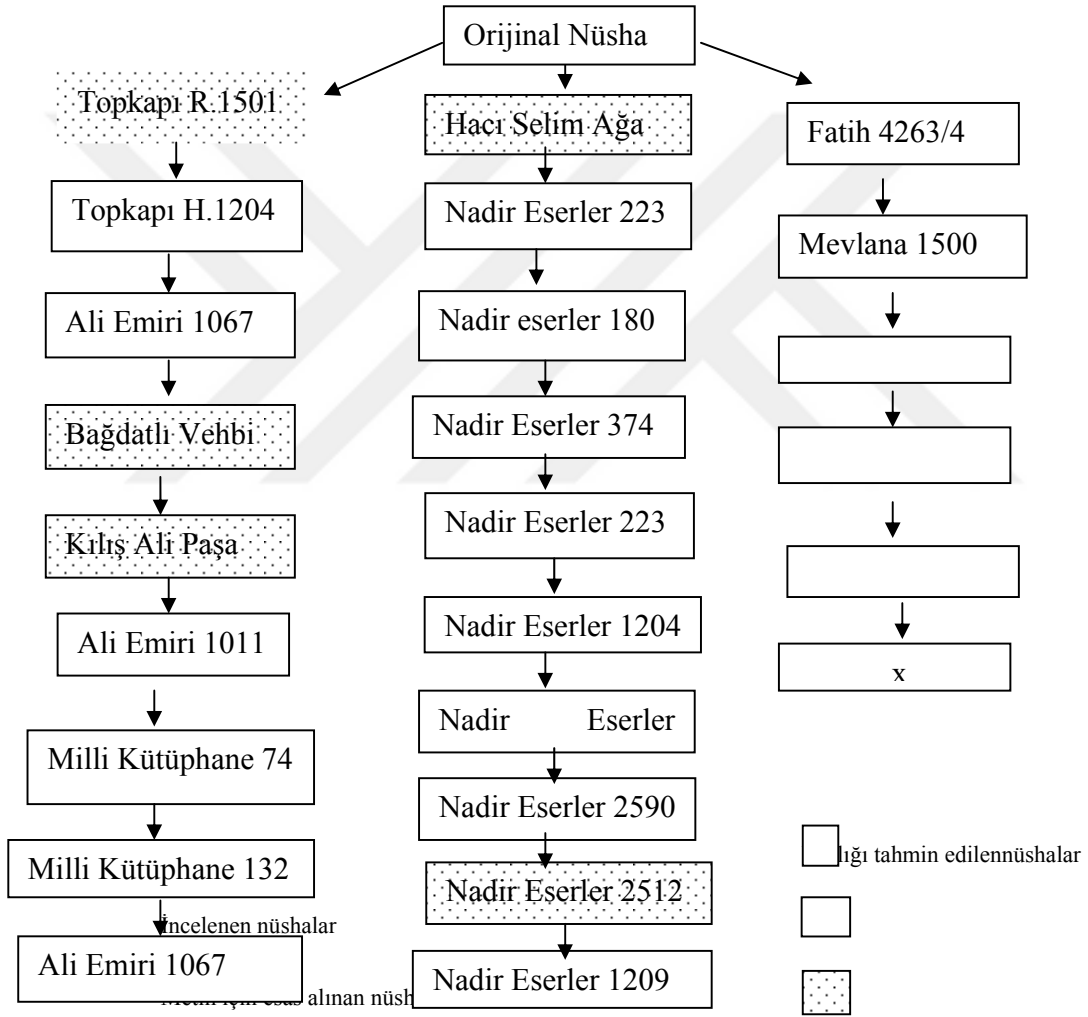
Tablo 8. İstinsah Tarihi Belli Olan Nüshalar

NE 180	H.1276/M.1860	AE 1067	H.1168/M.1755	S 1259	H.1205/M.1791
S 4263/4	H1172/M1759	TK R.1501	H.1129/M.1717	NE 2512	H.1277/M.1861

Tablo 9. Müstensihi Belli Olan Nüshalar

NE 180	Mehmet Neşet	S 1259	Ömer Yanyuvânî
NE 1204	Şükrü-zâde Mehmed	NE 2512	Hüseyin el-Kâdirî el-Bağdâdî
S 779	Derviş osman	TK R.1501	Abdulfakir ebu'l-Hayr

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ Efendi'nin Tezkire-i Evliya-i Bağdat isimli eserinin elyazma nüshalarının şeceresi.

KISALTMALAR

AE	Ali Emirî Kütüphanesi
Ar.	Arapça
bk.	Bakınız
böl.	Bölüm
bs.	Baskı, basım
BV	Bağdatlı Vehbi Efendi (Süleymaniye Ktb.) No. 1259
C	Cilt
çev.	Çeviren
der.	Dergi
DÜ	Dicle Üniversitesi
Fak.	Fakülte
HSA	Hacı Selim Ağa Selim Ağa Ktb. No. 779
haz.	Hazırlayan
KA	Kılıç Ali Paşa (Süleymaniye Ktb.) No. 784
KM	Konya Mevlana Kütüphanesi
mad.	Madde
MK	Millî Kütüphane
NE	Nadir Eserler Kütüphanesi
No.	Numara
R	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, R. 1501
s.	Sayfa
S	Sayı
SK	Süleymaniye Kütüphanesi
T	Nadir Eserler Bölümden T2512
TDK	Türk Dil Kurumu
TK	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
tsz.	Tarihsiz
vr.	Varak
Yön.	Yöneten
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

TEZKİRENİN TANIMI, TARİHİ GELİŞİMİ ve TÜRK EDEBİYATINDA EVLİYÂ TEZKİRELERİ

1. TEZKİRE

Tezkire sözlük anlamı olarak; isteneni anma, hâtıra getirme, yâdetme (Mütercim Asım, 2013: 349); not kağıdı, pusula, varaka, bir şehrin içinde bulunan resmî daireler arasındaki yazışma, nüfusa ve esnaf erbabına verilen resmî kağıt (Parlatır, 2012: 1719) anlamlarına gelmektedir.

Terim olarak tezkire, belli bir alanda meşhur olan kimselerin ve genel anlamıyla şâirlerin hayatlarını anlatan, şiirlerinden örnekler veren eserdir. Birçok alanda tezkire kaleme alınmıştır. Şâirler (Tezkiretü’ş-Şuarâ), evliyâlar (Tezkiretü’l-Evliyâ), Osmanlılar (Tezkire-i Osmâniye) gibi çeşitli konularda tezkire bulunmaktadır. (Kılıç, E-Kitap: 9)

Tezkireler esas itibarıyla Araplardaki “tabakat” eserlerine dayanır. (Tolasa,2002: VI) Türk edebiyatında tezkire sözüyle şâirler tezkiresi anlaşılmıştır. Edebiyat tarihi kitapları çoğunlukla şâirler tezkiresinden örnekler vermiştir. Şâirlerin Osmanlı yönetiminde itibarlı kişiler olmaları ve modern dönem araştırmacılarının şâirleri daha da çok önemsemesi dolayısıyla şuarâ tezkireleri öne çıkmıştır. Aslında evliyâ tezkireleri şuarâ tezkirelerinden daha önce tercüme yoluyla edebiyatımıza girmiştir.

Şâir tezkireleri, şâirlerin hayatları ve eserleri bir zaman sonra unutulmaması için yazıldığı gibi evliyâ tezkireleri de evliyâların zaman içinde unutulup gitmemeleri için eserlerini, hayatlarını ve kısa menkıbelerini işlemiştir. Şuarâ tezkireleri sadece şâirlerin hayatlarını anlatma özelliğine sahip değil aynı zamanda dönemin edebiyat anlayışını, edebî zevkini ve edebî seviyesini aktarır. Evliyâ tezkireleri de dönemin siyâsî, sosyal ve dînî hayatına ışık tutar. (Tolasa, 2002: VII)

Ali Şir Nevâî'nin 15. Yüzyılda yazdığı Macâlîsü'n-Nefâis isimli eseri edebiyatımızın ilk şuarâ tezkiresidir. Bu eser aynı zamanda Orta Asya sahası Türk edebiyatının ilk eseri sayıldığına göre Sehî Bey'in tezkiresi de Anadolu sahası Türk edebiyatının ilk eseri kabul edilir. Bunların yanında Kastamonulu Latîfi, Bağdatlı Ahdî, Âşık Çelebi, Kınalızâde Hasan Çelebi, Rusçuklu Mustafa Beyânî, Mehmet Riyâzî, Kafzâde Abdulfeyyaz Fâizî, Zehr-i Mârzâde Seyyid Rızâ, Köprülüzâde gibi kişilerin tezkireleri bulunmaktadır. Fatîn tezkiresine zeyl olarak İbnü'l-Emin Mahmud Kemal tarafından yazılan Son Asır Türk Şâirleri son tezkire kabul edilir. (Olgun, 1973 :174)

Evliyâ tezkirelerinin ilk örneklerini oluşturan tabakât kitapları birçok dile çevrilmiş ve bazı ilâvelerle yayınlanmıştır. Bu eserlerde velîlerin hayatları, eserleri ve menkıbeleri ile bazen de kerametleri yer almıştır.

2.TABAKÂT KİTAPLARI

Arap edebiyatında kaleme alınan tabakat kitapları; velîler, şâirler, yazarlar, fıkıhçılar, hadisçiler, dilciler ve hepsini birlikte ele alan meşhurlar hakkında yazılan daha çok biyografi özelliği taşıyan eserlerdir. (Yavuz, 1988: 13)

2.1.Velîler hakkında yazılan tabakâtlar:

1. Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Eşfiyâ: Ebû Na'îm El-İsbahânî, Dârü'l-Mekâtibi'l-Arâbî Matbaası, 1387.

2.2.Şuarâ ve Müellifler Hakkında Yazılan Tabakâtlar:

1. Mu'cemü'l-Üdebâ: Yakut El-Hamavî, Beyrut (tarihsiz).

2. Mu'cemü's-Şuarâ: El-Marzubânî, Kahire 1379.
3. Cemheretü Eş'ari'l-Arab: El-Kureşî, Kahire, 1387.
4. El-Egânî: Ebu'l-Ferec El-İsbahânî, Beyrut, 1399.
5. Tabakâtü's-Şuarâ: El-Cumâhî, Beyrut, (tarihsiz).

2.3.Fakiler Hakkında Yazılan Tabakâtlar:

1. Tabakâtü'l-Hanbeliye: El-Kazı Ebu'l-Hüseyn Muhammed bin Muhammed, matbu (tarihsiz).
2. Tabakâtü's-Şâfi'iyye: Es-Sübkî, Mabu (tarihsiz).
3. Tabakâtü'l-Fukahâ: Eş-Şîrâzî, Bağdad, 1356.
4. Tabakâtü's-Şâfi'iyye: Ebûbekr Hidâyetullah, Bağdad, 1356.

2.4.Muhaddisler Hakkında Yazılan Tabakâtlar:

1. Tezkiretü'l-Huffâz: Şemsüddin Ez-Zehebî, Dâru İhyâi't-Turasil, Arâbî Matbaası, Beyrut, 1374.
2. Mizânü'l-İ'tidâl fî-Nakdi'r-Ricâl: Ez-Zehebî, Mısır, 1382.
3. El-İsti'âb fî-Ma'rifeti'l-Ashâb: İbnü Abdi'l-Berr, Mısır, 1328.
4. Üsdü'l-Gâbe fî-Ma'rifeti's-Sahâbe: İbnü'l-Esîr, Tahran (tarihsiz).

2.5.Lügat Yazanlar Hakkında Yazılan Tabakâtlar:

1. Tabakâtü'n-Nahviyyîn ve'l-Lugaviyyîn: Muhammed bin Hasan Ez-Zebîdî El-Endülûsî, Mısır, 1392.
2. Bogyatü'l-Vu'âd fî-Tabakâti'l-Lugaviyyîn ve'n-Nuhât: Süyûtî, Beyrut (tarihsiz).
3. Ahbâru'n-Nahviyyîn El-Basriyyîn: Es-Sirâfî, Mısır, 1374.
4. El-Bulga fîTârih-i Eimmeti'l-Luga: El-Firûzâbâdî, Şam, 1392.

2.6. Meşhurlar Hakkında Yazılan Tabakâtlar:

1. Et-Tabakâtü'l-Kübrâ: İbnü Sa'd, Beyrut, 1380.
2. Vefâyâtü'l-A'yân: İbni Hallikân, Beyrut, 1348. (Yavuz, 1988: XV)

3.TÜRK EDEBİYATINDA EVLİYÂ TEZKİRELERİ

Türk İslam edebiyatı alanında evliyâ tezkireleri geniş yer tutar. Çokça kaleme alınması, çokça tercüme edilmesi sebebiyle müellifleri, mütercimleri bazen birbirine karıştırılmış olsa bile eserler halk arasında okunmaya, yayılmaya devam etmiştir. (Pekolcay, 2002: 214) Evliyâ tezkireleri Türk edebiyatında on ikinci asırdan itibaren görülmeye başlanır. Bu eserler daha çok Feridüddin Attar'ın tezkiresinin tercümeleri şeklindedir. Attar'ın eserinin dışında başka tezkirelerin de tercüme edildiğini görmekteyiz. Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns, Ali bin Hüseyin Es-Sâfi'nin Reşahât-ı Aynü'l-Hayât, Ebu'l-Leys-i Semerkandî'nin Tezkiretü'l-Evliyâ eserlerinin tercümeleri Türk edebiyatında karşımıza çıkan ilk evliyâ tezkireleridir. Attar'dan tercümenin üzerine kendi yazdıklarını ekleyen Sinan Paşa'nın Tezkiretü'l-Evliyâ'sı bu alanda önemli eserlerden kabul edilir. (Yavuz, 1988: 16)

3.1.Nefehâtü'l-Üns:

Molla Câmî bu eseri 1478 yılında Fars diliyle kaleme almıştır. Eseri yazarken Ansârî-i Herevî'nin Tabakâtü's-Sûfiyye kitabından esinlenmiş ve onun birçok bölümünü elden geçirerek yeniden yazmıştır. (Okumuş, 1993: 96)

Ali Şir Nevâî bu eseri Hint ve Türk velilerini de ilave ederek kendi eserini oluşturmuştur. On altıncı asırda Nefehâtü'l-Üns, Lamiî Çelebi tarafından Fütûh El-Mücâhidîn Li Tevârih-i Kulûb El-Müşâhidîn ismiyle Türkçeye aktarılmıştır. Tercüme edilirken kitaba Anadolu'da yaşamış kırk sekiz velî ilave edilmiş ve haklarında geniş bilgi verilmiştir. Bu tercüme hicrî 1289'da Tercüme-i Nefahâtü'l-Üns ismiyle basılmış fakat sağlıklı bir baskı olmamıştır; çünkü fihrist ile metin arasında uyumsuzluk görülmektedir. (Eraslan, 1996: XXXIX)

3.2.Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve:

Ali Şir Nevâî'nin bu eseri Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns Min Hazarâtü'l-Kuds adlı eserinin tercüme ve ilavesinden oluşmaktadır.Bu eserde sufilerin hayatları kısaca anlatılmıştır. Evliyânın hâllerine, sözlerine ve kerâmetlerine yer verilmez. Yedi yüz yetmiş velînin hayatı dile getirilmiştir. Nevâî, Câmî'nin eserinde adı geçen

altı yüz bir isimden beş yüz doksan beşini tercüme etmiş, yüz yetmiş velî de kendi ilave etmiştir. Bunların bir kısmı Türk bir kısmı da Hint kökenlidir. (Eraslan, 1996: XXXVII)

3.3.Reşâhât-ı Aynü'l-Hayât:

Ali bin Hüseyin E's-Sâfi tarafından Farsça yazılan bu eser ilk defa Mehmed ibni Mehmed Şerîf El-Abbâsî tarafından Türkçeye hicrî 993'te tercüme edilmiştir. Bu eserde veliler daha çok tarikatları bakımından incelenmiştir. Nakşibendî tarikatına çok yer verilmiştir. Bunun yanında diğer tarikatlarda yetişen evliyâyâ da yer verilmiştir. Anadolu'da yetişen velîlerin gelişmesinde, ilim ve irfan sahibi olmasında bu gibi eserlerin büyük katkısı olduğu söylenebilir. (Köprülü, 1993: 23)

3.4.Tezkiretü'l-Evliyâ:

Ebu'l-Leys-i Semerkandî'nin telif ettiği bu eserin on beşinci yüzyılda tercüme edildiği tahmin edilmektedir. Bildiğimiz evliyâ tezkirelerinden biraz farklılık gösteren bu eser yirmi babdan oluşur ve her babda on hikaye yer alır. Bab başlıklarına bakarak bu eserin ahlâkî bir eser olduğu söylenebilir. Bunun içindir ki bu eserin tezkire olmadığını söyleyenler olmuştur. (Olçay, 1965: 90)

3.5.Tezkiretü'l-Evliyâ:

Sinan paşa tarafından kaleme alınan bu eser Attar'ın tezkiresinin başlangıç kısmının telif gibi bir tercümesidir. (Tulum, 2014: 25) Yani Sinan Paşa Attar'dan tercüme ettiği eseri yeniden inşa etmiş ama Attar'dan da çokça yararlanmış. Eser, yirmi sekiz evliyâ menkıbesinden meydana gelmektedir. Dönemin diğer tercümelerinde görüldüğü gibi Sinan Paşa da bu eserde gerekli gördüğü yerlerde açıklama düşmüş, ilave yapmış, kendi fikrini aktarmış ve Attar'dan epeyce farklılık ortaya koyarak esere telif niteliği kazandırmıştır. (Naskali, 1987: 16)

3.6.Ziyâret-i Evliyâ:

Hoca-zâde Ahmet Hilmi'nin yazdığı bu eser, İstanbul'daki Halvetiyyetarikatı şeyhlerinin hayatlarını başlangıcından kendi dönemine kadar kronolojik bir şekilde

ele almıştır. Kendisini evliyâ ziyaretlerini kısaca anlatan yazar, devamında biyografi kısmına geçmiş ve ondan sonra bu velilere ait menkıbelerden bahsetmiştir. Son olarak bu mübarek zatların eserlerini vefat tarihlerini verip beyit ve kıtalarla bitirmiştir.

3.7.Sefîne-i Evliyâ

Hüseyin Vassâf'ın yirmi beş yılda yazdığı sûfi biyografilerine dair eseridir. Vassâf, bir gün sahaflardan geçerken tarikat pîrlerinin adlarını ve silsilelerini içeren Mehmed Sâmî Sünbülî'nin Esmâr-ı Esrâr adlı bir risâlesini satın aldığını, bu sırada gönlünde velilerin biyografilerini yazma düşüncesinin doğduğunu ve yirmi seneyi aşkın bir çalışmadan sonra eseri tamamladığını söyler. Müellif, kitaba Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr Şerh-i Esmâr-ı Esrâr adını verdiğini söylüyor ama aslında eser Esmâr-ı Esrâr'ın şerhi olmayıp bu adlandırma kendisine Sefîne-i Evliyâ'yı yazma ilhamını verdiği için şükranını ifade etmektedir. Mehmed Sâmî Sünbülî'nin Esmâr-ı Esrâr'ı elli dört sayfalık bir risâledir, Sefîne-i Evliyâ ise tarikat pîrlerinin yanı sıra sûfîlerin biyografisini, eserlerinden örnekleri içeren beş ciltlik hacimli bir çalışmadır. Hüseyin Vassâf 1900'ün sonunda yazmaya başladığı eserin müsveddelerini 1923'ün ekiminde tamamlamış ve 1924'ün Aralık'ında temize çekme işini bitirmiştir. Biyografisi verilen mutasavvıfın, eserleri zikredilmiş, kitaplarından alıntılar yapılmış, şiirlerinden örnekler aktarılmıştır. Bilgi alınan kaynağın veya şahsın ismi zikredilerek bilimsel bir yöntem izlenmiştir. Hüseyin Vassâf, devrinin meşhur şeyhlerinin vefatı münasebetiyle kaleme aldığı veya başkaları tarafından yazılan tarih manzumelerini Sefîne'ye almakla eseri tarih ve edebiyat açısından da önemli hâle getirmiştir. Sefîne-i Evliyâ daha müellif hayatta iken basılması için matbaaya verilmiş, fakat harf inkılâbı sebebiyle yayınlanamamıştır. (Yücer, 1988-2013)

Vassâf, ömrünün son çeyrek yüzyılını tasavvuf ile ilgili araştırmalara ayırmış, bulduğu bilgileri, gördüğü kaynakları not etmiştir. Bu yolla birçok bilgiyi kaynağından almış ve bize doğru bir şekilde aktarmıştır. Bu eserde Osmanlı topraklarında yaşayan yaklaşık 2000 sufi tanıtılmıştır. (Kara, 2006)

3.8.Bağdat Evliyâları

Kimin tarafından kaleme alındığı bilinmeyen bu eseri Türkiye Gazetesi Yayınları Ansiklopedi Grubu iki cilt hâlinde 2005 yılında yayınlamıştır. Eserde sahâbelerden itibaren on dokuzuncu yüzyıla kadar Bağdat'ta yaşamış İslam büyükleri anlatılmıştır. Velînin hayatı, menkıbelerinden, kerametlerinden örnekler ve nasihatleri ele alınmıştır. (Bağdat Evliyâları, 2005: 6)

3.9.Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd (Câmiu'l-envâr fî menâkibi'l-ahyâr)

Doktora çalışmamıza konu ettiğimiz bu eserle ilgili ileride geniş bilgi verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

NAZMÎ-ZÂDE HÜSEYİN MURTAZÂ EFENDİ’NİN HAYATI ve ESERLERİ

1.1.HAYATI

Osmanlı tarihçisi olarak ün salan Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ Efendi 1066/1655 yılında vefat eden Nazmî mahlasını kullanarak şiirler yazan ve Gülşen-i Şuarâ'nın sahibi Ahdî'nin torunu Seyyid Ali'nin oğludur. Nazmî-zâde denmesinin sebebi babasının Nazmî mahlasını kullanmış olmasıdır. Babası gibi kendi de Bağdat'ta doğmuş, büyümüş, medrese eğitimini almış ve hayatının çoğunu burada geçirmiştir. (Karataş: 2001: 5) Hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi verilmemiştir. Bağdat valilerinin hizmetinde çalışmış, Bağdat hazinesinde rûznâme halifeliğine (kâtipliğine) kadar yükselmiştir. (Özcan: 1988-2013)

Bağdat'ta vefat eden Nazmî-zâde Murtazâ Efendi'nin doğumu hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Ölümünü belirten kaynaklar ise ona iki ölüm tarihinden söz etmektedir. Çağdaşı Şeyhî Mehmed Efendi Vekâyiü'l-Fuzalâ isimli eserinde 1136 (1723) yılında vefat ettiğini söyler. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğünde Beyhan Kesik 1136 (1723-1724?) yılında vefat ettiğini aktarır.(Keskin, 2016: 1) Konya Mevlânâ Müzesi Türkçe Yazmaları 1500 arşiv numarası ile kayıtlı nüshanın künye bilgisinde 1134 (1722) tarihinde vefat ettiği kaydedilmiştir. İstanbul Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi34 Ha 253 arşiv numarası ile kayıtlı nüsha bilgisinde vefat tarihi 1134/1721 olarak kaydedilmiştir. İngiltere Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Or. 7877 arşiv numarası ile tanıtılan nüsha bilgisinde 1134 (1722) tarihinde vefat ettiği yazılıdır. R. 1501 arşiv numarası ile kayıtlı Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları nüsha bilgisinde Murtazâ'nın vefat tarihi

1134/1722 olarak kaydedilmiştir. Nüsha tanıtımlarında vefat tarihi bildiren künyelerin hemen çoğunda 1722 tarihi işaret edilmiştir. Mehmed Süreyya da İstanbul'a geldiğinden söz ederek 1136'da (1723) öldüğünü belirtir. (Süreyya, 1996: 560). Fakat İstanbul'a geldiğiyle ilgili başka kaynaklar bilgi vermez. (Özcan: 1988-2013)

Nazmî-zâde Murtazâ Efendi, Murtazâ mahlasıyla şiirler yazmış ve bu şiirlerinin bazıları Vekâiyü'l-Fuzalâ'da karşımıza çıkmaktadır. Târîh-i Timur-ı Gûrkân ve Gülşen-i Hulefâ'nın İbrâhim Müteferrika'nın kurduğu matbaada beşinci ve yedinci eser olarak basılması İstanbul'da tanındığını göstermektedir. (Keskin, 2016: 1)

Nazmî-zâde Murtazâ Efendi, tarih alanında önemli kişiler arasında gösterilir ve bu alanda geniş bilgiye sahiptir. Tarih kitaplarının yanında şiirleri, tezkiresi, siyeri, lügati ve bunun gibi çeşitli kitapları bulunmaktadır. (Karataş, 2001: 5)

Tarih, edebiyat, lügat ve dînî konularda eser bırakan Nazmî-zâde "Murtazâ" mahlasıyla şiirler kaleme almıştır. Ayrıca döneminde Arapça ve Farsçadan yaptığı tercümelemlerle ilim çevrelerinin dikkatini çektiği anlaşılmaktadır. Şiirlerinden bir örnek Vekâiyü'l-Fuzalâ'da yer alır. (Özcan: 1988-2013)

Farsça ve Arapça tarih kitaplarının Türkçeye tercümelemleri ile de tanınan Nazmî-zâde Hüseyin Efendi'nin geniş edebî birikime ve sözü geçen iki dilin kültürüne hakim olduğu görülmektedir. Nazmî-zâde Efendi'nin ilim âleminde en yaygın eseri Gülşen-i Hulefâ'dır. Kendi de edebiyatçılığında çok tarihçiliği ile bilinir. (Karataş, 2001: 5)

Kaynaklarda müellifimizin adı Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ olarak geçmektedir. Mehmet Karataş'ın Gülşen-i Hulefâ çalışmasında Nazmî-zâde'nin adının edebî kişiliği ve tarihçi özelliği bulunan kardeşi Hüseyin ile karıştırıldığı belirtilmektedir. Kardeşi Hüseyin, Vassaf Târîhi'ne şerh yazmış bunun yanında bir de sözlük hazırlamış ve 1130/1717 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir. (Karataş, 2001: 5) Hâl böyle iken biz bu çalışmamızda, "Galat-ı meşhur lisan-ı fasihten yeğdir." fetvasınca Nazmî-zâde'nin yanında Hüseyin adını da kullandık.

1.2.ESERLERİ

Nazmî-zâde'nin çeşitli alanlarda ve farklı konularda yazdığı eserleri:

1.2.1. Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd (Câmi'ü'l-Envâr Fî Menâkibi'l-Ahyâr)

Bağdat bölgesinde yaşamış ve mezarı orada bulunan evliyânın hayatlarını anlattığı eserdir. Asıl ismi Câmi'ü'l-Envâr Fî Menâkibi'l-Ahyâr olan eser 1077'de (1666) Bağdat valisi Uzun İbrâhim Paşa için yazılmıştır. 1092'de (1681) Bağdat'ın başka bir valisi olan İbrahim Paşa'nın isteği üzere genişletilerek yeniden yazıldığı eserin girişinde kaydedilmiştir. Kütüphanelerde otuz yedi yazma nüshası bulunmaktadır.

1.2.2. Gülşen-i Hulefâ

Bağdat tarihini anlatan bu eser Bağdat valisi Ömer Paşa'nın isteğiyle yazılmıştır. Eserde, kurulduğu günden itibaren 1130'a (1718) kadar Bağdat'ta yaşananlar anlatılır. Bunun yanında bir de Mısır'da kurulan Abbâsîler'in başlangıcından yıkılışına kadar geçen tarihi ele alınır. 126-1032 (744-1623) yıllarında yaşananları anlattığı kısımlar genel bilgiler içerir. Müellifin kendisinin şahit olduğu dönemde geçen olayları (1623-1718 yılları) ayrıntılarıyla ele alır. Burada mahallî olaylar da anlatılır. (Kartaş, 2001: 13) Müellifimiz Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd eserinde yaptığı gibi burada da kullandığı kaynakları belirtmiştir. Gülşen-i Hulefâ, İbrâhim Müteferrika'nın kurduğu matbaada basılan ilk eserler arasındadır. Kütüphanelerde çokça yazma nüshası da bulunan bu eser Mehmet KARATAŞ tarafından doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Bu kitapta, Babil hükümdarlarından başlayıp II. Ahmed'e kadar olan halifelerin tarihi anlatılmıştır. 1730'da beş bin basılmış ve tanesi beş kuruştan satışa sunulmuştur. (Yıldız, 2010: 14)

1.2.3. Zeyl-i Siyer-i Nâbî (Zeyl-i Dürretü't-tâc fî sîreti sâhibi'l-mi'râc)

Nâbî'nin Veysî'ye zeyil olarak yazdığı eserin zeylidir. Amr b. Âs ve Hâlid b. Velîd seriyelerinden başlayarak Hz. Peygamber'in vefatına kadar geçen dönemi

anlatır. Bazı kütüphanelerde zeyil yerine “tetimme” veya “tekmile” adıyla kaydedilen eserin çok sayıda yazma nüshası bulunmaktadır. Eser Veysi'nin Mısır'da yazdığı Siyer'e Nabî tarafından yazılan Siyer'in zeyline yeni bir zeyl olarak kaleme alınmıştır.(Kartaş, 2001: 4) Eser üzerinde Dicle Üniversitesi'nde Mehmet Büküm doktora tezi hazırlamıştır.

1.2.4.Tercüme-i Târîh-i Timur (Târîh-i Timurlenk, Timurnâme)

Mevlânâ Şehâbeddin İbni Arabşah'ın Arapça yazdığı Timur Tarihi eserinin Türkçe tercümesidir. Bağdat Valisi Ali Paşa'ya sunulan eserin Türkçe çevirisine bazı bilgiler eklenmiştir. Nazmî-zâde Murtazâ, eserin müellifi Arabşah'ın sonuç yazısı yerine kendisi bir sonuç kaleme almış ve bunun dışında bir de Timur'un dört oğlunun haleflerinin şecerelerini içeren zeyl yazmıştır. Kitabın bu son hâli Bağdat valisi İsmâil Paşa'ya sunulmuş ve takdir edilmiştir. Eserin Türkçe çevirisi Târîh-i Timur-ı Gûrkân ismiyle İbrâhim Müteferrika'nın da önsöz eklemesiyle 1142'de (1730) İstanbul'da basılmıştır. Bu tercüme ağır bir dil kullanılarak yapıldığından daha sonra yer yer sadeleştirilmiş ve kısaltılmış olarak yeniden İstanbul'da 1277'de (1861) basılmıştır.(Kartaş, 2001: 4)

1.2.5.Şerh-i Kasîde-i Ferezdak

Emevîler döneminde yaşayan Arap şâiri Ferezdak hicivleriyle bilinir. Hacca gittiği sırada karşılaştığı İmam Zeynelâbidîn hakkında nazmettiği meşhur Kasîde-i Ferezdak'ı yazar. Bu eser de onun Türkçe şerhidir. Şerhin sonunda Bedir, Hendek, Hayber ve Mekke'nin fethi gibi İslam tarihi konularında bilgi verilmiştir.(Kartaş, 2001: 4)

1.2.6.Tercüme-i Tuyûr-ı Cârîha ve Zavâri-yi Sâide

Avcılıkta kullanılan kuşlarla ilgili bilgiler içeren Arapça bir kitabın tercümesidir. (Kartaş, 2001: 5)

1.2.7.Şerh-i Şevâhid-i Muğni'l-Lebîb

Hacimli bir Arapça dilbilgisi kitabı olan bu eseri Nazmî-zâde Türkçeye tercüme etmiş ve esere şerh yazmıştır. Eser hacimli iki cilt olarak bulunmaktadır.(Kartaş, 2001: 5)

1.2.8.Şerh-i Lugat-ı Târih-i Vassâf (Tercüme-i Târih-i Vassâf)

Vassâf Târihi'nin anlaşılması zor kelimelerini açıklayan bir şerhidir. Beş ciltten oluşan bu eserinNazmî-zâde Murtazâ'nın kardeşi Nazmî-zâde Hüseyin'e ait olduğu, sehven Murtazâ'ya ait olduğu bildirilmiştir. (Kartaş, 2001: 5)

1.2.9.Dîvan

Dîvan şâirlerinin uyguladığı yöntemle kaleme alınmış eseridir. (Kartaş, 2001: 5) Bu eserin bugüne ulaşmış olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. (Özcan, 2006: 463)

1.2.10.Tercüme-i Kitâb-ı Fezâili'l-Hayl

Dimyâtî tarafından Arapça olarak kaleme alınmıştır. Atların iyi yönlerinin, faydalarının ve diğer özelliklerinin anlatıldığı Fazlû'l-Hayl adlı eserin Türkçe tercümesidir.(Kartaş, 2001: 5)

1.2.11.Münşeât-ı Nazmî-zâde:

Murtazâ Efendi'nin muhtelif yazı ve notlarını içeren bir eseridir. (Özcan, 2006: 462)

1.2.12.Tercüme-i Kâbûs-nâme

Bu eser Emir Unsûru'l-Maâli ibni Ziyar'ın Fars diliyle yazdığı Kâbus-nâme'nin tercümesidir. Abbasîler döneminde, Kûhistan bölgesinde hükümet kuran Keykâvus b. İskender b. Kâbûs'un oğluna söylediği meşhur nasihatlerini içerir. Her nasihat bir hikaye ile örneklendirilir. İlk defa II. Murad'ın emriyle Mercimek Ahmet tarafından sade bir dille Türkçeye tercüme edilir. İkinci kez 1117'de (1705)

Bağdat Valisi Hasan Paşa'nın isteği ve teşviki ile Nazmî-zâde tarafından zamanın Türkçesine uygun olarak yeniden tercüme edilmiştir. Orhan Şaik Gökyay, Nazmî-zâde'nin çeviriden ziyade Mercimek Ahmed'in çevirisinde yer alan ve kullanımdan düşen Türkçe kelimeleri Arapça ve Farsça karşılıkları ile değiştirerek düzeltme yaptığını kaydeder.(Karataş, 2001: 5)

1.2.13.Kenzü'l-Ârifîn

Nazmî-zâde'nin Arapça'dan Türkçeye tercüme ettiği tasavvuf konulu bir eserdir.(Özcan, 2006: 462)

1.2.14.Hey'et-i Seniyye Tercümesi (Tercüme-i Hey'eti'l-İslâmiyye)

İbrâhim Karamânî'nin astronomiye dair Arapça eserinin tercümesidir. Nazmî-zâde bu eseri Bağdat Valisi Vezir Hasan Paşa'nın emir ve teşvikiyle Türkçeye tercüme etmiş ve bazı kısımlarını şerh etmiştir.(Karataş, 2001: 6)

1.2.15.Risâle fî Rub'i Düstûri'l-Müceyyeb

Bu eser, Nazmî-zâde'nin astronomiye dair Türkçe kaleme aldığı kitabıdır. Nazmî-zâde bu eseri, Ömer b. Ahmed el-Çullî'nin Ebû Abdullah Muhammed Zeynî muhtasarına yazdığı şerhten faydalanarak ve kendi araştırmalarını da ekleyerek telif etmiştir. Eserin müellif nüshası İstanbul'da Köprülü Kütüphanesinde bulunmaktadır.(Karataş, 2001: 6)

1.2.16.Şerhu Tecziyeti'l-Emsâr ve Tecziyeti'l-Âsâr

Tarihe dair hacimli bir eserdir.(Özcan, 2006: 462)

1.2.17.Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl

Nazmî-zâde'nin bu isimde bir tefsirinin olduğu belirtilmektedir. (Karataş, 2001: 6)

1.2.18.Devhatü'l-Vüzerâ

Bu eser hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamakta, sadece Agah Sırrı Levend Türk Edebiyatı Tarihi kitabında Bağdatta yetişenler arasında Nazmî-zâde'yi anlatırken bu eserden söz etmektedir. (Levend, 2014: 414)

1.3. TEZKİRE-İ EVLİYÂ-İ BAĞDÂD'INİNCELENMESİ

1.3.1. Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd'ın Yazılmasındaki Amaç

Bağdat bölgesinde yaşamış ve mezarı orada bulunan evliyânın hayatlarını anlatan eser 1077'de (1667) Bağdat valisi Uzun İbrâhim Paşa'nın isteği ile Bağdat velîlerinin unutulmaması, mezarlarının kaybolmaması ve ziyaret edilmesi için yazılır, fakat eser tamamlanamaz. 1092'de (1681) Bağdat'ın başka bir valisi olan İbrahim Paşa'nın isteği üzerine genişletilerek yeniden yazılır. (Özcan: 2006:462)

Kitabın mukaddimesinde Nazmî-zâde Murtazâ Efendi eseri niçin yazdığını metnin ikinci ve üçüncü varlığında anlatır: "İbrahim Paşa, evliya Burcu Bağdat'a 1667'de vali olunca Bağdat ve çevresinde yaşamış Enbiyâ, ashab, tabiin, ulemâ ve şeyhlerin isimlerini duymuş ve mezarlarını ziyaret etmek istemişti. İsimlerinin ve menkıbelerinin yazıldığı bir kitabı benden istemişti. Bu alanda yazılan bir eserin olup olmadığını araştırdım ve bir eser yazılmadığını gördüm. Abdurrahman Câmî'nin Şevâhidü'n-Nübüvve ve Nefehâtü'l-Üns ve Abdurrahman Şa'rânî hazretlerinin Tabakât, Behce, Şerh-i Hemziyye ve Tarih-i İbni Hallikan ve Savâ'ikve Ravzatü's-Safâve Câmî'ü'l-Envâr fî Menâkibi'l-Ebrâr isimli güzel bir eser yazılmıştı. Lakin acele ile yazıldığından çok eksikti. Tamamlanmaya ihtiyacı vardı. İbrâhîm Paşa 1681'de Bağdat'a gelip evliyâlardan haberdar olunca daha önce tamamlanamayan kitabı benden istedi. Ben de adı geçen kitaplardan, tarih kitaplarından meşhur sözlerden hareketle mezarlarını, isimlerini ve hâllerini araştırdım. Mezar yerleri değişen, bozulan zatların hayatlarını ve mezar yerlerini muteber kitaplardan hareketle anlattım." (Murtazâ: metin: 2a-3a)

1.3.2. Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd'ın Muhtevâ Özellikleri

Nazmî-zâde'nin evliyâ tezkiresi, Bağdat bölgesinde yaşamış evliyâ'nın, âriflerin, sûfilerin hayatlarını, davranışlarını, düşüncelerini, kerâmetlerini ele alır. Her evliyânın anlatımına secîli, mukaffa sözlerle başlar ve onun aile bağına kısaca anlatır. Secîli anlatım, Osmanlı nesrinin genel özelliğidir. Osmanlı edebiyatında en başat tür şiir olduğundan diğer bütün türler ona benzetilmeye çalışılmıştır. Velîler, secîli ibârelerle kısaca tanıtıldıktan sonra hayatına değinilmiş ve daha sonra da onun hâlleri, davranışları, kerâmetleri, sözleri, düşünceleri ve diğer zatların onun hakkında sözleri aktarılmıştır.

Halkın, din âlimlerinin ve evliyânın hayatına ilgisinden dolayı Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd çok okunmuş, istinsah edilmiştir. Bu alanda daha çok Attar'ın tercümesi ve Sinan Paşa'nın telif niteliğindeki tercümesi tercih edilse de Nazmî-zâde'nin eseri de ilim erbabı tarafından okunmuş ve nüshaları çoğaltılmıştır. Otuz yedi nüshasını tespit ettiğimiz eserin beş nüshasını çalışmamıza aldık. Çalışmalarımızda ulaşabildiğimiz nüshalar arasında en eskisi Topkapı nüshası olduğu için o nüshayı öne alarak diğer nüshaları bu nüshaya bağlı olarak ele aldık.

Eserde yüz seksen iki velînin hayatını ve menkıbelerini anlatan müellif söze güç kaçırmak için şiirlerden yararlanmıştı. Aktardığı 63 şiirin 21 tanesi Arapça, 28 tanesi Farsça ve 14 tanesi de Türkçe'dir.

1.3.3. Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd'ın Tercümeleri

Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd'ın çevirileri konusunda kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Eserin sadece Arapçaya çevrildiğine dair bilgiler bulunmaktadır.

Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd, Seyyid Ahmed b. Hâmid el-Fahrî el-A'recî tarafından Arapça'ya çevrilmiş ve daha sonra da bu çeviri Safâeddin Îsâ b. Mûsâ el-Bendenîcî tarafından eklemelerle genişletilmiştir. (Îmâd Abdüsselâm Raûf, 1983: 100)

1.4.TEZKİRE-İ EVLİYÂ-İ BAĞDAD’IN YAZMA NÜSHALARI

Tezkire-i Evliyâ-i Bağdad’ın kütüphanelerde elyazması otuz yedi nüshasını tespit edebildik. Yurt içi ve yurt dışı nüshaların buldukları yerleri belirledik. Hangi kütüphanede hangi numarada oldukları bilgisini nüshaları tanıttığımız maddelerde verdik. Bütün nüshaları elde etme imkânımız olmadığından Türkiye kütüphanelerindeki nüshaların hemen çoğunu inceledik. Nüshalardan Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Arşiv Numarası 06 Mil Yz A 903 ile kayıtlı nüsha 59 varak olarak kayıtlıdır. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi (Süleymaniye Ktb.) No. 241 arşiv numarası ile kayıtlı bulunan nüsha da 59 varaktan oluşmakta ve nüshanın son bölümü eksiktir. Almanya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları bölümünde “Hs.or.oct.833 Staatsbibliothek, Berlin” arşiv numarası ile kayıtlı nüshanın 15 varak olduğu belirtilmiştir. İngiltere Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları arşiv numarası Or. 12107 ile kayıtlı nüshanın varak numaraları belirtilmediği için eserin tam veya eksik olduğu hakkında bir sonuca ulaşamadık.

Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd’ın Kahire, İstanbul, Konya, Bağdat, Köln, Londra nüshalarından hareketle birçok bölgede okunduğu ve birçok Müslüman tarafından bilindiği söylenebilir. Eserin Medine nüshasının da olabileceğini düşündük ama Murtazâ Efendi’nin eserlerinin bulunduğu Şeyhülislam Arif Hikmet Kütüphanesinin kapanması ve eserlerin Medine kütüphanelerine dağıtılması sebebiyle Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd’ın Medine nüshasının olup olmadığına dair bir kanaate varamadık. Ulaşabildiğimiz Avrupa ve Anadolu nüshalarının temiz yazılmış, okunaklı ve iyi korunmuş olduğunu gördük.

1.4.1.Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd’ın Şekil Özellikleri

Murtazâ Efendi, Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd’ı ana bölümlere ayırmamış, her bir başlığı bir bölüm olarak işaretlemiştir. Konuyu ele alış bakımından eseri üç bölüme ayırabiliriz: a. Peygamber ve sahâbeler b. Tâbiîn ve tebei tâbiîn c. Sufiler ve diğer velî zatlar. Eser, mukaddime ile başlar. Mukaddimede yazılış sebebini açıklar. Sonra Bağdat’ta mezarı bulunan zatları Hazret-i Yuşa’dan başlayarak anlatır. Toplam 182 velî ele alınmıştır. Nüshaların çoğu Şeyh Sandal ile sona erer, bazı nüshalarda

ise Şeyh Seyfeyn, Mansur bin el-Hasan ilâvesi vardır. “Zıkr-i eş-Şeyh ebû Seyfeyn” başlıklı zat Kılıç Ali Paşa ve Hacı Selim Ağa nüshalarında bulunmamaktadır. “Mine’l-kerāmât” ara başlığı ile verilen bilgiler sadece Bağdatlı Vehbi nüshasında bulunmaktadır.

“Zıkr-i Cemîl-i Hâzret-i Mansûr bin el-Hasan Rağiya’l-lâhu ‘Anhumâ” başlığında anlatılan velî sadece Topkapı ve Bağdatlı Vehbi nüshalarında bulunmaktadır.

“Eyzan Min Şeyh ‘Abdulkadir Kıddise Şırrahu” başlığı ile ilâve edilen bölüm sadece Bağdatlı Vehbi nüshasında yer almaktadır. Bu ilave diğer nüshalarda görülmemektedir.

Zıkr-i Cemîl-i Zünnûn-ı Mısrî ‘Aleyhi’r-rahme” başlığı ile anlatılan bölüm TopkapıR.1501 ve Bağdatlı Vehbi 1259 numaralı nüshalarda görülmektedir.

Mevzu başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Sayfalar çerçevesi, varak numaraları eski rakamlarla verilmiştir.

Eserde 182 ismin her birineayrı bir başlık açılmıştır. Bazı nüshalarda iki bazı nüshalarda üç eksik isim bulunmaktadır. Karşılaştırmasını yaptığımız nüshalarda bulunan velîlerin tamamını metne dahil ettik ve eksik ya da fazla olan isimleri metin içinde dipnotlarla, köşeli parantezlerle belirttik.

Karşılaştırdığımız nüshaları dipnotta kısaltarak belirttik. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, R. 1501 numaralı nüshayı R; SüleymaniyeKütüphanesi“Kılıç Ali Paşa (Süleymaniye Ktb.) No. 784” numaralı nüshayı KA; Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Selim Ağa“Selim Ağa Ktb. No. 779” numaralı nüshayı HSA; Süleymaniye Kütüphanesi “Bağdatlı Vehbi Efendi (Süleymaniye Ktb.) No. 1259” numaralı nüshayı BV; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümünden T2512 nüshasını da T şeklinde kısalttık ve dipnotlarda bu şekilde gösterdik.

1.4.2. Bu çalışmada incelenen nüshaların tanıtımı:

Çalışmada beş nüsha karşılaştırılmıştır. Yazılarının, istinsah tarihlerinin farklı oluşları dikkate alınarak tespit edilmiş ve bu beş nüshanın karşılaştırılmasına karar verilmiştir. Nüshaların hepsini incelemenin mümkün olmaması sebebiyle ulaşabildiğimiz yurt içindeki nüshalar arasından beşi seçilmiş ve çalışılmıştır.

a. Nüshaların Listesi

Karşılaştırmaya aldığımız nüshalar bir harfle rumuzlandırılmıştır. Rumuzu ve kayıtlı olduğu kütüphanenin ismi ve kayıtlı bulunduğu numara listede gösterilmiştir. İncelenen elyazma nüshaların listesi şöyledir:

1. Çalışmada esas olmak üzere hazırlanan metnin tespiti için baştan sona karşılaştırılan nüshalar:

- 1.R (Topkapı Sarayı Müzesi R.1501)
- 2.KA (Kılıç Ali Paşa (Süleymaniye Ktb.) No. 784)
3. HSA (Selim Ağa Ktb. No. 779)
4. T (Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY02512)
5. BV (Bağdatlı Vehbi Efendi (Süleymaniye Ktb.) No. 1259)

2. Başlangıç ve bitiş bölümleri incelenen nüshalar:

1. Millet Kütüphanesi Ali Emirî Koleksiyonu34 AeŞeriyye 1011
2. Millet Kütüphanesi Ali Emirî Koleksiyonu34 AeŞeriyye 1067
3. Konya Mevlânâ Müzesi Türkçe Yazmaları1500
4. Fatih (Süleymaniye Kütüphanesi) No. 4263/4
5. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu06 Mil Yz A 74

6. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 903
7. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 2132
8. Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları E.H. 1204
9. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY02036
10. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY02590
11. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY01209
12. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY00180
13. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY00223
14. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY00374

b. Bu çalışmada karşılaştırılan nüshaların tanıtımı

Karşılaştırmaya alınan nüshaların şekil özellikleri, ilk ve son sayfaları, varak numaraları, yazı şekilleri, satır sayıları, varak sayıları, kağıt özellikleri, ölçüleri, mühür kayıtları verilmiş ve kitap tanıtılmaya çalışılmıştır.

1.4.3. Çalışmada Baştan Sona Karşılaştırılan nüshalar

1. R (Topkapı Sarayı Müzesi R.1501)

Baş: “Ey dost ʿalem-i vâcibü'l-vücüd olan ism-i Celâl ...”

Sonu: “Mihr-i ufķ-ı siyâdet, şemʿ-ı şebistan-ı velâyet, baħrû'l-kerâme, şâhibü'l-ʿalâme, envâr-ı kudsiyye ile müzeyyen Ĥazret-i Manşür bini'l-Ĥasan, rağiyallâhu teʿâlâ ʿanhumâ. Ecille-i ehl-i beyt-i nebevî pâdkâr-ı ĥândân-ı ʿAliyy-i velî ʿale'l-ittifâķ kerâmet ü şerâfet ile meşhûr-ı âfâķ olup ĥʿâbgâh-ı Firdevs-iştibahları ĥüddâm-ı kirâm ile ârâste ve züvvâr-ı ġayr-ı maħsûre birle pîrâste şâhib-i ulüvvü-şân ĥâyiz-i mertebe-i bülend-ʿünvân oldukları maķâm-ı taĥķîķe residedür. Ĥâlâ mezâr-ı pür-envârları Bağdâda tabiʿ Cevâzer nahiyesi ħurbında vâkiʿ olup ber-cây-ı cennet-nişân ve ziyâretġah-ı ins ü cândur. Temmet bi'l-ĥayr.”

Karşılaştırmaya esas aldığımız eser İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları bölümünde R.1501 arşiv numarası ve “Câmiül-Envâr fî Menâkıbül-Ebrâr” ismiyle kayıtlıdır. Kütüphane kayıtlarına yazarın ismi “Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ b. Alî Bagdâdî (öl. 1134/1722)” olarak geçmiştir. Müstensihi belirtilmemiş; konusu “İslâm Dini-İslâm Uluları Biyografileri” şeklinde kaydedilmiştir. Dili Türkçe olan eserin boyut özellikleri (dış 280, iç 165 mm. olarak belirtilmiştir. Kütüphane kaydına istinsah tarihi 1667 yazılmış fakat bu bilgi doğru değildir. Eserin telif tarihi 1681’dir. Eserin ilk sayfasında yer alan 1129 rakamından hareketle istinsah tarihinin 1717 olduğunu tahmin etmekteyiz. Bu tarih bu nüshanın müellif hayatta iken çoğaltılıp saraya gönderildiği kanaatini uyandırmıştır.

Varak sayısı 104, satır sayısı ise 23’tür. Eseri istinsah ederken kullanılan yazı ta’lik, kağıt türü ise aharlı ince kağıttır. Eserin sayfalarında serlevha müzehhep, cetveller yaldızlıdır. Mıklep ve şemseli koyu kahverengi deri ciltten oluşan eserde istinsah hatası yok denecek kadar azdır. Mevzu başlıkları ve varak numaraları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Okunaklı ve sağlam korunan eserde okunamayan, karalanmış, güvelenmiş yahut nemden zarar görmüş bir sayfa, satır, cümle ve kelime bulunmamaktadır.

Kapaktan sonraki ilk sayfanın ortasında mühür ve “Revan 1501” kaydı görülmektedir. Bu sayfanın baş tarafında “Bağdâd behişt-âbâdda medfûn olan ʿulemâ-yı ʿizâm ve evliyâ-yı kirâm hâzerâtun meşâirlerinüñ menâkıb-ı celîlelerine mutazammındur” ibaresi kaydedilmiştir. Bu kayıt eserin konusunun Bağdat ve civarına defnedilmiş olan alimlerin ve evliyânın meşhurlarının olduğunu ifade etmektedir. Yine aynı sayfada “telmikihi’l-fakîr Oşmân halîfe şânî kalem-i maʿden sene 1129” ibaresi ve mühür bulunmaktadır.

İkinci sayfada “Târih-i Meşâhir-i Bağdâd” ibaresi yer almaktadır. Üç ve dördüncü sayfalarda eserde anlatılan şahısların bulunduğu sayfaları gösteren fihrist bulunmaktadır. Beşinci sayfada saray mührü ve onun altında “Zîkr-i Meķâbir-i Evliyâ-i Meşâhir-i der Bağdâd” ibaresi yer almakta sayfa kenarında kitabın muhtevasıyla ilgisi olmayan bir not bulunmaktadır. Onun altında “Şahahu’l-ʿAbdufakîr ebu’l-Ḥayr liķahu ʿafâ lehu ʿanhu ve ʿazze sebîle lehu ve celle lehu” ibaresi yer almaktadır. Sayfanın altında “TKS Müzesi Revan Sa: 1501” notu bulunmaktadır. Altıncı sayfada eser “Bismillâhi’r-raḥmâni’r-raḥîm ve bihi nestaʿîn”

duası ile başlamaktadır. Sayfanın cetvelle çizilmiş kısmının üstünde eserin adı “Câmi’ul-Envâr fî Menâkıbi’l-Ebrâr” şekliyle mavi mürekkeple yazılmıştır.

Mukaddime ve Hazret-i Yuşa ile başlayan eser “Zıkr-i Cemîl-i Hazret-i Mansûr bin el-Hasan Rağiyallâhu ‘Anhumâ” ile bitmektedir.

2. KA (Kılıç Ali Paşa (Süleymaniye Ktb.) No. 784)

Baş: “Ey dost ‘alem-i vâcibü’l-vücûd olan ism-i Celâl ...”

Sonu: “Şeyhü’l-muḥakkîkîn, üstâdü’l-mudaḥḥikîn, el-velîyyü’l-ekmel Şeyh Şandal, ‘aleyhi’r-rahme. Meşâyiḥ-i kirâm u vâşilîn lâzımu’l-iḥtirâmdan olup ittifâkı-ehl-i ‘Irâq ile şâhibü’l-kerâmet ve’l-işâret olup ḥâliyâ kabr-i pür-envârları Bağdâduñ cânib-i ğarbîsinde ziyâretgâh-ı şığâr u kibârdur. Temmet Tezkiratü’l-Evliyâ bi‘avn-i Râfi‘ü’s-Semâ ve’l-ḥamdülillâhi Rabbi’l-âlemîn.”

Değerlendirmeye aldığımız eserin bir diğer nüshası İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Türkçe Tarih-Coğrafya Yazmaları bölümünde “Kılıç Ali Paşa (Süleymaniye Ktb.) No. 784” arşiv numarası ile “Câmi’ul-Envâr fî Menâkıbül-Ebrâr” adıyla kayıtlıdır. Eserin yazarı kütüphane kayıtlarında “Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ b. Alî Bağdâdî (öl. 1134/1722)” olarak geçmektedir. Kayıtlarda konusunun biyografî, dilinin Türkçe olduğu belirtilmiştir. Boyutu (dış-iç) 220x170 mm. olarak belirtilmiş; 146 varakı ve 19 satırı ile günümüze kadar gelmiş ve temiz korunmuştur. Yazı türü nesih, kağıdı beyaz incedir. Cetvelleri yaldızlı, başlıkları süslü ve yaldızlıdır. Mevzu başlıkları kırmızı, kaplaması kahverengi meşin, sayfa kenarları yaldızlı, cildi ise kabartma şemselidir. Sayfa kenarlarında bazı ufak düzeltmeler bulunmaktadır. Kütüphane kaydında belirtildiğine göre yaprakların pek çoğu cetvel yerlerinden kopmuştur. Eserin giriş bölümünde ve iç kısımlarında vakıf mührü bulunmaktadır.

Birinci sayfada “Menâkıb-ı Enbiyâ ve Evliyâ” ibaresi yazmaktadır. Sayfanın altında kütüphane kaydı ve numarası yer almaktadır. İkinci sayfada eski rakamlarla 784 numarası yazmakta ve numaranın üstünde, sayfanın ortasında vakıf mührü bulunmaktadır. Vakıf mühründe “Vaḳf-ı debbâğ el-Hac Bilâl bin ‘Abdullah va‘ı

kütüb-i medrese-i Kılıç ‘Ali Paşa’ ibaresi yazılıdır. Aynı mühür ve ibare son sayfada da yer almaktadır.

Mukaddime ve Yuşa peygamberle başlayan nüsha Şeyh Sandal ile bitmektedir.

3. HSA (Hacı Selim Ağa Ktb. No. 779)

Baş: “Ey dost ‘alem-i vâcibü’l-vücūd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Şeyhü’l-muḥakkīkīn, üstādü’l-mudaḥḥīkīn, el-velīyyü’l-ekmel Şeyh Şandal, ‘aleyhi’r-raḥme. Meşāyih-i kirām u vāşilīn lâzımu’l-iḥtirāmdan olup ittifāk-ı ehl-i ‘Irāk ile şāhibü’l-kerāmet ve’l-işāret olup ḥāliyā kabr-i pūr-envārları Bağdāduñ cānib-i garbīsinde ziyāretgāh-ı şıgār u kibārdur. Temmet.”

Değerlendirmeye aldığımız üçüncü nüsha İstanbul SüleymaniyeKütüphanesi Türkçe Tarih-Coğrafya Yazmaları bölümünde “Selim Ağa Ktb. No. 779” arşiv numarası ile “Câmiül-Envâr fi Menâkıbül-Ebrâr” adıyla kayıtlıdır. Eserin yazarı kütüphane kayıtlarında “Nazmî-zāde Hüseyin Murtazâ b. AlîBagdâdî (öl. 1134/1722)” olarak geçmektedir. Kayıtlarda eserin konusunun biyografi, dilinin Türkçe olduğu belirtilmiştir. İstinsah tarihi belirtilmeyen nüshanın boyutu (dış-iç) 236x143-165x85 mm. olarak kaydedilmiş ve varak sayısının 107, satır sayısının 25 olduğu tespit edilmiştir. Yazı türü nesih, kağıt türü ise şeker rengi ve aharlıdır. Söz başları kırmızı olan eser siyah meşin kap ve miklepli ciltlidir. Hacı Selim Ağa vakıf mührü bulunmaktadır. Eser, Yuşa peygamberden ve Ali ve Hasan ve Hüseyin’den başlayıp Bağdat ve etrafındaki sahâbe, tabiin, velî ve alimlerin menkıbeleriyle hâl tercümelerini konu almıştır.

Birinci sayfa “Tezkiretü’l-Evliyâ Menâkıb-ı Etkıyâ ve Evliyâ” ibaresi ile başlar. Bunun altında kitabın kime ait olduğunu bildiren “Min Kütüb-i İbrahim Kandı” kaydı yer almaktadır. Sayfanın ortasında “Müellifi Nazmî-zāde Hüseyin Murtazâ” notu yer almaktadır. Sayfanın altında ise 779 numarası kaydedilmiştir ki bu numara nüshanın arşiv numarasıdır. İkinci sayfada mühür ve imza bulunmaktadır. Üçüncü sayfanın başında mühür ve ondan sonra mukaddime başlamaktadır.

Şeyh Sandal Efendi ile biten son sayfanın altında “Dervîş Oşman haķīru’l-‘ibāh” ibaresinin yazıldığı mühür bulunmaktadır. Dervîş Osman’ın mührü altında ise kütüphane mührü bulunmaktadır. Mevzunun bitişinden sonraki sayfada ise nüshada işlenen konu ile alakası olmayan şiir yer almaktadır.

“Zıkr-i Manşūr bin el-Ĥasan ‘Aleyhi’r-Raĥmeti ve’t-Taĥiyye” başlığında verilen evliyâ bu nüshada bulunmamaktadır.

Mukaddime ve Yuşa peygamberle başlayan nüsha Şeyh Sandal ile bitmektedir.

4. T (Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY02512)

Baş: “Ey dost ‘alem-i vâcibü’l-vücūd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Şeyhü’l-muĥakkīkīn, üstādü’l-mudaĥķķīn, el-velīyyü’l-ekmel Şeyh Sandal, ‘aleyhi’r-raĥme. Meşāyiĥ-i kirām u vāşilīn lâzımu’l-iĥtirāmdan olup ittifāk-ı ehl-i ‘Irāk ile şāhibü’l-kerāmet ve’l-işāret olup ĥāliyā kabr-i pūr-envārları Bağdāduñ cānib-i ġarbīsinde ziyāretġāh-ı şıġār u kibārdur. Temmet Kitāb-ı Tezkiretü’l-Evliyā fī Bağdād şānihallāhu baĥr-i mübhem ‘ani’l-bāġī ve’l-fesād āmīn.”

Karşılaştırmaya dahil ettiğimiz dördüncü nüsha İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Yazma Eserler Biriminde “NEKTY02512” arşiv numarası ve “Tezkire-i Evliyâ-i Bağdad: (Cami’u’l-Envār fī Menākibi’l-Ahyār)” ismiyle kayıtlıdır. Eserin kütüphane kayıtlarında yazarı “Hüseyn Murtazâ Efendi Nazmizâde” olarak geçmektedir. Konu başlığının biyografi olduğu belirtilen eserin dili hakkında bir not bulunmamaktadır. Yayın bilgisinin [y.y. : y.y.], h.1134 / m.1721 olarak verildiği kayıtlarda istinsah tarihi belirtilmemiştir. Nüshanın fiziki özellikleri 144 v. ; 222X138 mm. olarak belirtilmiştir. Yazı türünün nesih, satır sayısının 19, varak sayısının 144 olduğu belirtilmiştir.

Kapaktan sonra birinci sayfanın üstünde “Tezkiretü’l-Evliyâ-i Nazmizâde” başlığı bulunmaktadır. Sol üst köşede kitabın muhtevası hakkında “Bağdādda olan ehlullāhīñ fazā’ilini beyān ider” notu yazılıdır. Bu ibarelerin altında “Ĥāliş Efendi

Kütüphānesi” notu iki kere yazılmıştır. Sayfanın ortasında ise “Bağdādda olan evliyālarınıñ mecmu‘a reyāhīnleridür Nazmīzāde Murtażā-yı Bağdādī sene 1277” ibaresi yazılmıştır. Bunun altında eserle ilgisi olmayan notlar ve bir beyit bulunmaktadır. İkinci sayfada eserin mevzusu ile alakası olmayan Arapça dualar yer almaktadır. Üçüncü sayfanın başında “Cāmi‘ul-Envār fī Menākıbı’l-Ebrār “ ibaresi yazılıdır. Bu ifadeden sonra eserin içinde ele alınan isimlerin fihristi yer almaktadır. Dördüncü sayfada da fihrist devam etmektedir. Beşinci sayfada fihrist son bulmaktadır. Fihristin son ismi Genç Osman olarak kaydedilmiş ama eserin sonunda bu isim yazılmamıştır. Diğer nüshalarda da olmayan bu ismin müstensih tarafından sehven yazıldığı kanaatindeyiz. Fihristin son bulunduğu bu sayfanın baş tarafında eserin adı “Tezkiretü’l-Evliyā-i Bağdād” olarak kaydedilmiştir. Eserin adının altında arşiv numarası 2512 olarak yazılmıştır. Bu ibarenin altında ise müstensihinin ismi yer almaktadır. “Cāmi‘ul-Envār fī Menākıbı’l-Ebrār esteşahbehu el-Faqrullah ‘Azīz Enşārī-zāde Hüseyn el-Ķādirī el-Bağādī” bu ibareden sonra “Hüseyn” isminin yazıldığı bir mühür görülmektedir. Altıncı sayfada “Bağdād şehrinüñ derününde ve hāricinde olan evliyānuñ tārihidür” başlığı yer alır. Bunun altında kırmızı mürekkeple ve cetvelle çizilmiş bölümde “Cāmi‘ul-Envār fī Menākıbı’l-Ebrār” ibaresi yer almakta ve aynı bölüm içinde daha büyük harflerle ve kırmızı mürekkeple Tezkiretü’l-Evliyā başlığı bulunmaktadır. Bu başlıktan sonra mukaddime başlamaktadır.

“Zıkr-i Manşūr bini’l-Ķasan ‘Aleyhi’r-Raḥmeti ve’t-Taḥiyye” başlığında verilen evliyā bu nüshada bulunmamaktadır.

Mukaddimedden sonra Yuşa peygamberle başlayan eser Şeyh Seyfeyn ile bitmektedir. Kitabın sonunda temmet ifadesinden sonra “Temmet kitāb-ı tezkiretü’l-evliyā-i fī Bağdād şānihallāhu biḥürmetihim ‘ani’l-bağyi ve’l-fesād āmīn” ibaresi yazılmıştır.

5. BV (Bağdatlı Vehbi Efendi (Süleymaniye Ktb.) No. 1259)

Baş: “Ey dost ‘alem-i vācibü’l-vücūd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Mihri-ufk-ı siyâdet, şem’-ı şebistan-ı velâyet, bahrû’l-kerâme, şâhibü’l-‘alâme, envâr-ı kudsiyye ile müzeyyen Hazret-i Mansûr bini’l-Hasan, radiyallâhu te‘âlâ ‘anhumâ. Ecille-i ehl-i beyt-i nebevî pâdkâr-ı hândân-ı ‘Aliyy-i velî ‘ale’l-ittifâk kerâmet ü şerâfet ile meşhûr-ı âfâk olup hâbgâh-ı Firdevs-iştibahları hüddâm-ı kirâm ile ârâste ve züvvâr-ı gayr-ı maşsûre birle pîrâste şâhib-i ulüvvü-şân hâyiz-i mertebe-i bülend-‘ünvân oldukları maqâm-ı tahkîke residedür. Hâlâ mezâr-ı pür-envârları Bağdâda tabi‘ Cevâzer nahiyesi kırbında vâki‘ olup ber-cây-ı cennet-nişân ve ziyâretgâh-ı ins ü cândur. Temmet bi’l-hayr.”

Nüsha karşılaştırmasına aldığımız son eser İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Türkçe Tarih-Coğrafya Yazmaları bölümü “Bağdatlı Vehbi Efendi (Süleymaniye Ktb.) No. 1259” arşiv numarası, “Câmiül-Envâr fî Menâkıbül-Ebrâr” adıyla kayıtlıdır. “Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ b. AlîBagdâdî (öl. 1134/1722)” tarafından yazılan eserin konusunun biyografî ve dilinin Türkçe olduğu belirtilmiş olup müstensihî ve istinsah tarihi kayıtlara geçmemiştir. Nüshanın fiziksel özelliklerinde boyutu (dış-ıç) 210x144-280x150 mm. olarak gösterilmiş olup 120 varak ve 19 satırdan meydana geldiği belirtilmiştir. Yazı türü harekeli ta’liktir. Cetvellerle çevrili olan eserde ilk iki sayfa yaldız, diğerleri kırmızıdır. Söz başları kırmızı, kenarları meşin, üstü kağıt miklepli cilttir. Baş tarafında 3 sayfada fihrist vardır. Vakıf mührü bulunmaktadır. Eser, Bağdat ve çevresinde yaşayan peygamberlerden, sahâbelerden, tabiinden başlayıp velî ve âlimlerin menkıbeleriyle hâl tercümelerini konu edinir.

Kapağın iç kısmında 579 ve 1259 rakamları yazılıdır. İlk rakam eski kayıt ikinci rakam da yeni kayıt numarasıdır. Birinci sayfanın baş tarafında “Merâkıd u Ziyâretgâh-ı Enbiyâ u Evliyâ” ibaresi yer almaktadır. Bunun hemen altında “Der Bağdâd te’lîf el-merhûm Murtazâ Efendi ‘aleyhirrahme” cümlesi yer almaktadır. Birinci ibare eserin adı ikinci ibare ise eserin müellifi hakkındadır. Bu iki tanıtıcı bilgi sayfanın orta yerinde de tekrarlanmaktadır. Sayfanın sol üst köşesinde H.1110 (M.1699) rakamı yer almaktadır. Bu rakam eserin istinsah tarihi olabilir. Sayfanın alt sağ köşesinde SüleymaniyeKütüphanesi kaydı bulunmaktadır. İkinci sayfada fihrist başlamakta ve üçüncü sayfanın yarısına kadar devam etmektedir. Fihristin sonunda

belirtilmeyen “Zıkr-i Cemîl-i Hazret-i Manşûr bin el-Hasan Rađiyallāhu ʿAnhumā” isimli evliyâ eserin sonunda yer almaktadır.

Üçüncü sayfanın diğeri yarısı “Menâkıb-ı Evliyâ-yı Bağdād Murtażā Efendi” ile başlamaktadır. Mavi mürekkeple sonradan kaydedilen notta Murtażā Efendi’nin tercümeleleri ile meşhur olduğu belirtilmiştir. Burada tam ortada iri harflerle “Menâkıb-ı Merâkıd u Ziyâretgâh-ı Enbiyâ u Evliyâ der Bağdād te’lîf el-merhûm Murtażā Efendi ʿaleyhirrahmetü’l-Bârî” ibaresi yer almaktadır. Bunun altında “Sevvedehu’l-ʿAbdu’l-Cânî Hasan ibni ʿÖmeru’l-Yanyuvânî ʿafâ ʿanhuma’r-Rabbü’l-ʿâfî sene 1205” ibaresi yer almaktadır. Hicri 1205 rakamı Miladi 1791 yılına tekabül eder.

Dördüncü sayfanın ilk yarısında eserin içinden Farsça şiirler buraya alınmıştır. Sayfanın sonunda ise Bağdatlı Vehbi’nin imzası ve vakıf mührü bulunmaktadır.

Beşinci sayfada mukaddime başlamaktadır. Mukaddimeden önce sayfanın baş tarafına “Câmi’u’l-Envâr fî Menâkıbı’l-Ebrâr” ibaresi mavi mürekkeple yazılmıştır. Bu ibareden sonra besmele ve mukaddime yer alır.

“Zıkr-i Hazret-i İbrâhîm ve Hazret-i İsmâ’îl Rađiyallāhu ʿAnhumā” ile “Zıkr-i Manşûr bini’l-Hasan ʿAleyhi’r-Rahmeti ve’t-Taḥiyye” bu nüshada yer değiştirmiştir.

Mukaddime ve Hazret-i Yuşa ile başlayan eser “Zıkr-i Cemîl-i Hazret-i Manşûr bin el-Hasan Rađiyallāhu ʿAnhumā” ile bitmektedir.

1.4.4. Başlangıç ve bitiş bölümleri incelenen, şeceresi çıkarılan nüshalar:

1. Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu 34 AeŞeriyye 1011

Baş: “Ey dost ʿalem-i vâcibü’l-vücüd olan ism-i Celâl ...”

Sonu: “Şeyḥü’l-muḥakkîkîn, üstâdü’l-mudaḥkîkîn, el-velîyyü’l-ekmel Şeyḥ Şandal, ʿaleyhi’r-rahme. Meşâyih-i kirâm u vâşilîn lâzımu’l-ihtirâmdan olup ittifâk-ı

ehl-i ʿIrāk ile şāhibü'l-kerāmet ve'l-işāret olup hāliyā kabr-i pür-envārları Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur. Temmet ve'l-ḥamduli'llāhi vaḥdehu ve şalla'llāhu ʿalā seyyidinā Muḥammeden ve ʿalā ālihi ve şāḥbihi ecmaʿin. Āmīn. Temmet.”

2. Millet Kütüphanesi Ali Emirî Koleksiyonu 34 AeŞeriyye 1067

Baş: “Ey dost ʿalem-i vācibü'l-vücūd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: Şeyḥ-i müşārün ileyhüñ manzūr olan kütüb ü rivāyetde menākıb-ı ʿaliyyelerine ıtlāʿ ḥāşıl olmamuşdur. Lākin ḥālā nefis-i şehr-i Bağdādda mezār-ı pür-envārları maʿmūr ve baʿzı kerāmetleri meşhūr olup āstān-ı bülend-eyvānları ziyāretgāh-ı ḥāş u ʿāmdur. ʿAleyhi'r-raḥme. Temmet fī sene 1168.”

3. Konya Mevlânâ Müzesi Türkçe Yazmaları 1500

Baş: “Ey dost ʿalem-i vācibü'l-vücūd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Şeyḥü'l-muḥakkīkīn, üstādü'l-mudaqqīkīn, el-velīyyü'l-ekmel Şeyḥ Şandal, ʿaleyhi'r-raḥme. Meşāyiḥ-i kirām u vāşılīn lāzımu'l-iḥtirāmdan olup ittifāk-ı ehl-i ʿIrāk ile şāhibü'l-kerāmet ve'l-işāret olup hāliyā kabr-i pür-envārları Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur. Kād temmetü'n-üşatü'ş-şerīf biʿavnillāhi'l-kerīm ʿalā yed-i Seyyid Muḥammed es-Seyyid ʿAbdullah el-İbrahīm el-Ḥudeysī nesebā ve'l-Ḥanefī mezhebā fī yevmi'ş-şemān ve'l-ışrīn min şehr-i cemāziye'ş-şānī seneti şemān ve sebʿin ve mieteyn ve elf min hicrete men lehu'ş-şeref şalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem.”

4. Fatih (Süleymaniye Kütüphanesi) No. 4263/4

Baş: “Ey dost ʿalem-i vācibü'l-vücūd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Şeyḥü'l-muḥakkīkīn, üstādü'l-mudaqqīkīn, el-velīyyü'l-ekmel Şeyḥ Şandal, ʿaleyhi'r-raḥme. Meşāyiḥ-i kirām u vāşılīn lāzımu'l-iḥtirāmdan olup ittifāk-ı ehl-i ʿIrāk ile şāhibü'l-kerāmet ve'l-işāret olup hāliyā kabr-i pür-envārları Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur. ʿAleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān. Temmet. Hezihi'n-nüşati'l-mübāreke fī yevmi's-sebt fī't-tāsi ve'l-ışrīn min şehr-i

ramazān fī seneti işneyn ve seb°in ve miyete ve elf min hicreti'n-nübüvveti °aleyhi efđal. Eş-şalātü ve ekmelü't-taḥiyye. Fī seneti 1172.”

Cetveller yaldızlı, sözbaşları kırmızı, siyah meşin cilt. Bu nüshanın 1-28. yapraklarında Habnama-i Veysi 28-39. yapraklarında Şam'daki Emevi Cāmiinin özelliğine dair bir risale, 40-41. yapraklarda şâir Veysi'nin İstanbulkasidesi yazılıdır. Baş tarafında numarasız 5 yaprakta fihrist vardır. Eser, Yuşa peygamberden ve Ali ve Hasan ve Hüseyin'den başlayıp Bağdat ve etrafındaki velî ve âlimlerin menkıbeleriyle hâl tercümelerinden bahseder.

5. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 74

Baş: “Bimillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm ve bihī nesta°in. Ey dost °alem-i vācibü'l-vücüd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Şeyḥü'l-muḥakkiḳin, üstādü'l-mudaḳkiḳin, el-velīyyü'l-ekmel Şeyḥ Sandal, °aleyhi'r-raḥme. Meşāyih-i kirām u vāşilīn lāzimu'l-iḥtirāmdan olup ittifāḳ-i ehl-i °Irāḳ ile şāhibü'l-kerāmet ve'l-işāret olup ḥāliyā ḳabr-i pür-envārları Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde ziyāretgāh-ı şıḡār u kibārdur. Temmet.”

6. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 903

Baş: “Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm ve bihī nesta°in. Ey dost °alem-i vācibü'l-vücüd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Tehdīd ü teşdīd olunmağın bir nev° ile firār ve nā-bedīd olup hemān-dem Ḥāzret-i İmām-ı °Aliyyü'r-Rızānuñ, raḍiyallāhu °anh, ḥāk-i pāylarına çehre-sā ve vāḳi°-i ḥālī inhā° ve şeref-i İslām ile ḥāyız-i maḳām-ı hüdā olduğdan soñra imām-ı °ālī-maḳāmuñ ḥıdmetinde dāmen-i der-miyān oldılar. Pes-ez-ān peder ü māder firāḳ-ı firūz ile ciger-sūz olup”

7. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 2132

Baş: “Ey dost °alem-i vācibü'l-vücüd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Şeyhü’l-muḥakḳikīn, üstādü’l-mudaḳḳikīn, el-velīyyü’l-ekmel Şeyḥ Şandal, ‘aleyhi’r-raḥme. Meşāyih-i kirām u vāşılīn lāzımu’l-iḥtirāmdan olup ittifāk-ı ehl-i ‘Irāk ile şāhibü’l-kerāmet ve’l-işāret olup ḥāliyā ḳabr-i pür-envārları Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur. Temmet bi‘avnillāh.”

8. Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları E.H. 1204

Baş: “Ey dost ‘alem-i vācibü’l-vücūd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Şeyhü’l-muḥakḳikīn, üstādü’l-mudaḳḳikīn, el-velīyyü’l-ekmel Şeyḥ Şandal, ‘aleyhi’r-raḥme. Meşāyih-i kirām u vāşılīn lāzımu’l-iḥtirāmdan olup ittifāk-ı ehl-i ‘Irāk ile şāhibü’l-kerāmet ve’l-işāret olup ḥāliyā ḳabr-i pür-envārları Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur. Ve şalla’llāhu Muḥammed ve ālihi ve şāḥbihi ecma‘īn ve’l-ḥamduli’llāhi rabbi’l-‘ālemīn. Āmīn. Temmet ve bi’l-ḥayri ‘ümmet. Āmīn.Āmīn.Āmīn.”

9. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY02036

Baş: “Ey dost ‘alem-i vācibü’l-vücūd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Şeyhü’l-muḥakḳikīn, üstādü’l-mudaḳḳikīn, el-velīyyü’l-ekmel Şeyḥ Şandal, ‘aleyhi’r-raḥme. Meşāyih-i kirām u vāşılīn lāzımu’l-iḥtirāmdan olup ittifāk-ı ehl-i ‘Irāk ile şāhibü’l-kerāmet ve’l-işāret olup ḥāliyā ḳabr-i pür-envārları Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur. Temmet.”

10. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY02590

Baş: “Ey dost ‘alem-i vācibü’l-vücūd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Şeyhü’l-muḥakḳikīn, üstādü’l-mudaḳḳikīn, el-velīyyü’l-ekmel Şeyḥ Şandal, ‘aleyhi’r-raḥme. Meşāyih-i kirām u vāşılīn lāzımu’l-iḥtirāmdan olup ittifāk-ı ehl-i ‘Irāk ile şāhibü’l-kerāmet ve’l-işāret olup ḥāliyā ḳabr-i pür-envārları Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur. Temmet.”

11. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY01209

Baş: “Ey dost ‘alem-i vācibü’l-vücūd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Şeyhü’l-muḥakkīkīn, üstādü’l-mudakkīkīn, el-velīyyü’l-ekmel Şeyḥ Sandal, ‘aleyhi’r-raḥme. Meşāyih-i kirām u vāşılīn lāzımu’l-iḥtirāmdan olup ittifāk-ı ehl-i ‘Irāk ile şāhibü’l-kerāmet ve’l-işāret olup ḥāliyā kabr-i pür-envārları Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur. ‘Aleyhi’r-raḥmeti ve’r-rıdvān. Temmet tezkiretü’l-evliyā. Bi‘avni rāfi‘ussemā ve’lḥamduli’llāhi rabbi’l-ālemīn.”

12. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY00180

Başı: “Ey dost ‘alem-i vācibü’l-vücüd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Şeyhü’l-muḥakkīkīn, üstādü’l-mudakkīkīn, el-velīyyü’l-ekmel Şeyḥ Sandal, ‘aleyhi’r-raḥme. Meşāyih-i kirām u vāşılīn lāzımu’l-iḥtirāmdan olup ittifāk-ı ehl-i ‘Irāk ile şāhibü’l-kerāmet ve’l-işāret olup ḥāliyā kabr-i pür-envārları Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur. Temmet. Kad teşrīfi bittahrīr hezihi’n-nüşhati’ş-şerīf Seyyid Muḥammed Neş’et fī seneti sitte ve seb’in ve mieteyn ve elf min hicrete men lehu’l-‘izze ve’ş-şeref ve’l-ḥamduli’llāhi vaḥdehu ve şalla’llāhu ‘alā seyyidinā Muḥammed ve ‘alā ālihi ve şāḥbihi emcma’in āmīn.”

13. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY00223

Başı: “Ey dost ‘alem-i vācibü’l-vücüd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Şeyhü’l-muḥakkīkīn, üstādü’l-mudakkīkīn, el-velīyyü’l-ekmel Şeyḥ Sandal, ‘aleyhi’r-raḥme. Meşāyih-i kirām u vāşılīn lāzımu’l-iḥtirāmdan olup ittifāk-ı ehl-i ‘Irāk ile şāhibü’l-kerāmet ve’l-işāret olup ḥāliyā kabr-i pür-envārları Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur. ‘Aleyhi’r-raḥme.”

14. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY00374

Başı: “Ey dost ‘alem-i vācibü’l-vücüd olan ism-i Celāl ...”

Sonu: “Şeyhü’l-muḥakkīkīn, üstādü’l-mudakkīkīn, el-velīyyü’l-ekmel Şeyḥ Sandal, ‘aleyhi’r-raḥme. Meşāyih-i kirām u vāşılīn lāzımu’l-iḥtirāmdan olup ittifāk-ı ehl-i ‘Irāk ile şāhibü’l-kerāmet ve’l-işāret olup ḥāliyā kabr-i pür-envārları Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur. Temet ve bi’llāhi ‘ümme. Temmet el-kitāb bi‘avnillāhi’l-mülkü’l-vehhāb.”

1.4.5.Şecere Hakkında Açıklama

Araştırılan nüshalar hakkında gerekli bilgiler yukarıda verilmiştir. Ekler bölümünde nüshaların birbirleriyle ilgilerini tablolar halinde gösterilmiştir.

Sözü edilen nüshalarla ilgili bir şecere çıkarılmıştır. (bk.Şekil 1. Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ Efendi'nin Tezkire-i Evliya-i Bağdat isimli eserinin elyazma nüshalarının şeceresi).

Şecere çıkarılırken kısmen karşılanan 19 nüshada, şekle ait harf ve hareketlerden oluşan farklardan ziyade mana ile ilgili fark ve benzerliklere bakılmıştır. Nüshalar arasında mana ile ilgili bağlantı kurulunca şekil 1'deki şecere ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkardığımız şecerede nüshalar üç koldan ilerlemiştir. Bütün nüshaları inceleme imkanımız olmadığı için şecerede boşluklar bulunmaktadır.

1.4.6.Görülen ve İncelenen Nüshalarla İlgili Tablolar

Tanımları yapılan nüshaların birbirleriyle olan ilişkilerini daha iyi kavrayabilmek için bunları çeşitli tablolarla göstermek gerekir. (Bk. Ekler, tablolar)

Nesih yazıyla yazılan nüsha 13 adettir. (Bk. Tablo 1).

Talik yazıyla yazılan nüsha 5 adettir. (Bk. Tablo 2).

15 nüsha Şeyh Sandal ile bitmektedir. (Bk. Tablo 3).

İki nüsha Hasan bin Mansur ile bitmektedir. (Bk. Tablo 4).

Bir nüsha Ebu Seyfeyn ile bitmektedir. (Bk. Tablo 5).

Bir nüsha harekelidir. (Bk. Tablo 6).

Eksik varaklı nüsha bir tanedir. (Bk. Tablo 7).

İstinsah tarihi belli olan nüsha beş adettir. (Bk. Tablo 8).

Müstensihi belli olan nüsha altı adettir. (Bk. Tablo 9).

1.4.7.Kütüphane Kayıtlarında Görülen ve İncelenemeyen Nüshalar

1. İstanbul Köprülü Yazma Eser KütüphanesiHâfız Ahmet Paşa Koleksiyonu.
Arşiv Numarası: 34 Ha 253.

2.İstanbulKöprülü Kütüphanesi Türkçe Yazmaları. Arşiv Numarası: 253.

3.İstanbul Türkçe Tarih-Coğrafya Yazmaları. Arşiv Numarası: Hâlet
Efendi (Süleymaniye Ktb.) No. 241.

4.İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Türkçe
Yazmaları. Arşiv Numarası: 772.

5.İstanbul Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları. Arşiv Numarası:
S.H.M.H.K.Yaz. 211.

6. İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesi, Yazma Eserler Birimi. Arşiv
Numarası: 06354.

7. Süleymaniye Kütüphanesi (mikrofilm). Arşiv Numarası: 3260-Mevcut
Kayıt no: 872 H.

8.Beyazıt Devlet Ktp. Arşiv Numarası: 5136

1.4.8.Yurt Dışında Bulunan Nüshalar

9.İngiltere Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları. Arşiv Numarası: Or. 7877.

10.İngiltere Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları. Arşiv Numarası: Or.
12107.

11.Almanya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları. Arşiv Numarası:
Ms.or.fol.4067 Staatsbibliothek, Berlin .

12.Almanya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları. Arşiv Numarası:
Hs.or.oct.833 Staatsbibliothek, Berlin.

13.Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları. Arşiv Numarası: Tarihi Türkî Talat 2.

14.Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları. Arşiv Numarası: Mecâmi Türkî Talat 28.

15.Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları. Arşiv Numarası: Tarihi Türkî 138.

16.Mısır Hidiv Kütüphanesi Türkçe Yazmaları. Arşiv Numarası: 8934.

17.Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları. Arşiv Numarası: et-Tarihut-Timuriye 903.

18.Bibliothèque nationale de France (Fransa Millî Kütüphanesi/ Paris). Kayıt Numarası: S. 1496.(Türer, 1988: 207).

1.5.MÜELLİFİN YARARLANDIĞI KAYNAKLAR

Murtazâ Efendi eseri yazarken yararlandığı kaynakları belirtmiştir. Bazen de eser ismi zikretmeden halktan duyduklarını anlatmıştır. Kaynak vermeden anlattığı kişiler eserlerde hakkında hiçbir bilgi bulunmayan kişilerdir. Önceki kaynaklarda hakkında bilgi varsa yazarımız ondan yararlanmış ve kaynağını da zikretmiştir. Murtazâ Efendi'nin, tarih, tezkire, tabakat gibi birçok eserden faydalandığını görmekteyiz. Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd'da faydalandığını söylediği ve adını zikrettiği kaynaklar müellifimizin titiz bir araştırma ve okuma sonucu eserini yazdığını göstermektedir.

1.5.1.Tezkiretü'l-Evliyâ

Feridüddin Attar H. 617 (M. 1220) yılında kaleme almıştır. Tezkirenin ön sözünde eserini geniş kitlelere hitap edebilmek için yazdığını belirtmiştir.Murtazâ Efendi eserini oluştururken temel kaynak olarak bu eserden yararlanmış, Attar'ın anlattığı evliyâlar içinde Bağdat'ta mezarı bulunanların tamamını tezkiresine almış ve Attar'ın aktardığı rivayetlere ilaveler yapmıştır. (Öngören, 2012: 74)

1.5.2.Câmiü's-Siyer

Mahmud Tahirü's-Sadık Es-Sühreverdî tarafından Bağdat valilerinin isteği üzerine Türkçe yazılmış bir eserdir. Mahmud Tahirü's-Sadık Es-Sühreverdî onuncu yüzyılın büyük ülemasındandır. Eser bir mukaddime ile bir hatime ve altı bölümden oluşmaktadır. (Balcı, 2007: 21) Murtazâ Efendi, Ebu Hanife ve Ahme bin Hanbel'den rivayet aktarırken bu eserden yararlandığını kaydetmektedir.

1.5.3.Şevâhidü'n-Nübüvve

Abdurrahman bin Ahmet el-Câmî tarafından Farsça yazılmıştır. Peygamberimizin nübüvvetini delilleriyle anlatır. Tam adı Şevâhidü'n-Nübüvveli-Taşviyeti Ehli'l-Fütüvve'dir. Ali Şîr Nevâî'nin isteği üzerine 885 (1480) yılında kaleme alınmıştır. Nefehâtü'l-Üns, bu eseri tamamlar mahiyettedir. Kitabın yazılış amacının ifade edilen sayfalardan sonra mukaddime, yedi bölüm ve bir hâtimeden meydana gelen eserin mukaddimesinde nebî ve mürsel kelimelerine dair kısaca bilgi verilir ve mûcizelerin özelliklerinden bahsedilir. Daha sonra evliyânın kerameti, inanmayanlarda meydana gelen hârikulâde olaylarla mûcize arasındaki farka değinilir. Daha sonra da Hazret-i Muhammed'in diğer peygamberlerden üstün oluşunun delilleri anlatılır. Sonuç bölümünde Resûlullah'a ve dinin esaslarına muhalefet edenlerin hem asr-ı saâdet'te hem de sonraki zamanlarda uğradıkları felâketlerden örnekler verilir. (Öz, 2010: 20) Nazmî-zâde, eserini telif ederken en çok yararlandığı kaynakları dibacede sayarken bu eseri de zikreder. Hazret-i Ali ve Hasanü'l-Askeri bölümlerinde rivayetleri Şevâhidü'n-Nübüvve'den aktardığını belirtir.

1.5.4.Ravzatü'l-Ebrâr

1591 yılında İstanbul'da doğan Kara Çelebi-zâde Abdulaziz tarafından yazılmıştır. Abdulaziz Efendi, IV.Mehmet döneminde şeyhülislam olmuş; 1658 yılında Gelibolu'da hayata veda etmiş; Arapça, Farsça ve Türkçeyi iyi bilen bir tarihçidir. Eser, dört bölümden oluşur. İslam ve Türk tarihinin anlatıldığı üç bölümden sonra dördüncü bölümde de 1646 yılına kadar Osmanlı tarihi anlatılır. (Balcı, 2007: 300)

Asıl adı Ravzatü'l-Ebrâri'l-Mübîn bi-Vekâyii Selefii Mâziyye ve'l-Ahbâr olan eser Hz. Âdem'den başlayarak 1058 (1648) yılına kadar gelen olayları içine alan umumi bir tarih kitabıdır. Abdülaziz Efendi'nin Rumeli kazaskeri iken 1059'da (1649) yılında bitirdiği ve Dördüncü Mehmed'e eseri sunduğu bilinir. Bazıları Avrupa kütüphanelerinde bulunmakta ve otuzun üzerinde yazma nüshası bulunmaktadır. Bu da kitabın o dönemde çok okunduğunun bir göstergesidir. (Özgül, 2010: XXX) Murtazâ Efendi bu eserden çok yararlanmıştır. Eserden, “Azîz Efendî'nün Ravzatü'l-Ebrâr nâm târihinde”, “Azîz Efendî”, “Azîz Efendî târihinde” şeklinde söz etmiştir.

1.5.5.Nefehâtü'l-Üns

Abdurrahman bin Ahmet el-Camî tarafından yazılan sûfî tabakat kitabıdır. Tasavvuf tarihi bakımından değerli olan Nefehâtü'l-Üns'ü Ali Şîr Nevâî 170 kadar Türk ve Hint kökenli sûfînin biyografisini ekleyerek 901'de (1495) Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimi'l-Fütüvve adıyla Çağatay Türkçesi'ne tercüme etmiştir (nşr. Kemal Eraslan, İstanbul 1979). Eser, 927'de (1521) Lâmiî Çelebi tarafından Fütûhu'l-Mücâhidîn li-Tervîhi Kulûbi'l-Müşâhidîn adıyla Anadolu Türkçesi'ne tercüme edilmiştir. Tercüme-i Nefehât olarak şöhret bulan Lâmiî tercümesinin iki sadeleştirilmiş yayını vardır (haz. Kâmil Candoğan - Sefer Malak, İstanbul 1971; haz. Süleyman Uludağ - Mustafa Kara, İstanbul 1995). İlk sadeleştirme eksik ve özensizdir. Câmî gibi Nakşibendî tarikatına mensup olan Lâmiî eserin giriş bölümünü genişletmiş, ayrıca Anadolu'da yetişen sûfîleri esere ilâve etmiştir. (Uludağ, 2012/b: 521) Murtazâ Efendi, Nefehâtü'l-Üns'ten Abdulkadir-i Geylânî, Muhâsibî, Şiblî, Bişr-i Hafî, Abdulkadir Sühreverdî, Muhammed Ruveyim, Şahabeddin Sühreverdî ve Necmeddin Râzî bölümlerinde rivayetler aktarmıştır. Eserin dibacesinde yararlandığı temel kaynaklar arasında bu eseri de zikretmektedir.

1.5.6.Savâik

Asıl adı es-Savâik-ul-Muhrika olan eseri Ahmed İbni Hacer-i Mekkî yazmıştır. İki kısımdır. Birincisinde, Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Ali hazretlerinin hak halîfe olduklarını ve sahâbeleri sevmemiz gerektiğini âyet ve hadislerle anlatır.

Kitâbın ikinci kısmı hazret-i Muâviye'nin ve Amr İbni Âs'ın ashâbın büyüklerinden olduklarını, İslamiyete hizmetlerini bildirmekte, ashâb-ı kirâm arasında olan muhârebeler hakkında açıklamalar yapmaktadır. (Aruçi, 2009: 186) Nazmî-zâde Efendi, Savâ'ik'ten dibacede yararlandığı temel eserler içinde söz etmiş, daha sonra da Hazret-i Ali, Câfer-i Sâdık ve Muhammed Cevâd bölümlerinde rivayetleri bu eserden yararlanarak aktarmıştır.

1.5.7.Ravzatü's-Safâ

Asıl adı Muhammed bin Havendşah bin Mahmud olan ve şark tarihçisi olarak bilinen Mirhand tarafından yazılan ve genel tarihi ele alan bir eserdir. Mirhand, Ali Şir Nevaî'nin himayesinde ve yine onun arzusu üzere 1474 yılında asıl adı Ravzatü's-Safâ fi Sireti'l-Enbiya ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ olan ve genel tarih konusunu işleyen Ravzatü's-Safâ kitabını yazmaya başlar. Yedi ciltten ve coğrafya ekinden meydana gelen eser, İslamiyetten önce İranyöneticilerini, 1523'e kadar İran devletinin Müslüman hükümdarlarını anlatır. Kendini himaye eden Ali Şir Nevaî'nin tahsis ettiği evde kitabını yazmak için on beş sene çalışır ve eser bitmeden vefat eder. Kitabın yedinci cildinin Mirhand'ın torunu Handemir (Handmir) Gıyaseddin Muhammed tarafından tamamlandığı tahmin edilmektedir. Eseri, Kanunî Sultan Süleyman zamanında Mustafa Efendi Türkçeye aktarmıştır. 1842'de Mehmed Kemalîyeniden Türkçeye tercüme ederek basmıştır. Süslü ve abartılı anlatımı ve kaynaklarını özensiz kullanmasından dolayı eleştirilere maruz kalan Ravzatü's-Safâ, günümüze kadar ulaşmamış eski kitaplardan bilgiler vermesi bakımından mühimdir. Beşinci ve altıncı ciltleri Moğol ve Timur dönemini belgelerle anlattığından kitap itimat edilir özelliktedir. Bu iki cilt, müellif hayatta iken yahut onun yaşadığı döneme yakın meydana gelen vakaları anlatır. Farsça kaleme alınan eseri Çağatay Türkçesine Munis tercüme etmiştir. (Aka, 2005: 156) Murtazâ Efendi Ravzatü's-Safâ'dan dibacede yararlandığını belirtmektedir ve Muhammed Cevâd bölümünde rivayet aktarmaktadır.

1.5.8.İstiâb

İbni Abdilber en-Nemeri el-Kurtubî tarafından kaleme alınan eserin tam adı El-İstiâb fî Marifeti'l Ashâb'dır. Sahâbelerin hayatını anlatan en eski biyografi kitaplarından. Sahâbelerin tamamını anlattığı söylene de eserde bütün sahâbeler anlatılmamıştır. Başta özel bir bölüm olarak Peygamberimizin biyografisi verilmiştir. Bin kadar hanım üç binden fazla da erkek sahâbeyi anlatan eser toplam 4225 sahâbenin biyografisini ele almıştır. Sahâbelerin isimleri harf sırasına göre dizilmiştir. (Uğur, 1996: 232-233) müellifimiz; Habbab bin Eres, Abdullah bin Yezid, Adiy bin Hatem, Sehl bin Hanif, Muhammed bin Hatip, Vehb bin Abdullah, Zeyd bin Erkam, Süheyl bin Ebi Hayseme, Yezid bin Kaysı'n-Nehai ve İmam-ı Ebu Yusuf'tan söz edilen bölümlerde İstî'âb'dan yararlanmıştı.

1.5.9.Delâylü'n-Nübüvve

Peygamberlik kurumunu, hususan Hz. Muhammed'in peygamberliğini ispat etmek için yazılan eserlerin ortak adıdır. Delâylü'n-Nübüvve, "Bilinmeyen şeyin öğrenilmesini sağlayan bilgi, kılavuz" anlamındaki "delîl" kelimesinin çoğulu delâil ile "peygamberlik" manasındaki nübüvvet kelimesinden meydana gelir. Terim olarak bir peygamberin kendi gösterdiği yahut peygamberliği hakkında işaret olması için meydana gelen olayları ele alan, peygamberin getirdiklerini ilmî incelemeye tâbi tutarak bunların ilâhî kaynaklı olduğunu, dolayısıyla o peygamberin de hak peygamber olduğunu ispatlamayı amaçlayan eserlere denir. Zaman içinde Delâylü'n-Nübüvve veya A'lâmü'n-Nübüvve olarak adlandırılan tür meydana gelmiştir. Araştırmalara göre mevcut kaynaklardan Delâylü'n-Nübüvve konusuna ilk defa yer veren İbni İshak olmuştur. İlk müstakil eseri ise İsbâtü'l-ilm 'Ale'n-Nübüvve ve İsbâtü'r-Rusül adıyla Dırâr b. Amr yazmıştır. Daha sonra el-Hücce ve'r-Rusül isimli eseriyle Ebû Bekir el-Esam onu takip etmiştir. İslam filozoflarından Kindî'nin Risâle fî Tesbîti'r-Rusül, İbni Sînâ'nın Risâle fî İsbâti'n-Nübüvvâtlarıyla birer risâle yazdıkları da bilinmektedir. Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin ve Ebû Bekir el-Beyhakî'nin Hz. Peygamber'in nübüvvetini mucizeleriyle ispat etmeyi amaçlayan eserleri bu alanda şöhret bulmuş eserlerdir.

(Yavuz, 1994: 116-118)Nazmî-zâde bu eserden Huzeyfetü'l-Yemani bölümünde yararlandığını belirtmektedir.

1.5.10.Hayâtü'l-Hayavân

Demîrî tarafından yazılan ve hayvanlar hakkında bilgi veren ansiklopedi özelliği taşıyan bir eserdir. Bu kitabın büyük, orta ve küçük üç şekli vardır. Büyük şekli daha çok tarihe ve rüya tabirlerine yer vermiştir. Demîrî, 773 (1372) yılında ve daha otuz bir yaşındayken tamamladığı kitabın mukaddimesinde, kitabı bilgili kişiler arasında rastlanan hayvanlarla ilgili bazı yanlış bilgileri düzeltmek maksadıyla yazdığını ifade eder. Yazar, hayvanlara ait bilgiler verirken edebî bilgilere de yer vermektedir. Kitapta yer alan toplam 1069 madde hayvan isimlerine göre sıralanmış, fakat hayvanlar kralı aslan eserin başına alınmıştır.(İzgi, 1998: 19-20) Murtazâ Efendi Hayâtü'l-Hayavân'dan Hazret-i Ali ve Said bin Cübeyr bölümlerinde rivayet aktarırken yararlandığını belirtmiştir.

1.5.11.Hadîkatü's-Sü'adâ

Fuzûlî'nin Kerbelâ ve Hazret-i Hüseyin'i anlatan eseridir. Kerbelâyı ele alan eserlere Maktel-i Hüseyin veya Maktel denir. Fuzûlî'nin bu eseri de bu türün önemli eserlerindedir. Eserde Peygamberimizin torunu Hazret-i Hüseyin doğduğu zaman, Cebrail'in iki vazife ile Hazret-i Muhammed'e gönderildiğinden söz edilir. Cebrail'in görevlerinden biri Hazret-i Hüseyin'in doğumu nedeniyle peygamberimizi tebrik ve diğeri de Hazret-i Hüseyin'in şehit edileceği haberini verip taziye sunmasıdır. Hadîkatü's-Sü'adâ "Saadete ermişlerin bahçesi" demektir. XVI. yüzyıla ait Türkçe maktellerin önemli kısmı Hüseyin Vâiz-i Kâşifi'nin Ravzatü's-Şühedâ adlı eserinin doğrudan veya ilâvelerle tercümesidir. Bu eser Câmî-i Rûmî'nin Saâdetnâme'si ve Âşık b. Ali Nattaî'nin Ravzatü's-Şühedâ'sıyla Anadolu Türkçesi'ne; Neşâtî'nin Şühedânâme'siyle Âzerî Türkçesi'ne; Askerî, Hûyî, Saykalî gibi sanatkârlar tarafından Orta Asya Türkçesi'ne çevrilmiştir. Maktel türü içinde Fuzûlî'nin 954 (1547) yılından önce kaleme aldığı Hadîkatü's-Suadâ'nın müstesna bir yeri vardır. (Güngör, 2012: 457) Nazmî-zâde Murtazâ Efendi Hadîkatü's-

Sü'adâ'dan Hazret-i Ali, Kerbela Şehitleri ve Hür bin Yezid bin Rebiha bölümlerini telif ederken yararlanmıştır.

1.5.12.Ravzatü'ş-Şühedâ

Ravzatü'ş-Şühedâ, şehitler bahçesi veya şehitler cenneti manasına gelir. Eser, ehl-i beyte yapılan zulümleri ve Kerbelâ olayını anlatır. 908'de (1502) Hüseyin Baykara'nın kızı tarafından torunu olan Mirza Mürşidüddin için yazılmıştır. On bölümden meydana gelen Ravzatü'ş-Şühedâ Hüseyin Vâiz-i Kâşifi'nin en tanınmış eseridir. İlk defa Bombay'da basılan eserin ilmî neşri Muhammed Ramazan ve Ebü'l-Hasan Şa'rânî tarafından yapılmıştır. Eseri Âşık Çelebi Tercüme-i Ravzatü'ş-Şühedâ adıyla Türkçeye tercüme etmiştir. Fuzûlî de Hadikatü's-Su'adâ'sını yazarken bu eserden geniş ölçüde faydalanmıştır. Daha önce yazılmış Makteller de bulunmaktadır. Leyla ile Mecnun mesnevisi gibi birçok kişi tarafından telif edilmiş bir eserdir. (Karaismailoğlu, 1999: 18) Nazmî-zâde Murtazâ Efendi Ravzatü'ş-Şühedâ'dan Kerbela Şehitleri bölümünde yararlandığını belirtmektedir.

1.5.13.Gülşenü'ş-Şühedâ

Hakkında bilgi bulamadığımız bu esere Murtazâ Efendi iki yerde müracaat ediyor. Eserin adını Kerbelâ olayının anlatıldığı yerde anıyor. Eserin İran baskıları bulunmakla beraber Türkçe tercümesine rastlanılmamıştır.

1.5.14.Tabakât-ı Şa'rânî

Ebü'l-Mevâhib Abdülvehhâb b. Ahmed b. Alî eş-Şa'rânî el-Mısırî tarafından yazılan eserin asıl adı Levâkihu'l-Envâri'l-Kudsiyye fî Tabakâti'l-°Ulemâ° ve's-Sûfiyye'dir. Tabakâtü'l-Kübrâ ismiyle tanınmıştır. Yazar, sahâbeden başlayarak kendi dönemine kadar 420'nin üzerinde âlim ve sûffin hayatını anlatır. Eserde tasavvuf terimleri de açıklanmıştır. Abdülkadir Akçiçek eseri, Evliyâ Menkıbeleri ismiyle Türkçeye aktarmıştır. Şa'rânî'ye, Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî Sultan Süleyman'ın, güven ve sevgilerinin işareti olarak bir yün elbise ve seccade hediye ettikleri kaydedilir. 17. yüzyılın sonlarında Muhyiddin Muhammed el-Melîcî, Tezkiretü Üli'l-Elbâb fî Menâkıbi'ş-Şa'rânî Seyyidî °Abdilvehhâb adıyla Şa'rânî'yi

anlatan bir menâkıbnâme kaleme almıştır. (Kaplan, 2012: 348) Nazmî-zâde Murtazâ Efendi Tabakât-ı Şa'rânî'den dibacede yararlandığı eserleri sayarken söz etmiş ve Muhammed Ruveyim bölümünde eserden yararlandığını söylemiştir. Birçok yerde Tabakât'tan yararlandığını belirtmiş ama hangi Tabakât olduğunu söylemiştir.

1.5.15. Târih-i Hatib

Ebû Bekr-i Bağdâdî tarafından yazılmıştır. Gayet geniş ve mükemmel bir şekilde hazırlanmış en meşhur eseridir. Metin tam olarak 14 cilt hâlinde 1931 yılında Kâhire'de basılmıştır. Eserin muhtelif baskıları yapılmıştır. Eserde, Bağdât'ta yaşamış hadis âlimlerinin hâl tercümelerini anlatmaktadır. Kitabın içinde 7831 âlimin hayatı vardır. Girişte verilen bilgiler, G. Salman tarafından, özetlenerek neşredilmiş ve "Introduction topographique a l'histoire de Bağdâd" adı ile Fransızcaya tercüme edilmiştir. (Karataş, 2001: 14) Nazmî-zâde Murtazâ Efendi Târih-i Hatib'den Cafer-i Sadık'ın hapiste zehirlenerek şehit edildiğini; İmam-ı Ebu Yusuf'un az yediğini ve fıkha çok çalıştığını; Hatib'in böyle bir eserin sahibi olduğunu aktardığı bölümlerde yararlanmıştır.

1.5.16. Târih-i Yâfi'î

Hız. Peygamber'in siyerinden başlayarak ashap, tâbiîn ve ümmetin ileri gelenlerinin biyografileriyle Yemen'e dair bilgiler verilir. Müellif, anlatımda eleştirici bir yöntem kullanmış, haberlerle ilgili şüpheleri ortaya koyduktan sonra kendi kanaatini açıklamış ve İbnü'l-Esîr, Zehebî, İbni Hallikân'ın eserlerinden faydalandığını belirtmiştir. (Baş, 2013: 177) Nazmî-zâde Murtazâ Efendi Târih-i Yâfi'î'den Abdulkadir Geylânî ve Abdulkahir Sühreverdî bölümlerinde şeyh efendilerin kerametlerinden rivayet aktarırken yararlanmıştır.

1.5.17. Târih-i Taberî

Asıl adı Târihu'l-Ümem ve'l-Mülûk olan eser müellifin günümüze tam olarak ulaşan ikinci eseridir. Daha önce yazılmış ve zamanımıza intikal etmemiş birçok kitaptan yaptığı nakiller dolayısıyla büyük değeri bulunan eseri ilk defa M. Jean de Goeje ile birlikte bir grup şarkiyatçı yayımlamış, daha sonra çeşitli baskıları, zeyilleri

ve özetleri yapılmış, farklı dillere tercüme edilmiştir. Geniş ve zengin bir tarih malzemesini ihtiva eden Târîhu'l-Ümem, gerek hicretin ilk üç asrındaki tarih ve siyer âlimlerinin zamanımıza ulaşmayan kitapları gerekse daha sonraki tarih çalışmaları için çok değerli bir kaynak niteliğindedir. Eseri Sâmânî Emîri I. Mansûr b. Nûh adına veziri Ebû Ali Bel'amî Farsça'ya çevirmiştir. Bel'amî, eseri hem kısaltmış hem de İran tarihiyle ilgili bilgileri eklemiştir. Hızır b. Hızır el-Âmidî bu Farsça metni Arapçaya çevirmiştir. M. H. Zotenberg kitabı Fransızcaya çevirmiştir. İstanbul'da Taberî tarihinin Türkçe bir çevirisi Târîh-i Taberî-i Kebîr Tercümesi adıyla üç ve beş cilt hâlinde yayımlanmıştır. Birbirinin aynısı olan bu tercümelemin kimin tarafından gerçekleştirildiği belirtilmemiştir. Taberî tarihinin asıl metninin Zakir Kadiri Uganve Ahmet Temir tarafından yapılan Türkçe tercümesi Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde bulunmaktadır. (Fayda, 2010: 317) Nazmî-zâde Murtazâ Efendi Târîh-i Taberî'den Hazret-i Yuşâ'yı anlatırken rivayet aktarmış, Hz. Yuşâ'nın mezarının yerini Taberî'nin Şamda dediğini ama muteber ehl-i kitabın ise Bağdat mezarlığının yakınındaki kubbede olduğunu söylediklerini belirtmiştir. Taberî'yi anlattığı yerde de meşhur bir tarih kitabı yazdığından söz ederek eserin adını zikretmiştir.

1.5.18.el-Lüm'a

Ebu Nasr Serrac Tusî tarafından kaleme alınan el-Lüm'a, Kamil Yılmaz tarafından 1996'da İslam Tasavvufu adıyla tercüme edilen eserde tasavvufun temel konuları işlenmiştir. Tasavvufun belli başlı konularını düzenli biçimde bir araya getiren, inceleyip yorumlayan ve eleştiren önemli bir kaynak olan el-Lüm'a, aynı dönemde yazılan benzer eserlerden daha geniş ve daha sistemlidir. İran, Irak, Suriye ve Mısır'ı gezen ve oralarda pek çok mutasavvıfla görüşen, tasavvufla ilgili eserleri okuyan Serrâc, eserini bir dostunun isteği üzerine kaleme almıştır. Amacı Kur'an ve sünnete uygun bir tasavvuf anlayışı ortaya koymak, tasavvufa yöneltilen tenkitleri cevaplamak, tasavvuf anlayışına uymayanları reddetmektir. Eserin baş tarafında sûfilere ait menkıbeleri aktarırken güvenilir olmasına ihtimam gösterdiğini söyler. Tasavvufa bakışını, Cüneyd-i Bağdâdî ve Sehl b. Abdullah et-Tüsterî gibi mutasavvıflara dayandırır. El-Lüm'a, giriş ve on üç bölümden oluşur. Girişte

sûfîlerin Kur'an ve sünnetten hareketle çıkardıkları hükümler ve buna benzer konular işlenmiştir. Sûfî olmayan ama sûfî geçinen kimselerin olduğunu, hakiki sûfîleri ayırmak için bu kitabı kaleme aldığını dile getirir. Şekilci ve taklitçileriyle sapkınları hakkında bilgi verir ve eserin sonunda yoldan sapan mutasavvıfların hatalarını anlatır. Bilgilerin bir miktarını İran, Irak ve Suriye'de dolaştığı sırada ziyaret ettiği sûfîlerden aktaran müellif, bir miktarını da Cüneyd-i Bağdâdî ve Ebû Saîd el-Harrâz gibi mutasavvıfların kitaplarından aktarmıştır. Serrâc ve eserini ilim dünyasına tanıtan İngiliz müsteşrik Nicholson'dır. Onun ardından Serrâc ve eseri hakkında bazı çalışmalar yayınlanmıştır. (Uludağ, 2012: 259) Nazmî-zâde Lüm'a'dan Abdullah İkbirî'yi anlattığı bölümde rivayet aktarmış ve bu zatın Lüm'a'yı tasnif ettiğini belirtmiştir.

1.5.19.Şerh-i Hemziyye-i İbni Hacer

Bu esere Murtazâ Efendi dört yerde müracaat etmiştir. Eserin mukaddimesinde yararlandığı temel kaynaklar arasında bu eserin adını zikretmiştir. Hazret-i Hüseyin ve Selman-ı Fârisî'nin anlatıldığı bölümlerde rivayet aktarılmıştır. İmam Busîrî'nin Hz Peygamber hakkında yazdığı manzum bir siyerdir denilebilir. Üzerine onlarca şerh yazılmış bir eserdir ancak bizde pek tanıyan yoktur. Kitap, İmam Busîrî'nin meşhur el-Kasidetul Hemziyye'sidir. Allame İbni Hacer bu esere el-Minehul Mekkiyye isimli bir şerh yazmıştır. İbni Hacer'in eseri kendi ismiyle değil de İmam Busîrî'nin eserinin ismiyle ön plana çıkmıştır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi eser manzum olarak kaleme alınmış bir siyer sayılabilir. Bu kasideye Ümmü'l-Kurrâ adı da verilmektedir. (Kandemir, 1999: 530)

1.5.20.Târih-i İbni Hallikân

Ebü'l-Abbâs Şemsüddîn Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm b. Ebî Bekr b. Hallikân el-Bermekî el-Erbilî (ö.H.681/M.1282) tarafından yazılmıştır. Vefeyâtü'l-A'yân isimli eseriyle tanınır ve hem fıkhıta hem edebiyatta hem de şiirde şöhret sahibidir. Erbil doğumlu olan müellif dedelerinden Hallikân'a nisbetle İbni Hallikân adıyla tanınmıştır.

İbni Hallikân'ın günümüze ulaşan tek eseri Vefeyâtü'l-A'yân ve en-bâ'ü ebnâ'i'z-zamân mimmâ sebete bi'n-naql evi's-semâ° ev esbetehü'l-°ayân'dır. Mısır'ın başkenti Kahire'de 1256-1273 yıllarında yazdığı esere İbni Hallikân, 1281 yılına kadar ihtiyaç duydukça ilâveler yapmıştır. Kitap, İslam'ın başladığı günlerden başlayarak müellifin zamanına kadar yaşayan ve meşhur olan kadın, erkek sekiz yüzden fazla şahsiyetin hayatını anlatır. Padişahlar, emîrler, vezirler, eşraf, nahiv, lugat ve kıraat âlimleri, müfessirler, muhaddisler, kelâmcılar, müctehidler, fakihler, kadılar, zâhidler, mutasavvıflar, mühendisler, filozoflar, astronomlar, astrologlar, tabipler, edip ve şâirler, tarihçiler, coğrafyacılar, nesep âlimleri ve mûsikişinaslardan oluşur. Bu şahsiyetlerin hayatlarını, eserlerini, yaptıklarını ve ölüm tarihlerini anlatır. Kişiler alfabetik sıraya göre işlenir. Eser, İslam tarihinde bu alanda en eski kitap kabul edilmektedir. Bundan önce yazılan biyografiler sadece sahâbe, tâbiîn, müfessir, fakih, şâir, nahivci, yahut bir bölge veya şehirde yaşayan kişileri anlatıyor ve yüzyıl esas alınarak yazılıyordu. İbni Hallikân, daha önce yazılmış eserlerden, hocalarından ve gözlemlerinden yararlanarak eserini yazmıştır. Hayatları anlatılan şahsiyetlerin yaşadıkları bölge ve zamanlarının geleneklerinden, sosyal yaşamlarından da söz ettiği için yazıldığı zamandan itibaren ilgiyle karşılanmıştır. (Özaydın, 1999: 18-19) Müellifimiz Nazmî-zâde Târih-i İbni Hallikân'dan kırk iki yerde söz etmiştir. Rivayetler aktarmış, evliyâların mezarlarının yerini ve vefat tarihlerini aktarmıştır. Müellifimizin en fazla yararlandığı eser Târih-i İbni Hallikân olmuştur.

1.5.21. Târih-i Nişâbur

Çalıştığımız eserde, İmadiddin Hirâsî'nin anlatıldığı bölümde adı Hâfız °Abdulgâfir olarak geçen yazarın asıl adı Ebü'l-Hasen Abdulgâfir b. İsmâil b. Abdilgafir el-Fârisî'dir. 1134 tarihinde vefat ettiği düşünülen °Abdulgâfir muhaddis, fakih ve tarihçi olarak bilinir. İlmini ve hadis kültürünü geliştirmek maksadıyla Gazne, Hindistan ve Hârizm'e seyahatler yapmıştır. Cüveynî'den dört yıl fıkıh ilmi okumuş, nihayet Şâfiî fıkında meşhur bir âlim olmuştur. Daha sonra kendisine Nişâbur hatipliği verilmiştir. Tarih-i Nişaburadıyla bilinen eserinin asıl adı Kitâbü's-Siyâk li-Târîhi Nişâbûr'dur. Hâkim en-Nişâbûrî'nin Târîhu Nişâbûr isimli telifinin 1116 tarihine kadar uzanan zeylidir. Hâl tercümelerini alfabetik sıraya göre anlatan

bu eserin bir nüshası Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinde 1544 numara ve Zeylü Târîhi Nîşâbûr ismiyle kayıtlıdır. İbrâhim b. Muhammed es-Sarîfînî tarafından el-Müntehab min Kitâbi's-Siyâk li-Târîhi Nîşâbûr ismiyle özetlenen nüshası Köprülü Kütüphanesinde 1152 numarada kayıtlıdır. (Kandemir, 1988: 203-204)

1.5.22.Şerh-i Mesnevî-i Kâşifî

Hüseyin Vâiz-i Kaşifî'nin Şerh-i Mesnevi-i Kâşifî olarak bilinen eserinin asıl adı Lübb-i-Lübâb-ı Mesnevî'dir. En orijinal Mesnevi şerhi Kâşifî'nin yazdığı şerhtir. Kâşifî, Mesnevî'ye son derece hâkimdir. Bunun yanında Mevlânâ'nın yaşadığı atmosfere benzer ortamda yaşamıştır. Mesnevî'nin dili Farsçanın, ana dili olması onun eserini diğerlerinden daha değerli kılmıştır. Müellif bu eserde iyi bir tasnif gerçekleştirmiştir. Lübb-i Ma'nevî fî İntihâb-ı Mesnevî, Mevlânâ'nın Mesnevî'sinden intihap ettiği şiir mecmuasıdır. Lübb-i Lübâb-ı Ma'nevî isimli ikinci derleme ise Mesnevî'nin farklı bir düzenlemesidir. (Karaismailoğlu, 1999: 17).Nazmî-zâde, Şerh-i Mesnevî-i Kâşifî'den Abdulkahir Sühreverdî'yi anlattığı bölümde yararlanmış ve rivayetler aktarmıştır.

1.5.23.Tabakât

Tanınmış kişilerin hayatlarını anlatan eserlere verilen genel isimdir. İbni Sellâm el-Cumahî Tabakâtü Fuhûli'ş-Şu'arâ isimli eserinde Arap şâirlerini ustalıkları bakımından iyiden kötüye doğru sıralamış ve yaşadıkları döneme göre de gruplara ayırmıştır.Arap şâirlerini yaşadıkları bölgelere göre sınıflara ayıran tabakâtlar da vardır. Hicaz, Mekke, Medine, Suriye, Irak, Mısır, Azerbaycan, Cezîre, Endülüs, Mağrib, Rey, Cibâl, İsfahan, Fars, Kirman, Cürcân, Esterâbâd, Hârizm, Horasan ve Sicistan gibi yerlere göre sınıflandırmışlardır. Bu eserler birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Hârûn b. Ali İbnü'l-Müneccim, Ali b. Zeyd el-Beyhakî, İmâdüddin el-İsfahânî, İbnü'ş-Şa'âr, Şehâbeddin el-Hafâ bu tür eser yazarlardır. (Durmuş,2010: 289-290) Bu konuyu girişte işlediğimizden bu kadarla iktifa ediyoruz.Nazmî-zâde'nin adını sıkça andığı bir eserdir. Çalıştığımız eserde adı en çok zikredilen eserdir diyebiliriz.

1.5.24.Esmâü'r-Ricâl

Ricâl kelimesi adamlar manasına gelir. Kelimenin tekili recül ise 'erkeklik özelliklerine sahip olan kişi' manasında kullanılmakla beraber 'sahip olduğu vasfi eksiği olmadan temsil eden olgun insan' anlamında hadisle uğraşan kimseleri kapsar. Esmâü'r-Ricâl tabiri sadece ricâl şeklinde de kullanılır ama daha çok da Ricâlü'l-Hadis olarak kullanımı yaygındır. Hadis rivâyet edenlerin şahsî bilgileri ve özelliklerinden söz eden ricâl ilmi aynı zamanda tarihle doğrudan ilgilidir; bundan ötürü bu eserlere Târîhu'r-Ricâl de denir. Peygamberimizin hayatını işleyen ilme "siyer" denir. Diğer Müslüman kimselerin biyografilerini ele alan eserlere "Terceme-i Hâl, Tabakât, Esmâü'r-Ricâl" gibi isimler verilir. Ricâl ile ilgili ilk bilgi Kur'an-ı Kerim'de yer almıştır; ondan sonra da Peygamberimiz ve sahâbeler bazı açıklamalar yapmışlardır. Kur'an'da sahâbelerin tezkiyesine dair çok âyet vardır. Ayrıca Kur'an'da ricâl ilminin en önemli kuralı olan haberin kaynağının iyi araştırılması emri yer almaktadır. Hadis bilgisi kadar mühim sayılan ricâl bilgisi hakkında tam bilgiye sahip olmayan râviler çok hadis bilse bile muhaddis sayılmamış, râvi kabul edilmişlerdir. Hadis ricâline ait kaynaklar başka biyografilerin şekillenmesinde, meselâ şâirlerin, edebiyatçıların, Evliyânın, hattatların vb. biyografilerinin oluşmasında etkili olmuştur. Bu alanın ilk eseri Vâkıdî'nin Tabakât'ı kabul edilir. (Hatiboğlu, 2012: 84-85] Müellifimiz Nazmî-zâde hadis rivayetlerinden söz ettiği yerlerin hemen hepsinde özellikle sahâbeleri anlattığı bölümlerde bu eserden yararlandığını belirtmiştir.

1.6.ÇALIŞTIĞIMIZ METNİN ATTAR VE SİNAN PAŞA'NIN

TEZKİRETÜ'L-EVLIYÂ'SI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Evliyâ tezkirelerinin Türkiye kütüphanelerinde iki yüzden fazla yazması bulunmaktadır. Bu yazmaların hemen çoğu Feridüddin Attar'ın eserinin tercümeleridir. Bazısının müellifi belli değildir. Sinan Paşa'nın eseri Attar'dan tercüme olsa da telif niteliği taşımaktadır. Nazmî-zâde Murtazâ Efendi'nin eseri Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd bunlar arasında önemli bir yere sahiptir. Bu eser diğerlerinin taklidinden doğmamış, kendine münhasır yöntemlerle yazılmıştır. Kütüphanelerde Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd veya Câmiu'l-Envâr fî Menâkıbi'l-

Ahyâradiyla kayıtlı eserin otuz yedi nüshası bulunmaktadır. Bunlardan 27'si Türkiye kütüphanelerinde iken diğer 10 nüshası Almanya, İngiltere, Fransa, Mısır, Irak kütüphanelerinde bulunmaktadır.

Attar'ın eserinde ilavelerle 97 evliyâdan söz edilirken Sinan Paşa Attar'ın fihristindeki ilk 28 velîyi sırasıyla çevirmiştir. Murtazâ Efendi'nin eserinde 182 evliyâ yer alır. Sinan Paşa'dan Murtazâ Efendi'ye kadar yazılan bütün evliyâ tezkirelerinde Attar'ın tezkiresi kalıp görevi üstlenmiştir. (Naskali, 1987: 9)

Edebiyat türlerinin tamamında bir kalıp vardır. Evliyâ tezkirelerinde de belli kalıplar oluşmuştur. Üç tezkirede de evliyânın adı zikredildikten sonra peş peşe sıfatlarla o kişiyi öven vasıflandıran giriş bölümü bulunmaktadır. Burada secîli söyleyişin dikkat çekici olduğunu belirtmek isteriz.

Girişten sonra velinin doğumu, çocukluğu, gençliği, hangi tarikata ve mürşide bağlı olduğu, diğer velîlerle münasebeti, kerametleri, ibretlik davranışları, önemli sözleri, vecizeleri yer alır. Bu bölüme rivayetler bölümü adı verilir. Rivayetler bölümünün son rivâyeti genellikle evliyânın vefatı ile ilgilidir. Bazen evliyâ öleceği zamanı önceden söyler, bazen o zatın vefatı başkasına bildirilir, bazen de ahiretteki hâli rüyada bir başka kimse tarafından görülür.

Kapanış bölümü denen son bölümde Sinan Paşa, tezkiresine dua ekler, Attar ise anlatımını burada bitirir, yani Attar, tezkiresinde kapanış bölümünü yazmamıştır. Murtazâ Efendi ise bu bölümde evliyânın vefat tarihini, mezarının nerede ve ne hâlde bulunduğunu anlatır. Murtazâ Efendi bu bölümde dua eder. Dua yazmadığı evliyâ olsa da çoğu evliyânın anlatımında dua yazmıştır.

“...Bâb-ı Hârb mekâbirinde ki ittifâk-ı ehl-i ʿIrâk ile Bağdâduñ cânîb-i ğarbîsinde bir fersahdan ziyâdece bir mekândur. Naqdîne-i vücûd-ı pâkları maḥzûn-ı ḥazîne-i ḥâk-i şeref-nâk oldı. Lâkin eyyâm-ı feterâtda bi-emrillâh-i teʿâlâ [35b] merḩad-i münevvereleri üzerine şaḩḩ-ı Dicle vâkıʿ olmağıla aṣâr-ı merḩad-i müsteḩablârı iksîr-i aʿzam gibi nâ-yâb olmuştur. Rađiya'l-lâhu teʿâlâ ʿanh.” (Murtazâ Efendi, metin: 35a-35b)

Murtazâ Efendi eserini oluştururken Attar'dan, Molla Câmî'den bahseder ama Sinan Paşa'dan söz etmez. Söz etmese de eserini oluştururken tuttuğu yoldan hareketle Murtazâ Efendi'nin Sinan Paşa'dan yararlandığı yahut onu örnek aldığı düşüncesindeyiz.

Murtazâ Efendi eserini oluştururken birçok kaynaktan yararlanmıştır. Yararlandığı kaynakları ayrı bir başlık altında inceledik. Şunu ifade edelim ki Murtazâ Efendi yararlandığı eserleri söylemekten çekinmemiş aksine eserin adını özellikle vurgulamıştır. Kaynak bulamadığı velîlerin bilgilerini de halk içinde anlatılanlardan derlemiştir. Murtazâ Efendi, Sinan Paşa ve Attar'a göre ele aldığı kişileri daha kısa daha öz anlatmıştır.

Üç metni şu şekilde karşılaştırmak mümkündür:

1. Üç metinde de evliyânın adı belirtilir ve ona dua ile başlar ve takdim bölümü secîlidir. Tamlamalar peş peşe sıralanır, iç kafiyeler bulunur. Attar tercümesinde beş, Sinan Paşa'da on bir, Nazmî-zâde'de ise beş tamlama bulunmaktadır.
2. Evliyânın hangi lakapla anıldığı Sinan Paşa'da veriliyor ama diğer ikisinde verilmiyor.
3. Her üç metinde de evliyânın mürşidinin kim olduğu belirtiliyor.
4. Üç metinde de evliyânın dünyadan el çektiği anlatılmıştır. Rivayetler birbiriyle örtüşmekle beraber Sinan Paşa rivayetleri azaltmıştır. Murtazâ Efendi ise Attar'da olanların üstüne ekleme yapmıştır.
5. Murtazâ Efendi anlatımına beyit eklemiştir, diğer ikisinde beyit yoktur.
6. Üç metinde konu aynı ama üslup Attar tercümesinde sade diğer ikisinde daha süslüdür.
7. Üç metnin sonunda dua bulunmaktadır.

8. Murtazâ Efendi sonuç bölümünde evliyânın kabrinin yerini bildirirken diğer ikisi mezarının yerini belirtmemiştir.

Karşılaştırmadan çıkan sonuçlar:

a. Attar'ın tezkiresi Sinan Paşa ve Murtazâ Efendi'ye ana kaynak olmuştur.

b. Sinan Paşa ve Murtazâ Efendi Attar'ın anlattığı bazı rivayetleri almamıştır. Sinan Paşa, Attar'ın rivayetlerini kısaltmış, Murtazâ Efendi ise bazı rivayetleri değiştirmiştir.

c. Attar tezkiresinin tercümesinde yorum yapmadan rivayetleri aktarılmıştır. Sinan Paşave Murtazâ Efendi ise tezkiresinde rivayetler üstüne yorum ve açıklama yapmıştır.

d. Attar tezkiresinin tercümesinde kısa, tasvirsiz, akıcı, düz cümleler kullanılmıştır. Sinan Paşa ve Murtazâ Efendi tasvir, yorum ve süslü cümleler ile nazmı andıran şiirsel anlatımı tercih etmişlerdir.

Karşılaştırdığımız Metinler

1.6.1.Birinci Metin (Feridüddin Attar):

Ān vilāyet-i k̄ubbe-i ġayret, ān şıfat-ı perde-i vahdet, ān şahib-i yakīn-i bī-
gūmān, ān halvet-nişin bī-nişān, ān faķīr-i ʿademī, ān Ḥabīb-i ʿAcemī -raziyallahu
ʿanhu.-

Şıdķ ehli ve himmet issi-y-idi. Tamām kerāmatları ve riyāzatlardı var-ıdı. Ol
hāletde igen bay-ıdı. Mālını dāyim ribāya virürdi. Başra'da olurdı. Her gün muʿāmele
eylerdi, borclularına taķāzā iderdi. Eger borcluları nesne virseler alurdı. Eger
virmeseler anlardan derin alurdı. Her gün anı nafaķa idinürdi.

Bir gün durdı, bir borclusın isdeyü-vardı, ol kişiyi evinde bulamadı.
ʿAvratından ayak derin diledi. Avrat eyitdi: “Erüm hāzır degül, benüm hōz nesnem
yoķdur ki saña virem. Ammā bir koyun boğazladıķ-ıdı, yindi hemān. Boynı

qalmışdur, eger dilerseñ kim anı saña vireyim. Habīb eyitdi: “Alurvan.” Ol boynı aldı, evine gitdi; vardı avratına virdi, eyitdi: “Bu aşsıdır, çömlege ur.” “Avrat eyitdi: “Etmek ve odun ve havuc yoqdur.” Habīb eyitdi: “Uş varayın, ayak deri vechimden anları dağı getüreyin.”

Pes vardı, getürdi. “Avrat ol çömleği urdı, eti bişürdi; çanaq getürdi kim aşı kıtara. Kapuya bir derviş geldi nesne diledi. Habīb aña karşı çağırdı kim: “Eger bizüm varı ni saña virevüz; sen bay olmayasın, illā biz yoşsul olavuz.” Derviş çün anı işitdi, maşrüm gine gitdi. “Avrat ilerü geldi kim ol aşı kıtara, ağzını açdı görđi kim kıpkızıl kan olmiş. “Avratuñ beñzi şararup yine döndi, Habīb’uñ elin aldı, çömlek üstine iletđi eyitdi: “Baq gör ol ribā şumlığından ve dağı dervişe karşı söyledüđüñ şumlığından görgil kim bize n’yledi bu cihānda; ol cihānda göresin kim neler olışardur.” Habīb anı görđi, içine od düşdi kim hergiz ol od ötürmedi.

Habīb eyitti: “Avrat tövbe eyledüm.” Yarındası vardı kim, aqcaların ala, ribāsın almaya.

Āzīne günidi. Ođlancuqlar oynardı. Çün Habīb’i gördiler, biribirine çağırđılar kim: “Ribā-řor Habīb geldi, savuluñ kim ayağı tozı bize kınmasun; anuñ gibi bezbaşt olmayalum.”

Bu söz Habīb’e kıatı geldi, Hasan-ı Basrī meclisine uğradı. Hasan-ı Bařrī sözleri Habīb’uñ göñlin yağma kıldı, aklı zāyil oldu, tevbe eyledi ve Hařan eteğin duttu.

Çün ol meclisden döndi, yolda bir borclusu Habīb’i görđi. Dilerdi kim kaça-yıdı, Habīb eyitti: “Kaçmagil. şimdiye değin sen binden kaçarduñ, imden girü ben sinden kaçsam gerek.” Yolda oğlancuqlar oynarlar-ıdı. Çün Habīb’i gördiler “Girü duruñ, Habīb-i Tāyib geçsün, tā bizüm şozumuz degmeye kim Tañrı’ya “āřı olavuz.” Habīb eyitti: “İlāhī, bu bir gün kim saña döndüm, benüm adımı Habīb-i Tāyib kılduñ.

Pes Habīb kığırttı: “Her kimüñ kim Habīb kıyında alımı vardur, gelsün alsun.” Hałāyık geldiler, cümle mālın virdi müflis kıaldı. Bir kışi geldi, da“vı kıldı. cAvratı çārın virdi. Bir kışi dakı geldi, da“vı kıldı, gönlegin virdi, yalnızık kıaldı.

Furat kıyında şavma^a var-ıdı, anda ^eibadete meşğul oldu. Dün ü gün Hasan-ı Başrî'den ^eilm öğrenürdi, Kur'an öğrenimez-idi, ^eAcemî bu sebebdendirler-idi. Çün bir zamân geşdi, bî-nevâ oldu. ^eAvratı Habîb'den nafağa ister-idi. Habîb şavma^aya vardı ve tâ^ata meşğul oldu. Gice olıcağ ^eavratı katına geldi. ^eAvratı sordı: “Kanda işlerdüñ kim nesne getürmedüñ?” Habîb eyitti: “Ol kişi kim anuñ-çun iş işledüm, ol kerîm kişidür. Anuñ kereminden utandum kim andan nesne dileyem. On günde bir kez virürmiş işçilere müzdin.”

Habîb her gün ol şavmacaya varurdu ve cibâdet kılırdı. On gün tamâm oldu, onıncı gün öyle vaqtın Habîb endîşe kıldı kim: “Eve ne ile dem ve cavrata ne cevâb virem” didi. Ve göñli kayğulu olurdu. Derhâl Hağ Ta^alâ bir hammâl biribidi Habîb kapusına. Bir yük un bilesine ve bir hammâl dağı et götürmüş ve bir hammâl bal ve yağ götürmüş havâyıc birle. Ve bir ay yüzlü yigit bile gelmiş, üç yüz dirhem bile götürmüş. Habîb ^eavratına virdi cümlesin ve eyitti: “Ol kişi kim Habîb işin işler, anuñ ol eydür Habîbe: “Eyidüñ işin artursın, biz dağı hağın dağı arturavuz.” Bu sözi didi ve gitti. Çün gice oldu, Habîb utanu utanu ve kayğulu evine geldi. Etmek ve et yiyisi karşı geldi. ^eAvratı karşı geldi, göñli hoş ve eydür: “Yâ Habîb ol kişi kim işin işlersin, kerîm kişi va şafakatlu kişimiş. Bunca nesne bize biribidi.”

Bir görklü yüzlü yigit bile geldi ve eyitti: “Habîb işin artursın biz dağı müzdin arturavuz.” Habîb hayrân oldu ve eyitti: “On gün tâ^at kıldum, bu eylügen Hağ Ta^alâ baña eyledi. Eger artuğ kılam ne luğlar baña eyleye” didi. Dağı yüz dünyadan döndürdi ve ^eibadete meşğul oldu. Ol kişilerden oldu kim du^ası Tañrı katında müstacâbdur ve dükelinüñ içinde du^ası sınanmış oldu.

Bir gün bir ^eavrat Habîb katına geldi ve eline ayağına düşdi ve ağladı ve eyitti kim: “Bir oğlum vardur gâyb oldu ve benüm tâkatum kalmadı. Billahidu^a kılgıl tâ du^añ bereketi birle Hağ Ta^alâ oğlumı baña vire.” Habîb eyitti: “Hic aqcañ var mıdur?” ^eAvrat eyitti: “İki aqcam vardur.” Habîb ol aqçayı aldı ve şadağa virdi ve du^a kıldı ve eyitti: “Vargil oğlumı Tañrı saña vire.” ^eAvrat evine gel-medin oğlı eve Ageldi. ^eAvrat feryâz kaldı, oğlanı Habîb katına getürdi ve eyitti: “Uş budur oğlum.” Habîb sordı: “Ağvâl nicedür?” Oğlan eyitti: “Kirman'da-y-ıdum. Ustam beni et almağa biribidi. Et aldum eve giderdüm. İşittüm kim eyittiler: İ yıl

Ḥabīb du‘ası bereketi ve ol iki aqca şadaqa bereketinden ol oqları evlerine iletgil. Yil bini evümüze getürdi. “Eger kimse eydürse”yil nice getürür?” Cevab eydevüz: “Süleymān ḥalısın ve Belkīs tahtın nite getürdi?”

Ḥabardur kim Ḥabīb’i terviye günü Başra’da görürler-idi ve ‘arafa günü ‘Arafat’da görürler-idi. Bir kez Başra’da qahtlık oldu. Ḥabīb çok ta‘ām aldı ve dervīşlere virdi ve bir boş kise dikdi ve başı altına kodı. Her kim gelürdi, ta‘ām aqcasın dilerdi, ol kiseden çıkarurdu virürdi. Ve dört yol üstinde ev eylenmiş-idi ve bir kürki var-ıdı, yaz ve kış anı giyürdi. Bir kez tahāret almağa vardı ve kürkin yolda bıraktı. Ḥasan-ı Başrī geçerdı, anı gördi Ḥabīb’e eyitti: “İ ‘Acemī, bu kadar bilmez misin kim kürki bu aracuqda bırakmaq gerekmez kim zayı‘ ola?” Ḥabīb eyitti: “İ müsülmānlar imāmı, n’eylersin?” Eyitti: “Kürki beklerven.” Ḥasan eyitti: “Bu kürki bunda kime inanup kodusun?” Ḥabīb eyitti: “Ol kişiye inanup kodum kim sini bunda beklemege biribidi.”

Bir gün Ḥasan Ḥabīb katına geldi, Ḥabīb’ün iki arpa qurşası var-ıdı. Ḥabīb ileyine kodı, birez tuz-ıla. Ḥasan anı yimege başladı. Bir dervīş geldi, Ḥabīb ol iki kurşı tuz-ıla ol dervīşe virdi. Ḥasan şöyle kaldı ve eyitti: “İ Ḥabīb, sen eyü kişisin. Eger birez ‘ilmün olsa-y-ıdı, key-idi. Etmegi dükelin, konuk ileyinden alduñ dervīşe virdüñ. Birezin dervīşe, birezin konuk ileyinde komaq gerek idi. Ḥabīb nesne dimedi. Bir demden soñra bir kişi geldi; bir ḥvön başında kemiş, içinde biryān ve ḥalvā ve laṭif etmek ve biş yüz aqca, Ḥabīb ileyine kodı. Ḥabīb aqçayı dervīşlere virdi ve sofrayı Ḥasan ileyine kodı. Çün Ḥasan birez ta‘ām yidi, Ḥabīb’e eyitti: “İ üstāz, sen eyü kişisin. Eger birez yaqīnün olsa-y-ıdı, eyü idi. ‘İlm birle yaqīn bile olsa eyüdür.”

Bir kez Ḥasan ahşam namāzı vaqtın Ḥabīb şavma‘asından geçerdı. Ḥabīb namāza durmuş-ıdı ve elḥamdi Ḥabīb, “elḥamdü” dir-idi. Ḥasan Ḥabīb’e uymadı, eyitti: “Namāz Ḥabīb ardında dürüst degüldür. Çün gece oldu, Ḥasan Tañrı’yı düşünde gördi, eyitti: “İlāhī, senün hoşnuzluğuñ nenün içindedür?” Ḥaḳ’dan ḥiṭāb geldi, eyitti: “Yā Ḥasan, benüm hoşnuzlğum bulduñ, illā qadrin bilmedüñ.” Ḥasan eyitti: “İlāhī ne-y-idi ol?” Eyitti: “Eger sen Ḥabīb ardında namāz kılsa-y-ıduñ, benüm rızām bulurduñ ve ol namāzı cümle ‘ömrün senün namāzı mühri olısar-ıdı. Ammā sini,

‘ibâdet şayruluğı, niyyet sağlığından girü qodu. Bunca tefâvüt vardur; dil toğru kılmakđan, göñül toğru kılmaga.”

Bir gün Haccâc kişileri Hasan’ı istediler. Hasan Habîb şavma‘asında gizlendi. Habîb’e sordılar: “Bugün Hasan’ı gördün mi?” Habîb eyitti: “Gördüm.” Eyittiler: “Kańca vardı?” Habîb eyitti: “Uşbu şavma‘aya girdi. Şavma‘aya girdiler, niçe kim istediler bulmadılar. Yidi kez ellerin Hasan üstine qodılar görmediler. Ol kişiler taşra çıkdılar, Habîb’e eyittiler: “Ne kim Haccâc size işler, erzânidür, neçün yalan söylersin?” Habîb eyitti: “Benüm ileyümde bunda girdi. Eger siz, anı göremesenüz, benüm ne suçum vardur?” ‘Avânlar savma‘aya girü girdiler, niçe kim istediler, göremediler ve gittiler. Hasan şavma‘adan taşra çıkdı ve Habîb’e eyitti: Üstâzlık haqqın saklamaduñ, bini ‘avânlara çaqđun.” Habîb eyitti: “Benüm toğru sözüm birle kırtulduñ; eger yalan söz diye-y-idüm sen dakı ben dakı giriftâr olurduk.” Hasan eyitti: “N’eyledün kim bini görmediler?” Habîb eyitti: “Toquz kez Āyete’l-kürsî ve toquz kez Āmene’r-rasûl ve toquz kez Qulhüva’llāhu aħad oqıdum ve eyittüm: “Bār-Huzāyā, Hasan’ı saña simarladum.”

Habardur kim Hasan bir yire gidiserdi. Dicle kinārınageldi ve durdı ve endîşe kılırdı. Habîb irişdi, eyitti: “Yā imām ne durursın?” Hasan eyitti: “Bir yire giderin, gemiye baqarvan.” Habîb eyitti: “Yā üstâz ben ‘ilmi sinden öğrendüm, illā hasedi göñlüñden çıkarğıl ve dünyâyı göñlüñe sovitğıl ve belâları ğanîmet görgil, işleri kıamısın Tañrı’dan görgil, andan ayağıñ suya qogil, yörigil.” Habîb ayağın suya qodı, yöridi gitti. Hasan bî-hoz oldu. Çün girü ‘aqlına geldi, eyittiler aña: “İ ‘âlemlerimāmı, ne oldu saña?” Hasan eyitti: “Habîb benüm şakirdum-ıdı, bini melâmet eyledi, su üstinde yöridi gitti ve ben bunda qaldum. Eger kıyâmet günü āvâz gele: ‘Şırâť’dan geçün’ diyü, cümlesi geçeler. Eger ben buncılayın girü qalursam n’eyleyem?” Pes Hasan eyitti: “İ Habîb, bu mertebeyi ne-y-ile buldun?” Habîb eyitti: “Ben göñlümi ağardurvan ve sen kâğızı qarardursın.” Hasan eyitti: “‘alā nefea ğayrî ve lem yenfa‘anî” Ya‘nî: “Benüm ‘ilmümden ayruqlara aşşı vardur ve baña aşşı yoqđur.”

Kimse eyle saña kim Habîb mertebesi Hasandan artuqđur ammā, böyle degüldür kim Tañrı yolında hiç maqam, ‘limden üstün yoqđur kim fermân artuqđur

dilemeklik birle hīc şafına gelmeye, illā ʿilm gele. Nite kim meşāyih sözidür: “Kerāmāt tarīkatuñ on dördinci mertebesidür, ammā esrār ve ʿilm seksen mertebesidür tarīkatuñ.” Andan ötürü kim kerāmāt çok ʿbādetten ʿıpar ammā esrār, çok fıkrden ʿıpar. Bu hāluñ mişālı, Süleymān ʿaleyhi’s-selām ol iş kim anuñ var-ıdı, ʿilm ve kerāmāt kimsenüñ yoğ-ıdı. Dīv ve perī ve kuşlar ve yil ve su ve od aña mutiʿ olmış-ıdı. Ve hālısı ululığı kırk fersenkdi, yil anı havāda götürürdi. Ve kuşlar dili ve ʿarınclar lügatı aña maʿlum-ıdı. Bu cümlesi birle Mūsā peygambere mutābıʿ-ıdı.

Ḥabardur. Aḥmed-i Ḥanbelī ve Şāfī -Raḫıya’llahu ʿanhümā- oturlar-ıdı. Ḥabīb geldi, Aḥmed eyitti: “Ḥabīb’den suvāl sorısam.” Şāfīeyitti: “Bulardan suvāl sormak gerekmez kim bular, ʿacab ʿıvım olur.” Aḥmed eyitti: “Çāra yokdur sorarvan.” Aḥmed Ḥabīb’e eyitti: “Ne dırsın ol kişi Ḥaḫḫına kim bu biş vakt namāzdan bir vakti fevt almışdur ve bilmez kim ʿanḫı vaktur. İmdi n’eylese gerekdür?” Ḥabīb eyitti: hāzā gālebe gāfele ʿani’llāhi felyu’ rabbi” Ya’ni: “Bu göñül gāfil olmışdur, Tañrı’dan adeblemek gerekdür.” Aḥmed bu cevāba ḫayran oldı. Şāfī eyitti: “Ben saña dimedüm mi kim bulara suvāl eylemek gerekmez?”

Ḥabardur kim Ḥabīb’ün bir karañu evi var-ıdı ve sağeline ıgne var-ıdı. Yavu vardı, derḫāl ev aydın oldı. Ḥabīb elin gözi üstine kodı ve eyitti: “Ben ıgneyi ʿırağ-ıla istemek bilmezın.”

Ḥabardur kim Ḥabīb’ün otuz yıl-ıdı kim bir ʿaravaşı, var-ıdı. Anuñ yüzini tamam görmedükdi. Bir gün ʿaravaşına eyitti: “İ mestüre, benüm ʿaravaşımı getürdüñ mi?” Ol eyitti: “Ben senüñ ʿaravaşuñ degül miyem?” Ḥabīb eyitti: “Bu otuz yıl içinde benüm zehlem yoğ-ıdı kim Ḥaḫ’dan ayruḫ kimseye baḫam, sini nice görıser-idüm?”

Ḥabardur kim Ḥabīb bir bucaḫda oturrdı ve eydürdi: “Her kim senüñ birle ḫoş degül, hergiz ḫoş olmasın ve her kimüñ senüñ birle gözleri aydın degül, hergiz aydın olmasın ve her kim senüñ birle iş degül, hergiz kimse birle iş olmasın.”

Ḥabīb’e eyittiler: “Bir bucaḫda oturdüñ ve bāzırgānlıkdın el ʿarttuñ.” Ḥabīb eyitti: “Rızḫuma pāyendān key emīn kişi olmışdur.”

Biregü Ḥabīb'e sordu kim rizā nededür?" Ḥabīb eyitti: "Şol goñüldedür kim münafıklık tozı anda olmaya."

Ḥabardur kim niçe kim Ḥabīb katanda Ḳur'an okırlar-ı-dı, Ḥabīb zārılık birle ağlar-ıdı. Eyittiler Ḥabīb'e: "Sen 'acemisin ve bilmezsin kim Ḳur'an ne dir, bu ağlamak nedendür?" Ḥabīb eyitti: "Dilüm 'acemidür ammā goñlüm 'arabidür." Bir derviş eyitti: "Ḥabīb'i gördüm, 'azim ulu mertebede." Eyittüm: "Āhır Ḥabīb 'acemidür." Āvāz geldi: "E-gergi 'acemidür, ammā Ḥabīb'dür."

Ḥabardur. Bir ḥunī asa-kodılar. Ol gice düşde gördiler, uçmak murğuzārında gezer, yeşil ḥulle geymiş. Eyittiler: "Sen bir ḥunī kişidüñ, bu mertebeyi nice bulduñ?" Ḥunī eyitti: "Ol sâ'at kim bini aşdılar, Ḥabīb geçerdı, gözi kuyruğı birle baña bağıdı. Bu dükeli anuñ bir nazarı bereketidür. Rahmetu'llahi 'aleyhi ve'l-âḥaru." (Yavuz, 1986: 474-482)

1.6.2. İkinci Metin (Sinan Paşa):

"Menākıb-ı Ḥabīb-i 'Acemī, rażiya'llāhu 'anhu. Ve birisi şāh-ı bārgāh-ı 'izzet ve sürür-ı serir-i vaḥdet, şadr-ı suffa-ı şafā ve şem'-i eyvān-ı vefā ve nūr-ı ḥadaḳa-ı velāyet ve nevr-i ḥadīḳa-ı kerāmet, şems-i ufuk-ı tevfiḳ ve bedr-i 'ālem-i taḥḳıḳ, kurre-i 'ayn-ı dervişī ve ğurre-i rüy-i dilrīşī, faḳir-i 'ademī, Şeyḫ Ḥabīb-i 'Acemī, rażiya'llāhu 'anhu ve esbağa 'aleyhi fi'l-âḥire ni'amahu.

Ḥabīb-i 'Acemī şāhib-i şıḍḳ u 'azimet ve ehl-i mürüvvet ü himmet idi. Şāhibu'n-niyyāt ve müstecābü'da'vāt idi. Mücāvır-i ḥalevāt ve mülāzım-ı 'ibādāt idi. Kerāmātı nā-ma'dūd ve riyāzātı nā-maḥdud idi. Evvel maldār u riyāḥ'ār idi. Ḥabīb-i riyāḥ'ār dimekle meşhūr idi. Soñra Ḥasan-ı Başrī'den tevbe itdi, cemi'-i mālını fuḳarāya tağıttı. Furāt yanında bir şavma'ada 'ibādet iderdi, leylen vü nahāren Ḥasan-ı Başrī'nüñ ḥıḍmetine mülāzemet iderdi, ammā 'acemī idi, elinden gelmezdi Ḳur'an örgene idi, līkinanuñ el-hemmine hezār el-ḥamd gerek idi, öyküne-y-idi. Āhır ḥalvet ü 'azlet ile bu mertebeye yitişdi ki Dicle kenārında Ḥasan-ı Başrī'yi gördi ki bir yirde oturur, gemiye müntazır olup turur. Eyitti: "Yā üstād! Ben dervişligi senden ḥāşıl itdüm ve tarīḳi senden öğrendüm. Saña ne oldı ki bunda eglenürsün, bu kadar şu için gemiye katlanursın? Gel geçelüm ne turırsın, burı beri neye müntazır olursın?"

didi. Kendü “Bismi’llāh” diyüp yayağ geçdi. Hasan oturduğı yirde müteḥayyir ü medhūş qaldı. Bir zamān ‘aqlı geldi, biraz āh idüp eyitti: Vay benüm ḥālūme, eger şırātda böyle olam müridlerüm giçe ben bağa qalam!” didi. Ammā buradan bu añlanmaya ki Ḥabīb Hasan’dan esnā ola ve fazāyilde a’lā ola. Ol bir ḥāletdür ki Allāh katında bilinür, hele bu ḥikāyet böyle degüldür ki fazīletine delīl olur. Dervīşler yolında bu çoğ olur ki biri itdüğine birinüñ yolu düşmez ve biri işledügin mümkün degüldür biri işleyemez egerci bu andan efzal ise ve mertebede ekmel ise. Vezīrlar kapucu girdügi yire gāh olur giremez ve bir ednā oğlan bege söyledüginini anlar söyleyemez. Niçe demler olur ki dedīmler begle soḥbet iderler, vezīrlar cānları çıkup taşrada ḥıdmet iderler. Nedīmlerüñ dağı ḥālleri bir olmaz, gāh olur ki bir ednāsı itdüginibir a’lāsı idemez. Kerāmet egerci aña dierler ki dervīşlere tekrīm vire, ammā eyle degüldür ki elbette aña cemī’inden ta’zīm vire. Kerāmet dervīşlerüñ ḥayzı olur, az vaqt olur ki dervīşlerüñ aña ḥavzı olur. Dervīşler andan katı kaçarlar, günürler ve anı qasde işlemekden gāyet şakınurlar meger bir ḥālet ola ki işletdüre ve ol ḥālet zararī aña qaşd itdüre. Nite ki Ḥabīb-i ‘cemī’ye ol ḥāl düşmişdür, elbette bir ḥikmet muḳtezā-y-ıla olmuşdur ve illā. Yine Ḥabīb’den menkūldür ki bir gün qarañuda ignedini yavı qaldı, defī ḥāne rüşen olup berq virdi. Ḥabīb eliyle gözün tutup eyitti: “Ben çırāksuz ignedim aramazam!” didi. Ehlu’llāh ḥazretlerinüñ āḥvālī muḥtelīf olur, bir ḥāl üzerine olmaz ve evḳātleri mütefāvit olur, bir qarāra ṭurmaz. Birinüñ ḥālī-y-ile birine ḥükm itmek olmaz ve birinüñ ḥālī ile birine kıyās olunmaz. Anuñ için dirler ki: “Şūfī ibnü’l-vaqt ve’l-ḥāl gerek, şūfī müteraşşıd-ı fırsat u mecāl gerek.” Fi’l-cümle Ḥabīb-i ‘Acemī meşāyih arasında mu’teber ululardan idi ve zamānında tamām bellülerden idi. Bir gün ḥasan, Ḥabīb’ün evine geldi, ittifaḳ bir arpa itmek-ile tuz bulındı. Nā-gāh bir dervīş çıka geldi, anı dağı aña getürdi virdi. Ḥasan eyitti: yā Ḥabīb! Sen eyü kişi idüñ eger bir pāra ‘ilmüñ dağı ola-y-ıdı saña bunuñ birazını miḥmāna koyup birazını sā’ile virdüre-y-ıdı.” Ḥabīb ḥiç ṭınmadı. “Görelüm Ḥaḳ ta’ālā n’eyler!” didi. Bir sā’at geçmedi ki bir ḥizmetkār geldi envā-ı aṭ’imeden konuḳlık getürdi, Ḥabīb dağı qaldurdu, Ḥasan’un önüne qodı. Ol yemege meşgul oldu, bu ḥıdmet üzerine ṭurdu. Ḥabīb eyitti: “Yā şeyḥ! Sen gāyet eyü kişiydüñ ilmüñ bir pāra yaḳīn qataydun.” Maḳşūd bir sözdür ki nā-gāh geli virmişdür ve bir laṭīfedür ki yirine düşivirmişdür. Yoksa Ḥasan gibi kişide yaḳīn ü i’timād olmaz mı ve anuñ gibi kimsenede vüşuḳ u i’tikād olmaz mı? Naql olunur ki Ḥabīb dāyimā münācātda

eydürdi: “Her dil kim senüñle hōş olmaya hergiz hōşlık nedür bilmesün ve her göz ki senüñle rüşen olmaya °ömrinde rüşenâlık görmesün. Her kim senüñle aşinâ degül, iki cihânda âvâralıkdan kırtılmasun ve her kim senden ğayrıdan çâra ister, °âlemde bî-çâralıkdan kırtılmasun.

Rivâyet olunur ki marâz-ı mevtinde görmege geldiler. Eyitdi: “İki yol var öñümde ve iki tarîk var elümde. İkisın de bilmezem ve ihtiyâr ile gitmezem. Elbette birine gitsem gerek ve bir yolu tıtsam gerek. Bilmezem ki ol kınkısı olsa gerek ve ol yolda başuma ne gelse gerek.” Oturanlar eyitdiler: “Göñlüñi hōş tut ki saña ğayr umilur ve tarîkuñ ğayrlusı gözüğür.” Eyitdi: “Eger Hâk ta°âlâ benden bir secde isterse ki anda şeytânüñ naşibi olmaya, kında bulayum ve eger ol sebebden °ıkâb eyleyecek olursa ben ne diyeyüm?” Âdem böyle gerek ki kemâli artduqça tenezzüli ziyâde ola ve fazîleti ziyâde olduqça kendüye i°tikâdı eksile. Hâk tebâreke ve ta°âlâ anuñ rûhını dâyimâ ervâh-ı muṭahhere ile râḫat ve ḫuzürda kıla ve nefsinı nüfus-ı muḫaddese-y-ile °işret ü sürürda kıla. Cânı cânân ile aşinâlıkda ve çeşmi anuñla rüşenâlıkda ola. Âmîn. Yâ Rabbe’l-°âlemîn.” (Naskali, 1987: 54-57)

1.6.3.Üçüncü Metin (Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ):

Zıkr-i Cemîl-i Ḥabîb-i °Acemî °Aleyhi’r-Raḫme

Veliyy-i düdmân-ı ğayret, şafiyy-i perde-i vahdet, şâhib-i yakîn-i bî-gümân, ḫalvet-nişîn-i bî-nişân, fakîr-i °ademî Ḥabîb-i °Acemî, °aleyhi’r-raḫme. Tezkiretü’l-Evliyâda ol pîr-i bî-nażîrüñ menâkıbı bu vech üzre raḫam-zede-i kılem-i taştîr olunmuşdur ki şâhib-i kerâmât-ı şâmîle ehl-i riyâzât-ı kâmile olup ibtidâ Başrada ribâstân ve taḫâzâ-yı mu°âmelât için rüzân u şebân ebvâb-ı medyünlerinde sergerdân olup deynden bir nesne almaz ise müzd-i pây alur idi. İttifâkan bir medyünüñ kıpusına varup taleb-i dirhem itdükde zen-i şâhib-i ḫâne, şâhib-i ḫâne ğayıbdur didükde müzd-i kıdem bir pâre gerdün-i ğanem ile ḫâneye mürâca°at idüp ṭabḫ-ı ṭa°âm için ḫâtünına [47b] emr ü ikdâm itdükde ḫâtün mağbün “Hîzum ü nândan ḫânemüzde nişân yokdur.” dimekle anuñ daḫı peydâsına mübâderet idüp el-ḫâsıl ğuşṭ-i nâ-puḫte puḫte ve ifrâğ-ı kâse ḫâletinde bir dervîş-i dil-rîş kıpüda “Şeyün lillâh” diyü nidâ idince ḫâtün “Biz daḫı senüñ ğibi bî-nevâ ve bî-zâd u zevâdıız.” diyü redd-i cevâb itmegin ṭa°âm-ı mezkür hemân-dem mütebeddil-i ḫün olmağıla ḫâtün ğirye-i efzün idüp “Ey Ḥabîb, kâr-ı nâ-şevâbuñla müsteḫâkḫ-ı °azâb olduğ.” diyü ḫiṭâb-ı pür-°itâb itdükde Ḥabîb-i hidâyet-naşib bu ḫâl-i ğarîbi müşâhede itmegin

hālinden infî'âl ve kânûn-ı dilde âteş-i vâveylâ-yı iş'âl idüp “Ey hâtûn-ı ‘iffet-i maqrûn, kârundan nâdim oldum.” didükden soñra şabâh-ı seher-gâhda ‘âdet-i müstemirre üzre rû-be-râh olup küçede çend tıfl-ı küçek, bâzîçe iderken eţfâl-i sığâr-ı Hâbîb, “Rubâ-h^vâr geliyor. Âlûde-i gubâr-ı pâyî olmağıla kendü gibi bed-baht-ı pür-ıdbâr olmayalum.” diyü birbirine der-kenâr olmak için ihbâr itdüklerin istimâ’ itmekle hemân-dem hidâyet ü tevfiķ, bed-raķa-i tarîķi olup ‘arif-i sırrî Hâzret-i Hasan-ı Başrıye varup fetḥ-i kelâm-ı hidâyet-nizâm tevbe itdükde ol şeyḥü’l-İslâm-ı ‘âlî-maķâm daḥı ba’zı kelimât-ı muşîb ile Hâbîbi terġîb itmegin kânûn-ı derûnuñ âteşi efzûn olup tevbe-i naşûh ile meclis-i Hasan-ı Aḥsenden nehzat ve hâneye ric’at iderken eşnâ-yı tarîķde bir medyûnî Hâbîbî görüp firâra iķdâm itmekle “Ey dost şitâb itme ki ba’de’l-yevm bu faķîre inhizâm lâzım geldi.” didükden soñra gûdekân-ı müteķaddimîne daḥı mürürü vâķi’ olup ol eţfâl “Hâbîb-i Tâyib geliyor gubâr-ı pâyimüz ile müteezzî olursa ‘aşîlerden oluruz.” diyü ber-ṭaraf-ı râh olmak için birbirin âġâh itdüklerin daḥı müşâhede itdükde dergâha kabul olinup şedîdü’l-ıķâba münâcât idüp “Ḥüdâya tarîķ-i hidâyet bir dadiķa refîķ olduġum için [48a] bu faķîr-i günâhkârı nâm-nîki ile elsene-i enâmda benâm buyurduñ.” diyü secde-i şükrân edâsından soñra “Hâbîbde kimüñ bir aķçesi var ise gelüp alsun.” diyü şehirde münâdîler nidâ itdürmekle ehl-i beled cem’ olup cemî’ mālın virdükden ġayrı câme ve ĩzar-ı hâtûnın virüp ihlâş ile ḥalâş buldı. Ba’dehu lebb-i Furâtda zâviye binâ ve her rüz Ḥaşan-ı Başrıden ta’allûm-ı ‘ulûm-ı hüdâ ve gice ile ‘ibâdete meşġûl ve cümle’ kâr u kesbden ma’zûl oldılar. Ba’de zamân hâtûnı bî-nevâ olup nafaķa ṭalebiyle istiklâl-i âş u ma’âş itmegin Hâbîb-i pür-naşîb

Beyt

fâ’ilâtün/mefâilün/fa’lün

Ey kerîmî ki ez-ḥazâne-i ġayb

Gebr u tersâ vazîfe ḥordârî

Düstân-râ kucâ kunî maḥrûm

Tû ki bâ-düşmanân nazâr dârî

medlûlüne yakîn ile bir kerîmüñ müzd-kârım ṭaleb-i ücretden şerm iderüm. Tamâm da rûzda ücret virmege va’d itmişdür, diyü tesliye-baḥş-ı zen melûl ve ‘âdet üzre ‘ibâdete meşġûl oldı. Ḳudret-i Hâzret-i Rabbü’l-‘İzzet ile tamâmda rûzdadur. Hâbîbe bir civân-ı münevver-çehre yedünde üç yüz dirhem şurre ile bir hırvârâred ve bir ḥammâl ġüşt-ı meslûḥ bir ḥammâl daḥı revġan ve ‘asel hâtûn-ı Hâbîbe teslîm ve bunu ḥüdâvendigâr irsâl idüp buyurdı ki “Hâbîb kârımı ziyâde itsün ki müzdin ziyâde

iderüm. Ey hātün, Habîbe selām ile i'elām it.” deyüp ric'at itdi. Ez-în hātib vaqt-i şām karîb olduğda da “Rûz tamām olmağıla hātûna ne vech üzre kelām iderüm.” diyü Habîb şermende ve mütefekkir der-i hāneye geldükde bûy-ı ta'âm resîde-i meşâmı olup müteacciben derûn-ı hāneye dāhil ve hātün vāki-i hāli vuķûc-ı üzre kendüye vāşıl itmegin “Hāy hāy kārda rûzda bu kadar ikrām iden hüdāvendigār hıdmet-i tamām-ı ‘ömr ile ne miķdār ihsān ile kāmķār ider.” diyüp ‘ibādet ü riyāzat ile bermüstecābü'd-da'vet-i zamāne oldı ki bir pîre-zen-i şikeste-bāl hużûr-ı hāzret-i şeyhe rû-māl olup girye-i bisyār ile “Ey şeyh-i kāmil-i hayy veliyy-i [48b] vāşıl dünyā-yı keşîretü'l-mehālikden bir püsere mālîk oldum. Ol dahı müddet-i medîdedür ki sefer ile hayāt u memātı berāberdür. Ol netîce-i gencîne-i ‘ömrüm, ol nihāl-i bağ-ı vücudumuñ âteş-i firāķı dil-i perîşānumı sūzān itdi. Ciger-güşem hayātda ise külbe-i aħzānuma ric'at itmek bābında dergāh-ı çāre-sāza du'āñızı niyāz iderüm.” diyü ķāri-i bāb il-hāh olmağın hāzret-i şeyh “Ey za'ife-i melhûfe sîm ü zerden neye mālîk iseñ bezl eyle.” dimekle iki dirhem hāzırı bulunup ‘arz itdi. Şeyh alup dervîşāna taşadduk itdükdün şoñra “Ey zen-i pür-ıffet, hāneye mürāca'at eyle ki inşā'allāh murād üzre ber-murād olursın.” Ol za'ife gelüp veled-i ercümendin hānede bulup ser-güzeşt-i püslerinden su'āl itdükdün “Ey māder-i ‘ālî-güher bu sâ'at-i keremānda üstādum için güşt iştirā idüp seyrān iderken mehib-i el'āf-ı İlāhiden bir bād-ı ķaviyyü'l-hübüb zāhir olup “Ey bād-ı pür-isti'cāl hānesine îşāl it.” Nidāsın istimā' ile yerümden ber-dāşte ve bu maħalle nihāde olınuğumdan ğayrı bir nesneden ğaber ve eşerüm yokdur.” dimekle hāzret-i şeyhüñ kerāmātından ‘add idüp nevāziş-dār-ı şükranları oldılar.

Mervîdür ki rûz-ı terviyede ol veliyy-i kāmil Başrada ve yevm-i ‘arefede ‘Arafātda bedîd oldukları ittifaķ-ı şikāt ile resîde-i işbātdur ve dahı mervîdür ki hāzret-i şeyhüñ rişk-atlaş-ı çarķ-ı ber-post-ı peşmîni olup bir gün ser-i rāhda bıraķup ķazā-yı hācet için tahārete mürāca'at itmegin Hāsan-ı Başrînüñ ol maħalle murûrı vāki' olmağıla post-ı bî-şāhib Habîbüñ olduğı ma'lûmı olup bekledi. Habîb-i pāk-dil gelüp selām ile “Ey imām-ı pāk-mezheb intizāra sebep nedür?” Hāzret-i Hāsan postı kime sipāriş itmişsiz didükde “Cenāb-ı me'ālî-nişāblarınmuñ bu postün muħāfazasına seni t'ayîn idene i'timād ile ķayd-ı mülāhaza ve muħāfazadan azād oldum.” diyü redd-i cevāb buyurdılar.

Naķldür ki Hāzret-i Hāsan-ı Başrî [49a] bir gün Habîbe mihmān olduğda bir ķurş-ı cüyen ile bir miķdār nemek ihzār idüp tenāvül iderken bir sāyil daķķ-ı bāb su'āl itmekle ta'āmı tamāmen ol faķîre i'tā itdi. Hāzret-i Hāsan “Ey Habîb, resîde-i maķām-ı ‘ilm olayduñ bir miķdārın virüp bir miķdārını misāfüre ibķā iderdüñ.” didükde Habîb süküt idüp redd-i cevāb itmedi. Mürûr-ı müddet-i ķalîlede bir merd-i

münevver-çehre peydâ olup beş yüz dirhem şurre ve bir miqdâr nân-ı germ ve helvâ-yı hoş-taâm meclise vaz° idüp Hâzret-i Hâbîb naqdiyyeyi bahş-ı fuqarâ ve taâma *bismillâh* ile ibtidâ buyurdukdan soñra Hâzret-i Hâsana hitâb idüp “Ey üstâd °ilmüñ karîn-i yakîn olaydı ma°mürü’l-ciheteyn olurduñ.” didi.

Naqdür Hâzret-i Hâsan-ı Başrî Haccâc-ı zâlimüñ âseslerinden hezîmet ile zâviye-i Hâbîbde hıfyet itmekle zâlimler gelüp Hâbîbe suâl itdüklerinde “Derün-ı zavîyededür.” diyü cevâb virdi. Derün-ı zâviye° her ne mertebe cüst u cü itdiler ise Hâsandan eşer peydâ olmadı. Ol cäsüslar me°yüs olup ric°at itdükden soñra Hâsan bîrüne gelüp “Ey Hâbîb haqq-ı istâdiye mürâât olınmayup ol gümrâhlara delîl-i râh olursız.” dimekle “Ey üstâd bereket-i şıdk u ihlâş ile ikimüz dahı halâş bulduq.” diyü cevâb-ı bâ-şevâb virdi.

Naqdür ki bir gün Hâzret-i Hâsan leb-i Diclede îstâde iken Hâbîb resîde olup Sebeb-i intizârdan müstahberolduqda “Diclei °ubür için keştiye muntazırım.” didi. “Ey üstâd hubb-ı dünyâ ve hasedi dilden bîrün it ve belâları ganîmet bil ve kâr-ı °âlemi mülk-i °allâme nisbet idüp ba°dehu âbî bilâ-zarar güzâr eyle.” didükden soñra Hâzret-i Hâbîb-i edîb pâ-nih rüy-ı düd olup güzâr kıldı. Hâsan hâl-i garîb-i Hâbîbden medhüş u mütehayyîr olup müddet-i medîdeden soñra “Bu adam °ilmi benden aldı. Hâlâ baña melâmet ider. Ferdâ güzër-gâh-ı şırâ-ı âteşinde bu vech üzre fîrû-mânde olursam hâlim perîşândur.” [49b] diyü giriftâr-ı lev m ü elem olup ba°dehu Hâbîbe mülâkî olmağın “Bu hâle ne °amel ile vâşıl olduñ?” diyü suâl itdükte “Bu fakîr âyine-i dili beyâz itmege müdâvim ve cenâb-ı şerîfleri kağıd-ı siyâh itmege mülâzımsız.” diyü buyurmağıla hemân-dem Hâsanahsen bir âh-ı cângâh idüp “*°ilmî nefâa gayrî ve lem yenfa°anî.*” diyü zârî kılduqları Tezkire-i Evliyâ’da nigâşte-i kılki imlâdur. Müşârün ileyhüñ kerâmât-ı zâhire ve işârât-ı bâhiresi haşr-ı °adedden bîrün olup evliyâ-yı kirâm ve meşâyih-i °izâmdan olduğı ittifâk ile meşhûr-ı âfâkdur. Egerçi merkad-i münevvereleri manzûr olan kütüb-i mu°teberede ma°lûm degül velâkin Bağdâduñ cânib-i garbîsinde Kâmeriyye Câmî’i kurbında mezâr-ı pür-envârı ittifâk-ı halk ile ziyâretgâh-ı kibâr u şıgârdur. °Aleyhi’r-rahmeti ve’r-rıdvan. (Nazmî-zâde, metin: 47a-49b)

1.7.METNİ OKURKEN DİKKATE ALDIĞIMIZ HUSUSLAR

1.Metni okurken on yedinci yüzyıl imlâ özelliklerine dikkat ettik. Kelimelerin imlâsını eserin yazıldığı dönem özelliklerine göre okuduk. (Tuğluk, 2008: 613-630)

2.Nüshalardan ulaşabildiğimizi inceledik. İstinsah tarihlerine bakarak en eski nüsha olduğunu tespit ettiğimiz nüshayı dikkate aldık. Topkapı nüshasını istinsah tarihi en eski, sayfalarının temiz, okunaklı ve eksiksiz olduğunu görerek tezde karşılaştığımız nüshalar arasında öne aldık. İstinsah tarihleri bakımından en eski ile en son istinsah edilen metni karşılaştırdık.

3.Dimek kelimelerini düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre okuduk. Ekin yuvarlak şeklini tercih ettik.

4.Zarf-fiilleri “b” sesi ile yazılmalarına rağmen -up/-üp şeklinde p sesi ile gösterdik.

5.Hem hemze hem “y” sesinin kullanıldığı yerleri transkribe ederken “y”sesini tercih ettik. “İsrā’îl” kelimesi gibi kalıplaşmış isimlerde bu kural yerine kelimenin günümüzde kullanılan şeklini tercih ettik ve hemzeli okuduk.

6.Ĥızmet, ĥıđmet, kelimelerinin hepsini ĥıđmet şeklinde okuduk. Ĥıđmet kelimesindeki “d” sesinin bazen peltek “z”, bazen “dal” yazıldığını gördük. Biz bunların tamamını “dal” okuduk.

7.Yer ve şahıs isimlerini siyer ve tarih kitaplarındaki okunuşlarına bakarak transkribe ettik.

8.Başlıklardan bazıları varak bitimlerinde ikiye bölünüyor, başlığın yarısı diğer varakta kalıyor. Böyle durumlarda başlık hangi varakta daha fazla ise oraya aktardık, varak numarasını başlıktan sonra verdik.

9.Lafzullahın geçtiği yerlerde tamlamalara ve kesme işaretlerine yer verdik.

10.Özel isimlerde ekleri ayırmak için kesme işaretine yer vermedik.

11.Özel isimlerde Arapça tamlamalara yer vermedik, düz yazdık.

12.Arapça, Farsça şiirlerle âyet ve hadisleri italik gösterdik.

13. Dipnotlarda verdiğimiz Arapça ve Farsça metinlerin tercümelerini italik gösterdik.

14.Varak numaralarını köşeli parantez ile varağın başladığı kelimenin başında verdik. Varak şiirle veya başlıkla başlıyorsa varak numarasını ayrı satırda verdik.

15.Diğer nüshalarda olmayıp da bir nüshada bulunan fazla anlatımları köşeli parantezle verdik.

16.Nüsha farklarını dipnotta, eksiklikleri eksi işareti, fazlalıkları da artı işareti ile gösterdik.

17.Nüshaları dipnotta kısaltmaları ile verdik. Nüsha kısaltmalarını şu şekilde belirledik:Topkapı Sarayı Müzesi R.1501: R; Süleymaniye Ktp. Kılıç Ali Paşa: KA; Süleymaniye Ktp. Hacı Selim Ağa: HSA; Bağdatlı Vehbi: BV; İst. Üniv. Ktp.T2512: T.

1.8.TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ī)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	ţ
پ	p	ظ	ʒ
ت	t	ع	ʿ
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
ح	ç	ق	ķ
خ	ḫ	ك	k, g, (ñ)
ح	ḥ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ج	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	ʾ

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

TEZKİRE-İ EVLİYÂ-İ BAĞDÂD¹

[1b]

BİSMİ'LLÂHİ'R-RAHMÂNİ'R-RAHİM VE BİHİ NESTA'İN

Ey dost,  alem-i v acib 'l-v uc ud olan ism-i Cel al, ser-s ure-i esm a-i Cel al u Cem al² ve medd-i bismi'll ah-i ri ete-i s ub ha-i neved   n uh d ane-i esm a' 'l- usn a ve m u şıl-ı her-k ar-ı arz u sem a' olduğu gibi  amd-i n a-mahd ud m ute a kib 'l-v ur ud f a'il-i  ale'l-ıtl ak ve Ő kr-i  a kibet-i mahm ud-ı r azıku'l-erz ak dağı d ib ace- r ay-ı meymenet-efz ay-ı her k t b   res yil ve   nv an-ı feyz-res n-ı her  ib aret   me  yil olduğına bin en

Beyt³

Ebtedi' ⁴ bismi'll ahi'r-rahm ani'r-rah im el-m utev ali'l-i hs n

Inneme'll ahu il ah in v ahid fe-h ive'l-m un imu ve h ive'l-v ahid⁵

nazm-ı⁶ fe  hat-intiz amı  zre rev ayih-i miskiyyet 'l-fev ayih tahm id-i  ud a ve nes m-i  anber- em im-i temc id-i Mevl a ile kuvvet-efz ay-ı me  m-ı erb b-ı n uh a ve

¹Zikr-i Me  bir-i Evliy a-i Me  hir der Bağd ad R; Men akıb-ı Enbiy a v u Evliy a KA; Tezkire-i Evliy a-i Men akıb-ı E kiy a u Evliy a HSA; Tezkire-i Evliy a-i Bağd ad T; C mi'ul Env r f  Men akıbı'l Ebr r BV

²Cel al u Cem al: Cem al T

³Beyt:  Arabiyye BV

⁴Ebtedi' : ibtid a-i HSA, T

⁵Allah adıyla ba lıyoruz. O, bize hep hayır veriyor. Ő phesiz Allah tektir ve o bize hep nimet veriyor. Ő phesiz Allah tektir.

⁶Nazm-ı: -T

feyz-bahşā-yı¹ ḥadīka-i enīka-i dil-i aşhāb-ı aşk u velā olup bu daḥı meydān-ı tesābuḳda pīşrev-i ḥüsn-i kelām ve bedraḳa-i ṭāyife-i her sūḥan-i şadāḳat-encām olduḡı gibi şile-i taşliye vü teslīm-i selīm-i maṭla^c-i ḳaşīde-i ictibā ve şāḥ beyt-i dīvān-ı ıştıfā tūtī-i şekkeristān-ı *ene efsaḥ*² ve maḥbūb-ı ḥalvet-ḥāne-i [2a] *ene emlaḥ* olan seyyidü'l-enām ^caleyhi efdali's-şalavāti ve's-selām daḥı aña tālī olmak lāzıme-i her suṭūr u imlā ve mühimme-i cümle-i taḥrīr ü inşā³ olduḡına binā^{en} ve uşallī ^cale'n-nebiyyi'l-emīn³ ve ^calā-ālihi ḥudātü't-dīn

*Beyt*⁴

Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Fe'ülün

Eyā berter zi-vasf-ı men şifātet

Çigüyem ger ne-güyem medḥ-i zātet

*Tüyī maḳbūl u memdūḥ İläḥī*⁵

*Cihān meddāḥet ez-meh tā-be-māḥī*⁶

fehvä-yı sa^cadet ihtivāsı⁷ üzere āräyiş-i mecālis-i ercümendān olan şükūfehā-yı rengīn-i şalavāt ve ḥ^vāhiş-i ^canādil-i ḳulūb-ı müstemendān olan gülhā-yı sür-ḥīn teslīmāt-ı ravza-i rażiyye-i⁸ mükeḥḥil-i *mā-zāge'l-başaru ve mā-tagā*⁹ ve ḥücre-i müdellel-i *ḳāb-ı ḳavseyni ev-ednāya*¹⁰ taḳdīm ile mu^catṭar-sāz-ı maḥāfil-i mu^ctekifān zāviye-i ḳuds u zīynet-baḥş-ı müşāhid-i¹¹ sākinān-ı mescid-i üns olup tarziye vü tekrime-i āl-i ^cabā u aşhāb-ı bā-şafā daḥı bu bāb-ı me^cāliyy-i elkābuñ tetimme ve tekmilesi olmak her şāhid-i inşā-i şāḥīḥü'l-mizāciñ mā-yuḥtācı olmaḡıla

Beyt

Mef'ülü / Mefā'ilün / Fe'ülün

Deh yār-ı behiştüyend ey cān

¹ Bahşā-yı: bahş-ı HSA

² Ben en fesahatli olanıyım. (Özdoğan, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi V* (2005), S. 4 s.224)

³ Emin:-KA

⁴ Beyt: meşnevī R

⁵ Tüyī maḳbūl u memdūḥ İläḥī: Tüyī u memdūḥ maḳbūl İläḥī T

⁶ Benim vasfımdan ziyade senin sıfatını söylemek daha iyi değil midir? Senin medhini yapmazsam ne diye konuşayım? Makbul ve memduh olan sensin Allah'ım. Ālem aydan tut da balıḡa kadar seni över.

⁷ İhtivāsı: ihvāsı T

⁸ Ravza-i rażiyye-i: dūḥne-i rūḥne-i T

⁹ Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı. (Necm/17) Kur'an-ı Kerim Meāli, Diyanet yay. 20. Baskı, Ankara, 2010

¹⁰ (peygambere olan mesafe) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu. (Necm/9)

¹¹ Müşāhid-i: müşāhidān-ı T

Bübekr u ʿÖmer ʿAlīyy u ʿOsmān¹

*Saʿdʿest ü Saʿīd ü bā ʿUbeyde
Ṭalḥa ʿst² u Zübeyr u ʿAbdurrahmān³*

*Şehzāde-i dīn Ḥasan Ḥüseyne
ʿAmmine vu āl u tābiʿīne*

*Yā Rab ola fī cemīʿi ʿl-evkāt
Biñ gūne ḥulāşa-i tahıyyāt*

medlülınca perverde-i deryāce-i dil-i evliyā olan cevāhir-i şenā ve ber-āverde-i bāğçe-i müheyyic-i eşdikā olan zevāhir-i rızā ol nücüm-ı sipihr *aşḥābī ke ʿn-nücūmi bi-eyyühüm iktedeytüm ihtedeytüm⁴* ve ol keştī batn-ı baḥr-ı ehl-i beyti ke-meşel-i sefīne-i Nūḥmen *rekebehā necā⁵* ḥazarātunuñ pīşgāh-ı kerāmetgāh-ı merākıd-ı münevverelerine ihdā ileşafā-baḥşāy-ı dil-i ʿālem ü ʿālemiyyān olurum. Ammā baʿd Sultān-ı cihān ve dādār-ı zamān āftāb-ı ehl-i īmān ve māh-tāb-ı devr-i zamān-ı islāmpenāh-ı encüm-sipāh-ı ḥāmī-i şerīʿat-ı nebevī ḥāfız-ı millet-i Muştāfavī nāşir-i bisāt-ı ʿadālet [2b] müfīz-i feyz-i emniyyet mümeḥhid-i ḳavāʿidi ʿs-salṭanatı ʿl-bāhire müşeyyed-i erkānū ʿl-ʿadāleti ʿz-zāhire zıll-i Yezdān es-sultān binū ʿs-sultān⁶ ve ʿl-ḥākān⁷ ibnū ʿl-ḥākān⁸ ebu ʿl-fütūḥu ʿs-sultān Muḥammed Ḥān

*Meşnevī⁹
feʿūlun/ feʿūlun/ feʿūlun/ feʿūl*

*Şehin-şāh-ı gāzī vu şāḥib-ḳırān¹⁰
Ki dād est devrān bedesteş ʿinān*

Cihān-dār-ı Cem-ḳadr u gītī-penāh¹¹

¹ Bübekr u ʿÖmer ʿAlīyy u ʿOsmān: Bübekr u ʿÖmer u ʿAlī ʿOsmān T

² Ṭalḥa ʿst: Ṭalḥat est T

³ *Ey can şunlar on cennet sevgilisidir: Ebu Bekir, Ömer, Ali, Osman, Saʿd, Said ve Ebu Ubeyde ʿdir. Talha, Zübeyir ve Abdurahman ʿdir.*

⁴ *Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız hidayete erersiniz. (Beyhakī, (tsz): 164)*

⁵ *Bu gemiye binenler selamet bulur.*

⁶ Binū ʿs-sultān: ibnū ʿs-sultān T

⁷ Ve ʿl-ḥākān: ḥākān T

⁸ İbnū ʿl-ḥākān: binū ʿl-ḥākān HSA, T

⁹ Meşnevī: Beyt KA, HSA, T, BV

¹⁰ Şehinşāh-ı gāzī vu şāḥib-ḳırān: Ebu ʿl-mağāzī an şāh-ı şāḥib-ḳırān HSA: Ebu ʿl-gāzī an şāh-ı şāḥib-ḳırān T

¹¹ Cihān-dār-ı Cem-ḳadr u gītī-penāh: Cihān-dār u Cem-ḳadr u gītī-penāh R

Ki Hurşid-i mülkest ü zıllu'llāh¹

Eyyeda'llāhu² mülkehu ve hallede hilāfetehu ḥazretlerinüñ vüzerā-yı nām-dār ve vükelā-yı kām-kārlarından İbrāhīm Paşa °āmelehu'llāhu bi-fazlıhi³ sâbıkan senei seb°a ve seb°in ve elf⁴ târiḥinde Bağdād burc-ı evliyâ ve mesken-i etkiyâ olan diyâr-ı celîlü'l-menāra vālî olup zıkr ü fikri menâkıb-ı pāk-ı evliyâ ve ittibā°-ı sünen-i seniyye-i aşfiyâ olup Bağdād ve etrāfında āsüde olan enbiyâ °aleyhimü's-selām⁵ ve aşḥāb radiyā'llāhu te°ālā °anhum ecma°in⁶ ve tâbi°in ve °ulemā° u meşāyih ḥazerātınüñ⁷ nām-ı nāmîlerin güş ve ziyāret-i merākıd-ı münevverelerine cān u dilden ḥurüş buyurduḡda esāmî-i °aliyye ve menâkıb-ı seniyyelerine ḥāvî bir kitāb-ı müsteṭāb bu⁸ ḥaḳırdan taleb itmekle her⁹ ne mertebe tek u pū ve erbābından cüst u cū olındı ise bu bābda bir te°lîfden eḡer ve bir ferdden ḥaber bulunmamaḡıla müteşebbiş-i ezyāl-i muşannifin ve mütereddid-i ebvāb-ı mü°ellifin olup seyyidü'l-efāzıl ve baḥrū'l-fevāzilu'l-°ārifü's-sāmî¹⁰ °Abdurrahmanu'l-Cāmî ḳuddise sırruhu ḥazretlerinüñ Şevāhidü'n-Nübüvve¹¹ ve Nefehätü'l-Üns¹² ve e'ş-şeyḳ °Abdurrahmanü's-Şa°rānî ḥazretlerinüñ Ṭabakāt u Behce ve Şerḥ-i Hemziyye ve Tārīḥ-i İbni Ḥallikān ve Şavāıḳ u Ravzatü's-Şafā¹³ ve ḡayrıdan ve Cāmî'ü'l-Envār fî-Menâkıbı'l-Ebrār ile müsem mā bir te°lîf-i laṭif olmuş idi. Lākin ta°cîl-i vaḳt ile muḥtaşar ve muḥtāc-ı tekmîl ve tenḳih olmaḡın *el-cumûrı merḥūnetün bi-evḳātihā*¹⁴ lâmi°asınca ḥālîyā vālî-i dārü's-selām vezîr-i sa°adet-fercām müdebbir-i °Utārid-fiṭnat destūr-ı ḥurşid-i ṭal°at müşterî-rā Ḥazret-i İbrāhīm Paşayessera'llāhu lehu mine'l-ḥayri mā-yeşā°¹⁵ sene-i işneyn [3a] ve tis°in ve elf¹⁶ cemāziye'l-āḫirinde dāḫil-i Bağdād-ı behişt-ābād olup aḥbār-ı evliyā-yı aḫyārdan istiḥbār ile kitāb-ı mezkūrı taleb-i °ālî buyurduḡlarında girü kütüb-i¹⁷ mezkûre ve sāyir tevārīḥ-i mu°tebere ve

¹ *Gāzilerin şāhi, zamanın hükümdarı, devranın dizginleri eline verdiği kişi. Cem kadar değerli, cihan sahibi, dünyanın sığındığı kişi, mülkün güneşi ve Allah'ın gölgesi.*

² Eyyeda'llāhu: ebbeda'llāhu HSA, T, BV

³ Bi-fazlıhi: bi-lutfihî KA

⁴ H.1077/ M.1667

⁵ °Aleyhimü's-selām: °aleyhi's-selām BV; °aleyhimü's-selām: -T

⁶ Te°ālā °anhum ecma°in: -R; °anhum HSA; rıdvānu'llāhi te°ālā °aleyhim ecma°in T

⁷ Meşāyih ḥazerātınüñ: meşāyih-ı °izām ḥazretlerinüñ T

⁸ Bu: bir T

⁹ Her: -KA

¹⁰ Sāmî: şāmî KA

¹¹ Abdurrahman-ı Cāmî'nin (ö. 898/1492) Hz. Peygamber'in nübüvvetinin delilleriyle ilgili Farsça eseri.

¹² Abdurrahman-ı Cāmî'nin (ö. 898/1492) sūfî tabakat kitabı.

¹³ Ravzatü's-Şafā: Ravzatü'l-Aḥbāb HSA

¹⁴ İşler vakit ister.

¹⁵ *Allah hangi hayırdan istediye bize onu kolaylaştırdı.*

¹⁶ H.1092/ M.1681

¹⁷ Kütüb-i: kitāb-ı R

aķvāl-i meşhūreden¹ tetmīm u tekmīl u tenkīh u tezyīl² olup fe-ammā bu diyār-i fāyüzü'l-envārda ḥāliyā ba'zı merākıd-ı münevverede olan a'izzenüñ ism-i sāmīleri mürür-ı eyyām ile beyne'n-nās tebdīl olunmağın ancak nām-ı nāmīleri taştīr ve ba'zı meşhūr olan aḥvālleri taḥrīr olunduğundan ğayrı niçe evliyā-yı 'izām ve 'ulemā-i kirām bu ḥāk-i pākde medfūn iken tebdīlāt-ı mülūk u düvel ve niçe 'avārız u 'ilel ile egerçi maķām u mekānları ğayr-ı mu'ayyendür.³ Lākin kütüb-i mu'teberede sābit olmağın zıkr olup ḡarībü'l-fehm olmak ümniyyesiyle süḡan-sāzī ve 'ibāret-i perdāzīden a'rāz ve bu nevc üzre tafsīl-i menākıb-ı enbiyā vü evliyāya aġāz olunmuşdur.

Tenbīh

Ķulüb-ı ehl-i 'Irāk ittifāk itmişdür ki Ḥāzret-i Ādem-Şafī ve Ḥāzret-i Nūh-Necī 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhūma's-selāmuñ⁴ gencine-i vücūd-ı pür-cūdları Ḥāzret-i İmām 'Alī merķad-ı şerīfi olan mekān-ı behişt-nümūnda maḡzūndur. Lākin 'ulemā-i 'izām beyninde naşş-ı ḡadīş-i nebevī ile eşrefü'l-verā Muhammedü'l-Muştafa şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem ve şeref-yāfte-i ḡillet-i Rabbi celīl İbrāḡimü'l-Ḥalīl şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem ḡāzretlerinden mā-'adā ḡāzerāt-ı⁵ enbiyā 'aleyhimü's-selāmuñ merākıd-ı münevvereleri kīmyā gibi nā-yāb olduğı sābitdür. Ammā ḡüsn-i i'tikād ile enbiyā-i kirāma selām idüp ziyāretlerin ḡaşd iden zāyir 'āşık inşā'a'llāhu te'ālā şeref-yāb-ı ziyāretleri ile fāyık olmak ümīd olunur.⁶ Ḥālā bu ḡāk-i pākde şeref-baḡş-ı ḡıttā-ı Baġdād olup bālāda mestūr olan rüsül-i kirām ve niçe enbiyā-ı 'izāmuñ āsitāne-i müşerreffe ve mezār-ı mu'ayyeneleri beyne'n-nās zāḡir olmağıla cümleden Ḥāzret-i Yūşa' ve Ḥāzret-i Zülkifl 'aleyhümā's-selāmuñ mezār-ı cennet-ḡarārları [3b] ziyāde⁷ meşhūr ve mütevātir olmağın zıkrıleri cerīde-i taḡrīre keşīde kılındı.

ZİKR-İ CEMİL-İ NEBİYYU'LLĀH YŪŞA' 'ALEYHI'S-SELĀM⁸

Tırāz-ı dībāce-i nübüvvet ve 'ünvān-ı kitābe-i şafvet muķtedā-yı ehl-i vera' Ḥāzret-i nebī⁹ Yūşa' 'aleyhi's-selām. Bülend-'ünvān Ḥāzret-i Mūsā 'İmrānuñ her ḡālde yār u refīķī ve ḡaleb-i Ḥızır 'aleyhi's-selām da hem-ḡarīķi olup intikāl-i Ḥāzret-i

¹ Meşhūreden: meşhūrdan KA, T

² Tezyīl: tekyīl T

³ Mu'ayyendür: müte'ayyendür T

⁴ 'Aleyhümā's-selāmuñ: 'aleyhümā's-salavāti ve's-selām T

⁵ Ḥāzerāt-ı: ḡāzret-i R

⁶ Olmur: olınub R

⁷ Ziyāde: ziyāretġāḡ KA

⁸ Zıkr-i Cemīl-i Nebīyyu'llāḡ Yūşa' 'Aleyhi's-Selām: Zıkr-i Cemīl-i Nebī Yūşa' 'Alā nebiyyinā ve 'Aleyhi Efđali's-Şalāti ve's-Selām HSA

⁹ Nebī: Nebīyyu'llāḡ HSA

Mūsā °aleyhi's-selāmdan yedi sene sonra hil°at-ı bāhire-i nübüvvet ile müftehîr olmağıla dest-i cebābirede mecbūr olan Erīhā vü Erīhe ve Belkā nām kal°alaruñ feth u küşādına ve derūnında olan küffāruñ cihādına me°mūr oldu.

Tārīh-i Ṭaberīde Ḥazret-i Yūşā° °aleyhi's-selām ve benī-İsrāīl fermān-ı vācibü'l-iz°ān Ḥazret-i Bārī Te°ālā ile vādī-i tūhden ḥalāş ve me°mūr oldukları kal°alaruñ kavm-i cebbārīnden istiḥlāşına revāne olup Erīhā vü Erīhe kal°aların zamān-ı yesīr ü teveccūh-i ğayr-i °asīr ile feth ü teshīr idüp etrāf-ı kal°a-i Belkāyı daḥı maḍrib-i ḥiyām-ı zafer-encām eyledüklerinde¹ feth ü teshīr-i °asīr² olup ne mertebe ihtimām olındı ise burūc-ı feth maḥatt-ı iclām-ı ehl-i īmān olmaduğundan ğayrı °asker-i nuşret-eşer-i muvaḥḥidīn inhizāma karīn olduḡda Ḥazret-i Yūşā° °aleyhi's-selām müteḥayyir olup dergāh-ı çāre-sāzdan³ bu kār-ı düşvāruñ keşf-i rāzin niyāz itmegin “Küffār-ı bed-kirdār beyninde şuleḥādan Bel°āmbin Bā°urā nām bir miskīnūñ du°āsı sebep-i sedd-i bāb-ı iftitāḥ ve bā°iş-i inkisār-ı °asākīr-i pūr-salāḥ oldu.” diyü vaḥy⁴ nāzil olmağıla Ḥazret-i Yūşā° °aleyhisselām bende-nüvzā bu ḥaḡīr-i ḥaḡīkat-ı refīḡuñ du°āsın⁵ daḥı ol bī-tevfīḡuñ üzerine ḡabūl eyle diyü zehāb-ı īmānı içün du°ā eyledi.⁶

Beyt⁷

Mef°ülü/ mefā°ilü/mefā°ilü/fe°ülün

Bes tecrübe-kerdīm der īn deyr-i mükāfāt

Bā dürd-keşān her ki der üftād ber-üftād⁸

medlūlınca hemān-dem Bel°ām-ı bed-nām meslūbü'l-īmān ve'l-īḡān olduḡın ḥiss idüp pā-der-gil ḥüsrān olmağıla Ḥazret-i Yūşā° °asker-i nuşret-eşeri ile Allāhu ekber-künān kal°a [4a] üstüne revāne olduḡda feth ü zafer nümāyān olup Bel°ām ḥasāret-encām vesāyir küffār tu°me-i şimşīr-i intīḡām olduḡdan sonra ol etrāfda olan kūhistān ve nevāḡī-yi küffāruñ ba°zısı şeref-i īmāna nāyil ve ba°zısı ribḡa-i⁹ itā°ate dāḡil olup kāmīl yedi sene cihādda¹⁰ ba°dehu Mısrda çār-bāliş-nişīn iḡāmet oldılar ve ba°zılardan naḡl olunur ki cihād-ı kavm-i cebbārīn Ḥazret-i Mūsā-yı Kelīm zamān-ı

¹ Eyledüklerinde: eyledüklerinden KA, T, HSA

² Teshīr-i °asīr: teshīr-i bī °asīrT

³ Çāre-sāzdan: sāzdan BV

⁴ Vaḥy: ğaḡı T

⁵ Du°āsın: du°āsı T

⁶ Eyledi: kıldı R

⁷ Beyt: -HSA

⁸ *Çok tecrübe geçirdik şu mükafat yurdunda. Tortu veya dert çekenlerle, ki onlar, düşkünlerin yanında, düşmüşlerin arasındaydı.*

⁹ Ribḡa-i: rütbe-i HSA, rīḡa-i T

¹⁰ Cihādda: cihād ve T

sa'adetlerinde vâki° olmuş idi. Egerçi Tārīh-i Ṭaberīde medfen-i Ḥazret-i Yūṣa° Şāmda vâki° olduğu meşhurdur. Lâkin Bağdāduñ cānib-i ġarbīsinde Ḥazret-i Cüneyd-i Bağdādīnūñ mezār-ı pür-envārları kırbında olan kıbbe-i müteberrikede medfūn olan °azīz için Ḥazret-i Yūṣa° °aleyhi's-selāmdur diyü kendülerin benī-İsrāīlden °add iden ba°zı ehl-i kitāb āstāne-i merķūmeyi ziyāret itdükleri taķrībi ile bu cerīdede ketb ü sebt olındı.¹

ZIKR-İ ḤAZRET-İ ZILKİFL °ALEYHI'S-SELĀM²

Tefsīr-i Kāşifide İmām-ı Muḥyi's-Sünne ve Şāhib-i Ṭıbyāndan³ naql olunmuşdur ki enbiyā-i benī-İsrāīlden bir nebīyy-i⁴ bülend-°ünvāna vahy nāzil oldu ki °andelīb-i rūḥ-ı pür-fütūḥı kafes-i tenden ṭayarāna āġāz u ġülzār-ı cennet-i a°lāya pervāz⁵ itmek ķarīb oldu. Şāyimü'n-nehār ve ķāyimü'l-leyl ve umūr-ı müslimīni ḥaķķ u dād üzere itmekle vaķt-i ḥükümetde ḥışm u ġāzab ile kimesneye cefā itmeyüp ḥilm ile mu°amele ider bir merd-i kāmile salṭanat-ı nübüvveti teslīm eyleye. Ol daḥı miyān-ı benī-İsrāīlde pā-nihāde-i minber-i ḥuṭbe olup Ḥazret-i Ḥüdā-yı lā-yezālden vārid olan fermān-ı vācibü'l-iṭā°ayı beyān eyledükde bir merd-i nīk-baḥt u civān şāhib-i himmet fermān olan şürūṭı ķabūl u vefāsına mütekeffil olmaġıla tāc-ı nübüvvet ser-i sa'adet-eşerine nihāde ve elviye-i kerāmet pişvā-yı mevkibinde küşāde ve umūr-ı ehl-i dīn kendüye tefvīz ü teslīm olınup °ahdine vefā ve va°dine edā itmekle nām-ı nāmīleri Zilkifl [4b] tesmiye olındı ve ba°zıları Ḥazret-i Elyesa° Ḥazret-i İlyās °aleyhi's-selāmdan emr-i dīni yerine getürmege mütekeffil olup °ahde vefā itmekle Elyesa° °aleyhi's-selām Zilkifl ismiyle mülakķab olmuşlardır diyü naql itmişlerdür. Mezār-ı pür-envārları Ḥılletü'l-Feyḥā ile Kūfe mā-beyninde vâki° olup bir āstān-ı bülend-°ünvān ü ziyāretġāh-ı ins ü cāndur.

ZIKR-İ CEMİL-İ ESEDU'LLĀHI'L-ĠĀLİB EMİRÜ'L MÜ'MİNİN °ALİ BİN EBİ ṬĀLİB KERREMA'LLĀHU VECHEHU⁶

Mu°lin-i ma°ālim-i ümmet, rāfi°-i a°lām-ı millet, ser-çeşme-i zülāl-i velāyet, aşl-ı şecere-i ṭarīķat, memdūḥ-ı dībāce-i hel-etā, yek-süvār-ı meydān-ı lā-fetā, mazḥar-ı āyet-i kerīme-i innemā, nāyil-i nevid-i ḥadīş-i ente minnī, bi-menzileti

¹ Ve'l-°ilmu °inda'llāh: +BV

² Zikr-i Cemīl-i Ḥazret-i Zilkifl °Aleyhi's-Selām: Zikr-i Cemīl-i Ḥazret-i Zilkifl °Aleyhi's-Selām KA, BV; Zikr-i Ḥazret-i Nebī Zilkifl °Alā Nebiyyinā ve °Aleyhi Efdali's-Salātü ve's-Selām HSA ; Zikr-i Ḥazret-i Zilkifl T;

³ Ṭıbyāndan: Ṭıbyāndan BV

⁴ Bir nebīyy-i: -T

⁵ Pervāz: pür-āvāz T

⁶ Zikr-i Cemīl-i Esedu'llāhi'l-Ġālib Emīre'l-Mü'minīn °Alī bin Ebī Ṭālib Kerrema'llāhu Vechehu: Zikr-i Cemīl-i Esedu'llāhi'l-ĠālibFārisi'l-Meşāriķ ve'l-Meġārib °Alī İbni Ebī Ṭālib rağ. HSA

Harūn minMūsā, revnaḳ-ı fūşūl-ı¹ kerem ü hilm ve bāb-ı refī'ü'ş-şān-ı *ene medīnetü'l-ilm*, zevcū'l-Betūl ibni ʿammi'r-resūl, rābi'ü'l-hulefā°, emīrū'l-etkiyā°, ḳālī-ı bāb-ı Ḥayber, muḥarrem-i meclis-i melāyik, enīs-i peygamber, esedü'llāhi'l-ḡālib ʿAlī bin² ebī Tālib kerremu'llāhu vechehu. İsm-i ʿālīleri ʿAlī ve künyet-i sāmīleri Ebu'l-Ḥasen ve Ebu'l-Ḥüseyn³ ve Ebū Turāb⁴ ve laḳab-ı meʿālīleri Murtażā ve Ḥaydār-ı Kerrār ve Zū'l-ḳarneyn olup⁵ Zū'l-ḳarneyn ile mülakḳab oldukları ḳāmūsda zıkr olunduḡı⁶ üzere ḥazret-i risālet-penāḥ ḥazret-i⁷ imām-ı vālā-cāha ḥiṭāb idüp buyurmuşlar⁸ ki: “*İnne leke fi'l-cenneti beyten ve yūrvā kenzen ve inneke le-zū-ḳarneyhā*”⁹ Yaʿni senüñ için cennette bir ḥāne yaḥūd bir kenz vardır ve sen anuñ Zūlḳarneynisin. Yaʿni cennet-i aʿlānuñ tarafeyni şāhibi ve melik-i aʿzamı ki cümle mülk-i cenneti seyr idersin Zūlḳarneyn cihānı seyr itdüḡi gibi yāḥūd pādşāh-ı ümmet yāḥūd Ḥasan u Ḥüseyn pederi olduḡına kināye yā ser-i mübārekinde yevm-i Ḥandaḳda ʿAmr bin ʿAbdūduñ urduḡı¹⁰ zaḥm bir daḡı İbni Mülcemüñ ḍarbına işāretdür ve ʿālem-i tufūliyyetde pençe-i şīrāne edāları¹¹ şudūruyla¹² vālideleri Ḥaydar ile daḡı tesmiye kılmışdur. Ol veliyy-i kāmīl ve imām-ı vāşıl ḥazretlerinüñ medḥ ü şenāsında āyāt-ı kerime-i vāfire ve eḥādīs-i¹³ şerīfe-i mütekāşire nāzil [5a] ü vārid olduḡı tefāsīr ve kütüb-i eḥādīs-i nebevīde¹⁴ mezkūr olup kerāmāt-ı mevfūre ve ḥarḳu'l-ʿādāt-ı ḡayr-ı maḥşūreleri taḥrīr ü taḳrīrinde münşiyān-ı cihān ve debīrān-ı zamān ʿāciz u ḳāşır olduḡı meşḥūrdur. Cümle-i kerāmāt-ı bāhirelerinden¹⁵ Şevāhidü'n-Nübüvvede¹⁶ mervīdür ki ḥayrū'n-nisā° Fāṭimatü'z-Zehrā zifāf oldukları şeb-i meymenet-ḳarīn ve leyle-i saʿādet-reḥinde ḥazret-i imām-ı zemīn ile mükāleme¹⁷ ider görüp taʿaccüb itmekle peder-i vālā sultān-ı enbiyā Muḥammedü'l-Mustafā şalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem *mā-hebbeti'ş-şabādan* suʿāl buyurduklarında yā Fāṭıma saña beşāret olsun ki cenāb-ı vāhibü'l-ʿaṭāyā baḥr-i kerāmet-mevc olan

¹Fūşūl: mütteka KA

²Bin: ibni KA

³Ebū'l-Ḥüseyn: Ebū'l-Ḥaseneyn KA

⁴Turāb: Etrāb T

⁵Ḥaydār-ı Kerrār ve Zū'l-ḳarneyn olup: Ḥaydār-ı Kerrār olup ve Zū'l-ḳarneyn KA

⁶Olunduḡı: olduḡı T

⁷Ḥazret-i: -BV

⁸Buyurmuşlar: buyurmuşlardur T

⁹Sana cennette büyük bir ev var. Bu ev senin için büyük bir rütbedir. Sen cennet ve cehennemın sahibisin.

¹⁰Urdugı: urduḡı KA

¹¹Şīrāne edāları: şīrāndāzları T

¹²Şudūruyla: şudūr ile T

¹³Eḥādīs-i: ḥādīs-i KA, HSA

¹⁴Tefāsīr ve kütüb-i eḥādīs-i nebevīde: tefāsīr-i kütüb-i eḥādīs-i nebevīde T

¹⁵Bāhirelerinden: bāhirelerinde KA, T

¹⁶Şevāhidü'n-Nübüvvede: Şevāhidü'n-Nübüvveden T

¹⁷Mükāleme: mekān ile T

zevcüni ağleb-i ḥalāyıkā tercīḥ idüp zemīne fermān itmişdür¹ ki yā² arz derün u bīrūnuñda zīr ü fevküñde³ her ne olmuş ve olıcağ vār ise aña i'elām eyle.

Yine mervīdür ki bir sene şaṭṭ-ı Furāt tuğyānı ve eṭrāf u eknāfda olan mezārı⁴ u ḳurāyı ğarḳān itmek mertebelerine ḳarīb olduḳda ehl-i zūrū⁵ bu girdāb-ı belādan ḥalāş ümniyyesiyle dāmen-i pūr-me'men imām-ı kerāmet i'elāma müteşebbiş olup şūret-i ḥālī i'elām itdüklerinde deryā-yı şefḳat ve baḫr-i mürüvvetleri cūş idüp hemāndem ḥazret-i risālet-penāhuñ cūbbe-i şerīfelerin ber-düş ve 'ammāme-i laṭīfelerin ber-ser itmekle ḥurūş idüp 'aşā-yı mübārekin eline ve kümeyt-i şihāb-seyirlerine suvār ve evlād-ı kirām u ḥuddām-ı lāzımü'l-iḥtirāmları rikāb-ı sa'ādet-me'ābında ḥurām iderek Furāt üzerine varup iki rekat namāz ve dergāh-ı ḳāziyyü'l-ḥācāta arz-ı niyāz itdükden soñra 'aşā-yı kerāmet-pīrāları ile ṭaraf-ı āba işāret buyurduklarında şaṭṭ-ı Furāt bir zīrā⁶ miḳdārı tenezzül idüp bu mertebe⁷ kifāyet ider mi diyü buyurduklarında ḥalāyık bir miḳdār daḫı tenezzülün⁸ niyāz itmeleri ile Ḥazret-i İmām-ı Kerrār [5b] tekrār⁹ imā buyurup bir zīrā¹⁰ daḫı tenezzül bulduḳda ḥalāyık bir miḳdār daḫı noḳşanın recā¹¹ eyledüklerinde bir def'a daḫı işāret idüp ḳarār-ı lāzımü'l-miḳdārına¹² tenezzül itmekle cümle-i berāyā ḥazret-i imām-ı 'ālī-maḳāmuñ ḥamd ü şenā ve şükrānın edā itdiler.

Menḳüldür ki ḥazret-i imāmü'l-mü'minīn Şıffīne teveccüh buyurduklarında bir menzilde 'asker-i hidāyet-eşerine teşnegī ḥāşıl olup her çend eṭrāf u eknāfı tek ü pū ve yemīn ü yesārı cüst ü cū itdiler ise ābdan ḥaber degil belki serābdan eşer bulmayup nā-gāḥ bir deyre ḳarīb ve sükkān-ı deyrden āb ṭaleb itdüklerinde imtinā¹³ gösterüp şuya ḳarībsiz¹⁴ diyü cevāb¹⁵ itmeleri ile ḥazret-i imāmuñ yemm-i ğayret ü ḥamiyyeti cūş idüp ol cāyda bir zemīnün ḥafrin¹⁶ fermān buyurmāğıla imtişāl olunup nā-gāḥ zīr-i zemīnde bir şaḫre-i 'azīme zāḫir olmağın ḥāzır olan cem-i ğafīr u cem-i keşīr ḳal'ında¹⁷ 'aciz olup ḥazret-i imām-ı şecā'at-irtisāma bu ḥāl-i 'acībeden ḥaber olduḳda esb-i şabā-refṭārlarından nüzül¹⁸ ve ser-i şaḫreye vüşül bulup enāmīl-i deryā-nevāllerin zīr-i senge vaż¹⁹ idüp²⁰ ednā işāret ile²¹ ol kūh-ı pūr-şükūhı mānend-i kāḥ

¹ İtmışdür: buyurmuşdur KA, HSA

² Yā: eyā R

³ Fevküñde: ḳu fevküñde T

⁴ Mertebe: mertebeye KA

⁵ Daḫı tenezzülün: tenezzülün daḫı R, BV

⁶ Tekrār: -T

⁷ Recā: temennā T

⁸ Lāzımü'l-miḳdārına:lāzımü'l-miḳdārlarına KA, HSA

⁹ ḳarībsiz: ḳarībsin

¹⁰ Cevāb: cāb T

¹¹ Ḥafrin: ḥafrini KA

¹² ḳal'ında: ḳal'ada HSA

¹³ Feth: +KA

¹⁴ Ve: +T

hemān gāh dūr itdükde zīrinden bi-fazlı'llāh-i te'ālā bir çeşme-i hayāt-āşār ve bir āb-ı hoş-güvār peydā olup 'asākır-i zāfer-şic'ārı def'e-i teşnegī ve bi'l-cümle müktefi olduğdan şoñra tekrār² ol seng-i kūh-ı Dirniki maħalline vaz'e itdükde bu emr-i ğarīb ve hāl-i 'acībi rāhib-i deyr müşāhede idüp hemān-dem huzūr-ı pūr-nūr-ı imāma şitāb: "Yā imām sen peygamber misin?" diyü su'āl idüp peygamber degilüm, lākin vaşīyy-i peygamberüm, diyü cevāp virdüklerinde,

Beyt

fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

Her sa'ādet-mende kim tevfiķ-i devlet yār olur³

Vāķıf-ı sırr-ı nihān u kāşif-i esrār olur

medlülınca rāhib kelime-i şehādeti⁴ bilā-tevaķķuf zebānında icrā ve mülħaķ-ı ehl-i hüdā [6a] olmağıla ħāzret-i imām-ı vālā-maķām 'āmmeye istikşāf-ı hāl-i için: "Yā rāhib bilā-tevaķķuf şeref-i İslāmla müşerref olmağa bāiş nedür?" diyü su'āl buyurup rāhib: "Bu deyr-i binā ve bizler anda sākin ve bu şahrāda mutavaţtın olduğumuza sebeb bu şahre-i 'azīmenüñ bu āb-ı nāb üzerinden def'e⁵ ve bu raşaduñ tılsımından bendini ref'e iden devletmendüñ ħāk-pāyına rū-māl ve şeref-i mülākātları ile⁶ pā-nihāde-i süllem-ibtihāl olmamızdır. Zīrā kütüb-i kadīme ve aķvāl-i kavīmemüzde vāriddür ki bu çeşmeyi bu mevzi'de bulup ve ser-i çeşmeden bu seng-i sengīn-'ayarı ref'e iden peygamber ya vaşīyy-i peygamberdür." diyü kelāma ihtitām virdükde ħāzret-i imām-ı sa'ādet-fer-cām bu kelām-ı şādıkü'l-merāmı güş ve ķalb-i şerīfleri ħurüş ve çeşm-i pākları nem-nāk ve dil-i deryā-mişālleri feraħ-nāk olup "elħamdüli'llāhi'llezī lem ekün 'indehu 'abden mensiyyen ve küntü fı kütübihī mezkūren"⁷ buyurdılar. Rāhib-i mezkūr ħıdmet-i imāmdan dūr olmayup ceng-i Şıffīnde şerbet-i şehādeti çeşīde⁸ ve raħt-ı 'azīmetin sarāy-ı bekāya keşīde idüp ħāzret-i imām-ı ħaķīķat-encām kendü dest-i kerem-peyvestleriyle⁹ tekfīn ve cihāz u defn u namāzına taķayyüd buyurdılar.

¹ İşāret ile: işāretle T

² Tekrār: Kerrār T

³ Her sa'ādet-nemende kim tevfiķ-i devlet yār olur: HSA

⁴ Kelime-i şehādeti: -T

⁵ Def'e: ref'e T

⁶ Mülākātları ile: mülākātlarıyla T

⁷ Şükürler olsun ben Allah'ı unutan insan olmadım ve Allah kitaplarında beni zikretti.

⁸ Çeşīde: çeşīde T, BV

⁹ Kerem-peyvestleriyle: kerem-peyvestleri ile KA, HSA

Şavā'ikde mervīdür ki Hāzret-i Sa'd rağiya'llāhu te'ālā¹ °anh, hāzret-i imām-ı hümāmdan naql ider ki “Va'llāhi bir āyet nāzil olmadı, illā ve bilmedüm ki ne maşlahata² ve ne mekānda ve kimüñ üzerine nāzil oldu. Taḥkīkan Rabbüm baña bir³ kalb-i °ukül ve lisān-ı nātık ihsān itmişdür.” ve İbni Mes'ūd rağiya'llāhu te'ālā °anh ve ğayrısı Ebu't-Ṭufeyl şahābīden ol daḥı Hāzret-i °Āliyy-i velīden naql ider ki “Kitāb-ı İlāhiyi benden su'al idüñ. Taḥkīkan bir āyet-i kerīme yoḡdur, illā bilürüm. Leylde ya nehārda vādīde⁴ ya⁵ cebelde mi nāzil oldu.” Yine kitāb-ı mezkūrda mervīdür ki bir gün Hāzret-i Resül-i Ekrem şallā'llāhu °aleyhi ve sellemüñ ser-i şeref-efserleri [6b] zānū-yı imāmda iken vahy-i Rabbānī nüzülde olup hāzret-i imām şalāt-i °aşrı edā itmeden ğurüb-ı şems vāқи° olmağın hāzret-i risālet-penāh bīdār ve vāқи°-i ḥālden ḥaberdār olduḡda dergāh-ı çāre-sāza niyāz idüp “*allāhümme innehu⁶ kāne fı tātike ve tātike resūlike fe erdüd °aleyhi 'ş-şems*”⁷ diyü du'ā-yı icābet-pīrāları şudür bulmağın şems ğirü dönüp Hāzret-i Kerrār edā-yı farīza-i °aşr eyledi, diyü bu⁸ ḥadīş-i şerīfi İmām-ı Ṭahāvī ve Kādī °İyāz Şifāda taşḥīḥ ve şeyḡü'l-islām Ebū Zer'a ve ğayrılarını taḥsīn itmişlerdür.

Ol dilīr-i⁹ Düldül-süvār-ı şeh-i ḡanber şāḥib-i Zülfikāruñ şecā'at-i bāhire ve şahāvet-i zāhireleri ğüm-kerde-i nām-ı şüc'ān-ı °Arab u °Acem ve ḡamüş-sāz-ı debdebe-i şahāvet-i Ḥātem olup vaḡ'a-i Aḡzābda¹⁰ pīş-rev-i fürsān-ı °Arab olan °Amr bin °Abd-i Vüddī ne vech üzere helāk ve yevm-i Bedirde ebṭāl-i cāhiliyyeyi ne üslūbda tu'me-i bāz-ı şimşīr-i çālāk ve rüz-ı dil-düz-ı Uḡudda şübüt-ḡadem ile *lā fetā illā °Ali*¹¹ maḡāmına naşb-ı süllem ve ḡal°-ı bāb-ı Ḥayber ve sāyir ğazā ve seferde cümleden aḡdem olup

Beyt

fā'latün/ fā'latün/ fā'latün/ fā'ilün

Tiğ-ı bātın tiğ-ı zāhirden beter ḡün-rīz olur

Zāhir ü bātında şemşīr-i velāyet tīz olur

fehvasınca vāқи° olan şecā'atı beyne'l-ümem müsellemdür.

¹ Te'ālā: -HSA

² Bilmedüm ki ne maşlahata: bildüm ki ne maşlahatdur BV

³ Bir: -T

⁴ Vādīde: -KA

⁵ Ya: -T

⁶ Innehu: in T

⁷ Ey Allah'ım bu adam sana ve resulüne itaat etti. Buna tekrar ğüneş ver.

⁸ Bu: -T

⁹ Dilīr-i: dilber-i T

¹⁰ Aḡzābda: aḡzābdan T

¹¹ Ali'den başka ğenç yok.

°Arabiyye¹

Men talebe'l-mecd felyekün ke-°Alī

Yahebü'l-elfü ve hüve yebtesüm²

medlülınca³ fuḳarā ve zu°afāya mebzülü'n-ni°am⁴ olan⁵ ḥ^vān-ı⁶ saḫāveti daḫı ne vech üzere rāyḡān olduḡı kütüb-i siyer ve nice tevārīḡ-i mu°teberede °ale't-tafşıl mezkūr olmaḡın bu muḫtaşarda ıtnāb-ı tınāb-ı⁷ kelām olınmadı ve min kelāmihi “kūnū yenābi°a'l-°ilmi meşābīḡa'd-düca ḡılḡānū's-şiyābe cudedel-ḡulūbi tu°rafūne bihi fī-melekūti's-semāvāti ve tezkurūne fī'l-arḡi.”⁸ Mervīdür ki dāyimā cāme-i murakḡa° ve ḡaşır libās ve eḡime vü eşribe-i ḡoşnā tenāvül ü nüş ve bu bīve-zen-i dūnyā-yı denīyyeye [7a] ḡiḡāb idüp dir idi: “Yā dūnyā ḡurri⁹ ḡayriḡad ḡallaḡtūki selāşen°umrūki ḡaşır ve meclisūki ḡaḡır ve ḡaḡaruki kebīr āhin āhmin-ḡilleti'z zād ve bu°dı's-sefer ve vahşeti't-ḡarīḡ.”¹⁰

°Azīz Efendi Tārīḡinde mezkūrdur ki tārīḡ-i Hicretüñ otuz üç senesinde şālīşü'l-ḡülefā° ḡazret-i Zı'n-nureyn İmām-ı °Oşmān raḡiya'llāhu te°ālā¹¹ °anh miḡmān-ı ziyāfet-ḡāne-i raḡmet-i raḡmān olıcaḡ ilḡāḡ u ibrām¹² aşḡāb-ı kirām ile ḡazret-i Murtażā °Alī¹³ ḡ^vāḡ u nā-ḡ^vāḡ taḡmīl-i bār-ı ḡilāfet olınduḡdan şoñra müddet-i ḡilāfetleri beş sene ve müddet-i °omrleri altmış üç sene ḡabr-i pür-nūrları Necefde olmaḡ meşḡūr olup ferzend-i dil-bendleri İmām-ı ḡasan-ı Aḡsen¹⁴ ba°de eyyām¹⁵ meḡānını tebdīl ve ḡāk-i pāk-i baḡī°a taḡvīl eyledükları daḫı niḡāşte-i yerā°a-i ba°zı ruvātdur.

Şavā°ıḡde mervīdür ki vaḡtā ki ḡazret-i imām¹⁶ ile ḡazret-i Mu°āviye ibni¹⁷ ebī Süfyānuñ¹ eyyām-ı nizā°ları imtidād ve yevmen fe-yevmen izdiyād buldı.

¹ °Arabiyye: Beyt KA, HSA, T

² Kim başarılı ya da ileri olmak isterse Ali gibi olsun. Bin adam içinde Ali gülse yine de ondan korkarlar.

³ Medlülınca: -T

⁴ Mebzülü'n-ni°am: mebdeu'n-ni°am KA (Ondaçok nimetler var)

⁵ Olan: -KA, -HSA, -BV

⁶ ḡ^vān-ı: ḡān-ı HSA

⁷ İtnāb-ı tınāb-ı: itnāb-ı tınāb-ı T

⁸ İlmın kaynakları kitaplar gibi olun. Yani ışık gibi olun. Kibirli elbiseler giymeyin. Kalplarınız hep temiz olsun. Gökyüzünde ve yeryüzünde Allah sizi zikreder.

⁹ ḡurri: ḡayri HSA

¹⁰ Şükürler olsun ben Allah'ı unutan insan olmadım ve Allah kitaplarında beni zikretti.

¹¹ Te°ālā: -T

¹² Ve: +KA

¹³ Daḡı: +R

¹⁴ ḡasan-ı Aḡsen: ḡasan u ḡüseyn T

¹⁵ Eyyām: eyyāmın KA, HSA, T

¹⁶ İmām: °Alī KA; imām-ı ḡümām HSA, T

¹⁷ İbni: bin

Havāricden °Abdurrahman bin Mülcem ve Berk temīmi ve °Amr-ı temīmi Mekke-i mu°azzamada halka cünbān-ı bāb-ı müşāvere-i nā-şavāb olup “°Alīve Mu°āviye ve °Amr bini°l-°Aşuñ vüçüdları rüy-ı zemīnde nā-yāb olmadukça halāyık rāhat ve ümmet istirāhat bulmaz.” diyü taqdīr-i hikmet-i İlähiye rāzı olmayup şedd-i vifāk-ı dālālet ü taşff-i² mübāya°a-i şekāvet itmekle zu°m-ı fāsıd ü fikr-i kāsıdlerin kuvvetden fi°le ve niyyetden °amele getürmek için heyzüm-i şekāvetlerin işti°āl³ ile bī-tevaşkfuf ve ihmālBerk-i mezkūr Mu°āviye⁴ ve °Amr-ı merķüm °Amr °As’a⁵ varup kām-yāb olmamağıla fikr-i kāsıdlerinde⁶ hāsır oldılar. İbni Mülcem-i bī-dīn Kūfeye gelüp ba°zı baķıyyetü’s-süyüf olan havāric-i nifāk-ı me°luf ile tedsīs-i şerr ü şür itdükte Şübeib nām bir merd-i düzah-naşīb mütāba°at-i İbni Mülcem idüp kemīn-gāh-ı gadr u şekāvetde muntazır-ı fırsat oldılar.

Mervīdür ki hicretüñ kırkıncı senesi mäh-ı ramazānuñ on yeddīnci [7b] gicesi hazret-i imām-ı enām °Aliyy-i vālā-cāh vaķt-i seher-gāhda püser-i vālā-güherleri İmām-ı Hasan-ı Ahsene buyurdılar ki hālā hazret-i risālet-penāha vāķi°ada vāķi°-i hālī hikāyet ve ümmetden şikāyet itdüğünde buyurdılar ki “Beddu°a ile ben daķı Allahümme “*ebdilnī bihim hayran lī minhüm ve ebdilhüm bişerran lehüm*”⁷ diyü du°a itdüm.” Ba°dehu hāne-i devlet-hānelerinde bir miķdār avrāduñ olup her biri enīn-i çāker-süz ve nāle-i dil-düz ile tenevvüre-i dilde⁸ āteş-fürüz iken ba°zı huddām hazret-i imāmı ol mürgān-ı pür-şikeste ve tayıran-ı pā-besteleri⁹ men° ve zecr itdüklerinde: “*Da°ühünne fe-innehünne nevāyih.*”¹⁰ diyü buyurdılar. Ve¹¹ daķı ol leyletü°l-leylde¹² gāh u bīgāh emīr-i velāyet-penāh derün-ı hāneden şeref-bahş bīrün ve taraf-ı āsmāna nāzır¹³ güyā vaķt-i mev°üda muntazır olup bu kelām-ı feşāhāt-encāmı ol Kerrār tekrār ider idi: “*Va°llāhi mā kezēbtü velā küzzibtü feinnehel-leyletü°l-leti° vu°idtu.*”¹⁴

Mervīdür ki münādī-i şalāt-ı dārü’s-sa°āde hazret-i imāmı da nidāyü’s-şalā itdükte, ol şeh-i kanber vaķt-i seherde tahāret-i derün ile hem-çü mışbāh-ı şabāh

¹ Mu°āviye ibn ebī Süfyānuñ: Mu°āviyenüñ HSA, T

² Taşff-i: tazffk-i T

³ İşti°āl: iş°āl KA

⁴ Mezkūr Mu°āviye: Hazret-i Mu°āviye HSA

⁵ °Amr-ı merķüm °Amr °As’a: °Amr Hazret-i °Amr °As’a HSA

⁶ Kāsıdlerinde: fāsıdlerinde KA

⁷ Benim karşılığım daha hayırlı ver. Onların karşılığımı şer ver.

⁸ Dilde: dilden R

⁹ Pā-besteleri: pā-yesteleri KA

¹⁰ Onları kendi hallerine bırakın, onlara dokunmayın.

¹¹ Ve: -R, -BV

¹² Leyletü°l-leylde: leyle-i leylde R, BV

¹³ Nāzır: nazār HSA

¹⁴ Yemin ederim ben yalan söylemedim bir de onlar sen yalan söylüyorsun demediler çünkü Allah bana bu geceyi söz verdi.

ziyā-bahş-ı bîrûn olup muḳaddimât-ı şalât āgāz-ı eş-şalā eş-şalā eyyühe 'n-nās diyü āvāz ile giderken eşnā-yı tarīḳde Şübeyb-i bed-bāht Ḥazret-i Allāhdan ḥavf ü ḥaşyet itmeyüp kemîn-gāhdan ḥazret-i imāma bir darb-ı nā-gāh ve İbni Mülcem-i nā-şerm daḫı bir zaḫm-ı cān-gāh irişdürüp ol nā-bekāruñ¹ tîğ-ı ğaddarı ḥāne-i dimāğda ber-ḳarār itdükde ḥazret-i imām mecrūḫan dāru'l-imāreye ric'at itdi. Hemān ol sâ'at İbni Mülcem-i nā-bekār derbend-i 'uḳûbet ḫuzûr-ı fāyizü'n-nûr imāma keşān² ber keşān ihzār olındukda “e'n-nefsü bi'n-nefsi fe-izā ene mittü fa'ḳtulūhu kemā ḳatelenī ve in selimtü raeytü fīhi ra'yi”³ ve bir rivāyetde “ve'l-cürūhu ḳışāşun”⁴ diyü⁵ buyurdılar. Ba'cdehu ḥazret-i imām rûz-ı cum'ā ve ertesi miḫmāndār-ı beḳā⁶ olup leyle-i mübāreke-i eḫādde

Beyt

fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün fā'ilün

Her ne kim taḳdirdür tağyir bulmaz ey gönül⁷

Levh-i taḳdirüñ ḫaṭṭı hergiz bozulmaz ey gönül

[8a] medlûlınca rūḫ-ı pür-fütūḫları ahenk-i maḳām-ı 'illiyî ve hem-şoḫbet-i Seyyidü'l-Mürselîn olup °Abdullāḫ bin Ca'fer ve Muḫammedi'bni'l-Ḥanefiyye ḥazretleri ol rūḫ-ı muşavver ve cism-i enver üzerine eḫşānī-i āb-ı kevşer idüp İmām-ı Ḥasan ve İmām-ı Ḥüseyn ḥazretleri⁸ ğasl ve İmām-ı Ḥasan-ı Aḫsen namāzın edā itdükden şoñra Bağdād muzāfātından Kūfede dāru'l-emārede ve bir ḳavilde Kūfeye bir fersaḫ Ḳurā nām mevzi'de ki fî-yevminā ḫāzā ziyāret olındukları mekân-ı cennet-nişānda a'cde-yı bed-nihāduñ işāl-i zararı mülāḫazasıyla ḫafiyyeten vaḳt-i şāmda cevher-i vücūd-ı kerāmet-i mevcūdları vedī'a-i gencine-i ḫāk-i şerefnāk olındı⁹ ve bā'zı ḳavilde menzil-i mübārekeleri ile Cāmi'-i A'zam mābeyninde defn olınmışdur.

Ḥayātü'l-Ḥayavānda mezkûrdur ki benī-°Abbāsdan Reşid arz-ı Necefde şikār için ba'zı ḫavāşşıyla Perslere¹⁰ ḫalāş virdükde şikārîler şaydların ḳāvup ḫālā ḥazret-i imāmuñ merḳad-i şerîfleri zāhir olduğı mekân-ı fūrdevs-āşiyāna vāşıl olduḳda şikārîler tevaḳḳuf ve bir ḳadem teḳaddüm itmedükleri manzûr-ı Reşid olup bu ḫāl-i

¹Nā-bekāruñ: nā-bekāru

²İmāme-keşān: imāmda-keşān HSA, T

³Kim insan öldürürse onun ḳarşılığı ölümdür. Kim beni öldürürse onu beni öldürdüğü gibi öldürün. Eğer ölmezsem onun cezasına ben hükmedeceğim.

⁴Eđer beni yaralarsan benim hakkım aynen seni yaralamaktır.

⁵Diyü: +HSA

⁶Beḳā: fenā KA, HSA, T

⁷Her ne kim taḳdirdür tağyir bulmaz ey gönül: Her ne kim taḳdirdür tağyir bulunmaz ey gönül HSA

⁸İmām-ı Ḥasan ve İmām-ı Ḥüseyn ḥazretleri: Ḥazret-i Ḥasaneyn KA

⁹Olındı: ḳıldılar KA

¹⁰Perslere: Pārslara T

ğarībeden müteaccib iken ehl-i Hıbreden bir pīr-i başīr gelüp “Yā emīre’l-mūminīn ibni ‘ammuñ ‘Alī¹bin² Ebī Tālibūñ mezār-ı pūr-envārların göstersem ne ihsān idersin?” “Her ne murāduñ ise ihsān u i‘tā iderum” diyü³ va‘d olındukda. “Bu maķām mezār-ı⁴ ĥazret-i imāmdur. Ben pederüm ile ziyāret, ol dağı imām-ı nāṭıķ Ĥazret-i Ca‘ferü’ş-Şādıķ ile, ol dağı imām-ı bāhir Ĥazret-i Muĥammedü’l-Bāķır ile ĥazret-i imāmi bu mekānda ziyāret itmüşlerdür. Bu ĥāle anlar cümleden a‘lemdür.” dimekle hemān-dem Reşīdūñ emriyle ol maķām-ı cennet-irtisām binā ve peyderpey binası ziyāde olup ĥālā ziyāretgāh-ı eşraf u e‘ālī ve tereddüd-gāh-ı ahāli vāķ‘āşıdır. ‘Ömr-i şerīfleri altmış beş sene ve ba‘zı kavilde altmış sene⁵ olup ĥilāfet-i pūr-‘adāletleri dört sene ve toķuz ay ve bir gün olmışdur. Rağıya’llāhu te‘ālā ‘anh ve arzāh.

[8b]

ZIKR-İ CEMİL-İ ĤAZRET-İ İMĀM-İ ĤÜSEYN BİN ‘ALİRĀĐİYA’LLĀHU ‘ANHUMĀ⁶

Şemere-i şecere-i nebiyy-i vālā-güher, dürr-i şadefçe-i ‘Alī Ĥaydar, kuṭb-ı āsmān-ı siyādet, merkez-i dāyire-i velāyet, mihr-i felek-sa‘ādet, māh-tāb-ı⁷ cihān-ı necābet, şāh beyt-i kaşīde-i ahrār, ser-levĥa-i dībāce-i ebrār, şehzāde-i nīk-baĥt, merdümek-dāide-i ehl-i sünnet, seyyidü’ş-şühedā, sultānū’l-etķıyā, insānū’l-‘ayn İmām-ı Ĥüseyn⁸ ĥazretlerinūñ vilādet-i ‘alīyyeleri hicretūñ sāl rābi‘c māh-ı Şa‘bānuñ dördüncü günü vāķi‘c olup bir zamān ĥücre-i Fāṭimatü’z-Zehrāda neşv ü nemā bulup⁹ ve bir müddet¹⁰ şoĥbet-i cedd-i emcedleri Ĥazret-i Resül-i Ĥudā ile terbiyet ve mülāzemet vālid-i a‘lā-güherleri ile tekmīl-i ‘ilm-i siyādet idüp fezāyil ü kemālātı ĥayṭa-i ‘aklden bīrūn ve mekārīm-i aĥlākı taşavvur-ı ĥayālden efzūn olup Şerĥ-i Hemziyye-i İbni Ĥacerde taĥķīķe resīde olmuşdur ki ĥazret-i risālet-penāh: “*Ĥüseynu minnī ve ene min Ĥüseyn uĥebba’llāhu men uĥebbe Ĥüseynen sıbṭun mine’l-esbāṭ.*”¹¹ ve rivāyet-i digerde “*El-Ĥasenü ve’l-Ĥüseyn sıbṭāni mine’l-esbāṭ.*”¹ ve tarıķ-

¹‘Alī: -KA

² Bin: ibni KA, HSA, BV

³Diyü: -BV

⁴ Mezār-ı: mezār-ı pezr-etvā T

⁵Ve ba‘zı kavilde altmış sene: -KA

⁶ Zıkr-i Cemīl-i Ĥazret-i İmām-ı Ĥüseyn bin ‘Alī ‘rağıya’llāhu ‘Anhumā: Zıkr-i Cemīl-i Ĥazret-i İmām-ı Ĥüseyn bin ‘Alī ‘rağıya’llāhu Te‘ālā ‘AnhKA; Zıkr-i Cemīl-i Ĥazret-i İmām-ı Ĥüseyn ‘Alī ‘rağıya’llāhu ‘Anh BV; Zıkr-i Cemīl-i Ĥazret-i İmām-ı Ĥüseyn ibni ‘Alī ibni ebī Tālib Rağ. HSA

⁷ Māh-tāb-ı: meh-tāb-ı BV

⁸‘rağıya’llāhu ‘anh: +KA, +BV

⁹ Bulup: -KA, -HSA, -BV, -T

¹⁰ Bir müddet: bir zamān HSA

¹¹ Ĥüseyn benden ben de ĥüseyindenim. Kim ĥüseyni severse Allah onu sever. O ehl-i beyttendir. (Canan: 1993: 519)

i² müte'addeden mervîdür ki Nâmûs-ı Ekber-i ʿİllyîyn Hâzret-i Cibrîl-i Emîn ʿalyhi's-selâm ve rivâyet-i aherde mülkü'l-kaṭr hâzret-i risâlet-penâha ḳurretü'l-ʿayn Hâzret-i İmâm Hüseyn şehîd olur, diyü haber-i vahşet-eşer virüp türâb-ı muşarraʿ-ı muṭahharların hâzret-i risâlet-penâha getürdükde anlar daḥı ol türâb-ı müsteṭâbı ümmü'l-mü'minîn Ümmü Selemerâdiya'llâhu ʿanhâya virüp seyyidü's-şühedânuñ rûz-ı şehâdetinde ol türâb-ı meşk-nâb kana mütebeddil olur, diyü i'lam itmüşler idi. Ol vaḳt-i hüve lenâkde fi'l-vâқи kana mütebeddil olduḡı müşâhede olındı ve ol türâb-ı müsteṭâb-ı hâzret-i risâlet-penâh istişmâm idüp "Râyiḥâ-ı Kerbelâ." diyü buyurdılar. Ṭaberânide taḥḳîka resîdedür ki sulṭân-ı enbiyâ ve resûl-i kibriyâ buyurmuşlar ki heybet ü sevda dem³ Ḥasan⁴ ve ḥayrât-ı vücûdum Hüseyn için ḥâşıldur." ve Beḡavî vu ḡayrîden zînet-baḥş rivâyetdür ki dürretü't-tâc-ı enbiyâ-i Hâzret-i [9a] Resûl-i Hüdâ⁵ buyurmuş⁶ ki "Hâzret-i Hârûn nebî ʿaleyhi's-selâm iki veled-i ercemendân Şîr u Şebîr⁷ tesmiye buyurmuşdur.⁸ Ben daḥı iki oḡlını el-Ḥasan ve'l-Hüseyn ile müsemmä kıldum."

Şevâhidde mervîdür ki bir gün hâzret-i risâlet-penâh bir ṭarafına İmâm-ı Hüseyni ve bir ṭarafına nev-bâve-i nihâl-i nübüvvet olan İbrâhîm hâzretlerini alup otururken emîn-i vahy-i celîl Hâzret-i Cibrîl ʿalyhi's-selâm gelüp "Yâ Muḥammed Hâzret-i Ḳâdî ʿale'l-ıtlâḳ bu iki dürr-i şemînüñ dâr-ı fenâda ictimâ'ın men' idüp biri şehzâde-i rûy-ı zemîn ve biri revnaḳ-dih maḳâm-ı ʿİllyîyn olmaḳ fermân buyurmuşdur. Lâkin bu emrde sizi muḥtâr ve ta'yîn-i ihtiyârûnuza ḳarâr komışlardır. Hâzret-i risâlet-penâh: "Emr-i Hüdâya râzî ve muṭî'um. Lâkin eger Hüseyn bu tîre-nişân⁹ olursa benim ve Fâṭıma ve ʿAlînüñ dîdeleri giryân¹⁰ olur. Fe-ammâ İbrâhîm terk-i¹¹ dâr-ı fenâ ve ʿâric-i süllem-beḳâ olursa ancak ben bu eleme müteḥammil olurum." diyü buyurup ba'dehu Hâzret-i Hüseyn mülâḳî olduḳça: "Merḥabâ cîger-güşemi yolunda fedâ eyledüḡüm." diyüp rûy-ı pür-nürın taḳbîl iderdı ve kitâb-ı mezkûrda mervîdür ki reyḥâne-i seyyidü's-şâḳaleyn Hâzret-i İmâm-ı Hüseyn

¹ Hasan ve Hüseyin ehl-i beyttendir.

² Ṭariḳ-i: ṭaraf-ı BV

³ Sevda dem: sevdamKA

⁴ Ḥasan: Hüseyn R

⁵ Kibriyâ ʿaleyhi's-selâm: +BV

⁶ Buyurmuş: buyurmuşdur KA, BV; buyurmuşlar T

⁷ Ercemendân-ı şîr u şebîr: ercemendan-ı şebbir u şebîr HSA; ercemendin şepir u şepîr T

⁸ Buyurmuşdur: buyurmuş R

⁹ Nişân: feşân HSA

¹⁰ Giryân: güyâ T

¹¹ Terk-i: târik-i R

mâteminde ecinne nevhahu¹ ve süz u zâr-ı derûn² dil-düz ve efşah-ı lisân ile bu vech üzre merşiyye-ḥ^vân olurlar³ idi ki

Merşiyye⁴

Meseḥa'r-resûlü cebînehu

Felehu berîḳun fi'l-ḥudûd

Ebevâhu min ulyâ Kureyşin

Vecedduhu ḥayru'l-cüdûd⁵

Memdûhu'n-nâs Ḥazret-i⁶ İbni ʿAbbâsdan raḍiya'llâhu ʿanh menḳûldür ki “Ḥazret-i Ḥabîb-i⁷ Rabbü'l-ʿÂlemîne⁸ vahy oldu ki “Yâ Muḥammed! Yahyâ bin Zekeriyyâ ʿaleyhüme's-selâm katli için yetmiş biñ nefis helâk oldu. Ḥüseynüñ katli için iki kerre yetmiş biñ âdem⁹ helâk olsa gerek.”

Vaḳ'a-i şehâdet, ḥazret-i imâm ve ḳurret-i ʿayn seyyidü'l-enâm ʿAzîz Efendînüñ Ravzatü'l-Ebrâr nâm târiḥinde bu vechle nigâşte-i ḳalem-i i'läm olunmuşdur ki Yezîd-i bed-gir dâr serîr-i ḥükümete¹⁰ ḳarâr idicek ʿâmil-i Medîneyi aḥz-ı bey'at için Ḥazret-i İmâm-ı Ḥüseyne ḥavâle itmegin ol gül-i âl-i Resûlü'llâha [9b] ḳaşd-ı hicret-i ila'llâh¹¹ ile dârü'l-enn-i Ḥaremu'llâha müḥmil-bend-i ʿazîmet olmuşlar iken erbâb-ı nifâḳ İrâḳdan teşrîf-i ḳudümları ricâsına müteselsilü'l-vürüd¹² mektûb u niyâz-nâmeler sebebiyle istikşâf-ı zâmâyir için ibni ʿamları Müslim bin¹³ ʿAḳîli irsâl ve anuñ tarafından vârid¹⁴ olan mekâtîbde otuz biñ ḳadar maḥlaş esâmîleri ḳayd u defter olduḡı ḥaberi muḥarrer olmaḡın iki üç aydan soñra bi'z-zât ol cānibe taḥrîk-i rāyet-i iḳbāl buyurup esnā-yı tarîḳde ʿâmil-i Kûfe ʿUbeydullah bin Ziyâduñ tiḡ-i bîdâdıyla¹⁵ müselleme ʿâlem-i vücûddan münʿadim olduḡı taḥḳîḳ olunmuş iken be-ḥükm-i iḳtizâ-i ḳazâ ʿazîmetlerinden ʿinân-tâb mürâcaʿat olmayup

¹ Ecinne nevhahu: ecinnenüñ nevhahu HSA

² Süz u zâr-ı derûn: Zâr u süz-ı KA; süz u zâr u revân BV

³ Olurlar: olur HSA

⁴ Merşiyye: beyt KA, HSA, T; ʿArabiyye BV

⁵ Peygamberimiz alnını mesh etti. Öyle yapınca alnından ve yanaklarından ışık çıktı. Anne ve babası Kureyşin en büyüklerinden ve dedesi en hayırlı ecdadlarındandır.

⁶ Ḥazret-i: -KA

⁷ Ḥabîb-i: -R

⁸ Rabbü'l-ʿÂlemîne: Rabbü'l-ʿÂlemînden R

⁹ Âdem: nefes KA, HSA

¹⁰ Bed-gir dâr serîr-i ḥükümete: bed-gîr dâr serîr-i ḥilâfete KA, HSA; Bed-gir dâr serîr-i ḥilâfete T

¹¹ İla'llâh ilâ beytu'llâh +R

¹² Müteselsilü'l-vürüd: müteselsil-i ol-vürüd HSA, T

¹³ Bin: ibni T

¹⁴ Vârid: -T

¹⁵ Bîdâdıyla: bîdâdıyla HSA; bîdâd ile T

°ākıbet-i şakıyy-i bed-nihād İbni Ziyād tarafından te°ākub iden sipāh-ı dalālet-penāh deşt-i Kerbelāda sedd-i rāh ve ol naħl-i dil-keş bāğ-ı velāyet iki püseri ve altı birāderi ve yetmiş kadar aķāribiyle sāye-i serv-āsā üftāde-i ħāk-i şeref-nāk oldu. Fi'l-yevmi'l-°āşiri mine'l-muħarrem li-seneti ihdā ve sittin rağiya'llāhu °anh ve erđāh. Müddet-i °ömrleri elli beş senedür. Kaç-ı ħablü'l-verid ħayātlarına ikdām Sinān bin¹ Enes-i Güşteniyy-i bedbaħtdan şudür idüp Şimr-i bī-dīn daħı ol kār-ı düşvārda Sināna mu°in idi. “*Ĥāzelehuma'llāhu ve demmehumā*”² cesed-i muṭahharları m°areke-gāh-ı kıyāmet-üslubda pā-zede-i leşker-i menħüs-eşer olup ser-sa°adet efserleri °Alī Aşğar u benāt-ı mükerrēmāt u ezvāc-ı ṭāhirāt ile tuħfe-i dergāh-ı Yezid-i pelid olup ba°dehu Medīne-i Münevvereye irsāl ve bir kavilde Şāmda Bābü'l-Ferādīs qurbında teslīm-i ħazāne-i rahmet-i izd-i zü'l-celāl olındı. İbni Ĥacer-i Mekki Şerħ-i Hemziyyede buyurmuşlardır ki Yezid-i pelid ħazret-i imāmuñ ser-devlet eşerlerin, bir kavilde Medine-i Münevvereye gönderüp tekfīn ve kubbe-i ħüsn-i aħsende defn³ ve bir kavilde kırk günden sonra Kerbelāya gönderüp cüşse-i münevvereleri ile anda defn olındı [10a] ve yine şerħ-i mezkūrede⁴ vaķ°a-i şehādet ħazret-i imām-ı celil bu vech üzere tahriir-yäfte-i tafşil olmuşdur ki ħazret-i imām-ı ħümām Yezid-i pelidüñ bey°atundan imtinā° ve Mekke-i Mükerrreme tarafına revāne olunduķda⁵ ehl-i Kūfe resüller irsāl ve bey°at için ħazret-i imāmı ṭaleb ve keşfi mā fi'l-bāl itdüklerinde memdūhu'n-nās İbni °Abbās ħazretleri ehl-i Kūfenüñ ġaddār ve Ĥazret-i °Aliyy-i veliye ve İmām-ı Ĥasan-ı Aħsene itdükleri evzā°-ı nā-hem-vārların⁶ izħār idüp bāri ehl u °ıyāl ile gitmeñ diyü °arz-ı tevessül eyledükde ħazret-i imām ibā⁷ idüp İbni °Abbās zārī ve “*ve aħseyne ve aħbeyne*”⁸ diyü bükāya aġaz eyledi. İbni °Ömer ve İbnü'l-Ĥanefiyyerađiya'llāhu te°ālā °anhum⁹ İbni °Abbās kelāmı üzere süħan-sāz olup cümle ehl-i Mekke ħazret-i imāmuñ mesirine maħzün oldılar. Ol yāsemīn-i gülzār-ı dīn Mekke-i Mükerrmeden nehzat ve seksen nefere qarīb ehl u ħüddām lāzımu'l-iħtirāmıyla Ķādisiyyeye naşb-ı ħayme¹⁰ buyurduķlarında mukeddemā Kūfeye irsāl buyurduķları Ĥazret-i Müslim bin °Akilüñ şehādeti ħaberin alup ric°ate ihtimām gösterduķlerinde Müslim-i şehidüñ birāderi

Beyt

fā°ilātün/ fā°ilātün/ fā°ilātün/ fā°ilün

¹ Bin: ibni T

² Allah onları kahretsin, harap etsin ve yıksın.

³ Defn: daħn T

⁴ Mezkūrede: mezkūre T

⁵ Olunduķda: olduķda R

⁶ Nā-hem-vārların: nā-hem-vārları KA

⁷ İbā: ibā R

⁸ Saydık ve verdik.

⁹ °Anhum: °anhumā KA

¹⁰ Naşb-ı ħayme: ħayme HSA

°Acz ile dönmek °adūdan sehldür himmet dutup
Yā şehīd olmak gerek yā intikām almak gerek¹

medlūlınca māni° olup “İntikāmımuza aluruz yāhūd biz dağı mülhakk-ı şühedā² oluruz.” demekle hazret-i imām taraf-ı Kūfeye müteveccih olup evāyil-i cünūd-ı merdūd İbni Ziyāda mülākī olmağın taraf-ı Kerbelāya °inān-tāb olup bu haber-i vahşet-eşer İbni Ziyād-ı bīdāde vāşıl olduğda yigirmi biñ muqātil hazret-i imāmuñ muhārebesine³ ta°yīn ve ol bī-rağmlar dağı hazret-i imāmdan āb-ı Furātı men° itmekle muhārebeye ikdām ve edā-yı hıdmet-i bātīle-i nā-fercāma ihtimām idüp mābeynlerinden ancak Yezīd bin el-Hāriş bir ehl-i vefā-i recā-yı şefā°at-ı sulṭān-ı enbiyā ile terk-i devlet çend rūze-i dār-ı fenā idüp hazret-i imāmuñ °asker-i hidāyet-rehberlerine mülhakk ve ba°de’l-muqātele şehīd ve hazret-i imāmuñ [10b] dağı sāyir eşhābı⁴

Beyt
fā°ilātün/ fā°ilātün/ fā°ilātün/ fā°ilün

Elvedā° ey düstlar kim geldi hengām-ı sefer⁵
°Arş-ı pervāzīne mürğ-i rūḥum açdı bāl ü per

diyerek meydāna girüp şerbet-i °āfiyet-i °ākıbet-i şehādet-i çeşānīde kılduğlarından soñra ol yiñe tāz-ı meydān-ı şecā°at ve yādgār-ı⁶ ḥānedān-ı nübüvvet netice-i gencine-i celādet-şıfaddur. Kār-zār-ı cūr°et kurretü’l-°ayn-ı şāqaleyn Hazret-i İmām-ı Hüseyñ ferd kalup

°Arabiyye⁷

Ene ibni °Aliyyin el-ḥayru min āli Hāşim⁸
Kefāni bihāzā mefharen hīne efḥaru

Ve ceddī Resūlu’llāhi efḍalü men meşā

¹ Yā şehīd olmak gerek yā intikām almak gerek: Yā şehīd olmak gerek yā intikām alman gerek BV
(Fuzulī, Hadikatü’s-Süeda, Hzl. Servet Bayoğlu, Ankara, 1996, Kültür Bakanlığı Yayını)

² Şühedā: şehīd T

³ Muhārebesine: muqābelesine KA

⁴ Dağı: +T

⁵ Sefer: veda° KA

⁶ Ve yādgār-ı: diyār-kār-ı R

⁷ °Arabiyye: Beyt KA; şı°r HSA, T

⁸ Ene İbni °Aliyyü’l-ḥayr min āli Hāşim: Ene İbni °Aliyyü’l-ḥabher min āli Hāşim T

Ve nahnu sirācu 'llāhi fi 'n-nāsi muzhiru

Ve Fāṭımatu ümmī min sülāleti Aḥmedin
Ve 'ammī yud'ā zü 'l-cenāheyni Ca'feru¹

Ve fīnā kitābu 'llāhi enzele şādıkan
Ve fīne 'l-hüdā ve 'l-vaḥyu ve 'l-ḥayru yüzkeru²

inşād³ idüp raḥş-ı feraḥ-baḥşların merdāne-i meydāne sürdükde gaddārān-ı sitem-rüsüm birden hücum idüp niçesinüñ lāşe-i mühmilin āğışte-i ḥāk ve ekşerīn tu'ne-i şemşīr-çālāk itmekle otuz bir yerde ma'ün ve otuz dört darba müteḥammil olduğdan soñra 'ākıbet teşnegī ve 'aş kendülere gālib olmağıla zemīne düşüp beden-i dil-bendi ve ḥün-şafaḳ rengi ile rüy-ı deşt-i Kerbelā reşk-i lāle-zār-ı cennet-i a'lā ve sebep-i girye-i ehl-i arz u semā olup

Beyt
fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

Kimdür ol kim 'arşa-i meydāne geldi gitmedi
Kimdür ol kim kaşr-ı 'ömrin çarḥ vīrān itmedi

medlülınca ol gül-i āl-i Muḥammed behişt-i heşt pāyeye müteveccih olup kātili olan me'yūs-ı bī-dīn ser-devlet-eşerlerin huzūr-ı bī-nūr 'Ubeydullah⁴bin⁵Ziyāda: “*Katelet ḥayre 'n-nās.*”⁶ diyü bī-pāk-i feraḥ-nāk getürdi.

Mervīdür ki imām-ı hümām ile birāder-i⁷ cān berāber ve evlād-ı kirām lāzımü'l-ihtirām ve Ḥazret-i Ḥasan-ı Aḥsen u 'Aḳīl u Ca'fer kerāmet-eşer evlādlarından on toḳuz nefis-i nefīs şehīden tārik-i dār-ı fenā ve maḥmil-keş sarāy-ı beḳā oldılar. Nażar-gerde-i Ḥazret-i 'Aliyy-i veliyy-i⁸ Ḥasan-ı Başrī buyurmışdur ki

¹ Ve 'ammī yud'ā zü 'l-cenāheyni Ca'fer: Ve 'ammī yud'ā zü 'l-cenāheyni Ca'fer T

² Ben Ali'nin oğlu Haşim sülalesindenim. Bu selaleden gelmem benim için büyük bir şereftir. En cömert insan olan Peygamberimiz benim dedemdir. Bizim sülalemiz insanlara fener gibi yol gösteriyor. Peygamberimizin sülalesinden gelen Fatıma annemdir. Amcam Cafer zülcenahın olarak isimlendirildi. Allah bize doğruyu gösteren kitabı verdi. İnsanlar diyorlar ki onlarda vahiy ve hayırlı şeyler var.

³ İnşād: inşā T

⁴ 'Ubeydullāh: 'Abeydullāh T

⁵ Bin: ibni KA, BV

⁶ En hayırlı insanlar öldürüldü.

⁷ Birāder-i: birāderān-ı KA

⁸ Veliyy-i: velī ve T

“Mā-kāne *‘alā-vechi’l-arzi lehum yevme¹izin şebihun.*”¹ Menküldür ki [11a] İbni Ziyād-ı şekāvet-mu²tād ser-devlet-eşer-i imām-ı sa³‘ādet-encāmı pür-taşta-i vaz⁴ ve elinde olan kađīb-i bed-terkīb ile derc-i hoğka-i esrār mā-nend-i lü⁵‘lü-i şehvār olan dildān-ı² güher-feşānlarına tehvīnen darb ve neđāret ve bahā-ı³ dehānlarından müte⁶accib iken Hāzret-i Enes bin⁴ Erkam bükā ve ‘avīl idüp “*İrfa⁶ kağibeke fe-va’llāhi leṭāle mā-ra⁷eytü resūla’llāhi şallü’llāhu ‘aleyhi ve sellem yukabbilu mā-beyne’ş-şefeteyn.*”⁵ buyurduğda İbni Ziyād-ı cellād, Enes hāzretlerine tehdīd ve katline va⁸‘id-ı⁶ şedīd itdükde Hāzret-i Enes buyurdu⁷ ki “*Li-aḥadin sennek bimā-hüve ağyazu ‘aleyke min hāzā ra⁹eytü resūla’llāhi şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem. Aḳ¹⁰ade Ḥasenen ‘alā-feḫizihi el-yümne ve Hüseyinen ‘alā-faḫizihi’l-yüsrā şümme veđa¹¹ yedehu ‘alā-yā fuḫīhimā şümme kāl allāhümme innīestevdi¹²uke iyyāhumā ve şālihe’l-mü¹³minīn fe-keyfe kāne vedī¹⁴atü’n-nebiyyi ‘indeke yā İbni Ziyād.*”⁸

Mervīdür ki hāzret-i imāmuñ ser-bā devlet ve harem-i pür iḫtirāmın Yezīd-i pelīd resānında kān olan қоşum menzil-i evvelde ser-i mübāreki meclise vaz⁴ ve şürb-i ḥamr iderler iken cidārdan⁹ kalem-i āhenīn ile ber-dest-i pür-heybet zāhir olup midād-ı ḥün-ı gül-gün ile bu beyti

*‘Arabiyye*¹⁰

*Etercū ümmetün katelet Hüseyinen
Şefā¹¹ati ceddihī yevme’l-ḫisābi*¹¹

silk-i taḫrīre keşīde kılduğda ḥuzzār-ı meclis olan şaḳīler ser-i mübāreki yerinde karar ve kendü ḥavflarından firār, ba¹²dehu ric¹³at idüp aldılar.

Mervīdür ki hāzret-i seyyidü’ş-şühedā çeşānīde-i şerbet-i şehādet olduğı gün semādan қатарāt-ı ḥün-efşān ve ittibā¹⁴-ı Yezīdün avānīleri kān ile melān olup şems münkesif ve nücüm münkeşif¹² ve iştidād sevād ve zülām-ı kıyām-ı kıyāmetden¹³

¹Bu zamanda yeryüzünde onlara benzer insan yoktur.

²Dildān-ı: dendān-ı HSA, T

³Neđāret ve bahā-i: neđāret-bahā-i KA

⁴Bin: ibni T

⁵Tuttuđun şeyleri kaldır. Rasulullahın onu dudaklarıyla öptüğünü gördüm.

⁶Va⁸‘id-i: va⁸d-i T

⁷Buyurdu: buyurdılar T

⁸Sen niye öyle yapmıyorsun? Çünkü ben peygamberimizde öyle gördüm. Hasan’ı sağ dizine Hüseyin’i sol dizine oturttu. Sonra onların başlarını okşadı. Dedi ki: “Allah’ım bu ikisini ve bütün salih mü¹³minleri sana emanet ediyorum.” Ey İbni Ziyad peygamberimizin yaptığı bu şeyler nasıldı?

⁹Cidārdan: divārdan HSA, T

¹⁰‘Arabiyye: beyt KA, HSA, T

¹¹Hāzret-i Hüseyin’i öldüren bu ümmet hesap gününde peygamberimizden nasıl şefa¹²at dileyecek?

¹²Ve nücüm münkeşif: - R

¹³Kıyāmetden: kıyāmete HSA, T

nişân¹ olmuştur. Mervîdür ki nihād-ı düşvār-ı mezkûrda nücûm birbiriyle teşādüm ve her birsinüñ maħallinden ref² olinsa hûn-ı siyâh-bedîd olurdu.² Üç gün zulmet-i ‘azîm olduğdan soñra semâda humre hâşıl olup³ ba‘zı kavilde altı ay humre [11b] zâyil olmayup İbni Sîrîn hazretlerinden mervîdür ki hâlâ humre-i şafağ ol humrenüñ eşeridür. İmâm-ı müşârûn ileyh hazretlerinin ve kendüsiyle şehîd olan evlâd u ihvân⁴ rıdvânü’llâhi te‘âlâ ‘aleyhim ecma‘înüñ⁵ merkâd-i münevvere ve meşhed-i muṭahharaları metevâtiren⁶ deşt-i Kerbelâda şaṭṭ-ı Furâtdan dört beş fersaḥ mekân-ı cennet-nişânda ziyâretgâh-ı ins ü cândur. Raḍiya’llâhu te‘âlâ ‘anh ve arḍâh.⁷

ZİKR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ SELMÂN-I FÂRİSÎ

RADİYA’LLÂHU TE‘ÂLÂ ‘ANH⁸

‘Aşık-ı fâyık ve yâr-ı muvâfık hazret-i nebiyy-i şâdık, murabba‘-nişîn-i seccâde-i zühd ü taḫvâ, mazhar-ı kelâm-ı feşâhat-encâm, *Selmânu minnâ*,⁹ pîşrev-i râstân-ı târîk-i hüdâ, baḥr-i ‘ilm ü ihsân, memdûḥ-ı ins ü cân, dervîş-i mütedeyyin, ‘âbid-i mütemekkin, meydân-ı şalâhuñ fârisi, Hazret-i Selmân-ı Fârisîraḍiya’llâhu te‘âlâ¹⁰ ‘anh. Selmânü’l-Ḥayr daḥı dinilür. Aşhâb-ı güzîn, hazret-i ḥayrû’l-beşerden maḥsûb ve ehl-i beyt-i nebeviyyeye mensûb olup fazâyil u kemâlâtı zirveyi a‘lâya vâşıl bir merd-i kâmil. Hazret-i seyyidü’r-rüsül ile gâzâlarda¹¹ bezl-i maḥdûr ve sa‘y-ı nâ-maḥşûr idüp¹² ḥuşûşan vaḳ‘a-i Ahzâbda ḥafr-ı Ḥandaḫtaki müşâvere-i pür-işâbeleri ile vâki‘ olmuş idi. Niçe merdân-ı Ḥudâya¹³ berâber ve müte‘addid kâr-kerde¹⁴ hemser olup¹⁵ ḥıdmetleri bedîd olmağıla,¹⁶ *Selmânu minnâ ehlü’l-beyt. Selmân-ı Fâris-i sâbık* ve aña mişâl-i fazâyiline dâll niçe kelâm-ı mu‘ciz-nizâm hazret-i seyyidü’l-enâma¹⁷ mazhar olup beytü’l-mâldan beş biñ dirhem vazîfesi hâşıl

¹Nişân: Mu‘linKA, HSA, T

² Olurdu: olur idi T

³ Olup: -HSA, - T

⁴ Evlâd u ihvân: evlâd u ihvân ve evlâd u ihvânBV, T

⁵ Ecma‘înüñ: ecma‘în T

⁶ Hâlâ: +T

⁷ Ve arḍâh: -HSA

⁸ Zîkr-i Cemîl-i Hazret-i Selmân-ı Fârisî ‘raḍiya’llâhu Te‘âlâ ‘Anh: Zîkr-i Cemîl-i Hazret-i Selmân-ı Fârisî ‘raḍiya’llâhu ‘Anh KA, HSA, BV, T

⁹ Hadise gönderme

¹⁰ Te‘âlâ: -HSA

¹¹ Gâzâlarda: gazavâtda T

¹² İdüp: -KA

¹³ Ḥudâya: ḥudâyla KA

¹⁴ Kâr-kerde: kâr-kere HSA, T

¹⁵ Olup: +KA

¹⁶ Olmağıla: +KA

¹⁷ Seyyidü’l-enâma: el-enâma T

olmuş iken cümlesin¹ fuḳarā ve muḥtācāna² baḥş u iḩā idüp kedd-i yemīninden³ taʿayyüş iderdi.

Mervīdür ki⁴ bir dirheme berg-i ḥurmā iştirā ve nesc-i zenbīl idüp üç dirheme fūrūht. Bir dirhem sermāye ve bir dirhem nafaḳa ve bir dirhem in şadaḳa iderdi.

Menḳūldür ki Medāyinde ḥākim⁵ iken ḥaḳīrāne libās-ı kurbās ile edā-yı umūr-ı müslimīn iḩün şehrūñ derūn u bīrūn⁶ geşt-i güzār iderken bir nā-dān Ḥāzret-i Selmāna⁷ ʿunfen. Baʿzı şey⁸ taḥmīl idüp⁸ giderken eṣnā-yı ṯarīḳde biri:⁹ “Bu¹⁰ merd-i bülend-ünvān, Ḥāzret-i Selmāndur.” demekle ol nā-fehmīde itdüğü vażʿa şermende olup ʿözü-ḩ^vāḥān, taḥmīl [12a] itdürdüğü şey^oi ṯaleb itdükde Ḥāzret-i Selmān ʿaleyhi'l-kirāmeti ve'r-rıḩvān ḳābūl itmeyüp menziline īşāl eylemişdür.

Mervīdür ki ʿazīz müşārūn ileyh müslimīne pend u naşīḩat iderken ancak bir ʿabāya mālik olup nişfi ile setr-i ʿavret ve nişfin¹¹ ferş idinürdi ve müddet-i ʿömründe maḥşūş ḩāne binā itdürmeyüp germiyyet-i şems ve hevā ve burūdet-i şitā^o vü sermādan baʿzı cidār altında müstaḩıll olurdu ve kelām-ı kerāmet-nizāmlarında buyurırlardı ki “*ʿAceben lilmüʿemmili fi'd-dünyā ve'l mevtü yeṯlebuhu ve ḩüve ḡāfilun ve leyse bimeḡfülin ʿanh ve dāḩikin lā-yedri*¹² *erebbuhu rādın ʿanhu em sāḩūṯun.*”¹³ Şerḩ-i Hemziyye-i İbni Ḥacerde sergüzeşt-i Ḥāzret-i Selmān raḩiye¹⁴ ʿanhu'r-raḩmān gerü kendülerden¹⁵ bu vech üzre naḳl u tedḳīk u raḳamzede-i kilki taḩḳīk olmuşdur ki der-aşl İşfahānī olup niḩe müddet taḩşīl-i dīn-i mecūsiyyetde vāşıl-ı maḳām-ı riyyāset olmuş iken ḩikmet-i İlāḩī bir gün ṯarīḳi kenīsā-i¹⁶ naşārāya uğrayup ehl-i kenīsā¹⁷ ile mesāyil-i dīniyyede güft u gū ve ʿulūm-ı şerʿiyyelerinden cüst u cū idüp aşl-ı dīnlerin¹⁸ istiḩbār itdükde “Aşl-ı dīnimüz

¹ Cümlesin: cümlesi HSA

² Fuḳarā ve muḥtācāna: fuḳarā-i muḥtācāna T

³ Yemīninden: yemīniyle KA

⁴ Ancak: +KA

⁵ Ḥākim: -HSA, -T

⁶ Bīrūnın: bīrūn şehri BV

⁷ Ḥāzret-i Selmāna: libās ile edā-yı Ḥāzret-i Selmāna T

⁸ İdüp: itdirüp KA

⁹ Biri: -BV

¹⁰ Bu: bir BV

¹¹ Nişfin: nişfini KA

¹² Lā-yedri: -KA

¹³ O insana şaşılır ki dünyada yaşayacağım diyor ama ölüm onu istiyor. O gafletli bir insan ama biz onu unutmamak. Aynı bu şekilde başka bir insan gülerken Allah ona nasıl bakıyor bilmiyor.

¹⁴ Raḩiye: 'raḩiya' İllāhu T

¹⁵ Gerü kendülerden: kendü kendülerinden KA

¹⁶ Kenīsā-i: kenīse-i T

¹⁷ Kenīsā: kenīse T

¹⁸ Dīnlerin: dīnlerden HSA, T

Şāmdadır.” diyü cevāb virmeleriyle¹ Şāmdan kimesne geldükde kendüsin bā-ḥaber itmelerin iltimās itmegın. Bu va^cd-i mezkūr gūş-zed-i peder-i Selmān olmağın. Ḥazret-i Selmānı esīr-i bend u kayd itmiş iken ol esnāda taraf-ı Şāmdan ba^czı kimesne vārid olduğın ehl-i kenīse ol enīse ḥaber virmeleri ile² ber-her-hāl ḥall-i kayd u ^ıkāl itmekle taraf-ı Şām-ı cennet-meşāma ref^c-i i^clām-ı ^ıazīmet idüp ^ıulemā-ı Şāmuñ a^clemin³ istifsār ile bulup andan dīn-i naşrāniyyetde murād üzre taḥşīl-i vukūf⁴ ve vaqt-i vefātına varınca ḥıdmetinde kemer-bend olduğdan soñra cā-nişini olan rāhib ḥıdmetinde olup ol dağı maraz-ı mevte mübtelā olduğda Ḥazret-i nīk-baht⁵ “Bu faķiri kime vaşıyyet idersün.” diyü dağ bāb-ı tevessül ve naşihat itmegın rāhib-i mezkūr: “Musulda fülān kimesneye var.” ve *alā-heze’l-kıyās* ruhbānuñ birbirine tavşıyyesiyle naşibinde ve Arz-ı Rūmda ve ^ıAmüdiyyede [12b] bir rāhib-i rüşen-dile ḥıdmet idüp ol dağı mühmil-bend bendergāh-ı fenā olmağa qarīb olduğda Ḥazret-i Selmān ḥüb ḥaşlet ḥālleri niye müncer olacağın istiḥbār buyurdukdā:

“Ey veled-i ercümendüm! Olduğumuz dīn üzre rüy-ı zemīnde kimesne^ı görmem. Cümle tebdīl ve taḥrīf olmışdur.⁶ Ḥālā bir zamān ^ıadālet-^ıünvān qarīb oldu ki arz-ı ^ıArabda şeref-yāfte-i ḥılllet-i Rabb-i Celīl İbrāhīmü’l-Ḥalīl dīni üzre bir nebıyy-i hidāyet delīl-i meb^ıūs ola ve ^ıalāyım-i nübüvvetleri budur ki mābeyn-i ḥürriyetine muḥāceret ve hibeyi kābūl⁷ ve şadaqadan ^ıudūl idüp ketfeyn-i mübārekiyni⁸ mābeyninde mihr-i nübüvvet zāhir ve bāhirdür. Kādir iseñ maṭla^ı-ı envārları olan zemīne vāşıl ve oldukları dīn-i metīne dāḥil ol.” diyü rāhib-i ma^ıārif mekāsib-i kelāma ihtitām virdükden soñra ba^cde zamān,⁹ A^ırābdan, benī-Kelbden bir kavmüñ tarīķi, Ḥazret-i Selmān olduğı mevzi^ıa vürūd¹⁰ itmekle¹¹ mā-melekin mezbūrlara virüp ḥāk-i pāk-i ^ıAraba İşālın iltimās itmekle götürüp Zātü’l-Ḳurāya vāşıl olduklarında ḡadren bir Yehūdīye esīr diyü ferūht itmeleri ile Yehūdī dağı Medīnede benī-Ḳureyzadan ibni ^ıammına bey^ı itmekle Medīne-i Münevvereye gelüp¹² rāhib-i rüşen-dilüñ vaşfi üzre görüp eglenür iken ḥazret-i risālet-penāh Medīne-i Münevvereye hicret ve menzil-i Ḳubaya şeref-i nüzül-ı devlet

¹ Virmeleriyle: virmeleri ile T

² Virmeleri ile: virmeleriyle KA

³ A^ılemin: ^ıilmin BV

⁴ Vukūf: -KA, -T

⁵ Ḥazret-i nīk-baht: Ḥazret-i Selmān-ı nīk-baht T

⁶ Cümle tebdīl ve taḥrīf olmışdur: +BV

⁷ Kābūl: -KA

⁸ Mübārekeyni: mübāreki KA, HSA

⁹ Zamān: zamānın KA

¹⁰ vürūd: mürür R

¹¹ Vürūd itmekle: vāki^ı olmağın T; mürür itmekle BV

¹² Medīne-i Münevvereye gelüp: Selmān Medīne-i Münevvereye geldükde T

buyurdıklarında Hâzret-i Selmân ‘aleyhi’r-rıdvân¹ naql buyurur ki “Seyyidüm için hürmâ devşürür idüm. Seyyidimüñ ‘ammî-zâdesi gelüp bu vech üzre feth-i kelâm-ı heybet-encâm itdi ki “Hâzret-i Bārî, benî-Ķîleyi² ki ümm-i Evs ve Hâzrecdür, Ķatl itsün, da‘vâ-yı³ nübüvvet ile Mekkeden muhâceret itmüş bir merd-i ġarîb üzerine müctemi‘ ve dîn-i peder u cedlerinden münĶatı‘ olmuşlar.” diyü kelâma encâm⁴ virdükde vücüd-ı lâġar-ı nihâdum bî-tâb ve dil-i za‘îfüm manend-i sîm-âb-ı pür-ıztırâb olup nihâl-i hürmâdan sâye-dâr-ı⁵ üftâde-i ħâk-i pür-ġâr olmaġa⁶ Ķarîb oldum. Girü ne ħâl ise ol Şecereden nüzül [13a] ve seyidimüñ Ķurbına vüşül bulup “Bu ħaber tâze ve nevîd-i dil-nevâzundur.” didüġimde ol nâdân, ġazaban rûy-ı zerdüme sille-zenân olup “Var kârûña meŐġül ol.” diyü ħiĶâb-ı nâ-sevâb itmegin vaĶt-i Şâm u avân-ı zulâma dek tevaĶĶuf, ba‘dehu ol vaĶt-i bî-muĶtede, taĶaĶ-ı iġlâŐa bir miĶdâr hürmâ nihâda varup Ķubâda⁷ ħuzûr-ı ħâzret-i risâlet-penâhda⁸ “ŐadaĶadur” diyü âmâde itdükde tenâvülün aŐġâba fermân buyurup kendüler mütefeĶkeh⁹ olmadılar.¹⁰ Bâ‘dehu bir miĶdâr hürmâ daġı peydâ idüp yine pîş-ġâġ-ı ħâzret-i risâlet-penâha ġötürüp “Hediyyedür” diyü ‘arz itdügümde aŐġâb ile kendüler tenâvül buyurdılar.

Bâ‘dehu bir ġün ħâzret-i seyidü’l-enâm Bakî‘ada bir cenâze ‘aĶabünde ħıram idüp giderken Hâzret-i Selmân¹¹ Hâzret-i Ĥabîb-i Raġmân Ķafâsında rû‘yet-i mihr-i nebeviyyeye¹² ġül-bâġ-ı arzû¹³ ġibi nigerân olduġı ħâzret-i risâlet-penâha zâġir ve ‘ayân olup ve¹⁴ ridâ-yı Şeref-pîrâların mânend-i setr-i Ka‘be ol mühr mihr-i nürdan efkende itmekle ol ‘âŐıĶ-ı ŐâdıĶ ve yâr-ı müvâfiĶ anı daġı müşâhede itdüġi ġibi beruġ-ı âl-i Muġammed selavât diyüp

Beyt

mef‘ülü/ mefâ‘ilü/ mefâ‘ilü/ fe‘ülün

Geh mu‘tekif-i deyrum ü geh sâkin-i mescid

Ya‘ni ki torâ mî-Ķalebem ħâne baġâne

¹ ‘Aleyhi’r-rıdvân: ‘aleyhi’r-raġmeti ve’r-rıdvân T

² Ķîleyi: Ķîle HSA, T

³ Da‘vâ-yı: da‘vât-ı T

⁴ Encâm: İġtitâm KA

⁵ Sâye-dâr: sâye-dâr HSA, T

⁶ Pür-ġâr: pür-ġâm olmaġıla T

⁷ Ķubâda: -R

⁸ Risâlet-penâhda: risâlet-penâhîde R

⁹ MütefeĶkeh: mütefeĶkir T

¹⁰ Olmadılar: oldular HSA

¹¹ Ül-Fârisî: +KA

¹² Nebeviyyeye:nübüvete HSA, BV, T

¹³ Arzû: ħıramân KA, HSA, T

¹⁴ Ve: -R, -BV

diyerek hāk-i şeref-nāk-i sayyidü'l-beşere rüy-māl ve kışsa-i pür-guşşasın¹ arz-ı hāl ile şeref-yāb-ı nūr-ı İslām olduḡda ḡazret-i resūl mükāteb olunmaḡ fermān buyurmaḡıla seyyidi, üç yüz ḡurmā ḡarsına ve şemere gelince ḡıdmetine ve kırık ūḡıyye sŭrh-i sebīkeye ḡazret-i Selmānı mükāteb itmekle aşāb-ı siyerden menḡŭldŭr ki aşāb-ı kirām daḡı imdād buyurmaları iḡŭn ḡaraf-ı bāhirŭ's-şeref-i resŭlden fermān-ı vācibŭ'l-izcān şudŭr bulup ve mŭbārek dest-i kerem-peyvesteleri ile ḡarş buyurup bi-fazli'llāhi teālā senesinde cŭmlesi şemeredār olduḡından ḡayrı ḡazret-i risālet-penāha ba'zı ma'ādinden beyza-i dŭcāce ḡadar bir beyza-i zeheb gelmekle anı daḡı iḡsān itdŭkde ḡazret-i Selmān² deynimi³[13b] iḡḡāta itmez diyŭ arz-ı niyāz ile tevessŭle aḡāz itdŭkde ol kān-ı icāz şalla'llāhu caleyhi ve sellem⁴ ḡazret-i bī-enbāz: "Deynŭni edā ider." diyŭ ḡāre-sāz olduḡlarında fi'l-vāḡic beyza-i mezkŭre⁵ nihāde-i mīzān-ı vezn olduḡda⁶ kırık ūḡıyyeye hemser ve deyne berāber gelmegin edā idŭp ḡulŭş ile⁷ ḡazret-i risālet-penāha bende-i maḡşŭş olmuşdur.

Kitāb-ı⁸ Esmā'ŭ'r-Ricālede nigāşte-i kilik-i taḡḡikdŭr ki ḡazret-i cÖmerradiya'llāhu cānh zamānında ḡazret-i Selmān⁹ vālī-i Medāyin olup iki yüz elli sene, ba'zı ḡavlide üç yüz elli sene mu'ammer olduḡdan şoñra, Medāyinde civār-ı raḡmet-i raḡmana vāşıl olmuşlardır. Mŭlteḡa'l-Ebrār nām kitābda mezkŭrdur ki āḡir cÖmründe cİrāḡda sākın ve iki yüz elli sene mu'ammer olup Medāyinde ḡilāfet-i ḡazret-i¹⁰ zi'n-nŭreynde, radiya'llāhu teālā cānhda,¹¹ rŭḡ-ı pŭr-fŭtŭḡları cāric-i behişt-i heşt-dŭrr olup mezār-ı pŭr-envārları¹² Baḡdāduñ ḡaraf-ı şarḡisinde, dŭrt beş fersaḡ bir mevzi-c-i şeref-mevki-cde vāḡic olup ziyāretḡāh-ı şıḡār u kibārdur.¹³ Radiya'llāhu teālā cānh ve erzāh.

¹ Pŭr-guşşasın: pŭr-guşşasını T

² Daḡı: +KA, +HSA

³ Deynimi: -HSA

⁴ Şalla'llāhu caleyhi ve sellem: -KA, -HSA, -T

⁵ Mezkŭre: mezkŭreyi KA, HSA

⁶ Olduḡda: olunduḡda KA, HSA

⁷ ḡulŭş ile: ḡulŭş-i ḡalble R

⁸ Kitāb-ı: +T

⁹ Zamānında ḡazret-i Selmān: zamān-ı cādālet-nişānlarında cāziz mŭşārŭn ileyh T

¹⁰ ḡazret-i: -R

¹¹ 'radiya'llāhu teālā cānhda: 'radiya'llāhu cānh R; 'radiya'llāhu teālā cānh T; rad.BV

¹² Pŭr-envārları: pŭr-envārların T

¹³ Şıḡār u kibārdur: kibār u şıḡārdur R

ZİKR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ HUZEFETÜ'L-YEMÂNİ RADİYA'LLÂHU ʻANH¹

Seccâde-nişîn-i şohbet-i risâlet-penâhî, hem-meclis-i hazret-i nübüvvet destgâhı, mihr-i sipihr-i şecâʻat, bedr-i meşriq-ı kerâmet, merd-i meydân-ı cihâd, şafşiken-i ehl-i ʻinâd, mazhar-ı envâr-ı Rabbânî, maşdar-ı esrâr-ı Sübhânî bülend-ʻüvân Hazret-i Huzeyfe bin el-Yemânî² Ebû ʻAbdullâh ile³ mükenna. Kibâr-ı şahâbeden olup hâşşa-i şâhib-i Resûlu'llâh ile miyân-ı aşhâbda be-nâm olduğu meşhûr-ı enâmdur. Bir püser-i nîk-aḡteri ile eyyâm-ı Bedirde muhâceret idüp vaḡca-i Ḥandaḡda aḡzâb ittifaḡ ile İslâma tezelzül-i iḡdâm virmege ihtimâm itdükde bi-izni'llâhi teʻâlâ üzerlerine musallaḡ olan şarşar-ı pür-heybet ile ḡâlleri neye müncerr olduğnuñ istiḡbârı için Delâylü'n-Nübüvvede⁴ Hazret-i Huzeyfeden resîde-i beyândur ki aḡzâb Ḥandaḡı muḡâşara itdüklerinde birkaç gün dâd u sitâddan soñra bir gice zaʻf u gürisnegî İslâma müstevlî iken bir şarşar-ı müteʻâkıbü'l-vürüd ve⁵ berd-i nâ-mahdüd daḡı ḡâşıl olmaḡıla aʻdâdan istiḡbâr için hazret-i risâlet-penâh, aşhâb-ı ulü'l-elbâba nidâ buyurup “Kimdür bizi ḡirâset ider ve aʻdâdañ ḡaber getirür⁶ kendüye cennette mütekeffil olurum.” diyü birkaç defa tekrârdan soñra [14a] herkes: “Allâh ve Resûlüne penâh itmişüz ki bu hevâ-yı sermâda bizi bir ḡarafa irsâl buyurmayasız.”⁷ didüklerinde ismümle beni nidâ buyurduḡda imtişâl-i emr idüp şiddet-i sermâdan berg-i ḡazân gibi lertzân, ḡuzûr-ı risâlet-penâha vardum. Buyurdılar ki “Yâ Huzeyfe ḡâdir misin bizi ḡirâset idüp ferdâ naʻîmde bizimle olasın.” “Belî⁸ yâ Resûla'llâh” diyü fermân-ber olduğumda⁹ ḡuzûr-ı fâyîzu'n-nûrlarına getirüp dest-i muʻciz-peyvestelerin sîneme vaḡe ve duʻâ buyurmaḡıla hemân-dem zarar-ı berd mündefiʻ ve daḡdaḡa-i gürisnegî mürtefiʻ olup aʻdâ ḡarafına müteveccih olduğda ḡâlleri perîşân olmaḡıla girizân olmaḡdan ḡayrı dermânları olmayup yerlü yerinden¹⁰ hezîmete mübâşeret eyledüklerinüñ ḡaberin müslimîne beşâret ile mazhar-ı duʻâ-yı sultân-ı şefâʻat oldum. Aḡvâl-i şîḡât ile resîde-i işbâtdur ki Hazret-i Huzeyfe sultân-ı enbiyânuñ yârı ve hem-râzı olup ism ü resmiyle¹¹ münâfîḡini kendülere bildirmekte

¹ Seccâde-Nişîn-i Zîkr-i Cemîl-i Hazret-i Huzeyfetü'l-Yemânî 'radiya'llâhu ʻAnh KA; Zîkr-i Cemîl-i Huzeyfe ibnü'l-Yemânî 'radiya'llâhu ʻAnh HSA; Zîkr-i Cemîl-i Hazret-i Huzeyfetü'l-Yemânî T; Zîkr-i Cemîl-i Huzeyfetü'l-Yemânî 'radiya'llâhu ʻAnh BV

² Huzeyfe bin el-Yemânî: Huzeyfetü'l-Yemânî ve KA

³ İle: -T

⁴ Nübüvvede: Nübüvvetde KA

⁵ Bir: +KA, +T

⁶ Ve: +KA

⁷ Buyurmayasız: buyurmayasun T

⁸ Belî: naʻam R, BV

⁹ Olduḡumda: olduḡunda T

¹⁰ Yerinden: yerinde KA

¹¹ Resmiyle: resmle T

Ḥazret-i Fārūk-ı ‘Azam‘raḍiya’llāhu¹ ‘anh, münāfikīni kendülerden istihbār idüp ehl-i Medīneden biri fevt olduğda Ḥuzeyfe ḥazretleri teşyīc ve namāzda bulunmaz ise Ḥazret-i ‘Ömer-i ‘ādil‘raḍiya’llāhu² ‘anh ol cenāzeye iltifāt itmez idi. Ḥazret-i müşārün ileyh ceng-i nihāvendde bulunup ser-‘asker olan Nu‘mān bin³ Muḳarrin pā-nihāde-i maḳām-ı şehādet olduğda livā-i İslām cenāb-ı vālā-nişāblarına teslīm olup sene-i işneyn ve ‘işrīnde Hemedān ve Rey^o ve Dinor aḳdām-ı ‘ālīleri ile zamīme-i memālik-i İslām olmışdur.

Esmā’ü’r-Ricāl⁴ nām kitābda mezkūrdur ki Ḥazret-i ‘Ömer-i Fārūk ve Ḥazret-i ‘Alī ā‘lā-güher⁵ ve Ḥazret-i Ebu’d-Derdā^o ve müte‘addid aşḫāb ve tābi‘īn⁶ Ḥazret-i Ḥuzeyfeden rivāyet idüp⁷ sene-i ḥamse ve şelāşīnde ve kıyle⁸ sitte ve şelāşīnde, Medāyinde⁹ dār-ı fenādan refc-i pā vü ḳadem nüh çemen şuffe-i cennet-i ā‘lā oldılar. Merḳad-i münevvereleri Ḥazret-i Selmān-ı Fārisī mezārı ḳurbında mu‘ayyen olup ḥālā ziyāretgāh-ı kibār u şıḡārdur. ‘raḍiya’llāhu¹⁰ anhu ve arzāh.¹¹

ZİKR-İ CEMİL-İ ḤABBĀB BİN EL-EREŞ RAḌİYA’LLĀHU ‘ANH VE ARZĀH¹²

[14b] Şeref-yāfte-i şoḥbet-i risālet-penāhī, hem-meclis-i ḥazret-i nübüvvet destgāhı, ḥāyız-i ḳaşabū’s-sabaḳ-ı takvā, rākī-i süllem-i hüdā, ziynü’l-aşḫāb, Ḥazret-i Ḥabbāb, ‘raḍiya’llāhu¹³ ‘anh. Ebū Yahyā ile mükennā olup İstī‘ābda nigāşte-i kilki-beyāndur ki İslāmda¹⁴ müteḳḳaddim-i muḥācirīnden maḥsūb. Rūz-ı Bedri müşāhede itdüklerinden ḡayrı niçe ḡazā vü cihādda şoḥbet-i ḥazret-i risālet-penāhī ile mesā‘ī-yi meşḳüre ve mücāhedāt-ı ḡayr-ı maḥşūreleri bedīd olduğundan¹⁵ ḡayrı¹⁶ Ḥazret-i ‘Alī kerrema’llāhu vechehu ile Sıffīn vaḳ‘asında ve Nehrevān cenginde ḥāzır olup sene-i

¹Te‘ālā: +KA, +HSA, T

²Te‘ālā: +HSA, +T

³Bin: ibni KA

⁴Esmā’ü’r-Ricāl: Esmā-i Ricāl HSA

⁵Güher: -HSA

⁶Rıḳvānullā ‘aleyhim ecma‘īn: +T

⁷İdüp: -R

⁸Sene-i: +T

⁹Medāyinde: -KA

¹⁰Te‘ālā: +KA

¹¹Ve arzāh: -R

¹²Zıkr-i Cemīl-i Ḥabbāb bin el-Ereş ‘raḍiya’llāhu ‘Anh ve Arzāh: Zıkr-i Cemīl-i Ḥabbāb bin el-Ereş ‘raḍiya’llāhu Te‘ālā ‘Anh KA, HSA, T: Zıkr-i Cemīl-i Ḥabbāb bin el-Ereş ‘raḍiya’llāhu ‘Anh BV

¹³Te‘ālā: +KA, +HSA

¹⁴İslāmda: İslāma HSA

¹⁵Olduğundan: olduğundan R, BV

¹⁶Ḡayrı: mā‘adā T

seb¹ ve şelâşinde kayd-ı dünyâ-yı berbâddan azâd olduĝda namâzın Hazret-i ¹Alî kılıp Kûfede cevher-i vücûd-ı pâkları meknûn-ı gencine-i hâk oldı. ‘Rağiya’llâhu²anh ve arđâh.²

ZİKR-İ CEMİL-İ MUĞİRE BİN ŞU³BE ‘RAĞİYA’LLÂHU TE⁴ĀLĀ⁵ANH⁶

Şeref-fezâ-yı bisât-ı şahâbet ve revnağ-bağş-ı maĝâm-ı naql ü rivâyet, sâmi-mekân-ı⁴ bülend-âşiyân, pîş-rev-i ehl-i yakîn, nâşır-ı ehl-i dîn, Hazret-i Muĝire bin Şu³be, ‘rağiya’llâhute⁵âlâ⁵ anh.⁵ Ām-ı Ğandaĝda şeref-i İslâm ile müşerref ve muhâceret ile dâhil-i şoĝbet-i sultân-ı rûz-ı şefâ⁶at olup ⁶Urve ve Ğamza ve Ebû Bürde kendülerden müte⁶addid eĝâdîş-i nebevî rivâyet itmüşlerdür.⁶ Sene-i ĝamsinde Kûfede târik-i dâr-ı dünyâ ve ⁷âzim-i cennet-i a⁷lâ olmuşlardır. ‘rağiya’llâhu⁷anhu ve arđâh⁷

ZİKR-İ CEMİL-İ EL-ESVED BİN YEZİD BİN ĞAYSI’N-NEĞA⁸İ ‘RAĞİYA’LLÂHU⁸ ANH⁸

Seccâde-nişîn-i zühd ü taĝvâ, ⁹âric-i me⁹âric-i maĝâm-ı hüdâ, zevâhir-i şalâĝ ile ârâste ve⁹ cevâhir-i felâĝ birle pîrâste, fâyiz-i rütbe-i ¹⁰âlî el-Esved bin Yezîd bin Ğaysi’n-Neĝa⁸î. İstî¹⁰âbda Hazret-i el-Esved şeref-i İslâma zamân-ı ĝazret-i seyyidü’l-enâmı vâşıl-ı ¹⁰âbid-i fâzıl olup Hazret-i Ebûbekri’s-Şiddîĝ ve Hazret-i ¹⁰Ömerü’l-Fârûĝ ‘rağiya’llâhu¹⁰anhumâdan eĝâdîş-i nebevî rivâyet ve Hazret-i İbni Mes¹⁰ûda mülâzemet idüp lâkin zümre-i tâbi¹⁰inde olan ¹⁰eimme-i dîn ve ekâbir-i tâbi¹⁰inden maĝsûbdur. Kûfede sâkin olup sene-i ĝamse ve seb¹⁰in târiĝinde [15a] dâr-ı fenâdan cennet-i a¹⁰lâya irtikâ ĝıldılar. ‘rağiya’llâhute¹⁰âlâ¹⁰ anh.¹⁰

¹Kerrema’llâhu vechehu: +T

²Ve arđâh:- BV; te²âlâ +HSA

³Zıkr-i Cemîl-i Muĝire bin Şu³be ‘rağiya’llâhu Te³âlâ³Anh: Zıkr-i Cemîl-i Hazret-i Muĝire ibni Şu³be ‘rağiya’llâhu³ Anh HSA,T

⁴Mekân-ı: Makâm-ı KA

⁵Hazret-i Muĝire bin Şu⁵be ‘rağiya’llâhu te⁵âlâ⁵ anh: Muĝire bin Şu⁵be ‘rağiya’llâhu⁵ anh T

⁶‘rağiya’llâhu⁶ anh: +KA

⁷Sene ĝamsinde Kûfede târik-i dâr-ı dünyâ ve ⁷âzim-i cennet-i a⁷lâ olmuşlardır ‘rağiya’llâhu⁷ anh: - KA; ve arđâh +T, +HSA; ‘rağiya’llâhu⁷ anhu ve arđâh: ‘rağiya’llâhu te⁷âlâ⁷ anh R

⁸Zıkr-i Cemîl-i el-Esved bin Yezîd bin Ğaysü’n-Neĝa⁸î ‘rağiya’llâhu⁸ Anh: Zıkr-i Cemîl-i el-Esved bin Yezîd bin Ğaysü’n-Neĝa⁸î Rağ. BV; Zıkr-i Cemîl-i Esved bin Yezîd bin Ğaysü’n-Neĝa⁸î ‘rağiya’llâhu⁸ Anh T

⁹Ve: -KA

¹⁰Ve arđâh: +KA, +HSA

ZİKR-İ CEMİL-İ MÜSLİM BİN AĞİL BİN EBİ TĀLİB

‘RAĞIYA’LLĀHU ‘ANH¹

Ol yegāne-i ehl ü eşhāb, nūr-ı dīde-i eviddā ve aḥbāb, gülbün-i gül-zār-ı ḥalīl Müslim bin ‘Ağil. Ḥazret-i ‘Aliyy-i a‘lā-güherüñ² birāder-zādesi olup Ḥadīkatü’s-Sü‘adā ve Gülşenü’ş-Şühedāda müverriḥān-ı aḥbār olan³ ol ‘ālī-miḳdāruñ vāḳı‘asından bu vech üzre iḥbār itmişlerdür.⁴ Çün seyyidü’ş-şühedā ve imāmü’l-etḳiyā, ḳurret-i ‘aynü’ş-şakaleyn Ḥazret-i İmām-ı Ḥüseyn, Yezīdün bey‘atından imtinā gösterüp Mekke-i Mükerremede ḳarār buyurduklarınıñ ḥaberi cemī‘-i bilād u biḳā‘a intişār ḥuşuşan Kūfede iştiḥār bulduḳda ekābir-i ehl-i Kūfeden yetmiş nefer-i mu‘temed kimesne ittifaḳ ile ol yādıḡār-ı Ḥaydar-ı Kerrār ṫarīḳında bezl-i iḳtidār ve şaḥīfe-i emr-i ḥilāfetden izāle-i naḳş-ı muḥālefet ve ḥazret-i imāma bey‘at itmek üzre mektūblar imlā, şadāḳat ve meveddete şāmil niçe kelimāt inşā ve Kūfeyi teşrīf buyurmaların ricā idüp ‘Abdullāh müsemma‘-ı Hemedānī ve ‘Abdullāh Bükre nām kimesneler ile nāmelerin ṫaraf-ı bāhirü’ş-şeref ḥazret-i imāma irsāl itdüklerinden soñra cevāb gelmedin peyder pey “*merreten ba‘de uḫrā*”⁵ yüz yigirmi ḳitāb gönderüp izḥār-ı şadāḳat itdüklerinde ḥazret-i imām ehl-i Kūfeye mektūb taḫrīr ü imlā⁶ ve Müslim bin ‘Ağil ḥazretlerin mānend-i aḫter-i siḫr-i pīş-ru mihr-i enver-i⁷ muḳaddeme-i⁸ leşker-i muḳaffer idüp irsāl itmekle Müslim daḡı Muḥammed ve İbrāḫīm iki tıfl-ı püser-i nīk aḫterini ma‘an alup fermān-ı imām üzre Kūfeye vāsil ve Dār-ı Muḫtār nām menzile dāḡil olduḳda eşrāf-ı Kūfe gürūḡ gürūḡ bey‘at ve zamān-ı yesīrde on sekiz biñ mübāriz meydān-ı mübāya‘atda bāriz olup Kūfede Yezīd-i pelīd ṫarafından ḥākim olan Nu‘mān ehl-i Kūfeyi cāmi‘a cem‘ idüp “Müslime inkiyād ile aḡāz-ı fesād itmişsiz diyü”⁹ bu ḥareket münāsib degül. Yezīd, ḥākim-i ḳahḫār ve melik-i ḡaddārdur. Bu ḥāle muṫtali‘ olursa siyāset ve ḡazabına maḫzar olursız.” [15b] didükde gördi ki mücerred tehdīd ile¹⁰ teskīn bulmaz ve naşīḫat kār itmez. Ḥudūş iden ḥālī, Yezīde i‘lām itmekle Yezīd daḡı¹¹ hemān-dem Nu‘mānı ‘azl ve yerine Başra ḥākimi ‘Ubeydullāh bin Ziyādı naşb ve bu ḥālün def‘i ve muḫibb-i ehl-i beyt olanları

¹ Zikr-i Cemil-i Müslim Bin Ağil bin Ebî Tâlib ‘rağiya’llāhu ‘Anh: Zikr-i Cemil-i Müslim bin Ağil ‘rağiya’llāhu Te‘ālā ‘Anh HSA; Zikr-i Cemil-i Müslim bin Ağil bin Ebî Tâlib ‘rağiya’llāhu ‘Anh BV

² ‘Aliyy-i a‘lā-güherüñ: ‘Alinüñ T

³ Olan: +R

⁴ İtmişlerdür: -KA

⁵ *Bir kere geliyor sonra bir daha geliyor.*

⁶ İmlā: -KA

⁷ Enver-i: -KA

⁸ Muḳaddeme-i: muḳaddem-i BV

⁹ Diyü: +R

¹⁰ Ateşleri: +T

¹¹ İtmekle: itdi. Yezīd daḡıT

ref'i için nāme-i ekīd taḥrīr ve tekīd idüp °Ubeydullāh daḥi cünūd-ı merdūdı ile Kūfeye müteveccih ve ḡarīb olduḡda bir Őebb-i tārdā tebdīl-i cāme ve baŐına sebzīn °amāme-i HāŐimīler gibi taylasān ta°līk idüp Kūfeye dāḡil olduḡda ḡudūm-ı ḡazret-i imām-ı °ālī-maḡāma müterakḡıb olanlar ol telbīsi imām-ı ḡıyās ve fevc fevc rikābına yüz sürdiler. Müslim ḡazretleri ol mecma°da taḡḡīk-i ḡālī ma°lūm idüp nidā ḡıldı ki “Ey ḡavm-i firīfte¹ bu ŐaḡŐuñ dāmına girifte² olmañ.” didükde³ İbni Ziyād-ı bīdād ḡücūm-ı °āmdan iḡtirāz ile ḡehre-i nā-pākinden ref-i nikāb idüp ḡālī zāḡir olduḡda ehl-i Kūfe melūl ve kendü⁴ dāru°l-imāreye duḡūl ve ḡükūmet-i Kūfeye mübāŐeret ve Müslimi girift itmeḡe mübāderet itmekle⁵ Müslim ḡazretleri Hānī bin °Urve menziline varup iḡtifā itmiŐ iken⁶ İbni Ziyād, Hānīyi getürdüp⁷ Müslimi taleb itdükçe ol pīr-i münīr inkār ve imtinā° göstermegin⁸ °uryānen ma°raz-ı °azābda beŐ yüz tāziyāne ile °iḡāb idüp ol nā-tüvān seksen ḡoḡuz yaŐında Őoḡbet-i resūl ile müŐerref olmuŐ bir pīr-i lāzımu°t-tevḡīr iken raḡmet-i Raḡmana vāŐıl olup⁹ mezār-ı laḡifleri Kūfede mu°ayyendür. Bu ḡaber-i vaḡŐet-eŐer ḡüŐ-zed-i ḡazret-i Müslim olduḡda iki püser-i nīk aḡterin ḡāne-i ḡādı Őüreyḡe gönderüp kendüsiyle bey°āt idenleri cem° fi°l-ḡāl yigirmi biñ miḡdār sipāh-ı ḡūn-ḡār ve mübārizān-ı ciḡer-dār ile dāru°l-imāreye müteveccih olup¹⁰ ol¹¹ ḡaŐr-ı refī°ü°l-bünyānı nigīn-i ḡātem gibi iḡāta ḡıldılar. İbni Ziyād-ı fesād iŐtiḡāl-i¹² °askerin taḡrīŐ-i ḡıtāl itdürdükde¹³

MeŐnevī¹⁴

fā°ilātün/ fā°ilātün/ fā°ilün

Efser-i rāyet oldı kerdūn-sāy

ḡıḡdı ḡarḡ-ı berrīne nāle° nāy

[16a]

Kūs-ı feryādı oldı °ālem-ḡīr

Müjde-i merk virdi Şavt-ı nefīr

¹ Firīfte: firīftde HAS

² Girifte: giriftār KA

³ Didükde: -T

⁴ Kendü: kendüsi T

⁵ İtmekle: itmeḡe T

⁶ İtmiş iken: itmiŐken BV

⁷ Getürdüp: getürdürüp HSA, getürüp T

⁸ Göstermegin: gösterüp R

⁹ Olup: oldı T

¹⁰ Müteveccih olup: varup KA

¹¹ Ol: -T

¹² İŐtiḡāl-i: işti°āl-i R

¹³ İtdürdükde: itdükde T

¹⁴ MeŐnevī: beyt KA, HSA, T

Gül-i gülzâr-ı nebiyy-i celîl Hazret-i Müslim bin¹ °Aķıl semend-i kūh-temkîn berķ-ı seyr ile cevelānda bir eline ef’iyy-i rumķ-ı hūn-h^vār² ve³ bir eline ejder-i⁴ tīg-i şā’ika-girdār alup iķdām ile fevc-i °asker-i °adāya inhizām virmegin °Ubeydullāh bin Ziyād Müslimūñ keyfiyyet-i şecā’atin gördükde rū’esā-yı Kūfeye eyitdi ki ehl-i Kūfeye tehdīd ideler. Hemān-dem birkaç ehl-i ehvā ehl-i Kūfeye nidā itdi ki⁵ “Ĥālā Şāmdan °asker geldi. Ŧu°me-i şimşir olmazdan aķdem⁶ tarīk-i inhizāma vaz°-ı ķadem eyleñ.” dimeleriyle⁷ bu haber-i vehm-eşerden gürūh gürūh ol °asker-i pür-şükūh firāra müteveccih olmağıla nāķār Hazret-i Müslim daķı Sa°d ibni⁸ Aķnef menziline nüzūl idüp ol gice anda ķarār buyurdılar.⁹ Pes-ez-ān niçe niçe ceng-i ķitāl ve hafıyyet ve menzilden menzile intikāl ile °aķıbet bir hātūnuñ hānesinde muĤtefī iken ol za°ifenūñ bir püser-i bed-güherinūñ ġamziyla İbni Ziyād-ı şekāvet-me°āb Hazret-i Müslime¹⁰ reh-yāb olup der-bend-i °uķūbet Ĥuzūr-ı bī-nūrına getürüp ol şāhbāz evc-i sa°adet-i sihām-ı °adādan perr ü bāl peydā ķılup cānib-i firdevse pervāzı ķarīb olduķda çok kimesne sāķiyy-i şerbet-i şehādet olmağa cür°et itmemekle °aķıbet bir Şāmiyy-i Şūm¹¹ şehīd idüp Kūfede vücūdları maĤzūn-ı gencine-i Ĥāk¹² olup merķad-ı münevvereleri Cāmi°-i Kūfe ķurbında ziyāretğāh-ı cennet-iştibāhdur. Rađiya’llāhu te°ālā °anh ve erzāh.

ZIKR-İ CEMİL-İ ĤÜRR BİN YEZİD BİN RİBĀĤİ °ALEYHI’R- RAĤME¹³

Mürettebān-ı sipāh-keleām, Ĥadīķatū’s-Sü°adā ve Gülşenü’ş-Şühedāda bu vech üzre taşfif-i haber-i şıdķ-encām itmişlerdür ki çün āteş-i ķitāl-i Kerbelā sūzān ve baĤr-i fesād-ı ehl-i tuğyān cūşān oldı.¹⁴ °Asker-i İbni¹⁵ Ziyād-ı bed-i°tikād beyninde Ĥürr bin Yezīd bin RibāĤ, ehl-i felāĤ-ı sipāh-salār °asker olan °Ömer bin Sa°d Ĥuzūrına gelüp “Bu ne ķār-ı nā-şavābdur? Resūl-i Ĥüdāya ferdā ne cevab

¹ Bin: ibni HSA

² Ĥūn-h^vār: hūn-hār T

³ Ve: -T

⁴ Ejder: eçter KA

⁵ İtdi ki: idüp T

⁶ Aķdem: evvel T

⁷ Dimeleriyle:dimekleriyle T

⁸ İbni: bin KA, HSA

⁹ Buyurdılar: buyurmuşlar T

¹⁰ Müslime: Müslim T

¹¹ Şūm: Şūmī KA

¹² Gencine-i Ĥāk: Ĥazīne-i Ĥāk T

¹³ Zikr-i Cemil-i Ĥürr bin Yezīd bin RibāĤi °Aleyhi’r-RaĤme: Zikr-i Cemil-i Ĥürr bin Yezīd bin RibāĤ ‘rağiya’llāhu Te°ālā °Anh HSA; Zikr-i Cemil-i Ĥürr bin Yezīd bin e’r-RibāĤi °Aleyhi’r-RaĤme T

¹⁴ Oldı: ķıldı KA, HSA, T

¹⁵ İbni: -T

virürsin?” didükde sükût itmekle maḥall u maḥarrına ric^{at} idüp [16b] bu fikr ile¹ ğarīḳ-i lücce-i nedāmet iken tevḫīḳ-i İllāhī refīḳ olup

Beyt²

fe^cilātün/ fe^cilātün/ fe^cilātün/ fe^cilün

Li’İllāhī’l-ḥamd ki men şāḫib-i ^oirfān oldum

Ḳābil-i mertebe-i şoḫbet-i imān oldum

^oAmel-i bātıl imiş āl-i Muḥammed buĝzı

İtirāf eyledüm ol işe peşimān oldum

terennümiyle leşker-i İbni Ziyāddan inḫisāl ve rikāb-ı hümāyün ḥazret-i imām-ı ^oālī-maḳāma rüy-māl olup Muş^{ab} nām birāder-i büzürgvārı gördi ki qarındāşı fenādan beḳāyı ihtiyār itdi.

Beyt

mef^oülü/ mefā^olü/ mefā^olü/ fā^o

Īn dergeh-i men dergeh-i nevmīd-i nī’st

Şad-bār eger tevbe şikestī bāzā³

medlülınca ^oözr-i günāhı derece-i ḳabüle vāşıl olup⁴ ol daḫı sa^oādet-i mülāzemet-i imām ile müşerref oldı. Ḥazret-i Ḥürr ḳazā-yı mā-mazā içün mücāz olup meydāna girdi. Ḥāl-i Ḥürr gūş-zed-i ^oÖmer bin Sa^d olduḳda adamlar gönderüp hezār mekr ile Ḥazret-i Ḥüseyn⁵den⁵ rücū^ouna⁶ ḫīle itdükde ḳabül itmeyüp niçe şetm ile redd-i cevāb itdükden şoñra bi’d-defa^oāt cenge girüp na^ore-zenān pīş ü pesinden gelen a^odā-yı nā-pākı aĝuşte-i ḫāk-i helāk ve ḳalb-i sipāhı dil-i ^ouşşāḳ gibi çāk çāk idüp ol şīr-i pīşe-şecā^oat ve miheng-i⁷ deryā-yı celādet ser-sipāhı a^odā^oya rahne urup ve cem^oıyyet-i muḫālifine tefrīḳa şalup nā-gāḫ Ḳasūr bin Kenāne nām Nemek Behrām bir zaḫm-ı mühlük ve Ḥazret-i Ḥürr daḫı aña bir çarḫ-ı hālik irişdürdükde ikisi daḫı merkebünden cüdā olup⁸ Ḥürr-i ḫaḳīḳat-şī^oār: “Yā ibni resūli’İllāh! *Edriknī*”⁹ diyü

¹Fikr ile: fikriyle R

²Beyt: nazm R

³Şad-bār eger tevbe şikestī bāzā: Şad-bā eger tevbe şikestī bāzā KA

⁴Vāşıl olup: yetti T

⁵Ḥazret-i Ḥüseyn⁵den: Ḥazret-i İmām-ı Ḥüseyn⁵den T

⁶Rücū^ouna: rücū^oa T

⁷Miheng-i: niheng-i T

⁸O olup: olmağın T

⁹Beni anla

feryād u zār itdükde hazret-i¹ imām-ı bî-ihtiyār meydāna girüp Hürri leşkerine getirüp başını zānūsuna alup astīn-i mübāreki ile ruhsārından hāk u hūnın² pāk idüp du^{cā} kılurken Hürri-i medhūş hazret-i imāmuñ rāyihā-i cān-bāhşından hayāt-ı isti^{cār} kılup nergis-i gülzār-ı hıramān gibi ruhsār-ı imāma nigerān olup tebessüm ile “Benden rāzī olduñ mı?” dimekle “Senden rāzīyım Allāh rāzī ola.” buyurmağın.³ Hürri-i vefādār bu beşārete fi’l-hāl naqd-ı cānın nişār kıldı. Birāder-i nīk aḥteri Muş^{ab}⁴ aḥz-i intikām-ı birāder itdükden soñra ḥāyiz-i⁵ rütbe-i ^caliyye-i şehādet olup⁶ Hürriñ oğlı ^cAlī dahı el-veledü’l-Hürriyuktedī bi-ābā’ihi’l-^cizz⁷ medlülınca [17a] o ^cizz-i hümāyūn-ı imāmda cān fedā eyledi. Cümlesinüñ naqd-i vücūdları hazine-i hāk-ı Kerbelāda mevdu^c ve Hürri-i şehīd ile müştehir olup ḥālā ol mekān-ı cennet-nişānda merḳadi⁸ mezār-ı şıḡār u kibārdur. ^cAleyhüme’r-raḥme.⁹

ZİKR-İ ŞÜHEDĀ-YI KERBELĀ¹⁰

Münşiyān-ı aḥkām-ı kelām u muḥarrirān-ı aḥbār-ı şıḡhat-irtisām, felekü’s-sevābit-i evrāk üzre encümen-pāş, nokta-i ittifāk ve tebāşir-i sepīd-i semen-gün-ı şahāyif-i rüzgār üzre benefşe-rīz-i ḥurūf-ı aḥbār olup şühedā-yı deşt-i Kerbelā ve āl ü aşḡāb-ı ehl-i ^cabānuñ vaḳ^{cā}-i bedī^casın dahı Ḥadīkatü’s-Sü^cadā^c ve Ravzātü’ş-Şühedā Hüseyñ Kāşifide bu vech üzre taḥḳīke resīde itmişler ki ol şeh-süvārān-ı ^carşa-i şecā^cat ve şaf-şikenān-ı a^cdā-yı nā-merḡamet seksen nefer ve bir kavilde yetmiş iki nefer olup sene-i iḥdā ve sittīn¹¹ muḥarremiñ onuncı günü, şabāḡ-ı cum^cada, deşt-i Kerbelāda, mübārizān-ı ḡaşm-efken, hazret-i imām-ı¹² vālā-maḡām ve sufüf-ı ^casker-i Yezīd-i nekbet-encām-ı müterettib ve herkes şikār-ı ḡaşmına müterakḳıb olup *ānen fe-ānen*¹³ āteş-i¹⁴ ceng ü cidāl ü şerāre-i şūr u kıtāl işti^cāl bulmağıla hazret-i imām-ı himāmuñ etbā^c u aşḡābı bir bir meydāna girüp her biri niçe niçe a^cdāyı bed-kirdārī-i tu^cme-i şimşir-i āb-dār idüp āfitāb-ı ḡarāret-i nikāb, rub^c-ı āsmānı ḡat^c idinceye dek hazret-i imāmuñ müte^callikātından Hürri-i ḡarrā ile dört nefer-i birāder ve püser u

¹ Hazret-i: -R

²Hūnın: hūnı HSA

³Buyurmağın: didi T

⁴Dahı: +T

⁵İtdükden soñra ḡāyiz-i: idüp ba^cde cāyiz-i T

⁶Oluş: oldı T

⁷Şerefli olan babasına iktida etti.

⁸Merḳadi: merḳadleri KA

⁹^cAleyhüme’r-raḡme: ^cAleyhüme’r-raḡme ve’r-rıdvān ecma^cin HSA

¹⁰Zıkr-i Şühedā-yı Kerbelā: Zıkr-i Şühedā-yı Kerbelā ‘raḡiya’Ilāhu ^cAnhum Ecma^cinKA; Zıkr-i Cemīl-i Şühedā-yı Kerbelā ^cAleyhümeti ve’r-Rıdvān HSA; Zıkr-i Şühedā-yı Kerbelā Raḡ.T

¹¹Sene-i iḥdā ve sittīn: Sene-i sitte ve sittīn HSA

¹²İmām-ı: -BV

¹³Zaman zaman

¹⁴Āteş-i: -KA

mevlâsı ve Züheyr bin Hassân toksan zaħm ile ve  Abdullâh bin  Omer ve Bir r bin Haşın-i Hemed n  ve  amm -z desi  Abdullâh bin C bir ve Vehb bin  Abdullâh ve  Omer bin H lid ve p seri H lid bin  Omer ve Sa id bin H nzala ve  Omer bin  Abdullâh Zemc  ve Hamm d bin¹ Enes ve Vaĸĸař bin M lik ve şureyh bin  Abdullâh ve M slim bin  Avsece ve p ser-i M slim ve Hil l bin N fi  aħir nesihde bin² R fi  ve  Abdurraħman bin  Abdullâh Yezn  ve Yaħy  bin M slim 'l-M zen  ba dehu  Abdurraħman bin  Urve-i Ğaff r  ba dehu M lik bin Enes 'l-M lik  ve  Omer bin el-Muĸ  ve Ķays bin M nebbe hazer tı a d -yı bed-h v hdan³ her biri intik m-ı t m alup [17b] maħmil-bendd r-ı İsl m olduĸda dery -yı Kerbel  tel t m id p yem n-i ma rekelede bir şehsuv r-ı rezm- r  meyd nda cilve-semend-i berĸ-p  id p ‘‘Benim H řim bin  Utbe bin⁴ Vaĸĸař ey g r h-ı d l let-p ře ve ey firĸa-i f c r-endişe, irtik b-ı emr-i n -şav b ve tar ĸ-i haĸda sedd-i b b itmişsiz.’’ diy  muĸ teleye aĸ z ve niře n -s zuň ĸirmen-i v c duna  teř-end z olup  aĸıbet m rg-i r h-ı p r-f t hları aşiy n-ı firdevse perv z itdi. Ba dehu Hamza n m bir⁵ merd-i h ř-ħir m, ki az de-kerde-i Eb  Zerr-i Ğaff r d r, ba d ez- n Yez d bin Muh cir ve En s bin⁶ Ma kal ve   bis⁷ bin⁸ şeyy b ve Hacc c bin Mesr ĸ ve Seyf bin H riř ve Ğul m-ı T rk-i R m  ki h fız-ı Ķur' n idi ve H b b bin⁹ Mez hir ve H nzala bin Sa d ve Yez d bin Ziy d ve Sa d bin  Abdull h ve C n de bin¹⁰ H riř ve p seri  Amr ve Murre bin¹¹  beyy ve Murre-i Ğaff r -i enş r  bir bir ma rekelede řaff-şiken-i hařm olup cih dda aħzd d¹² u şeh det ile beş retten řoňra Muħammed bin Miĸd d ve  Abdull h eb  D c ne ikisi de merd ne meyd na gird kde ĸul m-ı hazeret-i im m, ki Sa ddur,¹³ beř nefer-i ĸilm n ve bende-g n ile, ki Ķays ve  Amr ve  Antama ve H d ve Eř ařdur, Muħammed bin Miĸd d ve  Abdull huň imd dına varup¹⁴ bu sekiz y r-ı behişti daħı şeşder-i f n den m teveccih, men zır-ı heştg ne-i behişt oldılar ve  Abb s bin ř t ve Ca fer-i m ezzin-i leşker-i im m ve M lik bin  Ubeyd daħı bu ĸayd-ı d ny -yı fen dan¹⁵ az d ve men zır-ı heştg ne-i behiştten n zır oldılar.

¹ Bin: ibni KA

² Bin: ibni KA

³ H v hdan: h hdan HSA

⁴ Bin: -BV

⁵ Bir: +BV

⁶ Bin: ibni T

⁷   bis:   yis R

⁸ Bin: ibni KA

⁹ Bin: ibni T

¹⁰ Bin: ve ibni BV; inbi R

¹¹ Bin ibni KA

¹² Aħzd d: aħzd r KA

¹³ Ki Sa ddur: -KA

¹⁴ Ve: +T

¹⁵ Fen dan: f n den T

Ammā derece-i āfitāb irtifā° bulduqça ḥarāret-i rūz-ı iştidād ile ḥarekāt-ı şarşar-ı semūm meşābe-i şemşīr-i ab-dār ve midād-ı şu°ā°-ı mānend-i sihām-ı berķ-āşār olmuş idi ki dāḥil-i silk-i¹ ehl-i beyt-i nübüvvet olan evlād² u ensāb ḥazret-i imām-ı nīk-menķabet daḥı bir bir teķaddūm-i mübārezet³ itdükde ibtidā °Abdullāh bin °Aķıl me°zūnen meydāna girüp niçe bed-baḥt-ı nā-pāki resīde-i helāk itdükden soñra pūşende-i teşrīf-i şehādet oldı. Ba°dehu °Abdurrahmān [18a] bin °Aķıl rezm-gāhda bād-ı şarşar gibi ḥayli merd-i nā-merdi tebāh kılup sefine-i vücūdı ğarīķ-i lücce-i rahmet-i Ḥazret-i Allāh oldı. Evlād-ı °Aķıl⁴ maḥrem-i serā-perde-i şehādet olduqdan soñra Muḥammed bin °Abdullāh bin Ca°ferü't-Tayyār merkebi sipihr-i mevkibin meydāna sürüp a°dā-yı bed-āyīnden ḍarb-ı şedīd ile kām alup °āķıbet şehīd olduqda birāder-i ğayretdarı bu ḥāli görüp bī-iḥtiyār meydān-ı⁵ ma°rekece karar ile a°dādan ḥayf-ı tām alup °azm-i bām-ı⁶ dārü's-selām eyledi. Ba°dehu °Avn bin °Avf ol kār-zārda naķd-i cān nişār itdi. Ba°dehu növbet-i saltanat-ı şehādet evlād-ı Ḥazret-i Ḥasan-ı Aḥsene⁷ gelüp °Abdullāh, ki ekber-i evlād-ı Ḥasan-ı müctebādur, me°zūnen şīrāne-edā ile rezm-ārā olup a°dādan⁸ yüz seksen mübārizi⁹ seyl-āb-ı fenāya virüp °Āķıbet ol yiñe tāz-meydān kerāmet ve¹⁰ sipehsālar °arşa-i şecā°at cāşnī-keşī-i şerbet-i şehādet oldı. Ba°dehu birāder-i nīk aḥteri Kāsım ki āsmān-ı melāḥatde bir mihr-i cihān-tāb ve būsān-ı leṭāfetde bir gül-i sīr-āb idi, sultān-ı Kerbelādan icāzet birle meydānda cevelān idüp sār-ı iḥvān için niçe merd-i merdūdı ḥāk ile yeksān ve yigirmi yedi zaḥm-ı mühlük ile dād u sitād iderken Şīs bin¹¹ Naḥā°ī nām şakī ketf-i mübārekin nīze ile zaḥm-nāk itmegın üftāde-i ḥāk¹² olup yā °ammāh edriknī¹³ diyü feryād itdükde ḥazret-i imām bu nidāyı aşup nevādān müte°essir olup şufūf-ı a°dāyı şikāf¹⁴ ve niçesin itlāf¹⁵ ile Ḥazret-i Kāsımı ramaķ-cān birle ḥalāş u ḥaymegāh-ı felek-iştibāha getürdükde ol yādigār-ı ḥānedān-ı Ḥasan-ı Aḥsen ravza-i rıdvāna revāne ve ol maḥalde cevher-i vücūdları maḥzūn¹⁶ gencine-i ḥāk-i şeref-nāk oldı. Ba°dehu Ebübekr bin °Aliyyi'l- Murtażā kemer-i °azīmet-i şehādeti miyānına üstüvār

¹Silk-i: -KA

²Evlād: -KA

³Teķaddūm-i mübārezet: teķaddūm bir bir mübārezet KA

⁴Daḥı: +T

⁵Meydān: -KA

⁶Bām-ı: nām-ı T

⁷Aḥsene: -KA

⁸A°dādan: -KA

⁹Mübārizi: neferi KA

¹⁰Yiñe tāz-meydān kerāmet ve: -KA; ve: -T

¹¹Bin: ibni HSA, BV

¹²Ḥāk: ḥāk-i helak R

¹³Ey amca beni anla.

¹⁴Şikāf: şikān HSA

¹⁵İtlāf: itlāķ T; itlāf BV

¹⁶Ḥazīne-i: +BV

kıllup me°zūnen meydāna girtüp niçe bed-kirdār-ı giriftārı hıbbāle-i şikār ve tu°me-i şimşir-i [18b] āb-dār idüp yigirmi zaḥm-ı müteḥammil olduḡdan soñra ol ḡaddārlaruñ hücum-ı °ammı ile mānend-i naḥl-i serv-endām¹ ḥıyābān-ı na°imde ḥıram itdi. Ba°dehu eṣaḥḥ-ı kavilde °Ömer bin °Alī mütaṣaddī-i emr-i ḥarb olup siḥām-ı intikām ile ḡürūh-ı² a°dāya inhizām ve ṣehbāz-ı şikārī gibi şufūf-ı zāḡ u zaḡnı tārūmār idüp süllem-i ṣehādete važ°-ı ḡadem kıldı. Ba°dehu °Osmān bin °Aliyyi'l-Murtażā ma°reke-ārā olup yemīn ü yesāra ol ciger-ḡüṣe-i Ḥaydār-ı Kerrār ḥamle-i ṣā°ıka-girdār itdükde şimşir-i āb-dārı ḥavfindan niçe menḥūs³ ḥāviye-i duzaḥa firār itdükden soñra, ol yaña tāz-meydān-ı ṣecā°at-i °aḡıbet mesken ve me°vāsı olan dārū'n-na°imde ḡarār itdi. Ba°dehu °Avn bin °Alī ṣirāne meydāna girüp ol daḥı cibillet-i pāk-i ḡıynetinde mevdū° olan aḥkām-ı⁴ ṣecā°ati icrā ile ṣerbet-çeṣ-i ḥayāt idi ve cür°a-keṣ-i ṣerāb-ı sermedī oldı.⁵ Ba°dehu °Abdullāh bin °Aliyyi'l-Murtażā ṣaf-der ol⁶ cünūd-ı merdūd-ı der-bedr⁷ idüp müsā°ade-i sā°id-i ṣehādet ile cennet-i a°lāya ṣā°id oldı. Pes-ez-ān növbet-i tecerru°-ı⁸ ṣehādet °Abbās bin °Alīye gelüp ol yegāne-i iḥvān-ı fermān imām-ı ins ü cān ile meydāna girüp ibtidā a°dāya nidā ve naṣıḥat u ḥayra da°vet ile ehl-i beyt-i nübüvvet⁹ için ḡatre-i āb ḡaleb itdükde *ḡavlihi te°ālā “ṣümme ḡasat ḡulūbuküm min bā°di zalike fehiye ke'l-ḥicareti ev eṣeddü ḡasveten ve inne mine'l-ḥicareti lemā yetefecceru minhu'l-enhār”*¹⁰ medlūlınca ḡecer midür bu ḡāle ḡān aḡlar iken ol saḥt-dillere eṣer itmeyüp imtinā° ḡöstermeleri ile Ḥazret-i °Abbās¹¹ vālā-cāh¹² girü ḥaymegāha ric°at itdükde nidā-yı *el-°aṣṣ el-°aṣṣ*¹³ zelzele-sāk-ı °arṣ olduḡın müsāḥede itmegın birḡaç meṣḡ ü maṡāra ile Furāta müteveccih ve °aḡabince Muḥammed bin Enes varup Furāta vāṣıl ve bir miḡdār āb-ı ḡoṣ-ḡüvār ile rücū°a müteveccih olduḡda ol °asesān-ı¹⁴ ṣeyāḡın seyr-i sedd-i rāḥ ve māni°ü'l-ḡayr olduḡlarında niçesinüñ¹⁵ ḡār-ı seylāb-ı fenā gibi¹⁶ ḡırmen-i vücūdın [19a] naṣıb-i

¹Serv-endām: ḡoṣ-endām KA

²ḡürūh-ı: ḡürūh-ı mekruh-ı R

³Menḥūs: menḥūs-ı rāyet-i menkūs T

⁴Aḡkām-ı: -HSA, -T

⁵Oldı: -KA

⁶Ol: olup KA

⁷Der-bedr: dār-ı bedr KA

⁸ṣerbet-i: +T

⁹Nübüvvet: -KA

¹⁰*Sonra bunun ardından kalpleriniz yine katılaştı. Taş gibi hatta daha katı oldu. Çünkü taş vardır ki içinden ırmaklar fışkırır. Taş vardır ki yarılr da içinden sular çıkar. Taş da vardır ki Allah korkusuyla (yerinden kopup) düşer. Allah yaptıklarınızdan hiçbir zaman habersiz değildir. (Bakara/74)*

¹¹Ḥazret-i °Abbās: Ḥazret-i İmām °Abbās BV

¹²Vālā-cāh: ḡüzide-sipās T

¹³Susuzluk, susuzluk

¹⁴°asesān-ı: °asīsān-ı T

¹⁵Niçesinüñ: niçesin KA, HSA, T

¹⁶Gibi: ve T

belā idüp °ākıbet ol şehzādeye¹ müded-res olan Muḥammed bin Enes ile ḳadem-nih-i ḳemen-i şuffe-i cennet-i a°lā oldular. Ba°dehu °Alī Ekber ibni² Ḥüseyn ḥāk-pāy-ı sa°adet-pīrā-yı pedere³ rūy-māl olup me°zūnen °inān-tāb-ı mu°asker olduḳda zāt-ı melekiyyü°ş-şıfātunda mevdu° olan isti°dād-ı Ḥüdā-dād-i⁴ şec°atın zuhūra getürmekle a°dāya fezā-yı⁵ zemīn-i raḥne-i sūzından teng ve niçesin dūzaḥa irsāl ile fāriḡ-ı cenk itdükdēn şoñra ḥayli zaḥm ile üftāde-i ḥāk olduḳda⁶ ḥazret-i imām irüşüp ḥaymegāḥa getürdükdē şerbet-i şehādeti nüş ve cennet-i a°lāda ḥurüş itdi. Ba°dehu tıfl-ı ma°şüm °Abdullāḥ ile mevsüm bir püser-i nīk aḥterin ḥazret-i imām⁷ eline alup ol bed-baḥtlara⁸ ḳarşu varup⁹ bir ḳatre āb taleb iderken nā-gāḥ bir sehm-i cān-gāḥ¹⁰ daḥı ol ma°şümüñ dehān-ı mübārekine işābet itmekle ol daḥı mürgān-ı¹¹ cennet-i a°lā ile¹² pervāza aḡāz itdi. Anuñla yetmiş iki nefer¹³ şühedā-yı Kerbelā resīde-i maḳām-ı itmām olup cümlesi ol maḥall-i¹⁴ cennet-i muḥaşşalda medfūn ve gencine-i civār-ı raḥmet-i raḥmānda maḥzūn oldılar. Ḥālā ḳurb-ı ḳabr-i ḥazret-i imāmda mezār-ı münevvere ve meşhed-i mu°aḥtarları ziyāretgāḥ-ı şıḡār u kibārdur.¹⁵

ZİKR-İ CEMİL-İ °ABDULLĀH BİN EBĪ AVFĪ RAḌİYA°LLĀHU

°ANH¹⁶

Şeref-yāb-ı şöḥbet-i ḥazret-i risālet-penāhī, kām-yāb-ı meclis-i aḳdes-i nübüvvet-i destgāhī, °aric-i süllem-i Ḥüdā °Abdullāḥ bin ebī Avfī, °raḏiya°llāhu°anh.¹⁷ Ebū İbrāḥīm ve ebū Muḥammed ile mükennā. Aşḥāb-ı kirāmdan olup vaḳ°a-i Uḥud ve Ḥayber ve Ḥuneyn vesāyir cihādda mesāī-yi meşküresi bedīd ve ḥazret-i nebīyy-i emīne mürīd iken¹⁸ resūlden şoñra mekfūfū°l°ayn olup Kūfeye rıḥlet ve sene-i seb°a ve şemānīnde Kūfede °azm-dār-ı āḥiret itmişdür. Şa°bā ve İsmāīl bin¹⁹ ebī Ḥālid ve

¹Şehzādeye: şehzāde kendüye T

²İbni: bin KA, HSA

³Pedere: pederde R

⁴Dād-i: -KA

⁵Fezā-yı: ḳazā-yı KA

⁶Olduḳda: olmaḡın T

⁷Ḥazret-i imām: imām T

⁸Bed-baḥtlara: baḥtlara KA

⁹Varup: urup T

¹⁰Cān-gāḥ: -KA

¹¹Mürgān-ı: -T

¹²Cennet-i a°lā ile: cennet-i a°lāya BV

¹³Nefer: nefis T

¹⁴Maḥall-i: -HSA

¹⁵Şıḡār u kibārdur: kibār u şıḡārdur R; Rıḏvānu°llāhi te°ālā °aleyhim ecma°in: +HSA

¹⁶Zıkr-i Cemīl-i °Abdullāḥ bin Ebī Üfī °raḏiya°llāhu °Anh: Zıkr-i Cemīl-i °Abdullāḥ bin Üfī °raḏiya°llāhu °Anh HSA, T;

¹⁷°raḏiya°llāhu °anh: °raḏiya°llāhu te°ālā °anh HSA; rad.BV

¹⁸İntıḳāl-i: +T

¹⁹Bin: ibni T

°Ömer Bin Mürre-i Esed ol şeyh-i nürānīden naql-i ḥadīṣ-i nebevī itdükləri Esmā'ü'r-Ricāldə nigāṣte-i yerā'a-i beyāndur.

ZİKR-İ CEMİL-İ °ABDULLĀH BİN YEZİD RAḌİYA'LLĀHU

°ANH

[19b] Pīṣrev ü ehl-i dīn, ṣāhib-i Resūl-i Emīn, şeyh-i ferīd, °Abdullāh bin Yezīd'raḍiya'llāhu °anh.¹ Ebū Mūsā ile mükennā. Sāl-i °ömrleri on yedi sene iken Ḥudeybiyede ḥazret-i risālet-penāhī ile olup Ṣoḥbet-i ḥazret-i sultān-ı rüz-ı² ṣefā'at ile müṣerref olan kirām-ı enāmdandır. Ba°dehu ibni Zübeyr'raḍiya'llāhu °anh³ tarafından ḥākim-i Kūfe iken dār-ı ğurūrdan müteveccih maḳām-ı sürūr⁴ olmağıla ol ḥāk medfen-i vücūd-ı pākırları olup püser-i vālā-güherleri Mūsā ve Ebū Bürde ve °Udayy ibni⁵ Ṣābit ve Şu°bī ol zāt-ı nürānīden rivāyet-i ḥadīṣ-i nebevī itdükləri kitāb-ı merḳūmda mersūm ve İstī°ābda Ḥazret-i °Alī ile vaḳ°a-i Cemel ve Şıffīn ve Nehrevānda ma°an olduğı dahı resīde-i taḥḳīḳdür.⁶

ZİKR-İ CEMİL-İ °ABDU'RRAḤMĀN BİN EYDİ'L-ḤUZĀ'İ

RAḌİYA'LLĀHU °ANH⁷

°Āric-i me°āric-i hüdā, sālīk-i mesālīk-i teḳā,⁸ ādāb-ı⁹ ṣer°-i metīne rā°ī, °Abdurraḥmānū'l-Ḥuzā'ī, ṣeref-i ṣoḥbet-i risālet penāhī ile müṣerref olup ba°dehu Kūfede sākin ve ḥilāfet-i °Aliyy-i ḥüb-ḥaṣletde Ḥorāsān ḥükümetine nāyil olduğdan ṣoñra ğirü Kūfede civār-ı raḥmet-i raḥmāna vāṣıl olup ol ḥāk pāk-i cevher-i vücūdları ile ṣeref-nāk oldu. Ekṣer rivāyetleri Ḥazret-i İmām-ı °Ömer-i Fārūḳ¹⁰ ve Übeyy bin¹¹ Ka°b 'raḍiya'llāhu°anhumādan olup kelām-ı kerāmet-nizām-ı Fārūḳ-ı °Azamda °Abdurraḥman bin Eydi "mimmen refecahu'llāhu bi'l-Ḳur°ān"¹² vārid olduğı İstī°ābda reside-i beyāndur ve¹³ püser-i nīk aḥterleri Sa°īd ve °Abdullāh ve Muḥammed bin

¹°RADİYA'LLĀH °anh: rad. R

²Rüz-ı: dīvan KA

³°raḍiya'llāhu °anh: rad. R,BV; °RADİYA'LLĀH te°ālā °anh HSA

⁴Maḳām-ı sürūr: tamām- sürūr T

⁵İbni:bin KA, HSA, T

⁶°raḍiya'llāhu te°ālā °anh ve arḍāh +HSA

⁷Zīkr-i Cemīl-i °Abdu'rraḥmān bin Eydi el-Ḥuzā'ī 'raḍiya'llāhu °Anh:Zīkr-i Cemīl-i

°Abdu'rraḥmānū'l-Ḥuzā'ī 'raḍiya'llāhu °Anh KA, HSA; Zīkr-i Cemīl-i °Abdu'rraḥmān bin el-Ḥuzā'ī Raḍ.T; Zīkr-i Cemīl-i °Abdu'rraḥmān bin Eydi el-Ḥuzā'ī Raḍ.BV

⁸Teḳā: taḳvā HSA

⁹Ādāb-ı: de°b KA

¹⁰Ḥazret-i İmām-ı °Ömer-i Fārūḳ: Ḥazret-i °Ömer-i Fārūḳ T

¹¹Ebī: +KA

¹²O adam Kur'an'la yükseldi.

¹³Ve: dü KA, HSA, T

ebî¹ el-Mecālîd ol zāt-ı kudsîden naql-i hadîş-i nebevî itdükleri kitâb-ı mezkûrda ziyet-bahş-ı suşûrdur.²

ZİKR-İ CEMİL-İ ʿADİYY BİN HÂTEM RAĞİYA'LLÂHU ʿANH³

Sütüde-şîfât, müstecmi'ü'l-kemâlât, memdüh-ı ümem, ʿAdiyy bin⁴ Hâtem, ʿrađiya'llâhuʿanh.⁵ Ebû Tarîf ile mükennâ olup şohbet-i Hâzret-i Resûl-i müctebâ ile pā-nihâde-i pāye-i aʿlâ olduğdan soñra bir gün ol vālā-cāh-ı huşûr-ı ʿizzet-mevfûr-ı⁶ ʿÖmer-i Fārûka gelüp “Beni bilür misin?” diyü istiḥbâr itdükde “*Keyfe lâ-arifuke ve evvelü şadaqatin beyyadat veche⁷ Resûli'llâhi ʿaleyhim⁸şadaqatu Tayy⁹. Arifuk âmente iz keferü ve akbelte [20a] iz edberü ve vaffeyte iz gadervü*”⁹ diyü nevâzişdâr-ı sitâyişleri olduğları İstîʿâbda resîde-i beyândur. Kûfede sâkin ve¹⁰ rûz-ı Cemelde Hâzret-i ʿAlî tarafında iken dîde-i enverleri Muşâb ve Şiffîn ve Nehrevân vaqʿalarında dağı hâzret-i imâmuñ hem-tarîki ve yâr-ı¹¹ şefîki olup sene-i sebʿa ve sittinde Kûfede yüz yigirmi sene sinn¹² ile maḥmil-bend-i sarây-ı ʿuqbâ olmışlardur. Kays bin ebî Hâzım ve ʿAbdullâh bin Maʿkıl ve Şaʿbî ve ğayrihi ol şeyḥ-i nûrâniden naql-i hadîş-i nebevî itdükleri kitâb-ı mezkûrda feşâhat-bahş-ı ʿibâret suşûrdur.¹³

ZİKR-İ CEMİL-İ ʿUQBÊ BİN ʿAMR RAĞİYA'LLÂHU ʿANH¹⁴

Pîşvâ-yı ehl-i dîn, zeyn-i aşḥâb-ı güzîn, ʿâlî-kadr-ı Hâzret-i ʿUkbe bin ʿAmr, ʿrađiya'llâhuʿanh.¹⁵ ʿİdâd-ı aşḥâb-ı güzînden maʿdûd ve ʿAkabe-i Şāniyede ve Uḥudda rikâb-ı hümayûn-ı nebiyy-i emînde mevcûd ve baʿzî kavilde Bedrîler ile dağı maḥşûb ve kemâl-i ʿizz u vaqâr ile ârâste ve tamâm-ı kemâl u fażl ile¹⁶ pîrâste olup ferzend-i dil-bendleri Beşîr ve ʿAbdullâh bin Yezîdi'l-Enşārî Ve Muḥammed bin

¹ Ebî: -T

² ʿrađiya'llâhu teʿâlâ ʿanh: +HSA

³ Zîkr-i Cemîl-i ʿAdiyy bin Hâtem ʿrađiya'llâhu ʿAnh: Zîkr-i Cemîl-i ʿAdiyy ibni Hâtem ʿrađiya'llâhu Teʿâlâ ʿAnh HSA

⁴ Bin: ibni KA

⁵ ʿrađiya'llâhu ʿanh: ʿrađiya'llâhu teʿâlâ ʿanh HSA

⁶ ʿİzzet-mevfûr-ı: ʿizzet-mür BV

⁷ Veche: ve cediti T

⁸ Resûli'llâhi ʿaleyhim: Resûli'llâhi şalla'llâhi ʿaleyhi ve sellem HSA

⁹ *Seni nasıl tanımiyorum? İlk sadakayı peygamberimiz Tay kabilesine verdi. Bundan dolayı peygamberimizin yüzü aydınlandı. Ben seni tanıyorum. Onlar Allaha küfrederken sen iman ettin. Onlar giderken sen geldin. Onlar söz dinlemediler sen dinledin.*

¹⁰ Ve: +T

¹¹ Yâr: -KA

¹² Sinn: ser T

¹³ Suşûrdur: meşûrdur T; ʿrađiya'llâhu ʿanh: +HSA

¹⁴ Zîkr-i Cemîl-i ʿUkbe bin ʿAmr ʿrađiya'llâhu ʿAnh: Zîkr-i Cemîl-i ʿUkbe ibni ʿÖmer ʿrađiya'llâhu Teʿâlâ ʿAnh HSA; Zîkr-i Cemîl-i ibni ʿUkbe bin ʿAmr Rağ.T

¹⁵ ʿrađiya'llâhu ʿanh: ʿrađiya'llâhu teʿâlâ ʿanh HSA

¹⁶ Fazl ile: fazl birle T

°Abdullāh bin Yezīdi'l-Enşārī¹ ve ğayrihi kendüden rivāyet-i ehādīs-i pür-ḥikmet itmişlerdür. ²Vaḳ'a-i Şıffinde ḥilāfet-i Ḥazret-i °Aliyy-i velīde Kūfede ḳāyim-i maḳām ḥazret-i imām olup sene-i ihdā ve ḳīle işneyn ve erba'inde mihmān-ı °illiyyīn olmağıla ol ḥāk medfen-i cism-i pākları olduğı kitāb-ı merḳūmda mersūmdur.³

ZİKR-İ CEMİL-İ °AMR BİN ḤARİŞ RAḌİYA'LLĀHU °ANH⁴

Perverde-i nevāziş-i resül-i müctebā, nazar-kerde-i Ḥazret-i Muḥammedü'l-Muştafā, °Amr bin Ḥarīş. Ebū Sa'īd ile mükennā olup °ālem-i şebābda şeref-yāb-ı iltifāt-ı sultān-ı risālet olduḳda mübārek dest-i kerem-peyvestleri ile ol maḥdūmuñ ser-devlet-eşerlerin mesh u bereket ile du°a buyurdukları resīde-i taḥḳīḳdür. Ba°dehu imāret-i Kūfeye nāyil olup sene-i ḥamse ve şemānīnde mürġ-ı rūḥ-ı ḳudsī-nişānları pervāz-ı ḳuşūr-ı cennāt⁵ itmekle ol ḥākde cevher-i vücūdları, mānend-i dürr-i meknūn medfūn olup [20b] püser-i pāk-güherleri Ca°fer ve İsmā'īl ibni⁶ ebī Ḥālīdve ğayrıları ol ehl-i yakīnden naḳl-i ḥadīs-i nebiyy-i emīn itdükleri Esmā'ü'r-Ricāldede nigāşte-i ḳalem-i iclāldür.⁷

ZİKR-İ CEMİL-İ SEHL BİN ḤANİF 'RAḌİYA'LLĀHU °ANH⁸

Sipihri kerāmete mihr-i sāti°, üç vilāyete bedri lāmi°, şaḥib-i meşreb-i laṭif, Ḥazret-i Sehl bin Ḥanīf, 'raḳiya'llāhu°anh.⁹ Ebū Şābit ile mükennā. Sīr-āb-ı zülāl-i şoḥbet-i ḥazret-i nebiyy-i emīn ve mültefet-i °ināyāt-ı seyyidü'l-mürselīn olup zamān-ı risālet-penāhīde vāḳi° olan ğazā vü cihād, ḥuşūşan vaḳ'a-i Bedrde çābük-süvār-ı meydān-ı şecā°at ve rezm-ārā-yı cür°et ü casāret ve yevm-i Uḥudda eşref-i benī-ādem ile şābit-ḳadem olan ğuzāt-ı ḳudsī-simāt °idādında ma°dūd olup ol vaḳ'ada¹⁰ tīr-endāzī olduḳça ḥazret-i resül-i ekrem “*nebbilū sehlen fe-innehu sehlan*”¹¹ diyü ol merd-i reşīdi te°yīd eyledüğü İstī°ābda resīde-i taḥḳīḳdür. Ba°dehu ḥilāfet-i °Aliyy-i a°lā-güherde¹² vālī-i Medīne-i resül-i kibriyā ve ḥākim-i Fāris olup müddet-i medīde müşāḥib-i ḥazret-i imām-ı müşārün ileyh olduḳdan şoñra sene-i

¹ Ve Muḥammed bin °Abdullāh bin Yezīdi'l-Enşārī: -KA, -BV

² Ḥazret-i imām: +KA

³ °raḳiya'llāhu °anh: +HSA

⁴ Zīkr-i Cemīl-i °Amr bin Ḥarīş 'raḳiya'llāhu °Anh: Zīkr-i °Amr bin Ḥarīş Raḳ.T

⁵ Cennāt: cinān KA, BV, T

⁶ İbni: bin KA, HSA, T

⁷ İclāldür: celāldür T; 'raḳiya'llāhu te°ālā °anh +HSA

⁸ Zīkr-i Cemīl-i Sehl bin Ḥanīf 'raḳiya'llāhu °Anh: Zīkr-i Sehl ibni Ḥanīf 'raḳiya'llāhu Te°ālā °Anh HSA

⁹ °raḳiya'llāhu °anh: 'raḳiya'llāhu te°ālā °anh HSA; raḳ.BV

¹⁰ Vaḳ'ada: def°ada HSA

¹¹ *Oku yaya iyi yerleştire ki kolay gitsin.*

¹² A°lā-güherde: a°lāda HSA; a°lā-güher T

semān ve şelāsīnde¹ çemen-zār-ı cināna² vazc-ı kadem kılmagıla hazret-i imām namāzın³ kıilup arz-ı Kūfede günūde^o mehd-i rāhat olduđı kitāb-ı mezkūrda revnaķ-baħş-ı suṭurdur.⁴

ZIKR-İ CEMİL-İ SÜVEYD BİN MUĞARRİN ‘RAĞİYA’LLĀHU ‘ANH

Serv-i bāğ-ı şöhet, gül-i gülzār-ı uĖuvvet, tarīķ-i hūdāya mu‘lin, Süveyd bin MuĖarrin, ‘rađiya’llāhu‘anh.⁵ Ebū ‘Alī ve ebū ‘Amr ile mükennā. Şöhet-i risālet-penāhī ile ‘āric-i ma‘āric-i ma‘ālī ve meclis-i aķdes-i nübüvvet-i destgāhī birle sīr-āb-ı feyz-i kudsī olup püser-i ‘ālī-güherleri Mu‘āviye ve cümle Kūfiyyīn ol ehl-i dīnden kelām-ı mu‘ciz-nizām seyyidü’l-enām naķl⁶ ü rivāyet idüp Kūfede ‘ālem-i vücūddan ģareket-i⁷ menzil-i ģayāt-ı sermedīye rıĖlet itmekle ol ģāk cevher-i vücūd-ı pāklarına medfen-i raĖmet-i mekmen olduđı kitāb-ı merķūmda mersūmdur.⁸

[21a]

ZIKR-İ CEMİL-İ ĖARZĀ BİN KA‘B ‘RAĞİYA’LLĀHU ‘ANH’

Sīr-āb-ı zülāl-i şöhet-i risālet-penāhī, ķām-yāb-ı meclis-i nübüvvet-i destgāhī, hidāyet-i kesb, Ėarzā bin Ėa‘b, ‘rađiya’llāhu‘anh.¹⁰ Vaķca-i UĖudda ģazır ve fī-mā ba‘d vākīc^c olan cihād u ģazavātta rikāb-ı hümāyūn-ı nebiiyy-i emīnde bulunup. Sene-i şelāşe ve ‘aşerede Ėazret-i Fārūķ-ı ‘Azam ehl-i Kūfeye ta‘līm-i mesāyil-i şer‘iyye iĖün ol ehl-i dīni irsālden¹¹ şöıra memleket-i Rey ol sipeh-sālārūn serdārūđı ile feth ü teshīr olduđı eşaĖĖ-ı aĖbār u taķrīrdür. Ba‘dehu ģilāfet-i ‘Aliyy-i velīde ģākim-i Kūfe ve her sefer ü ģazarda imām-ı ‘ālī-maķāmuñ refīķ ü şadıķı olup. Kemāl-i ilm ü taķvā ve tamām-ı şıdķ u hūdā ile ferīd-i zamāne bir fāzıl-ı yegāne idi. ‘Āmir bin Sa‘di’l-Becliyy ve ‘Alī bin Rabīc^c ve Şa‘bī ol fāyıkdan naķl-i

¹ Bu dār-ı ģamdan +T

² Cināna: ģayāta BV

³ Namāzın: namāz T

⁴ ‘rağiya’llāhu te‘ālā ‘anh ve arzāh +HSA; va’llāhu a‘lem +BV

⁵ ‘rağiya’llāhu ‘anh: Rad. R; ‘rağiya’llāhu te‘ālā ‘anh HSA

⁶ Naķl: fāzıl HSA

⁷ Ėareket-i: ģareket ve T

⁸ ‘rağiya’llāhu te‘ālā ‘anh ve arzāh +HSA

⁹ Zīkr-i Cemīl-i Ėarzā bin Ka‘b ‘rağiya’llāhu ‘Anh: Zīkr-i Ėarza ibni Ka‘b ‘rağiya’llāhu Te‘ālā ‘Anh HSA; Zīkr-i Ėarza bin Ka‘b ‘rağiya’llāhu ‘Anh T

¹⁰ ‘rağiya’llāhu ‘anh: ‘rağiya’llāhu te‘ālā ‘anh HSA

¹¹ İrsālden: irsālinden T

hadīs-i nebiyy-i şādık idüp Kūfede terk-i dār-ı fenā ve °azm-i sarāy-ı °ukbā itmekle ol hāk pāk-i vücūd-ı şerīfleri ile şeref-nāk olduğı kitāb-ı mezkūrda resīde-i beyāndur.¹

ZİKR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ MUHAMMED BİN HATİB

‘RADİYA’LLĀHU °ANH²

Feyz-yāb-ı sehāb-ı şöhet-i nebiyy-i emīn, sīr-āb-ı şarāb-ı °ilm u yaķīn, a°māl-ı hayra rāğıb, Muḥammed bin Hātīb, ‘RADİYA’LLĀH °anh. Ba°zı rivāyetde ibtidā° ism-i resūl-i nebiyy-i kerīm ile müsem mā olmuş, ol zāt-ı Maḥmūdū’ş-şıfātudur. Ebū İbrāhīm ve ebū’l-Kāsım ile mükennā. Yegāne-i devrān ve efzal-ı zamān,³ velādet-i keşiretü’l-berekātı Hābeşde vāki° olup rikāb-ı hümāyūn, ḥazret-i resūl rub°-i meskūnda mesā°ı-yi meşküre ve ḥıdemāt-ı ğayr-ı maḥşüreleri bedīd olduğdan soñra sene-i erba°a ve seb°inde Kūfede dār-ı beķāya muntaķil olup ol hāk vücūd-ı pākı ile şeref-nāk oldu. Püser-i pāk-güherleri İbrāhīm ve Semmāk bin Ḥarb ol cenāb-ı me°ālī-nişābdan eḥādīs-i nebevī naķl itdükleri kitāb-ı mezkūrda revnaķ-efzā-yı ebvābdur.⁴ Rivāyet-i⁵ İstī°āb daḥı bu vech üzre zīnet-baḥş-ı kitābdur ki Muḥammed bin Hātīb vālide-i [21b]mükerremeleri ile Hābeşden Medīneye mürāca°at itdükleri gicede eline bir miķdār ta°ām-ı germ işābet idüp suḥte itmekle vālidesi o tıfl-ı za°ıfi dārū’ş-şifā-yı İlāhī olan destġāh-ı nübüvvet-penāhiye arz itdükde ol şefī°u’l-ümmet kāşifü’l-ġammet mesh-i re°s ve du°ā-yı ḥayr ile nevāziş idüp lu°āb-ı deḥān-ı mübarekinden dehen ü dest-i suḥtesin⁶ teşrīf itdükden soñra “*Ezhibi’l-bāse rabbe’n-nāsi işfi ente’ş-şāfi lā-şifā°e illā şifā°uk şifā°en lā-yüġādiru saķamen*”⁷ diyü ruķye buyurduķları sā°at resīde-i şöhet oldılar. ‘rağiya’llāhu°anh.⁸

ZİKR-İ CEMİL-İ VEHB BİN °ABDULLĀH °RADİYA’LLĀHU

°ANH⁹

Tābi°-i ṭarīķ-i hidāyet, refīķ-i Muḥammediyye, müteḥallik-ı aḥlāķ-ı ḥamīde-i Aḥmediyye, vālā-cāh Vehb bin °Abdullāh, ‘rađiya’llāhu°anh.¹ Ebū Cuḥayfe ile

¹‘rağiya’llāhu te°ālā °anh ve arzāh HSA

² Zīkr-i Cemīl-i Ḥazret-i Muḥammed bin Hātīb ‘rağiya’llāhu °Anh: Zīkr-i Ḥazret-i Muḥammed bin Hātīb ‘rağiya’llāhu °Anh HSA; Zīkr-i Cemīl-i Ḥazret-i Muḥammed bin Hātīb Rağ.BV

³Efzal-ı zamān: fāzıl-ı zamān KA, BV

⁴Ebvābdur: ebvābdı T

⁵Rivāyet-i: -BV

⁶Dehen ü dest-i suḥtesin: dest-i suḥtesin KA, HSA

⁷*Ey insanların Rabbi, hastalık gitsin. Sen şifa ver. Senden başka şafi olan yoktur. Bu şifadan sonra hastalık gelmesin.*

⁸‘rağiya’llāhu te°ālā °anhR; ‘rağiya’llāhu te°ālā °anh ve arzāh āmīn HSA; ‘rağiya’llāhu te°ālā °anh ve arzāh T; ‘rağiya’llāhu °anh BV

⁹ Zīkr-i Cemil-i Vehb bin °Abdullāh ‘rağiya’llāhu °Anh: Zīkr-i Cemil-i Vehb bin °Abdullāh ‘rağiya’llāhu T

mükennâ olup. Ol kām-kār-ı aşhābuñ şığārındandır.² Kemāl-i şadākat ile ma°rūf ve tamām-ı °iffet birle mevşūf olmağın. Hılāfet-i °Aliyy-i velīde hıfz u hisāb-ı beytü’l-māla me°mūr olup ve cemī°-i sefer ü hāzarda hāzret-i³ imām-ı müşārün ileyhūñ yār u şadīki ve hem-rāh-ı refīki⁴ olup ferzend-i dil-bendi °Avn ve İshākü’s-Sebī ve ğayrı ol vālā-makāmdan naql-i kelām-ı mu°ciz-nizām-ı seyyidü’l-enām idüp sene-i erba°a ve sebīnde müteveccih-i °illiyīn olmağıla hāk-i Kūfe vücūd-ı pāklarına medfen-i rahmet-i mekmen⁵ olduğı kitāb-ı mezkūrda resīde-i beyāndur. İstī°abda bu dahı revnaķ-baħş-i ebvābdür ki ittifākan bir gün⁶ Hāzret-i Vehb-i ferīd ziyāde tenāvül-i tezeyyüd ile huzūr-ı fāyizu’n-nūr-ı risālet-penāhiye gelüp ğafleten teceşşī itmekle ol ṭabīb-i rūh-perver “*ikfuf evihbis °aleyke ceşeeke yā Ebā Cuhayfe fe-inne ekşere’n-nāsi şebe°an fi’d-dünyā atvaluhum cū°an yevme’l-ķiyāme*”⁷ diyü fermān buyurmağıla Ebū Cuhayfe rüşen-i zamīr-i nāşihat-pezīr olup müddet-i °ömründe ta°āmdan sīr olmaduğundan ğayrı °aşā° itse ğadā itmeyüp ğadā itse °aşā itmez idi. ‘raḍiya’llāhu°anh.⁸

ZİKR-İ CEMİL-İ EL-EŞ°AŞ BİN ҚAYS ‘RAḌIYA’LLĀHU °ANH

[22a] Hidāyet-i Muḥammedīyye ile mühtedī, āşār-ı Ahmedīyyeye muḳtedī, ḳudsī meşreb, el-Eş°aş bin Қays bin Mu°diyy-i Kerb. Ebū Muḥammed ile mükennā. Қavmi mābeyninde re°īs ve Hāzret-i Resūle enīs olup sene-i °aşerede riyāset vefd-kende ile hāk-pā-yı şeref-fezā-yı Hāzret-i⁹ Resūlu’llāha rü-māl olduķda kendünūñ ve ḳavminūñ İslāmından¹⁰ haber virmişdür. Ba°dehu intikāl-i hāzret-i nebiyy-i emīnde ḫelecān-ı cān ve tesvīl-i şeytān ile ṭaraf-ı irtidāda māyil iken hılāfet-i Hāzret-i Şiddīķ hidāyet-i şiddīķde taḫşīl-i yaķīn ile İslāmı metīn olmağıla memdūh-ı aşhāb ve maṭbū°-ı aḫbāb olup. Hāzret-i Sa°d-ı Es°ad ile °inān-tāb-ı¹¹ Irāķ olmağıla Kādisiyye ve Medāyin ve Nihāvend vaķ°alarında mesā°i-yi meşķüresi bedīd olduķdan soñra Kūfe-i süknā ve sene-i erba°inde rūh-ı pūr-fütūḫları °āzim-i cennet-i a°lā olduķda Hāzret-i Ḥasan bin °Alī¹² namāzın ḳılup ol hāk medfen-i cism-i pākları olduğı ve

¹ ‘raḍiya’llāhu °anh: ‘raḍiya’llāhu te°ālā °anh HSA

² Şığārındandır: kirāmındandır HSA

³ Hāzret-i: -T

⁴ Hem-rāh-ı refīki: hem-rāh-ı ve refīki T

⁵ Memkmen: mümekken KA, T

⁶ Bir gün: -KA

⁷ *Ey Ebu Cuhayfe, ya tut ya da çıkarma. Çünkü insanlardan dünyada en tok olanlar kıyamet gününde en aç olacaklar.*

⁸ ‘raḍiya’llāhu °anh: ‘raḍiya’llāhu te°ālā °anh KA, HSA, BV; ‘raḍiya’llāhu °anh ve arzāh T

⁹ Hāzret-i: -R

¹⁰ İslāmından: selāmından T

¹¹ Memdūh-ı aşhāb ve maṭbū°-ı aḫbāb olup Hāzret-i Sa°d-ı Es°ad ile °inān-tāb-ı: -KA

¹² Hāzret-i Ḥasan bin °Alī: Hāzret-i Ḥasan bin °Alī rad. T

hayli tâbi¹in ve ekâbir-i dîn ol ehl-i yakînden rivâyet-i hadîs-i nebiyy-i emîn itdükleri Esmâ²ü'r-Ricâlde nigâşte-i kalem-i beyândur.

ZİKR-İ CEMİL-İ UHBÂN BİN ÜVEYS 'RAĞİYA'LLÂHU °ANH¹

Şeref-yâfte-i şöhet-i risâlet-penâhî, sîr-âb-ı lütf-ı nübüvvet destgâhı, bülend-mekân, Hâzret-i Uhbân.² Hudeybiyede aşhâb-ı bey³at-ı şecereden olup kudret-i Hüdâ ve mu⁴cize-i nebiyy-i müctebâ ile bir zîb³ kendüler ile mükâleme ve İslâma tergîb itmegin şeref-i İslâm ile müşerref ve aşhâb-ı kirâm mâbeyninde benâm olmuşdur. Kûfede sene-i sitte ve mi⁵ede rûh-ı revânları °âzim-i cinân olup ol hâk medfen-i cism-i pâkları olduğı kitâb-ı mezkûrda meştûrdur.⁴

ZİKR-İ CEMİL-İ BERRÂ BİN °AZİB 'RAĞİYA'LLÂHU °ANH

Revnağ-ı manzûme-i aşhâb-ı kirâm, yekke-i beyt-i kaşîde-i etbâ⁶ u enşâr-ı °izâm, ahlâğ-ı hamîde ve ef⁷âl-i pesendîdeye câlib, Berrâ bin °Azib.⁵ Ebû °İmâre ile mükennâ ve vağ⁸a-i Hândeğ ve sâyir gazâ vü cihâdda hâzret-i resûl-i kibriyâ ile ma⁹an olup memleket-i Rey ol serdâr-ı ekremüñ tedbîri ile resîde-i fetğ ü teshîr olunduğından⁶ gayrı [22b] esedu'llâhi'l-gâlib °Alî bin⁷ Ebî Tâlibüñ refîğ-i şadîki⁸ olmağıla vağ⁹a-i Cemel ve Şiffîn ve Nehrevânda ol imâm ile ma⁹an olup hayli aşhâb-ı hadîs ol re¹⁰îsden nağl u rivâyet itmüşlerdür. Muşab bin Zübeyr eyyâmunda Kûfede mihmân-ı °âlem-i a¹¹lâ olmağıla ol hâk mağzen-i nağd-i vücûd-ı pâkları olduğı kitâb-ı merkûmda mersûmdur.

ZİKR-İ CEMİL-İ CÂBİR BİN SÜMRE 'RAĞİYA'LLÂHU °ANH⁹

Sîr-âb-ı feyz-i şöhet-i nebiyy-i emîn, hem-râz-ı meclis-i enfes-i seyyidü'l-mürselîn, kerâmet-i şöhre, Câbir bin Sümre.¹⁰ Ebû °Abdullâh ile mükennâ. Hâzret-i Sa¹¹d bin ebî Vağğâsuñ hemşîre-zâdesi bir merd-i mağmûdu's-şifât, kudsi-simât olup Semmâk bin Harb ve °Âmirü's-Şa¹²bî ve Haşîn bin °Abdurrahman ve gayrihi ol vâlâ-câhdan nağl-i hadîs-i hâzret-i nübüvvet-i destgâh idüp sene-i erba¹³a ve seb¹⁴inde

¹ Zîkr-i Cemîl-i Uhbân bin Üveys 'rağiya'llâhu °Anh: Zîkr-i Cemîl-i Uhbân ibni Üveys 'rağiya'llâhu °Anh HSA; Zîkr-i Cemîl-i Uhbân bin Üveys °Aleyhi'r-Rağme T

² 'rağiya'llâhu °anh: +HSA

³ Zîb: zi³b KA, T

⁴ 'rağiya'llâhu te⁴âlâ °anh: +HSA

⁵ Berrâ ibni °Azib: Berrâ bin °Azib 'rağiya'llâhu te⁵âlâ °anh HSA; Berrâ ibni °Azib KA

⁶ Olunduğından:olduğından KA, HSA, BV

⁷ İbni: bin KA

⁸ Refîğ-i şadîki: refîğ ve şadîki T

⁹ Zîkr-i Cemîl-i Câbir bin Semre 'rağiya'llâhu °Anh: Zîkr-i Cemîl-i Câbir bin Semre 'rağiya'llâhu °Anhumâ T

¹⁰ 'rağiya'llâhu °Anh: +T

Küfede ol t̄ayir-i evc-i yakīn pervāz-ı kuşūr-ı hūr-i ʿin itmekle ol hāk, medfen-i cism-
i vücūd-ı pākırları olduđı kitāb-ı mezkūrda mestūrdur.

ZİKR-İ CEMİL-İ HĀLİD BİN ʿARFAZA ʿRAĐİYAʿLLĀHU ʿANH

Şeref-yāb-ı şöhet-i şultān-ı enbiyā, sīr-āb-ı şarāb-ı¹ hikmet-i iktisāb-ı resūl-i
kibriyā, ŞeyhHāmid Hāzret-i Hālid, ʿrađiyaʿllāhuʿanh.² Hālīf-i benī-Zühre ve ʿidād-ı
Kūfīler ile maʿdūd olup İslāmuñ ekāsire ile vākīʿ olan vaqʿa-i Kādisiyyede Hāzret-i
Saʿd-ı Esʿad ʿazīz müşārün ileyhi serdār-ı ʿasker nuşret-i müʿeşşir idüp hıdemāt-ı
İslāmiyede mesāʿī-yi meşküresi bedīd olmuşdur. Ebū ʿOşmānūʿl-Hindī ve ʿAbdullāh
bin Yesār ve ğayra ol ʿālī-miķdārdan rivāyet-i hadīs-i nebiyy-i sipihr-iķtidār idüp
sene-i sittinde Küfede dār-ı ğurūrdan mihmān-sarāy-ı sūrūr olmađıla ol hāk, medfen-i
vücūd-ı³ pākırları olduđı ʿibāret-i Esmāʿüʿr-Ricāldede mānend-i berāʿat-i istihlāldür.⁴

ZİKR-İ CEMİL-İ ZEYD BİN ERĖAM ʿRAĐİYAʿLLĀHU ʿANH⁵

Merd-i meydān-ı kerāmet, mihr-i sipihr-i velāyet, şāhib-i eşref-i benī-ādem,
Zeyd bin ErĖam, ʿrađiyaʿllāhuʿanh.⁶ Ebū ʿÖmer⁷ ile mükennā. Şöhet-i hāzret-i
resūl-i kibriyā ile resīde-i maķām-ı aʿlā olup memdūhuʿn [23a] -nās⁸ İbni⁹ ʿAbbās ve
tarīķ-i hüdāya sālīk Enes bin¹⁰ Mālīk ve şāhib-i takvā Muħammed bin Kaʿb ve¹¹ İbni
Ebī Leylā ol hikmet-i nātıķdan naķl-i kelām-ı nebiyy-i¹² şādık idüp ʿidād-ı
Kūfiyyinde maʿdūd sene-i sitte ve sittinde rüh-ı pūr-fütūhları ʿilliyyine şuʿūd itmekle
Kūfe-zemīn hadiķa-i¹³ cennet-i ķarīnleri olduđı¹⁴ Esmāʿüʿr-Ricāldede resīde-i
taħķīķdür. İstīʿābda rivāyet-i Tefsīr-i Ebī Cüreyyh ve Tefsīr-i Hāsan ile mübeyyendür
ki münafīķinden ʿAbdullāh bin¹⁵ Übeyy İbni¹⁶ Selūlūñ “*le-in recaʿnā ileʿl-medīneti*

¹Şarāb-ı: lūtf-ı KA

²ʿrađiyaʿllāhu ʿanh: ʿrađiyaʿllāhu teʿālā ʿanh HSA

³Vücūd-ı: +R

⁴ʿrađiyaʿllāhu teʿālā ʿanh: +HSA

⁵Zīkr-i Cemīl-i Zeyd bin ErĖam ʿrađiyaʿllāhu ʿAnh: Zīkr-i Cemīl-i Zeyd ErĖam ʿrađiyaʿllāhu ʿAnh
KA

⁶ʿrađiyaʿllāhu ʿanh: Rad. R; ʿrađiyaʿllāhu teʿālā ʿanh HSA

⁷ʿÖmer: ʿAmr HSA

⁸Beyne: +KA

⁹İbni: bin T

¹⁰Bin: İbni T

¹¹Ve: -HSA, -T

¹²Naķl-i kelām-ı nebiyy-i: naķl-i kelāmını KA

¹³Hadiķa-i: merķad-i KA; medfen-i T

¹⁴Olduđı: olduķları KA

¹⁵Bin: İbni KA

¹⁶İbni: bin KA, HSA, T

*leyuhricenne'l-e'azzu minhe'l-ezell'*¹ medlül² olan kavlini Hazret-i Zeyd³ bî-kayd piş-gâh-ı risâlet-penâhda maqâm-ı arza resîde itdükde °Abdullâh bin Übeyy tekzîb itmekle ol şiddîk-i şıdk-refîkuñ taşdıq-i maqâlî için ayet-i kerîme nâzil olmağın. Hazret-i Şiddîk-i Ekber ve Hazret-i °Ömer-i °adâlet-güster kendülerine tebşîr⁴ itdüklerinden⁵ gayrı hazret-i resûlden dağı h'âhişleri üzre maşhar-ı nevâziş oldılar. Hikâyet-i mezkûre gazve-i benü'l-Muştalak ve ba'zısında⁶ Tebukde vaqi° olduğı tevârihde muşarrahdur.

ZİKR-İ CEMİL-İ ZEYD BİN HÂLİD 'RAĞİYA'LLÂHU °ANH

Naqdine-i gencîne-i iclâl, netîce-i mükaddemât-ı kemâl, keşîrû'l-mahâmid Zeyd bin Hâlid.⁷ Ebû Talhâ ve ebû °Abdurrahmân ile mükennâ ve şâhib-i resûl-i kibriyâ olup enfâs-ı nefîs ve nuḡk-ı mu°ciz-enîs hazret-i risâlet-penâhîden şudûr iden kelîmât-ı hikmet-âyâtı °Abdullâh bin⁸ °Ubeydullâh⁹ ve °Aḡa bin¹⁰ Yesâr ol °âlî-mikdârdan rivâyet itmişlerdür. Havâşş-ı aşhâb-ı °alîden olmağıla Şıffinde ma°an olup ene-i şemân ve seb°inde Kûfede¹¹ bu şeş-der-i fenâdan heşt-der-i sarây-ı¹² mürtehil olmağıla ol hâk, medfen-i cism-i pâkları olduğı kitâb-ı mezkûrda meşûrdur.

ZİKR-İ CEMİL-İ SA°İD BİN HÂRİŞ 'RAĞİYA'LLÂHU °ANH¹⁴

Netice-i gencîne-i vücûd, kıble-i ehl-i şühûd, Hazret-i Sa°id-i ferîd. Şâhib-i resûl-i kerîm, hem-meclis-i beniyy-i hâlîm olup sâl-i °ömrleri on beş sene iken fetih-i belde-i Beytu'llâhi'l-Harâmda [23b] rikâb-ı hümâyûn hazret-i risâlet-penâhîde guzzât-ı müslimîn ile olup ba°dehu Horâsân gazâsında dağı niçe mesâ°iyy-i meşkûresi bedîd olduğdan soñra Kûfede¹⁵ mesken ve birâder-i vâlâ-güherleri

¹Onlar, "Andolsun, eğer Medine'ye dönersek, üstün olan, zayıf olanı oradan mutlaka çıkaracaktır." diyorlardı. (Münafikun/8)

²Medlül: medlülmcâ T

³Zeyd: -KA

⁴Tebşîr: -R

⁵İttüklerinden: ittükleri KA

⁶Gazve-i benü'l-Muştalak ve ba'zısında: Gazve-i Benü'l-Muştalakda ve ba'zı kavilde KA; gazve-i Muştalak ve ba'zısında HSA, T

⁷rađiya'llâhu °anh ve: +T

⁸Bin: ibn KA, T

⁹°Ubeydullâh: °Abdullâh KA

¹⁰Bin: ibni HSA, T

¹¹Kûfede: -KA

¹²Sarây: -KA

¹³Sermedîye: sürüriye HSA

¹⁴Zikr-i Cemîl-i Sa°id bin Hârîş 'rağiya'llâhu °Anh: Zikr-i Cemîl-i Sa°id bin Hârîş Rağ.BV

¹⁵Kûfe: Kûfede KA, BV

¹⁶°Amr: °Ömer KA

bin Harīṣ kendülerden rivāyet idüp ol hāḳde rūḥ-ı pür-fütūḥları ‘āric-i¹ melekūt olmağıla cism-i pāklarına medfen-i şeref-nāk olduğı kitāb-ı mezkūrededür.²

ZİKR-İ CEMİL-İ SÜHEYL BİN EBİ ḤAYŞEME

‘RAḌİYA’LLĀHU ‘ANH³

Şeref-yāb-ı şohbet-i resūl-i emīn, kām-rān-ı meclis-i seyyidü’l-evvelīn ve’l-aḥīrīn, rākiyy-i maḳāmāt-ı ‘ālīye Süheyl bin⁴ ebī⁵ Ḥayşeme.⁶ Sene-i şelāse-i hicretde ‘ālem-i⁷ şühūdda mevcūd olup zamān-ı pür-emān-ı eşref-i cihāniyānda ‘alā-ḳaderi’l-ımkān ḥıdmet ile taḥşīl-i ‘ulüvv-i mekān idüp⁸ Ḥazret-i⁹ Ebū Hüreyre ve Nāfi‘ bin Cebīr ve niçe ekābir-i dīne ol ehl-i yakīn ḥadīṣ ve aḥbār-ı seyyidü’l-mürselīn telkīn idüp Kūfede Muş‘ab bin ez-Zübeyr zamānında dār-ı aḥirete rıḫlet itmekle ol hāḳ medfen-i cism-i pākları olduğı kitāb-ı mezkūrda muşarraḥdur. İstī‘ābda Ḥazret-i Süheylüñ veled-i ercümendünden mervīdür ki peder-i büzürgvārları mübāya‘at-ı şecerede olan aḫşāb-ı kirām ile ma‘an olup ve leyle-i Uḫudda delīl-i ḥazret-i risālet-penāhī¹⁰ olup¹¹ ve Bedirden ğayrı cemī‘e müşāhedede ḥāzır olduğı bilā-nizā‘ idi. ‘raḏiya’llāhu‘anh.¹²

ZİKR-İ CEMİL-İ ḤAZRET-İ İMĀM-İ EBŪ ḤANİFE-İ KŪFİ

‘RAḌİYA’LLĀHU ‘ANH¹³

Pīşvāy-ı fuḳahā-i İslām, güzīde-i ‘ulemā-i a‘lām, rāfi‘-i livā-yı velāyet, çābük-süvār-ı semend-i kerāmet, muḳtedā-yı ehl-i dīn, vāriş-i ‘ulümü’l-enbiyā-i ve’l-mürselīn, şemsü’l-millet, sirācü’l-ümmet, mesned-nişīn-i eyvān-ı ictihād, mü‘essis-i bünyānū’ş-şur‘ ve’l-i‘tikād,

*Meşnevi*¹⁴

¹‘Aric-i: āzim-i KA; ‘āric-i me‘āric-i T

² Meşūrdur +KA, +HSA, +BV; resīde-i taḫkīkdür +T; ‘raḏiya’llāhu ‘anh: +HSA

³ Zīkr-i Cemīl-i Süheyl bin Ebī Ḥayşeme ‘raḏiya’llāhu ‘Anh: Zīkr-i Süheyl bin Ebī Ḥayşeme ‘raḏiya’llāhu ‘Anh KA; Zīkr-i Cemīl-i Süheyl bin Ebī Ḥayşeme Raḏ.BV

⁴Bin: ibni HSA

⁵Ebī: -KA

⁶‘raḏiya’llāhu ‘Anh: +T

⁷‘Ālem-i: ‘ālem-i ‘ālem-i R

⁸ Ḥıdmet ile taḥşīl-i ‘ulüvv-i mekān idüp: ḥıdmet-i resūlde taḥşīlde ‘ulüvv-i mekān idüp T

⁹Ḥazret: -KA

¹⁰Ḥazret-i risālet-penāhī: ḥazret-i penāhī HSA

¹¹Olup: -R, -T

¹²‘raḏiya’llāhu ‘anh: ‘raḏiya’llāhu te‘ālā ‘anh ve arzāh HSA; ‘raḏiya’llāhu ‘anh ve arzāh T; rad.BV

¹³ Zīkr-i Cemīl-i Ḥazret-i İmām-ı Ebū Ḥanīfe-i Kūfī ‘raḏiya’llāhu ‘anh: Zīkr-i Cemīl-i Ḥazret-i İmām-ı Ebū Ḥanīfe-i Kūfī T

¹⁴ Meşnevī: beyt KA, HSA, T

mef'ülü/ fā'ilātü/ mef'ülün

Vāriş-i 'ilm-i Muştafā būde

Sālik-i rāh-ı müctebā būde

'Ālem ez-'ilm ü hilm-i şān ma'mūr

'İlm-i şān pīşe hilm-i şān destūr

'Ālem ez-būy-ı hulk-ı şān gülşen

Zi-ahter-i 'ilm-i şān cihān rūşen¹

el-imāmu'l vāfī Nu'mān bin Şābiti'l-Kūfī, 'rağiya'llāhu'anh.² Evşāf-ı hamīde ve ahlāk-ı pesendīdesi [24a] kalem ü tahrīr ve dāyire-i takrīrden bīrūn olup menākıb-ı 'ālī-merātiblerinde Ebū'l-Kasem bin³ 'Abdu'l'alīm te'līf itdüğü kitāb-ı müstetābda hāzret-i imāmuñ menākıb ve velādet-i keşirü'l-bereketleri⁴ bu vech üzre dībāce-ārā-yı rivāyet olmuştur ki kavlı-eşahh ile sene-i şemān-ı hicretde 'ālem-i ervāhdan sarāy-ı eşbāha teşrīf buyurup *yevmen fe-yevmen*⁵ te'yīd-i enfās-ı qudsiyye ile bir⁶ mertebe 'āric-i me'āric-i ünsiyye oldu ki Hāfiz ebū Ca'fer'üt-Taḥāvī ve Muḥammed bin Aḥmed'üş-Şa'bī ve Muvaffak bin Aḥmed-i Mekkī ve anlara mānend yigirmi nefere qarīb 'ulemā-i 'izām ve meşāyīḥ-i kirām hāzret-i imām-ı hümāmun faẓl u 'ibādāt ve 'ilm ü ictihādātında aqvāl-i kavīme ve delāyil-i müstakīme⁷ ile kütüb-i te'līf ve resāyil-i taşnīf itmişlerdür.

Ebū Ḥanīfe ile mükennā ve İmām-ı A'zam ile mülakḥab olup peder-i büzürgvārları Şābit bin⁸ Kāvis bin Hürmüz elli nefere qarīb kimesnenüñ teselsül-i nesli ile fāris ile meşhūr ibni Hāzret-i Yahūd ibni Nebīya'llāh Ya'qūb bin İshāk 'aleyhimüs-selāma ve ba'zı kavilde meşāhīr-i Kābilden benī-Rūtā nām kimesneye vāşıl olup anlarıñ pederleri kim olduğı ma'lūm olmamışdır. İmām-ı Ugānī rivāyet ve beyānı üzre hāzret-i imām hicretüñ altmış bir senesinde ve eşahh-ı kavlı seksende

¹*Hazret-i Mustafa'nın ilminin vārisi idi. Rehberin yolunun saliki idi./ Yeryüzü sizin ilminiz ve yumuşak huyunuz sayesinde mamur oldu. Sizin ilminiz bizim için (vazgeçemediğimiz) bir ilkedir. Yumuşak huyunuz ise kanunundur./ Dünya güzel huyunuzun kokusuyla gül bahçesine dönüştü. İlminizin yıldızı kainatı aydınlattı.*

²rađiya'llāhu'anh: rad.T

³Bin: ibni T

⁴Keşirü'l-bereketleri:keşiretü'l-bereketleri KA, BV

⁵Günden güne, gittikçe

⁶Bir: bu HSA

⁷Aqvāl-i kavīme ve delāyil-i müstakīme: aqvāl-i kavīm ve delāyil-i müstakīm T

⁸Bin: ibni KA

hazret-i risalet-penāh ve aşhāb-ı pür-intibāh kurnında,¹ ki hayrū'l-kurūndur,² bendergāh-ı cihānı menzil-gāh³ buyurdılar.

Rivāyet-i şahīhada taşhīh olmuşdur ki hazret-i imām ibtidā taḥşīl-i ʿilm-i⁴ kelāma ihtimām iderken bir hātūn halka-i derse gelüp mesʿele-i fıkhiyyeden bir mesʿele suʿālinde merāmı üzre ber-murād olmaduğundan fakīh-i zamāne Hazret-i⁵ Hammāda varup suʿāl u cevābda kām-yāb olduğın girü hazret-i imāma haber virmekle hazret-i imām-ı hümām Hammāda varup niyāz ile taleb-i fikh-i şerīfe ağāz ve tenbīh-i üstād ile her yevm-i şelāşede bir mesʿele hıfzına himmet-sāz olup müddet-i kalīlede fāyiku'l-aqrān müşīr-i bi'l-benān⁶ oldılar. [24b] Beyne'l-İslām tedvīn-i mesāyil-i dīniyye ve tekvīn-i kütüb-i şerʿiyye ibtidā hazret-i imāmuñ ictihād-ı şāyibi ve fikr-i şākıblar ile olup naql olunur ki cehele-i nāsdan nā-dān hazret-i imāma itāle-i lisān iderken ʿimme-i Şāfiʿiyyeden bir munşif-ı haḳīkat-muttaşif menʿ idüp “Bir imām ki⁷ ʿilmüñ üç rubʿına mālīk ve tarīk-i Haḳka sālīk ola. Niçe itāle-i lisāna lāyıkdur?” diyü zecr itmegin. Cāhil-i bī-hāşıl: “Ne tarīk ile ʿilmüñ üç rubʿına mālīkdür?” diyü sāyil olduğda “Belī⁸ ʿilm, suʿāl ve cevābdur. ʿİlm-i fikh-i şerīfde ibtidā suʿālī vazʿ iden hazret-i imām-ı vālā-maḳām olmağıla nışfi kendülere maḥşüş ve nışf-ı āhīri ki cevābdur, muşīb olur ise tamām kendülere maḥşüş olur fe-emmā cevāb haḳā ya şavāb⁹ olur, taḳdīriyle elbetde müctehide biri maḥşüş olmağile üç rubʿ hazret-i imāma hāşıldur.” diyü kelāmın tamām itdükde ol nā-dān hemān-dem tarīk-i tevbeye vazʿ-ı kadem kıldı. Rivāyet-i şikāt ile işbāt olmuşdur ki Hazret-i İmām-ı Şāfiʿī ʿraḳiyaʿllāhuʿanh¹⁰ kelām-ı dürer-bārlarında “*En-nāsu ʿiyālu Ebī Hanīfete fī l-fikhī ve hüve evvelü men-istanbaḳeʿl-aḳkām ve essese kavāʿideʿl-ictihād*”¹¹ diyü tekrār iderdi. İmām-ı Zāmirī hazret-i imām-ı vālā-maḳāmdan naql ider ki Hulefā-i ʿAbbāsiyyeden ebū Caʿfer-i Mañşūr meclisine dāḫil oldum. Feth-i kelāmda, “ʿİlmi kimden istiʿlām itdüñ?” diyü hiḳāb itmekle “Hammāddan ve İbrāhīm Neḳāʿī ve Hazret-i ʿÖmer-i ʿādil ve Hazret-i ʿAliyy-i kāmīl ve ʿAbdullāh bin Mesʿūd ve ʿAbdullāh bin ʿAbbās ʿraḳiyaʿllāhuʿanhūm bir rivāyetde daḫı aşhāblarından aldum.”

¹ Kurnında: kurbında KA

² Teşrif-i: +KA

³ Menzil-gāh: -KA

⁴ ʿİlm: -KA

⁵ Hazret: -BV

⁶ Müşīr-i bi'l-benān: müşārün bi'l-benān KA, BV

⁷ Evc-i: +T

⁸ Belī: -BV

⁹ Haḳā ya şavāb: şavāb ya haḳā R

¹⁰ ʿraḳiyaʿllāhu ʿanh: ʿraḳiyaʿllāhu teʿālā ʿanh HSA; rad.T

¹¹ *Fıkıhda Ebu Hanīfe o insanların babası gibidir. Çünkü hükmü sisteme koyan ve ictihad kaidelerini oluşturan ilk adamdır.*

diyü redd-i cevābda “*Bahin bahin lekad istev şekte linefsike yā Ebā Hanīfetü’-Ṭayyibīne’l-mübārekīn*”¹ diyü āferīn itdiler.

İmām-ı Zamīrī, Hārice bin Muṣabdan bu vech üzre dibāce-ārā-yı naql olur ki Hacc-ı şerīfe niyyet ve bir cāriyemi ḥazret-i imāma emānet virüp Mekke-i Mükerrerede dört ay ikāmet [25a] ba°dehu Kūfeye ric°atde ḥıdmet-i cāriyeyi imām-ı °ālī-mikdārdan² istiḥbār itdükde³

*Beyt*⁴

fā°ilātün/ mefā°ilün/ fa°lün

°İffet āncā ki rāyed-efrāzed

*Dil ü dīn-rā tamām be-nevāzed*⁵

ḥıfz-ı Qur°ān ve nāsa ḥelāl u ḥarāmı beyān iden⁶ kendüyi⁷ nefis iftitānından⁸ maşūn itmek gerek. Va’llāhi şūret-i cāriyeden gūşde ḥaber ve çeşmde bir vechle eşerim⁹ yokdur diyü redd-i cevābdan soñra ḥazret-i imām-ı ḥamīde-i ḥışālūñ evşāf u aḥvālın cāriyeden su°alde “Evkāt-ı leyālde bir sā°at-ı ser-bā devletin nihāde-i bālīn rāḥat itmez ve¹⁰ böyle bir merd-i zāhid resīde-i çeşm ü gūş ve mutaşavver-i fikr u hūş olmaḳ müsteḥīldür.” diyü cevāb virdi.

Ebū °Abdullāh Semā°iden mervīdür ki ḥazret-i imām-ı hümām bir gün bir gicede ḥatm-i Qur°ān ve şeḥr-i Ramazānda¹¹ altmış iki ḥatm-i şerīf eylediği resīde-i tedkīḳ olmuşdur.¹² İmām-ı Hāfız ebū °Abdullāh Zamīrīden mervīdür ki ḥazret-i imāmuñ civārında bir merd-i keşş-düz her gün şurb-ı ḥamr ile kendü ḥānesinde āsūde ve mehd-i¹³ rāḥatda günūde olup

*°Arabiyye*¹⁴

Eḍā°unī ve eyyü feten eḍā°ū

¹ *Güzel! Güzel! Ey Ebu Hanife, iyi ve mübarek insanları sen kendin için aldın.*

² İmām-ı °ālī-mikdārdan: ḥazret-i imāmdan R

³ İtdükde: itdügümde T, BV

⁴ Beyt: -KA

⁵ *İffet o yerin sancağını yüceltti. Gönlü ve dini baştan aşağı okşadı.*

⁶ Adem: +KA

⁷ Kendüyi: kendü KA

⁸ Nefs iftitānından: nefis-i ifşātdan HSA

⁹ Eşerim: eşerKA, HSA

¹⁰ Ve: -R, -BV

¹¹ Şeḥr-i Ramazānda: meşāḥir-i Ramazānda T

¹² Resīde-i tedkīḳ olmuşdur: resīde-i taḥḳīḳdür R; Ki: +T

¹³ Mehd-i: mihr-i HSA

¹⁴ °Arabiyye: beyt T; -KA

Li-yevmi kerihetin ve sedādu şagri¹

diyü fesāne-h^vān olurdu. İttifākan bir gice² pā-bend-i hibāle-i ^cases³ olmağın hazret-i imām-ı haqīkat-şi^cār-ı Haqq cevāri ber-cā⁴ ve mezbūri vāliden ricā idüp “yā fetā mā-ada^cnāke”⁵ buyurduklarında Mezbūrī “hıfzen ve ru^cyyte cezāke’llāhu hayran”⁶ diyüp şurb-ı şarāb-ı nā-güvārdan tevbe ve istiğfār itdi.

Rivāt-ı şikātdan bu vech üzre naql-i kelām-ı şihhat-encām olmışdur ki hazret-i imām-ı vālā-makām cāyize ve ^caṭāyā-yı mülük u ümerāy⁷ kabül itmeyüp kesb-i helālinden ma^cīšet ü nefis-i nefīs ve ehl-i ^ciyāli için me^ckül u melbūsdan her ne peydā iderse mişlin ^culemā ve fuḫahāya hāzır ve müheyyā iderdi.⁸ Cāmi^cü’s-Siyerden bu resme taḫkīk-i haber olmuşdur ki hazret-i imām rū^cyādā hazret-i risālet-penāhuñ maḫca^c-ı şerīflerin nīş ider gördi. Bu rū^cyānuñ ta^cbīrin [25b] Hazret-i İbni Sīrinden istid^cā buyurdukdā şāhib-i rū^cyā, ^cālem-i mütebahḫir⁹ ve fāzıl-ı müfteḫir, sebbāḫ-ı bihār-ı ^cirfān ve seyyāḫ-ı diyār-ı beyān¹⁰ olmaḫ taḫrīri ile ta^cbīr buyurdılar.

Mervīdür ki kırk sene-i kāmile vuzū-yı şal^vāt-ı ^cişā ile¹¹ şal^vāt-i fecri edā itmişlerdür. Bu daḫı resīde-i taḫkīkdür ki ṭāyife-i Yahūd-ı ^canūddan biri hazret-i imāma ta^carrūzan Peyğamberüñüz “ulemā-i ümmetī ke-enbiyā-i benī-İsrā’il”¹² buyurmuş. Enbiyā-i benī-İsrā’ilüñ¹³ her biri mālīk-i memālīk-i i^ccāz oldukları bī-niyāz taḫrīrdür. Hāliyā cenāb-ı vālā nişābları ki pā-nihāde-i mertebe-i icthāddür. Mānend-i mā^cide-i semāya kādīr ise ḡaybden bir¹⁴ miḫdār ta^cām ihzār eyle.” diyü hazret-i imāmı imtiḫān itdükdē hemān-dem ol ^cālī-ḫadem¹⁵ dest-i niyāz ber-dāşte-i dergāḫ-ı bī-enbāz¹⁶ idüp bu vech üzre tazarru^ca aḡāz itdi ki “İlāhī bu za^cīfūñ murādı taḫşīl-i ^culūvv-i şān ve ṭalebi sümūvv-i mekān degildür. Ancak taşdīḫ-i nebiyy-i ümmī ve taḫkīk-i da^cvet-i resūl-i medenī için bu ^cadūvv-i dīnūñ def^c-i

¹Onlar beni kaybettiler ama ne kaybettiklerini bilmiyorlar. Çünkü ben kıymetli bir insanım. Kötü günlerinde onların bana ihtiyaçları var.

²Bir gice: bir gün bir gice BV

³Ases: ^casīs HSA

⁴Ber-cā: recā T

⁵Ey genç adam seni kaybetmedik.

⁶Allah seni korusun ve senden razı olsun.

⁷Ümerāy: ümerā KA, HSA, T

⁸Müheyyā iderdi: müheyyā idüp i^ctā iderdi KA

⁹Ālem-i mütebahḫir: ^cālem ve mütebahḫir T

¹⁰Sebbāḫ-ı bihār-ı ^cirfān ve seyyāḫ-ı diyār-ı beyān: seyyāḫ-ı diyār-ı beyān ve sebbāḫ-ı bihār-ı ^cirfān T

¹¹İşā ile: ^cişāyile KA, HSA, T

¹²Ümmetimin âlimleri benî İsrâil’in peygamberleri gibidir.

¹³Hālā: +KA

¹⁴Ḡaybden bir: ḡaybından bu T

¹⁵Ālī-ḫadem: ^cālī-ḫadr KA

¹⁶Bī-enbāz: bī-niyāz HSA

şübhesine¹ çäre-sâz ol.” diyü niyâzda iken nesîm-i kerâmet,² şemîm-i inâyet, fâtih-i ebvâb-ı icâbet olup ğaybdan bir miqdâr taâm-ı hüş-güvâr peydâ ve müheyyâ olduĝda. Yahüdî eyitdi ki “Yâ Ebâ³ Hanîfe bu maķûle hâl⁴ bañâ dahı muhâl degildir.” Hazret-i imâm-ı vâlâ-maķâm “Hayyîz-i kuvvetde olan daevânı fi’le getir.” buyurup Yahüdî dahı dest-ber-dâşte-i dergâh-ı Mevlâ olduĝda nemaţ-ı sâbık üzre bir hân-ı taâm peydâ olmaĝın hazret-i imâm-ı hümâm bu hâlden müteaccib ve keşf-i hâlden ilhâm-ı ğaybiyeye müterakķıb iken Yahüdî, hidâyet-i maķsûd-ı inşâf ile⁵ bu duâda cenâb-ı vâlâ-nişâbların şefîc idüp “İlâhî bu âlim-i âmilûñ hürmetine benüm dahı duâmı müstecâb eyle, dimuş idüm.” diyü keşf-i merâm ve hazret-i imâmuñ huzûr-ı fâyizü’n-nûrlarında evlâd-ı ensâbiyle şeref-yâb-ı dîn-i İslâm oldu.

Beyt⁶

fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün / fâ’ilün

Ger tû seng-i şahra vu mermer şevî

Çün be-şâhib-i dil resî gevher şevî⁷

[26a] İmâm-ı allâme Ebû Bekr bin Alî bin Muhammed hazret-i imâm-ı hümâmuñ hem-şoĝbeti olduĝları aşhâb-ı kirâmı bu nazm-ı feşâhat-intizâm⁸da cem’ itmişdür:

Beyt⁹

İnne’l-imâmi Ebû Hanîfe kad revâ

‘An seb’atin min hayri şahb-i Muhammedin

Enesün ve Vâşiletün ve Maķalu Cābirin

Ve’bnâ Enîsin ve Cüz’un ve bnetü Acredi¹⁰

Hazret-i imâmuñ eimme-i tâbi’inden dört biñ şeyhi olup zamân-ı saâdet-fercâmlarında bulunan eimme-i dîn-i metîn aşârdan bir aşırda ve aķtârdan bir kaķrda bulunmayup Hazret-i İmâm-ı Ebû Yûsuf ve İmâm-ı Muhammed bin

¹ Def’-i şübhesine: ref’-i şübhesine T

² Nesîm-i kerâmet: resûl-i kerâmet HSA

³ Ebâ: Ebû KA

⁴ Hâl: -HSA

⁵ İnşâf ile: inşâfıla KA

⁶ Beyt: -KA, -T

⁷ Eĝer sen çöldeki bir taş ve mermer gibi olduĝunda o vakit bir gönül ve mücevher sahibi olursun.

⁸ Nazm-ı feşâhat-intizâm⁸da: nazma intizâm⁸da T

⁹ Beyt: -HSA; ‘Arabiyye BV

¹⁰ Ebu Hanife rad. En hayırlı yedi sahâbeden rivayet etti. Onlar Enes, Vasile, Makal Cabir, Enis’in iki oĝlu, Cüz’ ve Acred.

Ḥasenü’ş-Şeybānī ve İmām-ı Züfer ve Ebū ‘Abdullāh Vekī‘ ve ‘Abdullāh bini’l-Mübārek ve anlara mişāl on beş imām lâzımı’l-ımtişāle muḳārin olmışlardır.¹

İmām-ı ‘Abdullāh Ḳazī rivāyet ider ki ḥazret-i imām ḥüb-şüret ve birr u muvāsātta nīk-ḥaşlet, murabba‘ cüsse, ḥasenü’l-lıḥye, evsatü’l-kāme ṭalīḳu’l-lisān, serī‘u’l-beyān, pākīze-şiyāb, zeynü’l-aşhāb idi. ‘Azīz Efendi tārīḥinde daḫı bu vech üzere nigāşte-i kilik-i²taḥḳīḳ olmışdır ki evvelā ḥākim-i ‘Irāḳ Yezīd bin ‘Ömer bin Hebīre ve şāniyen Mansūr tarafından taḥammül-bār-ı emānet-i kübrā-yı kazāya mecbūr olduğda imtinā‘da ısrār itmegin pençe-i şikence-i ḍarb u ḥabse giriftār olup ol ḥāl ile mieye ve ḥamsīnde sarāy-ı server-efzā-yı rahmet İzd-i zü’l-celāle irtihāl eyledi. Kāmil otuz sene kıyām-ı leyl u şiyām-ı nehāra müdāvim, vuzū‘-yı ‘ışā ile şal‘āt-ı fecr edāsına mülāzım olup iki rek‘atda ekşer ḥatm-i Ḳur‘ān-ı ‘Azīmü’ş-şān iderdi.³ Elli beş kerre edā-yı⁴ menāsik-i beyt-i ‘atīḳ itdükleri bālīg-i rütbe-i taḥḳīḳ olup rüh-ı pākırları ‘āzim-i bālā-ḥāne-i ‘illiyīn⁵ oldukları maḳāmda yedi biñ kerre ḥatm-i Ḳur‘ān-ı Kerīmü’ş-şān itmişlerdür. Dergāḥ-ı risālet-penāḥ taraf-ı fāyizü’ş-şereflelerinden ḥil‘atun i‘zāz-tırāz “*se-yekūnu fī ümmetī recülün yukālu lehu Ebū Ḥanīfe huve sirācü ümmetī yevme’l-ḳiyāmeti*”⁶ ve bu mazmūn ‘izzet-i [26b] meknūn üzere beş altı ay⁷ teşrīf-i laṭīfe mazḥār oldukları meşhūr-ı cümle-i beşerdür. Menāḳıb-ı ḥazret-i imām⁸mezḳürdür ki ḳafes-i fenādan şehbāz-ı rüh-ı pür-fütūḥları āşiyān-ı beḳāya⁹ pervāz itdükde ḥātifden lisān-ı efşāḥ ile

*‘Arabiyye*¹⁰

Yā ḳāyime’l-leyli keşīre’l-ḳiyāmi

Yā şāyime’d-dehri ḥaṭıra’ş-sıyām

İcāzeke’llāhu bimā tebtāgī

*Min cenneti’l ḥuldi ve dārü’s-selām*¹¹

nazm-ı belāğāt-ı muntazamı inşād ve aña mişāl niçe kerāmet-i bāhire ve ‘alāmāt-ı zāhire zāhir olup Bağdād tarafından cānib-i ğarbīde Ḥayḍarāniye nām mevzi‘-i

¹ Olmuşlardır: olmuşlar T

² Kalem: +KA

³ İderdi: idüp R

⁴ Edā-yı: -HSA

⁵ ‘İllyīn: eflāk KA, HSA, T

⁶ Benim ümmetimde bir adam var. Adı Ebu Hanife. Kıyamet gününde ümmetime yol gösterir.

⁷ Ay: -KA, -HSA, -BV, -T

⁸ Tebşirde: +KA

⁹ Bekāya: -KA

¹⁰ ‘Arabiyye: beyt KA, HSA, T

¹¹ Ey geceyi namazla geçiren adam, kıyamda çok durdun, ey seneleri oruçlu geçiren adam çok oruç tuttun ve yaptıklarını hiç unutmuyorsun. Allah sana istediğin şeyleri versin. Daima cennet versin.

erfa¹da¹ cevher-i cesedleri mahzûn-ı gencîne-i hâk-i cennet-nümûn olup sene-i tis^a ve erba^c mi^eede² ibtidâ Melikşâh-ı Selçukîniñ vezîr-i pâk-zâmîri Ebû Sa^eid merkad-i kerâmet-merşad-ı hazret-i imâmı bünyâd ve bir kûbbe-i ma^tbû^c İcâd ve huddâm-kâfiye ve evkât-ı vâfiye³ ta^yîn itmişdür. Sâniyen garîk-i rahmet-i rahmân-ı hüdâvendigâr-ı âlîşân-ı Sultân Süleymân⁴ bu hak-i pâki fetih ü teşrîf buyurdukdâ emâretin tevdîd ve evkâfın tezyîd idüp hâlâ mezâr-ı şerîfleri bir âsitân-ı melâyik-âşiyân ve ziyâretgâh-ı ins ü cândur ve dahı hazret-i imâmıñ merkad-ı münevvereleri olan kaşaba-i şerîfe üzerine ta^kdîren nehr-i Dicle musalla^t olup *yevmen fe-yevmen* niçe hâne-i müslimîn ve müte^eaddid besâtîn garq-ı âb ve kuşûr-ı kaşaba dahı müşrif harâb iken Hazret-i Hüdâvendigâr-ı sipihr-i^ktîdâr, sultân-ı rüy-yı zemîn, nâşır-ı ehl-i dîn, es-sultân ibni's-sultân⁵ ve'l-hâkân bin⁶ el-hâkân ebu'l-fütûh, es-sultân Muhammed Hân "*ebbeda'llâhu hilâfetehu ilâ ahiri'z-zamân*"⁷ hazretlerinüñ fermân-ı hümâyûnları ile kaşabanıñ ibtidâsından intihâsına varınca biñ beş yüz zirâ^c tûlen ve on beş zirâ^c umkan ve dört buçuk ve üç zirâ^c arzan zirâ^c kirbâsiyle sene-i hamse ve şemânîn ve elf târihinde bir sedd-i sedîd⁸ ve müsennâ-yı cedîd binâsına mübâşeret olunup bezl-i emvâl-i mevfûre ve mesâ^ei-yi gayrı mahşûre ile sene-i işneyn [27a] ve tis^ein ve elf târihinde muhâfîz-ı Bağdâd vezîr-i ekrem müşîr-i muhteşem şahibü'l-hayrât Ömer pâşâ hazretlerinüñ mübâşeretiyle⁹ ol müsennâ-yı küh-peyker mânend-i sedd-i İskender kıyâm u resîde-i itmâm¹⁰ olduğundan gayrı kûbbe-i şerîfe dahı lâzım geldüğü vech üzre ta^cmîr ve termîm olunup¹¹ bu hayrât-ı ma^krûnetü'l-ka^bûl ile kaşaba-i hazret-i imâm girdâb-ı âbdan maşûn olup bâ^eiş-i yâd-ı hayr hazret-i pâdişâh âlem-penâh olmuşdur.

¹Erfâ: refi^c KA

²Mi^eede: miyede HSA

³Huddâm-kâfiye ve evkât-ı vâfiye: huddâm-kâfi ve evkât-ı vâfi HSA; uddâm-kâfiye ve evkâf-ı vâfiye BV

⁴Sultân Süleymân: Sultân bin Süleymân T

⁵İbni's-sultân: bin es-sultân KA, HSA

⁶Bin: ibni T

⁷Allah onun hilafetini ahir zamana kadar uzattı.

⁸Sedd-i sedîd: sedd-i sedd-i sedîd KA, HSA

⁹Muhâfîz-ı Bağdâd vezîr-i ekrem müşîr-i muhteşem şahibü'l-hayrât Ömer pâşâ hazretlerinüñ mübâşeretiyle: -HSA, -T

¹⁰İtmâm: tamâm R

¹¹Olinup: olup KA

ZİKR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ İMÂM-I MÛSÂ KÂZİM BİN CA°FERİ'Ş-ŞÂDIK 'RADİYA'LLÂHU °ANH¹

Nev-bâve-i hadîka-i nübüvvet, gül-i gülşen-i velâyet, °arif-i esrâr-ı furkân, kâşif-i rumûz-ı Qur°ân, netâyicdân-ı muqaddemât-ı hakîkat, şârih-i mesâyil-i şerî°at, yâdigâr-ı hândân-ı nebî, dürretü't-tâc-ı evlâd-ı °Alî, el-kâmilü'l-âlemü'l-imâm Mûsâ' el-Kâzım. Ebû'l-Hasan ve Ebû İbrâhîm ile mükennâ ve Kâzım ile mülakka. Ekâbir-i ehl-i beyt-i nebî ve fuğalâ-i evlâd-ı Zehrâ ve °Alîden şahib-i °ilm-i ledünnî, ekşer-i tûruk-ı meşâyih-i şüfiyye, huşûşan silsile-i Nakşbendiyye, ol imâm-ı hümâma muntehî olup dârü'ş-şifâ-yı du°â-yı icâbet-pîrâları, hıllâlü'l-müşâkil-i müstemendân ve şaht-resân-ı eskâm haste-gân olmağıla ittifâk-ı ehl-i °Irâk ile atfâr-ı burc-ı evliyâ ve bâb-ı kazâ'i'l-havâyic diyü meşhûrdur.

Beyt²

mef°ilün/fe°ilâtün/ mef°ilün/ fe°ilün

Fezâ-yı mülk-i ma°ânîde dest-i kâtib-i şun°

Hisâb-ı mülket-i câhında ger dökerse raqam

Bulur şeref o kadar câh-ı rütbe-i erkâm

Ki feyz alur raqamundan su°tür u levh-ı kalem

medlûlınca ahlâk-ı hamîde ve evşâf-ı³ pesendîdeleri hadd-i şümârdan efzûn u haşr-i icdâddan bîrûn bir merd-i kâmil olup Târîh-i İbni⁴ Hallikânda hazret-i imâm-ı⁵ kerâmet-refîkûn menâkıbları bu vech üzre resîde-i beyân olmuştur ki qadem-i °ibâdet ve icthâdları kemâl mertebe-i zirve-i a°lâya râkî olup ittifâk ile °Abd-i Şâlih diyü meşhûr-ı âfâk idi.

Rivâyet-i şikâtdur ki bir⁶ leyle-i mübârekeke hazret-i imâm mescid-i seyyidü'l-enâmında rüy-ı tazarru°-ı vaz°-ı hâk-i taşaşşu° idüp

Beyt

fâ°ilâtün/ fâ°ilâtün/ fe°ilün

¹Zikr-i Cemîl-i Hazret-i İmâm-ı Mûsâ Kâzım bin Ca°ferü'ş-Şâdik 'radîya'llâhu °Anh: Zikr-i Cemîl-i Hazret-i İmâm-ı Mûsâ Kâzım bin Ca°ferü'ş-Şâdik T

² Beyt: kıt'a R

³ Evşâf-ı: ef°âl-i HSA

⁴ İbni: bin T

⁵ İmâm-ı: -BV

⁶ Bir: bu HSA

Ey hoşâ çeşmî ki ân giryân-ı tüst¹

[27b]

Vey hümâyün-ı dil ki ân biryân tüst

Âher her girye-i mâ-ḥandeî'st

Merd-i âher-bîn mübarek bende îst²

medlülınca dergâh-ı bi-enbâza °arz-ı niyâz iderdi ki “°Azume'z-zenbu °indî felyuhsini'l-°afvu °indeke yâ ehle't-takvâ ve yâ ehle'l-mağfire.”³ Bu üslûb üzre şabâh-ı şabâhat ruhsâra dek terdîd-i âh u zâr iderdi. Maḳâm-ı kerem ü sehâya bir mertebe naşb-ı süllem-irtikâ itmiş idi ki ḥaḳḳında bir kimesneden bir gün⁴ ḡıybet ve temîme-i naḳl olınduḳda ol bed-dehhânuñ sikkîn-i⁵ keskin-hâl ile ḳaṭc-ı lisânı için kendüye biñ dînar-ı Mısr ve reh-i irsâl itdi ve ḥazret-i imâm °aliyyü'd-devâm iki yüz, üç yüz, dört yüz dînar şurer⁶ muḳarrer idüp ehl-i Medîneye baḥş iderdi. Târîḥ-i mezkûrda ḥazret-i imâm, Medîne-i cedd-i emcedinde sâkin iken ḥulefâ-i °Abbâsiyyeden Muḥammed Mehdî ḥavf-ı ḥilâfet ile Baḡdâda getürüp maḥbûs itdükde rû'yâsında ḥazret-i velâyet-penâh °Aliyy-i a'lä-câh bedîd olup “Yâ Muḥammed, fe-hel °aseytüm in tevelleytüm en tüfsidü fi'l-arḍi ve tuḳattî'ü erḥâmekum”⁷ âyet-i mu°ciz-ḡayeyi tilâvet itmegin Muḥammed tam⁸ ḥavf ile bîdar ve ḥüddâmından Rabîc nâm kimesneyi gönderüp ḥazret-i imâmı ihzâr ve kemâl-i iclâl ile istikbâl itdükden soñra vâқи-i ḥâli hikâyet ve ḥazret-i imâmuñ ma°nâ-yı ḥilâfet resîde-i ḥâtır-ı feyz-mü°essirleri olmamaḳ bâbında va°de-i emniyyet iltimâs itmekle ḥazret-i imâm-ı vâlâ-câh bu ma°nâ ḥâtırından güzar itmedüğine ḳasem-bi'llâh eyledükde Muḥammed, emniyyet ḥâşıl idüp üç biñ dînar icṫâ-i mülükâne ile girü Medîne-i Münevvereye revâne ḳıldı. Hârûn zamânına dek Medîne-i Münevverede sâkin iken bir sene Harûn, ḥazret-i imâm⁹ ile ḥacc ve ḥuddâm u vüzerâ ü rû'esâ-yı Ḳureyş ve ümerâsıyla Ravza-i Muṫahhara-i risâlet-penâha gelüp tefâḥüren: “Es-selâmü °aleyke yâ resûla'llâh, yâ ibni °ammî.” dedükde ḥazret-i imâm daḥı: “Es-selâmü °aleyke yâ ebî.¹⁰” buyurdılar. Hemân-dem [28a] rûy-

¹Ey hoşâ çeşmî ki an giryân tüst: Ey hoşâ çeşmî ki giryân tüst KA

²Senin için ağlayan göz ne güzeldir ve senin için yanmak gönül için padişahlıktır./ Sonunda bütün ağlamalarımız bir gülmektir. Sonu gören adam mübarek bir kuldür.

³Ey takva ve mağfiret veren Allahım, benim günahlarım çok büyüdü. Senden mağfiret bekliyorum.

⁴Bir gün: -HSA, -T

⁵Sikkîn-i: mekkîn-i T

⁶Şurer: şur-ı şurer T

⁷Demek, yüz çevirdiğinizde yeryüzünde bozgunculuk çıkaracak ve akrabalık bağlarını koparacaksınız, öyle mi? (Muhammed/22)

⁸Tam: -HSA, -T

⁹Ḥazret-i imâm: imâm BV

¹⁰Ebî: ebeṫ HSA, T; ibni KA, BV

ı Harūnda infi°āl zāhir olup “Ḥakkan faḥr budur yā ebe’l-Ḥasan.” diyüp dest-i ber-zemīn i°tirāf itdi ve daḥı rivāyet-i pūr-şaḥtdur ki ḥazret-i imām, Harūnuñ ḥabsinde iken rū°yāda ḥazret-i risālet-penāḥ fermāniyla ber-du°ā-yı icābet-i pīrā kırā°at ve müdāvetine meşğūl olmağıla Muḥammed Mehdīye vākī° olan vaḳ°a-i rū°yā gibi Harūna daḥı bir vaḳı°a-i bedī°a vākī° olup i°tlāk eyledi. Tārīḥ-i Ḥaṭībde maḥbūsen ve ba°zı ḳavldede yine ḥabsde mesmūmen ḥazret-i imām-ı kerīm maḥmil-bend-i dārū’n-na°īm olmuşdur. Şavā°iḳde aḥbār-ı aḥyārdur ki bir gün Hārūn, ḥazret-i imāma “Siz emīre’l-mü°minīn ‘Alī¹‘raḍiya’llāhu°anh² evlādından iken zürriyyet-i risālet-penāḥi iddi°āsında olduḡuñuz ‘aḳlā mülāyīm gelmez.” diyüp³ ta°arruz itdü°de⁴ hemān-dem⁵ ḥazret-i imām sedīdü’l-fehm.⁶ “Mübāhele-i Naşārada ḥazret-i risālet-penāhiyye āyet-i kerīme-i “*fe-ḳūl te°ālev nedu° ebnā°enā ve ebnāekum*”⁷ el-āyeh nāzil olduḡda ‘Aliyy-i a°lā-güher⁸ ve Fāṭıma-i Zehrā ve Ḥasan-ı Aḥsen ve Hüseyn-i müstaḥsenden ḡayrı ḥazret-i risālet-penāḥ kimi cem° itmişdür.⁹” dimekle Harūn i°tirāf ile cevāb-ı metīn ḥazret-i imāma āferīn itdi. Mes°ūdīden naḳl olunur ki Hārūn ḥazret-i imāma ḥabs itdü°de rū°yāda Ḥazret-i ‘Aliyy-i velīyi görüp pençe-i şīrānesinde nīze-i ser-tīzi işāret ider ki “Eger Kāzımı i°tlāk itmez iseñ bu ḥarb ile seni küşte iderüm.” Hemān-dem bidār ve ḥazret-i imāma i°tlāk itdi ve kitāb-ı mezkūrda faşlü’l-ḥiṭāb olup ḥazret-i imāmın kerāmet-i zāhire ve ḥarḳū’l-°āde-i bāhire-i bedī°ası bu vech üzre taştīr-i varāḳa° taḳrīr olup Ḥazret-i Şaḳīḳ Belḥīden rivāyet olunmuşdur ki yüz kırḳ toküz tārīḥinde tarīḳ-i ḥacda bir merd-i ferd görüp “Bu şūfiyyeden bir recüldür ki ḥuccāca yār ve kendüzin naşb u ta°aba düçār itmişdür.” diyü ḥatırından ḥuṭūr ider iken ḥazret-i imām, ḥālīme muṭṭali° olmağıla gelüp ḳurbımda: “Yā Şaḳīḳİctenibū keşīran mine’z-zanni inne ba°de’z-zanni işmun”¹⁰ āyet-i kerīmesin [28b] tilāvet idüp ḡāyib oldılar. Ba°dehu menzil-i Vaḳşada ḥazret-i imāma şal^vātında a°zāsı muṭṭarib ve dumū°-ı münsekib görüp i°tizār için ḥuzūr-ı fāyīzu’n-nūrlarına varduḡda şalātı taḥfīf ile itmām itdü°den soñra ve innī li-ḡaffārun limen tābe ve emene¹¹ āyet-i kerīmesin tilāvet buyurdılar. Rummāne¹² menziline vāşıl olduḡda ḥazret-i imāma ser-i çāḥda gördüm. Delvi çāḥa efkende olmağıla dest-i pūr-dāşte-i du°ā itdü°de āb-ı çāḥ ol vālā-çāḥ için cūşān ve delvin lebb-i çāḥa resān olmağıla ḥazret, tecdīd-i ābdest ve iki

¹İbni Ebī Tālib: +KA

²‘raḍiya’llāhu°anh: ‘raḍiya’llāhu te°ālā°anh HSA

³Diyüp: diyü T

⁴İmām: +BV

⁵Hemān-dem: -HSA

⁶Sedīdü’l-fehm: sedīdü’l-fehīm T

⁷De ki: *Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı çağıralım (Āl-i İmran/61)*

⁸A°lā-güher: a°lā HSA

⁹İtmişdür: idüp. Ehl-i ‘abā diyü tesmiye itmişdür HSA, T

¹⁰Zannın birçoḡundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı gūnahtır. (Hucurat/12)

¹¹Ve ‘amele sālīḥan: +HSA ayet: Taha 82

¹²Rummāne: Resāne KA, HSA; Rummāne T, zamāne BV

rek^{at} namāz ile dergāh-ı bī-enbāza şükre ağāz idüp delvine bir miqdār turāb daḥı vaz^e idüp tenāvül-i tecerru^c buyurduklarında ben daḥı ol mā^{ide}-i semāviyeden iltimās itdüm. Yā Şakīk “*aḥsen zanneke finā*”¹ buyurup delvi baña i^{ta} ben daḥı delvde olan ta^{am}ndan mütenāvil olup kašem ider ki andan elezz dünyāda bir şarāb-ı ḥoş-mezze ve ta^{am}-ı pür-lezze görmeyüp mürür-ı eyyāma dek e^{time}-i dünyādan müstaḡni oldum. Ba^{dehu} ḥazret-i imāmı, Mekke-i Mükerrermede ^{azīm}-i ḥadem u ḥaşem u e^{şraf} u e^{ālī} nazarında mükerrerem ve muḥterem görüp Ḥazret-i İmām-ı Mūsā Kāzım olduḡı ma^{lūm}um oldu. Pes-ez-ān ehl-i Mekkenūñ ḥazret-i imāma teveccūh ve tereddüdi Harūna inhā^o olınduḡda ḥazret-i imāmı emīr-i Başra ^{İsī} bin² Ca^{ferūñ} ḥabsine virüp bir sene ḥabsinden soñra katline fermān itdükde emīr-i Başra kabūl itmemeḡin Sindī bin Şāhek nām³ kimesneye teslīm olunup mesmūmen dār-ı beḡāya irtihāl itmişlerdür.

^{azīz} Efendi tāriḥinde mezkūrdur ki Harūn o āḥir ^{öm}ründe tāyib ve ıslāḥa rāḡib olup ^{ulemāya} rā^ī ve ḥayrāta sā^y oldu. Ravzatü’ş-Şafāda⁴ Menākıb-ı Kāzımiyyede Harūnuñ Me^{mūna} vaşıyyeti daḥı tevbesin bu vech üzre te^{kīd} ider. Me^{mūn}, pederi Hārūndan naql ider ki “Ḥazret-i İmām-ı Kāzım maḡām-ı nebīde imām-ı ḥavaşş-ı merdüm⁵ ve ḥalīfe-i ervāḥ idi. [29a] Bizler imām-ı ^{avām} ve ḥalīfe-i e^{şbah}ız. Lākin kār-ı ḥilāfet sehl olmayup mülk-i ^{aḡīmdür} ammā⁶ ey Me^{mūn} ibni⁷ Musā⁸ ki ^{Aliyyü}’r-rızādur,⁹ vāriş-i ^{ulūm}-ı rusūl ü enbiyādur. ^{İlm}-i şaḥīḥ taleb iderseñ ol cenāb-ı me^{ālī}-nişāba mülāzım ve ^{ulūm}-ı ḥaḡīḡat ta^{allūm} eyle.” Me^{mūn} naql ider ki vaşıyyet-i pederden berü maḥabbet-i ehl-i beyti ravza-i cānda nişān ve cān-ı şīrīni ḥıdmetlerinde dāmen der-miyān kıldum. Tāriḥ-i İbni Ḥallikānda nigāşte-i yerā^a-i¹⁰ beyāndur ki yüz yigirmi toḡuz senesinde yevm-i şelāse¹¹ Medīne-i Münevverede ve ba^{zı} kavilde beynü’l-Ḥaremeynde vaḡt-i fecrde ḥazret-i imām sarāy-ı ervāḥdan pā-nihāde-i ^{ālem}-i e^{şbah} olup yüz seksen üç senesinde Baḡdādda maḥbūsen kayd-ı ḥayāt-ı bī-şebātdan āzād oldılar. Ḳabr-i şerīfleri ḥālā Baḡdāduñ

¹Ey Şakik bizim hakkımızda iyi düşün.

²Bin: ibni T

³Nām: -R

⁴Ravzatü’ş-Şafāda: Ravzatü’l-Aḥbābda HSA, T

⁵İmām-ı ḥavaşş-ı merdüm:imām-ı merdüm KA, HSA, T

⁶Ammā: -KA, -BV

⁷İbni: bin HSA

⁸Musā: Musā Kāzım BV

⁹^{Aliyyü}’r-rızādur: İmām-ı ^{Aliyyü}’r-rızādur BV

¹⁰Yerā^a: berā^a HSA, T

¹¹Şelāse: şelāşe HSA, T

cānib-i ğarbında bir fersaḥ mekānda bir astān-ı bülend-eyvān ve ziyāretgāh-ı ins ü cāndur. ‘raḍiya’llāhu‘anh.¹

ZİKR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ İMÂM-I MUḤAMMEDÜ’L-CEVÂD ‘RAḌİYA’LLĀHU ‘ANH²

Revnaḳ-baḥş-ı menāşsa-i kerāmet, şerefde çemen-şuffe-i imāmet, yād-kār-ı ḥāndān-ı nebī, netice-i gencīne-i āl-i ‘Alī, seccāde-nişīn-i zühd ü taḳvā, müktedā-yı ehl-i hüdā, el-imāmü’l-‘ālimü’l-kāmil ve’l-mürşidü’l-fāzılü’l-vāşıl, şehāvet-i mu‘tādü’l-imām Muḥammedü’l-Cevād, ‘raḍiya’llāhu‘anh.³ İsm-i sāmīleri Muḥammed ve künyet-i ‘ālīleri Ebū Ca‘fer-i Şānī ve lakab-ı şerīfleri Cevād ve Takī olup kütüb-i mu‘tebere rivāyeti ile velādet-i keşīrū’l-bereketleri yüz ṭoksan beş senesinde, Medīne-i Münevverede ve ba‘zı ḳavilde, Mekke-i Mükerrremde vāḳi‘ olup

Beyt⁴

Mef‘ülü/mefā‘ilün/ mefā‘ilün/fā‘

Fettāḥ-ı ezel zi-feyż-i bī endāze

Endāḥt zi-maḳdemeş be-şehr āvāze

Şud bāġ-ı murād-ez-ān beşāret-i ḥurrem

Şud geşt ummīd ez-ān resīden-i tāze⁵

fehvā-yı meserret ihtivāsı üzre ‘ālem-i ervāḥdan müjde-resān-ı cihān-ı eşbāḥ olup Tāriḥ-i İbni Ḥallikānda nigāşte-i ḥāme-i beyān olmuşdur ki ḥazret-i imām-ı ‘ālī-maḳāmuñ ‘ulūm-ı ma‘ḳüle ve menḳülede yed-i tülā ve fazl u dānişde [29b] maḳām-ı a‘lāsı olup ābā-i kirāmına isnād ile bu ḥadīş-i i‘cāz-eşeri naḳl buyurmışlardur: “‘An ‘Aliyy-i ibni Ebī Ṭālibin ‘raḍiya’llāhute‘ālā⁶ ‘anhu innehu ḳāle ba‘aşeni resūla’llāhi şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem ile’l-yemen feḳāle lī ve hüve yūşīnī yā ‘Alī māḥābe men istiḥār ve lā nedime men istişār yā ‘Alī ‘aleyke bi’d-dellice feinne’l-arza taṭvī bi’l-leyli mā-lā tuṭvā bi’n-nehār yā ‘Alī bekkir fe-inne’llāha e‘adde ve bāreke li-ümmetī fī

¹Ve arḳāhu: +HSA

²Zıkr-i Cemīl-i Ḥazret-i İmām Muḥammedü’l-Cevād ‘raḍiya’llāhu ‘Anh: Zıkr-i Cemīl-i Ḥazret-i Muḥammedü’l-Cevād ‘Aleyhi’r-rahme T

³‘raḍiya’llāhu ‘anh: ‘raḍiya’llāhu te ‘ālā ‘anh BV

⁴Beyt: -R

⁵Ezel āleminin fettāḥı sonsuz bir feyizle kendinden öncekini sesler şehrine attı. Mutluluk müjdesiyle özgür insanların başına gitti ve tazelenen yeni bir ümide dönüştü.

⁶Te‘ālā: -HSA, -T

*bikūrihā*¹ ve dahı Һazret-i imām kelimāt-ı dürer-bārlarından buyururlardı:² “*Men istefāde ehan fi’llāhi fe-kaḍ istefāde beyten fi’l-cenne ve kāle işnānū ‘aliylān ṣaḥīḥun muḥtemī ve ‘aliylūn muḥallitun ve kāle yevmū’l-‘adli ‘ale’z-zālimi eşeddū min yevmi’l-cevri ‘ale’l-mazlūmi ve kāle’l-‘ulemā’u gurabā’u li-kesreti’l-cūhhāli beynehum*”³ Ravzātū’ş-Şafāda⁴ menkabet-i imām bu vech üzre zīnet-baḥş-ı kitab olup bir merd-i kāmīl nākıldür ki kalem u⁵ ‘Irākda geşt ü güzār iderken Şāmda bir kimesne da⁶vā-yı nübüvvet ile ḥabs-i ḥākimde esīr-i kayd-ı zillet⁶ olduğı ḥaberi ḥar^c-ı sem^cim itmekle: “Bu da⁶vāya⁷ bend olan derd-mend kimdür?” diyü ‘azm-i diyār-ı Şām idüp cüst u cū ile meclisine dāḥil ve şüret-i ḥālden sāyil olduğımda bir merd-i dānişmend ve bir dervīş-i müstemend olduğından ğayrı *mā fi’l-büldāni*⁸ bu vech üzre keşf-i ḥāl itdi ki “Ehl-i Şāmdan bir faḳīrüm. Һazret-i emīre’l-mü⁹minīn Һüseyn bin ‘Alīnūn ser-i mübārekleri emānet vaz^c olunduğı cāmi^c-i şerīfde ‘ibādetle müḳayyed iken vaḳten bir merd-i pür-hemtā⁹ bedīd ve bu faḳīre, gel, diyü nidā itmekle kendüye iḳtifā ve ḳaç^c-ı mesāfe-i ḳalīle ile nazarımda mescid-i Kūfe peydā olup ol ḥāk-ı şeref-nākda namāza aġāz itdüklerinde iḳtidā itdüm ve *‘alā-hazā’l-ḳiyās* ziyāret-i Ravza-i Muḫāhara ve ṭavāf-ı Mekke-i Mükerreme itdükden soñra nazarımdan ğayib olup girü kendümi Şāmda mevzi^cimde buldum. Sene-i ātiyede¹⁰ dahı üslüb-ı sābıḳ¹¹ bi-‘aynihi vāḳi^c olmağıla hengām-ı müfāraḳatda ol büzürgvār-ı ‘ālī-miḳdār¹² kim olduğı istifsār itdügümdə Muḫammed bin ‘Aliyyi’r-Rızā [30a] olduḳların iḥbār buyurdılar. Şüret-i ḥāl ba^czı aşḥāba rivāyet ile resīde-i ğuş vāli-i Şām olup “Da⁶vā-yı nübüvvet ider.” diyü bu faḳīri müttehem ve bend ü ḥabse mülzem kıldı. Rāvī vāḳi^ca rivāyet ider ki ḥāl-i faḳīr-i mezbūrı bir varāḳ paraya imlā ve vāli-i Şāma inhā⁹ itdüm. ‘Arz-ı ḥālime: “Kendüyi bir anda Kūfeyi ve Medīneyi ve Mekkeyi¹³ seyrān itdüren kimesne itlāk ve derdine dermān itsün.” diyü taḥrīr itmekle bu cevāb-ı nā-şavābdan maḥzūn olup rüz-ı diġer tefāḫuş-ı ḥāṭır-ı faḳīr-i maḥbūs için bāb-ı sicne varduḳda

¹*Ey Ali, kim istişare ederse kaybetmez. Çalışmak için erken kalkana Allah daha çok rızık verir. (Taberī, 1938: 6627)*

²Buyururlardı: buyururlar idi KA, HSA, BV

³Beynihim: fihim KA (*Kim dünyada iyi bir arkadaş edinirse ahirette mutlaka güzel bir ev kazanır. Birinde ilim var diġerinde yok ama onlar birbirinden istifade ediyorlar. Mazlum için zulüm şiddetlidir ama Adalet zalim için daha şiddetlidir. Ālimleri dünyada pek kimse tanımaz çünkü çok cahil var.*)

⁴Şafāda: Aḥbābda HSA, T

⁵Kalem u: kalem-rev⁹ KA, HSA

⁶Zillet: zimmet T

⁷Bu da⁶vāya: -T

⁸Ülkelerinde ne var?

⁹Pür-hemtā: bī-hemtā BV

¹⁰Ātiyede: āniyede BV

¹¹Üzre: +BV

¹²‘Ālī-miḳdār: ‘ālem-miḳdār T

¹³Kūfe ve Medīne ve Mekke’i HSA, T

bevvābān-ı zindān giriftār-ı bend-i fikr u hayrān oldukların müşāhede ve vākı^oadan su^oāl itdügümde da^ovā-yı nübüvvet iden şahş gāyib ve nā-bedīd oldı didiler.

Beyt

mefā^oilün / fe^oilātün/ mefā^oilün/ fe^oilün

To bā Hudā-yı hodāvend ez-kār u dil hoş-dār

Ki rahm eger ne-koned müddei Hudā be-koned¹

Şavā^oik-i İbni Hacerde taḥkīk haberdür ki ḥazret-i imām, eyyām-ı şubuvvet ve ^ounfuvānda² bir gün Bağdād azıkkasında şıbyān ile İstāde iken Me^omün Ḥalīfe ^oazm-i şikār ile ol maḥalle murūr idüp cümle şıbyān firār, ancak ḥazret-i imām mevzi^oinde karar itmekle Me^omün: “Emsāl ü akrān ile niçün şitāb itmedüñ?” diyü ḥazret-i imāma ḥitāb itdükde “Yā emīre’l-mü^ominīn! Tarīk teng degül ki tevsī^o idem, cürmüm yokdur ki senden ḥavf idem ve sañā zannım ḥasendür bilā-sebeb kimesneyi hedef-i tīr-i gāzab itmezsun.” dimekle kelām-ı pür-ḥikmet ve ḥüsn-i sīretlerinden Me^omün mütaacciben ism-i sāmīlerin su^oāl idüp “Muḥammed bin ^oAliyyi’r-Rızāyum.” diyü buyurduklarında semenden-i³ ^oinān-tāb-ı şikār idüp eñnā-yı şaydda şehbāzı pervāz ve minkārında bir semeke-i şağīre ile ric^oat itmekle Me^omün semekeyi der-dest idüp ^oavdet itdükde üslüb-ı sābık üzre tarīkde ḥazret-i imāmı görüp elinde ne olduğın sāyil olduğda: “Ey emīre’l-mü^ominīn! Taḥkīkan Ḥazret-i Rabbu’l-izzet baḥr-i kudretde [30b] semāk-ı sığār ḥalk ve İcād idüp bāzan mülük u ḥulefā-ya şikār ve sülāle-i āl-i Muḥammede iḥbār ider.⁴” diyü keşf-i rāz itmekle ol dürr-i şādef-i siyādeti ma^oān dārü’l-ḥilāfeye iletüp ta^ozīm ve tekrīmde mübālağa gösterdi. Pes-ez-ān yevmen feyevmen ḥazret-i imāmuñ ^oilm ü kemāl ü dāniş ü iclālī terakkī bulmağıla Me^omün duḥter-i nīk aḥteri ümmü’l-fazlı kendüye tezvīc itmegi muşāmmem itdükde ḥavf-ı ḥilāfet sebebiyle ^oAbbāsiyyūn māni^o olup ba^odehu ^oilm ü kemālde cümleden a^olem olduğı meşhūr-ı ^oālem olduğda nazar-ı⁵ Me^omündan sākıt⁶ ve imtiḥān u ilzāmı için ^oAbbāsiyyūn ^oulemā-i zamāneden Yaḥyā bin Ekteḥmī ḥāzır ve müheyyā, ilzām iderse ḥayli ^oaṭāyā⁷ i^oṭā itmege⁸ va^od idüp meclis-i Me^omünde niçe ḥavāşş-ı devlet ile Yaḥyā⁹

¹Ki rahm eger ne-koned müddei Hudā be-koned: Ger rahm eger ne-koned müddei Hudā be-koned HSA, T (*Sen yüce Allah karşısında zikr et ve hoş günlü ol. Müddei merhamet etmezse Allah merhamet eder.*)

²^ounfuvānda: ^ounfuvān-ı şebābda R

³Semenden-i: semendīn-i T

⁴İder: idüp HSA

⁵Nazar-ı: -KA

⁶Sākıt: kaṭ^o BV

⁷Ve: +T

⁸İtmege: itmegin T

⁹Yaḥyā: -HSA

su°āl-i mes°ale ile mübāderet itdi. Hāzret-i imām taşrīh ve tevzīh ile murād üzre redd-i cevāb idüp taraf-ı hālīfeden *aḥsente aḥsente ve āferīn*¹ birle kām-yāb olduğdan soñra Yahyādan bir mes°ele su°aline mecāz olduklarında buyurdılar ki “Yā Yahyā! Ol recülün şüret-i mes°alesi ne vech üzredür ki evvel-i nehārda bir hātūna ḥarām ile nazar kıldı. Vaqt-i duḥāda nazarı ḥelāl oldu ve °alā-hāzā’l-kıyās vaqt-i zuhrda ḥarām ve vaqt-i °aşrda ḥelāl ve vaqt-i mağribde ḥarām ve vaqt-i °ışāda ḥelāl ve nışfi’l-leylde ḥarām ve tulū°-i² fecrde ḥelāl oldu.” Yahyā cevābında °aciz ve dest-i teslīm-i ber-cā itdükte hāzret-i imām buyurdılar ki “Ol recül evvel-i nehārda şehvet ile ecnebiyye bir cāriyye ḥarām iken nazar idüp vaqt-i duḥāda iştirā itmekle ḥelāl olmuş. Vaqt-i zuhrda °ıtık ile ḥarām vaqt-i °aşrda nikāh ile ḥelāl, vaqt-i mağribde zıhār ile ḥarām, vaqt-i °ışāda keffāre ile ḥelāl ve nışfu’l-leylde talāk-ı ric°i ile ḥarām, vaqt-i fecrde rücū° ile nazarı ḥelāl oldu.” diyü şüret-i mes°eleyi³ baş u taḥrīr itdükte Me°mün tevķīrin tevķīr ve °Abbāsīlere kemāl-i serzeniş ve tevbiḥ⁴ idüp ol sā°at duḥter-i pākīze-manzarın hāzret-i [31a] imāma °aḳd-i nikāh ile işāl ve levāzım-ı tarīk ve rāh-ı tehiyye ile Medīneye irsāl itdi. Bir müddet Medīne-i cedd-i emcedinde sākin⁵ ba°dehu Mu°taşım hālīfenün talebiyle Bağdāda gelüp ba°zı ḳavle mesmūmen iki yüz yigirmi tārīhinde vedā°-ı dār-ı miḥnet ve sarāy-ı °illiyyīne rıḫlet idüp cedd-i emcedleri Hāzret-i İmām-ı Mūsā Kāzım olduğü mezār-ı pūr-envārda bi’l-ittişāl cism-i cevher-numūnları şadefçe-i ḥāk-i pākde meknūn oldu. ‘raḳiya’llāhute°ālā°anh.⁶

ZİKR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ İMAM-I °ALIYYÜ’L-HADİ BİN MUḤAMMEDİ’L-CEVAD ‘RAḳIYA’LLĀHU °ANH⁷

Mecma°-ı şemāyil-i °aliyye, ma°den-i fezāyil-i seniyye, mehbiḫ-i envār-ı rahmānī, müteḫallik-i aḫlāk-ı sübhānī, şeh-süvār-ı meydān-ı kerāmet, pişvā-yı erbāb-ı tarīkat, şem°-i şebistān-ı ḥāndān-ı nübüvvet, gül-i gülbin-i gülistān-ı velāyet

Beyt⁸

mefā°ilün/ mefā°ilün/ fe°ulün/

Zi-meh-rüy-ı evtābī her bedr

¹ Āferīn: āferīn āferīn BV

² Tulū°-ı: vaqt-i T

³ Mes°eleyi: mes°ele HSA

⁴ Tevbiḫ: tevzīh HSA

⁵ Sākin: sākin-i Bağdad T

⁶ ‘raḳiya’llāhu te°ālā°anh: ‘raḳiya’llāhu te°ālā°anh ve arzāh HSA; ‘raḳiya’llāhu °anh KA

⁷ Zıkr-i Cemīl-i Hāzret-i İmām-ı °Aliyyü’l-Hādī bin Muḥammedü’l-Cevād ‘raḳiya’llāhu °anh: Zıkr-i

Cemīl-i Hāzret-i İmām-ı °Aliyyü’l-Hādī bin Muḥammedü’l-Cevād Raḳ.HSA; Zıkr-i Cemīl-i

Hāzret-i İmām-ı °Aliyyü’l-Hādī bin Muḥammedü’l-Cevād ‘raḳiya’llāhu °Anhumā T

⁸ Beyt: meşnevī R; -BV

Zi-müşk-i müy u evtarı şeb-i kadr¹

*Ruheş derahş-ı şür-engiz-i emlah
Lebeş der-kavl-i şekker-riz-i efsah²*

medlülünüñ mā-şadaķı Hāzret-i İmām-ı °Aliyyü'l-Hādī, °rağiya'llāhu°anh.³ Ebu'l-Hasan ile mükennā, °Askerī ve Zekī ve Naķī ve Hādī ile mülakķab. Envār-ı hidāyet ile ārāste ve ezhār-ı taķvā ile pirāste, cūd u keremi bir mertebeye vāşıl ki hātem-i bāb-ı sehāsında bir sāyıl idi. Evşāf-ı sa°adet-ittişāfları hadd-i vaşfdan efzūn ve menākıb-ı °izzet-mekāsibleri ķalem-rev-i taķrīrden bīrūn olup Tārīķ-i İbni⁴ Hallikānda nigāşte-i kilik-i beyān olmuşdur ki sene-i erba°a ve ķīle şelāse °aşere ve mi°eteynde dest-i dāye-i kudret ol dürr-i şadefçe-i velāyeti vaż°-ı mehd-i fıtrat idüp mevlidleri, medīne-i cedd-i emcedleri olmağın anda sākin iken⁵ ba°zı aşhāb-ı nifākıñ ittifāk-ı si°ayeleriyle hulefā-i benī-°Abbāsdan Mutevekkil Sermenrāya getürüp ba°d-ez müddet çend niçe erbāb-ı irtiyāb hāzret-i vālā nişāb menziline ıslaħa⁶ cem° idüp “Da°vā-yı hilāfet için hüruc itmek murādıdır.” diyü ğamz itmeleriyle tebyīn-i⁷ hāl ve isti°lām-ı ahvāli için [31b] °asker-i Etrākdan bir miķdār nās-ı kadir-nā-şinās⁸ ta°yīn ve bir şebb-i tārda⁹ irsāl itdükde °aliyyü'l-ġ°afle hāzret-i imāmuñ hāne-i melāyik-āşiyānlarına ol ğāret-rūsūm-ı hücum itdükde hāzret-i imāmi ber-hānede ve hayd üzerinde şu°urdan medra°a ve ser-sa°adet efserinde şūfdan milhāfe-i hāk üzre müstakbel-i ķible, havf u haşyet ile Qur°ān-ı °Azīmü'ş-şān tilāvet ider bulup ol hāl ile hālīfe şurb-ı hamr iderken huzūrına ihzār itdüklerinde hāzret-i¹⁰ imāmuñ hakkında nakl olınan ihbārdan āşār bulunmamağıla hezār ta°zīm ve tekrīm ile yanında iķ°ād ve elinde olan sāğarı bilā-tekāsül münāvel olduķda: “Yā emīrū'l-mü°minīn “mā hāmara laħmī ve demī kaķ fa-°uffeni”¹¹ buyurmağıla teklīfde ışrār itmeyüp ancak hāzret-i imāmdan kırā°at-ı çend beyt ricā itdükde ne miķdār ibā itdi ise fayide-mend¹² olmamağıla

¹ Zi-meh-rüy-ı evtābī her bedr/ Zi-müşk-i müy u evtarı şeb-i kadr: -T

² 1. O ayyüzlü güzelin saçtığı her bir ışık dolunay gibidir. Onun simsiyah saçlarının güzel kokusu kadir gecesi gibidir. 2. Onun yanağı ve (gül fidanı) ağacı güzellikleri coşturur. Dudaklarındaki şeker saçan söz sözlerin en güzelidir.

³ °rağiya'llāhu °anh: °rağiya'llāhu te°ālā °anh HSA

⁴ İbni: bin HSA

⁵ İken: idi BV

⁶ İslaħa: ıslaħ-ı HSA

⁷ Tebyīn-i: şebyīn-i HSA

⁸ Nās-ı kadir-nā-şinās: ev-bāş-ı kadir-nā-şinās R

⁹ Tārda: şārda HSA

¹⁰ Hāzret-i: hāzret-i hāzret-i BV

¹¹ Benim kanıma ve etime haram karışmadı. Allah'ım beni bu haramdan uzak tut.

¹² Fayide-mend: fayide-mikdārT

Beyt¹

Bātū °ale'l-ķuleli'l-cibāli taħrusuhum
Ġūlbū'r-ricāli femā aġnethumu'l-ķulelu²

Ve ubdilū b°ade °izzin min ma°ākılıhim
Fe ūdi°ū ħuferen yā bi°se mā nezelu

Nādāhum šāriħun min ba°di mā ķubirū
Eyne'l-esirretū ve'tticānu ve'l-ħulelu

Eyne'l-vücūhu'l-letī kānet mūna°ameten
Min dūnihā tuźrabu'l-estāru ve'l-ķulelu³

Fe-esbaħa'l-ķabru °anhum ħīne te°tīhim
Tilke'l-vücūhu °aleyhi'd-dūdu taķtetilu

Ķad țāle mā-ekelū dāħran ve mā-șaribū
Fe-așbaħū ba°de țūli'l-ekli kad ukilū⁴

buñā⁵ mişāl niçe kelimāt-ı mevzūn-ı ħikmet-meknūn inşād itmekle meclis-i ūrbī devr-i ħalīfe ve ħūzzār-ı meclis ġirye-i ġayr-ı meħşūr idūp ħazret-i imāma⁶ dōrt biñ dīnār ișār ile teşyī° ve ikrām-ı mülūkāne birle menziline revāne ķıldı. Şavāiķ-i İbni⁷ Ĥacerde taħķiķe resīde olinmuşdur ki A°rāb-ı Kūfeden⁸ bir °Arab ħazret-i imām-ı ħümāma °arż-ı niyāz ve “Vālā-i ceddūne müttemessiklerden bir medyūnum.” diyū

¹ Beyt: -BV; °Arabiyye R

² Ġūlbū'r-ricāli femā aġnethumu'l-ķulelu: Ġūlbū'c-cibāli femā aġnethümü'l-ķulelü T

³ Eyne'l-vücūhu'l-letī kānet mūna°ameten/ Min dūnihā tuźrabu'l-estāru ve'l-ķulelu: -T

⁴ Ve ubdilū b°ade °izzin min ma°ākılıhim/ Fe ūdi°ū ħuferen yā bi°se mā nezelu
Nādāhum šāriħun min ba°di mā ķubirū/ Eyne'l-esirretū ve'tticānu ve'l-ħulelu
Eyne'l-vücūhu'l-letī kānet mūna°ameten/ Min dūnihā tuźrabu'l-estāru ve'l-ķulelu
Fe-esbaħa'l-ķabru °anhum ħīne te°tīhim/ Tilke'l-vücūhu °aleyhi'd-dūdu taķtetilu
Ķad țāle mā-ekelū dāħran ve mā-șaribū/ Fe-așbaħū ba°de țūli'l-ekli kad ukilū
: -HSA

Ve ķāle eyne'l-vücūhu'l-letī kānet min°ammeten min dūnihā tađrabu'l-istār ve'l-kemāl: +T

(1. Onlar memleketleri korumak için dağlarda kaldılar. Onlar, büyük, ġüçlü adamlardı. 2. Ama onlara yazık oldu çünkü memlekete musibet getirdiler. Kendi kazdıkları çukura dūştüler. Onların ataları aziz insanlardı. 3. Ölümünden sonra onların mezarına bir insan geldi ve onlara seslendi: Hani ġüzel yataklar nerde, hani taclarınız nerde, hani ġüzel elbiseleriniz nerde? 4. Hani ġüzel yüzünüz, hani bol malınız? Önceden sizi hemen ġöremezdik. 5. Mezarda onların yüzlerini böcekler yemek için savaşıyor. 6. Onlar yıllarca yediler, içtiler ama sonra da kendileri yemek oldular.)

⁵Buñā: bu R

⁶Ĥazret-i imāma: ħazret-i imāmın ħūzūrına R

⁷İbni: bin T

⁸Kūfeden: Kūfede T

su'ale ağaz idüp “Ne miqdar deyne giriftârsın?” didükde “On biñ dirheme karîb.” dimekle v^{ad} edâsıyla hâtırın² tatyîb idüp lâkin meblağ-ı mezkûr nâ-mevcûd [32a] olmağın on biñ dirheme deyn-i temessûki taħrîr ü imlâ ve dest-i ‘Arabda ibkâ idüp “‘Avâm meclisinde gelüp benden taleb eyle.” diyü buyurdukdâ ‘Arab dağı fermân-ı imâm-ı âlî-şân üzre meclis-i ‘avâmda temessükün ibrâz ve taleb-i deyn ile şiddet ü gîlžete ağaz itmekle bu hâl gûş-zed-i Mütevekkil olup otuz biñ dirhem hazret-i imâma şile irsâl itmeğın tamâmıyla ‘Araba ihsân itdükde merd-i ‘Arab, “Ancak on biñ dirhem ile iktifâ iderüm.” diyü her çend ilhâh itdi ise ol baħr-i sehâ ibâ idüp tamâmıyla ‘Araba i'tâ buyurmağıla A'râbî Allâhu a'lem “*Hayşü yec'alü risâlâtehu*”³ ayet-i kerîmesin tilâvet-künân-ı revân oldı. Ravzatü'ş-Şafâda⁴ menâkıb-ı hazret-i imâm bu resme revnağ-bağş-ı kitâb olup Şâlih nâm kimesneden rivâyet olinmişdur ki Mütevekkil, hazret-i imâmı ‘Irâka ihzâr ve Sermenrâda ber-cây-ı haķîrâneye qarâr itdirdükde aħbâbdan biri hazret-i imâma hitâb idüp “Yâ imâm bu nâs-ı kadir nâ-şinâs böyle ber-cây-ı⁵ bî-istinâsda menzilünüzi ta'yîn itdükleri cenâb-ı vâlâ nişâblarınıñ ihfâ-yı kadrine ve setr-i nûrına sâ'î olduklarındandır.” didükde hazret-i imâm-ı ‘âlî-miğdar: “Heyhât yâ Şâlih, henüz h'âbdan bî-dâr olmamışsın.” diyü dest-i kerem-peyvestleri ile bir tarafâ işâret itdüklerinde fi'l-hâl ol tarafda ebniye-i vesî'a ve ‘imârât-ı menî'a ve cedd-i ol cârîye zâhir olup “Ey Şâlih her ne⁶ câyda olsam, mekânım budur.” diyü cevâb virdiler ve dağı mervîdür ki Mütevekkil, bîmâr ve bir cerhe giriftâr olup etîbbâ işlâha kâdir ve hükemâ tımârına câsir olmayup hayâtdan me'yûs olmuş iken vâlidesi işlâh-ı püseri için hâliş malından mal-ı⁷ ferâvân, hazret-i imâm-ı kerâmet-i şâna nezr idüp hikmeten ol eşnâda maħşûşân ve maħremân-ı hâlîfeden Fettaħ bin Hâķân nâm kimesne “Bu marâza ‘ilâc olursa ol vâlâ-câhdan olur.” diyü hazret-i imâmdan devâ istidâ⁸ [32b] itdüklerinde fülân şey° ile fülânı ol cerhe ‘ilâc itsünler dimekle hużzâr-ı meclis müstehziyen hande-zenân iken Fettaħ tecrübe için fermân-ı imâm üzre ‘ilâc itdükde bi-izni'llâhi te'âlâ taşhîh-i mizâc itmeğın vâlîde-i Mütevekkil nezrin hezâr hezâr⁹ dinâr-ı meşrûra tabağ-ı ihlâşa nihâde ve¹⁰ hazret-i imâma fer-sitâde kıldı. Hazret-i imâmın sehâvet ü kerâmetlerinde

¹V^{ad}: ve 'idâd T

²Hâtırın: hâtır-ı HSA

³Allah elçilik görevini kime vereceğini çok iyi bilir. (Enam/124)

⁴Ravzatü'ş-Şafâda: Ravzatü'ş-Aħbâbda HSA, T

⁵Ber-cây-ı: ricây-ı T

⁶Her ne: -HSA

⁷Mal-ı: -BV

⁸Devâ istidâ: istifsâr KA: isti'lac HSA, T

⁹Hezâr hezâr: hezâr R

¹⁰Ve: -T

taşavvur-ı hayāle mecāl olmamağın bahr-i şehālarından kaṭre ve kân-ı kerāmetlerinden¹ zerre ile iktifā² olındı.

Naql-i Şavā³ık cümle tevārīḥe muvāfiḳdur ki ḥazret-i imām kırık sene mu⁴ammer olup sene-i erba⁵ ve ḥamsīn ve mi⁶eteyn cemāziye'l-aḥirinde dār-ı fenādan sarāy-ı sürūr-efzā-yı beḳā⁷ya maḥmil-bend-i ⁸azīmet ve teşrīf-kerde-i maḳām-ı ⁹izzet olup Bağdād muzāfātından Sermenrāda kendü ḥarem-i melāyık-maḥremlerinde cism-i cevher-nümünü gencine-i ḥākde maḥzūn oldı. 'raḳiya'llāhute¹⁰ālā ¹¹anh ve arzāh.²

ZİKR-İ CEMİL-İ ḤAZRET-İ İMĀM-I ḤASANÜ'L-¹²ASKERİ BİN ¹³ALİYYÜ'L-HĀDİ 'RAḌİYA'LLĀHU ¹⁴ANH³

Ma¹⁵deni'l-kerāmāt, ḥāriḳü'l-ādāt, mihr-i sipihr-i neḳāret, bedr-i meşriḳ-ı übbehet,⁴ sütüde simāt, müstecmi¹⁶ü's-şifāt, ¹⁷āric-i me¹⁸āric-i velāyet, rāfi-i a¹⁹lām-ı siyādet

Beyt⁵

fā²⁰ilātün/ fā²¹ilātün/ fā²²ilātün/ fā²³ilün

Faḥr-i āl-i Muştafā ol kim kılūpdur ismini⁶

Levh-i Maḥfūz üzre şābit mekremetle müste²⁴ān

Nesl-i pāk-i Ḥaydar u naḳd-i ²⁵Aliyyü'l-Murtażā

Gevher-i ḳudsī neseb maḳşūd-ı dil maṭlūb-ı cān

medlūlunuñ māşadaḳı el-İmām-ı Ḥasanü'l-²⁶Askerī, 'raḳiya'llāhu²⁷anh.⁷ Ḥasan ile müsem mā, ebū Muḥammed ile mükennā, Münīr u Ḥālīş u Zekī vü Serrāc u ²⁸Askerīile mūlaḳḳab. Ber-mūḳtedā-yı ehl-i hüda ve pişvā-yı aşḫāb-ı taḳā olup Şavā²⁹ık-i İbni⁸ Ḥacerde taḥḳīḳa resīde olmuşdur ki sene-i işneyn ve şelāşīn ve mi³⁰ateynde dest-i

¹Kerāmetlerinden: kerāmetlerinde T

² Āmin. +HSA; ve arzāh āmin -KA

³Zıkr-i Cemīl-i Ḥazret-i İmām-ı Ḥasanü'l-³¹Askerī bin ³²Aliyyü'l-Hādī 'raḳiya'llāhu ³³anh: Zıkr-i Cemīl-i İmām-ı Ḥasanü'l-³⁴Askerī bin ³⁵Aliyyü'l-Hādī 'raḳiya'llāhu ³⁶Anhumā KA, BV; Zıkr-i Cemīl-i İmām-ı Ḥasanü'l-³⁷Askerī bin ³⁸Aliyyü'l-Hādī 'raḳiya'llāhu ³⁹anh HSA; Zıkr-i Cemīl-i Ḥasanü'l-⁴⁰Askerī bin ⁴¹Aliyyü'l-Hādī 'raḳiya'llāhu ⁴²anh T

⁴ Meşriḳ-ı: müşerref-i HSA

⁵ Beyt: ḳit'a R; -T

⁶ Faḥr-i āl-i Muştafā ol kim kılūpdur ismini: Faḥr-i āl-i Muştafā ol kim kılūpdurur ismini T

⁷'raḳiya'llāhu ⁴³anh: 'raḳiya'llāhu te⁴⁴ālā ⁴⁵anh HSA

⁸İbni: bin T

ḳudret, ol dürr-i yetîmi ârâyiş-bâzâr-ı ḳudret¹ idüp yevmen fe-yevmen Ḥasan ve Bahâ ile neşv ü nemâ olup² kitâb-ı mezkûrda mezbûrdur ki eyyâm-ı şebâb ve zamân-ı³ °unfuvânda⁴ bir gün ḥazret-i imâm akrânı olan şıbyân ile ba°zı ezikḳa-i Sermenrâda [33a] girye vü zârî ile istâde iken °aşıḳ-ı şadıḳ-ı Ḥüdâ Behlül⁵ Dânanuñ mürürü vâḳi° olup ḥazret-i imâm⁶ bükâsın müşâhede idicek şıbyânuñ ellerinde olan mel°abeden °ârî ve maḥrûm olduğundan şikence-i taḥassüre melzûmdur zannıyla ḳurb-ı imâma gelüp cenâblarına daḫı tesliyye-baḫş olup “Bir âlet-i lu°be iştirâ° itsem olur mı?” didükde ḥazret-i imâm “Bâzî için⁷ °ademden dünyâya važ°-ı ḳadem itmemişüz.⁸” buyurduḳda Behlül: “Ya ne için?” dimekle “İlm ü °amel için.” buyurdılar. Behlül “Neden istinbât itdühüz?” didükde ḳavluhu te°âlâ “*efehasibtüm ennemâ haleḳnâküm °abeşen ve enneküm ileynâ lâ turce°ün*”⁹ âyet-i kerîmesin tilâvet buyurduḳda Behlül, ba°zı¹⁰ važ° u naşîḫat daḫı iltimâs itmekle niçe ebyât-ı ḥikmet-âmîz inşâd buyurup Behlül bî-hüş u medhüş olup girü ifâka ile “Yâ imâm henüz ma°şûm-ı pâksın. Bu ḳadar ḡuşsa-nâk olmaḡa¹¹ bâiş nedür?” diyü isti°lâm itdükde buyurdılar ki “Mâder-i iffet-manzarum İḳâd-ı nâr itdükce hîzem-i kibâr-ı şıḡâr ile İḳâd ider.¹² Ḥavf u ḥaşyetim andandur.” diyü kelâma ihtimâm virdiler.

Mervîdür ki taḳdîr-i Ḥüdâ ile bir sene Sermenrâda ḳaḫt u ḡalâ vâḳi° olup °ulemâ ve fuḳarâ-yı¹³ ehl-i dîn ve naşârâ ve¹⁴ ruhbân u ḳasîsîn ile istiskâ° idüp ruhbân her ne ḳadar ḫaraf-ı semâya ref°-i dest-i du°â itdiler ise bārân-ı rahmet bārîde olur idi.¹⁵ Yevm-i şânîde kezâlik bu emr müslimîne °acîb ve¹⁶ ne°üzûbi’llâh niçe cehle irtidâde ḳarîb olmaḡıla bu ḫaber-i vaḫşet-eşer ḡuş-zed-i ḫalîfe olduğda Ḥazret-i İmâm-ı Ḥasan-ı °Askerîyi ihzâr ve ḫudüş iden ḫâlden ihbâr idüp “Dest-gîr-i ümmet-i cedd-i büzürgvâruñ¹⁷ ol.” diyü niyâza aḡâz itdükde ḥazret-i imâm-ı ferdâ üslûb-ı sâbıḳ üzre “Ḥalâyıḳ istiskâ° itsünler, inşâ°a’llâhu te°âlâ tebeyyün-i ḫâl ile itminân bil-ḫâşıl olur.” diyü müjde-res olup giriftâr-ı ḫabs olan aşḫâbınuñ ıtlâḳın taleb

¹Ḳudret: fîtrat HSA, BV

²Olup: bulup BV

³Zamân-ı: -T

⁴°Unfuvânda: âlîşânda BV

⁵Behlül: Behlül-i Ḥüdâ HSA

⁶İmâmun: imâm T

⁷Bâzî için: Bâzîçün R

⁸İtmemişüz: itmemişüzdür R

⁹*Sizi boşuna yarattığımızı bize tekrar döndürülmeyeceğinizi mi sandınız? (Mü'minün/115)*

¹⁰Ba°zı: -R

¹¹Olmaḡa: olmaḡıla T

¹²İḳâd ider:yaḳar KA; tevḳîd HSA; tevḳîd ider T

¹³Fuḳarâ-yı: fuḳîrâ-yı T

¹⁴Ve: -R, -HSA

¹⁵Olur idi: olurdu HSA

¹⁶Ve: -HSA, -T

¹⁷Büzürgvâruñ: büzürgvârdan T

buyurmağıla cümlesi ıtlāk ve va°de-i [33b] ma°hūde üzre ruhbān u naşārā hāzır-ı şahrā olup bir rāhib dest-i sihr-peyvestin taraf-ı semāya küşāde kılduğça cemi° şehāb ve emtār insikaba şürū° itdükte hāzret-i imāmuñ fermānıyla dest-i rāhib girift olup elinde bir pāre üstüh°ān-ı ādemi bulunmağıla “Elinden¹ alup istiskā° eyle.” diyü fermān olındı. Rāhib dest-i bī-bereketin semāya dutduğça müheyyā olan şehāb dağı perākende ve nā-bedīd² olmağıla hāzret-i imāmdan, bu sırr-ı pür-iḥfā³ ne olduğı ricā olınduğda buyurdılar ki “Bu bir⁴ üstüh°ān-ı nebīdür ve °ādetu’llāh bu vech⁵ üzre cārīdür ki üstüh°ān-ı enbiyā taht-ı semāda münkeşif olduğça bārān-ı rahmet-i Yezdān ve ḥayr⁶ u iḥsān nāzil olur.” Fi’l-ḥaḳīka imtiḥān olınduğda şıdk-ı kelām ile merām ḥāşıl ve şübhe-i ḥalāyık zāyil olmağıla °āmme-i enām ol kān-ı kerāmetüñ nevāzişdār-ı ikrāmı olup ve ḥalīfenüñ bezl-i hedāyā ve şilesi °ale’d-devām oldı.

Şevāhidü’n-Nübüvvede taḳīke resīdedür ki °ammü-zāde-i imām-ı kerīm Muḥammed bin °Alī bin İbrāhīm naql ider ki vakten emmā faqr u fāḳaya giriftār olup peder-i büzürgvārum: “Yā Muḥammed, İmām-ı Zekīnūñ debdebe-i⁷ cūd u iḥsānı ve lü°le-endāz mesāmi°-i cihāniyān olmağıla⁸ ḥuzūr-ı fāyüzü’n-nūrlarına varılup keşf-i ḥāl ve °arz-ı mā-fi’l-bāl olınsa şāyed ol tabīb-i ḥastegān fāḳa ve dest-gīr-i üftādegān şākka bu derde dermān buyura.” ḥātırasıyla āstānelerine revāne olup ešnā-yı tarīḳde pederüm “Beş yüz dirhem temennī⁹ iderüm ki iki yüzi kisvet ve iki yüzi¹⁰ me°ünet ve yüzi ḥāle sa°t ola.” Bu faḳīr dağı üç yüz dirhem tereccī itdüm ki¹¹ yüz dirhemine bir dāye ve yüz dirhemine sāyir mühimme¹² ve yüz dirhemini sermāye idüp Kūhistāna ticāret itsem bu ḥayāl iledür. İmāma ḳarīb olduğda bir ḥādım istikbāl idüp “Ḥāzret-i imām, °Alī bin İbrāhīmi ve püseri Muḥammedi ḫaleb ider.” diyü bizleri ḥuzūr-ı imāma [34a] götürdükte ancak pürşis-i ḥāl ile meclis tamām olup kıyām ve ḥānemüze ricāte ihtimām eyledüğümüzde der-°aḳab ḥādım bir şurrede beş yüz dirhem pederüme in°ām getirüp “Temennī itdüğün üzre def°-i °usret eyle.” ve baña üç yüz dirhem getirüp “Tereccī¹³ itdüğün üzre celb-i menfa°at eyle ancak kūhistāna varmayup¹⁴ fülān ḫarafa °atf-ı inān eyle.” diyü ḫāzret-i imām-ı rüşen-dilden ḫaber

¹Elinden: -HSA

²Nā-bedīd: nā-bārīde HSA

³Pür-iḥfā: pür-ḫafā KA, HSA, BV

⁴Pāre: +R

⁵Vech: vechle T

⁶Ḥayr: ḫayrāt KA

⁷Debdebe-i: dīde-i T

⁸Olmağıla: olup R

⁹Temennī: -T

¹⁰Ve iki yüzi: -KA

¹¹Tereccī itdüm ki: tereccī itmege BV

¹²Mühime: mühimmāt R

¹³Tereccī: temennī tereccī T

¹⁴Varmayup: urmayup T

virüp fi'l-ḥaḳīka fermānları olan ṭarafa ticāret ile revān ve *belāga mā-belāga*¹ fāyide ile kāmṛān oldum. Ḥāzret-i imām-ı ʿālī-maḳāmuñ buña mişāl keşf ü kerāmet-i mütevātireleri² āṛāyiş-i kütüb-i müteʿaddide olup lākin bu muhtaşarda bu kadar ile iktifā olındı. Sene-i sittin ve miʿeteynde Sermenrāda dār-ı fenādan serīr-ārā-yı sarāy-ı³ beḳā olup peder-i büzürgvārları ʿAliyyü'l-Hādī ile gencine-i vücūdı maḥzūn-ı ḥazīne-i ḥāḳ-i şeref-nāḳ oldı. Merḳad-i ʿālīleri ḫālā bir āstān-ı bülend-āşiyān olup⁴ ziyāretgāh-ı ins ü cāndur. ʿRADİYAʿLLĀH ʿanh ve arzāh.

ZİKR-İ CEMİL-İ AḤMED BİN ḤANBEL ʿRADİYAʿLLĀHU

ʿANH⁵

İmāmü'l-muḥaddişīn, muḳtedā-yı ehl-i dīn, ʿāric-i meʿāric-i zühd ü taḳvā, sālik-i mesālik-i ʿibādāt u hüdā,

Beyt

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

Muʿallim-i kehen ve ʿārif-i ledünnī-yi fen

Ferīd-i ʿālem ü ʿallāme-i maʿānid-i māl

medlülına māşadaḳ ser-ḫālḳa-i kemāl İmām-ı Aḫmed⁶ Ḥanbel, ʿraḳiyaʿllāhuʿanh. Ebū ʿAbdullāh ile mülāḳḳab. Eʿimme-i mezāhib-i erbaʿanuñ bir merd-i kāmīl ü fāzılı olup Tārīḫ-i İbni Ḥallikānda resīde-i beyāndur ki neseb-i ʿālīleri ʿAdnānu'ş-Şeybāniyyü'l-Merveziye vāşıl olup māder-i ʿiffet-eşerleri ol dürr-i yektāya ḫāmil iken şehir-i Mervden ʿazīmet ile Bağdāda vāşıl ve sene-i erbaʿa ve sittin ve miyede ʿālem-i ervāhdan revnaḳ-efzā-yı mülk-i eşbāḫ olup ʿilm ü taḳvā ile neşv ü nemā bulmaḳıla Ḥāzret-i İmām-ı Şāfiʿiʿraḳiyaʿllāhuʿanhuñ ḫavāşş-ı aşḫābından maʿdūd olup ḫulefā-yı ʿAbbāsiyeden [34b] el-Vāşıḳbillāh zamānında ḫulḳ-ı Kurʿān-ı ʿAzīmu'ş-şāna kāyil olmadıkları için ḍarb-ı şedīd ile⁷ ḫabs-i medīd olduḳı resīde-i taḫḳīḳdür. Ol imām-ı vālā-maḳām mazīḳ-i dünyā-yı denīden ʿāzīm-i fezā-yı cennet-i berīn olduḳda cevher-i cisimlerine⁸ maḥzen olan şandūḳ ve cenāzelerinüñ pīş ü pesinde sekiz yüz biñ zükūr

¹Oraya kadar ulaştı!

²Mütevātireleri: mütevātireli R

³Sarāy-ı: serīr HSA, T

⁴Merḳad-i ʿālīleri ḫālā ber-istān bülend-āşiyān olup: -KA

⁵Zıkr-i Cemīl-i Aḫmed bin Ḥanbel ʿraḳiyaʿllāhu ʿAnh: Zıkr-i Cemīl-i Ḥāzret-i Aḫmed bin Ḥanbel ʿraḳiyaʿllāhu Teʿālā ʿAnh HSA, T; Zıkr-i Cemīl-i Ḥāzret-i Aḫmed Ḥanbel ʿraḳiyaʿllāhu ʿAnh ve ve arzāh T

⁶Bin: +KA, +HSA, +T

⁷İle:ü KA, HSA, BV

⁸Cisimlerine: cisimleri T

ve¹ altmış biñ havātīn zabt-ı hisāb² olup³ ol rūz-ı kerāmet-i ber-verde⁴ Yahūd ve Naşārā ve Mecūsdan yigirmi biñ ādem şeref-i İslām ile müşerref olup taķrīr-i İbrāhīm Harebi dađı bu vech üzre taķrīr olunmuşdur ki Bişr-i Hāfī hazretlerin⁵ menāmda mescid-i vaşşāfdan⁶ āstīninde bir miķdār şey° ile bīrüne gelür görüp “Hazret-i Bārī senūñle ne vech üzre mu°āmele itdi?” diyü mükāleme itdüm. “Ġufrān u ihsān buyurdi.” dimekle āstīninde olan şey°den istiħbār itdüm. “Leyle-i mażiyyede İmām-ı Aħmedūñ “ālem-i ervāha ķudūmunda nişār olan dūrerden liķāta itdügüm yevākīt-i enver ve cevāhir-i ezherdür.” diyü iħbār itdiler ve dađı Tezkire-i Evliyā-yı Şeyh “Atťarda ol imām-ı hūdānuñ zūhd ü taķvāsı bu vech üzre nigāşte-i kil-k-i taħķīķ olmuşdur⁷ ki ferzend-i dil-bendleri olan şālīh, ki ķāyimü’l-leyl ve şāyimü’n-nehār idi, zamān ile taķlīd-i każā-yı ısfahān⁸ idüp hīn-i hükümetinde leyl ü nehār iki sēatden ziyāde ser-i devlet-eşerin vaz°-ı pīster menām itmez idi ki şāyed bir şāhib-i mühimmūñ ħall-i müşkili teħīr olmaya. İttifāķan bir gün hazret-i imāmuñ ħamīre-i nānların ol pūser-i nīk aħterleri ħānesinden getürdüklerinden bā-ħaber olmađıla tenāvül itmeyüp vāķi°-i ħālī i°lām ile fuķarā-ya i°tā olınsun buyurdılar. Fuķarādan dađı kimesne ķabül itmeyüp Dicleye dōkdiler. Mabādā ol nān bir māhīye kuvvet-i cism ü cān olmuşdur, diyü⁹ Bağdādda küşt-i māhīyi kendülere ħarām itdiler.

Bu dağı ħaber-i şıdķ-eşerdür ki ħulķ-ı Kur°ān mübāħaşesinde hazret-i imāmi [35a] dest-beste ħarb iderler iken ĩzārı güşāde olduķda bir dest-i gayb zāhir olup setr-i °avret itmekle bu burhān-ı kerāmet-nişānı görüp¹⁰ rehā kıldılar. Bu dağı °ibāret-ārā-yı Tezkire-i Evliyādur ki bir civān-ı hidāyet nişānuñ vālide-i müşfikası müzmen olup ferzend-i dil-bendine ħitāb itdi ki “Ey nev-bāve-i bāğ-ı °ömrüm ve ey netīce-i gencīne-i vücūdum, mübtelā ve giriftār olduğum! Derd-i düşvāra dermān olursa du°ā-yı ehl-i velāyet ile olur. Rızā-yı yümn iķtizā-yı māder-i murād ise ħablü’l-metīn du°ā-yı Aħmed Ĥanbele müte°allīķ olup dārü’ş-şifā-yı enfās-ı kudsiyelerinden taleb-i °ilāc¹¹ eyle. Şāyed¹² taşhih-i mizāc itmek müyesser¹³ ola.” dimekle ol civān-ı i°tā°at-°ünvān-ı dürr, hazret-i imāma varup nidā ve ħāl-i māderin hazret-i imāma inhā° itdükde hemān-dem hazret-i imām ğusl u namāza ve dergāh-ı ķāre-şāze niyāza

¹Ve: -KA, -HSA

²Hisāb: -KA

³Olup: olur T, BV

⁴Ber-verde: ber-vezde R

⁵Hazretlerin: hazretlerinūñ T

⁶Vaşşāfdan: raşşāfadan R, BV

⁷Olmüşdur: olınmışdur T

⁸İsfahān: şıfahān T

⁹Diyü: -T

¹⁰Nişānı görüp: -KA; nişān-ı gördükde R

¹¹Taleb-i °ilāc: ist°lāc HSA, T

¹²Kİ: +R

¹³Müyesser: müseyyer T

mübāşeret itmekle hādimi ol civāna “Hālā imām kārına meşgūldür.” diyü cevāb virmekle¹ civān, hāneye ricat ve vālidesin kemāl-i şihhatda bulup bu hāl-i ġarībe² ol kân-ı kerāmetūñ duāları berekātından ʿadd idüp nevāziş-dār-ı şükrānları oldılar.

Bu dağı haber-i şıdk-eşerdür ki emīre’l-müminīn Hāzret-i ʿAliyy-i velī² Bağdād zemīnin ibtidā feth idüp kabza-i teşhīre getürdükde guzzāt-ı İslāma vakf itmişdür, diyü³ Hāzret-i İmām-ı Aḥmed, Bağdād ḥubūbātından tenāvül itmeyüp Mūşuldan ard getirüp taʿayyüş iderdi. Kavlı İbni Ḥallikān ile sene-i ihdā ve erbaʿīn⁴ ve miʿteynde kavlı-i Cāmiʿü’s-Siyer⁵ ile sene-i sitte ve şelāşīn ve miʿteynde ġalebe-i muʿtezile ile zahm-ı darb-ı⁶ kadem ile çeşānīde-i şerbet-i şehādet ve ʿāzim-i kuşūr-ı cennet olup Bāb-ı Ḥarb mekābirinde ki ittifāk-ı ehl-i ʿIrāk ile Bağdāduñ cānīb-i ġarbīsinde bir fersahdan ziyādece bir mekāndur. Naḫdīne-i vücūd-ı pākaları maḥzūn-ı ḥazīne-i ḥāk-i şeref-nāk oldı. Lākin eyyām-ı feterātda bi-emri’llāh-i teʿālā [35b] merḫad-i münevvereleri üzerine şaṭṭ-ı Dicle vākiʿ olmağıla aşār-ı merḫad-i müsteṭābları iksīr-i aʿzam gibi nā-yāb olmuşdur. ‘raḏiya’llāhuteʿālā ʿanh.⁷

ZİKR-İ CEMİL-İ İMÂM-İ EBŪ YŪSUF YAʿKŪB

‘RAḐİYA’LLĀHU ʿANH⁸

Aʿlemü’l-ʿulemā’i’l-mütebahḥirīn, efḫahu fuḫahā’i’l-müslimīn,⁹ maʿdenü’l-fazl ve’l-yakīn, vāriş-i ʿulümü’l-enbiyā ve’l-mürselīn, kaḏıyy-i kużātī’l-enām, pīşrev-i ehl-i İslām, el-imāmü’s-şānī Ebū Yūsuf Yaʿkūb,¹⁰ ʿaleyhi’r-raḥme.¹¹ Ehl-i Kūfeden ecell-i aşḫāb-ı Hāzret-i İmām-ı Aʿzam ve Ekrem, telāmīz-i ḥāzret-i imām-ı ekrem olup Mezḥeb-i Ḥanefīyyede aḫvālī müftā-i bih ve ekşer ictihādı muʿtemedün ʿaleyh neseb-i ʿālīleri Tārīḫ-i İbni¹² Ḥallikānda bu vech üzre nigāşte-i yerāʿa-ı beyān olmuşdur ki ism-i şerīfleri Yaʿkūb bin İbrāhīm bin Ḥabīb bin Ḥuneys bin Saʿd¹³ bin Ḥaniyyetü’l-Enşārī. Merḫūm Saʿd şeref-yäfte-i şoḫbet-i ḥāzret-i risālet-penāh

¹Virmekle: vidükde R

²ʿAliyy-i velī: ʿÖmer raḏ. R

³Diyü: -KA

⁴İhdā ve erbaʿīn: sitte ve şelāşīn KA

⁵Kavlı-i Cāmiʿü’s-Siyer: ġalebe-i muḡtarla: KA

⁶Pā vü: +KA

⁷Ve arzāh: +HSA, +BV

⁸Zıkr-i Cemīl-i İmām-ı Ebū Yūsuf Yaʿkūb ‘raḏiya’llāhu ʿanh: Zıkr-i Cemīl-i İmām-ı Ebū Yūsuf Yaʿkūb ʿaleyhi’r-Raḥmeti ve’r-Rıḏvān KA ; Zıkr-i Cemīl-i İmām-ı Ebū Yūsuf Yaʿkūb ʿaleyhi’r-Raḥme HSA, T; Zıkr-i Cemīl-i İmām-ı Ebū Yūsuf Yaʿkūb ʿaleyhi’r-Raḥme BV

⁹Efḫahu fuḫahā’i’l-müslimīn: efḫahu’l-fuḫahā’i’l-müslimīn T

¹⁰Ebū Yūsuf Yaʿkūb: Ebū Yūsuf Yaʿkūbü’s-Şamadānī HSA; Ebū Yaʿkūbü’s-Şamadānī T

¹¹ʿaleyhi’r-raḥme: -HSA, -T

¹²İbni: bin KA

¹³Saʿd: Saʿīd HSA

olmuşdur. İmām-ı müşārün ileyh, °ilm-i şerīfi ebū İshakū’ş-Şeybānī ve Süleymānū’l-Yetīmī ve Yahyā bin Sa°īdü’l-Enşārī ve A°meş¹ ve ol tabakada olan e°imme-i dīn ve eşhāb-ı yakīnden istimā° idüp ve Muḥamed bin °Abdurrahmān ve ibni ebī Leylā ve Ḥazret-i İmām-ı Rabbānī Ebū Ḥanīfe-i Nu°mān meclis-i aḳdesleriyle müşerref olup Muḥammed bini’l-Ḥasanū’ş-Şeybānī ve Bişr bini’l-Velīdü’l-Kindī ve Aḫmed bin Ḥanbel ve anlara mişāl niçe e°azze kendülerden rivāyet itmişlerdür. Ḥazret-i imām Bağdād-ı behişt-ābādda sākin olup ḫulefā-yı benī-°Abbāsdan Mehdī ve Hādī ve Harūn zamānlarında taklīd-i kayd-ı kuḫā idüp kemāl-i ḫaḳḳ ile icrā-yı şer°-i metīn ve ḫall-i meşākil-i müslimīn itmekle ibtidā ḳāḫiyū’l-ḳuḫāt kendülere laḳab ve temeyyüz için tebdīl-i eşvāb-ı °ulemā° iden ibtidā kendülerdür. Şāḫib-i İstī°āb, eş-Şifā fi Fezāyilü’l-Fukahā nām kitābında imlā° itmişdür ki Ḥazret-i Ebī Yūsuf ḫaḳḳa-i muḫaddişinde ḫāzır olup bir meclisde² elli yāḫūd altmış ḫadīş-i nebevī ḫıfz iderdi. Tārīḫ-i Ḥaḫīb-i ebū Bekr-i Bağdādīde Ḥazret-i [36a] Ebī Yūsufdan resīde-i naḳl olmuşdur ki “Evāyıl-ı ḫāletde ḳillet-i zād u zevād ile ḫaleb-i fiḳḫ-ı şerīf ve raḫbet-i ḫadīş-i münīf-i nebevī ile bir gün Ḥazret-i İmām-ı A°zam³ meclisinde iken peder-i büzürgvārum beni da°vet idüp “Ey veled-i ercūmendüm, Ebū Ḥanīfe ile berāberlik itmek sañā cāyiz degül. Anlar ittisā°-ı ḫāl ile şāḫib-i iḳtidārdur. Sen faḳr u fāḳaya giriftārsın. Kesb-i ma°āşa daḫı sā°i olmaḳ gereksin.” dimekle pend-i pederi te°şīr ve birkaç gün ḫaleb-i °ilmde te°ḫīr itdügümde ḫazret-i imām⁴ ḫāle muttali° olup ba°d eyyām meclis-i şerīfleriyle müşerref olduğumda “Yā Ebā Yūsuf, bizden sizi iştiḫāl iden nedür?” buyurdılar. İtā°at-ı vālid u ḫāl-i kāsiddür didüm. Ḥużzār-ı meclis müteferriḳ olduğdan soñra bir şurrede yüz dirhem iḫsān idüp “İstimtā° eyle, nefād bulduḳça baña i°lām ve meclisimüzi terk itme.” buyurup ba°dehu “*bilā ḫaleb merreten ba°de uḫrā*”⁵ mazḫar-ı iḫsānları olurdum.”

Ḳavl-i aḫarda Ḥazret-i İmām-ı Ebū Yūsufdan naḳldür ki ḫāl-i tıfūliyyetde pederüm raḫmet-i raḫmāna vāşıl olup bu men° vālide-i müşfiḳadan vāḳi° olmuş idi ki Ḥazret-i İmām-ı A°zāma gelüp “Bu oḫlum bir yetīm-i faḳīrdür. Kesb-i yedümden me°kül ü müşrūbin görüp kendüyi ma°āş itdürürüm. İcāzet vir ki bārī günde bir dirhem kesb idüp ma°āş ide.” diyü ısrār ve kelāmın ekşār itmekle ḫazret-i imām: “*Marā yā ra°nāḫā huve yete°allemü ekle’l-fālūzec biduhni’l-fustuk*”⁶ buyurmalarıyla⁷ meclis-i şerīflerine mülāzım olup fetḫ-i ebvāb-ı ma°āş bir mertebeye müterakḳī oldu ki pā-nihāde-i seccāde-i kuḫā ve Harūnū’r-Reşīd ile hem-

¹ Ve A°meş: -T

² Meclisde: meclisinde HSA

³ A°zam: -KA

⁴ Birkaç gün ḫaleb-i °ilmde te°ḫīr itdügümde ḫazret-i imām BV: (*mükerrer yazılmıştır.*)

⁵ İstemeksizin birkaç kere gel. Dersimizi bırakma. İstemesen de gel.

⁶ Bu adam fıstıklı helva yemesini öğreniyor.

⁷ Buyurmalarıyla: buyurmaları ile KA, HSA

meclis ve ekl-i t̄āma¹ dest-resā olup bir gün sofrā-i Hārūnda falūzec hāzır olduḡda “Yā Yaʿqūb tenāvül eyle ki² her gün bu gūne t̄āam hāşıl olmaz.” “Yā emire’l-mūminīn ne t̄āamdur?” “Dehen-i fistuḡ ile memzūc falūzecedür”³ dimeleriyle tebessüm itdüm. Sebebin suʿalde hayır, didüm. İlḡāḡ itmek ile Ebū Ḥanīfe ile vālidemūñ ḡikāyetin [36b] naḡl itdügümde: “İlm, dünyā ve ʿuḡbāda⁴ şāḡibini ābād ider.” diyüp ḡazret-i imāmı raḡmet ile yād ve “Ḥaḡḡan ki dide-i sır ile görmedüklerin naḡar-ı ʿaḡl ile müşāāhede iderler idi.” didiler.

Talḡa ibni⁵ Muḡammedden menḡüldür ki uşūl-i fīḡh-ı Ḥanefiyye ibtidā Ebū Yūsuf ḡazretlerinin nīgāşte-i ḡalem-i izḡār ve tedvīn-i resāyil ü intişārlarıdır. Ḥazret-i Ebū⁶ Yūsufdan meşūr-ı şuḡufdur ki ʿulemā-i mütebaḡḡirīndenAʿmeş bir mesʿeleye sāyil olduḡda şavāb ile cevābın virdüm. “Neden aḡz itdüñ?” didükde “Sizden istimāʿ itdügüm fūlān ḡadīş-i şerifden.” didüm. “Yā Yaʿqūb vālideynūñ izdivāc itmezden aḡdem bu ḡadīş-i ḡıfz iderüm. Lākin maʿnā-yı şıḡḡ ihtivāsına şimdi vāşıl oldum.” diyü buyurdılar.

Ḥammād bin Ebī Ḥanīfeden⁷ naḡldür ki bir gün peder-i nīk aḡterimūñ yemīninde Ebū Yūsuf ve yesārında Züfer bir mesʿelede mücādele idüp her biri iḡāme-i bürḡān ile işbāt-ı kelām itdükçe aḡarı redd iderdi. Vaḡt-i zuhr⁸ duḡūl idince mücādele nihāyet bulmayup Ḥazret-i İmām-ı Aʿzam Züfere ḡıḡāb itdi ki “Yā Züfer Ebū Yūsuf olduḡı diyārda daʿavā-yı riyāset itme. Kelām-ı Ebū Yūsufa taḡviye ve istihkām eyle.” ḡüküm buyurdılar.

Laḡife⁹

Tāḡir bin Aḡmedi’z-Zebīrī naḡl ider ki bir gün Ḥazret-i Ebī¹⁰ Yūsuf ile bir kimesne hem-meclis ve sākit iken Ebū Yūsuf: “Yā recül bāʿiş-i ḡamūşī nedür?” didükde recül fetḡ-i kelām idüp “Şāyim ne vaḡt ifḡār ider?” diyü ḡayşiyetin izḡār itdi. “ḡurūb-ı şemsde.” didiler. “Şems ḡurūb itmez ise.” diyü redd-i cevāb itmekle Ebū

¹ T̄āma: iḡāma KA, HSA

² Ki: -KA

³ Falūzecedür: falūzece HSA

⁴ ʿUḡbāda: ʿubāda HSA

⁵ İbni: bin KA

⁶ Ebū: Ebā T

⁷ Ḥammād bin Ebī Ḥanīfeden: Ḥammāddan Ebī Ḥanīfeden HSA

⁸ Zuhr: zuḡūr KA, HSA, T

⁹ Laḡife: -R, -BV

¹⁰ Ebī: Ebū HSA

Yūsuf: “Sen sükūtda¹ şāyib ve ben istidā-yı kelāmda ḥiṭāba cālibüm.” diyü buyurdılar.

Püser-i Velidü'l-Kindī Ḥazret-i İmām-ı Ebū Yūsufdan naql ider ki bir şebb-i tārdā Hārūnuñ ḥādimi daqq-ı bāb idüp “Emīre'l-mü'minīn sizi taleb ider.” didükde bī-vaqt olmağıla ḥavf idüp def'i için her ne mertebe²cidd ü cehd³ itdüm ise çāre-pezir olmamağın nāçār ğasl ü vuzū ile Harūnuñ [37a] ḥuzūrına⁴ varup 'Īsā bin Ca'fer taraf-ı yemīninde cālis iken selām virdüm. Harūn baña ḥiṭāb itdi ki “Yā Ya'qūb, 'Īsādan bir cāriye taleb itdükçe⁵ imtinā' ider, itā'at ider, vālā-cāndan geçer.” dimekle “Yā 'Īsā 'adem-i itā'at-i ḥalīfeye bā'is nedür?” didüğümde “Cāriye-i mezkūreyi hibe yā fūrūht itmemege ṭalāka ve cümle-i malımı şadaqa ve 'itāka şart itmişümdür.⁶” didi. Harūn “Buña çāre var mı?” dimekle “Ne'am, nişfini hibe ve nişfin bey' itsün. Ne hibe tamām ve bey' tamām⁷ olur.” Hemānen 'Īsā Harūna nişf-ı cāriyeyi hibe ve nişfin yüz biñ dīnāra bey' idüp “Yā Ya'qūb bir ḥāl daḥı budur ki bu gice ol gül-i neveste vaşlına irmezsem helāk mertebesine vaż'-ı kadem iderüm.⁸” diyü ṭarīk-i ḥall-i istiftā' itdükde “Yā emire'l-mü'minīn cāriyeyi 'ıtık idüp nikāh eyle ki ḥurreye istibrā lāzım olmaz. Hemān-dem 'ıtık ve ḥuzūr-ı şühūdda yigirmi biñ dīnār mihr ile nikāh idüp denānīr-i⁹ mezkūre cāriyeye teslīm olınuğda Harūn, Mesrūr nām 'abdine fermān itdi ki iki yüz biñ dirhem naqdiye ve¹⁰ şiyāb-ı keşire baña i'tā ide. Fermān-ı ḥalīfe üzre i'tāya-yı merkūmeyi alup ḥāneye revāne oldum. Bu mes'eledē Ḥazret-i Ebū Yūsuf bir müselmānı katlden ve bir ḥalīfeyi nā-ḥaqq katl-i nefsdē ve vuqū'-ı ḥarāmdan kānūn-ı şer'-i metīn üzre ḥalāş itdüğü maḥfī degüldür. 'Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān, 'azīz müşārūn ileyhūñ menākıb-ı keşire ve aḥlāk-ı ḥamīdesi ḥadd-i ḥaşrdan birün olup sene-i işneyn ve şemānīn ve mi'e¹¹ tāriḥinde Bağdādda rūḥ-ı pürfütūḥları 'āric-i me'āric-i 'illiyiñ olmağıla ḥalā ittifaq-ı ehl-i 'Irāk ile merkad-i münevvereleri Ḥazret-i İmām-ı Mūsā Kāzım civārında olup muḥaddemen kabri şerīfleri üzerinde olan¹² binā mülük-i ṭavāyif¹³ zamānından olup ḥalel-pezir olmağın sene-i iḥdā ve tis'īn ve elf tāriḥinde Ḥazret-i Ḥüdāvendigār, sipihr-i iktidār, sultān-ı

¹Sükūtda: sükūta HSA

²Mertebē: -R

³Cidd ü cehd: ceh ü cehd HSA

⁴Harūnuñ ḥuzūrına: ḥuzūr-ı Harūna HSA

⁵İtdükçe: itdükde KA

⁶İtmüşümdür: itmemişümdür KA, BV; itmüşümdür HSA

⁷Bey' tamām: -KA

⁸İderüm: idem T

⁹Denānīr-i: nānīr-i T

¹⁰Ve: -T

¹¹Mi'e: -HSA; mi'eteyn T

¹²Muḥaddemā kabri şerīfleri üzerinde olan: -KA

¹³Mülük-i ṭavāyif: ṭavāyif-i mülük KA, HSA, T

berrīn ve'l-bāhīrīn, hādīmü'l-hāremeyn-i şerīfeyn,¹ es-sultān-ı ebū'l-fütūh [37b] Muḥammed Hān, ḥalleda'llāhu saltanat ilā² ahiri'z-zamān ḥazretlerinüñ fermān-ı hümāyūnları olup tārīhi mezkūrda muḥāfız-ı dārü's-selām olan vezīr-i müşīrr-i tedbīr-aşaf nazīr-i şāhibü'l-ḥayrāt Ömer Pāşā ḥazretlerinüñ taqayyüd ve ihtimām ve sa'y-ı mā-lā-kelemla³ ser-tā-pā müceddeden ḳubbe ve ḥiṣār binā olup ḥālā pür-āstān-ı bülend-ünvāndur. °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān.

ZİKR-İ İBRĀHĪM BİN SA'D °ALEYHI'R-RAḤME⁴

A°lemü'l-muḥaddiṣīn, üsvetü'l-muḥakḳīn, meydān-ı faẓl u dānişde merd-i ferd İbrāhīm bin Sa'd, °aleyhi'r-raḥme. Ebū İshāḳ ile mükennā. Neseb-i °ālīleri °aşere-i mübeşşereden °Abdurrahmān bin °Avf ḥazretlerine münthehi ve °ilm-i ḥadīş-i ḥazret-i risālet-penāhīden ḳaşaş u mağāzīden mā°adā aḥkām-ı dīn-i metīnde on yedi biñ kelām-ı⁵ mu°ciz-nizām-ı seyyidü'l-enāma ḥāfız olduğı resīde-i taḥḳīḳdür. Sene-i semān ve miyede °alem-i ervāḥdan mehd-i eşbāhi teşrīf idüp Bağdādda sākin olduḡça peder-i vālā-güher ve Zührī ve Hişām bin °Urve ve ḡayrıdan ol vālā-cāh nakl-i ḥadīş-i nübüvvet-i destgāh ve kendülerden Yezīd bin °Abdullāh ve Ebū Dāvud ve Şu°be ve ḡayrı rivāyet idüp sene-i şelāşe ve semānīn ve miyede Bağdādda sarāy-ı °uḳbāya irtihāl itmekle cism-i pākıları ile maḳābir-i Bābü't-Tīn şeref-nāk olduğı Esmā'ü'r-Ricālede nigāşte-i kilik-i iclāldür.

ZİKR-İ İBRĀHĪM BİN MUḤAMMED BİN °UBEYD °ALEYHI'R-RAḤME⁶

Ser-ḥalka-i muḥakḳīkīn, üstād-ı müdaḳḳīkīn, zamānesinde ferīd İbrāhīm bin⁷ Muḥammed bin °Ubeyd, °aleyhi'r-raḥme. Ebū Mes'ūd ile mükennā. Sebbāḥ-ı bihār-ı faẓīlet, seyyāḥ-ı bilād-ı ma°rifet olup taleb-i faẓl u kemāl ile ol kāmḳār-ı Başra ve Ehvāz ve Eşfahān ve Ḥorāsān ve Kūfeyi geşt⁸ ü gūzār idüp Bağdādda sākin ve aşḫāb-ı ebī Şu°aybü'l-Ḥarrānī ve Muḥammed bin Yaḥyā el-Mervezī ve ḡayrıdan ol

¹ Şerīfeyn: eş-şerīfeyn R

² İlā: fī T

³ Olup tārīhi mezkūrda muḥāfız-ı dārü's-selām olan vezīr-i müşīrr-i tedbīr-aşaf nazīr-i şāhibü'l-ḥayrāt °Ömer Pāşā ḥazretlerinüñ taqayyüd ve ihtimām ve sa'y-ı mā-lā-kelemla: -T, -HSA

⁴ Zīkr-i İbrāhīm bin Sa'd °Aleyhi'r-Raḥme: Zīkr-i İbrāhīm bin Sa'd °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān KA; Zīkr-i Cemīl-i İbrāhīm bin Sa'd °Aleyhi's-selām HSA; Zīkr-i İbrāhīm ibni Sa'd °Aleyhi'r-Raḥme T; Zīkr-i İbrāhīm bin Sa'd °Aleyhi'r-Raḥme BV

⁵ Kelām-ı: -T

⁶ Zīkr-i İbrāhīm bin Muḥammed bin °Ubeyd °Aleyhi'r-Raḥme: Zīkr-i İbrāhīm bin Muḥammed bin °Ubeyd °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān KA, T; Zīkr-i İbrāhīm bin Muḥammed bin °Ubeyd °Aleyhi'r-Raḥme HSA; Zīkr-i İbrāhīm bin Muḥammed °Aleyhi'r-Raḥme BV

⁷ Bin: ibni KA

⁸ Geşt: keşf T

vālā-cāh rivāyet-i ḥadīṣ-i nübūvvet-i destgāh itmekle Şahīḥ-i Buḥārī ve Müslimde Eṭrāfū’ş-Şahīḥīn nām bir kitāb-ı müsteṭāb te’līf ve niçe ekābir-i dīn kendülerden naql idüp sene-i iḥdā ve erba’ca miyede Bağdād-ı [38a] dārū’s-selāmda rıḥlet-i āḥiret itmekle Ebū Ḥāmid Esferānī namāzın kı lup bu ḥāk medfen-i cism-i şeref-nākleri olduğı Esmā’ü’r-Ricālde berā’at-ı istihlāldür.

ZİKR-İ İBRĀHĪM BİN MUḤAMMEDİ’R-RAḲĪ’ALEYHI’R- RAḤME¹

Dürretü’t-tāc-ı muḥaddiṣīn, gül-i gülzār-ı muḥakkıķīn, ādāb-ı şer’ca rā’ī İbrāhīm bin Muḥammedü’r-RaḲī, ‘aleyhi’r-raḥme. Ebū İşḥāķ ile mükennā. Refīķ-i şiddīķ İmām-ı ebī ‘Abdullāhu’l-Ḥamīdī ferīd-i aķrān, müşār-ı² bi’l-benān olup Bağdādda eḥādīṣ-i nebevīye ve mesāyil-i dīniyye naql itdükden soñra³ sene-i selāse ve erba’in ve ḥamse miyede dār-ı fenādan mürteḥil-i sarāy-ı ‘uķbā olup ol dürr-i semīn meknūn-ı şadefçe-i zemīn olduğı kitāb-ı merķūmda mersūmdur.

ZİKR-İ AḤMED BİN MUḤAMMEDİ’L-BERḲĀNĪ’ALEYHI’R- RAḤME⁴

Üsvetü’l-ḥuffāz, faşīḥü’l-elfāz, el-‘ālimü’r-Rabbānī Aḥmed bin Muḥammedü’l-BerḲānī, ‘aleyhi’r-raḥme. Ebū Bekr ile mükennā. Ehl-i ictihād, efdāl-i şüyūḥ-ı Bağdād, ḥıfz-ı Qur’ān-ı ‘Azīmü’ş-şān ve ‘ilm-i fıķıḥda müselleḥ-i cihān ve ‘ulūm-ı ‘Arabıyye ve ḥadīṣ-i nebevıyyede teşānīf-i keşīre-i mu’teberesi olup sene-i selāşīn ve selāse miyede ‘ālem-i şehādete murūr ve sene-i ḥamse ve ‘ışrīn⁵ ve erba’ca miyede sarāy-ı ‘uķbāya ‘ubūr idüp Bağdādda Cāmi’-i Manşūr⁶ nām mevzī’de cism-i pākıarı vedī’ca-i ḥāk olduğı kitāb-ı mezkūrda⁷ nigāşte-i ḳalem-i beyāndur.

¹Zıkr-i İbrāhīm bin Muḥammedü’r-RaḲī ‘Aleyhi’r-Raḥmeti: Zıkr-i İbrāhīm bin Muḥammedü’r-RaḲī BV

²Müşār-ı: müşīr-i KA, HSA, T

³İtdükden soñra: -KA

⁴Zıkr-i Aḥmed bin Muḥammedü’l-BerḲānī ‘Aleyhi’r-Raḥme: Zıkr-i Aḥmed bin Muḥammedü’l-BerḲānī ‘Aleyhi’r-Raḥmeti ve’r-Rıḍvān KA, T; Zıkr-i Aḥmed bin Muḥammedü’l-BerḲānī ‘Aleyhi’r-Raḥme HSA, BV

⁵‘İşrīn: ‘ışrūn T

⁶Manşūr: Manşūriyye BV

⁷Mezkūrda: mezkūrede KA

ZİKR-İ AĦMED BİN YŪNUS ʿALEYHI'R-RAĦME¹

Hāyız-i kaşbü's-sebaķ-ı isti'dād, resīde-i menzil-i ictihād, serīr-i fazla² cālis AĦmed bin YŪnus. Ebū ʿAbdullāh ile mūkennā. Ekābir-i ehl-i ḥadīs ü taķvā ve fuḥŭl-ı erbāb-ı ʿilm ü hidādan-ı bŭlend-mŭsellem bir şıķa-i sābit-ķadem olup Şevrī vŭ Zŭhrī ve niķe ʿimme-i dīnden naķl-i meşāyil itmekle ekşer rivāyāt-ı kŭtŭb ü resāyil ol ʿālī-maķāmuñ kelām u rivāyetiyle meşḥŭndur. Sene-i sebʿa ve ʿişrīn ve miʿeteynde bām-ı sarāy-ı ʿuķbāya naşb-ı sŭllem idŭp ḥāķ-i Kŭfe medfen-i pāķları olduğı kŭtŭb-i mezkŭrda nigāşte-i meşḥŭrdur.³

ZİKR-İ İSMĀʿİL BİN AĦMED ʿALEYHI'R-RAĦME⁴

[38b] Şeyḥŭ'l-muḥaddisīn, ūstādŭ'l-mŭdaķķıķīn, eş-şeyḥŭ'l-emced İsmāʿīl bin⁵ AĦmed. Ebū Kāsım ile mūkennā. Şeyḥ-i fāzıl ve ʿālim-i kāmīl olup ʿilm-i ḥadīs-i nebeviyye⁶ vesāyir ʿulŭm-ı dīniyyede⁷ mŭtebaḥḥir, imām-ı vaķt olup mŭteʿaddid meşāyih-i ʿizām ve ʿulemā-i zevi'l-efhāmdan ḥāşşeten Buḥārī ve Mŭslimden rivāyet ü naķl idŭp ol imāmdan niķe kirām daḥı naķl itmŭşlerdŭr. Sene-i sitte ve şelāşīn ve ḥamse miyede Bađdād-ı dārŭ's-selāmda ravza-i rıdvānı maķām itmekle medfen-i pāķları bu ḥāķ⁸ olduđı⁹ mezkŭr kitābda revnaķ-baḥş-ı bābdur.¹⁰

ZİKR-İ İSMĀʿİL BİN İŞĦAĦ ʿALEYHI'R-RAĦME

Şahbāz-ı evc-i taķvā ve kağıyy-i maḥkeme-i hŭdā, meşḥŭr-i āfāķ İsmāʿīl bin İşĦaķ, ʿaleyhi'r-raḥme. Ebū İşĦaķ ile mūkennā. Ehl-i Başradan Mālikiyyŭ'l-mezheb, ʿālim-i fāzıl-ı pāķ meşreb, şaḥib-i teşānīf-i keşīre ve aķvāl-i muʿtebere olup Muḥammed bin ʿAbdullāhi'l-Enşārī ve Mŭslim bin¹¹ İbrāḥīm ve ğayrıdan ol ālī-maķām ve niķe kirām daḥı kendŭlerden ḥadīs-i seyyidŭ'l-enām¹² rivāyet idŭp isti'dād ile mŭddet-i medīde kağıyy-i Bađdād olduķdan soñrā sene-i işneyn ve şemānīn ve

¹ Zıkr-i AĦmed bin YŪnus ʿAleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i AĦmed bin YŪnus ʿAleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān KA; Zıkr-i AĦmed bin YŪnus ʿAleyhi'r-Raḥme HSA, T; Zıkr-i Cemīl-i AĦmed bin YŪnus ʿAleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān T

² Fazla: fazl T

³ Meşḥŭrdur: suṭŭrdur HSA; ʿaleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA

⁴ Zıkr-i İsmāʿīl Bin AĦmed ʿAleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i İsmāʿīl Bin AĦmed ʿAleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān KA, T; Zıkr-i İsmāʿīl Bin AĦmed ʿAleyhi'r-Raḥme HSA, BV

⁵ Bin: ibni KA

⁶ Nebeviye: nŭbŭvete T

⁷ Vesāyir ʿulŭm-ı dīniyye: -BV

⁸ Ḥāķ: ḥāķ-ı pāķ BV

⁹ Olduğı: olduğın T

¹⁰ ʿAleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA

¹¹ Bin: ibni T

¹² Seyyidŭ'l-enām: seyyidihī'l-enām T

mi'eteynde¹ füc'eten kayd-ı dünyādan azād olup hāk-i Bağdād medfen-i cism-i pāk-nihādları olduğı mezkūr kitābda revnağ-bağş-ı ebvābdur.

ZİKR-İ İSMĀ'İL BİN CA'FER 'ALEYHİ'R-RAĦME

Fāzıl-ı ğarīb, edīb-i lebīb, şāhib-i fūnūn-ı evfer İsmā'īl bin Ca'fer, 'aleyhi'r-raĦme. Ebū İbrāhīm ile mükennā. Şika-i kāmīl ve 'ālim-i fāzıl olup 'Abdullāh bin² Dīnār ve Şüreyk bin 'Abdullāh ve meşāyiğ-i keşireden 'ilm-i ḥadīş-i nebeviyye vesāyir mesāyil-i dīniyye istimā' ve Şüreyḥ bin Nu'mān ve Muḥammed bin eş-Şabbāḥ ve ğayrihi kendülerden rivāyet idüp Bağdādda müntakīl-i dār-ı āḫiret olmağıla bu zemīn ol dürr-i şemīne medfen-i raĦmet-i mekmen olduğı kitāb-ı mezkūrda³ 'ibāret-i bend-i sūtürdur.⁴

ZİKR-İ İSMĀ'İL BİN 'ULEYYE 'ALEYHİ'R-RAĦME⁵

Hüccetü'l-muḥaddiṣīn, şikātü'l-muḥakkıķīn, ḥāviyy-i kelimāt-ı dīniyye İsmā'īl bin 'Uleyye, 'aleyhi'r-raĦme. [39a] Ebū Büşr⁶ ile mükennā. İmām-ı ehl-i ḥadīş-i nebiyy-i emīn ve üsve-i 'ulemā-i dīn, faẓl u kemāl ile ārāste ve 'ilm u 'amel ile pīrāste olup 'Abdul'azīz bin Şāhib ve Eyyübü'l-Süctānī⁷ ve Aḫmed Ḥanbel ve ğayrı meşāyiğ-i kibār ve e'imme-i ulü'l-ebşārdan rivāyet-i ḥadīş-i seyyidü'l-ebrār idüp sene-i 'aşere ve miyede şeref-bağş-ı 'ālem-i vücūd ve sene-i şelāse ve tes'īn ve miyede miḫmān-ı dārü'l-ḫulūd oldukdā zemīn-i Bağdād behişt-ābād cism-i zāhirleri ile kān-ı cevāhir olduğı kitāb-ı mezkūrda meştürdur.⁸

ZİKR-İ 'ABDULLĀH BİN 'UTBE 'RAḐİYA'LLĀHU 'ANH⁹

Şeref-bağş-ı zümre-i tābi'īn, imām-ı ehl-i yakīn Ḥazret-i 'Abdullāh bin¹⁰ 'Utbe, kibār-ı tābi'īn ve pīşvā-yı ehl-i dīn olup ba'zı tāriḫlerde nām-ı nāmīleri eşḫāb-ı kirām ile muḥarrerdür. Ḥazret-i 'Ömer-i Fārūķ-ı 'Azamdan¹¹ rivāyet-i ḥadīş-i eşref-i

¹ Mi'eteynde: -KA

² Bin: ibni HSA

³ Mezkūrda: mezkūra T

⁴ 'Aleyhi'r-raĦmeti ve'r-rıdḩvān: +HSA

⁵ Zikr-i Cemīl-i İsmā'īl bin 'Uleyye 'Aleyhi'r-RaĦme: Zikr-i İsmā'īl bin 'Uleyye 'Aleyhi'r-RaĦmeti ve'r-Rıdḩvān KA

⁶ Büşr: Büşīr T

⁷ El-Süctānī: el-Süctānī HSA

⁸ 'Aleyhi'r-raĦme: +HSA

⁹ Zikr-i 'Abdullāh bin 'Utbe 'raḐiya'llāhu'Anh: Zikr-i 'Abdullāh bin 'Utbe 'raḐiya'llāhu Te'ālā 'Anh KA; Zikr-i Cemīl-i 'Abdullāh bin 'Utbe 'raḐiya'llāhu'Anh HSA; Zikr-i 'Abdullāh ibni 'Utbe 'raḐiya'llāhu'Anh 'Aleyhi'r-RaĦme T; Zikr-i 'Abdullāh bin 'Utbe 'Aleyhi'r-RaĦme BV

¹⁰ Bin: ibni HSA

¹¹ 'raḐiya'llāhu 'anh: +HSA; raḐ.: +T

benî-âdem itmekle ferzend-i dil-bendleri °Abdullâh ve Hamîd bin °Abdurrahmân dahı kendülerden naql idüp Kûfede ol yek-süvâr-ı meydân-ı fazl u °irfân, taraf-ı °uqbâya °atf-ı °inân itdükleri kitâb-ı mezkûrda resîde-i tahkîkdür.¹

ZİKR-İ °ABDULLÂH BİN MUHAMMED °ALEYHİ'R-RAHME²

El-muḥaddiṣü'l-kâmil ve'l-°arifü'l-fâzıl, el-°âlimü'l-emced °Abdullâh bin³ Muḥammed, °aleyhi'r-raḥme. Ebū Bekr ile mükennâ. Cevâhir-i °ilm ile ârâste ve zevâhir-i fazl birle pîrâste. Ehl-i vâsıtadan olup ba°dehu Bağdâdda sâkin oldılar. °Abdullâh bini'l-Mübârek ve Şüreyk bin °Abdullâh ve anlara mânend niçe °imme-i dîn ol ehl-i yakînden rivâyet-i kelâm-ı mu°ciz-nizâm-ı seyyidü'l-mürselîn idüp Aḥmed⁴ Ḥanbel ve İbni °Abdullâh ve gayrihi dahı kendülerden naql itmüşlerdür. Ebū Zer°a kelâm-ı şıdḡ-encâmlarında “*Mâ-râeytu aḥfaẓa min Ebî Bekr*”⁵ diyü buyurmuşlardır. Sene-i tis°a ve ḥamsîn ve miyede⁶ °âlem-i vücûda vaz°-ı kadem⁷ ve sene-i ḥamse ve şelâsîn ve mi°eteynde Bağdâdda terk-i dâr-ı elem idüp bu ḥâḡ⁸ medfen-i pâkları olduḡı kitâb-ı merḡûmda⁹ mersûmdur.¹⁰

ZİKR-İ ŞÜCÂ° BİN VELİD °ALEYHİ'R-RAHME¹¹

[39b] Şeyḡü'l-muḥaddiṣîn, üsvetü'l-muḥakkıḡîn, zü'r-re°yi's-sedîd Şücâ° bin Velîd. Şeyḡ-i zamâne, °âlim-i yegâne, şâhib-i rivâyet-i keşîre ve aḡvâl-i mu°tebere olup °Aḡâ ibni¹² es-Sâyib ve Muḡire bin Ḳays ve A°meş ve ol pâyede ekâbir-i dînden rivâyet-i eḡâdîṣ-i nebevî idüp püser-i vâlâ-güherleri Velîd ve Müslim bin İbrâhîm ve Aḥmed¹³ Ḥanbel ve gayrihi kendülerden naql-i kelâm-ı seyyidü'l-enâm itmişdür. Zühd ü taḡvâ ve °ilm ü hüdâ ile meşḡur olup sene-i erba°a ve mi°eteynde Bağdâdda rûḡ-ı pür-fütûḡları miḡmân-ı mele-i a°lâ olmaḡıla bu ḥâḡ-i pâk vücûdları ile şeref-nâḡ olduḡı aḡbâr-ı Esmâ°ü'r-Ricâlden iḡbârdur.

¹ °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıḡvân: +HSA

² Zîkr-i °Abdullâh bin Muḥammed °Aleyhi'r-Raḥme: Zîkr-i Cemîl-i °Abdullâh bin Muḥammed °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıḡvân KA, T; Zîkr-i Cemîl-i °Abdullâh bin Muḥammed °Aleyhi'r-Raḥme HSA; Zîkr-i °Abdullâh bin Muḥammed °Aleyhi'r-Raḥme BV

³ Bin: -R

⁴ Bin: +HSA,+T

⁵ *Ebū Bekir gibi ezberi olan göremedim.*

⁶ Miyyede: miyeden T

⁷ Ḳadem: kader T

⁸ Ḥâḡ: ḡâḡ-i pâk BV

⁹ Merḡûmda: mezkûrda KA

¹⁰ °Aleyhi'r-raḥme: +HSA

¹¹ Zîkr-i Şücâ° bin Velîd °Aleyhi'r-Raḥme: Zîkr-i Cemîl-i Şücâ° bin Velîd °Aleyhi'r-Raḥme HSA; Zîkr-i Şücâ° bin Velîd °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıḡvân T

¹² İbni: bin R

¹³ Bin: +R

ZİKR-İ ʿABBĀD BİN ʿAVVĀM ʿALEYHİ'R-RAḤME¹

Güzīde-i ehl-i yaqīn, zāhid-i zümre-i müslimīn, memdūh-ı enām ʿAbbād bini'l-ʿAvvām, ʿaleyhi'r-raḥme. Ebū Sehl ile mükennā. ʿİlm ü fazl ile fāyık-i akrān ve zühd ü taqvā birle meşhūr-ı cihān-ı tābiʿinden olup ebū İshāq Şeybānī ve Cerīr bin² ebī³ ʿUrveden ol ālī-maḳām rivāyet-i ḥadīṣ-i seyyidü'l-enām itmekle Saʿīd bin Süleymān kendülerden naql idüp sene-i ḥamse ve kıyle sitte ve şemānīn ve miyede Bağdādda raḥt-geşt-i dār-ı āḥiret olduğu kitāb-ı mezkūrda ʿibāret-ārā-yı mestūrdur.⁴

ZİKR-İ MUḤAMMEDÜ'L-HĀZİMİ ʿALEYHİ'R-RAḤME⁵

Hāvī-yi kemālāt-ı bāhire, cāmiʿ-i ʿulūm-ı bāṭına ve zāhire, el-ʿālimü's-sāmī⁶ Muḥammedü'l-Hāzīmī, ʿaleyhi'r-raḥme. Ebū Bekr ile mükennā. Müfennen-i ʿulūm-ı ḥadīṣ ve fiḳh u cerḥ u taʿdīl u tevārīḥ olup her birinde ve ʿulūm-ı ğarībede taşānīf-i keşire ve aqvāl-i muʿtebere ile müsellem-i zamān ve yegāne-i devrān olduğundan ğayrı taleb-i ʿilm ile bilād u bikāʿ-ı müteʿaddideye sāyir ve ekābir-i dīnden ḥayli fuzalāyı zāyir olup ittifāḳ-ı ehl-i āfāḳdur ki bir zamān daḥı muʿammer olmaḳ muḳadder olaydı āyet-i *min āyātu'llāh* olmaḳ muḳarrer idi. Lākin sāl-i ʿömürleri erbaʿine qarīb, Bağdādda sene-i erbaʿa ve şemānīn ve ḥamse miyede tārik-i maḳām-ı ḥayāt ve ḳademe menzil-i memāt olmağıla Şunīziyye nām [40a] maḳābirde naḳdīne-i vücūd-ı pākları maḥzen-ı⁷ ḥazīne-i ḥāk olduğu kitāb-ı mezkūrda mersūmdur.⁸

ZİKR-İ ZÜHEYR BİN ḤARB ʿALEYHİ'R- RAḤME⁹

İmāmu'l-ḥuffāz¹⁰ ve'l-muḥaddiṣīn, muḳtedā-yı ʿulemā-i müteḳaddimīn, el-muḥaḳḳıḳu's-sāmī Züheyr bin Ḥarbi't-tābiʿī, ʿaleyhi'r-raḥme. Ebū Ḥayseme ile mükennā. Bir merd-i şāhib-i ittīkān ve kāmīl-i faşīḥü'l-beyān olup fazl u kemālāt ve

¹ Zikr-i ʿAbbād bin ʿAvvām ʿAleyhi'r-Raḥme: Zikr-i ʿAbbād bin el-ʿAvvām ʿAleyhi'r-Raḥme KA, HSA, BV, T

² Bin: ibni KA, HSA, T

³ Ebī: -HSA, -T

⁴ ʿAleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA; mestūrdur: sūtūrdur T, BV

⁵ Zikr-i Muḥammed el-Hāzīmī ʿAleyhi'r-Raḥme: Zikr-i Muḥammed el-Hāzīmī ʿAleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān KA, T; Zikr-i Muḥammed el-Hāzīmī ʿAleyhi'r-Raḥme HSA, BV

⁶ Sāmī: Şāmī T

⁷ Maḥzen-i: maḥzūn-ı R

⁸ ʿAleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA

⁹ Zikr-i Züheyr bin Ḥarb ʿAleyhi'r-Raḥme: Zikr-i Cemil Züheyr bin Ḥarb ʿAleyhi'r-Raḥme KA; Zikr-i Züheyr bin Ḥarb ʿAleyhi'r-Raḥme HSA; Zikr-i Süheyl bin Ḥarb ʿAleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān T; Zikr-i Züheyr bin Ḥarb ʿAleyhi'r-Raḥme BV

¹⁰ Huffāz: ḥuffāz T

fünün ve ma'lûmâtı zamānesinde ittifāk ile¹ meşhūr-ı āfāk idi. Ebū °Uneyne ve Hüşyem ve Cerīrden ol imām kelām-ı mu°ciz-nizām-ı seyyidü'l-enām rivāyet ve kendülerden Buḥārī ve Müslim ve Ebū Zer°a nakl idüp sene-i sittīn ve miyede şeşder-i vücūda² cilve-nümā ve sene-i erba°a ve şelāşīn ve mi°eteynde cennet-i heşdere taḥrīk-i pā³ idüp medfen-i rahmet mekmenleri ḥāk-i Bağdād behişt-ābād olduğı kitāb-ı mezkūrda revnaḳ-ı sūtürdür.⁴

ZİKR-İ °ABDULLĀH BİN SÜLEYMĀN ES-SEḤRĪ °ALEYHİ'R- RAḤME⁵

Seyyāḥ-ı memālik-i fazīlet, sebbāḥ-ı baḥār-ı ma°rifet, sāmi-yi mekān °Abdullāh ibni⁶ Süleymān. °Ulemā-i °izām ve meşāyih-ı kirāmdan. Ebū Bekr ile mükennā olup seyāḥat-ı keşīre ile °ulemā-yı vākitden taḥşīl-i °ulūm-ı °aqliyye ve naqliyye itdükden soñrā Bağdādda mutavaṭṭın⁷ olup °Alī bin Ḥuşrem ve Muḥammed bin Yahyā-yı Dehlī ve °imme-i °lāmuñ ekşerinden nakl-i hadīş-i nebevī idüp Ebū Bekr bin Mücāhidi'l-Muḳrī ve Da°lec bin Aḥmed ve anlara mānend fużalā-yı dīn ol ehl-i yakīnden rivāyet itmişdür. Sene-i şelāşīn ve mi°eteynde cilve-nümā-yı⁸ °ālem-i vücūd ve sene-i aşerede ve şelāşe miyede⁹ °āzim-i °uḳbā-yı °ākıbet-ı maḥmūd olduḳda üç yüz biñ ādem bir¹⁰ mekānda namāzında ma°dūd olup Bağdādda cism-i pākıarı vedī°a-i ḥāk olduğı kitāb-ı mezkūrda meştürdür.¹¹

ZİKR-İ °ABDULLĀH BİNİ'L-ḤASAN BİNİ'L-ḤASAN BİN °ALĪ BİN EBĪ ṬĀLĪB °RAḌĪYA'LLĀHU °ANH¹²

Nev-bāve-i ḥadīka-i nübüvvet, tāze nihāl-i bāğ-ı velāyet, yādigār-ı ḥāndān-ı esedu'llāhü'l-gālib °Abdullāh bini'l-Ḥasan bini'l-Ḥasan bin¹ °Alī bin Ebī Ṭālib. Ebū

¹İle: -R

²Vücūda: cūda T

³Pā: pāk: KA

⁴Revnaḳ-ı sūtürdür: meştürdür BV; revnaḳ-ı baḥş-ı sūtürdür R

⁵Zīkr-i °Abdullāh bin Süleymān es-Seḥrī °Aleyhi'r-Raḥme: Zīkr-i Cemīl-i °Abdullāh bin Süleymān es-Seḥrī °Aleyhi'r-Raḥme KA; Zīkr-i °Abdullāh bin Süleymān es-Seḥrī °Aleyhi'r-Raḥme HSA, T; Zīkr-i °Abdullāh ibni Süleymān °Aleyhi'r-Raḥme BV

⁶İbni: bin KA, HSA, T

⁷Mutavaṭṭın: muta°atṭın T

⁸Cilve-nümā-yı: cilve-yi nümā-yı T

⁹Miyede: mi°ende T

¹⁰Bir: -HSA, -T

¹¹°Aleyhi'r-raḥme: +HSA

¹²Zīkr-i °Abdullāh bin el-Ḥasan bin el-Ḥasan bin °Alī bin Ebī Ṭālib °raḌīya'llāhu °Anh: Zīkr-i °Abdullāh bin el-Ḥasan bin °Alī bin Ebī Ṭālib °raḌīya'llāhu °Anh KA, HSA; Zīkr-i °Abdullāh bin el-Ḥasan bin °Alī bin Ebī Ṭālib RaḌ. T; Zīkr-i Cemīl-i °Abdullāh bin el-Ḥasan bin °Alī ibni Ebī Ṭālib °raḌīya'llāhu °Anh BV

Muhammed ile mükennā. Sādāt-ı iʿzām [40b] benī-Hāşimden olup pederleri Hāzret-i Hasan bin² Hasan-ı Ahsen ve vālideleri Fātıma binti'l-Hüseyn bin ʿAliyy-i velī ve İbrāhīm bin Muhammed ve Ebī Bekr bin Hāzım hāzerātından ol vālā-cāh naql-i hadīş-i nübüvvet-i³ destgāh idüp Mālik bin Enes ve ʿAbdulʿazīz bin⁴ Muhammed ed-Dāverdi ve gayrihi kendülerden rivāyet itmüşlerdür. Seʿāye-i ehl-i fesād ile Manşūr ḫalīfenüñ Kūfede habsinde, baʿz-ı kavilde Bağdādda, sene-i hamse ve erbaʿin ve miyede ol şebbāz-ı evc-i ins müteveccih-i kuşūr-ı⁵ kuds oldukları Esmāʿü'r-Ricālede raqam-zede-i kilik-i iclāldür. Bağdādda oldukları kavli-i şahih olursa⁶ ḫalā dāru'l-emāre kırbunda olup⁷ merkad-i İmām-ı ʿAbdullāh ile iştiḫār bulan mekān ol zāt-ı sūtüde-şifātuñ merkadleri olmak ihtimāle kıribdür.⁸

ZIKR-İ SAʿİD BİN CÜBEYR ʿALEYHI'R-RAḤME⁹

Menaşsa-nişin-i serir-i kerāmet, bezm-ārā-yı maqām-ı şehādet, el-muḫakkıku's-sāmī Saʿīd bin Cübeyri't-tābiʿī. ʿUlüm-ı zāhire ve maʿārif-i bāḫınaya ʿālim-i kāmil ve ʿābid-i fāzıl olup İbni Mesʿūd¹⁰ ve İbni ʿAbbās¹¹ daķıka-şinas ve ʿAbdullāh bin ʿÖmer-i ādil¹² ve ibnū'z-Zübeyrden eḫādīş-i ḫikmet-amiz-i nebevī rivāyet idüp baʿdehu zālim-i mütlif Haccāc bin Yūsufuñ¹³ dest-i gadr-peyvestinden sene-i hamse ve tisʿinde şurb-i¹⁴ şehādet itmekle medfen-i raḫmet-mekmenleri Vāsıt olduğı Esmāʿü'r-Ricālede nigāşte-i kilik-i iclāldür. ʿAvn bin Şeddādi'l-ʿAbdiden tafşil-i ḫikāyet-i şehādet Hāzret-i Saʿīd-i şehīd Ḥayātü'l-Ḥayavānda bu vech üzre resīde-i beyāndur ki Haccāc-ı zālim *“aleyhi mā yesteḫıķ”*¹⁵ ʿAbdurraḫmān bin Eşʿaşı resīde-i maqām-ı şehādet itdükden şoñra ehl-i Şāmdan Mültemes nām bir nā-fercāmı¹⁶ yigirmi nefer ile Saʿīd-i Esʿaduñ ihzārına irsāl idüp mersülleri eşnā-yı tariķde bir şavmaʿa-i rāhibe vāşıl ve rāhibden mekān-ı Saʿīdi sayıl olup delālet-i rāhib ile

¹ El-Hasan bin: +R

² Hasan bin: -HSA; Hasan: -BV

³ Nebevī-yi T

⁴ Bin: ibni HSA, T

⁵ Kuşūr: kuşr BV

⁶ Esmāʿü'r-Ricālede raqam-zede-i kilik-i iclāldür. Bağdādda oldukları kavli-i şahih olursa: kavli-i şānī üzre KA

⁷ Olup: -BV

⁸ El-ʿilmü ʿinda'llāh: +R; ʿAleyhi'r-raḫmeti ve'r-rıdvān: +HSA

⁹ Zikr-i Saʿīd bin Cübeyr ʿAleyhi'r-Raḫme: Zikr-i Şaʿīd bin Cebīr ʿAleyhi'r-Raḫmeti ve'r-Rıdvān KA, T: Zikr-i Şaʿīd bin Cebīr ʿAleyhi'r-Raḫme HSA, BV

¹⁰ Raḫiya'llāhu ʿanh: +HSA; raḫ.T

¹¹ Raḫiya'llāhu ʿanh: +HSA; raḫ.T

¹² Raḫiya'llāhu ʿanh: +HSA; raḫ.T

¹³ Yūsufuñ: Yūsuf HSA

¹⁴ Şerbet-i: +KA, +HSA, +BV

¹⁵ Hak ettiğı cezayı alsın.

¹⁶ Nā-fercāmı: bed-fercāmı KA, HSA

Hazret-i Sa'ide reside olduklarında şalât u münacâtda bulup taleb-i Haccâc-ı ifade itmeleri ile hamd-i Hüdâ [41a] ve şalevât-ı¹ Resûl-i Kibriyâ edâsından soñra mezbûrlar ile tarîke dâhil ve girü deyr-i mezkûre vâşıl olduğda râhib-i deyr: “Bu² mekân-ı mevâ-yı şîrân bî-emândur.” diyü mezbûrları deyre da'vet itdükde cümle deyre dâhil olup ancak Hazret-i Sa'îd “*ihlâşu murîden lâ-edhulu menzile müşrikin ebede fe inne ma'î Rabbi yeşrifhâ 'annî*”³ diyü ol şeyh-i kerâmet-i maqrûn-ı sâkin-i bîrûn oldu. Gürûb-ı âfitâb ve uqâb-ı leyl dañı neşr-i bâl-i siyah-nikâb itmegin ol ‘âlî-cenâb ‘izzetinde melûl ve ‘ibâdete meşgûl olup aşhâb-ı deyr dañı hâli neye müncerr olur diyü muntazır iken evvel bir şîr-i mâde gelüp Hazret-i Sa'îd-i es'aduñ pişgâhında lâbe ve huşû ba'de bir şîr-i ner⁴ dañı gelüp kezâlik huzû⁵ itdügin râhib müşâhede itmekle piş-i Sa'îd-i ferîde rû-mâl ve şerâyi'ci dîniyye ve sünen-i nebevîyeyi ta'allüm ve şeref-i İslâm ile müşerref ve hem-râh olan adamlar dañı dest u pâyına vaz'ı cibâh itmekle yâ Sa'îd itâ'at-ı Haccâcdan bizâr⁶ ve maqâm-ı fermânuñda pây-dâr-ı îzdemleri ile⁷ “*imdû lişe'nikum fe-innehu le-râde likazâ'i Rabbi*”⁸ diyüp rû-be-râh oldılar. Mağall-i me'mûre⁹ vâşıl olduklarında “Yâ ma'sere'l-kavm, dâr-ı fenâdan kaç' naşîb ve ecel qarîb olduğunda şekküm yokdur. Bârî bu leyle-i pür-ahvâlde baña imhâl idüñ ki hâl-i mevte, su'al-i Münker ve Nekîri, vaqâyi'ci kabri, zîr-i hâki yâd idüp ‘ibâdetle gufrâna nâzır ve ‘aliyyü's-şabâh mî'âdda hâzır olam.¹⁰” didükde ba'zıları râzı ve ba'zıları nâ-râzı olmağıla va'z u naşîhat ve kelâm-ı pür-hikmete ağâz itmekle cümle bükâ vü zârî ve kefîl ile ol gice mehl virdiler. Ol¹¹ leyle-i'l-leylde şalât ü ‘ibâdet ve isti'dâd-ı mevte mübâşeret idüp şakq-ı ‘amûd-ı¹² şubhda mağall-i hâzır oldu. Mültemis-i mezkûr Hazret-i Sa'îdi huzûr-ı pür-şürûr-ı Haccâcda hâzır itdükde ismin su'al eyledi: “Sa'îd bin Cubeyrdür.” didi. Ol zâlim “*bel şakıyyun bin kesîr*”¹³ diyü redd-i cevâb-ı nâ-şavâb kıldı. “Seni iħrâk-ı bi'n-nâr.” iderüm didükde “Ol kâre kâdir olaydun seni [41b] ilâh ittiħâz iderdüm.” diyü cevâb virdi. Haccâc “Hazret-i Muhammedü'l-Muştafâya ne dirsın?” “Nebîyyü'r-rahmetdür.” didi. “Alîye ne dirsın, ehl-i cennet midür?” “*levdahaltehâ le'arefte ehlehâ.*”¹⁴ didi. “Hulefâya ne

¹Şalevât-ı: şalât-ı HSA, T

²Bu: -KA

³*Ben müşrik evine hiç girmiyorum. Allah her zaman beni koruyor.*

⁴Ner: -T

⁵Ba'de bir şîr-i ner dañı gelüp kezâlik huzû: -KA

⁶Bizâr: bizâr T

⁷İzdemleri ile: izdemleriyle T

⁸*Siz işinize bakın. Çünkü siz Allah'ın takdirini kaldıramazsınız.*

⁹Me'mûre: me'mürde HSA; me'mûreye T

¹⁰Olam: olsam T

¹¹Ol: o HSA, BV

¹²Amûd-ı: -T

¹³*Çok şekavetli, dalaletli bir insan*

¹⁴*Onun içine girseydin ehlini tanırdın.*

dirsin?” “*lestü ′aleyhim bi-vekīl*”¹ diyü buyurdu. Emr-i Haccâc ile lü’lû ü yevākīt ü zeberced ve sâyir cevâhir ihzâr olınup tekliif olındı. Hâzret-i Sa’îd-i şehîd “*lâ hayra fî şey’in*² *cemi’a li’d-dünyâ*”³ diyüp⁴ kabûl itmedi.⁵ Ba’dehu⁶ âlet-i lehv ihzâr olunmağıla Sa’îd bükâya ağâz itdi. Ol zâlim: “Seni ne vech üzre katl ideyüm?” didükde “*İhtar li-nefsike feva’llâhi lâ tahtulunî katleh illâ kateleka’llâhu bi-mislihâ fî’l-âhireh*”⁷ buyurdu. Haccâc “Afv ideyüm.” didükde “*in kâne’l-afvu mina’llâh fe-ni’imme ve emmâ minke felâ*”⁸ dimekle katline emr itdi. Maḳtele müteveccih olduğda ḥande-zenân ve ferḥunde-mizâc olduğı gûş-zed-i Haccâc olmağıla gîru red idüp “*Ḳırk senedür*⁹ *nevâziş-dâr-ı feraḥ u ḥande olmamışsınız. Şimdi şâdiye ba’iş nedür?*” didükde “*acaben min cüre’teke ′ale’llâhu te’âlâ*”^{10,11} didi. Nat-ı katl ḥâzır olduğda gül-i gülzâr-ı şehâdet “*Küllî nefsin zâ’iḳatü’l-mevt*” ile “*Veccehtü vechi’llezî*¹² *faḫara’s-semâvâti ve’l-arḫa ḥanîfen müslimen ve mâ ene mine’l-müşrikîn*”¹³ ayet-i kerîmesin tilâvet buyurdu. Ol zulme bu¹⁴ mazlûmı muḫâlif kıbleye tevcîh itdüklerinde “*eynemâ tuvellû feşemme*¹⁵ *vechu’llâh*”¹⁶ diyüp kelime-i şehâdeti tekrâr ile “*allâhümme lâ-tusalliḫtu ′alâ-aḫedin min ba’dî yeḳtuluhu*”¹⁷ didükden soñra ol nat¹⁸ üzre zebḥ olındukda mürâren *lâ İlâhe illa’llâh* ser-i mübârekenden istimâc olındı. Hâzret-i Bârî du’âsın ḳarîb icâbet idüp ol zâlim daḫı¹⁹ on beş gün berḥûr-dâr-ı ′ömr olmayup

Dest-i gayb-ı âmed ve bir sîne-i nâ-maḫrem-zed

medlûlinca seyle ḥvâr-ı ecel olup belâsın buldı. Hâzret-i ′Ömer bin ′Abdul’azîz Haccâcı menâmda görüp “*mâ fe’ale’llâhu*²⁰ *bike*”¹ diyü ḫâl-i bed-mâlinde sâyil

¹Sen onlara bakmıyorsun, Allah onlara yardım ediyor.

²Fî şey’i: şey’i fi’ d-dünyâ T

³Dünya için topladığımız şeylerde hayır yok.

⁴Diyüp: diyü BV

⁵İtmedi: itmeyüp BV

⁶Ba’dehu: -KA

⁷Sen kendini seç. Yemin ederim ki bu dünyada eğer sen beni öldürürsen Allah seni ahirette cezalandırarak.

⁸Affetmek Allah’tan gelirse ne güzel. Ancak senden gelirse hayır.

⁹Senedür: sene T

¹⁰Te’âlâ: -HSA, -T

¹¹Allah hakkında korkmadan söyleyürsun, bu çok şaşılacak bir durum.

¹²Vechi’llezî: vechi’llezîne T

¹³Ben Hanif olarak, yüzümü göklere ve yere, yoktan yaratan Allah’a çevirdim ve ben müşriklerden değilim. (Enam/79)

¹⁴Bu: -T

¹⁵Efşemme: eften HSA

¹⁶Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü işte oradadır. (Bakara/115)

¹⁷Allah’ım bu adamı başka insanla karşılaştırma.

¹⁸Nat: ḳat T

¹⁹Ancak: +KA

²⁰Fe’ale’llâhu: ef’ale’llâhu T

olduğda “*katelenī bi-küllī katīlin kateltühū katleten ve katelenī bi-Saīdin sebīne katleh*”² diyü haber virdüğü rivāyet-i [42a] şahīh ile resīde-i tahkīkdür.³

ZİKR-İ CEMİL-İ ʿABDULLĀH BİNİ’L-MÜBĀREK ʿALEYHİ’R- RAḤME⁴

Maḥfil-ārā-yı ʿibādet, kürsi-nişīn-i kerāmet, kıdve-i erbāb-ı t̄āʿat, üsve-i aşhāb-ı tarīkat Ḥazret-i ʿAbdullāh bini’l-Mübārek. Muḥibbi’l-ḥalvet,⁵ dāyimu’t-t̄āʿat, ḥāfız u veraʿ-ı civār-ı⁶ zāhid, şalāh-ı muʿtād, muḥakkiḳīn-i tābiʿinden olup Süfyān-ı Sevrī ve Mālik bin Enes ḥazretlerinden tefakkiḳ itmüşlerdür. Tārīḥ-i İbni⁷ Ḥallikānda resīde-i beyāndur ki Ḥazret-i ʿAbdullāhuñ peder-i pāk-güherleri Mübārek, benī-Hanzaladan bir merd-i rüşen-i zamīrūñ mülk-i müşterāsı olup mevlāsınuñ bāğında müddet-i medīde ḥıdmet iderken bir gün mevlāsı bāğa gelüp enār-ı şīrīn taleb itmekle Mübārek, ḥuzūr-ı ḥvāceye bir miqdār enār⁸ ḥāzır itdükte turş bulunmağıla bir iki defʿa redd ü ihzār olınduğça cümle turş ve ḥamız olmağın ḥvāce gāzab-nāk ve turş-rū olup “ʿAceb enār-ı şīrīn getürmezsin?” didükde Mübārek “Kedd-i emīn nihālūñ meyvesi şīrīn olduğı maʿlūmum degildür.” diyü cevāb virmegin mevlāsı müteʿaccib olup “Bu ana dek meyve-i bāğdan tenāvül itmemüş misin?” diyü sâyil olduğda “Meʿzūn olmaduğum eleden tenāvül itmedüm.” dimegin ḥvāce Mübārekūñ zühd ü takvāsına āferīn ile kendü duḥter-i nīk aḥterin merḳūma tezvīc itdükte Ḥazret-i Mevlā kendülerine ʿAbdullāhı ferzend-i ic̄tā itdükte⁹ beyne’lenām kıyām-ı kıyāmete¹⁰ dek ḥayr ile¹¹ benām oldılar. Esmā’ü’r-Ricālde nigāşte-i kilik-i iclāldür ki¹² Hişām bin ʿUrve ve İsmā’īl bin Ḥālid ve niçe ekābir-i dīn ol ehl-i yaḳīnden naḳl-i ḥadīş-i nebevī idüp İsmā’īl bin ʿAyyās¹³ daḥl kelām-ı pūr-intizāmlarında “*mā ʿalā-vechi’l-ardī mişlu ʿabdullāh ve lā aʿlemu enna’llāhe ḥaleḳa ḥaşleten min ḥişāli’l-ḥayri illā ceʿalehā fīhi*”¹⁴ diyü buyurmuşlardır. Sene-i şemān ʿaşere ve miyede

¹ Allah sana ne yaptı?

² Öldürdüğü her insanla öldüm ama Said için yetmiş defa öldüm.

³ ʿAleyhi’r-Raḥme +HSA

⁴ Zīkr-i Cemīl-i ʿAbdullāh bin el-Mübārek ʿAleyhi’r-Raḥme: Zīkr-i Cemīl-i ʿAbdullāh bin el-Mübārek ʿraḳīya’llāhu ʿAnh KA; Zīkr-i ʿAbdullāh ibni el-Mübārek ʿAleyhi’r-Raḥme HSA; Zīkr-i Cemīl-i ʿAbdullāh ibni el-Mübārek ʿAleyhi’r-Raḥme T, BV

⁵ Muḥibbi’l-ḥalvet: muḥibbi’l-ḥalvet KA, HSA, T

⁶ Civār-ı: civā BV

⁷ İbni: ibni HSA

⁸ Enār: enā T

⁹ İtdükde: -R

¹⁰ Kıyāmete: kıyāmetde T

¹¹ Ḥayr ile: ḥayrile T

¹² Ki: -T

¹³ ʿAyyās: ʿAbbās T

¹⁴ Yeryüzünde Abdullah gibi başka bir adam tanıyorum. Bütün hayırlı hasletler onda var.

Bagdâda gelüp sene-i ihdâ ve şemânî ve miyede ol şehbâz-ı evc-i itâat,¹ pervâz-ı kuşûr-ı cennet itdükde Bagdâd muzâfâtından Heyti Kaşabasında cism-i pâkları vedîa-i hâk-i şeref-nâk olup Hâlâ ziyâretgâh-ı [42b] şıgâr u kibârdur. Ba'zı tevârîhde bâlâda sebak iden hikâye-i² İbrâhîm bin Edhem hazretlerine mensûb olup ahlâk-ı muhsini³ de bu vech üzre dağı tahrîr-i evrâk-ı takrîrdür ki kuğât-ı İslâmıdan bir âlim-i âlî-makâmın hüsn-i şüret ü nağâret-sîret ile bir duğter-i pâkîze-güheri olup ekâbir-i velâyet ve aşhâb-ı menâşıb ve rifat tezevvücüne rağbet itdüklerinde kağı ol dürr-i nefisi kimüñ ârâyîş-i meclis ideceginde mütehayyir olmağıla “*Mâ hâbe min isteğâr ve mâ nedime men isteğâr*”⁴ medlûlınca civârında bir kiber bulunmağın müşâvere için da'vet ve vâkı'î hâlî hikâyet ve tarîk-ı şavâba⁵ delâlet talebinde kiber-i mezkûr “Bîgâne-i dîn ve lâyıq-ı müşâvere-i Müslimîn degilüm.” diyü özrhâh olduğda kağı “Bu huşûşda merd-i emînsiz, delâletüñüze mütâba'at mağarrerdür.” dimekle kiber, fetğ-i kelâm-ı⁶ hikmet-nizâm idüp “Tezvic bâbında küfüv lâzımdur. Sünnet-i Müsliminde millet ü dîn ve kâ'ide-i eslâfda haseb u neseb ve kânûn-ı ehl-i rûzgârda mâl u câh kifâyetde⁷ manzûrdur. Kedd-i emîn kâ'ide-i muhtâr ise ittibâc buyurıla.” diyü kelâma encâm virdükde kağı-i fehîm dîni tağdîm idüp kemâl-i dîn ü diyânet ile ârâste Mübârek nâm bir gulâm-ı huş-kağemine duğter-i nîk ağterin tezvic itmekle Hazret-i Mevlâ Abdullah vâlâ-câhı anlara ferzend-i ercümend i'tâ kıldı. Muhaşşıl-ı kelâm hikâyet-i muqaddime ve mu'ahharanuñ ikisi dağı vâkı'î olmağ mümkindür. Evvelâ semere-i nihâl-i iffet ve şanıyen yemîn-i istidlâl ve meşverete mübeyyen olduğı ehl-i nehâya nümâyândur. Sebeb-i tevbe-i Abdullah, Tezkiretü'l-Evliyâ-yı Şeyğ Attârda bu vech üzre işdâr kılınmışdır ki ol merd-i ferd eyyâm-ı şebâbda bir kenîzeküñ giriftâr-ı dâm-ı aşkı ve mecnûn-ı zencîr-i pür-teshîr-i şevki olup⁸ ah u zâr ile bî-ğarâr⁹ olmağın bir¹⁰ şebb-i zemistânda bir refîk-i şiddîk ile hem-râh ve der-i ma'sûğda muğim-i dergâh oldu ki şâyed ol mihr-i enver-bâlâ-yı bâmıdan ziyâ-güster ola. [43a] Bu hâl ile şakğ-ı amûd-ı şabâh olıncaya dek mürür iden evkât bir sâ'at kadar gelmedüğünde ol vâlâ-câh mütenebbih ve âgâh olup kendü nefesine hiğâb itdi ki “Ey ibni Mübârek-i nâ-mübârek¹¹ imâm namâzda bir sure-i dırâz kırâ'at itse, ol sâ'at muğtarib olup bir seneye berâber olur hevâ-yı nefis ile mürür iden sene bir seneye

¹İtâat: tâat T, BV

²Hikâye-i: hikâyet-i T

³Muhsini: muhsinâ T

⁴Kim istihare yaparsa Allah onu reddetmez. Kim istişare ederse pişman olmaz.

⁵Şavâba: şavâbda T

⁶Kelâm-ı: -KA

⁷Kifâyetde: kifâtda T

⁸O olup: olmağıla T

⁹Aşkı ve mecnûn-ı zencîr-i pür-teshîr-i şevki olup ah u zâr ile bî-ğarâr: -KA

¹⁰Bir: -KA, -HSA, -T

¹¹Nâ-mübârek: -KA, - T

hemser olmaz.” diyü tevbe ve inâbet¹ itmekle taqvâ ve riyâzâtta imâm-ı zamâne-i zühhdâ beyninde yegâne olup ittîfâk ile ‘ilm ü ‘amelde reyis-i kemmel olduğı meşhür-ı âfâkdur.²

ZİKR-İ ‘ABDUL‘AZİZ BİN ‘ABDULLÂH ‘ALEYHİ’R-RAHME³

Pîşvâ-yı ehl-i dîn, vâriş-i ‘ilm-i⁴ nebiyy-i emîn, fazîlet-i destgâh ‘Abdul‘azîz bin⁵ ‘Abdullâh. Şâhib-i hüdü, mâlik-i taqvâ,⁶ efkâh-ı fuğahâ-i ehl-i Medîne-i Resül-i Kibriyâ olup ibni Şihâb-ı Zührî ve Muhammed bini’l-Münkedir ve ‘Abdullâh bin Dînâr ve ğayrıdan rivâyet-i kelâm-ı mu‘ciz-nizâm-ı seyyidü’l-enâm ve kendülerden Leys bin Sa‘d ve Bişr bini’l-Mufazzal ve Vekî‘ ve ğayrihi naql idüp Bağdâdda sene-i erba‘a ve sittîn ve miyede dâr-i âhirete rihlet itdükde hulefâ-yı ‘Abbâsiyeden Mehdî⁷ namâzın kıilup mekâbir-i Kureyşde vücüd-ı pâkları meknün-ı şadefçe-i hâk olduğı mâ-ğablî üzre merkûmdur.⁸

ZİKR-İ ‘ABDULEVVEL ‘ALEYHİ’R-RAHME⁹

İmâm-ı ehl-i hadîş-i nebevî ve nâkil-i kelâm-ı Muştafavî, ser-defter-i kümmel¹⁰ ‘Abdulevvel, ‘aleyhi’r-rahme. Ebu’l-Vaqt ile mükennâ olup neseb-i ‘âlîleri İbrâhîm Şüfî-i Hirevîye muntehî bir ‘âlim-i fâzıl ve edîb-i kâmil idi. Sene-i işneyn ve kıyle selâşe ve hamsîn ve hamse miyede Bağdâdı¹¹ kudüm-ı meymenet-lüzümları ile behişt-âbâd¹² idüp Şahîh-i Buğârî ebu’l-Hasan ‘Abdurrahman ed-Dâvedîden ve Müsned-i Dârimî-yi Dâvidîden¹³ ve Serahsîden naql itmekle Bağdâdda ‘ulemâ-i ‘izâmıdan cem‘-i keşîr andan¹⁴ istimâ‘ idüp müsâfir-i menzil-i ‘uğbâ olduğıda mağber-i Cüneyd ü Sırrî kurbında cevher-i vücüd-ı pâkları vedî‘â-i hâk-i şeref-nâk olduğı sâbık üzre mestûrdur.¹⁵

¹Tevbe ve inâbet: tevbe-i inâbet BV

²‘Aleyhi’r-rahmeti ve’r-rıdvân: +HSA, +T

³Zîkr-i ‘Abdul‘azîz bin ‘Abdullâh ‘Aleyhi’r-Rahme: Zîkr-i Cemîl-i ‘Abdul‘azîz bin ‘Abdullâh ‘Aleyhi’r-Rahme HSA; Zîkr-i ‘Abdul‘azîz ibni ‘Abdullâh ‘Aleyhi’r-Rahmeti ve’r-Rıdvân T

⁴‘İlm-i: ‘ulüm-ı HSA, T

⁵Bin: ibni HSA

⁶Şâhib-i hüdü, mâlik-i taqvâ: mâlik-i hüdü, Şâhib-i taqvâ HSA, T

⁷Nâm: +HSA, +T

⁸Merkûmdur: merkûm HSA; ‘Aleyhi’r-Rahmeti ve’r-Rıdvân: +HSA

⁹Zîkr-i ‘Abdulevvel ‘Aleyhi’r-Rahme: Zîkr-i Cemîl-i ‘Abdulevvel ‘Aleyhi’r-Rahme HSA; Zîkr-i ‘Abdulevvel ‘Aleyhi’r-Rahmeti ve’r-Rıdvân T

¹⁰Kümmel: mükemmel BV

¹¹Bagdâdı: Bağdâdda T

¹²Âbâd: âbâh T

¹³Dâvidîden: râviden HSA, T; râvedîden BV

¹⁴Andan: -KA, -HSA, -T

¹⁵‘Aleyhi’r-rahmeti ve’r-rıdvân, âmîn: +HSA; ‘Aleyhi’r-rahmeti ve’r-rıdvân T

[43b]

ZİKR-İ ʿABDULLĀH BİN İDRİS ʿALEYHİ'R-RAḤME¹

Revnaḳ-efzā-yı seccāde-i şerīʿat, menāşsa-nişīn-i eyvān-ı fütüvvet, bezm-i ḳurba enīs ʿAbdullāh bin İdrīs. Ebū Muḫammed ile mükennā. Şıḳāt-ı müslimīnden maḫsüb ve ʿulemā-i Kūfe idādında maʿdūd olup ekābir-i ʿulemādan olmağıla ḫalīfe-i vaḳt, ol şāḫib-i viḳārı ḳazā-yı Kūfeye giriftār itmek için Bağdāda getürdükde ḳabül itmeyüp girü ʿavdet itmişdür. Sene-i ḫamse ʿaşere² ve miyede teşrīf-i ʿālem-i vücūd ve sene-i işneyn ve tisʿīn³ ve miyede müsāfir-i ʿuḳbā-yı ʿāḳıbet-ı maḫmūd olup Kūfede medfūn-ı raḫmet-i raḫmān oldukları Esmāʿü'r-Ricālede nigāşte-i kilḳ-i iclāldür.

ZİKR-İ ʿABDULLĀH BİN MÜSLİM ʿALEYHİ'R-RAḤME⁴

Pīşvā-yı muşannifīn, efdāl-i mudakḳikīn, el-kāmilü'l-ʿālim⁵ ʿAbdullāh bin⁶ Müslim. Ebū Muḫammedü'l-Kātib ed-Dīnverī ile meşhūr. Bağdādda sākin olup ḡarāyib-i Ḳurʿān ve müşkilāt-ı Furḳānda ve sāyir ʿulūm ve fūnūnda niçe meşhūre ve muʿtebere muşannefātı olup ekābir-i muḫaddişīn ve ʿulemā-i dīnden olup⁷ kelām-ı muʿciz-nizām-ı nebiyy-i emīn naḳl ve kendüden püser-i vālā-güheri Aḫmed ve ʿAbdullāh bin Aḫmed es-Sekrī ve ḡayrihi rivāyet idüp sene-i sebʿīn ve miʿeteynde Bağdād-ı behişt-ābādda ol ehl-i hüdā müsāfir-i menzil-i⁸ ʿuḳbā olup merḳad-i münevvereleri bu ḫāk-i pākda olduğı mā-ḳabli üzre meşhūrdur.

ZİKR-İ ʿABDULLĀH BİN ʿÖMER BİN MEYSERE ʿALEYHİ'R-RAḤME

Mihr-i ufḳ-ı hidāyet, bedr-i meşriḳ-ı fażīlet, şalāḫ-güster ʿAbdullāh bin ʿÖmer. ʿUlemā-i ʿizām ve muḫaddişīn-i kirāmdan el-Ḳavārīrī el-Başrī dimekle meşhūr, fāzıl-ı yegāne ve ʿālem-i zamāne olup Ḥammād bin Zeyd ve ʿAbdulvāriş bin Saʿīdden ol vālā-cāḫ naḳl-i ḫadīş-i nübüvvet-i destgāḫ idüp kendüden Ebū Dāvud Secüstānī ve Ebū Zerʿa ve Ebū Ḥāzım ve Aḫmed Ḥanbel rivāyet idüp sene-i ḫamse

¹ Zıkr-i ʿAbdullāh bin İdrīs ʿAleyhi'r-Raḫme: Zıkr-i Cemīl-i ʿAbdullāh bin İdrīs ʿAleyhi'r-Raḫme HSA; Zıkr-i ʿAbdullāh ibni İdrīs ʿAleyhi'r-Raḫmeti ve'r-Rıdvān T

² ʿAşere: ve ʿiştirīn HSA; ve ʿaşere T

³ Sene-i işneyn ve tisʿīn: sene-i ḫamse ve ʿaşere HSA

⁴ Zıkr-i ʿAbdullāh bin Müslim ʿAleyhi'r-Raḫme: Zıkr-i ʿAbdullāh ibni Müslim ʿAleyhi'r-Raḫmeti ve'r-Rıdvān T

⁵ El-kāmilü'l-ʿālim: el-kāmilü'l-ʿāmilü'l-ʿālim T

⁶ Bin: ebū HSA, T2

⁷ Olup: -T

⁸ Menzil-i: -T

ve şelâşîn ve mi°eteynde Bağdâdda dâr-ı beķāya intikāl itmekle bu hāk-i [44a] pāk¹ medfen-i vücūd-ı şeref-nākları olduđı kitāb-ı mezkūrda merķūmdur.

ZİKR-İ °ALĪ BİNİ'L-CA°D BİNİ'L-CEVHERĪ °ALEYHİ'R- RAĖME²

°Ünvān-ı kitābe-i ins, pā-nih mākām-ı ķuds, fazīlet-güsterī³ °Alī bini'l-Ca°d⁴ bini'l-Cevherī, °aleyhi'r-raĖme. Ebu'l-Ėasan ile mükennā. Ekābir-i ehl-i dīn ve kıdve-i müslimīn olup Şu°be ve Şevrī ve Mālik bin⁵ Enes ve niçe anlara mānend e°imme-i dīnden naķl-i Ėadīş-i nebevī idüp Ebū Bekr bin ebī Şeybe ve Neccārī ve Ebū Zer°a ve Ebū Ėātem er-Rāziyān kendüden rivāyet itmüşlerdür. Altmış sene-i kāmile bir gün şıyām ve bir gün iftār idüp ittifāk ile °ālim-i °āmil olduđı meşhūr-ı āfākdur. Sene-i şelâşîn ve mi°eteynde tārık-i dār-ı fenā ve °āzim-i cennet-i a°lā olup Bağdâdda Bāb-ı Ėarb nām maĖalde cevher-i vücūd-ı pākları⁶ maĖzūn-ı gencīne-i hāk olduđı Esmā°u'r-Ricāle nigāşte-i yerā°a-i⁷ iclāldür.⁸

ZİKR-İ °ALĪ BİN °ABDULLĀĖ °ALEYHİ'R-RAĞME

A°lemü'l-muĖaddişīn, vāriş-i °ilm-i nebiyy-i emīn, şāĖib-i °ilm-i ledünnī °Alī bin °AbdullāĖ bin⁹i'l-Medīnī. Ebu'l-Ėasan ile mükennā. °İlm-i Ėıfz-ı eĖādīş-i nebeviyyede “*āyetün min āyeti'llāĖ*”¹⁰ olup müselleme-i zamāne ve fāzıl-ı yegāne idi. Peder-i pāk-güher ve Ėammād bin Zeyd ve niçe ekābir-i muĖaddişīnden eĖādīş-i keşīre rivāyet idüp AĖmed bin Ėanbel püseri ŞāliĖ ve Ėasan bin MuĖammed ez-Za°ferānī kendüden naķl idüp kemāl-i fazl ile ittifāk üzre meşhūr-ı āfāk idi. Sene-i erba°a ve mi°eteynde Sermenrāyda ol t̖ayir-i ins °āzim-i gülzār-ı ķuds olup¹¹ medfenleri bu hāk-i pāk¹² olduğı taĖrīr-i sābık üzre mestürdür.¹³

¹ Pāk-i: -KA

² Zīkr-i °Alī bin el-Ca°d bin el-Cevherī °Aleyhi'r-Rağme: Zīkr-i °Alī el-Ca°d bin el-Cevherī °Aleyhi'r-Rağme HSA; Zīkr-i °Alī bin el-Ca°dī ibni el-Cevherī °Aleyhi'r-Rağme T

³ Güster: güsterī T, BV

⁴ El-Ca°d: el-Ca°dī HSA, T

⁵ Bin: ibni HSA

⁶ Pākları: -BV

⁷ Yerā°a-i: berā°at-i T

⁸ °Aleyhi'r-rağme: +T

⁹ Bin: -BV

¹⁰ Allah'ın ayetlerinden bir ayet.

¹¹ Olup: idüp R

¹² Pāk: -BV

¹³ °Aleyhi'r-rağmeti ve'r-rıdvān: +HSA

ZİKR-İ KAYS BİN EBİ HAZİM 'RADİYA'LLĀHU °ANH¹

Şeyhü'l-muhaddiṣin ve üsvetü't-tābi'in, el-fāzılı'l-°ālim Kays bin ebī Hāzım. Ebū °Abdullāh ile mükennā. Cāhiliyyetde şeref-i İslām ile müşerref olup bey°at için hazret-i risālet-penāh destgāhlarına rü-be-rāh olup geldükde ol sultān-ı rüz-ı şef°at müntakıl-i dār-ı āhiret olmağıla ekābir-i tābi°inden maḥsüb [44b] olmuştur. Lākin aşhāb °ākıbet-i maḥmūd ile ba°zı tevāriḥde ma°dūd olur.² Hazret-i Bilāl bin³ Ribāḥ ve °Abdullāh bin Mes°ūd ve aşhāb-ı keşire ve °aşere-i mübāşerenüñ tokuzundan rivāyet-i kelām-ı mu°ciz-nizām-ı seyyidü'l-enām idüp esedu'llāhi'l-gālib °Alī bin⁴ Ebī Tālib ile vaq°a-i Nehrevānda ma°an hāzır olmuş bir pīr-i bī-nazīr idi. Yüz seneden mütecāviz mu°ammer olup Kūfede dār-ı āhirete intikāl itmekle ol ḥāk medfen-i⁵ vücūd-ı pākıları oldüğü kitāb-ı merkūmda mersūmdur.⁶

ZİKR-İ MAHMŪD BİN HADDĀS °ALEYHİ'R-RAḤME⁷

Şā°id-i meşā°id-i fazīlet, mürtaḳıyy-i süllem-i kemāl u ma°rifet,⁸ metinü'l-kıyās Maḥmūd bin Haddās. Meşāyih-i Tirmizīden ehl-i ḥadīş-i nebevī ve nāḳil-i kelām-ı Muştafavī. Bağdādda sākin. Ḥadīş-i şerīfe meşgūl olup Muhammed bin Rabā ve ibnü'l-Mübārek ve gayrıdan rivāyet ve cenāb-ı °ālīlerinden daḫı gürūh-ı °ulemā° naḳl-i kelām-ı resūl-i müctebā idüp sene-i ḥamsīn⁹ ve mi°eteynde rıḫlet-i dār-ı bekā ve müsāfir-i mele-i a°lā olmağıla Bağdādda vücūd-ı pākıları¹⁰ vedīa-i ḥāk-i şeref-nāk olduğı kitāb-ı mezkūrda¹¹ meştūrdur.¹²

¹Zıkr-i Kays bin ebī Hāzım 'raḫıya'llāhu °Anh: Zıkr-i Cemīl-i Kays bin Ebī Hāzım 'raḫıya'llāhu °Anh KA; Zıkr-i Kays ibni ebī Hāzım 'raḫıya'llāhu °Anh HSA; Zıkr-i Kays ibni ebī Hāzım °Aleyhi'r-Raḫmeti ve'r-Rıḫvān T; Zıkr-i Kays bin ebī Hāzım °Aleyhi'r-Raḫme BV

² Olur: olup T

³ Bin: ibni HSA, T

⁴ Bin: ibni HSA

⁵ Medfen-i: medfūn-ı T

⁶ mersūmdur: meştūrdur R; °Aleyhi'r-raḫmeti ve'r-rıḫvān: +HSA

⁷ Zıkr-i Maḥmūd bin Haddās °Aleyhi'r-Raḫme: Zıkr-i Muhammed ibni Haddās °Aleyhi'r-Raḫme T

⁸ Kemāl u ma°rifet: kemāl-i ma°rifet KA, T

⁹ Hamsīn: ḥamse HSA, T

¹⁰ Pākıları: -BV

¹¹ Mezkūrda: mezkūrede KA, BV

¹² °Aleyhi'r-raḫmeti ve'r-rıḫvān: +HSA

ZİKR-İ CEMİL-İ EŞ-ŞEYH ʿABDULKĀDİR CEYLĀNĪ

KADESE SIRRUHU¹

Muḳtedā-yı gürūh-ı evliyā, pīšvā-yı zümre-i etḳiyā, aḫrām-ı bend-i Kaʿbe-i lāhūt, mücāvīr-i beytü'l-muḳaddes-i melekūt, ser-ḫalka-i erbāb-ı tarīḳat, seccādenīšin-i meclis-i şerīʿat, el-ʿārifu'l-kāmil, el-mürşidü'l-vāşıl, ḳuṭbu'r-Rabbānī eş-şeyḫ ʿAbdulḳādirü'l-Ceylānī. İsm-i sāmīleri Muḫyiddīn ʿAbdulḳādir ve künye-i ʿālīleri ebū Muḫammed ve ebū Şālīḫ olup Behcede, şıḳātdan bu veche üzre müşbetdür ki ʿAbdulḳādir bin Mūsā bin² ebī ʿAbdullāḫ bin Yaḫyā-yı Zāhid bin Muḫammed bin Dāvud bin Mūsā bin ʿAbdullāḫ bin³ Mūsā el-Cevn bin⁴ ʿAbdullāḫi'l-Maḫz bini'l-Ḥasanü'l-Meşnā bini'l-Ḥasan bin⁵ ʿAlī bin ebī Ṭālib⁶ ve vālide-i mükerrermeleri ümmü'l-ḫayr Fāṭıma neyyire-i ebū ʿAbdullāḫ Şavmaʿī olup sene-i ihdā ve sebʿīn ve erbaʿa miyede ol dürr-i yektā-yı felāḫ ʿālem-i ervāḫdan revnaḳ-efzā-yı bāzār-ı eşbāḫ olduḡı günden kerāmet-i bāhire ve ʿalāmāt-ı [45a] zāhiresi zāhir olup māder-i nīk aḫterlerinden mervīdür ki “Ol maḫdüm-ı mükerrerem ṭıfl-ı şīr-ḫ^vār⁷ iken rüz-ı rüzede⁸ hergiz şīr nüş itmez idi. İttifākan bir senede hilāl-i şiyām pūşīde-i ğumām olmaḡın ol ṭıfl-ı rüşen-dilüñ ol gün ḫalāyık ifṭārından⁹ istiḫbār itdüklerinde şīr-ḫ^vār olmaduḡın haber virdüm. Baʿdehu ol gün māḫ-ı şiyāmdan olduḡı muḫaḳaḳ enām oldu.”

Nefeḫātü'l-Ünsde ḫazret-i şeyḫden menḳüldür ki avān-ı şebābda bir yevm-i ʿarefede rü-be-şahrā idüp bir gāv ile ḫarāsete niyyet itdügümde ol gāv-ı āḡāḫ “yā ʿAbdulḳādir mā li-ḫazā ḫulīḳte ve lā bi-ḫazā umirte”¹⁰ dimekle berg-i ḫazān gibi vücūdum lertzān olup ol dehşet ile ricʿat ve bām-ı ḫāneye şuʿūd itdükde bi-izni'llāḫi teʿālā refʿ-i ḫicāb-ı beşeriyyet ve fetḫ-i bāb-ı melekīyyet olup Kūh-ı ʿArefede ḫuccāc ḫidāyet-minḫāc İstāde olduḡların müşāhede ve hemān-dem ʿaşḳ-ı İlahī ḫāṭırında cüş ve cān-ı dilden ḫurūş itmekle Baḡdāda gelüp ziyāret-i evliyāya vuşul ve taḫşīl-i ʿulümā meşḡul olmaḳ istidʿasıyla vālide-i müşfikadan istīzān itdükde sebep-i dāʿiyyeyi suʿāl itdiler.¹¹ Vāḳiʿ-i ḫālī ḫikāyet itdüm. Ol müşfikā-i dil-figār girye-i

¹ Zıkr-i Cemīl-i eş-Şeyḫ ʿAbdulḳādir Ceylānī ‘raḫiya’llāhu ʿAnḫ KA; Zıkr-i Cemīl-i eş-Şeyḫ ʿAbdulḳādir Ceylānī Ḳaddese Sırruhu HSA, BV; Zıkr-i Cemīl-i Şeyḫ ʿAbdulḳādir Geylānī Ḳaddese Sırruhu T

² Bin: ibni KA, HSA, T

³ Bin: ibni HSA

⁴ Bin: ibni KA

⁵ Bin: ibni HSA

⁶ Bin ebī Ṭālib: ibni Ṭālib KA, HSA: ibni ebī Ṭālib T

⁷ Şīr-ḫ^vār: şīre-ḫ^vāre T

⁸ Rüz-ı rüzede: siphri-şiyāḫda KA

⁹ İftārından: ifṭardan KA

¹⁰ Ey Abdulḳādir, Allah seni bu şeyler için yaratmadı ve bunu sana emretmedi.

¹¹ İtdiler: itdükde T

bisyr̄ idüp mīrās-ı peder-i büzürgvārumdan kırk dīnār baḡal cāmemde duhte idüp “Ey tāze nihāl-i ḡadīkā-i ʿömrüm ve ey ferzend-i dil-bendüm, saña her ḡalde şıdk-ı maḡāl vaşıyyet ve seni Ḥāzret-i Rabbü’l-ʿizzete emānet iderüm.” diyü icāzet virdi.

Baʿde’l-vedāʿ bir ḡāfile-i endek ile müteveccih-i Baḡdād oldum. Eḡnā-yı tarīḡde altmış nefer miḡdārı evbāş bed-kirdār-ı şeb-ḡün Tātārī birle ehl-i ḡāfileʿ şikār ve mālların nehb ü ḡāret iderken nāḡāḡ biri: “Ey faḡīr, sen neye māliksin?” diyü baña ḡiḡāb itdi. “Çihl dīnāra māliküm.¹” didüm. “Ne mevziʿdedür?” didi. “Zīr-i baḡalda.” diyü cevāb virdüm. İstihzāʿ kıyāsıyla iltifāt itmeyüp ol bī-ḡaberleriñ biri daḡı ol üslüb üzre suʿāl ü cevābın alup [45b] bilā-taʿarruz mürürdan şoñra bir tüde-i ḡāk üzre cemʿ olup māl-ı ehl-i ḡāfileʿ taḡsīm iderken vāḡiʿ olan ḡālimi evbāşlarıñ biri serdārlarına ḡikāyet itmekle beni daʿvet idüp “Ey derviş, neye māliksin? didi. “Çihl dīnāra².” didüm. Ne mevziʿdedür.³” didi. “Zīr-i baḡaldadır.” didüm. Hemān-dem selb-i⁴ cāme itdürüp vāḡiʿ-i ḡāl şıdk-ı maḡālıma muḡābıḡ gelmeḡin “İḡfā cāyız iken bāʿiş-i izḡār nedür?” didi. Vālide-i müşfikam ile itdügüm ʿahde şābit-ḡadem olduḡımı taḡrīr itdükde ol mih-ter-i⁵ pāk-ḡüher zārī ile bukāya āḡāz idüp “Ḥāy ḡāyy! Müddet-i medīdedür ki ʿahd-i perverd-ḡārıma ḡıyānet iderüm.” diyü ḡālḡa-i cunbān der-i merḡamet-i Rabbü’l-ʿizze olmaḡıla tevābiʿiyle ol ḡālden rucūʿ ve tevbe vü inābet ve emvāl-i ehl-i ḡāfileʿ redd itdiler. Baʿd-ez-ān sene-i şemān ve şemānīn ve erbaʿa miyede Baḡdādı ḡudüm-ı meymenet-lüzümlarıyla reşḡ-i bilād idüp fiḡḡ u ḡadīş-i şerīf ve ʿulüm-ı edebıyyeye meşḡül olmaḡıla endek zamānda⁶ fāyıḡu’l-aḡrān ve müşār-i⁷ bi’l-benān olup sene-i iḡdā ve ʿişrīn ve ḡamse miyede pā⁸ nihāde-i meclis-i vaʿz buyurdılar.

Tārīḡ-i İmām-ı Yāfiʿīde taḡḡiḡe resīdedür ki ol neşve-i bāb-ı raḡiḡ-i taḡḡiḡden bedīd olan kerāmāt-ı bāhire ve ʿālāmāt-ı zāhire şüyüḡ-ı āfāḡdan birine vāḡiʿ olmamışdur. Ol ḡuḡb-ı dāyire-i taḡḡiḡküñ kendüsinden mervīdür ki bāb-ı şabr u tevekkülde bir mertebe şābit-ḡadem olup Ḥāzret-i Rāzıḡu’l-erzāḡ ile ʿahd itdüm ki yedürmedüklerünce yemeyem, içürmedüklerünce içmeyem. Bu ḡāl üzre kırḡ ḡün kāmīl bir ḡabbe tenāvül itmeyüp der-i tevekkülde şābur iken bir şaḡş zāhir ve ḡurbımda bir miḡdār taʿām ḡāzır idüp ḡāyıb oldı. Kemāl-i ḡürisneḡilikden nefis ol

¹Māliküm: -HSA, -T

²Māliküm: +R

³Mevziʿdedir: mevziʿde HSA, T

⁴Selb-i: -KA

⁵Mih-ter-i: mih-i T

⁶Zamānda: zamāna T

⁷Müşār-i: müşār-i KA, HSA, T

⁸Pā: -KA, -HSA, -T

ta^cama rāgıb olduĝda ^cahd-i Bārī resīde-i hātır olup mümteni^c olduĝumda¹ bātından *el-cū^c ü'l-cū^c* feryadı zāhir olduĝı o anda nā-gāh eş-Şeyh ebū Sa^cid Maḥzūmī ḥazretlerinin mürürü vāqı^c olmaĝıla ol nidā-yı [46a] pür-nevāyı istimā^c idüp “Yā ^cAbdulkādir bu ne feryāddur?” didi. “Kalaĝ u ıztırab-ı nefsdür ammā rūḥ kararında ve müşāhede-i pervardigārundadır.” didüm. “Ḥānemüze gel.” diyü² buyurdu. Bir müddet daḥı şābur olup gitmedüm. Nā-gāh a^crifü’ n-nās Ḥıẓr-ı ebū’l-^cAbbās ^caleyhi’s-selām ḥazır olup “Ebū Sa^cide var.” demekle bismi’llāh ile resīde der-i Ebū Sa^cid olup bir miĝdār ta^cam müheyyā itmüş, intizārda gördüm. Derün-ı ḥāneye alup kendü mübārek dest-i kerem-peyvestleri ile ol ta^cam-ı miskiyyetü’l-ḥıṭāmdan loĝma loĝma dehānuma vaz^c idüp ba^cdehu teşrīf-i hırka ile müşerref buyurdılar ve silsile-i tarīĝ-i hidāyet-refīĝleri daḥı bu uslūb üzre müteselsil olur: “*Eş-Şeyh ^cAbdulkādirü’l-Cīlī lebise el-ḥurkate min yedi’s-Şeyh ebi³ Sa^cidü’l-Mübārek bin ^cAliyyi’l-Maḥzūmī ve hüve lebisehā min yedi’s-Şeyh Ebi’l-Ḥasan ^cAlī bin Muhammed bin Yūsufi’l-Ḳureşī ve hüve lebisehā min yedi’s-Şeyh Ebi’l-Ferec⁴ et-Ṭarsūsī ve hüve min yedi’s-Şeyh Ebi’l-Faẓl ^cAbdulvāhid bin ^cAbdil^cazīz et-Teymī ve hüve min yedi’s-Şeyh Ebī Bekr eş-Şibli⁵*”⁵

Behcede ittifāĝ-i şikātdur ki evliyā^cu’llāhdan Ḥazret-i Şeyh ^cAbdulkādir ve Ḥazret-i Şeyh Ma^crūf Kerḥī⁶ ve Şeyh ^cAĝil-i Müncī ve Şeyh Ḥayāt⁷ bin Ḳaysi’l-Ḥarrānī bu dōrt merd-i kāmīl ḥayatlarında⁸ vāqı^c olan taşarrufātların⁹ ba^cde’l-memāt daḥı icrāya kādir olduĝları bi’d-def^cāt işbāt olmuşdur ve ḥazret-i şeyḥ müşārün ileyhüñ kelām-ı ḥikmet-encāmıdır: “*Ez-zāhidü ĝarībün fi’d-dünyā ve’l-^carīfu ĝarībun fi’d-dünyā ve’l-āḥireh ve ĝāle tarīĝü’t-taĝvā evvelen et-taḥalluşu min mezālimi’l-^cibād ve ḥuĝūĝıḥım şümme mine’l-ma^cāşī el-kebāri minhā ve’s-şagāyir şümme’l-iştigālū bi-terki zünūbi’l-ĝalbi elletī hiye ümmihātū’z-zünūb*”¹⁰ ve daḥı buyurmuşlardır¹¹ “Tamām-ı vera^c, ḥıfz-ı lisān ve şıdĝ-ı zebān idüp sū-i zann ve suḥriyyeden ve maḥārima nazār itmekden ictināb itmek ve Ḥazret-i Bārīnūñ

¹Olduĝumda: olduĝum T

²Diyü: -R

³Ebi: ebū HSA

⁴El-Ferec: ferec HSA

⁵ Abdulkadir Cīlī, tarikatı ebu Said el-mübārek bin Ali el-Mahzumi’den aldı. O da ebi’l-Hasan ^cAli bin Muhammed bin Yusuf el-Kereşī’den, o da ebi’l-Ferece et-Tarsusī’den aldı. O da ebi’l-Fadıl Abdulvahit bin Abdulaziz et-Teymi’den aldı. O da ebi Bekr Şibli’den aldı.

⁶ Kerḥī: el-Kerḥī KA

⁷ Ḥayāt: Ḥabbāb KA, HSA, T

⁸ Ḥayātlarında: ḥayātlardan T

⁹ Taşarrufātların: taşarrufātlarına T

¹⁰ *Zahid olan kişi dünyada garip yaşar. Arif olan ise hem dünyada hem ahirette garip yaşar. Takva yolunun birincisi insanlara zulmetmeyi bırakmak ve onlara haklarını vermek sonra büyük ve küçük günahları bırakmak sonra kalbin günahlarını temizlemeye çalışmak çünkü o kalp günahları en büyük günahlardır.*

¹¹ Ki: +BV

memnūnı olmak ve infāk-ı māl-ı bi'l-ḥāk itmek ve taleb-i ʿulūvv ü kiberden biri olmak ve maḥāfaẓa-i [46b] şelʿāt-ı ḥamseyi erkānıyla vaqatinde edā itmek ve sūnnet ve cemāʿat üzerine kıyım olmak ile olur.¹” Ol ʿaşıq-ı şādık ekser bu ḥāle muvāfiq ebyāt ile müterennüm olurdu.

ʿArabiyye²

*El-ḳalbu muḥterikun ve 'd-demʿu müstebikū
Ve 'l-kerbū müctemiʿun ve 'ş-şabru müfterikū*

*Keyfe 'l-ḳarāru ʿalā-men lā-ḳarāra lehu
Femā cenāhü 'l-hevā ve 'ş-şevku ve 'l-ḳalaḳu*

*Yā Rabbi in kāne şeyʿün fīhī lī ferecün
Femnenün ʿaliyye bihi mādāme bī-ramaḳu³*

Ol ḥazret-i ḳudsī-ḥaşletüñ velādet-i pāklarınıñ tārīḫi ʿaşk-ı vāḳi⁴ vefātına daḫı kemāl-i ʿaşk tārīḫ⁵ olup sene-i iḥdā ve sittin ve ḥamse miyede cezbe-i İlahī ile bu dār-ı melāḥiden ol şehbāz-ı evc-i ins müteveccih-i cenāb-ı⁶ ḳuds olup naḳdīne-i vücūd-ı pākları nefsi Baḡdādda maḥzūn-ı ḥazīne-i ḥāk-i pāk oldu. Ḥālā merḳad-i münevvereleri bir ziyāretgāh-ı cennet-iştibāhdur.

[[51a] Eyzan Min Şeyḫ ʿAbdülḳadir Ḳuddise Şırrahu

Merḥūm Peçevī Ṭabşırāt tārīḫinden menḳüldür ki esānīd-i şaḫīḫa ile Ḥazret-i Şeyḫ ʿAbdülḳadir Ceylānīden resīde-i taḫḳīkdür ki: Sene-i şemān ve ḥamsin ve ḥamse miyede Baḡdad kürsisi üzre [51b] ḥazret-i müşārün ileyh kendü ḥallerin bu vech üzre vaşf buyurmuşlardur ki yigirmi beş sene ʿIrāk beriyyelerinde seyāhat ve ḥarābelerinde ikāmet eyledüm ve tecerrüd üzre oldum ve kırk sene salʿāt-i şubḫı vuzū-ı ʿişā ile edā itdüm ve on beş sene ʿaşā namazın kırup ḥatm-i Ḳurʿāna istiftāḫ eyler idüm ve bir ayaḡum üstüne başup durur idüm ve ḡalebe-i nevm ḥavfından bir elim ile dīvara ḳaḳılmış bir iksiriyye yapışur idüm. Ve seḫer vaḳtinde Ḳurʿān-ı ʿAzīm āḫirine yetişür idüm ve bir gice bir nerdibāndan çıkar iken ḳalbüme li-ilā oldu ki bir saʿat nevm eylesem muḥālefet-i nefsi için ol ḥātır itdügüm maḫalde bir ayaḡ üzre

¹ İle olur: -KA

² ʿArabiyye: -KA, -HSA, -T

³ 1. Bizim kalbimiz günahlarından, kederlerinden, sabırsızlığından yandı ve gözyaşlarımız aktı. 2. Biz bu durumda kararsız kaldık. Çünkü bu karar nefisten, şüpheden şevkden geldi. 3. Ya Rabbi, son nefese kadar bana kurtuluş ver.

⁴480: +KA

⁵561: +KA

⁶Cenāb-ı: cānib-i T

dikelüp durdum ve Kur'an-ı Azîm iftitâh itdüm. Ol hâl üzre iken hatm eyledüm ve gah olur idi ki üç günden kırk güne varınca kuvvet edinecek nesne bulamaz idüm ve gah olurdu ki nevm bir şürette gelür idi üzerine şayha eyler idüm kaçar idi ve gah dünyâ ve zaḥârifi ve shevât-ı hasen ve kabîḥ şüretlerde baña gelür idi üzerine şayha ile hücum eyler idüm firâr eyler idi ve elân Burc-ı Acem dimekle müheyâ olan burcda on sene ikâmet eyledüm ve anda tül-i meksem ile Burc-ı Acemî dimekle meşhür oldu. Va'llâhi azze ve celle ile mübâya'a ve ahd eyledüm. Ol burcda ekl etmeyem. Tâ ağızıma tu' me koyulmayınca ve şüreb itmeyem tâ içürülmeyince bir kere bir erba'in geçürdüm. Ne bir loğma ekl itdüm ve ne bir katre şüreb eyledüm. Tâkatım tâk oldu. Bu hâletde bir recül geldi. Hubz ve ta'am getirüp önüme kodı ve gitti. Şiddet-i cûdan nefsim üzerine düşüp yemek istedi. Ben didim ki va'llâhi Rabbümle itdügüm ahdden dönmezem ve bu ta'ama şunmazam bu halde bâtımdan şurâḥ şimâḥa irdi ki elcûc diyü çağırdı. Ol şarâḥa [52a] iltifat itmedüm. Didüm ki "Yâ Abdulqâdir bu nedür?" Yine didüm ki "felâk nefsdür amma rûḥum mevlâsına azze ve celle sükût ve itmînân üzredür." Pes baña didi ki "Bâbü'l-Ezcede menzilüme gel" diyüp gitti. Gönlümde didüm ki "Emirsiz bu maḥalden ḥurüc itmezem." Bu hâlde Ebu'l-Abbâs Hızır aleyhisselâm ḥâzır olup baña didi ki "Kalk Ebü Sa'ide var." Ben daḥı vardum gördüm ki Ebü Sa'îd evinüñ kapısı önünde vâkıf ve mütevaḥḥıf durur. Beni görücek didi ki "Yâ Abdulqâdir benüm da'vetüm yetmedi Hızır benüm didügüm dimeyince gelmedüñ pes beni menziline idḥâl itdi. Gördüm ki ta'amı ḥâzır ve müheyâ ṭurur. Pes şeyḥ cülü idüp bana yed-i müeyyedi ile loğma loğma yedürdi. Aña dek ki şeb' geldi. Sonra eliyle baña hırka giydürdi ve ḥıdmetinde iştiğâle mülâzemet itdüm ve bundan evvel seyâhatlerümde bir kerre bu şahşı ol zamâna dek görmüş degül idüm. Baña gelüp didi ki "Şoḥbetden ḥazzuñ var mıdur?" Ben daḥı "Ne'am" didüm. "Baña muḥâlefet itmemek şartıyla" Didüm ki "ne'am" Didi ki bu arada otur tâ ben gelince vir. Sene tamâm gâyıb gayrâyıb oldu. Ben daḥı muvâfaqat şartın gözedüp mekânımdan ayrılmadum. Bir seneden soñra gelüp mekânımda buldı ve bir sa'at yanımda cülüs itdi. Soñra kıyâm idüp didi ki "Mekânıñdan ben gelince ayrılmayasın." Bir sene daḥı gâyıb oldu. Bir seneden soñra âyıb olup beni mekânımda ayrılmamış bulup kâtımda bir sa'at cülüsdan soñra yine kalkup "Yerüñden taḥvîl itme" diyü emr itdi. Ben daḥı "na'am" didüm velmekân mekânımdan taḥvîl itmedüm. Bir ḥavl gaybetinden soñra da'vet idüp bile sencileyin ḥaber getürdi ve baña didi ki "Ben hızırım me'mûr olmuşum ki senüñle ekl ideyüm." Pes ekl iyledük. Soñra kalkup baña didi ki "Kalk Bağdada gidelüm." [52b] Böylesince Bağdâda girdüm didi. Şeyḥe didiler ki "Bu üç senede ne kût tenâvüli ile kût bulduñuz?" didi ki "Ḥalk yabana atdukları şeydendür. Şüreb miqdâr-ı zarûret ile iktifâ ider idüm inhitâ.

Ve mine'l-kerâmât

Şeyh ebu'l-Hasan Elūsī °aleyhi'r-raḥme didi ki “Ben ve Şeyh °Ali bini'l-Heytī °aleyhi'r-raḥme seyyidimiz şeyh Muḥyiddīn °Abdulḳādir kuddise şırruhu ḥuzūrunda idük. Sene tis°a ve erba°ın ḥamse miyede pes ebū Ğālib Fazlallāh bin İsmā°ıl Bağdādī Ezce't-tācir ḥāzır olup selām virdi. Didi ki “Yā seyyidī ceddūñ resūlu'llāh °aleyhi's-şel'ātü ve's-selām “men du°iye felyucib”¹ dimüşdür. İmdi pes seni menzile da°vet eylerüm ve icābetüñi dilerüm. Şeyh didi “İzin virilür ise icābet eylerüm.” Böyle diyüp bir zamān başı egüp tırdı. Soñra mürākabeden başın ḳaldurup “ne°am” didi. Pes ḳatırına bindi saĝ üzengüsün °Ali ibnü'l-Heytī tıtdı ve sol üzengisin ben tıtdum. Pes tācirüñ oḫasına varduḳ ğördük ki Bağdāduñ meşāyih ve °ulemāsı aĝniyāsı ol menzilde cem° olmuşlar. Şeyh ikram idüp iclās itdiler ve sımāt yaptılar. “Ḥulūd-ı ḥāmızdan ḫa°ām duduşa” diler ve örtülmüş ve örtüsü mühürlenmiş bir selleyi iki kişi getürdiler ve āḫir sımātıda važ° itdiler. Ebū ğālib saḫib-i devlet ḫa°āma şalā didi. Şeyh muzrık ve murākıb idi. Başın murākabeden ḳaldurmadı. Ne ekl itdi ve ne ekle izin virdi ve ne ehl-i meclisden bir hadd-i ḫa°āma meddīd itdi. Şeyhüñ heybetinden ğüyā başları üzre ḫaber vār idi. Şöyle edeb ile otururlar idi. Pes şeyh başın ḳaldurup baña ve Şeyh °Ali ibnü'l-Heytīye işāret itdi. Bu selle getürin biz daḫı ḳaldurup getürdük. Āĝaz ḳıldı şeyhün üñine [53a] iletdük. Emr itdi ki feth ideiz, feth itdük. Ğördük içinde bir oĝlan yatur egme ve maḳ°ad ve meczüm ve meflüc meger bu oĝlan ebū Ğālibuñ oĝlı imiş. Şeyh ğörücek “ḳum bi-izni'llāhi te°āla ma°āfi” didi. Ya°ni “Allāh te°ālānuñ izniyle saḫih ve sālīm ḳalk” didi. Hemāndem ol şabī bi-izni'llāhi te°ālā başır olup ḳalkup segirdi gitti ve emrāz-ı mezbüreden ol ḫalde biri olup ğāyetde °āfiyet bulup ḫāzırün te°accüb itdiler ve zacīc itdiler ve şeyh izdiḫām-ı nās arasından ḳıkup gitti. Ne söyledi ve ne nesne ekl itdi. Pes ben şeyh ebū Sa°id Ḳīlevīye vardum ve bu ḳışşadan ḫaber virdüm. Didi ki “Şeyh °Abdulḳādir bi-izni'llāhi te°ālā ekmehe ve ebraşa ibrā ider ve mevtāyı ihyā ider.” Yine zıkr olnān rāvīler didiler ki mezbūr Şeyh ebu'l-Hasan °Ali bize didi ki bir ğün daḫı sene tis°a ve ḫamsīn ḫamse miyede şeyhün meclisinde ḫāzır idüm. Revāfızden bir cem° döĝülmüş ve mühürlenmiş iki ḳüfe getürdiler ve şeyhe didiler ki “Bu iki ḳüfede ne vardur bize ḫaber vir?” Şeyh daḫı kürsīden inüp ḳüfe-i maḫtūmenüñ birine elin ḳoyup eytdi ki “Bunda kötürüm şabı vardur. Pes oĝlı °Abdurrezzāḳa “feth eyle” diyü emr itdi. Ol daḫı feth itdi. İçinde şeyh didüĝi gibi bir maḳ°ad vardur .....²yapüşup “ḳum bi-izni'llāhi te°ālā” didi. Hemāndem şabī ḳalkup segirdi ḳıḳdı. Elini ol bir ḳüfeye ḳoyup didi ki bundan °āhitsiz bir şabī vardur. Andan oĝlına anı daḫı feth itdürdi. İçinde bir şabī ḳıḳdı ve şeyhe āĝāz eyledi. Şeyh daḫı şabīnüñ başına yapışup uḳ°ud didi. Hemāndem şabī ḫareketden ḳaldı. Ol imtiḫāna gelen rāfıziler şeyhüñ [53b] bu kerāmetin ğörüp şeyh elinde rāfızden tövbe eylediler ve ol ğün ol maḫalde üç

¹ Kim davet edilirse davete icabet etsin.

²Bu kelime metinde okunamayacak vaziyette karalanmış ve nemlenmiştir.

kimesne teslīm-i ruh itdi ve yine didiler ki şadr-ı kurb-ı mazīde meşāyihe irişirtüm. Dirlerdi ki dört kimesnedür ki anlara berabere dirler ekmehe ve ebrasa ibrā iderler ve anlar Şeyh Muhyiddīn °Abdulkādirdür ve Şeyh Bekā bin Batū ve Şeyh abū Sa°id Kīlevī ve Şeyh °Alī ibni Heytīdür ve meşāyiğden dört kimesne gördüm ki kabirlerinde taşarruf iderler. İhyā taşarrufu gibi. Şeyh °Abdulkādirdür ve Şeyh Ma°rūf Kerhī ve Şeyh °Akīl Mümeyyicī ve Şeyh Hayāt ibnü'l-Kaysu'l-Harrānī °aleyhirraḥme ve yine didi ki bir gün Şeyh °Abdulkādir beni bir ḥācette istiḥdām eyledi. Ben daḥı kazāsında isti°cāl ve müsāra°at itdüm. Edā-yı ḥıdmetten soñra baña didi ki “temmen mā turīdu” ya°ni “Ne arzu eylersen ben daḥı emr-i bātına müte°allık ve ba°zı teraḳkiyāt-ı aḥvāl diledüm.” “ḥuzuhu ileyke”¹ didi “al saña” diyü °itā itdi. Hemāndem ol ricā itdügüm umūr derūnumda zuhūr itdi.

Ve mine'l-kerāmāt

Ve yine ḥaber virdi bize abu'l-Me°ālī °Abdurraḥīm °An°ane-i Şaḥīḥa ile ben Dımışqda bir recüle mülākī oldum ki aña Tarīf denilürdi ol kimesne didi ki “Ben Nīşār yolunda yāḥūd Ḥ°ārezm yolunda mülākāt eyledüm ve böylesince on dört buñ şükürdār idi. Pes baña didi ki bir maḥūf büriyyede nāzil olduḡ anda ḥavfdan birāder birāderiyle ṭurmaz idi. Vaḳtā ki ol leyde yükleri yükletdük dört cemeli yādī kıldum ve taleb eyledüm ve ḳāfile göçdi ve ben anlardan munḳatı° oldum. Ol ḥamālī taleb için pes baña anları almaḡ düşvār oldu ve her çend taleb eyledüm bulamadum. Vaḳtā ki fecr şakk oldu ve ben Şeyh °Abdulkādirün ḳuddise sırrahunuñ kelāmını bir kez yād eyledüm ki dimüş idi ki “Eger bir şiddet ve eleme düşerseñ baña nidā eyle ol elem ve şiddet def° olur.” Didüm ki “Yā Şeyh °Abdulkādir ferret cemālī yā Şeyh °Abdulkādir ferret cemālī ya°ni ey Şeyh °Abdulkādir develerim gitti” Soñra ṭulu°-ı fecre nigāḥ itdüm pes zū-ı fecrde bir recül gördüm ki bir depe üstünde egninde ḡāyetle beyāz cāme vardır. Eliyle baña işāret ider. Pes vaḳtā ki varup ol depeye çıḳduḡ. Bir kimesne görmedük. Soñra gördük ol dört cemel depe altında vādī içre çökmüşler. Pes alup ḳafıleye ḳatılduk. Ebu'l-Me°ālī didi “Ben Şeyh ebu'l-Ḥasan °Alī Cebāviye bu ḥikāyemi söyledüm didi ki Şeyh ebu'l-Ḳāsım Ömer Bezzāzī işitdüm ki dir seyyidüm Şeyh °Abdulkādir ḳuddise surruhudan istima° eyledüm ki dir bir kimesne bir elem ve kerb ḥāletinde baña istiḡāse ide ondan elem ve kerbi keşf iderüm ve bir kimesne ki zamān şiddet ve āvān-ı miḥnetde baña ismüm ile nidā ide andan ol zaḥmeti keşf iderüm ve bir kimesne ki ḥācetine benümle ḥaḳ sübhānehu te°ālāya tevessül ide ḥāceti ḳazā olunur ve bir kimesne ki iki rek°at namāz kıla ve her rek°atda fātihatü'l-kitāb ḳıraatındañ soñra selām vire soñra ḥazret-i resül-i mu°azzam ve ḥabīb-i ekrem üzerine şalavāt vire ve anı zıkr ide. Soñra °İrāḳ ṭarafına on bir ḥaṭve yürüyüp benüm

¹Al, sana.

ismimi zıkr ide ve hâcetini yâd ide tahkîk-i hâceti kazâ olunur ya'ni murâdına vâsıl ve ma'tlûbına nâyil olur. “*Tayyeba'llāhu sırrahu ve ce'alenā mimmen itteba' eşerehu ve nef'a lenā bimutāla'ati kelimātihi ve 'ammenā bi-envā'i berekātihi.*”^{1]2}

ZİKR-İ CEMİL-İ EBŪ 'AMR BİN 'ALĀ 'ALEYHI'R-RAHME³

Hâfız-ı kelâm-ı mecîd, zü'r-râyü's-sedîd, a'lemü'l-'ulemâ ve şeyhü'l-kurrâ Hazret-i⁴ ebü⁵ 'Amr bin 'Alâ, 'aleyhi'r-râhme. Yegâne-i kurrâ, seb'â 'âlem-i ferîd-i zamâne olup kırâ'at-ı Qur'ân-ı 'Azîmü's-şâni Hazret-i Mücâhidden ve anlar İbni 'Abbâs'dan ve İbni 'Abbâs Übey bin Ka'bdan ve Übey hazret-i risâlet-penâhdan iktibâs ve ta'allüm iylemişlerdür. Cümle eyyâm-ı hayr-encâmın kırâ'at-ı Qur'âna şarf⁶ itmekle ehlu'llâh zümresinden⁷ ma'şûb ve aşhâb-ı zühd ü takvâya ma'şûb olmuşdur. Başıyyü'l-aşl olup hulefâ-yı 'Abbâsiyyeden Ebü Ca'fer Mansûr Devânîkî zamânında Kûfede sâkin olmağıla rûvât-ı zekâvet-simatlarının biri dūrî biri sūsî Kûfîlerün kırâatı cümle ol 'ârif-i fâzılun kavli⁸ üzre olup sene-i erba' ve hamsîn ve miyede Kûfede dâr-ı gurûrdan mihmân-sarây-ı sürûr olmağıla zemîn-i Kûfe medfen-i rahmet-mekmenleri olduğı Câmî'ü's-Siyerde meşûr ve ma'karrerdur.

[47a]

ZİKR-İ RABİ'A BİN 'ABDURRAHMÂN 'RADİYA'LLĀHU 'ANH⁹

Ferîd-i zamân, memdüh-ı cihân Rabî'a bin 'Abdurrahmân. Rabîu'r-Râ'y dimekle ma'rif,fukahâ-yı ehl-i Medîne beyninde ferâset ile mevşûf,tâbi'înlerden ma'şûb, fazlı aşhâb-ı kirâme ma'şûb olup¹⁰ Mâlik bin¹¹ Enes ol zât-ı mu'kaddesden rivâyet itmüşlerdür. Germiyyet-i şevk-i feşâhat ve temevvüc-i ba'hr-i belâgat ile keşret-i kelâma mâyil olmağın “*es-sâkitu beyne'n-nâyimi ve'l-a'hras*”¹² diyü da'vâ

¹Allah, sırrını takdis etsin. Bizi ona bağı kalsın. Bizi ondan faydalandırsın ve ondan bize çeşitli bereket gelsin.

² [[51a] EYZAN... berekâtehu.]: +BV

³Zıkr-i Cemîl-i ebü 'Amr bin 'Alâ 'Aleyhi'r-Rahme:Zıkr-i Hazret-i ebü 'Amr bin 'Alâ 'Aleyhi'r-Rahme KA; Zıkr-i ebü 'Amr bin 'Alâ 'radîya'llāhu 'Anh HSA, T, BV

⁴ Hazret-i: Hâfız BV

⁵Ebü: -R, -T

⁶Şarf: ma'şûf T, BV

⁷Zümresinden: zümresinde KA, HSA

⁸Kavli: kırâatı T, BV

⁹Zıkr-i Rabî'a bin 'Abdurrahmân 'radîya'llāhu 'Anh:Zıkr-i Rabî' bin 'Abdurrahmân 'Aleyhi'r-Rahmeti ve'r-Rıdvân KA

¹⁰Olup: -T

¹¹Bin: ibni HSA, T

¹²Susan, dilsiz yahut uykuda gibidir.

ider idi.¹ İttifâkan bir gün meclisinde² irhâ-yı ‘inân kemiyyet-i beyân ile tekellüm iderken³ bir A‘râbî meclisinde İstâde ve kelâmına güş-ı nihâde olduĝda Rabî‘⁴ A‘râbîyi hüsn-i kelâm-ı belâĝat-intizâmına müte‘accib kıyâs idüp “Ey A‘râbî miyân-ı ‘Arabda belâĝat nedür?” diyü sâyil olduĝda “İcâz-ı ma‘a’l-işâbe.” diyü cevâb virdi. “Telakkî⁵ nedür?” demekle “Bugün sizün olduĝuñuz⁶ hâldür.” diyü redd-i cevâb itmekle mülzem ve sâkit⁷ oldu. Sene-i selâşin ve miyede Bağdâd muzâfâtından Enbâre qarîb medîne-i Hâşimiyyede⁸ mihmân-saray-ı sürür olup ol hâk medfen-i pâkları olduĝı Târîh-i İbni Hâllikânda resîde-i beyândur.⁹

ZİKR-İ CEMİL-İ HÂBİB-İ ‘ACEMÎ ‘ALEYHI’R-RAHME¹⁰

Veliyy-i düdmân-ı ĝayret, şafiyiyy-i perde-i vahdet, şâhib-i yakîn-i bî-gümân, halvet-nişin-i bî-nişân, fakîr-i ‘ademî Hâbîb-i ‘Acemî, ‘aleyhi’r-rahme. Tezkiretü’l-Evliyâda¹¹ ol pîr-i bî-nazîrûn menâkıbı bu vech üzre raĝam-zede-i kalem-i taştîr olinmişdur ki şâhib-i kerâmât-ı şâmîle ehl-i riyâzât-ı kâmile olup ibtidâ Başrada ribâstân ve takâzâ-yı mu‘amelât için rûzân u şebân ebvâb-ı medyünlerinde sergerdân olup deynden bir nesne almaz ise müzd-i pây alur idi.¹² İttifâkan bir medyünüñ kapısına varup taleb-i dirhem itdükde zen-i şâhib-i hâne, şâhib-i hâne¹³ ĝayıbdur didükde müzd-i kadem bir pâre gerdün-i ĝanem ile hâneye mürâca‘at idüp taḥ-ı ta‘âm için hâtûnına [47b] emr ü ikdâm itdükde hâtün maĝbûn “Hîzum ü nândan hânemüzde nişân yokdur.” demekle anuñ dahı peydâsına mübâderet idüp el-hâsil güş-i nâ-puhte puhte ve ifrâĝ-ı kâse hâletinde bir dervîş-i dil-rîş kapûda “Şey’ün li’llâh” diyü nidâ idince hâtün “Biz dahı senün ĝibi bî-nevâ ve bî-zâd u zevâdız.” diyü redd-i cevâb itmegın ta‘âm-ı mezkûr hemân-dem mütebeddil-i hûn olmaĝıla hâtün girye-i ezfûn idüp “Ey Hâbîb, kâr-ı nâ-şevâbuñla müsteḥakk-ı ‘azâb¹⁴ olduĝ.” diyü ḥiṭâb-ı pür-‘itâb¹⁵ itdükde Hâbîb-i hidâyet-naşîb bu hâl-i ĝarîbi

¹ İder idi: iderdi HSA, T

² Meclisinde: meclisde T

³ İrhâ-yı ‘inân kemiyyet-i beyân ile tekellüm iderken: -KA

⁴ İstâde ve kelâmına güş-ı nihâde olduĝda Rabî‘-i: irhâ-yı ‘inân kemiyyet-i beyân ile tekellüm iderken T

⁵ Telakkî: Teleffî R, HSA

⁶ Olduĝuñuz: olduĝı T

⁷ Sâkit: sâkit T

⁸ Hâşimiyyede: Hâşimiyyeden T

⁹ Allâhu a‘lem: +BV

¹⁰ Zîkr-i Cemîl-i Hâbîb-i ‘Acemî ‘Aleyhi’r-Rahme: Zîkr-i Hâbîb-i ‘Acemî ‘Aleyhi’r-Rahme KA, BV; Zîkr-i Hâbîb-i ‘Acemî ‘raḍiya’llâhu ‘Anh T

¹¹ Tezkiretü’l-Evliyâda: Tezkire-i Evliyâda T, BV

¹² Alur idi: alurdi R

¹³ Şâhib-i hâne: -R

¹⁴ ‘Azâb: ‘azâbuñ KA

¹⁵ Ḥiṭâb-ı pür-‘itâb: ḥiṭâb HSA

müşâhede itmegın hâlınden infı¹ ve kânûn-ı dıle âteş-i vâveylâ-yı iş² idüp “Ey hâtûn-ı ıffet-i maqrûn, kârumdan nâdim oldum.” didükden soñra şabâh-ı sehergâhda âdet-i müstemirre³ üzre rû-be-râh olup kûçede çend⁴ tıfl-ı kûçek, bâzıçe iderken etfâl-i sıgâr-ı Hâbîb,⁵ “Rubâ-ğ^vâr geliyor. Âlûde-i ğubâr-ı pâyî olmağıla kendü gibi bed-baht-ı pür-idbâr olmayalum.” diyü birbirine der-kenâr olmağ için ihbâr itdüklerin istimâ^c itmekle hemân-dem hidâyet ü tevfiğ, bed-raqa-i tarîki olup arif-i sırrî Hâzret-i Hâsan-ı Başrıye varup fetğ-i kelâm-ı hidâyet-nizâm tevbe itdükde ol şeyhü’l-İslâm-ı âlî-mağâm dağı ba’zı kelimât-ı muşîb ile Hâbîbi terğib itmegın kânûn-ı derûnuñ âteşi efzûn⁶ olup tevbe-i naşûh ile meclis-i Hâsan-ı Ahsenden nehzat ve hâneye ricat iderken eşnâ-yı tarîkde bir medyûnî Hâbîbî görüp firâra ikdâm itmekle “Ey dost şitâb itme ki ba’de’l-yevm bu fağire inhizâm lâzım geldi.” didükden soñra ğudekân-ı müteğaddimîne⁷ dağı mürürü vâki^c olup ol⁸ etfâl “Hâbîb-i Tâyib geliyor ğubâr-ı pâyimüz ile müteezzi⁷ olursa âşîlerden oluruz.” diyü ber-taraf-ı râh olmağ için birbirin âğâh itdüklerin dağı müşâhede itdükde dergâha ğabul olunup şedîdü’l-ıķâba münâcât idüp “Hüdâya tarîk-i hidâyet bir dadiğa refîğ olduğum için [48a] bu fağir-i ğünâhkârı nâm-nîki ile elsene-i enâmda benâm buyurduñ.” diyü secde-i şükrân edâsından soñra “Hâbîbde kimüñ bir ağçesi var ise gelüp alsun.” diyü şehride münâdîler nidâ itdürmekle ehl-i beled cem^c olup cemî⁹ mâlın virdükden ğayrı câme ve İzar-ı hâtûnın virüp ihlâş ile ğalâş buldı. Ba’dehu lebb-i Furâtıda zâviye¹⁰ ve her rüz Hâsan-ı Başrıden ta’allûm-ı ulûm-ı hüdâ ve gice ile ibâdete meşğul ve cümle^o kâr u kesbden ma’zûl oldılar. Ba’de zamân hâtûnı¹¹ bî-nevâ olup nafağa talebiyle istiklâl-i âş¹² u ma’âş itmegın Hâbîb-i pür-naşîb

Beyt¹³

fâ’ilâtün/mefâilün/fa’lün

Ey kerîmî ki ez-ğazâne-i ğayb¹⁴

Gebr u tersâ vazîfe ğordârî

¹İnfı^câl: münfa^cil HSA; mütefa^cil T

²İş^câl: müşte^cil HSA; müşteğil T

³Müstemirre: müsmerre T

⁴Çend: çendân R

⁵Etfâl-i sıgâr-ı Hâbîb: etfâr-ı Hâbîb T

⁶Efzûn: füzûn BV

⁷Müteğaddimîne: müteğaddeme HSA

⁸Ol: -T

⁹Cemî^c: -BV

¹⁰Zâviye: savma^a HSA, T

¹¹Hâtûnı: hâtûn T

¹²Âş: eşer HSA

¹³Beyt: -KA

¹⁴Ey kerîmî ki ez-ğazâne-i ğayb: Ey kerîmî ki ez-ğazâyin-i ğayb T

Düstân-râ kucâ kunî maḥrûm
Tû ki bâ-düşmanân nazâr dâri¹

medlülüne yaḳîn ile bir kerîmüñ müzd-kârım taleb-i ücretden şerm iderüm. Tamâm da rûzda ücret virmege va^d itmişdür, diyü tesliye-baḥş-ı zen melûl ve ^oâdet üzre ^oibâdete meşḡul oldı. Ḳudret-i Ḥazret-i Rabbü'l-^oİzzet ile tamâmda rûzdadur. Ḥabîbe bir civân-ı münevver-çehre² yedünde üç yüz dirhem şurre ile bir³ hırvârâred ve bir ḥammâl gûşt-ı meslûḥ bir ḥammâl daḥı revḡan ve ^oasel ḥâtûn-ı Ḥabîbe teslîm ve bunu ḥüdâvendigâr irsâl idüp buyurdı ki “Ḥabîb kârımı ziyâde itsün ki müzdin⁴ ziyâde iderüm. Ey ḥâtûn, Ḥabîbe selâm ile i^olâm it.” deyüp ric^oat itdi. Ez-în ḥâtib vaḳt-i şâm karîb olduḡda da “Rûz tamâm olmaḡıla ḥâtûna ne vech⁵ üzre kelâm iderüm.” diyü Ḥabîb şermende ve mütefekkir der-i ḥâneye geldükde bûy-ı ta^oam resîde-i meşâmi olup müte^oacciben derûn-ı ḥâneye dâḥil ve ḥâtûn⁶ vâḳi^o-i ḥâlî vuḳû^o üzre kendüye vâşıl itmegin “Hây hây kârda rûzda bu kadar ikrâm iden ḥüdâvendigâr ḥıdmet-i tamâm-ı ^oömr ile ne miḡdâr iḥsân ile kâmkâr ider.” diyüp ^oibâdet ü riyâzat⁷ ile bermüstecâbü^o d-da^ovet-i zamâne oldı ki bir pîre-zen-i şikeste-bâl ḥuzûr-ı ḥazret-i şeyḥe⁸ rû-mâl olup girye-i bisyâr ile “Ey şeyḥ-i kâmil-i ḥayy veliyy-i [48b] vâşıl dünyâ-yı keşîretü^o l-mehâlikden bir püsere mâlik oldum. Ol daḥı müddet-i medîdedür ki sefer ile⁹ ḥayât u memâtı berâberdür. Ol netîce-i gencîne-i ^oömrüm, ol nihâl-i baḡ-ı vücûdumuñ¹⁰ âteş-i firâḳı dil-i perişânumı sûzân itdi. Ciger-güşem ḥayâtta ise külbe-i aḫzânuma ric^oat itmek bâbında dergâh-ı çâre-sâza du^oânızı niyâz iderüm.” diyü kâri^o-i bâb il-ḥâḥ olmaḡın ḥazret-i şeyḥ “Ey za^oife-i melḥûfe sîm ü zerden neye mâlik iseñ bezl¹¹ eyle.” dimekle iki dirhem ḥazırını bulınup ^oarz itdi. Şeyḥ alup dervişâna taşadduḡ itdükdün soñra “Ey zen-i pür-^oiffet, ḥâneye mürâca^oat eyle ki inşâ^o’llâḥ¹² murâd üzre ber-murâd olursın.” Ol za^oife gelüp veled-i ercümendün ḥânede bulup sergüzeşt-i püslerinden¹³ su^oâl itdükdün “Ey mâder-i ^oâlî-güher bu sâ^oat-i keremânda üstâdum için gûşt iştirâ idüp seyrân iderken mehib-i eltâf-ı İllâhîden bir bād-ı

¹Ey gayb hazinelerinin kerimi, Mecusi ve Hristiyan için bile vazifeliyken dostlarını nasıl olur da mahrum edersin! Sen ki düşmanları bile bakar gözetirsin.

² Gelüp: -HSA, -T

³ Bir: -KA, -HSA, -T

⁴ Dünyâda: +HSA

⁵ Ne vech: teveccüh KA, HSA, T

⁶ Ḥâtûn: -BV

⁷ ^oibâdet ü riyâzat: ^oibâdete meşḡul ve riyâzât R

⁸ Ḥazret-i şeyḥe: şeyḥi KA, HSA

⁹ İle: -T

¹⁰ Vücûdumuñ: vücûdumda HSA

¹¹ Bezl: şarf T

¹² Te^oâlâ: +KA

¹³ Püslerinden: püslerin T

ḳaviyyü'l-hübüb zâhir olup “Ey bād-ı pür-isti°cāl ḫānesine îşāl it.” Nidāsın istimā° ile yerümden ber-dāşte ve bu maḫalle nihāde olıduḡumdan ḡayrı bir nesneden ḫaber¹ ve eşerüm yokdur.” dimekle ḫazret-i şeyḫüñ kerāmātından °add idüp nevāziş-dār-ı şükrānları oldılar.

Mervīdür ki rüz-ı terviyede ol veliyy-i kāmil Başrada ve yevm-i °arefede °Arafātda bedīd oldukları² ittifāk-ı şikāt ile resīde-i işbātdur ve daḫı mervīdür ki³ ḫazret-i şeyḫüñ rişk-atlaş-ı çarḫ-ı ber-post-ı peşmīni olup bir gün ser-i rāhda bıraḳup ḳazā-yı ḫacet için ṫahārete mürāca°at itmeḡin Ḥasan-ı Başrīnūñ ol maḫalle murūrı vāki° olmaḡıla post-ı bī-şāḫib Ḥabībūñ olduḡı ma°lümü olup bekledi. Ḥabīb-i pāk-dil gelüp selām ile “Ey imām-ı pāk-mezḫeb intizāra sebep nedür?” Ḥazret-i Ḥasan postı kime sipāriş itmişsiz didükde “Cenāb-ı me°ālī-nişāblarınūñ⁴ bu postün muḫāfazasına seni⁵ t°ayīn idene i°timād ile ḳayd-ı mülāḫaza ve muḫāfazadan azād oldum.” diyü redd-i cevāb buyurdılar.

Naḳldür ki Ḥazret-i Ḥasan-ı Başrī [49a] bir gün Ḥabībe miḫmān olduḡda bir ḳurş-ı cūyen⁶ ile bir miḳdār nemek ihzār idüp tenāvül iderken bir sāyıl daḳḳ-ı bāb su°āl itmekle ta°āmı tamāmen ol faḳire i°tā itdi. Ḥazret-i Ḥasan “Ey Ḥabīb, resīde-i maḳām-ı °ilm olayduñ bir miḳdārın virüp bir miḳdārını misāfüre ibḳā iderdüñ.” didükde⁷ Ḥabīb sükūt idüp redd-i cevāb itmedi. Mürür-ı müddet-i ḳalīlede bir merd-i münevver-çehre peydā olup beş yüz dirhem şurre ve bir miḳdār nān-ı germ ve ḫelvā-yı ḫoş-ta°ām meclise vaz° idüp Ḥazret-i Ḥabīb naḳdiyyeyi⁸ baḫş-ı fuḳarā ve ta°āma *bismi'llāh* ile ibtidā buyurduḡdan soñra Ḥazret-i Ḥasana ḫitāb idüp “Ey üstād °ilmüñ ḳarīn-i yaḳīn olaydı ma°mürü'l-ciheteyn olurduñ.” didi.

Naḳldür Ḥazret-i Ḥasan-ı Başrī Ḥaccāc-ı zālīmüñ āseslerinden hezīmet ile zāviye-i Ḥabībde ḫıfyet itmekle zālimler gelüp Ḥabībe su°āl itdüklerinde “Derün-ı zavīyededür.⁹” diyü cevāb virdi. Derün-ı zāviye° her ne mertebe cüst u cū itdiler ise Ḥasandan eşer peydā olmadı. Ol cāsūslar me°yūs olup ric°at itdükden soñra Ḥasan bīrüne gelüp “Ey Ḥabīb ḫaḳḳ-ı istādīye mürā°at olunmayup ol ḡümrahlara delīl-i rāḫ olursız.” dimekle “Ey üstād bereket-i şıḳ u ihlāş ile ikimüz daḫı ḫalāş bulduḳ.” diyü cevāb-ı bā-şevāb virdi.

¹ Ḥaber: ḫaberüm R; -HSA

² Bedīd oldukları: Bulunduḡı KA

³ İttifāk-ı şikāt ile resīde-i işbātdur va daḫı mervīdür ki: -KA

⁴ Me°ālī-nişāblarınūñ: te°ālī-nişāblarınūñ T; nişāblarınūñ: nişābların BV

⁵ Muḫāfazasına seni: muḫāfaza sizi T; seni: -R, -BV

⁶ Cūyen: cū KA

⁷ Didükde: -T

⁸ Naḳdiyyeyi: naḳdine HSA

⁹ Zavīyededür: zavīyede T

Naḳldür ki bir gün Ḥazret-i Ḥasan leb-i Diclede¹ İstāde iken Ḥabīb resīde olup Sebeb-i intizārdan müstaḥber² olduğda “Diclei ‘ubūr için keştiye muntazırım.” didi. “Ey üstād ḥubb-ı dünyā ve ḥasedi dilden bīrūn it ve belāları ḡanīmet bil ve kār-ı ‘ālemi mülk-i ‘allāme nisbet idüp ba‘dehu ābı bilā-żarar ḡuzar eyle.” didükden soñra Ḥazret-i Ḥabīb-i edīb pā-nih rūy-ı dūd olup ḡuzar kıldı. Ḥasan ḥāl-i ḡarīb-i Ḥabībden medḥuş u müteḥayyīr olup müddet-i³ medīdeden soñra “Bu adam ‘ilmi benden aldı. Ḥālā baña melāmet ider. Ferdā ḡuzer-ḡāh-ı şırāt-ı āteşinde bu vech üzre fūrū-mānde olursam ḥālīm perīşāndur.” [49b] diyü giriftār-ı lev m ü elem olup ba‘dehu Ḥabībe mülākī olmaḡın “Bu ḥāle ne ‘amel ile vāşıl olduñ?” diyü su‘āl itdükte “Bu faḳīr āyine-i dili beyāz itmege müdāvīm ve cenāb-ı şerīfleri kaḡıd-ı siyāh itmege⁴ mülāzımsız.⁵” diyü buyurmaḡıla hemān-dem Ḥasanaḥsen bir āh-ı cāngāh idüp “*‘ilmī nefā‘a ḡayrī ve lem yenfa‘anī.*”⁶ diyü zārī kılduḡları Tezkire-i Evliyāda nigāşte-i kilik-i imlādur. Müşārūn ileyhūñ kerāmāt-ı zāhire ve işārāt-ı bāhiresi ḥaşr-ı ‘adedden bīrūn olup⁷ evliyā-yı kirām ve meşāyiḡ-i ‘izāmdan olduḡı ittifāk ile⁸ meşḥūr-ı āfākdur. Egerçi merḡad-i münevvereleri manzūr olan kütüb-i mu‘teberede ma‘lūm degül⁹ velākin Bağdāduñ cānib-i ḡarbīsinde Ḳameriyye Cāmi‘i ḡurbında mezār-ı pūr-envārı ittifāk-ı ḥalk¹⁰ ile ziyāretḡāh-ı kibār u şıḡārdur. ‘Aleyhi’r-raḡmeti ve’r-rıḡvan.¹¹

ZİKR-İ CEMİL-İ ḤAZRET-İ ŞEYḤ MA‘RŪF-I KERḤİ ‘ALEYHI’R-RAḤME¹²

Ol hem-dem-i nesīm-i vişāl, ol muḥarrem-i ḡarem-i celāl ü cemāl,¹³ ol muḡtedā-yı ehl-i tarīḡat, ol rāh-nümā-yı aşḡāb-ı ḡaḡīḡat, ‘ārif-i esrār şeyḡi, ḡuḡb-ı zamāne Ma‘rūf-ı Kerḡi, ‘aleyhi’r-raḡme.¹⁴ Fīrūz ile müsem mā ve Ebū Maḡfūz ile mükennā. Bağdādda Kerḡ maḡallesine mensūb. Seyyid-i muḡibbān, ḡülāşa-i ‘āşīḡān,

¹ ‘Ubūd için: +KA

² Müstaḥber: sāyil KA

³ ‘Ömr: +KA

⁴ İtmege: itmekle HSA, T

⁵ Mülāzımsız: mülāzım KA

⁶ *Benim ilmim başkasına fayda verdi ama bana fayda vermedi.*

⁷ Olup: -HSA

⁸ İle: +R, +KA

⁹ Degül: degüldür HSA, T

¹⁰ Ḥalk: -BV

¹¹ ‘Aleyhi’r-raḡmeti ve’r-rıḡvan: -HSA

¹² Zīkr-i Cemīl-i Ḥazret-i Şeyḡ Ma‘rūf-ı Kerḡi ‘Aleyhi’r-Raḡme: Zīkr-i Cemīl-i Ḥazret-i Şeyḡ Ma‘rūf-ı Kerḡi ‘Aleyhi’r-Raḡmeti ve’r-Rıḡvān T

¹³ Cemāl: -T

¹⁴ ‘Aleyhi’r-raḡme: -HSA, -T

riyāzet ü takvā ve fütüvvet ü hidā ile “*āyete min āyāti’llāh*”¹ olup Tezkīre-i Evliyāda nigāşte-i kilik-i imlādur ki Hāzret-i şeyhūñ peder ü māderi tersā olup çün ol ferzend-i dilbend ta’līme lāyık dānişmend oldı. Kırāat için mu’allim-i naşārāya irsāl itdiler. İbtidā mu’allim-i şāliş-i şelāşe ta’līm itmegin kabül itmeyüp “*bel huva’llāhu’l-vāhid*”² didi. Ne mikdār mu’allim ısrār itdi ise kendüler inkār itdiler. Tehdīd ü teşdīd olunmağın bir nev° ile firār ve nā-bedīd olup hemān-dem Hāzret-i İmām-ı °Aliyyü’r-Rızānuñ, ‘rağiya’llāhu°anh,³ hāk-i pāylarına çehre-sā ve vāki°-i hāli inhā° ve şeref-i İslām ile hāyız-i maqām-ı hüdā⁴ olduğdan soñra imām-ı °ālī-maqāmuñ hıdmetinde dāmen-i der-miyān oldılar. Pes-ez-ān peder ü māder⁵ firāk-ı firūz ile ciger-sūz olup

Beyt

fā°ilatün/ fā°ilatün/ fā°ilatün/ fā°ilün

[50a]

Külbe-i ahzānuña gelmem hayālūñ söylemiş

Cāy-ı zulmetdür o ben bürka° bırakmam bir zamān

Söyle gelsün ey hayāt-efzāy-ı °ālem k’eyledüm

Dağlar meş°ale elifler şem°-i sīnem şem°dān

nağmesiyle müterennüm olup “Ey kāş ol püser-i hūb-ma°aş şem°-i bezm-i tīre-gāh ve delīl-i tarīk u rāhımız olmağıla her ne⁶ dīne⁷ da°vet iderse mütābe°at olına.” eydi. Ateş-i ārzū-yı vişāl ile işti°alde iken hidāyet-i mevşūf Hāzret-i Ma°rūf daqq-ı bāb-ı peder idüp keşf-i hāl itdükde dīnin su°āl itdiler. “Dīn-i habīb-i Hüdā Muḥammed resūlu’llāh ile resīde-i maqām-ı a°lāyum.”⁸ dimekle peder ü māderi şeref-i İslām ile müşerref ve tābi°-i emr-i ma°rūf olup nevāziş-dār-ı şükrān-ı Yezdān oldılar. Ba°dehu Hāzret-i Ma°rūf, Dāvud-ı Tāyī kerāmet-i mevşūf hıdmetine vāşıl olup °ibādet ü riyāzat u kerāmetde⁹ °ämme-i °ālem ve cümle ümem beyninde meşhūr-ı cihān ve müşār-ı¹⁰ bi°l-benān oldı.¹¹ Naqldür ki hāzret-i şeyh bir gün cem°i yārān ile seyrān iderken ba°zı civān¹² gurūr-ı endīşe-i fesādī-pīşe idüp rāh-ı şeyhde lehv ü lu°be

¹ Allah’ın ayetlerinden bir ayet. Benzersiz, mucize gibi.

² Şüphesiz Allah tekdir, birdir.

³ rağiya’llāhu°anh: -HSA, -T

⁴ Hüdā: a°lā T

⁵ Peder ü māder: māder ü peder R

⁶ Ne: -BV

⁷ Dīne: -HSA

⁸ A°lāyum: a°lā HSA

⁹ Kerāmetde: kerāmet ile T

¹⁰ Müşār-ı: müşīr-i HSA, T

¹¹ Oldı: oldığı R

¹² Civān: civānān HSA, T

meşgûl olmaları ile¹ yārān didiler ki “Ey şeyh, bu ehl-i şekāya bedduā buyuruñ, nā-peydā olālar. Hāzret-i şeyh dest-i pūr-dāšte-i dergāh-ı mevlā idüp “İlāhī bu tāze nihālān-ı bāğ-ı şebāba dūnyāda ihsān itdügüñ sürür gibi sarāy-ı² ʿukbāda dañı kendülerin³ mesrūr eyle.” diyü duā itmekle yārān istinkār ile sırr-ı duādan istihbār itdüklerinde “Verā-yı istār-ı ğaybda olan şevāhid-i hāl şimdi ʿarz-ı cemāl ider.” diyü hātmi kelām buyurdukları anda ol mağrurān oldukları hālden pişmān olup dest-būs-ı hāzret-i şeyh ile tevbe vü istigfār itdiler. Yārān hikmet-i duāya yakīn hāşıl idüp nevāzişdār-ı tahsīn-i şeyh oldılar.

Rivāyetdür ki hāzret-i şeyh bir gün Dicle kenārında ābdest-şikest olup⁴ derhāl teyemmüm buyurdu. Baʿzı aḥbāb kurb-ı Diclede teyemmüme [50b] müteaccib olmaları ile hāzret-i şeyh “Cāyiz ki Dicleye varınca ecel mecāl vermeye.” diyü redd-i cevāb itdi.

Naḳldür ki bir gün hāzret-i şeyh taʿām-ı lezīz tenāvül iderken baʿzı dervīş bu hālden tefṭīş itdükde “Bu fakīr müsāfirüm, her ne virseler rażiyum.” diyü buyurdu.

Rivāyetdür ki⁵ fīrüz bir rüz rüzedār iken murūri bāzāra vāki olup suḳkā-yı sūḳ “*rahīma llāhu men şeribe*”⁶ diyü nidā itdükde iftār buyurup⁷ ol ābdan nūş itdiler. Baʿzı aḥbāb “Niyet-i şavm var iken şurb-ı āba esbāb nedür?” dimekle⁸ “İcābet-i duā-yı sīkāya rağbetdür.” diyü cevāb virdi. Baʿde’l-vefāt ol lübbü’l-elbābı baʿzı aḥbāb menāmda görüp muāmele-i Rabbü’l-erbābı suāl itdükde “Sīkānuñ duāsıyla ʿafv itdi.” diyü buyurdu. Bu dañı resīde-i taḥkīkdür ki Muḥammed bini’l-Ḥasan Hāzret-i Maʿrūfı hābda görüp muāmele-i Bārī-yi teālāyı suāl itdükde “ʿAfv itdi.” didi. “Yā Maʿrūf, lāyık-ı ʿafv olduğuñuza bāiş-i zühd midür?” didükde “Ḥayır İbni Semmāk şāhib-i idrāk kelām-ı kerāmet-intizāmlarında buyururlar idi ki her ki beher hāl-i taraf-ı Ḥaḳḳı nisyān itdi. Raḥmet-i Ḥaḳḳdan mensī oldı. Her ki taraf-ı Ḥaḳḳa rücu itdi. Raḥmetle⁹ yād ve maḥbūb-ı ʿibād oldı.” Bu kelimāt-ı saʿādet-āyātı Hāzret-i İmām-ı ʿAliyyü’r-Rızāya¹⁰ ʿarz itdüm. “Ey Maʿrūf bunuñla ʿamel iderseñ kāfīdür.” diyü fermān buyurmağıla “Kelimāt-ı mezkūruñ¹¹ feḥvā-yı hikmet ihtivāsına mütābaʿat ile lāyık-ı ʿafv u merḥamet oldum.” diyü cevāb virdiler ve dañı menḳüldür

¹ Olmaları ile: olmalarıyla HSA, T

² sarāy-ı: -R

³ Kendülerin: -HSA, -T

⁴ Olup: olur HSA

⁵ Ki: +HSA, +T

⁶ *Kim içerse Allah ona rahmet etsin.*

⁷ Buyurup: idüp HSA, T

⁸ Dimekle: diyü T

⁹ Raḥmetle: Raḥmet T

¹⁰ ʿraḍiya’llāhu ʿanh: +R

¹¹ Mezkūruñ: mezkūrat HSA

ki ol vālā-cāh kelimāt-ı pür-intibāhlarında “Vefā-yı bī-hilāf¹ ve sitāyiş-i bī-cūd ve ‘itā-yı bī-su’āl ‘alāmet-i civān-merdīdür² ve şugldür. Hüdā ve qararı bā-Hüdā ve endīşe-i Hüdā ‘alāmet-i velāyetdür.” diyü buyururlar idi.³

Sırrī-yi Saķatīden bu dağı resīde-i taķķīkdür ki şeyh vaşiyet iderdi ki kayd-ı dünyā-yı bī-dāddan āzād olmazdan muķaddem cāmemi şadaķa eyleñ. Dünyāya ‘uryān geldüğüm gibi āhirete bī-sāmān⁴ revān olam. [51a] Ol kuvvet-i tecrīddür ki ba°d ez-vefāt turāb-ı müstetāb-ı merķadleri tiryāk-ı mücerreb olup⁵ her bī-çāre taleb-i çāre ile ol hāke çehre-sā olsa müşkili revā olur ve tevāzu°-ı pür-sülūkları bir rütbeyle resīde idi ki her t̄āyife kendüyi imām u muķtedāsı °add iderdi. “Vaķt-i vefātta her kim cenāzemi ref°a kādır ise ol t̄āyifeden ma°dūdum.” diyü i°lām iderdi. Ba°de’l-vefāt İslāmdan ğayrı kimesne cenāze-i şerīfelerin⁶ ref°a kādır olmadı. Ol mürşid-i kāmil ü veliyy-i vāşılıñ menākīb-ı şerīfeleri Hürri’n-Nefīsde rivāyet-i Muħammed ile dağı bu vech üzre mūnis-i ehl-i taķdīsdür ki bir vaķt-i mağribde meclis-i şeyhden munfaşıl olup ferden ziyāretlerine ric°at itdükde rüy-ı pür-nūrlarında eşer-i cerh⁷ müşāhede itdüm. “Ey şeyh dün bu elemde eşer yok iken hālā rüy-ı pākde bedīd olan ‘alāmete bā’iş nedür?” diyü su’āl itdüm. “Ey Muħammed lāzımdan tefahhüş idüñ⁸ ğayrı lāzımdanecessüs lāyık degildir.” diyü⁹ buyurdılar. “El-mer°u ħarişun ‘alā-mā-yenfā”¹⁰ medlūlnca¹¹ ilhāh olındukda bu gice şalāt-i işāyı menzilde edā ba°dehu t̄avāf-ı Mekke-i Mūkerremeye iştiyāk hāşıl olmağın varup t̄avāfdan soñra şurb-ı zemzeme dağı şitāb itdükde lūgaziş-i pā¹² ile fütāde-i¹³ hāk olup “Bu eşer işābet itdi.” diyü buyurdılar.

Şeyhü’r-Rabbānī Sırrī-yi Saķatīden menķıldür ki rüz-ı ‘iydde te°āyüd-i şeyhe varup bir t̄ıfl-ı şikeste bāl-i hużūr-ı pür-nūrlarında oturur ğörüp hālinden su’āl itdüm. Ħazret-i şeyh küçede ba°zı etfāl-i lu°b ceviz ile hoş-hāl iken bu faķiri zār zār giryān olduğın ğörüp sebeb-i girye-i tefahhüşda “Yetīmüm tedārik-i ālet-i lehve kādır olmayup maħrūm-ı hoş-hālī akrān olduğımdan¹⁴ giryānum.” dimekle ma°an hāneye

¹ Hilāf: ihtilāf HSA

² Merdīdür: merdīdī

³ Buyururlar idi: buyururlardı KA, HSA, T

⁴ Sāmān: °urbān T

⁵ Olup: olur T

⁶ Şerīfelerin: şerīflerin T

⁷ Cerh: cem° HSA

⁸ İdüñ: eyle T

⁹ Degildir: degil R; Diyü: -R, -T

¹⁰ Fayda nerdeyse sen o faydaya hırs et, git al.

¹¹ Medlūlnca: -KA

¹² Pā: pāy T

¹³ Fütāde-i: üftāde-i BV

¹⁴ Olduğımdan: olduğı T

getürüp bir miqdār ceviz i¹ ve “Kalb-i mahzūnına ferah ilkā itmek [51b] murādumdur.” buyurmaları ile “Ey kân-ı merhamet bu hıdmet² ben³ faķire işāret buyurulmaķ ricā olunur.” didüğümde “*huzuhu aġna’llāhu kalbeke bi’l-īmān ve ‘arrafeke’t-tarīka ileyhi fi’s-sırrı ve’l-i’lān*”⁴ diyü du⁵ buyurdılar. Bu faķir daķı ol tıfl-ı yetimi bazara götürüp kisāyı ihsān ile meksī ve ceviz ile ceb ve dāmenin mümlī idüp rāhī kıldum. Varup etfāl ile hoş-ḥāl ve girü ḥāneye ric⁶at itdi. Ḥālinden su⁷āl itdüm: “Yā ⁵ammu melābis ü ihsān ile beyne’l-akrān beni mesrūr ve ba⁶de’l-kesr ve’l-aḥzān ḳalbimi mecbūr itdüñ. Ḥazret-i Rabbü’l-‘İzze sizi mesrūru’l-bāl ve fetḥ-i ebvāb-ı ḥayr ile muḥaṣṣilü’l-āmāl ide.” du⁸ itdi. Ḥazret-i Sırrı-yi Saķaṭinün nāyil olduġı merātibi’l-erībiyye ve mükāṣifāt-ı ġaybiyye bu du⁹āların eşer-i kerāmet-güsterlerinden olduġı kendü taķrīrlerinden taḥķīķ olunmuṣdur. ‘Āmir bin ‘Abdullāh Kerḥiden rivāyetdür ki civārında bir merd-i Naṣrānī olmaġın bir gün gelüp “Yā ‘Āmir ‘ömr-i nā-pāydār telef olup bir ḥalef peydā itmedüm. Ḥālīķü’l-leyl ve’n-nehāra ḳasem virirüm ki bu faķiri bir velīyy-i ‘ālī-miḳdāra götürüp du¹⁰ā ricā idesiz. Meclis-i aḳdes-i Ma¹¹rūfa götürüp ḥālın ḥikāyet ve du¹²āya raġbetin ‘arz itdükde ibtidā teklīf-i İslām buyurdılar. “Naṣrānī tevfiķ-i tarīķ-i⁶ eḥadiyyet olmaduķça ḳādir-i hidāyet degülsiz.” diyü cevāb virmekle ḥazret-i şeyḥ du¹³āya āġāz ve dest-i ber-dāṣte-i dergāh-ı bī-enbāz idüp⁷ “*Allāhümme innī es¹⁴elūke en terzuḳahu veleden yekūnu bārren bi-vālideyhi ve yekūnu sebebe İslāmihimā ‘alā-yedihi.*”⁸ diyü⁹ du¹⁰ā buyurdılar. Tīr-i du¹¹āyı ḥazret-i şeyḥ resīde-i hedef-i icābet olup Bārī-yi Te¹²ālā ol zemmiye bir veled-i ercümend ihsān itdi ki lāyık-ı ta¹³līm olup mu¹⁴allim-i Naṣārāya varduķda mu¹⁵allim “Her ne dersem söyle.” diyü ḥiṭāb itmegın ol “Ferzend-i dilbend zebānum teṣliṣden maġfūl¹⁰ ve ḳalbüm ḥubb-ı vāḥid ile [52a] meṣġuldür.” diyü cevāb virdi. Mu¹⁶allim ta¹⁷līmine geldüğün nesneyi taḥṣīl it didi. “Bilā-delīl olan mes¹⁸eleden lisānum kelīldür.” didi. Ḥurūf-ı hecāya ibtidā itdükde her birin tevḥīd-i Bārī ile muḳaffā itmegın mu¹⁹allime daķı tevfiķ-i refīķ olup¹¹ ḳalbinde kelime-i ṣehādeti icrā ve ol tıfl-ı ma²⁰ṣūmı peder ü māderine götürüp ‘aḳl u fehmin ve dirāyet ü fetānetin i²¹lām ile anları daķı da²²vet-i İslām itdükde itfā-yı nār-ı zūnnār ve kesr-i ṣalīb-i āteṣ naṣīb idüp cümle ehl-i dārları ile maḳām-ı teslīmde ḳarār ve Müselmān-ı

¹ Kılup: +T

² Hıdmet: hıdmetin KA, HSA

³ Ben: biz KA, HSA, T

⁴ Al. *Allah senin kalbinde imanını artırsın ve Allah yolunu sana açsın.*

⁵ Ammu: ‘ammum KA

⁶ Tarīķ-i: -R; -HSA

⁷ İdüp: olup R

⁸ *Allah'im ona bir çocuk ver. Bu çocuk baba ve annesi için itaatli olsun ve anne babası bu çocuk vesilesiyle İslam'a kavuşsun.*

⁹ Diyü: -R

¹⁰ Maġfūl: ma¹¹ḳūl KA, HSA, T

¹¹ Olup: olunup KA, HSA, T

nāmdār olmağıla bu devleti hazret-i şeyhüñ du°ā-yı icābet-pīrāları berekātından °add idüp nevāzişdār-ı şükrānları oldılar. “*min kelāmihī ‘rağiya’llāhu°anhu men kābera’llāhe şara°āhu ve men nāze°ahu kama°ahu ve men mākerehu haż°ahu ve men tevvেকেle °aleyhi hafızahu ve metta°ahu ve men tevāza°a lehu refe°ahu ve min kelāmihī ed-dünyā erbā°atü eşyā° el-mālu ve ‘l-kelāmu ve ‘l-menāmu ve ‘t-ta°āmu fi ‘l-māl yutgī ve ‘l-kelāmu yulhī ve ‘l-menāmu yünsī ve ‘t-ta°āmu yukşī”¹ diyü² ebyāt-ı hikmet-āyātı dahı ekşer inşād³ iderdi.*

°Arabiyye⁴

Eyyu şey°in turīdu minnī ez-zünūbu
Şegāfet bī feleyse °annī tağību

Mā yeżurrü ‘z-zünūbe lev a°tekatnī⁵
Raḥmeten lī fe-kaḍ °alānī el-meşību⁶

ol şeyh-i kāmīl sene-i mi°eteynde dār-ı gurūrdan °āzim-i sarāy-ı sürūr olduḡda üç yüz biñ adam namāzında bulunduğı rivāyet-i şābite olup Bağdāduñ cānib-i ġarbīsinde cevher-i cism-i pākları vedī°a-i ḡāk-i şerefnāk olmağıla ḡālā merḡad-i bülend-āşiyānları ziyāretgāh-ı ins ü cāndur. °Aleyhi’r-raḡme.⁷

[ZİKR-İ CEMİL-İ ZÜNNÜN-İ MIŞRİ °ALEYHI’R-RAḡME⁸

Pīşvā-yı ehl-i muḡabbet, şem°-i cem°-i kıyāmet, burhān-ı muḡabbet ve tecrīd-i sultan-ı ma°rifet-i tevḡīd, ferīd-i °asrī Hazret-i⁹ Zünnūn-ı Mışrī. Nefeḡāt tahrīri üzre ṭabaḡa-i evliyādan kerem-revān-ı ṭarīḡat sermetān-ı ḡaḡīḡatdan olup [52b] mücāhedāt-ı keşīre şāḡibi ve ḡālī ehl-i zāhire ḡafī olmağıla evza° u etvārī inkārdan ḡālī degül idi. Nām-ı nāmīleri Şevābān bin İbrāḡīm ve künyetleri Ebu’l-Feyz ve laḡabları Zünnūndur. Pederi āzād-kerde-i ba°z-ı Ḳureyş olup °azīz müşārūn ileyh

¹Onun sözlerindedir ki: Kim Allah’a karşı kibirlenirse, Allah onu bitirir. Kim Allah’ın mülkünü sahiplenmek isterse onu da bitirir. Kim Allah’a hile yaparsa Allah onun cezasını verir. Kim de Allah’a tevakkül ederse Allah onu korur ve ona neşe verir. Kim Allah’a karşı mutevazı olursa Allah onu yükseltir. Dünya dört şeyden ibarettir: mal, söz, uyku ve yemek. Mal, insanın haddini aşmasına sebep olur. Söz insana dikkatsizlik verir. Uyku unutma verir. Yemek de kasvet verir.

²Diyü: ve T

³İnşād: inşā° T

⁴°Arabiyye: KA, HSA, T; -KA

⁵Mā yeżurrü ‘z-zünūbe lev a°tekatnī: Mā yeżurrü ‘z-zünūbe lev a°tekannī T

⁶1. Günahlar benden ne istiyorlar? Neden hep benim başıma geliyorlar? Günahlar hep benimle yaşıyorlar, beni bırakmıyorlar. 2. Günahlar beni affederse ne zarar eder. Saçlarıma ak düştüğü için ben yaşlı bir adam oldum.

⁷°Aleyhi’r-raḡme: °Aleyhi’r-raḡmeti ve ‘r-rıdvān KA, T; °Aleyhi’r-raḡmeti ve ‘r-rıdvān Āmīn HSA

⁸Zikr-i Cemīl-i Zünnūn-ı Mışrī °Aleyhi’r-raḡme: Zikr-i Cemīl-i Zünnūn-ı Mışrī Ḳuddise Sırrahu BV

⁹Hazret-i: -BV

İmam-ı Mâlik bin Enes'rağiya'llāhu'anhuñ¹ hızm̄etinde² Őakirdi olup Muvattāyı imām-ı müŐārün ileyhden istima³ ve taħsīl-i fiħh-ı Őerīf itmekle Mâlikiyyü'l-mezheb idi ve Hazret-i İmām-ı Şâfi'î rađ. dağı mülāzemet itmüşlerdür. Yegāne-i zamāne ve ser-çeşme-i erbāb-ı tarīkat ve peş-rev-i aŐhāb-ı hađīkat olmağıla Őüfiyyenüñ ekşer nisbet ve izāfetleri olup kelām-ı dürer-bārlarında buyururlar ki: "Üç kitāb te'līf itdüm. Evvelki bir 'ilmdür ki ħāŐ u 'ām kabül itdi. Őānī bir 'ilmdür ki ħāŐ kabül idüp 'ām kabül itmedi. ŐālīŐ bir 'ilmdür ki ħāŐ u 'ām kabül itmeyüp bu bābda Őerīd ve vaĥīd ve tarīd oldum. Őeyĥu'l-islam buyururlar ki: "Őeyĥuñ murādı evvelkiden 'ilm-i tövbedür ve Őānīden 'ilm-i tevekkül ve mu'āmelāt ve muĥabbetdür ve ŐālīŐ 'ilm-i hađīkatdur ki tākāt-ı 'uđul-ı ħalāyıđ olmayup mehcür tutdılar.³ Bu sebep ile 'azīz müŐārün ileyh⁴ inkār-kerde-i ekşer nās oldu. Ol vakte dek ki tāriħ-i mi'eteyn ve ħamse ve erba'inde sarāy-ı server-beĳāya intiĳāl itdiler. Cenāze-i Őerīfleri üzre gürüh-ı murĳān cenāħ-ber-cenāħ Şaf-ender-Şaf olup cenāze ve hem-rāħ olanlar Őāyelerinde giderler idi. Andan soñra cümleñüñ mu'teĳidi oldu ve dağı levĥa-i kabri-ı Őerīfleri üzre ħađt-ı ādemīye muĳāyir ħađ ile "*Zünnün ħabība'llāh mine'Ő-Őevĳı katīlu'llāh*"⁵ diyü mektüb bulinup her çend mahv u ħakkına sa'y olındı ise tekrār yazılmış bulındı.⁶ Kelām-ı kerāmet beyānlarındandır: "*Mā e'azza'llāhu 'abden bi 'izzin lehu en yedu'llāh 'alā zülili nefsihi ve ĳāle eĥfi'l-ħicābe ve eŐüddehu rü'yet'ü'n-nefsi ve tedbīrumā ve ĳāle't-tefekkürü fı zāti'llāhi cehlün ve'l-iŐāretü ileyhi Őirkun ve ħađīkatü'l-ma'rifeti ħayretün*"⁸ [53a] Hüseyin KāŐifinüñ Őerĥ-i MeŐnevīde taĥrīri üzre 'aziz müŐārün ileyh ibtidāyī ħālinde ĳaleyāt-ı muĥabbet-i Ĥazret-i zü'l-Celāl ile sermest iken bir tāyife ile keŐtī-süvār olup bir ħ'ācenüñ bir dāne güheri zāyi⁷ olmağıla ehl-i keŐtī bir bir teccessüs olınduğda ittifağ ile Őeyĥe ta'arruz itmeleri ile hemān-dem niçe biñ māĥī her birinüñ deĥānında bir dāne güher rüy-ı deryāya çıĳup göŐtürmekle ħazret-i Őeyĥ birisini alup ħ'āceye teslīm idüp ehl-i sefīne cümle isti'fā ve istiĳfār itdiler. Bu sebep ile Zünnün ile mülāĳĳab oldılar. Menĳöldür ki ħazret-i Őeyĥden zāhire muĥālif kelimāt nağl olınmağıla Mütevekkil ħalīfe zamānında kırđ gün miĳdārı ħabs olınduğda Ĥazret-i Bişr-i Ĥāfīnüñ hemŐiresi yevmī bir ĳurŐ nān kendüye irsāl iderdī. Ĥabsden ħalāŐ olduğda birin ekl itmemiş bulındı. Ĥātün-ı

¹ rağiya'llāhu'anhuñ: 'rağiya'llāhuñ BV

² Hızm̄etinde: -R

³ Tutdılar: ve vetrīler BV

⁴ MüŐārün ileyh: müŐār BV

⁵ *Zünnun Allahın sevgilisidir ve Őevkten kendini Allah'a feda eder.*

⁶ Bulındı: buldı R

⁷ Ma e'azza'llāhu 'abden bi 'izzin lehu en yedullu 'alā zülili nefsih ve ĳāle eĥfi'l-ħicābi ve eŐüddehu rü'yet: -BV

⁸ *Eĳer insan kendisini tefekkür ederse Allah ona izzet verir. İnsan kendini Allah'ın karşısında zül gösterecek. Eĳer insan nefisini büyük görürse yani kibirlenirse o en büyük utançtır. Allah'ın zatını düşünmek cahalettendir ve nefsin iŐlerindedir. Allah'ın yukarıda aşağıda olduĳunu işaret ederseĳ bu Őirktir. Marifet hakikatının nerde olduĳuna insan ŐaŐırıp kaldı.*

ma^hüde “Yā Zünnün bu nān kedd-i yemīnüm ve kesb-i helālümdür ne ^oaceb ekl olunmadı?” su^oāl itdükde “Ṭabaķı ālüde idi ya^oni zindāncı yediyle olduğı için kabül itmedüm “ve innī lā ākilu min ṭabaķı zālīm”¹ diyü cevāb virdiler. Manķüldür ki şal^vāta kıyām itdükde bār-i Ḥudāya ne kadem ile dergāha kudüm idem ve ne göz ile kıble-i bārgāha nazar idem ve ne zebān ile senūñ rāzuñı söyleyem ve ne nefis ile demsāz olam. İmdi sermāyesizlükden sermāye itdüm ve kendümi bī-ḥod bu dergāha getürdüm.” diyü münācāt ider idi.

Beyt

fā^oilātün/fā^oilātün/fā^oilün

Ger be-h^vānī hāk-i dergāh-i tū em

Der berānī bende-i rāh-i tū em²

Ehl-i Mışır hem-vāre şeyḫe inkār üzre iken murğān-ı merķūme aḥvālin müşāhede idünce³ ve cenāzesinde mü^oezzın eşhedü enlā ilāhe illa’llāh diyü nidā itdükde Zünnün şehādet barmağın kaldurup eşhedü enlā ilāhe illa’llāh dimekle ḥalāyık zinde kıyās idüp defninde tevaķķuf olındı. Ba^ode’ d-defn mu^otekīd-i ehl-i Mışır oldı. Bu taķrīr üzre ^oazīz müşārün ileyhüñ [53b] intikāli Mışırda olmağıla kabır-i şerīfleri dağı Mıřırda⁴ görünür. Lākin nazara gelen kütübde taşrīḥan medfenleri mu^oayyen olmayup ancak ḥālā Bağdādda Ḥazret-i Cüneyd kırbında mezār-ı Zünnün-ı Mışır diyü kıbbe-i şerīfe ve mezār-ı laṭīf olup ziyāret olunmağıla menāķıb-ı ^oālīleri ārāyış-eşer kılındı.]⁵

ZİKR-İ CEMİL-İ İBRĀHİM BİN EDHEM ^oALEYHI’R-RAḤME

Sultān-ı dünyā vü dīn, Sīmurğ-ı Kāf-ı yaķın, genc-i ^oālem-i ^ouzlet, gencīne-i sarāy-ı devlet, şeyḫ-i ekrem İbrāhīm bin Edhem, ^oaleyhi’r-raḥme. Tezkiretü’l-Evliyāda ol pīr-i bī-nażırūñ menāķıb-ı ^oālīleri bu vech üzre raķam-zede-i⁶ kilik-i taşrīr olunmuşdur ki müttakīyy-i zamān, şadīķ-i cihān, meşāyih-i keşīreye mülākī, ḥuşūşan Ḥazret-i İmām-ı⁷ Ebū Ḥanīfe’rađiya’llāhu⁸ ^oanhuñ yār u şadīķi olup ibtidā-i ḥālde sultān-ı vālā-mekān iķlīm-i Belḫ ve ol⁹ iķlīm-i zīr-i fermān ve debdebe-i kūs-devleti

¹ Zalim sofralarından yemiyorum.

² Eğer buyurursan dergahının toprağı olurum. Kabul edersen yolunun bendesi olurum.

³ İdünce: -BV

⁴ Olmak: +BV

⁵ [Zıkr-ı Cemil-i Zünnün-ı Mışır ^oAleyhi’r-raḥme ..... menāķıb-ı ^oālīleri ārāyış-eşer kılındı.]: +R, +BV

⁶ Raķam-zede-i: kaķer-zede-i BV

⁷ İmām-ı: -R

⁸ Te^oālā: +T

⁹ Ve ol arāzī: +BV

resīde-i mesāmi^c-i cihāniyān iken bir leyletū'l-leyl detaht-ı rāḥat-ı şāhīde günūde iken nīm-şeb saḳf-ı hāne üzre bir şadā-yı pāy-ı ādemī zāhir olmağıla İbrāhīm “Vaḳt-i şāmda bālā-yı bāmda kimdür?” diyü nidā itdükde “Āşināyum şütür zāyi^c ittüm, bunda cübānum.” didi. İbrāhīm bu kelām-ı şütür gurbeden ḥayrān olup “Ey ʿāḳil, bāmda tefahḥuş-ı şütür nīce revādur.”¹ ol merd-i mürşid: “Ey ḡāfil cāme-i atlas ve taht-ı zerrīn ve eyvān-ı muḳarnesde ṭālib-i hūdā ve ḥ^vahende-i Ḥudā olmaḳ ʿacebter degil midür²?” didi. Hemān-dem dil-i İbrāhīme rı^b u heybet düşüp ah u enīn ile ḡamḡīn olup rūz-ı diger erkān-ı devlet ile hem-şoḥbet iken nāḡāḥ bir merd-i pūr-heybet bilā-ruḥşat pīşḡāḥ-ı tahta gelüp İstāde olmağıla İbrāhīm “Bu vürüddan maḳşūd nedür?” diyü sāyil olduḳda “Müsāfirüm, murādum bu ribāṭda nüzüldür.” İbrāhīm “Bu ribāṭ degil sarāy-ı pādişāhīdür.” didi. Ol merd-i ferd “Bu sarāy [54a] sizden muḳaddem kimüñ idi.” didi.³ “Pederimüñ idi.”⁴ “Andan evvel kimüñ idi.” didi. “Pederinüñ idi.” didi ve ʿalā-hāze'l-ḳiyās, bir ālāy ādemden ādeme intikāl itmişdür. Ol merd-i mürşid “Sarāy bu taḳdīrçe ribāṭ-ı köhne olmış olmaz mı?” diyü ḳiyāsāt-ı yakīniyye-i taḥḳīkiyye⁵ ile kelāmın işbāt idüp nā-bedīd oldı. İbrāhīm ferd-i tenhā-eşerine düşüp vāşıl olduḳda “Ey ʿālī-miḳdār nām-ı nāmī ve⁶ evşāf-ı sāmīlerinden bu faḳīri ḥaberdār buyurmaları ricā olınur.” didükde “Ḥazırum” dimekle kānūn-dil-i İbrāhīm iştiʿāl bulup muḫtaribü'l-aḥvāl sarāya ricʿat ve tesliye-i ḥātır için erkān-ı devlet ü nüdemā ile suvār-esb-i seyr olup müteveccih-i şahrā oldı. Geşt ü güzār iderken leşkerden cüdā olmağıla nāḡāḥ “Ey İbrāhīm bīdār ol.” diyü hātıfden bir nidā-yı ʿāḳl-ı tebāḥ istimā^c idüp iltifāt itmedi. Tā bār-ı⁷ çehārum bu üslüb⁸ üzre tekrār nidādan soñra bir āvāz-ı rı^b-perdāz zuhūr idüp “Kūs-ı rihlet ve ecel-i bī-furşat seni bīdār itmezden aḳdem ey İbrāhīmḥ^vāb-ı ḡaflet-i nā-şavābdan bīdār ol.” diyü teḳīden keyd olınuḡından ḡayrı bir āḥū daḥı peydā olmağıla şikārına ʿinān-tāb olup keyd-i rükn ḥikmet-i İlähi āḥū lisān-ı faşīḥ ile “Ey İbrāhīm bunuñ için mi ḥalḳ olınuñ? Bundan ḡayrı kār yoḳ mıdır?” dimekle ʿinān-keşīde olup bu ḥāl-i nādīdeye mütefekkir iken ḡāşiye-i zīnden ve kendü girībānundan kelām-ı āḥūyı müʿekked nīce kelimāt şenīde olup keşf-i ḥāl itmāma resīde ve ebvāb-ı melekūt ḡuşāde olmaḡın terk-i ser ü sāmān ile giryān giryān dāmen-i şahrāyı dutup kendü çobanlarından birine irüşüp libās-ı zarīfet ve ʿimāme-i zerrīni çobanuñ külāh-ı nemed ü kepengine⁹ tebdīl ve ḡüsfendi çübāna temlīk¹ idüp rū-be-rāḥ oldı. Zihī tevḑīḳ-i İlähī

¹ Dimekle: +HSA, +T

² Degil midür: dimekle degil midür T

³ Ol merd-i ferd bu sarāy sizden muḳaddem kimüñ idi didi: -KA; didi: -R

⁴ Didi: +T

⁵ Taḥḳīkiyye: taḥḳīka KA; ḥaḳīkiyye HSA; ḥaḳīka T

⁶ Nām-ı nāmī ve: -KA

⁷ Tā bār-ı: nā yār-ı T

⁸ üslüb: -R

⁹ Çobanuñ külāh-ı nemed ü kepengine: çobanıla KA

ki cāme-i mülevves dünyāyı ilkā ve hil^{at}-pūş-ı libās-ı takvā oldılar. Pes-ez-ān şehr-i Merve gelüp [54b] ittifaқан ol şehirde bir pül-i köhneden bir a^{mā} mürür iderken pül-i köhne-i binā inhidāma müteveccih olduğın Hāzret-i İbrāhīm müşāhede idüp “*Allāhümmaḥfazhu*” diyü du^ā itdükte köhne қаntara düşüp merd-i zarīr havada mu^{allaq} қалмаğıla ba^{zı} kimesne irüşüp² ol faқīri ḥalāş itdiler. Ba^{dehu}³ Nişābūrda bir gār-ı meşhūrda toқuz sene sākin ve ʿibādete meşğūl ve her rūz-ı pencşenbede bir miқdār hīzem ile gelüp Cum^a namāzın edā ve hīzemin fūrūht ve nān iştirā idüp nişfın fuқarāya baḥş ve nişfiyla haftaya dek ma^{āş} iderdi.

Naқldür ki bir leyle-i sermāda ol gārda şikeste yaḥ ile ḡasl idüp⁴ şiddet-i bürüdetden helāke қarīb olmağıla “Ey kāş bir miқdār āteş olaydı.” diyü temennā ile ḥ^āba varup ba^{dehu} bīdār olduқda bir ejder-i kūh peyker-i düm-āteşin ile germiyyet-baḥş olur, müşāhede itmegin ḥavf-ı ʿazīme ile “İlāhī ibtidā şüret-i laṭīf ile gönderdüñ ḥālā tecellī-i қahra tāқatüm yokdur.” diyü ʿarz-ı za^f itmegin⁵ hemān-dem ol ejder-i heft-serpīş-i İbrāhīmde çehre-sā olup nā-bedīd oldı. Rivāyetdür ki çün ol kāmil bir veliyy-i ehl-i yaқīne vāşıl ve telāқkiyy-i ism-i a^{zam} idüp kırā^{at}ına bidāyet itdi. Hāzret-i Hızır ʿaleyhi’s-selām ḥāzır⁶ olup “Ey İbrāhīm nām-ı Hūdāyı saña ta^{līm} iden birāder-i ḥāşım İlyāsdur. Ba^d-ez-güft ü şenīd çend müfāreқat kıldılar.” Dānā-yı ekrem İbrāhīm bin Edhem⁷ eydür ki “Ḥacc-ı şerīfe niyyet idüp çün zātū’l-ʿArefe vāşıl oldum. Heftād muraққа^c-pūş-ı cān-dāde ḥünrevān şode⁸ görüp mābeynlerinde biri henüz ramaқ-ı ḥayāt ile olmağın “Ey civān-merd⁹ bu ne ḥāldür ve bunlar kimlerdür?” diyü sayıl olduğumda “Ey İbni Edhem “*ʿaleykebi’l-mā-i ve’lmiḥrāb*”¹⁰

Dür dür gezme ki mehcūr olursın
Nezdīk nezdīk gelme ki rencūr olursın.
Besāt-ı selāṭine-i güstāḥ-āne kimesne қarīb olmasun.
Ḥācīlere ḡazā iden dostdan ḥavf eyle

[55a] diyü taşdīr-i kelimāt-ı ʿaқl-ı nā-pezīre¹¹ ʿaқab-ı vāқи^c-i ḥāli bu vech üzre inşā itdi ki tāyife-i şūfiyyeden bir қavmuz ki bādiye-i tevekküle vaż^c-ı қadem idüp kelām-

¹ Ve gūsfendi çübāna temlīk: -KA

² Ba^{zı} kimesne irüşüp: merdüm çeküp HSA, T

³ Ba^{dehu}: pes-ez-ān T

⁴ Bir leyle-i sermāda ol gārda şikeste yaḥ ile ḡasl idüp: -T

⁵ Ḥavf-ı ʿazīme ile “İlāhī ibtidā şüret-i laṭīf ile gönderdüñ ḥālā tecellī-i қahra tāқatim yokdur.” diyü ʿarz-ı za^f itmegin: -T

⁶ Ḥāzır: ḥāşıl T

⁷ Bin Edhem: -KA

⁸ Şode: -KA

⁹ Civān-merd: cānım HSA

¹⁰ Sana hem su hem de miḥrāb gerek.

¹¹ Pezīre: pezīr T

1 Hakk ve endîşe-i Hakk ve her hareket u sükûnda rızâ-yı Hakdan gayrı mülâhazamız olmamağ üzre saht-kerde-i miyân-bend-i sülûk olup kat^e-ı be-vâdiyy-i cihân-ı pehnâdan soñra resîde-i ihrâm-gâh-ıvîşâl olduğda bu uşşâğ-ı pür-eşvâkı Hâzret-i Hızır istiğbâl itmegin “*elhamdüli’llâh sa’y-i meşkür*¹ ile maflûba resîde olduğ.” diyü şadân iken bir nidâ-yı cân-gâh zâhir olup “Ey kezzâbân ve ey müdde^eiyân, kavluñuz bu midur ki mağbûbı fer-âmüş ve gayrıya meşğûf² olasız. Hâlâ anuñ ğarâmetine cân-ı şîrîni ğâret ve hûnuñuzu heder ü revân itdüm.” dimekle “^eÂşıkân ğüşteğân-ı ma^eşûkıdır” lâmi^easinca bu civân-merdler ol âvâz-ı heybet-sâzuñ şehîdleridür.³ “Ey⁴ İbrâhîm cür^eetüñ var ise yağîn gel ve illâ dür bâş.” dimekle hayrân olup “Hâkî hikâyete ne ^eaceb sizi rehâ kıldılar.” didüm. “Bunlar puhte idi. Bu fakîr henüz hâmum, sa’y iderüm ki muvaffağ olup dostlara mülhâğ olam.” diyüp ol dağı teslîm-i rûh itdi.

Mervîdür ki ol vâlâ-câh niyyet-i hacc-ı Beytullâh itdükde her menzil belki her adımda namâz u ^eibâdete meşğûl olmağıla on dört senede Mekke-i Mükerrmeye vâşıl oldu. Çün kudüm-ı meymenet-lüzümlarin huddâm ve meşâyîğ-i kirâm-ı Mekke istimâ idüp iclâl için istiğbâl itdüklerin Hâzret-i İbrâhîm istimâ itmegin hafiyet-i⁵ hâl için pîş-i kâfilede ferd ü tenhâ revâne iken ba^ezı huddâm-ı Harem ilerü gelüp kendüden kendüyi suâl ittiler. “Ol bir zındîğdur niylersiz ne⁶ şorarsız?” diyü cevâp virmekle darb-ı şedîd⁷ idüp te^edîb itdiler. Ba^edehu hâzret-i şeyğ kendü nefesine hitâb itdi ki “Ey nefis istiğbâl-i meşâyîğ-i Harem murâd iderdüñ [55b] elhamdüli’llâh bermurâd olmaduñ.⁸ Pes-ez-ân Hâzret-i İbrâhîmi ma^elûm idüp dest-bûs ile ^eözür-h^vâh oldılar. Gelüp⁹ Mekke-i Mükerrmede niçe müddet sâkin olup gâh hîzem-keşî ve gâh pâyîz-bânî¹⁰ idüp kesbiyle ma^eîşet iderdi.

Nağldür ki¹¹ Hâzret-i İbrâhîm Belğden infîşâlde bir püser-i şîr-hârı olup çün püser-i pâk-güher bâliğ-firâz-ı süllem-i ^eağl oldu. Mâder-i nîk ağterinden peder-i büzürgvârın suâl itdi. Mâder bâz-geşt-i pederi iclâm itdükde niyyet-i sefer idüp “Her kimiñ hacca iştiyâkı var ise gelsün.” diyü münâdîler nidâ itdirdi. Dört biñ adam cem^e olmağıla mağmil ve me^ekellerin ğörüp Belğden nehât mâder ü cümle ehl ü aşğab ve

¹ Sa’yın kabul edilmiş olsun.

² Meşfûf: meşğûl T

³ Eydi: +T

⁴ Ey: -T

⁵ Hafiyet-i: -T

⁶ Ne: -KA

⁷ Şedîd: olup T

⁸ Olmaduñ: olduñ KA, HSA, T

⁹ Gelüp: -BV

¹⁰ Ya^eni bostancı: +HSA; ma^ena bostancı: +BV

¹¹ Ki: -R

refîki ile vâşıl-ı beyt-i ʿatîk olup tecessüs-i peder için eṭrâf-ı Harem-i gerdânide iken birkaç murakka^c-püş dervîşâna resîde olup suʿâl itdükde “Mesʿül-i ʿanh şeyhimdür.¹ Hîzem getirüp fuḳarâya nân peydâsına gitmişdür.” diyü cevâp virmeleri ile ol püser-i nîk aḫter müteveccih-i şahrâ olup cüst u cüdda iken bir pîr-i fânîyi bālâ-yı serinde bir miḳdâr ḫaṭab ile gelür görüp firâse ile² peder-i ʿâlî-güherleri olduḡın maʿlûm itmekle tâbi^c-i eṣer-i enverleri oldu. Ḥazret-i İbrâhîm bazara gelüp “*Men yeṣteri ʿt-tayyibe bi ʿt-tayyib*”³ diyü nidâ itdükde bir adam bir miḳdâr nân virüp ḫaṭabın iştirâ itmegin⁴ ol nânı fuḳarâ ḫuzûrlarınâ vaz^c ve “Ey dervîşân mevsim-i ḫacdur. Keṣret-i nâs olmaḡıla nisâ^c u veled-i emrede nigâh-ı bî-intibâhdan ḫazer idüñ.” diyü tenbih idüp namâza mübâşeret buyurdu. Ba^cdehu yârân ile ṭavâfa cilve-künân olduḡda bir veled-i emrede ḫazret-i şeyḫ diḳḳat-i nazâr itmegin dervîşân “Ey şeyḫ-i ʿâlîşân fuḳarâyı men^c iderken bu civân-ı şâhib-cemâle diḳḳat ile nigâha ḫikmet nedür?” diyü daḳ [56a] bâb-ı suʿâlde ḫazret-i şeyḫ “Belḫden infişâlde bir püser-i şîr-ḫârum var idi. Cüş-ı ḫûn pederi ve püseri⁵ ile bu veled-i dilbend anlar olmaḳ ihtimâliyle⁶ diḳḳat itdüm.” diyü cevâp virdiler. Rûz-ı diḡer dervîşlerden biri kâfileye varup bir ḫayme-i pür-iclâlde bir püser-i şâhib-cemâl kürsî üzre tilâvet-i Ḳurʿân ile giryân u nâlân ider görmekle ḳurbına varup “Ne vilâyetdensiz ve kimüñ zâdesisiz?” diyü tefahḫusda “Ey dervîş Belḫiyüm peder dîdârından maḫrûmum. Meger dünki gün ṭavâfda dîden-i dîdârları ile kâm-kâr olmış olam. Lâkin izḫâr itsem firâr ider vehmiyle âteş-i derûni âşikâr itmedüm. Ol dervîşüñ delâlet ve ṭalebiyle püser ü mâder İbrâhîme müteveccih olup dâḫil-i ḫarem-i muḫterem olduḡda İbrâhîmi Rûkn-i Yemânide görüp vâlide-i püser eyyâm-ı güzeṣteyi yâd ile feryâd ve “Ey veled-i ercümend terk-i yâr⁷ u diyâr u devlet ü salṭanat-ı dünyâdan⁸ bîzâr olan vâlidüñ budur.” diyü giryeye âḡâz itdükde püser ve cümle-i ḫalk yek-bâr girye vü zâr itdiler. Ba^cd ez-ân ol püser-i cân-ı peder merâsim-i ta^czîm ve levâzım-ı tekrîmi edâ ile ḫuzûr-ı pederde selâm virmekle Ḥazret-i İbrâhîm redd-i selâm⁹ ile ḫurûş¹⁰ ve ol¹¹ ciger-güşeyi der-âḡuş idüp ibtidâ dînin suʿâl itdi. “Dîn-i Muḫammediyye” dimekle “elḫamdüli’llâh” didi. Ba^cdehu “Ḳurʿan taʿlîm itdüñ mi?” suʿâl itdi.¹² “neʿam”¹³ dimekle “elḫamdüli’llâh”¹ didi. “Ṭaleb-i ʿilm

¹ Şeyhimdür: şeyhimüzdür R

² Firâse ile: firâsetle R

³ İyilik verirsen iyilik görürsün.

⁴ İtmegin: -BV

⁵ Pederi ve püseri: pederiyyet ve püseriyyet HSA, T

⁶ İhtimâliyle: ihtimâli ile R

⁷ Yâr: -KA

⁸ Dünyâ: -HSA

⁹ Virmekle Ḥazret-i İbrâhîm redd-i selâm: -KA

¹⁰ Evvel: +KA, +HSA

¹¹ Ve ol: -HSA, -T

¹² Suʿâl itdi: didi T

¹³ Neʿam: belî HSA, T

itdũn mi?” su’âl itdi. “Ne’am”² demekle “elḥamdũli’llāh” didi. Ba’ḍ ez-ān İbrāhīm müfāraḳat murād itdũkde pũserleri māni’ olup İbrāhīm rũyı āsumāna aydup “İlāhī āḡiṣni”³ diyũ du’ā itmekle hemān-dem ol rũḡ-ı muṣavver ḡicr-i pederde teslīm-i cān itdi. Dervīṣān bu ḡālden su’âl itdũkde ḡazret-i Őeyḡ ḡũn mihr-i pũser dilde cāy-gīr oldu. Taraf-ı Rabbũ’l-’izzetden “*tedde’i maḡabbetenā ve tuḡibbu ma’anā ḡayrenā*”⁴ diyũ nidā geldũkde “İlāhī eger bu velediñ muḡabbeti bu faḡīri [56b] senden meṣḡũl iderse bu faḡīrũñ yā anlarũñ ḡabz-ı rũḡın idũp meded res ol. diyũ du’ā itmekle bu ḡāl-i ḡarīb bedīd oldu.” diyũ cevāp virdiler. ḡazret-i Őeyḡ ‘Aṡṡār İbrāhīmũñ bu du’āsın ḡazret-i İbrāhīm ḡalīl veled-i ercũmendin tarīḡ-i ḡaḡda zebḡe taḡdīm buyurduḡları ḡāle mũmāṣil ‘add itmũşlerdũr.

ḡazret-i İbrāhĩmden naḡldũr ki leyālī-i mũteāddide beyt-i Őerīfī ṡavāfdan ḡālī gũrmek iḡũn muntazır oldum. İttifāḡan bir gice bārān-ı ‘azīme olmaḡıla ṡavāfa mũbāşeret ve ḡalaḡāt-ı beytden birine mũte’allıḡ olup ḡazret-i Bārī-ṡe’ālādan ‘iṣmet ṡaleb itdũm. “Ey İbrāhīm, sen ve cũmle ‘ālem benden ‘iṣmet ṡaleb ider. Cũmle ye ‘iṣmet rũzī ḡılsam biḡār-ı ḡaffārı ve ḡafũrı ve ḡāfiri ve Raḡmānı ve Raḡĩmi niḡe der-kār olur?” diyũ cevāp geldi. Ol pīr-kāmil ũ mũrşīd vāşıl-ı mũnācātlarında buyururlar idi ki “İlāhī bu faḡīri zill-i ma’şiyetden⁵ ‘izz-i ṡāata getũr āh āh “*men ‘arefeke felem ya’rifuke fekeyfe ḡālu men lem ya’rifuke*”⁶ diyũ dergāḡ-ı ḡāre-sāza niyāz iderdi ve daḡı kelām-ı kerāmet-nizāmlarında “İḡlāş-ı ḡaḡḡ şıdḡ-ı niyyetdũr ṡaleb-i Őehvet⁷ iḡlāşda Őādıḡ degildũr ve daḡı dũnyāda girān-terĩn-i ‘ibādet girān-terĩn-i⁸ a’māldũr mizānda.” diyũ buyurur idi ve daḡı “Sālik ũḡ ḡicābı dilden ber-dāşte itse der-i devlet rũyına kũşāde olur. Evvelā, memleket-i ‘āleme mālik olsa Őād olmaya, zirā henũz āşār-ı ḡırş ḡāşıldur ve her ḡarīş maḡrũmdur. Duvvĩm, derim⁹ eger memleket-i ‘ālem yedinden iḡrāc olunursa¹⁰ mũte’ellim olmaya. Zirā¹¹ āşār-ı suḡtdur ve her sāḡit mu’azzebdũr. Sũvvĩm, medḡ ũ Őenāya firīfte olmaya, zirā ḡaḡĩr-i himmet olur ve her ḡaḡĩr-i himmet maḡcũbdur.” diyũ naşīḡat buyururlar idi.

¹Belī demekle “elḡamdũli’llāh”: -T

²Ne’am: belī BV

³Ey Allah’ım beni affet.

⁴Sen bizi sevdiḡini sũylũyorsun ama başkalarını seviyorsun.

⁵Zill-i ma’şiyetden: dil-i ma’şumetden T

⁶Seni tanıyan insan seni gũrũnce tanımayacak. O zaman seni tanımayanlar seni nasıl bilecekler?

⁷Şehvet: Őõhret KA

⁸Girān-terĩn-i: -R

⁹Derim: -R

¹⁰Olnursa: olunur ise KA, HSA

¹¹Henũz: +KA, +BV

°Aṭā-i Süllemī °Abdullāh ibni¹ Mübārekden rivāyet ider ki bir seferde Ḥazret-i İbrāhīm kırk gün bī-zād gürisnegīye şabr idüp kimesneyi izār-ı taleb ile rencīde itmedi.

[57a] Sehl bin² İbrāhīmden menkūldür ki seferde bīmār oldum. İbrāhīm bin³ Edhem mā-melekin baña ḥarc u tīmār itdi. Ḥāṭırumdan güzer iderdi ki “Ey kās, merkebimi fūrūht idüp bu faķire nafaķa ideydi. Çün resīde-i şıḥhat olup merkebümü görmedüm.” su°āl itdüm. “Fūrūht eyledüm.” diyü cevāp virdi. “Ey birāder marīz-i bī-tāķat-i meşīye kuvvetüm yokdur.” didükde gerdenümde götürürüm diyüp⁴ üç gün kāmil ol seferde bu faķiri ol şeyḥ-i bī-naẓir bār-i gerden itdi.

Naķıldür ki Mu°taşım ḥalīfe Ḥazret-i İbrāhīmden pīşesin su°āl itdükde “Dünyā vü āḫireti tāliblerine virüp dünyāda zıkrı’llāh ve āḫiretde liķā°u’llāha rāzı oldum.” didi. Tekrār pīşesin taleb ü⁵ su°āl itdi. “Ḥıdmet-i Ḥüdāda olanlara şan°at ihtiyāc olmaduđı⁶ ma°lūmuñuz⁷ değil midür?” diyü cevāp virdi. Ol mürşid-i kāmil ü veliyy-i vāşılıñ evşāf-ı ḥamīde ve ef°āl-i pesendīdesi ḥadd-i ḥaşrdan bīrūn olup ittifaķ ile veliyyu’llāh olduğı meşḥūr-ı āfāķdur. Ba°zı kavilde medfen-i raḥmet⁸ mekmenleri ḥāk-i pāk-i Bağdād ve⁹ ba°zı kavilde iķlīm-i Şām-ı cennet-meşām ve ba°zı kavilde āḫir °ömrllerinde nā-peydā olup ḥaķīķat-i ḥāllerine kimesne muṭṭalī° olmaduğı Tezkire-i Evliyāda raķam-zede-i kilik-i imlādur. Lākin Cāmi°ü’s-Siyerde muṭlaķ Bağdād¹⁰ taḥrīr olmađın¹¹ bu cerīdede¹² nām-ı nāmī ve menāķıb-ı °ālīleri silk-i taḥrīre keşīde¹³ kılındı. °Aleyhi’r-raḥme.¹⁴

ZIKR-İ CEMİL-İ ḤARİŞ-İ MUḤASİBİ °ALEYHI’R-RAḤME¹⁵

Ol seyyid-i evliyā, °umde-i etkıyā°, muḥteşem-i mu°teberān, müfteḥir-i muḥteremān, zü’l-ķadrü’l-°ālī, şeyḥ-i °ālim Ḥarīş-i Muḥāsibī, °aleyhi’r-raḥme. Ebū

¹İbni: bin KA, BV, T

²Bin: ibni BV

³Bin: ibni HSA, T

⁴Diyüp: diyü cevāp R; diyü T

⁵Taleb ü: -R; ü: -HSA

⁶Olmaduđı: olduğı HSA

⁷Ma°lūmuñuz: ma°lūm-gīr KA, HSA, T

⁸Raḥmet: -HSA

⁹Medfen-i raḥmet-i mekmenleri ḥāk-i pāk-i Bağdād ve: -KA, -T

¹⁰ Bağdād: Bağdādda R

¹¹Olmađın: olınmağın R

¹²Cerīdede: cerīde T

¹³Keşīde: küşāde HSA

¹⁴Ve’r-rıdvan: +HSA, +T

¹⁵Zıkr-i Cemīl-i Ḥarīş Muḥāsibī °Aleyhi’r-Raḥme: Zıkr-i Cemīl-i Ḥarīş Muḥāsibī °Aleyhi’r-Raḥmeti ve’r-Rıdvan KA, BV

°Abdullah ile mükennā. Meşāyih-i °ulemādan mecma°ü'l-bahreyn-i zāhir u bātin, maṭla°-ı envār-ı hüdā, mercı°-ı gürüh-ı evliyā olup Tezkire-i Evliyāda nigāşte-i kilik-i imlādur ki ol nīk menķabet-i¹ firāset ü ḥazākat² ü mürüvvet ü seḥāvetde bir pīr-i bī-nazīr ve tecrīd ü tevḥīd ü mücāhede [57b] vü müşāhedede mürtaķıyy-i³ maķāmāt-ı °āliyye olup °ulüm-ı ūttāda teūānīf-i bilā-nihāyesi olmađıla °Abdullāh bin Ḥafīfden⁴ resīde-i taḥķīkdür ki ṭālibān-ı ṭarīķ-i hüdā vü sālikān-rāh-ı taķvā Ḥāriū ü Cüneyd ü Ruveym⁵ ü ibni °Aṭā vü⁶ °Ömer bin °Oūmān-ı Mekkīye iķtidā itmek gerek zīrā bu merdān-ı⁷ hidāyet-i muķārin cem°-ı °ulüm-ı zāhir ü bātin itmüşlerdür. Ḥāzret-i Ḥāriū teftīū-i ḥelāl ü ḥarāmıda mebalīğ olduđı için Muḥāsibī ile müleķķab olup kemāl-i zühdi ittifaķ ile meūḥūr-ı āfākdur.

Ḥāzret-i Cüneydden menķuldür ki bir gün Ḥāzret-i Ḥāriū ḥāneme gelüp rüy-ı pūr-nūrlarında āūār-ı gürisnegī zāhir olmađın “Yā °ammu icāzet olursa bir miķdār ṭa°ām ihzār idem.⁸ “Ni°meh ve kerāmeḥ” didi. Ḥānede velīme-i °aruūdan gelmiū ṭa°ām bulunup ḥuzūrına getürdüm. Her çend tenāvülüne ceḥd itdi ise enāmīl-i ūerīfeleri itā°at⁹ itmemekle kāse-i¹⁰ ķaldurup deḥāniyla tenāvül ve hemān-dem rü-be-ūāḥrā¹¹ oldu. Ba°dehu bu ḥālden suāl itdüm: “Ey Cüneyd Ḥāzret-i Bārī Te°ālānuñ iḥsāniyla her ṭa°ām ki meūbūḥ ola tenāvülünde enāmīlüm itā°at itmez.” diyü buyurdu. Ol pīr-i bī-nazīr kelimāt-ı ḥikmet-āyātlarında “Murāķabet, ķurb-ı Ḥāķķda °ilm-i dildür. Rızā, zīr-i mecāriyy-i aḥķāmda ārām itmekdür. ūabr, tūr-i belāya niūān olmađa rāzı olmaķdır. Tefekkür, esbābı ḥāķ ile ķāyim görmek ve bilmekdür. Teslīm, nüzül-ı belāda zāhir ü bātinıda ūebātdür. Ḥayā, rızā-yı Ḥudā olmađı ḥüy-ı bedden berī olmaķdır. Muḥabbet, maḥbūbı māl u beden ü cāna¹² taķdīm itdükdün ğayrı her ḥāldede yine mu°terif-i¹³ taķūir olmaķdır. Ḥavf, °adem-i rızā-yı Ḥāķķ zann olunur ḥarekete ķādir olmamaķdır. Üns, bi-ḥāķķ-ı vaḥūet-i ḥāķ ve ķār-ı °avāmdan firār ve ḥalāvet-i zıķr ile münferid ve ber-ķarār olmaķdır.” diyü buyururlar idi.¹⁴ Nefehātü'l-Ünsde daḥı ol ūeyḥ-i pūr-ḥayruñ kelimāt-ı kerāmet-simātları bu vech üzere ūābitdür¹⁵ ki

¹ Menķabet-i: menķībet-i KA, HSA, BV

² Ḥazākat: ḥadāķat HSA, T

³ Kerāmāt-ı: +KA

⁴ Ḥafīfden: Ḥāķīķden KA

⁵ Ruveym: -KA

⁶ Vü: -T

⁷ Merdān-ı: merādan-ı T

⁸ İdem: idelüm R

⁹ İtā°at: ṭā°at T

¹⁰ Kāse-i: kāseyi KA, HSA

¹¹ Rū-be-ūāḥrā: be-ūāḥrā HSA

¹² Cāna: ḥāne HSA

¹³ Mu°terif-i: -T

¹⁴ Buyururlar idi: buyururlardı T

¹⁵ ūābitdür: iūbātdür HSA, T

“Şıfatü’l-ubūdiyyeti en lā-terā li-nefsike mülken ve ta^clemu enneke lā-temliku li-nefsike darran velā nef^can ve min kelāmihi men şahhaha bātinehu [58a] bi’l-murākabāti ve’l-ihlāşi zeyyene’llāhu zāhirehu bi’l-mücāhedeh ve’ttibā^cü’s-sünneh.”¹

İttifāk-ı şikāt ile resīde-i işbātdur ki hazret-i şeyh çihil sāl rüz u şebb dīvāre ittikā^c itmeyüp ve hemīşe zānū üzre cālis olur idi.² Ba^czı dervīş bu hālden teftīş itdükte “Müşāhede-i Hazret-i Hāğda bī-edep cülūsdan şerm iderüm.” diyü cevāp virdiler. Şeyh-i müşārün ileyh ṭabaқа-i evvelden olup sene-i şelāşe ve erba^cın ve mi^ceteynde tāyir-i rūḥ-ı muḳaddesleri ^cāzim-i kuşūr-ı ḳuds olup Bağdādda tekye-i fuḳarā-yı Mevleviyyede mezār-ı cennet-ḳarārı ziyāret-gāḥ-ı şıgār u kibārdur.³ Zamānesinüñ şeyḥü’l-meşāyiḥi olmağıla hālā Bağdādda nām-ı nāmīleri şeyḥü’l-meşāyiḥ ile meşhūrdur.^cAleyhi’r-raḥme⁴

ZIKR-İ CEMİL-İ CÜNEYD-İ BAĞDADİ ^cALEYHI’R-RAḤME⁵

Ol şeyh-i bā-istihḳāk, ol ḳutb-ı āfāk, menba^c-ı esrār-ı maṭla^c-ı envār, seccāde-nişīn-i üstādī Hazret-i Cüneyd-i Bağdādī, ^caleyhi’r-raḥme. Ḥ^vāher-zāde-i Sırrī⁶ olup Tezkire-i Evliyāda menāḳıb-ı ^cālīleri bu vech üzre dībāce-ārā-yı müdde^cādur ki imām-ı ^cime-i zamāne ve şeyḥü’l-meşāyiḥ-i yegāne, şāḥib-i ^culūm-ı uşul ü fūrū^c ve kerāmāt u riyāzātta cümleye sābıḳ, evvelīn ü āḥirīn imāmetine müttefik⁷ olmağıla kelām-ı ^cizzet-maḳrūnları meşāyiḥ mābeyninde ḥüccet-i şābitü’l-mazmūndur. Her hālde sūtūde-şıfāt ve zāhir ü bātında melekiyyū’s-simāt, muḳtedā-yı ehl-i taşavvūf olmağıla seyyidü’ṭ-tāyife ve lisānū’l-ḳavm ve ^cbedü’l-meşāyiḥ ve tāvūsü’l-^culemā^c ve’l-muḥaḳḳikīn ve şultānū’z-zühhād ve ehlü’l-yaḳīn, diyü tesmiye olınulurlar idi. Ṭarīḳinüñ ismi Şaḥv ve aşḥāb-ı Bāyezīd ^caleyhi’r-raḥmenüñ ṭarīḳi Ṭayfūrī olup ma^crūf u meşhūr-terīn ṭuruḳ-ı ṭarīḳ-i Cüneyd olmağıla ekşer meşāyiḥ-i Bağdād ol ṭarīḳe sālīk olup ^cilm-i işārātı ibtidā^c anlar münteşir ve resāyil-i meşhūre ve kütüb-i mu^ctebere taşnīf itmişlerdür. Hāriş Muḥāsibīye [58b] mülāḳi olup ^calem-i

¹ İnsan hiçbir şey sahibi olmadığını görürse o zaman kendinde kulluk sıfatını görür. Sen kendine zarar ve fayda veremezsin. Kim kendi içinde kendini ihlas ve murakabe ile islah ederse Allah onun dışını güzelleştirir ve o sünnete tabi olur.

² Olur idi: olurdu KA, HSA, T

³ T nüshasında başkası tarafından eklenmiş gibi görünen şu ifadeye derkanerde yer verilmiştir: Mezkūr Mevlahāne sāyika-i Bağdād Vālisi Dāver paşaharāb idüp bir selātīn cāmī^cisi binā idüp ve bir ḥān ve bir ḡamīs ve bir miḳdār dekākīnta^cmīr idüp ve tekye-i vārdānī daḥi bütūn bütūn vakfa idḥāl idüp el-yevm Cāmī^c-i mezkūr Bağdādda medrese-i muḳdariyye ittīşālinde mevcūddur 1387: +T

⁴ ^cAleyhi’r-raḥme: -KA, -BV;ve’r-rıdvān: +HSA

⁵ Zikr-i Cemīl-i Cüneyd-i Bağdādī ^cAleyhi’r-Raḥme: Zikr-i Cemīl-i Cüneyd-i Bağdādī ^cAleyhi’r-Raḥmeti ve’r-Rıdvān KA, T

⁶ Saḳatī: +KA

⁷ Müttefik: müttefikun ^caleyh R

tufüliyyetde dağı ʿaşk-ı İlahî ve¹ edeb ü firâset ve tîzî-fehm ü fikr ile ârâste oldukları resîde-i tahkîkdür.

Nağldür ki bir gün debistândan² hâneye gelüp peder-i ʿâlî-güherlerin giryân görmekle sebebünden suʿâl itdi. “Ey veled-i ercümendüm, bugün zekâtdan³ bir miğdâr akçe hâlûñ Sırrîye irsâl itdüm, red itdi. Fikr iderüm ki ʿömrüm penç dirhem ile encâm buldı. Bu hâl-i nâ-muvâfık ise dostân-ı Hudâya lâyıq degildür.” dimekle “Ey peder bu fakîre virüñ işâl ideyüm.” diyü nağdiyye-i mezkûre ile bâb-ı Sırrîye gelüp dağk-ı bâb itdüm.⁴ “Kimdür?” didükde “Cüneydüm, bu qarîza-i zükûtı kabûl it.” “Kabûl itmem.” didi. “Ol hâlûk-ı bîçün için kabûl idersiz⁵ ki cenâb-ı meʿâlî-nişâblarına fazl u pederime ʿadl itdi.” didükde “Ey Cüneyd-i bükâ fazl u pederüñe ʿadl nedür?” dimekle “Yaʿni sizi dervîş-i maqbûl ve pederimi dünyâ ile meşğûl itdi. Kabûl iderseñiz *febihâ ve niʿimmeh ve illâ*⁶ müstahaqqına vâşıl olur.” didi. Baʿdehu Sırrîye bu sühan hoş gelüp “Zükûtdan ağdem sizi kabûl itdüm.” diyü kapuyı küşâde ve akçeyi kabûl idüp Cüneydi mekân-ı cânda bercâ⁷ kıldı. Baʿdehu Hazret-i Cüneydi⁸ heft sâliki iken⁹ maʿan hacc-ı şerîfe götürüp ittifağan meşâyih-i harem-i muhteremden dört yüz şeyh-i ʿâlimüñ mâbeyninde şerh-i şükrde niçe kıl u kâl vâkiʿ olup her biri bir hâle sâlik ve birbirine muhâlif hüccete mütemâsik olur iken Sırrî dağı Cüneyde irhâ-yı ʿinân-güftâr itmek için işâret itmegin Cüneyd feth-i kelâm-ı pür-intizâm idüp “Şükr-i Hazret-i Bârî ihsânun bilüp anuñla ʿâşî ve anı mâye-i maʿşiyet itmemekdür.” didükde cümle meşâyih “âferîn *aḥsenti yâ kurrete ʿayni ʿs-sıddîkîne*”¹⁰ didiler. Pes-ez-ân Bağdâdda abgîne fûrûşlık ile dükkân-nişîn olup baʿzı harîd ü fûrûhtan gayrı dükkânın perde-dâr ve yevmiyye dört yüz rekʿat namâz-ı pür-niyâz kılırdı. Baʿdehu terk-i dükkân ile dehlîzhâne-i [59a] Sırrîde seccâde-nişîn murâkabet¹¹ ve dil ü cânın rabt-ı fikr-i haqqîkat idüp çihil sâl namâz-ı işâdan şabâh-ı şabâhat-ruhsâra varınca kıyım ve bir vuzû ile edâ-yı namâz-ı şubha müdâvim idi. Çün çihil sâl kâmil oldı, maqsûda vâşıl oldum. Hâtırası hâtırdan gûzar kılmagıla hâtıfden “Ey Cüneyd vaqt oldı ki¹² saña gûşe-i zünnârıñı gösterem.¹³” diyü nidâ geldi. “İlahî günâhum nedür?” didükde “Olduğñ hâlden ziyâde günâh mı olur?”

¹ Ve: -HSA, T

² Debistândan: bistândan T

³ Zekâtdan: zekûdan BV

⁴ İtdüm: itdi T

⁵ İdersiz: idersüñüz T

⁶ *Onu övmek ne güzel*

⁷ Bercâ: bercây KA, BV; hânede bercâ T

⁸ Cüneydi: Cüneyd HSA

⁹ İken: -T

¹⁰ *Aferin ey sıddıkların gözbebeği.*

¹¹ Murâkabet: muvâfaqat T

¹² Ki: -KA

¹³ Gösterem: göstere HSA

Tekrār¹ nidā zuhūr itdi. Āh u istigfār ile hāne-nişīn olup az evvel şeb-tā seher-gāh Allah Allah zıkr-i pür-intibāhına meşğul olmağıla erbāb-ı hıkd u hased ol nā-murād-ı halka sebeb-i fitne vü fesād olur diyü halīfe-i vaqte gamz itmekle halīfe “Bu adam da^cvā-yı Haqq ider. Bilā hüccet muāheze cāyiz degildir.” diyüp kendü hāşşalarından üç biñ dīnāra müşterā bir cāriye-i pür-bahā-yı hal^c-i fāhire ve cevāhir-i zāhire ile tezyīn ve varup Cüneyde ^carz-ı cevāhir ü cemāl ile feth-i kelām idüp “Şāhibe-i² emvāl-i keşire ve kār-ı cihāndan kalbüm girifte şöhetüñüz ile t̄āta meşğul ve vuşlat-ı pākuñuza vuşul murādum olup gayrıya dildār olmağ ihtimālüm yokdur.” diyü “Münkün olduğı meretebe³ mekr ü hud^a ve ilhāh u ibrām ile ol dervīş-i dil-rīşüñ ızlālīne ihtimām it.” diyü telkīn ü ta^clīm idüp⁴ bir hādīm ile şavma^a-i Cüneyde irsāl itdiler. Kenīzek varup ta^clīm üzre her ne meretebe mekr ü hud^a ve mücün ü cerbeze itdi ise Cüneyd firīfte olmayup cevāp virmedi. Çün cāriye ısrār-ı h^vāh u nā-h^vāh itdi. Cüneyd⁵ bir āh-ı dil-i tebāh çeküp cāriyeye nefh-i dem-i cān-gāh itdüğü sāt kenīzek-i fakīrenüñ nahl-i kāmēti ol şarşar-ı āteşīn peyker ile şikeste ve hırman-ı vücūdı ol⁶ āteş ile sūhte oldı. Hādīm-i mezkūr bu haberi halīfeye ihbār itdükde ol hālden peşimān olup

Beyt

fā^cilātün/fā^cilātün/fā^cilün

[59b]

Her ki bā-polād-bāz pençe kerd

Sā^cid-i sīmīn-i hodrā rence kerd⁷

pes-ez-ān halīfe hān-kāh-ı Cüneyde gelüp ^cözr-h^vāhī olduğdan soñra “Ey Cüneyd böyle gül-i nev-resteyi sūhte itmek niçe revā⁸ görüldi.” didi. “Ey emīre’l-mü^cminīn, riyāzāt u bī-h^vābī-i çihil sāle-i fakīri bir günde berbād eylemege taraf-ı şerīflerinden niçe cevāz gösterüldi?” diyü cevāp virdi. Ba^cd ez-ān hāzret-i⁹ şeyhuñ şīt u şadāları resīde-i mesāmi^c-i ehl-i dünyā olup meşīhatde¹⁰ beyne’l-ümem mu^ctekid-i cümle-i benī-ādem oldı. Ol şeyh-ı rüşen-dil kelām-ı pür-intizāmlarında “Tārīk-i hüdāya duhül ve maqām-ı taḥkīke vüşul murād iden dervīşe dest-i rāstda kitāb-ı münīr-i Hudā ve

¹Tekrār: Tekrāren T, BV

²Şāhibe-i: Şāhib-i HSA, T

³Meretebe: kadar BV

⁴İdüp: it diyüp R

⁵Cüneyd: -HSA; itdi Cüneyd: -T

⁶Ol: -KA, -HSA

⁷Kim ki polatla pazusuna pençe yapsa gümüş bileğine eziyet etmiş olur.

⁸Didi: -HSA, -T

⁹Hāzret-i: -KA, -HSA, -BV

¹⁰Meşīhatde: meşīhatün HSA

dest-i çepde-i çerâğ-ı pür-ziyâ-yı sünnet-i Muştafâ lâzımdur ki mağâk-ı¹ şübhe ve zulümât-ı bid'atde zâyi^c olmaya ve bu faķır bu² hâle kıyl u kâl ile vâşıl olmadum belki gürisnegî ve bî-ḥ'âbî birle resîde oldum.” diyü buyururlar idi.

Dîbâce-i Şerḥ-i Meşnevî-i Ma'nevîde taḥkîka resîdedür ki ol şâhib-i eşrâr hergiz mürâ'ât-ı zâhir-i şerî'atde tesâhül göstermeyüp bir gün sem^c-i mübâreklerine resîde oldı ki bâb-ı ma'rifetde erbâb-ı ma'ârif, 'ibādâtda terk-i 'amel ve ḥarekâta kâyil olurlar. Ḥazret-i Cüneyd “Ol kavm ki³ ıskât-ı 'amele⁴ kâyillerdür. Mezhebümde düzd ü zânî buña râzı olanlardan bihterdür. Aşḥâb-ı 'irfân Ḥazret-i zü'l-Celâlden aḥz-ı a'mâl idüp yine Cenâb-ı Melik-i Mütâ'âle a'mâl ile rücû' iderler.” diyü cevâb-ı bâşavâb itdiler. Naḳldür ki ol şeyḥ-i deryâ-cüş resm-i 'ulemâ^c üzre câme-püş olup mücerred-i murakka^c u ḥırka dergâh-ı Ḥaḳḳda derkâr olaydı âhen ü âteşden libâs-püş olurdum. Velîkin her sâ'at bâtında bir nidâ-yı pür-nevâ zâhir olur ki “*Leyse 'l-ıtibâru bi 'l-ḥırkati inneme 'l-ıtibâru bi 'l-ḥırkati*”⁵

Beyt⁶

fâ'ılâtün/fâ'ılâtün/fâ'ılün

Fakr der nîstî kadem zeden est

Ber ser-i küy-ı gamm 'alem zedenest

Yâr besten zi tengnâ-yı ḥudûs

Ḥayme der 'arsa kadem zedenest⁷

[60a] lâmi'asınca naşihat-güy-yı dervîşân olurlar idi. Mervîdür ki Ḥazret-i şeyḥ meşâyih-i⁸ müşârün ileyhden “Taşavvûf nedür?” diyü su'al itdiler. “Fâ'il-i muṭlak âdemi öldürmek ve girü kendüsünde zinde itmekdür.” didi ve kendü ḥalinden daḥı aḥbâr buyurdılar ki “*'Abdun zâhibun 'an nefsihi muttaşılun bi-zikri rabbihi kâyimun bi-âdâ'i huḳûkîhî nâzırın ileyhi biḳalbihi aḥraḳa ḳalbehu envâruhu haviyyetehu vaşâra şurbuhu 'ayne ke'se vüddihi ve 'nkeşefe lehu 'l-cinâni min esteğri⁹ aybihi fe-in*

¹ Ki mağak: -HSA

² Bu: -BV

³ Ki: -HSA, -T

⁴ 'Amele: 'ilme T

⁵ *Elbiselerle insan itibar kazanmaz, ancak itibarı çok çalışmakla kazanır.*

⁶ Beyt: şî'r HSA

⁷ *1. Fakirlik yokluğa ayak basınca gam diyarına işareti vurdu, bayrak dikti. 2. Yâr, oluşun daracak evine çadırını kurdu.*

⁸ Meşâyih-i: -R

⁹ Esteğri: estâri R

tekelleme febi'llāhi ve in naṭaka femine'llāhi ve in taḥarreke febi emri'llāhi ve in sekene fem^a'llāhi fehüve bi'llāhi ve ma^a'llāhi''¹

Beyt²

Nucillu mina'llāhi ^aatāu'llāhi ve bes

Cümle li'llāhem neyem min ān kes³

Tezkire-i Evliyāda niğāşte-i kalem-i imlā^odur ki Ḥazret-i Şeyḫ Şiblī kelām-ı pür-intizāmında buyurdılar ki “Rüz-ı ḥaşrde Ḥazret-i Bārī bu faḳīri taleb-i cennet ü dūzaḥda muḥayyer iderse dūzaḥı taleb iderdüm zīrā behişt benüm murādımdur ve dūzaḥ murād-ı dostdur. Herkes ki murādın murād-ı dosta taḳdīm ider. Muhibb-i şādık degildir.” Bu süḥan, sem^c-i Cüneyde resīde olduḳda Şiblī bu bābda nā-dānī itmiş. Eger bu faḳīri mümeyyez⁴ iderler ise hīç birin iḥtiyār itmege iktidārum olmaz zīrā bende ve şāḫib-i iḥtiyār olmak mütenāfīdür.

Limü^eellifihī⁵

Bu faḳīre resīde-i ḫāṭır olur ki Ḥazret-i Cüneydüñ kelām-ı şıdk-encāmları daḥl ü ta^carruz olmayup belki mürīdlere terk-i iḥtiyārı ta^clīmdür ve illā kelām-ı Şiblī mütenāfī bendegī olmayup muḥayyer iderler ise⁶ didügi ^aayn-ı ^eubūdiyyet ve maḫz-ı bi-iḥtiyārīden aḫbārdur.

Naḳldür ki ekābirden biri Ḥazret-i Resül şalla'llāhu ^aaleyhi ve sellemi⁷ rüyāda görüp Cüneyd daḥı meclis-i aḳdeslerinde ḫāzır olmaḫıla bir kimesne Ḥazret-i Resüle bir fetvā ^aarz itdükde Cüneyde “vir” diyü fermān buyurdılar. “Ey Resül-i Ḥudā cenāb-ı risālet penāhları vār iken Cüneyde fermāna hikmet nedür?” diyü istifsār [60b] itmegin⁸ “Enbiyā-i kirāmuñ her biri ümmetiyle mübāḫāt ider. Ben daḥı Cüneyd ile mübāḫāt iderüm.” diyü buyurdılar.

¹*Bir kul, kendisini ihmal ediyor çünkü kendini Allaha bağlıyor. Allah zikriyle hep bağlıyor. Üzerine düşen görevlerini yapıyor. Rabbine kalbinden bakıyor. Kalbini nur-ı ilahi ile yakıyor. Bu nur-ı ilahi ile sarhoş oluyor. Kusurlarını örtüp cennetleri görüyor. Konuşursa Allah zikriyle konuşur. Eğer söz söylese o Allah'tan geliyor. Hareket ederse Allah'ın emri ile hareket eder. Oturursa Allah ile oturur. Bu adam Allah ile yaşıyor.*

² Beyt: şı'r R; ^aArabiyye BV

³*1. Güzel şeyleri Allahtan istiyoruz. Bütünüyle Allah içinim, o kimse gibi değilim.*

⁴Mümeyyez: muḥayyer HSA

⁵ Limü^eellife: +R, +HSA

⁶ İderler ise: iderlerse HSA, T

⁷ Selemi: selem T

⁸ İtmegin: itdüklerinde KA

Mervîdür ki hazret-i şeyhüñ bir gün dîde-i pür-başiretleri remed-i dîde olmağıla bir tersâ tabîb gelüp “İşâl-i âbdan hazer it.” didi. “Âbdest ile niçe olur¹?” buyurdılar. “Çeşm-i nâziküñ lâzım ise âbdan hazer it.” diyü tekrâr idüp revân oldı. Hazret-i şeyh rızâ-yı Haqqı dîdeye taqdîm ile âbdest tamâm idüp edâ-yı farîza kıldılar. Ba°dehu ser-i mübarekin nihâde-i pîster-i râhat ve bir miqdâristirâhatdan soñra bîdâr ve çeşm-i nem-nâkları âzâr u °alilden pâk olup bir avâz-ı beşâret-sâz dahı resîde-i sem°-i mübarekleri oldı ki “Ey Cüneyd kehl-i rızâ ile tekhlîl-i dîde-i bâtın ve terk-i çeşm-i zâhir itdügüñ için tamâm-ı rûz-ı hayâtı ricâ itseñ icâbet-pezîr olur idi.” Ba°d ez-ân tabîb-i hidâyet-naşîb dahı gelüp çeşm-i mübareklerin âsar-ı gubârdan pâk görmekle devâsın su°âl itdi. Hazret-i şeyh vâki°-i hâli hikâyet itmegin inşâf-ı haqqîkat ittişâf² idüp şeref-i İslâm ile müşerref oldı.

Naıldür ki bir gün Hazret-i Şiblî meclîs-i Cüneydde Allâh diyü zıkr itdi. Hazret-i Cüneyd “Eger Hudâ gâyib ise zıkr-i gâyib gıybetdür ve gıybet ise harâmdur eger hâzır ise hâzırî nâmiyla nidâ itmek terk-i hürmetdür.” diyü buyurdılar.

Li-mü°ellifihî³

Bu fakîrüñ hâtırına resîde olur ki bunda dahı dahı ü ta°arruz olmayup belki müridlere tefhîmdür ki Hazret-i Bârî beher-hâl-i hâzır ve başirdür ve illâ “*El emru müsellemin sırran ve °alâ-niyyeten zıkr-i Hudâ*”⁴ itmek câyiz olup Hazret-i Cüneyde dahı⁵ bu hâl vâki° olduğu bilâ-nizâ°dur.

Menkülüdür ki °Alî Sehl⁶ Hazret-i Cüneyde bir nâme-i müşgîn-câme tahtîr idüp mefhûm-ı hikmet mersûmında Hazret-i Mülk-i °allâm Dâvud °aleyhi’s-selâma⁷ vahy idüp buyurdılar kim⁸ “Ey Dâvud, muhâbbetüm da°vâ idüp vaqt-i şebde [61a] ser-nihâde-i bâlîn-ih°âb u râhat olanuñ da°vâsı durûg ve kendü kâzîbdür. İmdi muhibb-i şâdik u °aşîk-ı fâyîka âsüde gî vü ârâm u h°âb u râhat harâmdur.” diyü işâret itmekle Hazret-i Cüneyd dahı “Bîdârlıgum bir nisbet ile⁹ kendü fi°lümdür ve h°âb-ı mevhibe-i İlahî ve fi°l-i Hudâdur. Fi°l-i Hudâ fi°l-i bendeden hezârân mertebe bihter olduğu minnet-keş-i beyân degildür. *Ve’n-nevmü mevhibetün mina’llâhi °ale’l-*

¹ Olur: -HSA

² Haqqîkat ittişâf: -T

³ Li-mü°ellifihî: -T

⁴ Açıktan ve gizli olarak Allah’ın emri yerine getirildi.

⁵ Cüneyde dahı: Cüneyd T

⁶ Sehl: Süheyl T

⁷ °Aleyhi’s-selâma: °aleyhi’s-selâm T

⁸ Ki: kim KA, HSA, T

⁹ Nisbet ile: nisbetle HSA, T

*muhibbīne.*¹ diyü cevāb taḥrīr itdiler. Lākin Ḥazret-i² Cüneyd ‐aleyhi’r-raḥmenüñ taḥrīk-i hidāyet-refīkī şahv iken bu maḳāmda terbiyet-i ḥāl ehl-i sekr itdükleri ğarībdür. Meger “*nevmü’l-‐ālemi ‐ibādete ve tenāmu ‐aynī³ velā yenāmu ḳalbi⁴*” ma‐nāsı üzre te‐vīl-i melīḥ ola.

Naḳldür ki bir pīre-zen-i bī-nevā ḥāk-i pāy-ı Cüneyde çehre-sā olup püser-i ğāyibünüñ iḥzārı içün ricā-yı du‐ā itdükde “Şabr eyle.” didi. Birkāç gün ḥamyāze-keş-i merāret-i şabr olduḳdan şoñra gelüp tekrār du‐ā taleb itdi. ‐Alā-haze’l-ḳıyās birkāç def‐a şabr u taḥammül fermān buyurdılar. Āḥer-kār-ı ‐acūze

Beyt⁵

fā‐ilātün/fe‐ilātün/fe‐ilātün/fe‐ilün

Şabr-ı Eyyūba nübüvvet gerek ādem k’ide şabr
Herkesüñ zāyıkası şabra getürmez tākāt

lāmi‐ası üzre yā şeyḥ, şabra taḥammül ḳalmadı, tākātım tāk oldı.” didi. “*Emmen yucību’l muḫtarra izā de‐ā⁶*” medlülınca du‐ā idüp “Ey za‐īfe ciger-ğuşeñ ḥāneye geldi.” diyü beşāret virdiler. Fi’l-vāḳi‐ varup ḥānede ḥāzır buldı.

Naḳldür ki çün ol zāt-ı müstecem‐ü’ş-şıfātuñ vefātı ḳarīb oldı. Vuzū-yı tām ile secdeye⁷ varup girye vü zārī ḳıldı. Ba‐zı aşḥāb “Ey seyyid-i tā‐ife, bu ḳadar tā‐at u ‐ibādetden şoñra ne vaḳt sücüd u girye‐ ğayr-ı maḥdūddur?” didüklerinde⁸ “Bu vaḳtden ziyāde vaḳt-i iḥtiyāc yokdur.” diyüp tilāvete şüru‐ ittiler. “Bundan evlā bu ḥālde bir nesne olmaz.” buyurdılar. Ḥatm-i Kur‐ān ve süre-i Baḳaradan yetmiş āyet-i [61b] kerīme tilāvetden şoñra ḥalleri diğer gün olmağıla ba‐zı aşḥāb “Zıkrü’llāh eyleñ” didiler. “Nisyān-pezīr-i ḥāḫır olmaḳ müsteḥīldür.” diyüp tesbīḥ-i mülk-i ‐alīm ve bismillāḫi’r-raḥmāni’r-raḥīm ile rüḥ-ı pür-fütūḫların teslīm-i rıdvāndār-ı na‐īm itdiler. Pes-ez-ān cenāze-i şerīfelerin götürür iken bir kebüter-i sepīd gelüp kenār-ı tābūtta teşne olmağıla her çend ḥāy u⁹ ḥūy olındı ise remīde olmayup lisān-ı faşīḥ ile “Ey ḳavm, bu za‐īfi ve kendüñizi rencīde itmeñ ki mismār-ı ‐aşḳ ile pā-besteyüm.

¹ Aşıklar için uyumak onlara Allah’tan güzel bir hediyedir.

² Ḥazret-i: -KA

³ ‐Aynāy: ‐aynī KA, HSA

⁴ Alimin uykusu ibadettir. Gözlerim uyuyor ama kalbim uyumuyor.

⁵ Beyt: li-mü‐ellifihī KA, HSA, T

⁶ Ey Rabbim sen muhtaç olanın duasını kabul edersin. (Nebil/62)

⁷ Secdeye: secdete T

⁸ Didüklerinde: +KA

⁹ U: +R

Bugün kâlib-ı şeyh-i naşîb kerev-beyândur. Eger gavgâ-yı merdüm olmasa¹ kâlib-ı şerîfleri bâz-ı sepîd² gibi pervâz iderdi.” diyü sühan-sâz oldı.

Ol mürşid-i kâmilüñ kerâmât-i³ bâhiresi hadd-ı haşrdan bîrûn olup güncâyış-pezîr-i evrâk u sûtur olmak ‘adîmü’l-ihtimâl olmağıla bu kadar ile iktifâ⁴ olındı. Dâr-ı gurûrdan sarây-ı sūrûra intikâlleri sene-i seb‘a ve tis‘în ve mi‘eteynde vâki‘ olup medfen-i rahmet-mekmenleri Bağdâduñ cānib-i⁴ ğarbîsinde bir ziyâretgâh-ı cennet-iştibâhdur.⁵

ZİKR-İ CEMİL-İ HÜSEYİN MANŞÜR-İ HALLÂC ‘ALEYHİ’R- RAHME⁶

Ol katîlu’llâh, fî sebîli’llâh, şîr-pîşe-i kerâmet, sermest-bâde-i haķîkat, ğarîk-i deryâ-yı mevvac Hüseyin Manşür-ı Hallâc. Beyzâviyyü’l-aşl, Bağdâdiyyü’l-menşe olup Tezkire-i Evliyâda menâkıb-ı şerîfeleri bu vech üzre imlâ⁷ olınmuşdur ki ol şūrîde-i rüzigâr-ı ‘aşık-ı bî-karârüñ kâr-ı ‘acîb u hâl-i ğarîbi ancak kendüye mahşûş olup şâhib-i cedd ü cehd-i ‘azîm ve ‘âlî-himmet-i kerîm idi. Feşâhat⁷ u ferâset ve belâgatı bî-şumâr olup ğarîb-gü ve müşkil-cü olduğundan meşâyihüñ ba‘zısı inkâr ve ekşeri ikrâr ve ba‘zısı mütevaķķıf-ı bî-güftâr olup lâkin ba‘zı cühelâ-yı Bağdâd ne‘üzubi’llâh hayâl-i hulûl ile tārîk-i ilhâda sülûk idüp “Hallâc” diyü kendülerin mensûb itmekle nâm-keş-i Hüseyin [62a] Manşür-ı Hallâc⁸ oldılar. Ba‘zı rivâyetde⁹ âhir Hüseyin Manşür-ı Hallâc olup ilhâda mensûb olan anlardur, diyü resîde-i tahķîk olmağın ‘Abdullah Hafîf kelâmında ammâ Hüseyin bin¹⁰ Manşûri’l-Beyzâvî ‘âlim-i Rabbânî ve Hazret-i Şiblî kelâmında¹¹ “Ben dağı giriftâr-ı hâl-i Hüseyin oldum. Lâkin bu fakîr cünûna nisbet ile hâlâş bulup anlar pā-bend-i ‘aql olmağıla helâk oldılar.” diyü her biri hüsn-i¹² şehâdet itmişlerdür. Hazret-i Şeyh ‘Attâr ‘âlî-miķdâr

Beyt

mefâ‘îlün/ mefâ‘îlün/ fe‘ûlün

¹ Gavgâ-yı merdüm olmasa: gavgâ-yı BV

² Sepîd: sefîd BV

³ Kerâmât-ı: kerâmet-i KA, HSA, T

⁴ Cānib-i: cāmi‘-i T

⁵ ‘Aleyhi’r-rahmet-i ve’r-rıdvān: +HSA

⁶ Zîkr-i Cemîl-i Hüseyin Manşür-ı Hallâc ‘Aleyhi’r-Rahme: Zîkr-i Hüseyin Manşür-ı Hallâc ‘Aleyhi’r-Rahme KA, HSA, BV; Zîkr-i Hüseyin Manşür-ı Hallâc ‘Aleyhi’r-Rahmeti ve’r-Rıdvān T

⁷ Feşâhat: Şâhib-i feşâhat KA

⁸ Hallâc: -R

⁹ Rivâyetde: rivâyetdür ki HSA, T

¹⁰ Bin: -HSA

¹¹ Ammâ Hüseyin bin Hallâc el-Beyzâvî ‘âlim-i Rabbânî: +R, +KA

¹² Hüsn-i: Hüseyin T

Sezā būde ene'l-ḥaḳ ez dıraḥtī
Çerā nebved sezā ez-nīk baḥtī⁷

lāyihası üzre dıraḥt-ı vādiyy-i Eymenden zuhūra gelen nidā Hüseynüñ nihāl-i vücūdından şudūr itse ḥulūl ve ilḥāduñ medḥali olmaduğundan² ğayrı ol merd-i nīk-baḥtūñ mütāba³at-ı sūnnet ve şalāḥ u ma⁴rifet ve bu kadar meşāyihūñ ḥüsn-i şehādeti ḥüsn-i ḥāline kāfīdür diyü taşrīḥ-i melīḥ itmişlerdür. İbtidā ol merd-i Ḥudā şehir-i Tüsterde Sehl bin ⁵Abdullahuñ³ hizmetiyle müşerref olup Hijdeh sālegī iken Başrada ⁶Ömer bin ⁷Osmān Mekki ḥıdmetin idüp ba⁸d ez-ān Bağdādda fermān-ı Cüneyd ile bir müddet ḥalvet-nişīn olduḡdan soñra Mekke-i Mükerreme mücāveretin idüp girü Bağdāda ric⁹at ve ḥuzūr-ı Cüneyde gelüp ba¹⁰zı mesāyile sāyil olduḡda “Yā Hüseyn, ḳarīb oldı ki ser-i çübī surḥīn idersiz.” dimekle Hüseyn “Siz daḥı ol gün lābis-i libās ehl-i şūret olursız.⁴” diyü cevāp virdiler. Fi'l-vāḳi⁵ ḳatlı Hüseyne fetvā taleb olınuḡda Cüneyd ehl-i zāhir cāmesiyle medresede seccāde-nişīn-i ehl-i zāhir olup “*naḥnu naḥkumu bi'z-zāhiri*”⁵ diyüp fetvā virdiler. Bāz-sūḥan-ı evvel çün mesāyil-i Hüseyne Cüneyd redd-i cevāp itmedi bī-destūr girü Hüseyn belde-i Tüstere varup maḳbūl-ı ⁶ālim ve maḥlūb-ı ümem oldı. Rūy-ı ḥasedden ⁷Ömer bin ⁸Osmān Hüseynüñ zemmine müştēmil nāmeler taḥrīr ve Ḥuristāntarāfına irsāl itdüḡi [62b] resīde-i sem⁹-i Hüseyn olduḡda terk-i cāme-i taşavvıfa⁶ ve lebes-i libās-ı ⁷āmmē idüp mu⁸āşeret-i a⁹vām itdiler. Beş sene tebdīl-i cāme ile nā-bedīd olup Ḥorāsān ve Māverā¹⁰ü'n-nehir ve Sīstānı seyrān ile girü Ehvāza ric¹¹at idüp anda⁷ daḥı maḳbūl-i ⁸ālemiyān ve esrār-ı ḳulūbı i⁹lān⁸ itmekle Ḥallācu'l-Esrār diyü beyne'l-enām be-nām oldı.⁹ Girü murakka¹⁰-pūş ve iḥrām-ı bend-i ḥac olup dāḥil-i ḥarem-i muḥterem olduḡda ehl-i Mekkedden Ya¹¹ḳūb şeyḥ-i müşārün ileyh¹⁰ ḥazretlerini siḥre nisbet itmekle girü Başraya ¹²avdet tekrār Hindūstān ve Māverā¹³ü'n-nehire mūrāca¹⁴at idüp Çīn ü Māçīne sefer ü bilād-ı meşriḳı cümle geşt ü güzar ḳılup ehālisin terḡīb ü terḥīb ile Ḥaḳḳa da¹⁵vet iderdi ve her vilāyetde teşānīf-i keşīre ve aḳvāl-i mu¹⁶tebere ile ta¹⁷līm-i ¹⁸ulūm itdüḡden soñra ric¹⁹at itdi. Ba²⁰dehu eḥrāfdan kendülere nāmeler gelüp nāme-i

¹*Bir ağacın enel-hak demesi uygundur. Şaşılacak şey değildir. İyi şanstın yana bize bir şey düşmemesi bize reva mıdır?*

²Olmadıḡından: olduḡından T

³Allahuñ: +T

⁴Dimekle Hüseyn siz daḥı ol gün lābis-i libās ehl-i şūret olursız: -KA

⁵*Biz zahire göre hükmederiz.*

⁶Taşavvıfa: mutaşavvıfa R, T

⁷Anda: Andan T

⁸i⁹lān: i¹⁰lānī T

⁹Oldı: olup BV

¹⁰İleyh: ileyhūñ T

Hindde¹Ebu'l-Muğīş ve nāme-i Çinde Ebu'l-Mu'īn² ve nāme-i Horāsānda Ebu'l-Mihr ve nāme-i Fārisde Ebū Abdullah ve nāme-i Hūristānda Hāllācū'l-Esrār diyü tahrīr olunmuş bulındı. Te'addüd-i künye vü lağablarından fehm olunur ki her bir şehirde kendülerine bir nām ta'yīn itmişler. Ba'de ez-ān girü Mekke-i Mükerrmeye varup iki sāl mücāveretden³ soñra Bağdāda ric'at itdiler. Lākin tağyir-i hāl-i sābık ve halkuñ vukūfi olmaduğı kelāmlar ile nāṭık ve her hālde ṭibā'a nā-muvāfiḳ hareketleri bedīd olmağıla Bağdād ve sāyir elli miqdār⁴ bilāddan bīrūn itdiler.

Ba'zı rivāyetde bir gün bir anbār-ı penbeye mūrūr idüp işāret ile dāneyi penbeden dūr itmekle Hāllāc tesmiye olındı. Naḳldür ki ibtidā riyāzata mübāşeret idüp yigirmi sene hırkasın iḥrāc itmedi. Tamām sene-i işrīnde selb itdirildükde bisyārī ve büzürgī şıpış kehle bir mertebede idi ki bir dānesi vezn olunup⁵ nīm-dāne ki⁶ berāber geldi.

Naḳldür ki tariḳ-i [63a] Hācda ba'zı dervīşān Hüseyn den ḥāhiş-i tīn itmegin havādan⁷ bir ṭabaḳ incir-i cinān nihāde-i meclis-i dervīşān itdi. Tekrār ḥelvāya ṭalebkār oldılar. Hemān-dem ol ehl-i yaḳīn bir ṭabaḳ ḥelvā-yı sükkerīn⁸ iḥzār itdi. “Ey Hüseyn bu ḥelvā Bağdādda Bābü'ṭ-Ṭāḳ ḥelvāsına müşābihdür.” didiler. “Ey dervīşān Bābü'ṭ-Ṭāḳ ve beyābān Hüseynüñ ḳatında yeksāndur.” didi. Naḳldür ki bir sene-i kāmile bürehne berāber Ka'bede İstāde olup germiyyet-i āfitāb ve ḥarāret-i bād-ı pūr-iltihābdan ruḡan-ı cismi ceryān ve post-ı bedeni pāre pāre oldı. Ba'dehu cebel-i Arafata varup yā delīlü'l-müteḥayyirīn diyü nidā ḳıldı. Cem'iyet-i ḥalāyık müteferriḳ olduḡdan soñra dest-i⁹ berdāşte-i dergāh-ı Mevlā idüp “Pādşāh-ı azīzā tesbīḥ-i müsebbihān ve tehlīl-i mühellilāndan ve her şāhib-i pendāruñ pendārundan zāt-ı muḳaddesüñi münezzeḥ bilürüm. İlahī aczime dānāsın. Bu faḳīr-i pūr taḳşīr¹⁰ tarafından kendüñi şükr it ki hemān ol şükrdür ve bes.” diyüp ḥatm-i du'a itdi.

Ḥayātü'l-Ḥayavānda, Tārīḥ-i İbni Hāllikānda bu vech üzre resīde-i beyāndur ki vezīr-i Muḳtedir Billāh Ḥāmid bin Abbās meclisinde lisān-ı Hüseyn Mansūrda ba'zı kelimāt-ı¹¹ nā-fehmīde cārī ve şüret-i zāhirde küfri dā'ī olmağıla kuḳdāt u ulemā-i zamāne ibāḥa-i ḥūnına fetvā virmeleriyle hücum-ı āmdan ḥavf idüp ba'de'l-i-ışā

¹Hindde: Hindden T

²Ebū'l-Mu'īn: -KA

³Mücāveretden: mücāveretinden T

⁴Miḳdār: miḳdārī KA, HSA

⁵Olinup: olup KA

⁶Nīm-dāne ki: benim-dānegi T

⁷Havādan: havāda T

⁸Sükkerīn: şükkerīn R, BV

⁹Dest-i: deşt-i KA, HSA, T

¹⁰Taḳşīr: taḳşīruñ BV

¹¹Kelimāt: kelāmāt KA

cellāda teslīm olup sene-i seb^a ve şelāşe miye zī'l-ka^cdesinūñ yigirmi dördüncü günü yevm-i şelāşede biñ savt-ı darb olındı. Ol ʿālī-cāh bir kere āh itmedi. Ba^cdehu ka^c-ı dest ü pā olındukda sükūn u sükūt itdi. Ba^cdehu ka^c-ı¹ ser olup şulb olındı. Pes ez-ān cism-i pūr envārları iħrāk-ı bi'n-nār olup² ħākisteri Dicleye ilķā^o ve ser-i mübāreklerin şehr be-şehr seyr itdürdiler. Rivāyetdür ki katl için iħrāç olındukda bu ebyāt-ı ʿaşk-ı āyātı inşād iderdi.

[63b]

şir³

*Lem üsellimi'n-nefse li'l-islāmi tutlifuhā
İllā li'ilmī enne'l-mevte yeşfihā*

*Ve nazaratun minke yā su'lī ve yā emelī
Eşhā ileyye mine'd-dünyā ve mā fihā⁴*

⁵İmām-ı Ğazzāliddinden mervīdür ki Ğazret-i Ğüseyn pāy-dāra geldükde kaħkaħā-yı pūr-intibāh idüp beyne'n-nās Şiblīden seccāde taleb ve iki rekʿat namāz-ı pūr-niyāz kılp rekʿat-i evvelīde⁶ fātiħa ve āyet-i kerīme “*Vele-neblüvenneküm bi-şey'in mine'l-ħavf*”⁷ el-āyet ve şāniyede fātiħa ve “*Küllü nefsin zā'ikatü'l-mevt*” el-āyet tilāvet idüp ʿĀmmeye “*Yā kavm i'lemū ennāllahe kad ebāħa leküm demī faktulünī leyse lilmüslimīne'l-yevme şuğlun ehemmu min katlī*”⁸ diyü ħitāb itdi. Ol şāhib-i ħālik ħaħkında bā'is-i kılp u kāl olan kelime-i müşkile-i lāzımı't-tevīl ene'l-ħaħ ve mā fi'l-cübbeti li'llāh⁹ tevīlinde İmām-ı Kūtbü'l-Vücūd Ğüccetü'l-İslām kitāb-ı Müşkätü'l-Envārda mahāmil ħaseneye ħaml

¹Ba^cdehu ka^c-ı ser olupdukda: +BV

²Olnup: olup BV

³Şir: -R

⁴1. Ben kendi nefsimi zarar vermek için islama girmedim. Ama bildim ki ölüm, bu nefse şifa veriyor. 2. Ey Rabbim, senden küçük bir bakış bana yeter. Bu bakış bana dünya ve içindekilerden daha lezzetlidir.

⁵Bu du beyt daħı ol demde aşık-ı bī-dilden naql olup ʿArabiyye nedīmī ğayri mensüb ilā bi şey'in mine'l-cif/Seķānī mişle mā yeşrab keʿilī za'yfi bi'zzayfi/ Felemmā dāreti'l-ke'su de'ā bi'n-ķi'ş ve'sseyfi/ kezā men yeşrebi'r-rāha ma'a't-tenīni bi'ş-şayfi: +BV (1. Bize misafir gibi ikram etti. 2. Bu bardakları bize verdikten sonra kılıç tutanı çağırdı. 3. Bu cellattan kim ikram alırsa bu işleri yaz mevsiminde görür.

⁶Evvelide: evvelde T

⁷Size korku musibetini vereceğiz (Bakara/155)

⁸Ey kavmim eğer benim kanımı Allah caiz derse beni öldürün. Çünkü o zaman Müslümanlara benim öldürülmemden daha önemli bir iş yoktur.

⁹Fi'l-cübbeti li'llāh: fi'l-cenneti ğayru'llāh T

‘Arabiyye¹

Ene men ehvā ve men ehvā ene

Fe izā ebşartehu etşartenā²

lāyihāsı üzre şiddet-i vecd ve farṭ-ı Muḥabbet³ ile te’vīl itmişdür ve İbni Süreyh kelām-ı pür-intizāmlarında Hüseyñ Manşūruñ ḥālī ḥafī idi. “yenbağī limen yeḥāfu’llāhe el-lā yükeffira aḥaden min ehli’l-ḳıbleti bikelāmin yeşduru minhu yaḥtemilu’t-te’vīl ‘ale’l-ḥaḳḳı ve’l-baṭıl fe-inne’l-iḥrāce mine’l-islām ‘aẓīmun velā yusāri’u bihi ilā cāhil”⁴ diyü buyurmuşlardır. Vaḳ‘a-i meşrūḥa Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde⁵ vāḳi‘ olmağın ḥālā maḥall-i mezkūr ma‘mūr olup ziyāretgāḥ-ı cennet-iştibāhdur.⁶

ZİKR-İ CEMİL-İ EBU’L-‘ABBĀS MESRŪḲ ‘ALEYHİ’R- RAḤME⁷

Sālik-i mesālik-i meşīḥat, ‘āric-i me‘āric-i ṭarīḳat, memdūḥü’n-nās, Şeyḫ Mesrūḳ ebu’l ‘Abbās, ‘aleyhi’r-raḥme. Meşāyih-i ḳudemādan, nām-ı nāmīleri Aḫmed bin Muḥammed ehl-i Ṭūsdan olup Nefehātü’l-Ünsde Ḥazret-i Cüneydden menḳüldür ki ‘azīz müşārün ileyh üstād ebū ‘Alī Rūdbārī olup Ḥāriş Muḥāsibī ve Sırrī-yi Saḳaṭī ve Muḥammed bin Manşūr ve Muḥammed bin⁸ Hüseyñ er-Riclānī ḥazerātınuñ ḥıdmetlerinde [64a] enfās-ı ḳudsiyyelerine mazḥar olup cevāhir-i ‘ulūm ile ārāste, aḫyār-ı evliyā-yı kirāmdan ve⁹ kibārdan¹⁰ ma‘düddurlar. Kelām-ı dürer-bārlarında¹¹ “men tereke li’t-tedbīr ‘āşe fī’r-rāḥati”¹² ve daḫı herkes ki rızā-yı yümñ-i iḳtizā-yı Bārīye muvāfiḳ ‘amel itmege tevcīh-i ḥāṭır ider. Ḥazret-i Rabbü’l-‘İzze Cevāriḥin fi’l-i nā-şavābdan ḥıfz ider ve daḫı maḳām-ı irādetde rāsīḫ-dem ve şābit-ḳadem olmazdan aḳdem herkes ki irāde-i temlīk gencīne-i ma‘rifet ide. Ḥayrān u bādiye-i dalāletde ser-gerdān olur ve kim ki tefekkür itmezden aḳdem irāde ṭaleb ide, sicn-i

¹ ‘Arabiyye: şi‘r KA, HSA, T

² Ben aşığım, kime aşık olabilirim? Eğer onu idrak edersen bizi görürsün.

³ Muḥabbet: -KA

⁴ Kim Allah’tan korkarsa bir kimseye kafir demez. Onun ağızında te’vile müsait bir söz çıktıysa, hak veya batıl olduğunu bilmiyorsak, ona hemen kafir denirse yanlış olur. Birini İslam’dan çıkarmak büyük bir hadisedir. Bu işi ancak cahil kimseler yapar.

⁵ Ğarbīsinde: ğarbīyinde T

⁶ ‘Aleyhi’r-raḥmeti ve’r-rıdvān: +HSA; ‘Aleyhi’r-raḥme: +T

⁷ Zıkr-i Cemīl-i ebu’l-‘Abbās Mesrūḳ ‘Aleyhi’r-Raḥme: Zıkr-i Cemīl-i Şeyḫ Mesrūḳ ‘Aleyhi’r-Raḥme KA

⁸ Bin:ibni HSA

⁹ Kirāmdan ve: -R, -BV

¹⁰ Kirāmdan ve kibārdan: kibār-ı evliyādan HSA

¹¹ Kelām-ı dürer-bārlarında: -BV

¹² ‘Āşe fī’r-rāḥati: ‘Āşe fī’t-tedbīr KA; ‘āşıḳı fī’r-rāḥat T(Tedbiri terk eden rahata kavuşur.)

ğafletde maḥbūs olur.” diyü naṣīhat-baḥş-ı dervīṣān olurdu. Sene-i tis^a ve tisⁱⁿ ve mi^oeteynde rūḥ-ı pür-fütūḥları ^oāzim-i sarā-yı sürür olup medfen-i şerīfleri ḥāk-i pāk-ı¹ Bağdād² olmuştur. ^oAleyhi’r-raḥme.³

ZİKR-İ CEMİL-İ EBŪ BEKR ŞİBLİ ^oALEYHI’R-RAḤME⁴

Ol şeyḥ-i büzürgvār, ber-güzīde-i ḥazret-i perverdigār,⁵ muḳtedā-yı erbāb-ı ḥāl, maḥrem-i ḥalvethāne-i viṣāl, ^oārif-i sırr-ı ḳalbī Ḥazret-i Şeyḥ Şiblī, ^oaleyhi’r-raḥme. Ṭabaḳa-i Rābi^oadan nām-ı⁶ nāmīleri Ca^ofer. Mıṣriyyü’l-aşl, Bağdādiyyü’l-menşe^o, Mālikiyyü’l-mezheb olup Nefehātü’l-Ünsde menākıb-ı şerīfeleri bu vech üzere resīde-ı⁷ taḥḳīḳ olmuştur ki ^oilm-i taşavvuf ve taḥḳīḳde pür-irşād ve fıḳḥ u ḥadīşde ^oālim, şāḥib-i icthād nazar-kerde-i Ḥazret-i Cüneyd olup riyāzāt-ı keşīre ve aḳvāl-i mu^otebere ile ^oārāste olmağın kelām-ı kerāmet-nizām-ı Cüneydde “*Lā tenzurū ilā ebī Bekr eş-Şiblī bi’l-āyni’l-letī yenzuru ba^odukum ilā ba^od fe innehu ^oaynun min ^ouyūni’llāḥ*”⁸ ve daḥı “*Li külli ḳavmu tāc ve tāc heze’l-ḳavmi’ş-Şiblī*” diyü vāriddür. Ol cür^oa-keş kās-i tevfiḳ, mest-i raḥīḳ, taḥḳīku’l-ḥırḳa-i hey ḥırkatü’l-ḳalb diyüp ^oālem-i sekrinde niçe şataḥātı vāḳi^o olinmağın cünūna nisbet ile yigirmi iki nevbet giriftār-ı tımārḥāne olmuştardur. Şeyḥü’l-İslāmdan mervīdür ki bir gün Ḥazret-i Şiblī ba^ozı yārān ile hem-şoḥbet iken ^oāfitāb-ı nezdīk-i gürüb olmağıla “Fevt-i vaḳt oldu.” diyü ḳıyām idüp

[64b]

şir^o

Nesītü’l-yevme min ^oişḳī şalātī

*Felā edrī ḡadātī min ^oaşıyyī*¹⁰

Fe-zikriuke seyyidī eklī ve şürbī

*Ve vechuke in reaytu şifā^oe zātī*⁷

¹ Pāk-i: -R, -KA

² Bağdād: Bağdādda T

³ ^oAleyhi’r-raḥme: ^oAleyhi’r-raḥmeti ve’r-rıdvān KA; -HSA

⁴ Zıkr-i Cemīl-i ebū Bekr Şiblī ^oAleyhi’r-Raḥme: Zıkr-i Şeyḥ Şiblī ^oAleyhi’r-Raḥme KA; Zıkr-i Cemīl-i Şiblī ^oAleyhi’r-Raḥme HSA; Zıkr-i Cemīl-i ebū Bekr Şiblī ^oAleyhi’r-Raḥmeti ve’r-Rıdvān T; Zıkr-i ebū Bekr Şiblī ^oAleyhi’r-Raḥme BV

⁵ Ḥazret-i perverdigār: ḥazret-i ebu Bekr-i perverdigār T

⁶ Nām-ı: -T

⁷ Resīde-i: -KA

⁸ *Ebu Bekr Şiblī’nin gözlerine normal bakışla bakmayın. Çünkü o Allah’ın gözüyle bakıyor.*

⁹ Şir: -R

¹⁰ Felā edrī ḡadātī min ^oaşıyyī: Felā edrī ^oaşıyyī min ḡadātī R, T

nağmesiyle müterennim oldılar. Naıldür ki Hazret-i Şiblî bir gün mescid-i Medîne de halka-bend-i fuqarâ iken bir dervîş-i dil-rîş resîde-i ser-ğalka olup “yâ Allâh yâ Cevâd” diyü nidâ itdi. Hemân-dem Şiblî bir âh-ı cân-gâh idüp

°Arabiyye²

Te°avvede beşte 'l-keffi hattâ lev ennehu
Arâden kıbâzan lem tucibhu enâmiluh³

Terâhu izâ mâ ci°tehu mütehellen
Keenneke tu°tîhi 'l-lezî ente sâiluh

Ve lev lem yekün fî keffihî gayru rûhihi
Lecâde bihâ felyetteki 'llâhe âmiluh⁴

manzûmesiyle mañlûk-ı mañlûkuñ şenâ-ğ°ânı olunca Hâlîk-ı eşyâ ve Râzîk-ı yektâyı ne zebân ve ne kelâm ile ħamd u şenâ itmek mümkün olur, diyüp girye-i °azîmeden sonra “Bel yâ cevâdu licevdete⁵ mülku 'l-cevârihi ve basatte mülke 'l-hemmi şümme menente ba°de zalike °alâ-akvâmin bi 'l-istiğnâ'i °anhum ve °ammâ fî eydîhim bike fe-inneke 'l-cevâdu külle 'l-cevâdi fe-innehum yu°tüne °an ħudûdi ve °atâ°uke lâ ħadde lehu feyâ cevâden ya°lûkülli cevâdû ve bihi câde men⁶ câd⁷” diyüp dergâh-ı bi-enbâza⁸ °arz-ı niyâz itdi.

Lañife⁹

Naıldür ki:¹⁰ Ol °âlî-miğdâruñ mürürü bâzâra vâki° olup “Bi-ğâle 'l-ğiyâru °aşere bidâneğ¹” diyü nidâ itmekle “İzâ kâne 'l-ğiyâru °aşere bidâneğın fekeyfe 'l-eşrâru²” diyü³ buyurdılar.

¹1. Aştan dolayı namazımı unuttum. Akşam mı sabah mı bilemedim. 2. Ey Rabbim senin zikrin benim gıdamdır. Senin yüzünü görmek bana şifa veriyor.

²°Arabiyye: beyt KA, BV: şî°r HSA

³Arâden kıbâzan lem tucibhu enâmiluh: Arâden kıbâzan lem yucibhu enâmiluh R

⁴Lecâde bihâ felyatteki 'llâhe âmiluh: Lecâde bihâ felyatteki 'llâhe sâiluh KA, BV (1. Bu insanın, cömertlikten dolayı hep eli açık kalıyor. Elini çekmek istiyor ama eli ona itaat etmiyor. 2. Ona istediğini veriyorsun gibi sen onu mutlu görüyorsun. 3. Ellerinde sadece ruhu olsa onu da verecek. Kim ona sorarsa Allah'tan korksun.)

⁵Licevdete: ecvedete R

⁶Men: -T

⁷Bütün insanlar Allah'ın bu cömertlik sıfatından dolayı veriyorlar. Sen de Allah'ın bu sıfatını kime istersen verebilirsin. Sen Cevad'sın (cömertsin) çünkü. Bu sıfat sensin. Ey Cevad Rabbim, sen verdiğin şeyleri sınırsız veriyorsun.

⁸Enbâza: enbâzdan HSA, T

⁹Lañife: -KA

¹⁰Ki: -KA; °Arabiyye BV

Naḳldür ki bir gün ḥazret-i şeyḫ tenāvül-i ḥarām itmege °ahd ü °azm u şamīm-i dilden cezm idüp rû-be-şahra giderken bir şecer-i incîre vâsıl ve meyvesinden mütenāvül olmaḳ murād idince şecer-i mezkûrdan “Ey Şiblî °ahdüñe sâbit-ka-dem ol ki bu şecer mülk-i Yahūdîdür.” diyü nidâ geldi. Mervîdür ki Ḥazret-i Şiblî bir miḳdâr ferbih ü semîn olmaḫıla ba°zı nâ-dân “Ey şeyḫ da°vâ-yı maḥabbet idersiz ve °aşḫ u maḥabbet ise lâgarî iktizâ ider.” didiler. Ol pîr-i bî-naẓîr

şir⁴

Eḥabbe ḳalbî ve mâ derâ bedenî

[65a]

Ve lev derâ mâ eḳâme fi's-sumni⁵

diyü redd-i cevâb buyurdılar. Mervîdür ki ḥazret-i Şiblî bir mertebe mürâât-ı şer°i metîn ve edâ-yı sünnet-i nebîyy-i emîn ider idi ki muḫtaẓır olduḫda vüzu° idüp tehlîl-i liḫye ferâmûş olunmaḫın tekrâr tehlîl buyurdılar.

Mervîdür ki ḥazret-i şeyḫ maraẓ-ı mevtime aşḫâbından Bekîre ittikâ° ile cum°a namâzına giderken tariḳde bir merd-i Ḥudâya mülâḳî olup “Ey Bekîr yârin bu adam baña lâzımdur.” buyurdılar. Edâ-yı cum°a ile ḥâneye ric°at ve taḳdîr-i İlahî ol gice °âlem-i a°lâya rihlet itmekle Bekîr-i mezkûr naḳl ider ki ḡasl-i şeyḫ için talebkâr-ı ḡassâl oldum. Ba°zı eḫibbâ “Fülân mevzi°da fülân merd-i şâliḫüñ⁶ bu ḫıdmetlerin edâ ider.” diyü iḫbâr itmekle ol seḫer-gâḫ rû-berâḫ olup ol merd-i Ḥudânuñ ḳapusın âheste âheste daḳḳ ile⁷ “es-selâmu °aleyküm” nidâ itdüm. Derûn-ı ḥânedan Şiblî intikâl itdi mi diyü redd-i cevâp olmaḫın “belî” didüm. Ol merd-i Ḥudâ-i bîrûne geldükde dün gün Şiblî ile câmi°e giderken mülâḳî olduḫumuz adam olduḫın⁸ taḫḳîḳden soñra müte°acciben “lâ-ilahe illa'llâḫ” diyüp “Şiblînuñ intikâlinden ma°lumuñuz oldu.” diyü su°âl itdüm. “Ey nâ-dân Şiblî bu faḳîri bildüḫi °âlemden ben daḫı anı bildüm.” diyü cevap virdiler. Ḥazret-i şeyḫüñ kerâmâtı ve işârâtı lā-yu°add ve lā-yuḫşâ olup tatvîl-i kelâm mâni°-i ihtîşâr olmaḫın bu ḳadar ile iktifâ olındı. Seksen yedi sâl °ömr ile sene-i erba°a ve şelâşin ve şelâşe miyede Baḫdâdda⁹ murḡ-ı rûḫ-ı pür-fütûḫları °âlem-i a°lâya pervâze-i âḫâz idüp merḳad-i

¹Salatalık on kuruş.

²Eğer salatalık on kuruş ise kötü insanlar...

³Diyü: -R

⁴Şir: °Arabîyye R; -KA

⁵Ve lev derâ mâ eḳâme fi's-sumni: Ve lev edrâ mâ eḳâme fi's-sumni BV (*Bedenimi görmeden kalbimi sevdi. Beni görseydi bu meseleye girmezdi.*)

⁶Şâliḫüñ: şalhânuñ R

⁷İle: ider T

⁸Adam olduḫın: -KA

⁹Baḫdâdda: Baḫdâddan HSA

münevvereleri İmām-ı A°zam‘rağiya’llāhu °anh¹ kaşabasında ziyāretgāh-ı cennet-iştibāhdur.²

ZİKR-İ EBU’L-ĤÜSEYN EN-NŪRĪ °ALEYHI’R-RAĤME³

Ol meczūb-ı⁴ vahdet, ol sermest-i neş°e-i ḥaķīķat, kıble-i envār, Ka°be-i esrār, bīmār-ı derd-i evrī⁵ Ebū Ĥüseyn Muḥammed en-Nūrī.⁶ İbnü’l-Bağavī ile benām ve mevlid ü menşe°leri [65b] Bağdād-ı dārü’s-selām olup kıdve-i ehl-i ṭarīķat,⁷ şerīf-i erbāb-ı muḥabbet, şāhib-i rumūz-ı °acīb, mālik-i ferāset-i ğarīb, şūfī-i zarīf,⁸ °aşıķ-ı laṭīf, emīrū’l-ķulūb ve ķamerū’ş-şūfīyye ile tesmiye olınurlar idi.⁹ Tezkire-i Evliyāda nigāşte-i kilik-i imlādur ki °azīz müşārün °ileyh mürīd-i ferīd Ḥazret-i Sırrī-yi Saķaṭī ve akrān-ı Cüneyd-i Bağdādī, taşavvufda müctehid-i fāyīķ ve mezheb u mu°āmelātda Cüneyd ile muvāfiķ olup tekellüm itdüķçe dehān-ı ḥaķīķat-ġüylarından envār lema°ān ve ḥānķāh-ı pāklarında tenhā-nişīn oldukça nur-ı nümāyān olmaġın Nūrī ile tesmiye olındukları taḥķīķa resīdedür.

Mervīdür ki ibtidā° ḥālinde ol şeyḥ-i °afīf¹⁰ her şabāḥ ḥānesinden bir raġīf alup cāmi°e giderken fuķarāya şadaķa iderler idi. Ba°de şal°ātü’ş-şubḥ dükkāna varup şal°āt-i zuhr için girü cāmi°e mürāca°at ve ḥānelerine °avdet ider idi.¹¹ Ehl-i ḥāne dükkānda ve ehl-i dükkān ḥānede Ḥazret-i şeyḥ müteķavvit olur kıyās idüp yigirmi sene ṭa°ām u şarābları ne vech üzre olduğına kimesne reh-yāb olmadı. Ba°de ez-ān ol °ālī-ġüher kendü serġüzeştleründen bu vech üzre ḥaber vermişlerdür ki sinīn-i¹² müte°addide riyāzet-keş olup yine murġ-ı rūḥı mekr-i nefis-i emmāre ile maḥbūs-ı kafes gördüm. Pes¹³ ziyāde mücāhede itdüm. Yine ebvāb-ı esrār-ķuşāde olmamaġın revzene-i mütefekkireden nefsü’l-emre nażar idüp

Beyt¹⁴

¹Rađiyā’llāhu °anh: rađiyā’llāhu te°ālā °anh HSA, T; rađiyā’llāhu BV

²°Aleyhi’r-raḥmeti ve °r-rıđvān: +HSA

³Zıkr-i ebū’l-Ĥüseyn en-Nūrī °Aleyhi’r-Raḥme: Zıkr-i Cemīl-i eş-Şeyḥ Ebū Ĥüseyn en-Nūrī °Aleyhi’r-Raḥme KA; Zıkr-i Cemīl-i Ebū Ĥüseyn Muḥammed Nūrī °Aleyhi’r-Raḥme HSA; Zıkr-i Cemīl-i Ebū Ĥüseyn Muḥammed en-Nūrī °Aleyhi’r-Raḥme T; Zıkr-i Ebū Ĥüseyn Nūrī °Aleyhi’r-Raḥme BV

⁴Vādi-yi: +KA

⁵Evrī: dūrīR

⁶Muḥammed en-Nūrī: Muḥammed Nūrī HSA, T

⁷İle: +R

⁸Zarīf: ṭarīķ KA, HSA, BV

⁹Olınurlar idi: olınurlardı HSA, T

¹⁰°Afīf: °aķīf T

¹¹İder idi: iderdi HSA, T

¹²Sinīn-i: sīn-i T

¹³Pes: pes-ez-ān R

¹⁴Beyt: meşnevīR; -T

fe^oülün/ fe^oülün / fe^oülün/ fe^oül

*Merā nām bāyed ki kereded bulend
Ki ez-nām gerded kesī ercümend*

*Be-merdī şevēd zıkr-i āzāde fāş
Çü nām-ı nikū hest cān gū me-bāş¹*

huşul-i amāle bu vech üzre tedbīr-i dil-pezīr itdüm ki yā hāyız-i maķām-ı a^olāya tarīķ-i Hāķda nā-būd ve nā-peydā olmaķ gerek. Ba^odehu kendü nefsimē hitāb şūretinde e^otāb itdüm ki “Ey nefis müddet-i medīdedür hevāya tābi^o olduñ, gördüñ ve didüñ, gittüñ ve geldüñ, murād üzre e^oayş u e^oşret itdüñ, [66a] inşāf oldu, gel imdi habs-i medīd ile huķūķ-ı Hāķķı kılāde-i ceyyid eyle.” diyüp çihil sāl daħı e^ouzlet-nişīn oldum. Yine kendümi hāl-i² ehl-i hālden e^oarī ve fi’l-cümle cūybār-ı tab^o-ı vādī-i riyāya cārī bulup ğarīķ-i lücce-i taħayyür ü kuşūr ne taraftan olduğına mütefekkir oldum. Mekk-i nefis ile dil yek-cihet³ olup meşelā dil namāza āġāz itse nefis taħāret-sāz olur.⁴ Dil⁵ medh-i taşadduķ itse nefis taşdıķ ider. Nefis bir e^oamel-i nā-sezāyı te^ovīl ile tezyīn itse dil taħsīn ider gördüm. Netīce çün birbirinüñ hażz u sürürü ile her biri maħzūz u mesrūr olduķları āfet-i rāh olduğından āġāh olup

mefā^oilün/ fe^oilātün/ mefā^oilün/fe^oilün

Güzeştem ez ser-i maṭlab tamām şod maṭlab⁶

lāmi^oası üzre terk-i taleb ve ka^ot-ı ümīd ile çün nā-kām oldum. Şevāhidü’l⁷-hikem ve esrār-ı hāl e^oarż-ı cemāl idüp e^oālem-i⁸ bī-kāmīden eşhāş-ı a^omāl taḥt-nişīn-i iclāl olmağa yüz gösterdi. Çün bu hāli müşāhede kıldum. Taḥķīķ-i hāl için lubb-i Dicledē istāde ve bir dām-ı māhī āmāde kılup riyāzet ü mücāhedetüm kemāle vāşıl olmış ise bir māhī-i bī-ķayd bu dāma şayd olur fikrinde iken nā-gāh bir māhī-i bī-çāre dām ile āvāre olmağın nevāziş-dār-ı ḥamd-ı Hudā olup Cüneyde vardum. Sergüzeşti hikāye kıldum. Ol ķurretü’l-e^oayn “Ey Hüseyin bu şikār kerāmet degül mār-ı nedāmetdür.

¹ 1. Bize insanı şereflı kılacak ve dahi yüceltecek nam gerek. 2. Hür fikir, bir mert ile açığa çıkar çünkü onda iyilik namı var ey can, başka söyleme.

² Hāl-i: -R

³ Yek-cihet: yek u cihet T

⁴ Olur: olup T

⁵ Dil: e^oaķl R

⁶ Talebi, isteği geçtim; talep etmek yok artık.

⁷ Şevāhidü’l: -KA

⁸ e^oĀlem-i: kām-i KA, HS, T

Kerāmet oldur ki sen mābeynde olmayasın.” diyü bu faķire naşihat u irşād-baħş oldılar.

Mervīdür ki ħalife-i vaķtūñ bir ğulām-ı bed-nāmı inkār-ı dervīşān ve ʿadāvet-i şūfiyān ile naşb-ı nefis-i bed-nefs itmegin bir ğün ħalīfeye “Ĥālā memleket-i ħilāfet-penāhīde taşavvuf daʿvāsıyla baʿzı şahs ğunā vu rakş idüp ħaķīkat-cū ve tenhā kūşelerde küfr-ğū olurlar. Helākleri ile taķayyūd olmur ise mezheb-i zenādīka mütelaşī olur.” diyü ğamz itmegin ħalīfe-i der-vaķt kıtallerine emr ü diķkat idüp Şeyĥ Ĥamza ve Raķķām ve Şiblī ve Cüneyd ve Nūrī aşĥābları ile dest-i cellād-ı bī-emānda meydāna getirildi. [66b] Cellād-ı bī-dād ibtidā Raķķāmı¹ kasd itmekle Nūrī pīş-i cellāda ser-nihāde olup tırab-künān-ı yārān uğrunda ĩşār-ı² cān³ itmege mübāderet itdi. “Çün ħalīfe varken devlet bu ħālī müşāhede kıldılar. Ey Nūriyy-i bī-şuʿūrī⁴ şimşīr-i bī-şerm ü cellād-ı bī-raĥmdır teʿaccüb-i sebķata⁵ mübāderet idersiz.” didiler. Nūriyy-i nūrānī “Ey bī-ĥaberān iķtizā-yı tarīķum isār-ı dil ü cāndır. Egerçi dūnyānuñ bir sāʿatin hezār şāl āĥirete tebdīl itmem. Zīrā dūnyā-mekān ĥıdmet ve āĥiret ol ĥıdmet ile cāy-ı ķurbetdür. Lākin beher-şāl naķdiyye-i ʿōmr ğirān-māye-i pīş-i yārānda şarf itmeĝi sermāye-i dü-cihān bilürüm.” diyü redd-i cevāp itdi. Ĥalīfe-i inşāf varken devlet ol tayıfenüñ şıdķlarına iʿtirāf idüp ihzār-ı ķādı ve fetvā için tevaķķuf itdiler. Pes-ez-ān ķādıyy-i vaķt ĥāzır olup “Bunlaruñ her biri ʿālim-i fāzıl olmaĝıla bilā-ĥüccet taʿaddī-yi maĥz-ı cehldür.” didükden⁶ soñra Şiblī bir miķdār dīvāne mizāc olmaĝın muĥātab idüp “Ey Şiblī yigirmi dirhemüñ zükütü nedür?” didi. Ĥazret-i Şiblī “Yigirmi buçuķ dirhemdür.” diyü cevāp itdi. Ĥādı “Bu ķāʿidede zükütü kim virmişdür.” didi. Şiblī “Sünnet-i şiddīķ-i ekberdür ki kırķ biñ dirhemi tarīķ-i Ĥudāda bezl ile ĥoş-dil idi.” didi. Ĥādı “Ne ğüzel, yigirmi dirhemi tamām virdükden soñra nīm dirhem nedür?” didi. Şiblī “Ĝarāmet-i cemʿ-i māldur.⁷” diyü redd-i cevāp itdi. Pes angāĥ ķādı, Cüneyde teveccüh idüp bir mesele-i fıķhiyye suʿāl itdi. Ĥazret-i Cüneyd bir cevāb-ı bā-şevāb ile mollāyī ser-ĝerdān⁸ bāde-i ĥacalet itdi. Baʿdehu Ĥazret-i Nūrī kemiyet-i nūrāniyy-i likām-ı kelāma cevelān virüp⁹ bu vecĥ üzere süĥan-rān oldı ki “Ey seccāde-nişīn-i şerīʿat-i ʿizze mollāyī şāĥib-i nehā bu ķadar mesāyilden ĥāşıl nedür?” “Mey-ĝede-i muĥabbet-ĝede-i ʿaşķda merdān-ı Ĥudā vardur ki ķıyām u ķuʿūd-ı rükūʿ u sücūd süķün u ĥareķāt ĥayāt u memātları cümle

¹Raķķāmı: Raķķānı T

²ĩşār-ı: ĩşā T

³ĩşār-ı cān: cān-nişār R

⁴Bī-şuʿūrī: bī-şuʿūr R, T

⁵Sebķata: sebķat T

⁶Didükden: didügünden BV

⁷Māldur: māldan KA

⁸Ser-ĝerdān: ĝerdān HSA

⁹Virüp: viridi T

Allāh ile olup bir an müşāhede-i [67a] Hakkdan mehcūr olsalar ni°met-i hayātdan dūr olurlar. Hūrd u h^vāb ve dād u sitād sem° u başarıları Hakk iledür. °İlm anlarıñ °ameli ve fazl anlarıñ fazlıdır. °Acebdür ki anlarıñ °ilm ü mesāyilden sāyil olmazsınız.” dimekle kādı Marzī bu kelimāt-ı haķīkat-simātdan hayrān ve vādiyy-i tefekkürde sergerdān olup “Eger bu merdān-ı Hudā mülhid olursa rū-yı zemīnde muvaḥḥid yokdur.” didi. Ḥalīfe daḥı ḥāllerinden¹ āgāh olup tekrīmlerinde mübālağa ile “Her ne murādunuz var² ise revādur.” didükde ol merdān-ı Hudā “Ricāmuz³ bu fuķarāyı ferāmüş buyurmañuzdur.” diyü redd-i cevāb itmeleriyle⁴ ḥalīfe giryān olup kerāmet-i tām ile icāzet virdi.

Beyt

fe°ilātün/fe°ilātün/ fe°ilātün/ fe°ilün

Hoş boved ger maḥakk-ı tecrübe āyed be-miyān

Tā siyeh-rūy şevēd her ki durūgeş bāşēd⁵

lāyihāsı üzre ol merdān ser-firāz olup bu gammāz-ı nā-sāza °ālem-i tīr-endāz-ı °itāb oldılar.

Mervīdür ki ḥazret-i şeyḥ kelām-ı kerāmet-nizāmlarında kırk sene benüm ile gönlüm mābeyninde bir cüdāyī īkā⁶ olındı ki şehvet u arzu ve bedī ü nīgüne olduḡın bilmedüm. Tā rāh-ı Hakkdan āgāh oldum ve daḥı bir vaķt Ḥazret-i Hakkdan ricā itdüm ki ḥālet-i dāyim iḥsān ide. Hātifden resīde-i gūş-ı hūş oldı ki “Ey Nūrī, devāma şabr idemez illā dāyim.” diyü buyurdılar. Sīķātdan mervīdür ki bir gice ehl-i Kādisiyye hātifden vādiyyü’s-sabā°da evliyāu’llāhdan biri giriftār-ı girye vü āh olmuşdur.” diyü nidā istimā° itdiler. Ehl-i velāyet °ayn-ı cem°iyyet ile vādi-yi mezķüre geldükde Ḥazret-i Nūrīyi⁷ bir maḡaķda girye ile resīde-i helāk⁸ görüp ḥālinden su°āl itdiler. Ḥazret-i şeyḥ “Bu şaḥra-yı bī-pāyānda gürisnegī cāna kār itmiş iken şehre ḡarīb olduķda nān⁹ u ḥurmā görüp ṭabi°at taleb itmeḡin henüz ḥāṭırda arzū ve ber-ḡarār

¹Ḥāllerinden: bu ḥāllerden HSA, T

²Var: -R, -HSA

³Budur: +BV

⁴İtmeleriyle: itmeleri ile R,T

⁵Tecrübe mihengī ortaya çıksa ne güzel olur. Yalanı olan siyah yüzlü olur.

⁶İkā°: İķā° KA

⁷Nūrīyi: Nūr KA; Nūrī HSA, T

⁸Helāk: helāl HSA, T

⁹Nān: enār KA

olduğın müşâhede itmekle belâ-yı arzû ile derd-mend olmağdan ise [67b] tu°ma-i esed olmağ bihterdür, diyü hañır-gâhı me°vâ¹ itdüm.” didiler.

Nağldür ki² bir gün bâzâr-ı Bağdâda her tarafından âteş düşüp emvâl-i mevfüre ve halâyık-ı keşîre sūhte iderken bir dükkânda nev-reste-i bağ-ı cemâl nañl-i hadîka-i kemâl âb-rüy-ı ma°şümî iki gulâm-ı Rümînüñ etrâfın âteş ihâta itmekle h°vâce-i gulâmânân her kim bu iki hâşşü'l-hâşşımı halâş ider ise³ hezâr dînâr müzd-i pây-i nişâr iderüm, diyü feryâd⁴ iderken nūr-ı âteş-süz⁵ olan Hazret-i Nürî “*bismi'llâhi'r-raħmani'r-raħîm*” ile gulzârda hürâmân olur gibi âteşte cevelân idüp ol iki ma°şüm-ı pâki azâd-ı⁶ kayd-ı helâk itdi. Hudâvend-i gülemân va°d itdüğü hezâr dînârı hâk-pây-ı şeyhe nişâr itdükde kabûl itmeyüp “Ey h°vâce bu bâbda nevâzişdâr-ı şükrân Hudâvend-i °âlemiyân ol. Bu fakîr dirhem ü dînârdan bîzâr olmağıla bu mertebeye nâyil oldum.” diyü cevâb virdi.

Nefeñâtü'l-Ünsde mezkûrdur ki °azîz müşârün ileyh Hazret-i Cüneyd ve Zünnün-ı Mışrı ve Muħammed bin °Alî Kaşşâb ve Aħmed ebi'l-Cevârî ile hem-şoñbet olup kerâmât-ı dil-pezîri °âlem-gîr olduğdan soñra sene-i ħamse ve tis°în ve mi°eteynde miħmân-ı ziyâfethâne-i dârü's-selâm olup hâlâ merķâd-ı envârları⁷ Bağdâdda kaşaba-i A°zamiyyede ber-cây-ı ferah-efzâdur. °Aleyhi'r-raħme.⁸

ZIKR-İ CEMİL-İ BIŞR-İ HÂFİ °ALEYHI'R-RAħME⁹

Ol mübâriz-i meydân-ı mücâhede, ol sadr-nişîn-i eyvân-ı müşâhede, ol °âlem-i kâr-hây-ı hidâyet, ol kâmil-i bâr-gâh-ı °inâyet, nūr-ı şâfî Şeyħ Bişr-i Hâfî ibni¹⁰l-Hâriş. Ebü Naşr ile mükennâ. Merviyü'l-aşl, Bağdâdiyyü'l-menşe°, muşâhib-i¹¹ Fuðeyl °İyâz, mürîd-i hâl-i °aliyy-i ħaşrem olup bâ°iş-i tevbe vü inâbetleri Tezkire-i Evliyâda bu vech üzre sâbitdür ki şeyħ-i müşârün ileyh evâyil-i hâlde lâkayd-ı bî-ķarâr-ı şürîde-i rüzgâr olmağıla bir gün mest-i lâ-ya°kıl refîar iderken eşnâ-yı tarîķde rüy-ı semen-günî raķm, *bismi'llâhi'r-raħmâni'r-raħim* ile müzeyyen bir kâğıd bulup ta°zîm-i ism-i kerîm için [68a] ikrâm ile ref° u mu°atñar idüp ber-cây-ı pâke vaz°

¹Me°vâ: mâr T

²Ki: -KA

³İder ise: iderse HSA, T

⁴Feryâd: fermân T

⁵Âteş-süz: âteş-süzân BV

⁶Azâd-ı: azâd u T

⁷Envârları: Enverleri BV

⁸Ve'r-rıdvân: +HSA

⁹Zıkr-i Cemîl-i Bişr-i Hâfî °Aleyhi'r-Raħme: Zıkr-i Cemîl-i Bişr-i Hâfî °Aleyhi'r-Raħme ve'r-Rıdvân T; Zıkr-i Bişr-i Hâfî °Aleyhi'r-Raħme BV

¹⁰İbni: ebü T, bin BV

¹¹Muşâhib-i: şâhib-i KA

itmekle gayret-i¹ mutlak taḥrīk, silsile-i hidāyet muḥakkak² idüp ol leyle-i mübārekede³ ekābir-i evliyādan birine rü’yāda Bişre i’lām-ı beşāret-encām ile “*Ṭayyebte ismenā fe-tayyebnāke beccelte ismenā fe-beccelnāke tahharte ismenā fe-tahharnāke fe-bi’izzeti lāuṭayyibenne ismeke fi’d-dünyā ve’l-āḥireh*”⁴ diyü işāret⁵ olmağın ol büzürgvār bīdār olup Bişr bir merd-i fāsıkdur. Bu ḥ^vāb *aḍgās u ahlām*dur fikri ile⁶ vuzu-sāz olup namāz kıldı. Tekrār ḥ^vāba varup uslūb-ı sābıḳ üzre üç nevbet ol büzürgvāre tekrār olunmağın hemān-dem Bişre adam gönderüp taleb itdi. Fer-sitāde olan adama “Bişr meclis-i şarabdudur.” cevāb virilmegin bi’n-nefs kendüler bāb-ı Bişri teşrīf buyurup taleb itdi. “Bişr mest-i lāya^ckıldur.” diyü redd-i cevāb⁷ olındı. “Kendüye ḥaber-i beşāret-eşerüm vardır.” didi. Çün Bişre bu ḥayr ḥaberi⁸ iḥbār itdiler. Bir āh-ı cān-gāh ile meclis-i⁹ mestānı tīre vü siyāh idüp “Bu kār-ı nā-şavāb için ‘itāb iderler.” diyü giryān giryān¹⁰ vedā^c-ı yārān ile der-i sarāya gelüp beşāret-i pīr-i kāmkarı¹¹ istimā^c itdükde

Beyt

Mef^cülü/ mefā^cilün/ mefa^cılün/fā^c

Şod bāğ-ı murad ez-ān beşāret-i ḥurrem

*Şud geşt ümīd ez-ān resīden-i tāze*¹²

nağmesiyle bī-tevaḳḳuf ve inkār-ı dāmen-gīr-i tevbe vü istiğfār oldu. Pes ez-ān süllem-i zühd bir mertebe vaż^c-ı ḳadem kıldı ki şiddet-i galebe-i müşāhede-i Ḥaḳdan ser u pā bürehne olup Ḥāfī ile müleḳḳab oldu. Ba^czı ehl-i taḥḳīḳ ol mest-i cām-ı tevḫīḳden “Sebeb-i terk-i keşş nedür?” diyü su’āl itdiler. Ḥazret-i şeyḫ “Şulḥ itdügüm vaḳt bī-muḳtede pā bürehne idüm. Ḥālā keşş-i der-i pā itmege ḥicāb iderüm. Bir daḫı Ḥazret-i Bārī zemīni ehl-i zemīne bisāt itdüm.” diyü fermān itmişdür. Bisāt-ı sultānīye keşş ile vaż^c-ı ḳadem itmege şerm¹³ iderüm.¹

¹ Fāz: +KA

² Muḥakkak: taḥḳīḳ KA

³ Mübārekede: mübārekde T

⁴ *Bizim ismimizi yücelttiğın için senin de ismin yüceldi. Bizim ismimizi temizledin, senin de ismin temizlendi. İzzetim üzerine yemin ederim ki hem dünyada hem ahirette senin ismini yücelteceğim.*

⁵ İşāret: beşāret T

⁶ Fikri ile: fikriyle BV

⁷ Virilmegin bi’n-nefs kendüler bāb-ı Bişri teşrīf buyurup taleb itdi. “Bişr mest-i lāya^ckıldur” diyü redd-i cevāb: -T

⁸ Ḥayr-ı ḥaberi: ḥaber-i ḥayrı T

⁹ Meclis-i: - BV

¹⁰ Giryān: -KA

¹¹ Pīr-i kāmkarı: pīr-kār-ı mekārı BV

¹² Şod geşt ümīd ez-ān resīden-i tāze: Şod geşt ümīd ez-ān resīd-i tāze T

¹³ Şerm: ḥicāb KA

Beyt
fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

Ez-Ḥudāh^v āhīm tevfiḳ-i edeb

[67b]

Bī-edeb maḥrūm geşt ez-fazl-ı Rab²

lāyihāsı üzre cevāb virdiler.

Naḳldür ki Ḥazret-i³ İmām-ı Aḥmed⁴ Ḥanbel Ḥazret-i Bişre tereddüd idüp ekşer ziyāretlerin şeref bilür idi.⁵ Ba°zı şākirdleri “Yā imām cenābuñuz fūnūn-i şettā^ada ḥabīr ü müctehid °adīmü'n-nazīr iken ne lāyık bir şūrīdeye bu mertebe dil-dāde olmaḳ?” didiler. Ḥazret-i imām⁶ “Egerçi didüğüñüz °ulūmda andan a°lem isem ammā ma°rifet-i Ḥudāda anlar efhemdür.” didükerinden ğayrı mülāzım-ı meclis-i aḳdesleri olup “ḥaddeşenī °an Rabbī⁷” diyü Ḥazret-i Bişre ricā iderdi.

Bilāl-i Ḥavāşdan menḳüldür ki tih-i benī-İsrā'ilde Ḥazret-i Ḥızır °aleyhi's-selāma⁸ mülākī olup Ḥazret-i Şāfi°i ve Aḥmed Ḥanbel ve Bişri su°āl itdüm. “Şāfi°i evtāddandır. Aḥmed şiddīkīndendür.⁹ Bişr bir mertebededür ki kendüden şoñra mānendi olmasa gerek.” diyü buyurdılar.

Naḳldür ki ekābirden biri rüz-ı sermāde Ḥazret-i Bişri bürehne vü °uryān u şiddet-i sermā ile lertzān görüp¹⁰ sebebin¹¹ su°āl itdükde ol veliyy-i ḥaḳīkat-mü°esser “Bir¹² ğün ḥāl-i dervişān resīde-i ḥātır¹³ olup ba°zısına¹⁴ ḫırḳa ile germiyyet-baḫş olmaḡa ḳādir olmaduğumdan ancak bu ḥāl ile kendülere muvāfaḳat itdüm.” diyü cevāp virdiler.

¹ Eytdükde: +HSA; iderüm: eylerüm T

² *Edeḫ tevfiḳini Allah'tan isteriz. Edebi olmayan Allah'ın faziletinden mahrum olmuştur.*

³ Ḥazret-i: -HSA

⁴ Bin: +KA, +HSA

⁵ Bilür idi: bilürdi HSA, T

⁶ Ḥazret-i İmām: -HSA

⁷ Rabbimden bana haber verdi.

⁸ °Aleyhi's-selāma: °aleyhi's-selām HSA

⁹ Aḥmed şiddīkīndendür: -KA

¹⁰ Görüp: bulup R

¹¹ Sebebin: müsebbibin HSA

¹² Bir: bu R

¹³ Ḥātır: ḥāşıl T

¹⁴ Ba°zısına: Ba°zısında HSA

Naıldür ol mücerred pāk hāl-i hay^vātda¹ oldukça hāfī olmağıla ezikka-i Bağdādda devāb-i ilkā-yı revş ü necāset itmez idi. Bir gün bir merd-i şālihūñ merkebi kūçede ilkā-yı revş itmekle ol merd-i şālih girye itdi. Ba^zı kimesne sebab-i giryenin su^{āl} itdüklerinde “Hazret-i Bişr dünyādan irtihāl itdi.” diyü cevāb itdi.²

Naıldür ki ba^{de}’l-vefāt hazret-i şeyhi ba^zı aşhāb rü’yāda görüp mu^āmele-i Bārī-i Te^ālayı su^{āl} itdüklerinde³ dünyāda olan ziyāde hıvfum sebebiyle Hazret-i Melik-i Vehhāb bu faķire hitāb idüp “*Emā ‘alimte inne’l-kereme şifati*”⁴ diyü ‘itāb itdi, didi ve dağı ikrāmından su^{āl} itdüklerinde “Vaķtā ki vāşıl-ı ervāh oldum “*Ķul yā men lā ye^külü velā yeşrebu⁵ yā men⁶ lā yeşreb*”⁷ [69a] fermāniyla ikrām olundum.” diyü iħbār itdiler.

Naıldür ki bir gün bir za[‘]ife-i ‘afife⁸ İmām-ı Aħmed Ħanbele gelüp “Yā imām şebb-i güzeştede ğazel-i penbe iderken mürdümān-ı ħalīfe ħānemüz üstünden güzerān idüp ziyā-yı meş[‘]allerinde bir iki⁹ rişte ğazel ü keşīde itdüm. Cāyiz ü ħelāl olur mı?” diyü su^{āl} itmekle hazret-i imām “Ey şahībe-i ‘iffet kimsiz ki bu mertebe diķkat idersiz.” didi. “Hemşīre-i Bişrüm.” diyü redd-i cevāb itmegın hazret-i imām girye idüp “Ħaķkan ki böyle bir gül-i taķvā-yı kāmil ol gülzārda ħāşıl olur.” didükden şoñra “Ey bānu-yı pāk-dāmen sa[‘]y ile iķtidā-yı birāder-i ‘ālī-güher it ki anlaruñ ziyā-yı meş[‘]āilinde rişte-keş olmağā¹⁰ destüñ itā[‘]at itmeye. Zīrā Bişrūñ tenāvül-i ta[‘]ām-ı meşbūhda dest-i kerem-peyvestleri itā[‘]at itmez idi.” diyü naşīhat-baħş oldılar.

Nefeħātü’l-Ünsde mezkūrdur ki Ħazret-i İmām-ı Aħmed Ħanbel vāķasında Ħazret-i Bişr ħāne-nişīn-i ‘uzlet olmağın “Na[‘]ceb imdād-ı Aħmed ve nuşret-i mezheb ehl-i sünnet itmezsiz” diyü ba^zı aħbāb Bişre hitāb itdükde “Heyhāt, heyhāt!

¹ Hay^vātda: hayātda R

² Ekābirden biri rüz-ı sermāda Ħazret-i Bişri bürehne vü ‘uryān u şiddet-i sermā ile lertzān görüp müsebbibin su^{āl} itdükde ol veliyy-i ħaķīkat-i müeşşer bir gün hāl-i dervīşān resīde-i ħātır olup ba^zısında ħırķa ile germiyyet-baħş olmağā kādır olmaduğımın dan ancak bu hāl ile kendülere muvāfaķat itdüm diyü cevāp virdiler naıldür ol mücerred pāk hāl-i hayātda oldukça hāfī olmağıla ezikka-i Bağdādda devāb-i ilkā-yı revş necāset itmez idi bir gün bir merd-i şālihūñ merkebi kūçede ilkā-yı revş itmekle ol merd-i şālih girye itdi ba^zı kimesne sebab-i giryenin su^{āl} itdüklerinde hazret-i Bişr dünyādan irtihāl itdi diyü cevāb itdi: -KA

³ İtdüklerinde: itdüklerin T

⁴ Cömertlik benim sıfatımdır, bilmedin mi?

⁵ Velā yeşrebu: ve eşrebu R

⁶ Eşrebu yā men: -KA; yā men: -R

⁷ Yemeyen, içmeyen adam, ye!

⁸ Za[‘]ife-i ‘afife: ‘afife-i za[‘]ife HSA, T

⁹ Bir iki: bir iki bir iki BV

¹⁰ Olmağā: olmağın HSA

Ahmedmakām-ı peygamberîde vâkıfdur.¹ Anlarıñ kuvvetine kâdir degilüm.” diyü ‘öZr-h^vâh oldılar. Ol pîr-i bî-naZîrûñ² evşâf-ı hamîde ve ahlâk-ı pesendîdesi hadd-i haşrdan efzûn olup sene-i seb‘a ve ‘ışrîn ve mi‘eteynde Bağdâdda dâr-ı ahirete rihlet ve hâk-i Kaşaba-i A‘zamiyyede³ heykel-envârları⁴ ile şeref-nâk olmışdur. ‘Aleyhi’r-rahme.⁵

ZİKR-İ CEMİL-İ ŞEYH HÂMMÂD ‘ALEYHI’R-RAHME⁶

Ciger-sûhte-i âteş-i haqîkat, merd-i meydân-ı kerâmet ü meşîhat, metinü’r-re‘yi ve’l-kıyâs Şeyh Hâmmâd-ı Debbâs. Hazret-i Şeyh⁷ ‘Abdulkâdir Ceylânî⁸ meşâyihinden olup ümmî iken tevfiğ-i Rabbânî ve meded-kârî-yi Sübhânî bedreka-i tarîk ve delîl-i⁹ hidâyet-refîkleri olmağıla kıdve ü reyîs-i meşâyih-i Bağdâd olmuşlardur. Nefehâtde taḥkîke resîdedür ki bir gün Hazret-i Şeyh ‘Abdulkâdir ‘azîz müşârün ileyhün [69b] meclisinde iken kıyâm u¹⁰ vedâ‘ idüp rāhî olduğdan soñra Hazret-i Hâmmâd bu ‘acemî bir kadem mālîkdür ki bir vaqt “*Kademî hâzihi ‘alâ-rekabeti külli veliyyin li’llāh*”¹¹ dimege me‘mûr olup “Cümle evliyâ-i zamâne kabûl ile va‘-ı gerden itseler gerek.” diyü buyurdılar. Fi’l-hâqîka Hazret-i ‘Abdulkâdir tekmiil-i hâl itdükden soñra bir gün zâviye-nişîn olup Şeyh ‘Alî Heytî ve Şeyh Bekâ‘ ibni¹² Baṭû ve Şeyh ebû Sa‘îd Kîylevî ve Şeyh ebû’n-Necîb Sühreverdî ve Şeyh Câgîr ve Şeyh KaZîbü’l-Bânü’l-Müşulî ve Şeyh ebu’s-Su‘ûd ve gayrihim elli nefere karîb ecille-i meşâyih-i Bağdâd hâzır ve vech-i münîr-i şeyhe nâzırlar iken Hazret-i ‘Abdulkâdir süllem-i minbere va‘-ı kadem kırup Eşnâ-yı va‘zda “*Kademî hâzihi ‘alâ-raqâbeti külli veliyyi li’llāh*”¹³ demekle ibtidâ‘ Şeyh ‘Alî Heytî kadem-i mübârek-i ‘Abdulkâdire gerden-sâ olup ba‘dehu cümle hâzırlar kadem-i mübârekleri ile raqebelerin münevver kılmaları ile Hazret-i Şeyh Hâmmâduñ kelâm-ı kerâmet-nizâmları munaşş-ı şihhatde cilve-ger oldı. Behce-i hazret-i şeyhde ol pîr-i rüşendilüñ menâkıb-ı maḥmûdetü’l-‘avâkıbları¹⁴ bu vech üzre taḥkîk olınmışdur ki ‘azîz

¹Vâkıfdur: vâfıkdur R

²Bî-naZîrûñ: bî-naZîrde HSA

³A‘zamiyyede: A‘zamiyye KA, HSA, T

⁴Envârları: Enverleri HSA, BV

⁵‘Aleyhi’r-rahme:‘Aleyhi’r-rahmeti Ve’r-rıdvân HSA, T

⁶Zıkr-i Cemîl-i Şeyh Hâmmâd ‘Aleyhi’r-Rahme:Zıkr-i Cemîl-i Şeyh Hâmmâd ‘Aleyhi’r-Rahmeti ve’r-Rıdvân KA; Zıkr-i Cemîl-i Şeyh Hâmmâd-ı Debbâs ‘Aleyhi’r-Rahmeti ve’r-Rıdvân T

⁷Şeyh: -HSA

⁸Ceylânî: el-Ceylânî T

⁹Delîl-i: delîl-râh-ı T

¹⁰U: -R

¹¹*Ben ayaklarımı evliyaullahın boynuna koyuyorum. Yani onların yolunda ilerliyorum.*

¹²İbni: bin HSA, T

¹³*Ben ayaklarımı evliyaullahın boynuna koyuyorum. Yani onların yolunda ilerliyorum.*

¹⁴‘Avâkıbları: ‘avâkıleri BV

müşārün ileyh reyīs ve kerāmet-i bāhire ile ma°rūf u kabūl-i tām ile beyne'n-nās mevşūf olup kelām-ı feşāhat-intizāmırlarında: “*El-kulūbu şelāsetün kalbün yeşūfu fi 'd-dünyā ve kalbün yeşūfu fi 'l-āhireh ve kalbün yeşūfu bi 'l-Mevlā lā fi 'l-Mevlā femen tāfe fi 'l-Mevlā tezendaqa ve kāle akrabu't-tarūki ila 'llāhi hubbuhu ve mā yeşifū hubbehu hattā yebka 'l-muhibbu rūhan bilā nefes ve mādāme lehu nefesun felā būdde en yahibbe fi 'llāh teālā ve inde fakdi'n-nefsi tecīu maḥabbeta 'llāhi eş-şādıkah*”¹ diyü naşihat-baḥş-ı dervīşān olur idi.²

Ḥazret-i Şeyḫ ebū'n-Necīb °Abdulkāhir buyurur ki Şeyḫ Ḥammād ekābir-i meşāyih-i Bağdāddan olup ibtidā° bu faķire nazār-ı ḫayrānlarından bu vech üzre vāķi° oldu ki riyāzāt-ı keşire ve mücāhedāt-ı [70a] mevfüre itdüm. Feth-i ebvāb-ı fütūh olmamağıla Ḥazret-i Ḥammāda varup ḫālimi °arz itdükde Ḥazret-i Ḥammād “Yārın ba°de'd-ders medreseden kıyām idüp kıyāfet-i ma°hüde ile bālā-yı sere bir °ulbe-i leben alup bu mekāna ḫāzır oluñ.” diyü fermān buyurdılar. Bu faķir daḫı ferdā³ fermānları üzre ba°de'd-ders bālā-yı serde⁴ °ulbe-i leben ile⁵ vasať-ı sūkda refťār iderek müteveccih-i şeyḫ-i °ālī-miķdār oldum. Eşnā-yı tarīķde telāķķī-i aşḫāb u aḫbāb ile⁶ cism ü cānum mānend-i āteş ve revġan-ı müzāb olurdu.⁷ Beher-ḫāl⁸ maḫall-i ma°hüde geldükde ḫazret-i şeyḫi der-i debbās-ḫānede muntazır gördüm. Çün heybet ile bir nazār-ı feyz-eşer kıldı. Bu faķir bī-şu°ür ve qarīb-i helāk olup leben daḫı āġuşte-i ḫāk oldu. “Ol rüz-ı fīrüzdan beru ebvāb-ı ḫayr bu faķire küşāde oldu.” diyü ihbār iderler idi.⁹

Girü ebu'n-Necībden menķüldür ki ḫazret-i şeyḫ müşārün ileyhüñ debbās-ḫānesine aşlā zenbūr u zübāb daḫil olmaz idi ve daḫı naķl iderler ki müstersid-i ḫālifenüñ bir °abd-i memlūki Ḥazret-i Ḥammāda tereddüd idüp ve ḫazret-i şeyḫ, “Ey ġulām-ı sa°adet-encām sābıķda sizi ķurb-ı Ḥaķda müşāhede iderdüm. Terk-i dünyā idüp ḫāyiz-i derecāt-ı °ulyā ol.” diyü naşihat ider idi.¹⁰ Bir ġün bir °adet-i sābıķ ḫuzūr-ı şeyḫe gelmekle girü şeyḫ suḫan-sāz olup naşihate āġāz itdi. ġulām muķarreb-i ḫālīfe olmağıla imtinā° gösterdi. Ḥazret-i şeyḫ, “Bārī-yi Te°ālā bu faķiri

¹Kalp üç çeşittir: bir kalp dünyada tavaf eder. Bir kalp ahirette tavaf eder. Bir kalp de Allah'ın yanında tavaf eder, içinde değil. Kim Allah'ın içinde tavaf ederse zındık olur. Allah'a en yakın yol Allah'ı sevmektir. Bu sevgi nefes olmadan sadece ruh olduğunda tam olur. Nefes aldığı müddetçe Allah'ı sevecek. Eğer o nefesi kayberderse Allah'ın gerçek sevgisi gelir.

²Olur idi: olurdu HSA, T

³Ferdā: -BV

⁴Bir: +R

⁵İle: alup BV

⁶İle: -T

⁷Olurdu: olur idi KA

⁸Beher-ḫāl: Beher-ḫālde KA

⁹İderler idi: iderlerdi HSA, T

¹⁰İder idi: iderdi HSA, T

saña musallat ve hidāyetüñe hākem itmişdür. Emr itsem maraz-ı baras seni tağşiye ider.” didügi gibi gulāmiñ bedenini ne¹uzubi’llāh baras ihāta itmekle hāzır-ı meclis olanlar cümle mebhūt oldılar. Bu hāl ile¹ gulām huzūr-ı hālīfeye varup etibbā-ı cem²ıyyet ve devāsına² bezl-i hazākat³ itdükçe ilac-pezīr olmamağın sarāy-ı hālīfeden ihrāc itdiler. Pes-ez-ān gulām huzūr-ı fāyizü’n-nūr-ı [70b] hazret-i şeyhe müraca⁴at idüp tevbe ve ināyet göstermegin hemān-dem hazret-i şeyh⁴ kāmışın nez⁵ idüp “*İzheb eyyühe l-baras*”⁵ diyü fermān itdükde bi-avni’llāhi te⁶ālā beden-i gulām hemān-dem sefid-i sīm-endām oldu. Şeyh Ahmed bin Alī Şarşarī peder-i alī-güherlerinden naql ider ki Hazret-i Şeyh Hammād kura-yı Bağdādda seyrān iderken müstazhir-i hālīfenüñ ümārāsından bir emīr-i bedbahtı sekrān u bālā-yı esb-i gurūrda ser-gerdān görüp hālını inkār itmekle mezkūr hazret-i şeyhe işāl-i izā⁶ itmek tarīkine sālīk olmağın hazret-i şeyh “*Yā feresu’llāh huzīhi*”⁶ didükde feres-i mezkūr berķ-i hātīf u rīh-i āsıf gibi tayarān idüp ne tarafa gitdügi nümāyān olmadı. Ba⁷dehu her ne mertebe cüst u cū olındı ise nā-bedīd olup bir tarafda haber-i bedīd olmadı. Azīz müşārün ileyh Bağdādda sākin olmağıla sene-i hamse ve işrīn ve hamse miyede rūh-ı pür-fütūhları mihmān-ı ravza-ı rıdvān olup merķad-i pür-envārları kitāb-ı mezkūrda egerçi Şunīzī nām maħalde olduğı muħarrerdür. Lākin hālā ittifāk-ı ehl-i Irāk ile Kaşaba-i A⁷zimiyyede muħarrer olup ziyāretgāh-ı kibār u şıgārdur.⁷

ZIKR-İ CEMİL-İ TACÜ’L-‘ARİFİN ‘ALEYHI’R-RAHME⁸

Ol vaķıf-ı esrār-ı tarīkat, ol nāzır-ı envār-ı haķīkat, edeb-yāfte-i utbe-i ubūdiyyet, seccāde-nişīn-i eyvān-ı yakīn Tacü’l-‘Arifīn, ‘aleyhi’r-rahme. Ebū’l-Vefā ile mükennā⁸. İttifāk ile kıdve-i meşāyiğ-i Irāk olup Behcede menāķıb-ı şerīfeleri ve kelām-ı kerāmet-intizāmları bu vech üzre nigāşte-i şahife-i ikrāmdur⁹ ki “*Ķāle men heyyemehu eşerü’n-nazari ve aķlaķahu semā’ul-ķaberi yakta’u fı meğāvizi’l-eşvāķi felem yeltefit ile’l-āfāķi ve ķāle*¹⁰ *men aħlaşa’llāhu*¹¹ *te’ālā fı mu’āmeletihi taħalluşa*

¹ Bu hāl ile: -BV

² Devāsına: edāsına HSA; idāresine T

³ Hazākat: hadākat T

⁴ Müraca⁴at idüp tevbe ve ināyet güstürmegin hemān-dem hazret-i şeyh: -HSA

⁵ *Ey baras git.*

⁶ *Ey Allah’ın atı, al.*

⁷ ‘Aleyhi’r-rahmeti ve’r-rıdvān: +HSA, +T

⁸ Zıkr-i Cemīl-i Tacü’l-‘Arifīn ‘Aleyhi’r-Rahme: Zıkr-i Cemīl-i Tacü’l-‘Arifīn ‘Aleyhi’r-Rahmeti ve’r-Rıdvān KA, T

⁹ İkrāmdur: ikrām-ı kerāmetdür BV

¹⁰ Ve ķāle: -T

¹¹ Aħlaşa’llāhu: li’llāhi KA

mine'd-da^cveti'l-kāzibeti vemen zayya^a hukama'llāhi¹ vaḳtihi fehuve cāhiliin ve men kaşşara minhu fehuve gāfilün² ”²diyü naşihat-baḡş-ı dervīşān olurlar idi.

[71a] °Arif-i vaḳtī Şeyḡ °Alī Heytīden menḳüldür ki zamān-i³ Tācü'l-°Ārifinde evliyā-yı kirāmdan on nefer evliyā-yı °izāma mülākī ve esrārlarında müşārek oldum. Bir emrde müşkilleri vāḳi^c olmaḡın °ayn-ı cem^c ile ḡall-i müşkil için Ḥazret-i Tācü'l-°Ārifine gelüp ḡ^vābda ammā her °uzvın tesbīḡ u tehlīl ü taḳdīs ider bulup muntazır-ı bī-dārı oldılar. Hemān-dem ol şādıḳuñ bir °uzvı nāṭık olup⁴ lisān-ı efşah⁵ ile ḡall-i müşkil itdi. °Azīz müşārün ileyh Kürdiyyü'l-aşl olup “*Emseytü acemeyyen ve aşbaḡtü °Arabiyyen*”⁶ diyü ibtidā^c anlar dehān-güşā olmuşlardır.

Menküldür ki ḡazret-i °azīz müşārün ileyhüñ zāviye-i⁷ şerīfeleri ḡurbında bir şecere-i mu^cazzama olup bir gün ḡazret-i şeyḡ dest-i kerem peyvestlerin bu⁸ şecere-i⁹ mezkūreye¹⁰ vaz^c idüp “Püş u dūş” diyü¹¹ buyurdılar ammā ma^cnā-yı kelām-ı kerāmet-encāmların¹² kimesne fehm itmedi. Ba^cdehu vefātında şecere-i¹³ mezkūre ḡat^c olunup ḡazret-i şeyḡe zārīḡ u °atebe-i bāb olmaḡıla ma^cnā-yı kelāmları ma^clūm oldu. Sene-i ḡamse miyede miḡmān-ı ziyāfethāne-i ravza-i rıdvān olup Baḡdāduñ cānib-i şarkīsinde¹⁴ altı yedi fersah mekān-ı °izzet-nişānda merḡad-i münevvereleri ziyāretgāh-ı şıḡār u kibārdur.¹⁵

ZİKR-İ EBU'L-°ABBĀS AḡMED BİN ŞÜREYḡ-İ FAḲİḡH °ALEYHI'R-RAḡME¹⁶

°Ālem-i °āmil-i fāzıl-ı kāmīl, ḡıdve-i °ulemā-i Şāfi^cyye, cāmi^c-i °ulūm-ı naḡliyye vü °aḡliyye, faḡīḡh-i emced ebu'l-°Abbās Aḡmed, °aleyhi'r-raḡme. Tārīḡh-i

¹ Hukama'llāhi: ḡukmi R

² *Mutasavvıflar haberlere iltifat etmezler. Kalbini her zaman Allah'a baḡlarlar. Kim ihlasla amel ederse Allah da onu yüceltir. Kim vaktini Allah'tan habersiz geçirirse o cahil bir insandır.*

³ Zamān-ı: -KA

⁴ Muntazır-ı bī-dārı oldılar hemān-dem ol şādıḳuñ bir °uzvı nāṭık olup: -KA

⁵ Efşah: faşīḡ HSA, T

⁶ *Yabancı olarak uyudum, Arap olarak uyandım.*

⁷ Zāviye-i: zıvāye-i HSA

⁸ Bu: -T, -BV

⁹ Bu şecere-i: -HSA

¹⁰ Mezkūreye: mezkūra HSA, T

¹¹ Diyü: -HSA

¹² Encāmların: encāmları T

¹³ Şecere-i: şecer-i HSA, T

¹⁴ Şarkīsinde: ḡarbīsinde HSA; şarkında T

¹⁵ °Aleyhi'r-raḡme: +KA, +BV; °Aleyhi'r-raḡmetive'r-rıdvān: +HSA, +T

¹⁶ Zıkr-i ebu'l-°Abbās Aḡmed bin Şüreḡh-i FaḲīḡh °Aleyhi'r-Raḡme: Zıkr-i ebū'l-°Abbās Aḡmed ibni Şüreḡh-i FaḲīḡh °Aleyhi'r-Raḡmeti ve'r-Rıdvān KA; Zıkr-i ebi'l-°Abbās Aḡmed bin Şüreḡh-i FaḲīḡh °Aleyhi'r-Raḡme HSA, T

İbni Hallikānda ṭabakātdan mervīdūr °azīz müşārün ileyh mecmu°ü'l-bahreyn, °ulūm-ı zāhir u bāṭın, cemī°-i aşhāb-ı Şāfi°iden efdāl ve zamānesinde olan °imme-i müslimīnden ekmel olup Bāzü'l-Eşheb ile mūlakḳab idiler. Dört yüz mücellid-i muşannifātı olup efāka-i mezheb-i Şāfi°i °azīz müşārün ileyhden münteşir oldı. “Delāyil-i °akliyye ve berāhīn-i naḳliyye ile ḳam°-ı āşār ehl-i bid°at ve nuşret-i mezheb-i ehl-i sūnnet idüp zamān-ı şerīflerinde rās-ı sene-i miyede °Ömer bin °Abdul°azīz ve rās-ı [71b] mi°eteynde İmām Şāfi°i ve rās-ı şelāşe miyede ebū'l °Abbās Aḳmed müceddid-i¹ dīn aşhāb-ı iclāl u māḫī bid°at-ı ehl-i dalāldür.” diyü °ulemā-yı vaḳt taḳḳīk iderler idi. Sene-i sitte ve şelāşe miyede terk-i dūnyā-yı denī ve muḳīm-i maḳām-ı sermedī itdükde medfen-i raḳmet-mekmenleri Bağdāduñ cānib-i ğaribīsinde maḫalle-i Kerḫde olmuşdur. °Aleyhi'r-raḳme.²

ZİKR-İ ŞEYḲ SIRRİ-Yİ SAḲATİ °ALEYHI'R-RAḲME³

Ol nefsi küşte-i mücāhede, ol dil-zende-i müşāhede, sālik-i ṭarīḳ-i ḫazret-i melekūt, şāhid-i °izzet-i ceberrūt, mülk-i⁴ şaffetī Sırrıyyü's-Saḳatī, °aleyhi'r-raḳme. Eşnāf-ı °ilm u⁵ kemāl ve envā°-ı kerāmet⁶ u ḫāl ile imām-ı şūfiyye ve şāhib-i maḳāmāt-ı °aliyye olup Tezkire-i Evliyāda nigāşte-i ḳalem-i imlādur ki ḫazret-i Sırrī ḫāl-i Cüneyd nazar-kerde-i ma°rūf ve hem şoḫbet-i ḫabīb-i Rā'i olup ibtidā Bağdādda inşā-ı kelime-i taḳḳīk ü tevḫīd itmekle ekşer meşāyih-i °Irāḳ anlara mürīddür. ḫāl-i evvelde dükkān-nişīn ve sıḳat fūrūşī idüp ḫarīd u⁷ fūrūḫtdan mā°adā dükkānın perde ile müzeyyen ve ekşer evḳatın namāz u ṭā°ata mu°ayyen itmişler idi.

Naḳldür ki bir gün altmış dirheme bādām iştirā idüp ba°dehu cins-i mezkūr-ı maṭlūb ve ziyāde ḳıymet ile⁸ beyne'n-nās mergūb olmağın ḫazret-i şeyḫe iştirā-yı bādām için dellāl gelüp “Bugün bādāmuñuz ṭoḳsān dirheme deger. Fūrūḫtı murād olunur ise iştirā idelüm.” didi. ḫazret-i Sırrī “Ribḫde onuna⁹ on buḳuḳdan ziyāde almamağā °ahd itmişümdür. Yine bu ḳarār üzre fūrūḫt iderüm.” didükde¹⁰ dellāl “İmdi ben daḫı ḳıymetinden noḳşāna iştirā itmeyim.” diyü ḳabūl itmedi. Faḳīr iderüm zihī ḫ°ace ve zihī dellāl-ı zamānemüzde müslimīn birbirin hezār ḳarīb ile şayd itmege

¹ Müceddid-i: mecd-i HSA

² Ve'r-rıdvān: +HSA

³ Zıkr-i ŞeyḲ Sırrī-yi Saḳatī °Aleyhi'r-Raḳme: Zıkr-i ŞeyḲ Sırrıyyü's-Saḳatī °Aleyhi'r-Raḳme KA, HSA, BV; Zıkr-i ŞeyḲ Sırrī-yi Saḳatī °Aleyhi'r-Raḳmeti ve'r-Rıdvān T

⁴ Mülk-i: mālik-i HSA

⁵U: +R

⁶ Kerāmet: kerāmāt T

⁷ U: -T

⁸ Ḳıymet ile: -R

⁹ Onuna: -BV

¹⁰ Didükde: didüğün T

sa'y-ı ʿacīb idüp huşūşān dellālān-ı bī-emān mābeyninde dellāliyyeden ğayrı fāyidesi olmasa şāhibi virür [72a] ammā dellāl virmez ma'nāsın her ān icrāʾ iderler.

Naḳldür ki taḳdīr-i İlähi ile bir gün bāzār-ı Bağdād naşīb-i nār olup dekkākīn cümle suḥte oldu. Ḥazret-i Sırrī daḥı “Baʿde'l-yevm terk-i dükkān itdüm.” didi. Baʿde ez-ān kendü dükkānları ḥalāş olduğı ḥaber-i resīde-i semʿleri olduğda niyyet-şikest olmayup māmelekin¹ dervīşāna baḥş ve² riyāzat u taḳvāya³ bir mertebe taḳayyüd itdiler ki sekiz sene-i kāmile ser-i mübārekin bālīn-i rāḥata ve pehlūy-i şerīfin firāş-i istirāḥata vazʿ itmedi.

Naḳldür ki ol pīr seyyīddür ve “Küdūret-i günāh ile rū-siyāh olmamış olam.” diyü her gün āyīneye nigāh iderdi. Ḥazret-i şeyḫ müşārün-ileyhden menḳüldür ki evliyāu'llāhdan birinüñ mülākātıyla müşerref olmaḳ temennāsıyla cüst u cü iderken ser-i kūhda bir merd-i Ḥudāya resīde olup baʿde's-selām “Siz kimsiz?” diyü suʾāl itdüm. O didi “Ne kār ile.” “Evḳāt-ı güzārsız.” didüm. O didi “Neyle giçinürsiz?” didüm. O didi “Bu sözden murāduñ⁴ Allāh mıdır?” didügüm⁵ gibi hemān-dem naʿrazenān olup teslīm-i cān itdi.

Şerḥ-i Meşnevīde Ḥazret-i Sırrī bir gün müzehheb-i tekebbür idüp sebab-i şehvet ile olan maʿşiyet kābil-i ğufrāndur ammā günāh-ı tekebbürden ḥalāş mümkün degildir. Zīrā maʿşiyet-i Ādem ʿaleyhi's-selām ruy-ı şehvetden olmağıla kābil-i ğufrān olup merdūdiyy-i İblīs ṭarīḳ-i tekebbürden olmağın lāyıḳ-ı hidāyet u raḥmet olmadı.

Beyt

feʿülün/ feʿülün/ feʿülün/ feʿül

Tevāzuʿ koned her ki insān boved

Ki naḥvet zi-efʿāl-i şeytān boved⁶

lāmiʿası üzre naşihat-baḥş-ı fuḳarāʾ olurdu.

Ḥazret-i Cüneydden menḳüldür ki Ḥazret-i Sırrī bīmār olmağıla ʿibādetine varup mürevveḫe ile bād-zen⁷ olmaḳ murād itdüm. Ḳabül itmeyüp “Bād¹ ile āteş

¹ Māmelekin: Māmeleki HSA

² Ve: -HSA

³ Taḳvāya: taḳvāda BV

⁴ Nedür: +BV

⁵ Didügüm: didügümüz HSA

⁶ Her kim ki insandır; tevazu göstermelidir. Zira kibir şeytanın davranışlarındandır.

⁷ Bād-zen: bād-den HSA, bār-zen T

efzūn olur.” diyü cevāb virdiler. Vaşiyet [72b] ricā itdüm. “Sebeb-i şohbet-i halk ile Allahdan meşgūl olma.” didi. “Bu naşihat ibtidādan olaydı belki sizūnle dahı şohbet mümkin olmaz idi.” diyü redd-i² cevāb itdüm.

Cāmi‘ü’s-Siyerden menkūldür ki Hazret-i Cüneyd kelām-ı kerāmet-intizāmlarında “*Mā raeyte a‘bede mine’s-Sirrī etet ‘aleyhi seb‘ūne sene mā revā muztaci‘an illā fī ‘illeti’l-mevt*”³ diyü buyurmuşlardur. Hazret-i Sirrī kelām-ı ‘izzet-encāmlarında “*Bidāyetü’l-ma‘rifeti tecridü’n-nefsi li’l-hakķı ve k̄ale men tezeyyene li’n-nāsi bimā fīhi saķate min ‘ayni’llāhi ‘azze ve celle*”⁴ diyü buyurırlar idi. Ol şāhib-i sırrūn ğavāmız-ı esrārī⁵ bī-şūmār olup ĩrādiyy-i māni‘-i ihtisār olmağın bu kadar ile iktifā olındı. Sene-i şelāşe ve hamsīn ve mi‘eteynde Ramazān-ı şerīfūn üçüncü günü vaqt-i şabāhda dār-ı āhirete rihlet idüp Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde mezār-ı pür-envārları ziyāretgāh-ı şığār u kibārdur.⁶ ‘Aleyhi’r-raħmeti ve’r-rıdvān.⁷

ZIKR-İ DĀVUD EṬ-ṬĀYĪ ‘ALEYHİ’R-RAḤME⁸

Ol şem‘-i dāniş ü biniş, ol çerāğ-ı āferīniş, ol pīş-rū erbāb-ı tarīķat, ol ‘ālim-i hakīķat, merd-i Hudāyī Dāvud Ṭā‘ī,⁹ ‘aleyhi’r-raħme. Ebū Süleymān ile mükennā olup Tezkire-i Evliyāda menāķıb-ı şerīfeleri bu vech üzre niğāşte-i yerā‘a-i imlādur ki ol şāhib-i maķāmāt-ı seniyye, şeyḥ-i şūfiyye ve¹⁰ ‘ilimde kemāle resīde, huşuşan fikh-ı şerīfde ser-āmed-i fuķahā ve mümtāz-ı cümle ‘ulemā olup yigirmi sene Hazret-i İmām-ı A‘zam rađıyāllahu ‘anh¹¹ mülāzemetinde taħşīle müdāvim¹² ve Fuḍeyl ve İbrāhīm Edhem hāzerātına dahı bir müddet mülāzım olup mu‘aşeret-i nāsdan ‘uzlet ve ihtiyār-ı vaħdet iderdi. İttifāķan bir gün nevhager-i kūdām rüy u müydur ki ‘aķıbet ḥāk ile yeksān olmaya diyü nevhā u girye iderken bu kelām-ı dil-süz mānend-i nüşşābe-i ciğer-düz resīde-i ğuş cānları olmağın ğamm-ı dü cihān ile

¹ Bād: Bār BV

² Redd-i: -BV

³ Sirrī’den daha ibadetli bir kimse göremedim. Bu adama uzanarak hadis rivayet etmiyor. Ancak bunu ölümünde yapar.

⁴ İnsan nefsin isteklerini bırakırsa marifet makamına ulaşır. Kim insanların dış görünüşüne yönelirse o, Allah’ın gözlerinden düşer.

⁵ Esrārı: esrārları HSA, T

⁶ Kibār u şığārdur: R

⁷ ‘Aleyhi’r-raħmeti ve’r-rıdvān: -R, -KA

⁸ Zikr-i Dāvud eṬ-Ṭāyī ‘Aleyhi’r-Raħme: Zikr-i Cemīl-i Dāvud EṬ-Ṭā‘ī ‘Aleyhi’r-Raħmeti ve’r-Rıdvān KA; Zikr-i Cemīl-i Dāvud-ı Ṭā‘ī ‘Aleyhi’r-Raħme HSA; Zikr-i Dāvud-ı Ṭā‘ī ‘Aleyhi’r-Raħmeti ve’r-Rıdvān T, BV

⁹ Ṭā‘ī: Ṭāyī R

¹⁰ Ne: +KA

¹¹ Rađıyāllahu ‘anh: rağ.T

¹² Müdāvim: -KA

mālā-māl olup [73a] derhāl yine ders-i Hazret-i İmām-ı Aʿzama¹ hāzır oldılar. Hazret-i İmām Dāvuduñ ferāset ile² tağayyür-i³ hālın fehm idüp istifsār itdiler. Hazret-i Dāvud nevhagerüñ sūzın ve ol sebab ile kendü sūzın hikāye idüp “Ey imām-ı ʿālī-makām bu derde devā hiçbir kitābda ve hiçbir kavilde bulmadum.” dimegin hazret-i imām “Halkdan itizāl ve terk-i kīyl u kāl eyle.” diyü buyurdılar. Pes-ez-ān naşihat-pezīr-i pīr⁴ olup bir müddet kat⁵-ı ʿalāyık ve terk-i şoḥbet-i⁵ ḥalāyık itdiler.

Mervīdür ki Hazret-i İmām-ı Aʿzam Dāvuduñ bir gün ziyāretine varup “Ey Dāvud bu mertebe daḥı inzivā-kār erbāb-ı nehā degildür. ʿUlemā ile hem-meclis olup silk-i takrīre derc itdükleri kelimāt-ı şāyeste ve nā-şāyeste ve hemyān-ı taşarrufdan ḥarc itdükleri nuḫūd-ı sırra ve nā-sırraya şarrāfī itmeyüp terk-i cidāl itmek aḥsen-i aḥvāldür.” diyü naşihat buyurmaları ile Hazret-i Dāvud tekrār medreseye mürācaʿat ve bir sene müstemi⁶ olup vākiʿ olan mesāyilde kemāl-i şabr u taḥammül ve terk-i baḥş-i cidāl itmekle her an “Bir sene şabrımı otuz sene ʿamele terciḥ iderüm.” diyü buyururlar idi. Baʿdehu Ḥubeyb-i Rāʿī ḥiḍmetlerine vāşıl ve anlarıñ beyʿatıyla tarīk u sülūka dāḥil olup nuḫūş-ı ḥayālāt-ı fāsıde-i levḥ-i dilden şüste itmişlerdür.

Ebū Bekr ʿAyyāşdan mervīdür ki ḥücre-i Dāvuda varup elinde bir pāre ḥuşk nān hezār zār ile giryān olur gördüm. “Yā Dāvud ne ḥudūş itdi.” diyü istifsār itdükde “Bu nān-ı pāre ki eklıne mübāşeret itmişüm. Ḥelāl midür ḥarām mıdur bilmedüğüm bāʿiş-i girye vü ḥücüm-ı ālāmdur.” diyü redd-i cevāb itdiler.

Naḫldür ki ḥazret-i şeyḫüñ büyüṭ-ı müteʿaddideye müştemel bir sarāy-ı dil-ḳarārları olup müdām bir ḥücre kendülere mesken ve meʿvā iderlerdi.⁷ Biri köhne ve ḥarāb olunca āḥirine intikāl buyururlar⁸ idi. Bir gün baʿzı aşḫāb “Niçün taʿmīr-i ḥarāb itmezsiniz?” diyü ḥazret-i [73b] şeyḫe şüret-i suʿalde ʿitāb itmegın “Dünyāda bir ḥāne⁹ ʿimāret ü ʿicād itmemege Hazret-i Rabbü’l-ʿibād ile ʿahd eyledüm.” diyü redd-i cevāb buyurdılar.¹⁰ Mervīdür ki ḥāl-i ḥayātlarında¹¹ bu ḥāl üzre cümle serāyı ḥarāb olup dehlīz-i sarāyda sākın olurlar idi. Ḳudret-i İllāhi ile riḥlet-i dār-ı āḥiret itdükleri gibi ol daḥı ḥarāb oldu.

¹İmām-ı Aʿzama: İmāma HSA

²Firāset ile: firāset-māyile HSA

³Tağayyür-i: tağyīr-i HSA

⁴Pīr: -R

⁵Şoḥbet-i: -HSA

⁶Müstemiʿ: müctemiʿ HSA

⁷İderlerdi: iderler idi KA, BV

⁸Buyururlar: buyurular HSA

⁹Ḥāne: ḥarābe KA

¹⁰Buyurdılar: vidiler BV

¹¹Ḥayātlarında: ḥayʿātlarında HSA

Mervîdür ki ol şeyh-i rüşen-dilden “Bâ’iş-i terk-i şohbet-i ‘âlim nedür?” diyü bir gün su’âl olınuğda cevâblarında “Etfâl ile mu’âşeret olınsa kâr-ı dînden bilmezler ve tarîk-i haqqâ emr itmezler. Şüyüh ile hem-şohbet olsam ‘aybımı setr itdüklerinden gayrı niçe mücib-i ‘azâb olan a’mâli te’vîl ile şüret-i şavâbda gösterürler.¹” diyü cevâb virdiler.

Menkûldür ki bir gün hazret-i şeyh harâret-i âfitâbda nişeste olup ‘Irâk cebîni² mânend seyl-i seyelân ve cevvi gibi cereyân iderdi. Mâder-i ‘âlî-güherleri gelüp “Ey ciger-güşe rûze-dârsız sâye-nişîn olmak evlâdur.” didi. “Ey mâder-i muvâfaqat nefse ve hoş-âmedî hevâya vaz‘-ı kadem itmege şerm iderüm.” dimekle mâderleri “Ey nür-ı dîde bu ne pür-süz-ı süzdür³ ve kelâm-ı nâ-fehmden maşşûdındur.” didi. “Ey mâder muqaddemâ Bağdâdda gördüğüm nâ-şâyeste hâllerden berü dest-i pür-dâşte-i dergâh-ı mevlâ olup bu faķîrden selb-i kuvvet ihtiyâr için du‘â itdüm. Tâ ma‘zûr olup ‘özüüm lâyıķ-ı kabûl ola. *Elhamdüli’llâhi te‘âlâ* icâbet-pezîr⁴ oldum. Hâlâ on altı senedür ki kuvvet ü ihtiyârdan beriyüm.” diyü cevâb virdiler.

Şerh-i Meşnevîde taḥkîke resîdedür ki İmâm-ı Muḥammed ile İmâm-ı Ebû⁵ Yūsufuñ bir mes‘elede münâza‘aları vâķi‘ olsa Hazret-i Şeyh Dâvudı ḥakem iderler idi.⁶ İmâm-ı Muḥammeduñ ḳavli şevâb ise “Ḳavl-i ḳavl⁷ Muḥammeddür.” diyü cevâb virürler idi.⁸ Eger İmâm-ı Ebû⁹ Yūsufuñ ḳavli şevâb ise “Bunuñ ḳavli¹⁰ şâyibdür.” diyüp ism-i şerîflerin zıkr itmez idi. Bazı [74a] dervîşân “Ey şeyh bu iki imâm-ı münevver ‘ilmde berâber iken İmâm-ı¹¹ Muḥammede müteveccih olup İmâm-ı Ebû¹² Yūsufdan ne ‘aceb¹³ i‘râz¹⁴ idersiz.” diyü su’âl itdüklerinde “İmâm-ı Muḥammed dîni dünyâya taḳdîm ü tercîḥ itdi. Üstâdımız Ebû Ḥanîfe müteḥammil-i şedâid olup kabûl-ı ḳazâ itmemiş iken Ebû Yūsuf taḳlîd-i ḳazâ itdi.” diyü cevâb virdi ve daḫı mervîdür ki hazret-i şeyh bir gün ekl-i nân ider iken¹⁵ bir tersânıñ mürürü vâķi‘ olmağın pâre-i nân tersâya iḥsân itdiler. Ol merd-i tersâ ekl-i nân-ı pâre-

¹Gösterürler: gösterür HSA

²Cebîni: cebîbini HSA

³Pür-süz-ı süzdür: Süz-ı dil-süzür KA; pür-süzür HSA, T

⁴İcâbet-pezîr: ‘özü-pezîr KA

⁵Ebû: Ebî KA, HSA, BV, T

⁶İderler idi: iderlerdi HSA, T

⁷Ḳavl: -HSA, -T

⁸Virürler idi: virüriler T

⁹Ebû: Ebî KA, HSA, T

¹⁰Şevâb ise “Bunuñ ḳavli: -BV

¹¹İmâm-ı: -KA, -HSA

¹²Ebû: -KA

¹³Ne ‘aceb: ne‘ceb R

¹⁴İ‘râz: i‘tirâz: R

¹⁵İder iken: iderken HSA, T

i mezkûr ile ol gice zevcesine takarrüb itmegin luḡ-ı İlâhî ile Ḥazret-i Şeyḥ-i Maʿrûf rahm-ı mâderde qarâr itdi.

Menḳûldür ki Harûn Reşîd İmâm-ı Ebû Yûsuf ile ziyâret-i Dâvudı kaşd idüp bâb-ı saʿâdet-meʿâblarına geldükde izn-i duḡûl olmamağıla bu emrûñ huşûlin mâder-i Dâvuda ricâ itdiler. Mâder varup ilhâḥ-ı keşîre ile beher-hâl aḡz-ı izn duḡûl itmegin ziyâretiyle müstetâb ve kelâm-ı bâ-şavâblarından naşîhat-yâb olduğdan soñra eşnâ-yı müfârekatda ḡulam-ı Harûn işâret-i ḡalîfe ile bir bedre-i sîm-pîş Dâvuda vazʿ itdi. Qabûl itmeyüp “Mîrâşdan bir miḡdâr ḡelâl mâlum vardır. Anuñla maʿîşet iderüm. Nihâyet bulınca dâr-ı âḡirete rıḡlet itmegin Ḥazret-i Allâhdan ricâ itmişüm.” didi.

Ebû Yûsufdan menḳûldür ki ḡazret-i şeyḡûñ ne miḡdâr ḡarclıkları olduğın vekîlü'l-ḡarclarından suʿâl itdüm. “On dirhemleri var ve yevmiyye bir dâniḡ sîm maşrafları olur.” dimekle ḡesâb itdüm fi'l-ḡaḡîka meblaḡ-ı mezkûr nihâyet bulınca ḡazret-i şeyḡûñ daḡı ʿömrleri tamâm oldı. Naḡldür ki ḡazret-i şeyḡ vefâtı¹ gicesinde namâza meşḡûl olup secdede teslîm-i rûḡ itdiler. Sene-i ḡamse ve sittîn ve miyede miḡmân-ı ravza-i rıḡvân olup mezâr-ı pür-envârları Bağdâdun cânib-i ḡarbîsinde bir mekân-ı cennet-nişândur.²

ZİKR-İ BEHLÛL ʿALEYHİ'R-RAḡME³

[74b] Ol dâñā-yı ḡaḡîkat ve bîñā-yı ḡavâmız-ı ḡikmet, emr-i Ḥudâya meşḡûl Ḥazret-i Behlûl, ʿaleyhi'r-raḡme. Câmî'ü's-Siyerde taḡḡîke resîdedür ki ʿazîz müşârün ileyh zühd ü taḡvâ ile ârâste ve veraʿ u şalâḡ birle pîrâste olduğından ḡayrı Ḥârûn Reşîdüñ ʿammüzâdesi iken terk-i dünyâ ve mâ-fî-hâ idüp devlet-i âḡiret taḡşîline saʿy iderdi. Naḡldür ki Ḥârûn Reşîd müceddeden bir sarây binâ idüp “*Li-küllî cedîdün lezzetün.*”⁴ sarây-ı mezkûrñ zîr u bâm⁵ ve revzene vü câmına⁶ seyr⁷ iderken Behlûl daḡı⁸ ḡâzır oldı. Harûn Behlûle ḡitâb idüp “Ey Behlûl bu sarây-ı dil-fezâyı herkes niḡe kelimât-ı mevzûn ile medḡ itdi. Siz daḡı bu ḡâle münâsib çend kelime taḡrîr itseñiz revâ idi.” didüklerinde hemân-dem Behlûl ḡalem-i ḡikmet-raḡamların der-dest idüp “*Refʿate't-tîne ve vazaʿate'd-dîne ve defʿate'l-cişşe*⁹ ve

¹ Vefâtı: vefât T

² ʿAleyhi'-raḡmeti ve'r-rıḡvân: +HSA; ʿAleyhi'-raḡme: +T

³ Zîkr-i Behlûl ʿAleyhi'r-Raḡme: Zîkr-i Cemîl-i Behlûl ʿAleyhi'r-Raḡme KA; Zîkr-i Behlûl ʿAleyhi'r-Raḡmeti ve'r-Rıḡvân HSA; Zîkr-i Behlûl Dâñā ʿAleyhi'r-Raḡmeti ve'r-Rıḡvân T

⁴ Her yenilik bir lezzettir.

⁵ Zîr u bâm: zîr bâm BV

⁶ Câmına: câniye HSA

⁷ Seyr: seyrân KA, HSA

⁸ Daḡı: -HSA, -T

⁹ Defʿate'l-cişşe: refʿate'l-cişşe R

vaza°ate'n-nefse in kāne min mālike fekad esrafte inna'llāhe lā-yuhibbu'l-müsrifīn ve in kāne min māli gayrike fekad zalemte inna'llāhe lā-yuhibbu'z-zālimīn"¹ diyü dīvār-ı sarāya taḥrīr ü imlā° itdiler. °Azīz müşārün ileyhüñ efvāh-ı nāsda menākıbları bī-hadd ü kıyāsdur. Lākin mürāyī olan kütüb-i mu°teberede tafşīli bulunmamağıla bu kadar ile iktifā olındı. Mezār-ı pür-envārları Bağdāduñ² cānib-i ğarbīsinde bir mekān-ı cennet-nişāndur.³

ZİKR-İ ŞEYḤ EBŪ'N-NECİB °ABDULKĀHİR SŪHREVERDİ⁴

Sāhib-i makāmāt-ı °aliyye, şā°id-i derecāt-ı seniyye, °ālim-i Rabbānī ebu'n-Necīb Sūhreverdī, °aleyhi'r-raḥme. Ziyā°e'd-dīn ile müsem mā. Bağdād maḥallātından maḥalle-i Sūhreverdīye mensüb. Neseb-i °ālīleri on iki merd-i Ḥudānun vesāṭatıyla Ḥazret-i Şiddīk-i Ekber vāşıl olup menākıb-ı şerīfeleri Cāmi°ü's-Siyerde bu vech üzre taḥkīke resīdedür ki şeyḥ müşārün ileyh Şeyḥ⁵ Şehābeddīn ḥazretlerinüñ °ammı ve üstādı ve niçe ekābir-i dīn kendülerden aḥz-i ṭarīkat ve müstefīz-i envār-ı ḥakīkat olup [75a] şerāyi°-i İslām ve esrār-ı mülk-i °allāmda taşnīfāt-ı mā-lā-keḷāmları bī-nihāyedür. Ṭarīk-i hidāyet-refīkleri Aḥmed Ġazālīye muntehī olup Nefehātü'l-Ünsde Tārīḥ-i Yāfi°iden menkūldür ki ḥazret-i şeyḥüñ bir gün mürürü bāzāra vāki° ve bir kaşşābuñ dükkānı muḳābilinde mütevaḳḳıf olup "Bu ğūsfend-i meslūḥ mürde-i meyyiteyüm, diyü feryād ider." dimekle kaşşāb dehşet ve ḥavfdan⁶ bī-hūş ve bī-tāb olup ba°dehu huşyār u taşdīk-i keḷām-ı şeyḥ ile tevbe ve istiġfār itdi. Şerḥ-i Meşnevī-i Kāşifide taḥkīke resīdedür ki ba°zı yārān ḥazret-i şeyḥden keyfiyyet-i recūliyetden⁷ su°āl itdiler.

Beyt⁸

mef°ülü/ mefā°ilü/ mefā°ilü/ fa°ül

Bişnev be-niger be-ġuş u çeşm u dil u cān⁹

Kīn cā ne-resed kesī be-taḳarīr-i zebān

¹Çamuru yükselttin, dini alçalttın, nefsinı öne aldın, sen bunu böyle yaptın ama bunun sebebi ne? Malından çok israf ettin. Allah müsrif olanları sevmez. Kendi malından değil de başkalarının malından aldın ise o zaman da zulmettin. Allah zalimleri sevmez.

²Bağdāduñ: Bağdād KA

³°Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA, +T

⁴Zıkr-i Şeyḥ EbŪ'n-Necīb °Abdulkāhir Sūhreverdī: Zıkr-i EbŪ'n-Necīb °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān KA, BV; Zıkr-i Şeyḥ EbŪ'n-Necīb °Abdulkāhir Sūhreverdī °Aleyhi'r-Raḥme HSA, T

⁵Şeyḥ: -T

⁶Ḥavfdan: ḥavfindan T

⁷Recūliyetden: recūliyetde HSA, T

⁸Beyt: nazm HSA, T

⁹Bişnev be-niger be-ġuş u çeşm u dil u cān: Bişnev be-niger be-ġuş u çeşm u dil-i cān R

*Der katre niger gum-şude deryā-yı muhîṭ
Der zerre be-bîn ten-zede hürşîd cihân¹*

lâmi°ası üzre deryâları setr² idüp teşnegî göstermek ve muhîṭi katrede ve hürşîdi zerrede³ seyr itmek recüliyyetdür, diyü cevâb virdiler.

Naıldür ki hâzret-i şeyh ekşer evkâtta baht-ı ehl-i sa°âdet gibi⁴ bîdâr olup müttakâ-yı râhata ittikâ° itmez idi. Bu hâllerinden su°âl olunduğda

*Beyt
fâ°ilâtün/ fâ°ilâtün/ fâ°ilâtün / fâ°ilün*

*Ġayret-i aşk ez-ân ber-best h^vâb dîdeem
Tâ ne-bîned çeşm-i ter dâmen hayâleş-râ be-h^vâb⁵*

medlûlınca hayâl-i dostı h^vâbda görmemek için iktizâ-yı ğayret-i °aşk men°-i nevm itdi, diyü cevâb virdiler. Hâzret-i şeyhüñ keşf-i ğavâmız-ı esrârı muhtâc-ı maķâlât-ı bisyârdur. Lâkin îrâdî mâni°-i ihtisâr muhtaşarımız olmağın⁶ bu kadar ile iktifâ° olındı. Sene-i şelâşe ve sittîn ve hamse miyede Bağdâdda ol şeyh-i kerîm bâr-kerde-i⁷ bender-ĝâh-ı dâr-ı na°îm olup hâlâ Bağdâdda merķad-i envârları bu hâke ziyâ-güsterdür.⁸

ZİKR-İ ŞEYH MEKÂRİM °ALEYHİ'R-RAHME⁹

°Âlim-i °âmil, şeyh-i kâmil,¹⁰ şâhibü'l-mekârim Şeyh Mekârim, °aleyhi'r-rahme. Kümmelîn-i zamân ve meşâyih-i şâhib-i ittikândan¹¹ olup hulefâ-yı¹² °Abbâsiyyeden Nâşır Hâlîfe zamânında sene-i işneyn¹³ ve tis°în ve hamse miyede terk-i °alem-i ğurûr ve °âzîm-i sarâ-yı sürür idüp [75b] Hâlîş nâhiyesi nihâyetinde

¹ *Kulak, gönül, can ve göz ile işit ve gör. Dilin söylemesi ile kimse bir yere ulaşamaz. Bak, bir damlada koca deniz kaybolmuş. Bak, cihan güneşi zerrenin içinde kaybolmuş.*

² Setr: seyr KA, BV

³ Zerrede: zerre HSA

⁴ Gibi:-HSA

⁵ *Aşkın şiddeti, ıslak gözlerim hayalinin eteğinde rüyalara dalmasın diye gözlerime uykuyu haram kıldı.*

⁶ Olmağın: olmağına T

⁷ Bâr-kerde-i: bâz-kerde-i KA, HSA, T

⁸ °Aleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvân: +KA, HSA, T; °Aleyhi'r-rahme:+BV

⁹ Zîkr-i Şeyh Mekârim °Aleyhi'r-Rahme: Zîkr-i Şeyh Mekârim °Aleyhi'r-Rahmeti ve'r-Rıdvân T

¹⁰ Kâmil: kâmile T

¹¹ İttikândan: ittifâķdan T

¹² Hulefâ-yı: Hulefâ-i HSA, T

¹³ İşneyn: işnâ HSA, T

Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde dōrt fersah bir mekān-ı cennet-āşiyānda cism-i pākıları vedīa-i gencīne-i hāk-i pāk olduğı Cāmi'ü's-Siyerde mezkūr olup Menākıb-ı sa'ādet meksepleri 'ale't-tafşıl kütüb-i mu'teberede bulunmāmağıla ancak zıkr-i feyz-güsteri ile bu muhtaşar münevver oldu.¹

ZIKR-İ ŞEYH SEKRĀN 'ALEYHI'R-RAHME²

Sīr-āb-ı rahīk-i tahkīk, cur'a-keş-i kās-i tedkīk, mest-i meydān-ı 'irfān Şeyh Sekrān, 'aleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvān. 'Arif-i zamāne ve muhaqqıq-ı yegāne olup hulefā-yı 'Abbāsiye zamānında Hülāgū-yı peleng-ħu ile 'asker-i Moğol Bağdāda³ müteveccih olduĝda⁴ ol şeyh-i rüşen-dil menāmda melā'ike-i kirāmdan bir sürüş-ı⁵ heybet-ħurüş dest-i kuvvet-peyvestinde āteşin bir 'amūd ile "Yā keferah, uzrubū 'alā-rusi'l-fecerah"⁶ diyü nidā ider görüp bu ħ'āb-ı dehşet-meāb ile Hülāgū ehl-i Bağdāda idecegin bir bir haber virdiler. Sene-i şemān⁷ ve sitte miyede dār-ı āhirete rihlet idüp maqdemü'z-zıkr-i Şeyh Mekārim ħazretlerinüñ ħurb-ı⁸ ħabrinde bir ħaryede mezār-ı pūr-envārları ziyā-güsterdür.⁹

ZIKR-İ ŞEYH CĀGİR 'ALEYHI'R-RAHME¹⁰

Nokta-i dāyire-i meşīhat, ser-ħalka-i aşhābı tarikat, 'arif-dil-i münir Şeyh Cāgīr,¹¹ 'aleyhi'r-rahme. Şāhib-i takvā, sālīk-i rāh-ı Hüdā olup Cāmi'ü's-Siyerde resīde-i tahkīkdür ki ħazret-i şeyh müşārün ileyh ħazretleri egerçi Kürdiyyü'l-aşl idi. Lākin "Emseytü Kürdiyyen ve eşbahtü 'Arabiyen"¹²medlülınca 'Arabıyyü'z-zāt, melekiyyü's-şıfāt, nazār-kerde-i Şeyh Ebu'l-Vefā olup Sermenrāye bir menzil¹³ mesāfede şahrā-nişin idiler. Kelām-ı sa'ādet-encāmlarında "Men şāhede'l-ħakka fī sırrıhi sekafe'l-kevnü min ħalbihi" ve daħı "Mā aħzettü'l-ahde 'alā-aħadin ħattā

¹ 'Aleyhi'r-rahme: +HSA

² Zıkr-i Şeyh Sekrān 'Aleyhi'r-Rahme: Zıkr-i Şeyh Sekrān 'Aleyhi'r-Rahmeti ve Arıdvān HSA; Zıkr-i Şeyh Sekrān 'Aleyhi'r-RahmeTİ ve'r-Rıdvān T

³ Bağdāda: Bağdād T

⁴ Olduĝda: olınuĝda T

⁵ Sürüş-ı: şürüş-ı T

⁶ Ey kafirler, facire vurun. (Allah zalime zalim verir.)

⁷ Şemān: -HSA, -T

⁸ ħurb-ı: -R

⁹ 'Aleyhi'r-rahmet-i ve'r-rıdvān: +T, +HSA; āmīn yā Rabbe'l-ālemīn: +HSA

¹⁰ Zıkr-i Şeyh Cāgīr 'Aleyhi'r-Rahme: Zıkr-i Şeyh Cāgīr 'Aleyhi'r-Rahmeti ve'r-Rıdvān KA, T

¹¹ Cāgīr: Ĥākīr HSA

¹² Kürd olarak uyudum, Arap olarak uyandım.

¹³ Bir menzil: menzilgāh HSA, T

raaytü ismehu merķūmen¹ fi'l-levħi'l-mahfūz min cümleti mürīdi²” diyü buyururlar idi.

Ĥazret-i şeyħüñ mürīdlerinden bir merd-i şıķa naķl ider ki ol şāħib-i taħķīķ ile bir gün [76a] refīķ idüm. Bir kelle-i gāv pīş-gāhumuza geldükde ĥazret-i şeyħ bir māde gāva işāret idüp “Bu māde gāv ĥāmiledür. Erkek getirüp nezr ile ol °icl tekyemüze gelüp fülān fülān³ kimesneler laħmından mütenāvil olurlar. Kezālik bir māde gāva daħı bu üslüb üzre işāret buyurdılar. Ba°de'l-eyyām buyurdıkları üzre⁴ vāķi° oldu. Sene-i tis°in ve ĥamse miyede ol mümtāz dārü'l-ħulūda⁵ pervāz idüp Sermenrāye bir menzil mesāfede merķad-i münevverleri ber-cāy-ı feyz-güsterdür.⁶

ZİKR-İ ŞEYĤ DĀVUD ZĀHIRİ⁷

İmām-ı meşħūr, şāħib-i sa°y-ı meşķūr, faķīħ-i⁸ nūrānī Dāvud bin °Alī bin⁹ Ĥalefü'l-İşfahānī. Zāhirī ile ma°rūf, kemāl-i zühd ü şalāħ ile mevşūf olup Tārīħ-i İbni¹⁰ Ĥallikānda nigāšte-i ķalem-i beyāndur ki zamānesinde reyis-i °ulemā ve mu°teķid-i fużalā olup dōrt yüz şāħib-i taylasān aħzar-ı meclis dersinde ĥāzır olur idi. Müstaķil şāħib-i mezheb olmağıla zamānında ekşer nās kendülere tābi° olup zāhirī ile tesmiye¹¹ olınurlar idi. °Ulūm-ı şettāya mālik ve ferāset ü dāniş ile meşħūr-ı āfāķ idiler. Mevlidleri Kūfe ve menşe°leri Bağdād olmağıla sene-i seb°in ve mi°eteynde dār-ı āħirete riħlet idüp cevher-i cisimleri Bağdāduñ cānib-i ġarbisinde vedi°a-i ĥāk-i pāk oldu.¹²

ZİKR-İ ŞEYĤ EBŪ MUĤAMMED RUVEYİM¹³

Ol zübde-i bī-zelal, ol āfitāb-ı bī-bedel, ol bedr-i bī-ġayim ebū Muĥammed Ruveyim, °aleyhi°r-raħme. Meşāyih-i kibārdan olup Dāvūd Zāhirī mezhebinde idi.

¹ °Alā: +BV

² *Kim kalbinde Ĥakkı görürse kainat onun kalbinden düşer. Bir de Allah asmini her zaman levh-i mahfuzda yazılı gördüm.*

³ Fülān fülān: fülān HSA, T

⁴ Üzre: -R

⁵ Ĥulūda: ĥulūd HSA

⁶ °Aleyhi°r-raħmet-i ve°r-rıdvan: +HSA

⁷ Zıkr-i Şeyħ Dāvud Zāhirī: Zıkr-i Dāvud bin °Alī °Aleyhi°r-Raħme KA; Zıkr-i Şeyħ Dāvud Zāhirī °Aleyhi°r-Raħme HSA, BV

⁸ Faķīħ-i: ķadıyye-i T

⁹ Bin: ibni HSA

¹⁰ İbni: bin HSA, T

¹¹ İle: +T

¹² °Aleyhi°r-raħme: +T

¹³ Zıkr-i Şeyħ ebū Muĥammed Ruveyim: Zıkr-i Muĥammed Ruveyim °Aleyhi°r-Raħme KA; Zıkr-i Şeyħ ebū Muĥammed Ruveyim °Aleyhi°r-Raħme HSA, T, BV

‘İlm-i tefsîr ü hadîs ve ğayrıda üstād-ı āfāk olmağın imāmet ve meşîhatine¹ cümle ittifāk itmişlerdür. Riyāzat u tecrîdde dahı bir mertebeye resîde idi ki eyyām-ı germāda bir gün şehrde² seyrān iderken teşnegî kendülere ğalebe itmegın bir kapudan āb taleb itdükde bir tıfl-ı şağîr bir kûze āb virüp ol dahı şürb³ itdükden soñra [76b] tıfl-ı zîrek “Şüfî rûzda şürb-i āb⁴ itmek ‘acîbdür.” diyü müte‘arrız olmağıla müte‘essir olup ‘ömri oldukça şıyām ile evkāt-güzār olup iftār itmediler. Kelām-ı pür-intizāmlarında “Taşavvuf üç nesneye mebnîdür:⁵ Fakr u iftikāra ta‘alluk itmek ve bezl-i māl u cān idüp vāşıl-ı cezā-yı ğayr olmağı muħakkak bilmek ve terk-i dahı u ta‘arrız-ı ğalk itmekdür.” diyü naşîhat-bahş-ı ehl-i sülük olup “Tevhîd, maḥv-ı āşār-ı beşerıyyetdür.” buyururlar idi. Nefehātü’l-Ünsde Fütühāt-ı Mekkiyyeden menkûldür ki “*Kāle Ruveyim men ka‘ade ma‘a’s-şüfiyye ve ḫālefehum fî şey’in mimmā yeteħakkaküne bihi nez‘a’llāhu nûre’l-îmāni min kalbihi*”⁶ ve kelām-ı kerāmet-intizāmlarında “*İzā vehebe’llāhu leke mekālen ve fi‘ālen fe-eḫze’llāhu minke’l-makāl ve tereke ‘aleyke’l-fi‘le felā tubālî feinnehā ni‘metün ve in aḫaze minke’l-fi‘āle ve tereke ‘aleyke’l-makāle şıḫḫa feinnehā muşîbetün ve in aḫaze’llāhu minke’l-makāle ve’l-fi‘āle fa‘leminnehā ni‘metün*”⁷ diyü⁸ buyururlar idi.⁹ Sene-i şelāse ve şelāse miyede bu dār-ı ğurûrdan maḥmil bend-i sarāy-ı sürür olup merḫad-i münevvereleri Bağdādda olduğı Tabakāt-ı Şa‘rānide mezkûrdur.¹⁰

ZİKR-İ CEMİL-İ EŞ-ŞEYḤ ŞEHĀBEDDİN SÜHREVERDİ

‘ALEYHI’R-RAḤME¹¹

Üstād-ı zamān,¹² ferîd-i avān,¹³ matla‘ü’l-envār, menba‘ü’l-esrār, delîlü’t-tarıka, tercümānü’l-ḫakîka, kıdvetü’l-‘ārifin eş-Şeyḫ Şehābeddîn ebū Ḥafş ‘Ömer bin Muḫammedi’l-Bekrî es-Sühreverdî, ‘aleyhi’r-raḥme. ‘Azîz müşārün ileyhüñ menākıb-ı¹⁴ kerāmet-i i‘lamları¹ Nefehātü’l-Ünsde bu vech üze nigāşte-i ḳalem-i

¹ Meşîhatine: meşîhate KA, HSA

² Şehirde: şehri KA

³ Şürb: şarāb HSA

⁴ Şürb-i āb: şarāb HSA

⁵ Mebnîdür: mübtenîdür KA

⁶ Kim inandıkları konularda sufilere muhalefet ederse Allah kalplerinden iman nurunu kaldırır.

⁷ Eğer Allah sana iyi söz söyleme ve iyi çalışma verirse ve sonra da o söz söylemeyi alır da sende çalışmayı bırakırsa merak etme, çünkü bir nimettir. Sonra da senden çalışmayı alırsa ve söz söylemeyi bırakırsa bu büyük bir musibettir. Her iksini de alırsa bu da bir nimettir.

⁸ Diyü: -KA

⁹ Buyururlar idi: buyururlardı T

¹⁰ ‘Aleyhi’r-raḥme: +T

¹¹ Zıkr-i Cemil-i eş-Şeyḫ Şehābeddîn Sühreverdî ‘Aleyhi’r-Raḥme: Zıkr-i eş-Şeyḫ Şehābeddîn es-Sühreverdî ‘Aleyhi’r-Raḥme KA; Zıkr-i Cemil-i eş-Şeyḫ Şehābeddîn Sühreverdî T

¹² Zamān: zamāne HSA, T

¹³ Avān: avāne HSA, T

¹⁴ Menākıb-ı: -HSA

ikrāmdur ki neseb-i izzet-intisābları emīre'l-mü'minīn Şeyh ʿAtīk Ebī Bekr eş-Şiddīk radiyāllahu² ʿanh hazretlerine müntehī olup ve tarīk-i taşavvufda beyʿatları ʿammūsı eş-Şeyh³ ebü'n-Necīb Sühreverdīye⁴ olup Şeyh ʿAbdulkādir Ceylānī ve niçe meşāyih-i Rabbānī ile⁵ münāsebet ve bir müddet baʿzı abdālān ile cezīre-i ʿAbbādānda muʿāşeret ve Hazret-i Hızır [77a] ʿaleyhi's-selām⁶ ile şohbet itmüşlerdür. ʿUlūm-ı zāhire ve bātinada üstād-ı kāmīl ve tarīkat u haqīkatda mürşid-i vāşıl Reşfü'n-Neşāyih ve Aʿlāmü't-Taķī ve ğayrı teşānif-i meşhūre ve aķvāl-i muʿtebereleri olup ʿAvārif nām teʿlifin Mekke-i Mükerrerede taşnīf iderken her ğāh bir emr-i müşkil ve maʿnā-yı muhal vāķi ʿola tavāf-ı Beytu'llāhü'l-ʿatīk ve taleb-i tevfiķ itdükçe hall-i müşkilāt⁷ olduğı resīde-i taḥķīkdür. Zamanesinde şeyḥu's-şeyūḥ-ı Bağdād olmağıla bilād-ı baʿīde ve qarībeden erbāb-ı tarīkat gelüp ol mürşid-i kāmilden istiftā-i⁸ mesāyil iderler idi. Baʿzı dervīşān ol ʿālī-şāna⁹ “*Yā seyyidī in terekütü'l-amele edḥilnī*¹⁰ *ilā el-baṭāle ve in ʿamiltü edḥaleni'l-ucb*”¹¹ diyü taḥrīr-i rikʿa itdüklerinde “*İmel ve estağfiru'llāhe mine'l-ucb*”¹² diyü redd-i cevāb itdüler. Risāle-i İkbāliyyede¹³ Şeyḥ Rükneddīn ʿAlāü'd-Devle buyurmuşlar ki “Şeyḥ Saʿdeddīn Hamevīden ḥāl-i¹⁴ Şeyḥ Muḥyiddīn ve Şeyḥ Şehābeddīn suʿāl olındukdaeş-Şeyḥ Muḥyiddīn¹⁵ “*Baḥri mevṵac lā nihāyete lehu ve nūrī mutābaʿatu'n-nebī şalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem fī cebnū's-Sühreverdī şeyʿün aḥer*”¹⁶ diyü cevāb virdi. Şeyḥ-i müşārün ileyh sene-i tisʿa ve şelāşīn ve ḥamse miyede teşrīf-kerde-i mehd-i vücūd olup¹⁷ sene-i işneyn ve şelāşīn¹⁸ ve sitte miyede ʿālem-i ervāḥa

¹ İslāmları: ʿalāmetleri T

² Teʿālā: +HSA, +T

³ Eş-Şeyḥ: -T

⁴ Ve tarīk-i taşavvufda biʿatları ʿammūsı eş-Şeyḥ Ebü'l-Necīb Sühreverdīye: -HSA

⁵ İle: -KA

⁶ ʿAleyhi's-selām: -HSA, -T

⁷ Müşkilāt: müşkilātı R

⁸ İstiftā-i: istifā-i HSA, T

⁹ ʿĀlī-şāna: ʿālī-şān HSA

¹⁰ Edḥilnī: daḥalet R

¹¹ *Ey efendim, eğer çalışmayı bırakırsam, işsiz kalacağım. Eğer çalışırsam bana kibir gelecek.*

¹² *Çalış ve kibirden Allah'a istiğfar et.*

¹³ Risāle-i İkbāliyyede: Risāliyye-i İkbāliyyede HSA

¹⁴ Ḥāl-i: ḥālā T

¹⁵ Eş-Şeyḥ Muḥyiddīn: Şeyḥ Muḥyiddīn R

¹⁶ *Denizin dalgalanmasının sonu yok. Peygamberimizin nurunu Sühreverdī'nin alnında görüyoruz ama bu başka bir mesele.*

¹⁷ Olup: idüp HSA, T

¹⁸ Ve şelāşīn: -HSA, -T

şu'ūd itmekle¹ merkad-i pür-envârları nefsi Bağdâdda ziyâretgâh-ı şığâr u kibârdur.²

ZİKR-İ ŞEYH EBÛ TÂLİB MUHAMMED BİN ʿALİYYİ'L- MEKKÎ ʿALEYHİ'R-RAHME³

Dād-dih-i seccāde-i riyāzet, pā-nih-i süllem-i kerāmet, el-ʿālimü's-sāmī Ebū Tālib Muḥammed bin ʿAliyyi'l-Mekkī. Tevhīdde muşannefât-ı keşîre ve aqvâl-i muʿtebere⁴ ve meşhûresi olup bir mertebe mâlik-i memâlik-i ʿibâdet ü riyâzat idi ki nîçe eyyâm hecr-i taʿām idüp ʿale'd-devām ekl-i ḥaşîş-i mübâha itmegin post-ı sîmînleri sebzîn olmuş idi. Mekke-i Mükerrmeden Başraya kudümlarında reyis-i ehl-i Başra olup baʿdehu Bağdâdda kürsî-nişîn-i vaʿz u naşîhat olduğda müracca-ı ʿālim ve muʿtekid-i [77b] cümle ümem olmuş iken bir gün eşnâ-yı sühan-ārâyide ʿuqûl-i⁵ ʿämme istibʿād ider bir kelâm îrād itmegin mehcür-ı ṭab-ı nās bi-istînās olup kendü ʿuzletlerinde⁶ ʿibâdetlerine meşgûl oldılar. ʿAzîz müşârün ileyh Cebeliyyü'l-aşl olup Mekke-i Mükerrmede keşret-i mekş ü mücâveret ile ol belde-i müşerrefeye nisbet olunmuşdur. Sene-i sitte ve şemânîn ve selâşe miyede mürtehil-i dâr-ı âhîret olduğda Bağdâduñ cānib-i şarkîsinde maķābir-i Mâlikiyede naķdîne-i vücûd-ı pākları⁷ vedîʿa-i ḥazāne-i ḥāk-i⁸ şerefnāk olduğ Tārîḥ-i İbni⁹ Ḥallikānda revnaķ-efzâ-yı varaķa-i beyāndur.¹⁰

ZİKR-İ EBU'L ḤASAN MUHAMMED BİN AḤMED BİN İSMÂʿİL ŞEMʿÜN ʿALEYHİ'R-RAHME¹¹

Seccāde-ārâ-yı¹² vaʿz u naşîhat, revnaķ-efzâ-yı müttekâ-yı ʿilm u ḥikmet, şeyḥ-i emced ebu'l-Ḥasan Muḥammed. Vaḥîd-i dehr ü¹³ yegâne-i ʿaşr, ḥuluvvü'l-

¹ İtmekle: idüp HSA, T

² Şığâr u kibârdur: kibâr u şığârdur. ʿAleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvân HSA; şığâr u kibârdur. ʿAleyhi'r-rahme T

³ Zikr-i Şeyḥ Ebū Tālib Muḥammed bin ʿAliyyi'l-Mekkī ʿAleyhi'r-Rahme: Zikr-i Muḥammed bin ʿAliyyi'l-Mekkī ʿAleyhi'r-Rıdvân KA

⁴ Muʿtebere: muʿteberde T

⁵ Ümem-i: +KA

⁶ ʿUzletlerinde: ʿizzetlerinde BV, T

⁷ Pākları: pā HSA

⁸ Ḥāk-i: -HSA, -T

⁹ İbni: bin HSA, T

¹⁰ ʿAleyhi'r-rahme: +HSA

¹¹ Zikr-i ebu'l Ḥasan Muḥammed bin Aḥmed bin İsmâʿİL Şemʿün ʿAleyhi'r-Rahme: Zikr-i ebu'l Ḥasan Muḥammed ʿAleyhi'r-Rahme KA; Zikr-i ebu'l Ḥasan Muḥammed ibni Aḥmed bin İsmâʿİL Şemʿün T

¹² Seccāde-ārâ-yı: Seccāde-râ-yı HSA

¹³ Ü: -R

işāre, laṭīfu'l-ibāre¹ olup Tārīḥ-i İbni Ḥallikānda resīde-i taḥkīkdür ki °Aziz müşārün ileyh şeref-yāfte-i şohbet-i meşāyih-i keşire olup ḥaṣṣa-i şāhib-i kerāmet-i cibillī,² Şeyḥ ebū Bekr Şiblī ḥazretlerinden ḥayli rivāyet itmişlerdür. Naḳldür ki ol ehl-i ḥikmet kürsi-niṣn-i naşīḥat olduḡa çeşm u³ gūş u dehāna işāre⁴ ile “*Sübḥāne men anṡaka ve ebher bi's-şahmı ve esmaa' bi'l-azīm*”⁵ diyüp temcīd-h^{ān}-ı mülk-i Celīl olurlar idi.⁶ İttifāk ile muṡekid-i ehl-i °Irāk olup şıdk-ı maḳāl ve ḥüsn-i ḥāline °ālem müselleme idi. Sene-i seb^a ve şemānīn ve şelāşe miyede rūḥ-ı pür-fütūḥları⁷ miḥmān-ı ziyāfethāne-i ravza-i rıdvān olup Bağdādda kendü dār-ı feyż-āşārlarında ol dürr-i yektā nühüfte-i şadefçe-i ġubarā^o olmuş iken otuz tokuz sene mürürından soñra ba^{zı} esbāb ile gencine-i vücūdları Bāb-ı Ḥarb meḳābirine⁸ naḳl olınduḡda ekfān-ı sündüs-nişānları aşlā tebdīl ü taġyīr bulmaduġı müşāhede-i şaġīr ü kebīr olmuşdur.⁹

ZİKR-İ EBŪ °AMR BİN MUḤAMMEDŪ'L-MA°RŪF Bİ'L-MUṡARRAZİ'L-BAVERDİ RAḒ.¹⁰

Şeyḥü'l muşannifīn, imāmü'l müdeḳḳıkīn, fezāyil-i perverī ebū¹¹ °Amr bin¹² Muḥammedü'l-Ma°rūf [78a]bi'l- Muṡarrazī'l-Baverdī. Zāhid diyü meşḥūr-ı ve müselleme-i cümle^o benī-ādem olup muḥaddişīn beyninde şıka-i celīlü's-şān ve ḥıfz-ı ma'lūmātda °adīmü'l-aḳrān idiler. Otuz biñ varak ḥıfzdan imlā^o buyurdıkları resīde-i taḥkīk olup¹³ bu mertebe ḥıfz maḳdūr-ı beşer degildür diyü niçe kimesne şıḥhat-ı rivāyetlerin inkār iderler idi. °Ulūm-ı °Arabiyye ve fūnūn-ı ġarībde “*Āyetün min āyāti'llāh*”¹⁴ olup Kitāb-ı Faşīḥ ve Kitāb-ı Fāitetü'l-Faşīḥ ve Kitāb-ı Yevākīt ve Kitābü'l-Cürċān ve Kitābü'l-Muvazzāḥ ve Kitābü's-Sā'āt ve Kitāb-ı Yevm ü Leyl ve Kitābü'l-Müstahsen ve Kitāb-ı °İşrāt ve Kitāb-ı Şurī ü Büyü^o ve Tefsīr-i Esmā'u's-Şu'arā ve Kitābü'l-Kabāyil ve Kitābü'l-Meklül ve'l-Mektüm ve Kitābü'n-Niḳāḥ ve

¹ Ḥuluvvü'l-işāre, laṭīfu'l-ibāre: ḥuluvvü'l-işāret, laṭīfu'l-ibāret HSA

² Cibillī: celī R, BV

³ U: -T

⁴ İşāre: işāret KA, HSA

⁵ *Konuşturan ve hayret ettiren Allah'ı takdis ederim, sen büyüksün ve kocamansın.*

⁶ Olurlar idi: olurlardı HSA, T

⁷ İle: +T

⁸ Meḳābirine: meḳābirinde R

⁹ °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA, +BV, +T

¹⁰ Zıkr-i ebū °Amr bin Muḥammedü'l-Ma°rūf bi'l-Muṡarraz el-Baverdī RaḒ.: Zıkr-i Muḥammedü'l-Ma°rūf bi'l-Muṡarraz °Aleyhi'r-Raḥme KA; Zıkr-i ebū °Amr bin Muḥammedü'l-Ma°rūf bi'l-Muṡarraz el-Baverdī °Aleyhi'r-Raḥme HSA, BV; Zıkr-i ebū °Amr bin Muḥammedü'l-Ma°rūf bi'l-Muṡarraz el-Baverdī °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān T

¹¹ Ebū: ibni R

¹² Bin: ibni HSA, T

¹³ Olup:olinmuşdur KA, BV

¹⁴ Allah'ın ayetinden bir ayet.

Kitābü'l-Medāhil ve Kitābü'n-Nevādir nām kütüb-i nafi^a te'līf-i ṭab^c-ı pāk ü taṣnīf-i dildür. Añları olduğundan ğayrı feṭānet ü zekāvetde¹ °adīmü'l °adīl² bir şeyh-i celīl olup ta^cdād-ı³ evṣāf-ı bī-ṣümārları māni^c-i ihtīṣār olmağın bu kadar imlā^o ile iktifā^o olındı. °Azīz müṣārün ileyh sene-i ihdā ve sittīn ve mi^oeteynde ğunūde-i mehd-i vücūd ve sene-i ḥamse ve erba^oin ve ṣelāṣe miyede mihmān-ı dārü'l-ḥulūd olup ḳurb-ı ḳabr-i Ḥazret-i Ma^crūfda ğencīne-i vücūd-ı pākları maḥzūn-ı ḥazīne-i ḥāk-i ṣerefnāk olduğu Tārīḥ-i İbni Ḥallikānda nigāṣte-i yer^a-a-i beyān olup Bāverd⁴ daḥı iḳlīm-i Ḥorāsanda ism-i beled olduğu taḥḳīḳ olınmışdır.⁵

ZİKR-İ EBŪ BEKR MUḤAMMED BİN EBĪ MUḤAMMEDÜ'L- ENBĀRĪ °ALEYHİ'R-RAḤME⁶

Pīṣvā-yı °ulemā^c-i i^olām, muḳtedā-yı erbāb-ı zevi'l-efhām, eṣ-ṣeyḥü'l-enverī ebū Bekr Muḥammed bin⁷ ebī Muḥammedi'l-Enbārī. Kemāl-i °ilm ü taḳvā ile ārāste ve tamām-ı faẓl u dirāyet⁸ birle pīrāste olup °Ulūm-ı Ḳur^oān ve Ğarību Ḥadīṣ ve Müṣḳil ü Vaḳf u İbtidā^o ve 'r-Reddū °alā-men Ḥāleḫ nām kitāb te'līf-i ṭab^c-ı laṭīfleri olduğundan ğayrı ḥayli °ulemā-i °izām ve meṣāyīḥ-i kirām kelām-ı pūr-ḥikmetlerin⁹[78b] rivāyet itdükleri¹⁰ ṣābitdür.

Ebū °Alīden mervīdür ki °azīz müṣārün ileyh üç yüz biñ beyt ḥıfz idüp ba^czı rivāyetde yüz yigirmi tefsīr-i Ḳur^oān isnād ile maḥfūz-ı kütübḥāne-i sīne-i bī-ġineleri olduğundan ğayrı taṣnīflerinde¹¹ Ğarībü'l-Ḥadīṣ kırk beş biñ varak¹² ve Kitāb-ı Ṣerḥ-i Kāfī biñ varak¹³ ve Kitāb-ı Cāhiliyye ve Kitāb-ı Ezdād yedi yüz varakaya¹⁴ resīde olduğu taḥḳīḳ olınmışdır. °Azīz müṣārün ileyh sene-i ihdā ve seb^oin ve mi^oeteynde ṣeref-baḥṣ-ı °ālem-i eṣbāḥ ve sene-i ṣemān¹⁵ ve °iṣrīn ve ḳiyle seb^a ve °iṣrīn ve

¹Zekāvetde: zekāda HSA, T

²°Adīmü'l °adīl: °arīmü'l °adīl T

³Ta^cdād-ı: Ta^cdād-i HSA

⁴Bāverd: Bāver R

⁵°Aleyhi'r-raḥme: +HSA

⁶Zīkr-i ebū Bekr Muḥammed bin ebī Muḥammedü'l- Enbārī °Aleyhi'r-Raḥme: Zīkr-i Muḥammedü'l- Enbārī °Aleyhi'r-Raḥme KA; Zīkr-i ebū Bekr Muḥammed bin ebī Muḥammedü'l- Enbārī °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān T

⁷Bin: ibni KA

⁸Dirāyet: ridāyet T

⁹Pūr-ḥikmetlerin:ḥikmetlerin KA, HSA, T

¹⁰İtdükleri: itdūgi HSA

¹¹Taṣnīflerinde: taṣnīfleri KA; taṣnīflerinden T

¹²Varak: varaka T

¹³Varak: varaka T

¹⁴Varakaya: varaka HSA, T

¹⁵Sene-i ve ṣemān: sene-i ṣemāniye KA

miyede Bağdâdda¹ vâsıl-ı ʿâlem-i ervâh olup bu hâk medfen-i pâkları olduğu târîh-i mezkûrda merkûmdur.²

ZİKR-İ ŞEYH NECMEDDİN RÂZÎ ʿALEYHI'R-RAHME³

Şeyh-i zamâne, ʿârif-i yegâne, Rabbânide kâsbü's-sebķ-i ser-firâzî Şeyh Necmeddîn Râzî, ʿaleyhi'r-rahme. Nefehâtü'l-Ünsde menâķıb-ı maħmüdetü'l-ʿavâķıbları bu üslûb üzre raķam-zede-i kilk-i feşâhat mekâsıbdür⁴ ki ʿazîz müşârün ileyh aşhâb-ı Necmeddîn Kübrâdan olmaķıla terbiye ve irşâdların Şeyh Mecdüddîne havâle buyurmuşlar idi. Tefsîr-i Bahrû'l-Haķâyık ve Mirşâdü'l-İbâd anlarıñ te'lîf-i řab-ı neķķâdları olduğından ğayrı merci-ı ʿulemâ-yı⁵ dehr ve ferîd-i meşâyih-i ʿaşr olup niçe⁶ eş-âr-ı âbdârları daħı vâķi-ı olmağın cümleden bu rübâî irâd olındı.

Rubâî⁷

mef'ülü/mefâ'ilü/mefâ'ilün/fâ'

Şem' erçi çü men dâĝ-ı cüdâyî dâred

Bâ girye vü süz aşnâyî dâred

Ser-rişte-i şem' nîz zi-ser-rişte-i men

Kân rişte seri be-rüşenâyî dâred⁸

Vâķı'a-i Çingîzde⁹ H'ârezmden birün olup Rüm-ı cennet-rüsümü teşrîf itdükte hem-şoħbet-i Şadreddîn Konevî ve Mevlânâ Celâleddîn Rümî oldılar. İttifâken bir gice¹⁰ ʿazîzân-ı¹¹ müşârün ileyhümâ ile hem-meclis iken edâ-yı namâz-ı şâm için Şeyh Necmeddîni pîş-i namâz itdiler. Ğazret-i şeyh bilâ kaşd rek'ateynde daħı süre-i “*Ķul yâ eyyühe'l-kâfirün*” kırâat [79a] itmekle ba'de'l-itmâm Celâleddîn ve Şadreddîn Necmeddîne¹² ħiřâb idüp “Şeyhâ,¹³ zâhiren birin bizüm için ve¹⁴ birin

¹ Bağdâdda: Bağdâd T

² ʿAleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvan âmîn ya Rab: +HSA

³ Zîkr-i Şeyh Necmeddîn Râzî ʿAleyhi'r-Rahme: Zîkr-i Cemîl-i Şeyh Necmeddîn ʿAleyhi'r-Rahme KA, BV; Zîkr-i Cemîl-i Şeyh Necmeddîn Râzî ʿAleyhi'r-Rahme HSA

⁴ Mekâsıbdür: mekâsîdür T

⁵ ʿUlemâ-yı: ʿulemâ-i KA, T

⁶ Niçe: -T

⁷ Rubâî: Beyt KA, HSA, T

⁸ *Mum, benim gibi ayrılık yarası taşıdığı için ağlayıp sızlamalarıyla bir tanışıklığımız var. Mumun kafasındaki ip benim kaderime benzemektedir ki o ipin ucunda bir aydınlık vardır.*

⁹ Çingîzde: Çindîzde HSA

¹⁰ İttifâkan bir gice: bir gice ittifâkan R

¹¹ ʿAzîzân-ı: ʿazîz-i T

¹² Necmeddîne: -BV

¹³ Şeyhâ: Şeyh T, BV

¹⁴ Ve: -T

cenābuñuz için kırā¹at buyurduñuz¹ diyü laṭīfe-gūy oldılar. Ba²dehu ol şeyḥ-i ³ālī-güher ṭal⁴at-enverleri ile Bağdāda ziyā-güster olup māšā⁵a'llāh ikāmetden soñra sene-i² erba⁶a ve ḥamsīn ve sitte miyede muḥmil-bend-i dār-ı āḥiret olmağın Ḥazret-i Cüneyd ve Sırrī kabirleri ḳurbında cism-i pākları vedī³a-i ḥāk³ oldı.⁴

ZİKR-İ EBİ'L-⁶ABBĀS MUḤAMMEDÜ'L-MEŞHÜR Bİ-İBNİ'S- SEMMĀK ⁶ALEYHİ'R-RAḤME⁵

Sālik-i mesālik-i taḳvā, şā⁶id-i meşā⁶id-i fazl u hüdā, şāḥib-i dil-i derrāk, Muḥammed bin es-Semmāk, ⁶aleyhi'r-raḥme. Tārīḥ-i İbni Ḥallikānda resīde-i beyāndur ki ⁶azīz müşārün ileyh ḳāḏī-i Ḳūfe ve zühd ü taḳvāda ferīd-i zamāne ve ḥüsni-i kelām ve va⁶z-ı te⁶şīr-i encām ile yegāne olup kelām-ı dürer-bārlarında⁶ *“Ḥaḫi'llāhe keenneke lem tuṭi⁶hu vercu'llāhe keenneke lem ta⁶şīhu”*⁷ diyü⁸ buyurdılar⁹ idi. Hişām bin ⁶Urve ve A⁶meşḳ üstādı ve İmām-ı Aḫmed ve Neẓāyirī kendülerden rivāyet-i ḥadīş-i nebevī itmişlerdür. Hārūn Reşīd¹⁰ zamānında Bağdādda sākin iken bir gün Hārūn kendüsi ehl-i cennet olduğına ḳasem itmekle bu ḳasemde ḥāniş olup olmaduğın ⁶ulemā-i zamāneden istiftā⁶ itmegın bir ferd fetvāya ḳādir olmadı.¹¹ Ba⁶dehu müşārün ileyh ḥazretlerin ihzār ve¹² bu meş⁶eleden istifsār itdüklerinde *“Yā emīre'l-mü⁶minīn, hiçbir ma⁶şiyete ḳādir olup *“ḥavfan* terk itmek vāḳi⁶ olmuş mıdır?”* diyü su⁶āl itdi. *“Ne⁶am, eyyām-ı şebābda¹⁴ mülk-i bir cāriyeye meftūn iken zafer bulup mürtekib-i¹⁵ fāḫiše olmağa¹⁶ ⁶azīmet itdüm. Ba⁶dehu ḥavf-ı Rabbü'l-⁶İzze ve ⁶azāb-ı āḫiret resīde-i ḥāṭır olmağıla terk itdüm.”* didükde İbnü's-Semmāk Ḥazretleri *“İnşā⁶a'llāhu te⁶ālā ehl-i cennetsiz.”* diyü fetvā virdi. *“Ne delīl ile?”* diyü ba⁶zı kimesne¹⁷ mu⁶āraza itmegın *“Ḳāle'llāhu te⁶ālā ve ammā men ḥāfe maḳāme Rabbihi ve nehā en-nefse ani'l-hevā feinne'l-cennete hiye'l-*

¹ Buyurduñuz: buyurdılar BV

² Sene-i: -BV

³ Ḥāk: ḥāk-i pāk BV

⁴ ⁶Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıḳvān: +HSA; ⁶Aleyhi'r-raḥme: +T, +BV

⁵ Zıkr-i ebi'l-⁶Abbās Muḥammedü'l-Meşhūr bi-İbni's-Semmāk ⁶Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i Muḥammed bin es-Semmāk ⁶Aleyhi'r-Raḥme KA

⁶ Bārlarında: bārlarından HSA

⁷ *İtaat etmemiş gibi Allah'tan kork. İsyān etmemiş gibi Allah'tan iste.*

⁸ Diyü: -HSA

⁹ Buyurdılar: buyururlar R

¹⁰ Hārūn Reşīd: Hārūn er-Reşīd R

¹¹ Olmadı: olmayup BV

¹² Ve: -T

¹³ Allah'tan korktuğu için.

¹⁴ Şebābda: şehābda T

¹⁵ Mürtekib-i: mürātek-i T

¹⁶ Olmağa: olmağıla KA

¹⁷ Kimesne: kimesneler HSA

mevā”¹ fehvā-yı [79b] mu^ciz-ihtivāsı delāletıyla.” diyü cevāb virdiler. Ba^cdehu Kūfeye mürāca^cat ve sene-i şelāşe ve şelāşin ve miyede dār-ı ahirete intikāl idüp naqdīne-i vücūd-ı fazīlet-meknūnları gencine-i hāk-i Kūfede mahzūn oldu.²

ZİKR-İ EBU’L-ĤÜSEYN AĤMEDÜ’L-ĶUDÜRİ ‘ALEYHİ’R- RAĤME³

El-‘ālimü’l-fāzıl, ez-zāhidü’l-kāmil, eş-Şeyhü’n-Nūrī AĤmedü’l-Ķudūrī. El-faĥīhü’l-Ĥanefī. Tārīĥ-i İbni Ĥallikānda nigāşte-i kilik-i beyāndur ki ‘azīz müşārün ileyh ‘ālim-i ‘āmil ve müdeĥkık-ı fāzıl, riyāset-i ‘Irāk, kendülere müntehī olup Ĥaĥīb-i Bağdādīden rivāyet-i ĥadīş-i nebevī itmişlerdür. Mezheb-i Ĥanefiyyede meşhūr-ı āfāk ve maĥbūl-ı ehl-i⁴ nüh-ĥabāk olan metn-i⁵ Muĥtaşar-ı Ķudūrī ve ĥayrı te’līfātı olduğundan⁶ ĥayrı bedīhiyye ve nazariyyeleri kemālinde olup ebū Ĥāmid Esferānī ile münāzara-i keşīreleri vāĥi^c olmuştur. Sene-i işneyn ve sittin ve şelāşe miyede şeref-baĥş-ı ‘ālem-i ervāĥ olup medfen-i rahmet-mekmenleri Bağdādda Bāzār-ı⁷ Sırrācānda ziyāretgāh-ı ins ü cāndur.⁸

ZİKR-İ EBİ BEKR AĤMEDÜ’L-ĤĀFİZU’L-MA‘RŪF Bİ’L- ĤAĤİBÜ’L-BAĖDĀDİ ‘ALEYHİ’R-RAĤME⁹

A‘lemü’l-‘ulemā^c, efđalü’l-fūzalā^c, eş-şeyhü’l-lebīb AĤmedü’l-Ĥaĥīb, ‘aleyhi’r-rahme. Ebū Bekr ile mükennā ve ‘ilm u ĥadīş ü ma‘rifet-i ricālde şāĥib-i mertebe-i a‘lā olup Esmā‘ü’r-Ricālde taĥkīke resīdedür ki ‘azīz müşārün ileyh tevārīĥ ve cerh ü ta‘dīl ve fıĥh u vera^cda ‘adīmü’l-‘adīl idi. Tertīl ile¹⁰ yevmiyye bir ĥatm-i Ķurān idüp her aĥlāk-ı ĥamīdede bir merd-i pesendīde olduğundan ĥayrı yüzden

¹Rabbınin makamından korkan ve nefsinin kötü arzularından uzaklaştıran için ise şüphesiz cennet yegâne barınaktır. (Nâziat/40)

²‘Aleyhi’r-rahmeti ve’r-rıdvān: +HSA, +T; ‘Aleyhi’r-rahme: +BV

³Zıkr-i ebu’l-Ĥüseyn AĤmedü’l-Ķudūrī ‘Aleyhi’r-Raĥme: Zıkr-i AĤmedü’l-Ķudūrī ‘Aleyhi’r-Raĥme KA; Zıkr-i ebi’l-Ĥüseyn AĤmedü’l-Ķudūrī ‘Aleyhi’r-Raĥme HSA; Zıkr-i ebi’l-Ĥasan AĤmedü’l-Ķudūrī ‘Aleyhi’r-Raĥme T

⁴Ehl-i: -T

⁵Metn-i: -HSA

⁶Olduğundan: olınduğundan T

⁷Bāzār-ı: suĥka-i HSA, T

⁸‘Aleyhi’r-rahmeti ve’r-rıdvān: +KA; ve’r-rıdvān +HSA

⁹Zıkr-i Ebī Bekr AĤmedü’l-Ĥāfīzu’l-Ma‘rūf bi’l-Ĥaĥībü’l-Bağdādī ‘Aleyhi’r-Raĥme: Zıkr-i AĤmedü’l-Ĥaĥīb ‘Aleyhi’r-Raĥme KA; Zıkr-i Ebī Bekr el-Ĥāfīzu’l-Ma‘rūf bi’l-Ĥaĥībü’l-Bağdādī ‘Aleyhi’r-Raĥme HSA; Zıkr-i Ebī Bekr el-Ĥāfīzu’l-Ma‘rūf bi’l-Ĥaĥībü’l-Bağdādī T

¹⁰İle: idi KA

mütecāviz muşannifātı olup huşūşan Tārīh-i Bağdādī nām teʿlīfleri sıhhat ile meşhūr-ı āfāk¹ olduğı² resīde-i ittifākdur.

Tārīh-i İbni³ Hallikānda naḳldür ki çün ʿazīz müşārün ileyh muhtażar⁴ oldılar. İki yüz dīnār māmelekleri olup cümlesin taşadduḳ itdüğinden ğayrı üzerinde olan libāsı fuḳarāya virilmek [80a] ve vücūd-ı pākları Bişr-i Hāfī ḳurbında defn olınmaḳ vaşiyet itdiler. Hikmeten Hazret-i Bişr ḳurbını zühhāddan bir merd-i şālih kendü nefsi için taʿyīn ve gice ʿibādeti ve ḳırāʿat-ı Ḳurʿan ile ol mevziʿi tezyīn itmış iken vaşiyet-i Ebī Bekr üzre mevziʿi mezkūrı ol şālihden⁵ ricāʿ itdüklerinde İbāʿ itmegın aşhāb-ı Ebī Bekr şeyh-i vaḳt Ebū Saʿīdi⁶ bu hālden āğāh itdiler. Ol şeyh-i pür-haḳīḳat merd-i şāhib-i mevziʿi daʿvet ve⁷ bu vech üzre naşīhat itdi ki “Ey merd-i şālih Hazret-i Bişr hayātda olup cenābuñuz ile Ebū Bekr hużūrına hāzır olsañız ʿacabā ḳanḳuñuzı ḳurbına taleb ider idi?” Ol merd-i şāhib-i inşāf “Ebū Bekr⁸ lāyıḳ-ı teḳaddüm olur.” diyüp mevziʿi mezkūrı hüsn-i rızāsıyla iʿtāʿ itmekle sene-i şelāse ve sittīn ve erbaʿa miyede vücūd-ı pākları maḫall-i merkūmda vedīʿa-i ḫāk-i şeref-nāk⁹ oldu. ʿAleyhiʿr-raḫmeti veʿr-rıdvān¹⁰

ZİKR-İ EBU'L-ḤASAN AḤMED BİN YAḤYĀ ER-RĀVENDĪ

ʿALEYHIʿR-RAḤME¹¹

Aʿlemüʿl-ʿulemāʿ, ḳıdvētüʿl-fuzalāʿ, çāpük-süvār-ı meydān-ı kelām, muḳtedā-yı zümre-i ehl-i islām, şuffe-nişīn-i ercūmendī Aḫmed-i Rāvendī, ʿaleyhir-raḫme. Tārīh-i İbni Hallikānda ʿazīz müşārün-ileyhūñ menāḳıb-ı memdūḫetüʿl-ʿavāḳıbları bu vech üzre taştīr-i ḳalem-i taḫrīr olınmışdur ki yegāne-i fużalā-yı dehr ve ferīd-i ʿulemā-i ʿaşr olup yüz on dōrt muşannifāt-ı keşīretüʿl-fevāyidi beyneʿl-ʿulemāʿ meşhūr. Huşūşan Fazīhatüʿl-Muʿtezile ve Tāc u Zümrüd ü Ḳaşib nām teʿlīfleri maḳbūl-i ehl-i zamāneleri olduğından ğayrı ʿulāmā-i kelām ile mecālise ve menāzire-i keşīresi vāḳiʿ olup mezāhib-i ehl-i kelāmda infirād ile mezheb-i müstaḳil ittihāz itmışlerdür.¹² Hālā aḳvāl-i feşāhat-meşhūnları erbāb-ı kelām beyninde ḫüccet-i

¹ Āfāk: -HSA, -T

² Tahḳīḳe: +KA

³ İbni: bin KA

⁴ Muhtażar: muhtaşar KA, BV

⁵ Ricāʿ itdiler: +BV

⁶ Saʿīdi: Saʿīd T

⁷ Ve: -R

⁸ Bekr: Bekre T

⁹ Şeref-nāk: ḫāk-i pāk T

¹⁰ Veʿr-rıdvān: -R, -KA

¹¹ Zīkr-i ebuʿl-Ḥasan Aḫmed bin Yaḫyā er-Rāvendī ʿAleyhiʿr-Raḫme: Zīkr-i Aḫmed Rāvendī

ʿAleyhiʿr-Raḫme KA; Zīkr-i ebiʿl-Ḥasan Aḫmed bin Yaḫyā er-Rāvendī ʿAleyhiʿr-Raḫme HSA, T

¹² İtmışlerdür: itmışler idi KA; itmışlerdi HSA, T

şābitetü'l-mazmündür. Bu dār-ı gurūrdan ʿāzim-i sarāy-ı sürūr oldukda¹ kabr-i enverleri² ile arz-ı Bağdād reşk-i bilād ve baʿzı kavle hāk-i Rıh̄ye [80b] ol cism-i pāk ile şerefnāk olmuşdur. Rāvend-i Nevāhī Nīşābūrdan bir nāhiye olduğu taḥkīk-i resīdedür.³

ZİKR-İ EBU'L-FÜTŪḤ AḤMED BİN ʿALĪ ʿALEYHİ'R-RAḤME⁴

Şāhib-i merātib-i ʿaliyye, üstād-ı fuḳahā-yı Şāfiʿiyye, ʿallāme-i⁵ cihān AḤmed bin ʿAliyyi'l-Meşhūr. Bi-ibniburhān ʿulemā-i Şāfiʿiyyeden Mecmaʿü'l-Baḥreyn, Uşūl u Fūrūc ve ebū Ḥāmid Muḥammed Ġazālī ḥazretlerinüñ tilmīz-i mümtāzı olup uşūlde Kitāb-ı Vecīz anlarıñ teʿlīf-i işābet-elīfleridür. Bağdādta Medrese-i Nizāmiyyede⁶ ol ʿālī-makām⁷ müderris-i ʿulemā-i kirām olduğdan soñra sene-i ʿişrīn ve ḥamse miyede dār-ı āhirete rıḥlet itdükleri Tārīḥ-i İbni Ḥallikānda resīde-i beyāndur.⁸

ZİKR-İ EBU'L-ABBĀS AḤMED BİN YAḤYĀ ʿALEYHİ'R-RAḤME⁹

Zübde-i ʿulemā, ʿusve-i şulahā, şāhib-i fazl u taḳvā, şeyḥ-i nurānī ebū'l-Abbās AḤmed bin Yaḥyā eş-Şeybānī, ʿaleyhi'r-raḥme. Tegalleb demek ile meşhūr, imām-ı Kūfīyyīn ve muḳtedā-yı ehl-i lügat ve naḥviyyīn olup niçe ekābir-i ehl-i dīnden taḥşīl-i ʿulūm-ı pūr-ḥikmet ve kendülerden Aḥfeş, Aşğar ve ebū Bekr bini'l-Enbārī ve ebū ʿÖmer Zāhid rivāyet itmişlerdür. ʿAzīz müşārün ileyh şika ve ḥucce ve ḥıfz ile maʿrūf şādıku'l-lehce ve eşʿār-ı ʿArabiyye ve nevādir-i ğarībe ile mevşūf müselle-i ʿālem olup ḥall-i müşğulāt-ı enāmda benām idiler. Ebū Bekr bin Mücāhidi'l-Makarrī rivāyet ider ki ʿazīz müşārün ileyh bir gün bañā ḥitāb idüp “Yā Ebā Bekr ehl-i Ḳurʿan iştiğāl-i Ḳurʿan ile fāyiz ve ehl-i ḥadīş iştiğāl-i ḥadīş¹⁰ ile mertebe-i aʿlāya ḥāyiz olup bu faḳīr-i şalah mābeyn-i Zeyd ü ʿAmr¹¹ aydmayup eyyāmımız ḍarb-ı Zeyd-i ʿAmr ile encām buldı. Rüz-ı maḥşer ḥālīm neye münce

¹Oldukda: olmadukda T

²Enverleri: envārları HSA, T

³ʿAleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA; ʿAleyhi'r-raḥme:+T

⁴Zıkr-i ebū'l-Fütūḥ AḤmed bin ʿAlī ʿAleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i AḤmed bin ʿAlī ʿAleyhi'r-Raḥme KA; Zıkr-i ebū'l-Fütūḥ AḤmed bin ʿAlī ʿAleyhi'r-Raḥme HSA, T

⁵ʿAllāme-i: ʿulemā-i HSA, T

⁶Nizāmiyyede: Nizāmiyyeden T

⁷Müderris olup: +R

⁸ʿAleyhi'r-raḥme:+HSA; ʿAleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +T

⁹Zıkr-i ebū'l-Abbās AḤmed bin Yaḥyā ʿAleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i AḤmed bin Yaḥyā ʿAleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān +KA; Zıkr-i ebū'l-Abbās AḤmed bin Yaḥyā ʿAleyhi'r-Raḥme HSA, T

¹⁰İştiğāl-i ḥadīş: -R

¹¹ʿAmr: ʿÖmer BV

olur?” diyü teessüf buyurdılar. “Çün meclis-i enfeslerinden munfaşıl olup hâneme¹ geldüm. Ol leyle-i mübâreke² hazret-i [81a] risâlet penâh şalla’llâhu ‹aleyhi ila’llâh³ rü’yâmda zâhir olup bu fakîre hitâb ile “*Akriyâ yâ ebe’l-Abbâs es-selâm ve kul lehu ente şahibu’l-ilmü’l-mustatîl.*”⁴ diyü fermân buyurdılar. Vaktâ ki bu rü’yâyı muvaşşilü’s-sürür ‹ulemâ› beyninde meşhûr oldu. Ebü ‹Abdullah Rûdbâdî⁵ ‹ilm-i müstaîlden murâd ‹ilm-i naḥvdür, zîrâ ‹ibâret-i naḥv ile kemâl⁶ ve hitâb-ı naḥv ile icmâl⁷ ve cemîc-i ‹ulüm-ı naḥva muhtâc ve kelâm-ı sakîm-i kânûn-ı naḥv ile şahîḥü’l-mizâc olur.” diyü te’vîl buyurdılar. Şağîrû’l-ḥacim keşîretü’l-fevâyyid Faşîḥ nâm kitâb ol ‹âlî-cenâbîñ te’lîf-i ṭabc-ı müsteṭâbları olup aḳvâl-i feşâḥat-meknûnları ‹ulemâ› beyninde ḥüccet-i sâbitetü’l-mazmûndur. Sene-i ihdâ ve tis’în ve mi’eteynde Bağdâdda kayd-ı dünyâdan âzâd olup meḳâbir-i Bâbü’ş-Şâm nâm⁸ mevzîcde cism-i pâkları vedîcâ-i ḥâk-i şerefnâk olduğı Târîḥ-i İbni Ḥallikânda mektûb-ı yerâcâ-ı⁹ beyândur.¹⁰

ZİKR-İ EBÜ ‹AMR İŞĖAK BİN MURÂDÜ’Ş-ŞEYBÂNÎ ‹ALEYHÎ’R-RAḤME¹¹

Üstâd-ı zamâne, ‹allâme-i yegâne, muşîbü’r-re’y ve’l-ictihâd ebü Ömer İşḥâk bin¹² Murâd, ‹aleyhi’r-raḥme. Kûfiyyi’l-aşl¹³ ve naḥvî ve luğavî e’imme-i a’lâmdan olup Bağdâdda muḳîm¹⁴ ve taḥşîl-i ‹ulüm-ı edebîyye için ḥıḍmet-i Şeybânîde¹⁵ müdâvim¹⁶ olmağın Şeybânî ile ma’rûf ve ‹ilm ü fazîlet ve rivâyet ve şıḍḳ ile mevşüfdurlar. Muşennefât-ı keşîre ve aḳvâl-i muṣtebereleri ittifâḳ ile meşhûr-ı âfâḳ olup İmâm-ı ‹Aḥmed ve ebü ‹Ubeydu’l-Ḳâsım¹⁷ bin Selâm ve Ya’ḳûb ibni es-Sekît¹⁸ şâḥib-i fazîletden naḳl u rivâyet itmîşlerdür. Fünûn-ı ‹Arabiyye ve nevâdir-i

¹Hâneme: ḥâneye T

²Mübâreke: mübârekde T

³İla’llâh: ve selem HSA, T

⁴*Ebul Abbas’a selam söyle ve de ki sen çok ilim sahibisin.*

⁵Rûdbâdî: Rûdbârî R

⁶Kemâl: ikmâl HSA, BV

⁷Ve hitâb-ı naḥv ile icmâl: -HSA

⁸Nâm: -T

⁹Yerâcâ-i: berâcâ-i KA, HSA, T

¹⁰‹Aleyhi’r-raḥmeti ve’r-rıḍvân: +T

¹¹Zıkr-i ebü ‹Amr İşḥâk bin Murâdü’ş-Şeybânî ‹Aleyhi’r-Raḥme: Zıkr-i Cemîl İşḥâk bin Murâd ‹Aleyhi’r-Raḥme KA

¹²Bin: ibni T

¹³Kûfiyyi’l-aşl: Kûfî KA, HSA, T, BV

¹⁴Muḳîm: mustaḳîm R

¹⁵Şeybânîde: Şeybânda T

¹⁶Müdâvim: müdîm HSA

¹⁷‹Ubeydu’l-Ḳâsım: ‹Abdu’l-Ḳâsım HSA

¹⁸İbni es-Sekît: bin es-Sekît KA

ğarībede¹ yed-i tūlāsı olup Kitābü'l-Celīl ve Kitābü'l-Lugāt ve Ğarībü'l-Ḥadīs ve Ḥalkü'l-İnsān ve Nevādir nām kitāb te'līfleri olduğundan ğayrı niçe devvāvīn eş'ār-ı 'Arabiyye² hıfz u tedvīn ve erbābına ta'līm ü telkīn itdüklerinden mā'adā seksen cild Ḳur'ān-ı 'Azīmü'ş-şān kendü ḥaṭṭ-ı destleri ile³ [81b] taḥrīr itdükleri müsbetdür. Yüz on sekiz sene mu'ammer olup sene-i şelāşe 'aşere ve mi'eteynde Bağdādda müntakīl-i⁴ dār-ı āḥiret olmağın bu ḥāk maḥzen-i naḳdīne-i vücūd-ı pākları olduğu Tārīḥ-i İbni Ḥallikānda resīde-i beyāndur.⁵

ZİKR-İ EBŪ 'ALĪ ḤASAN BİNİ'Ş-ŞABBĀḤ 'ALEYHİ'R-RAḤME⁶

El-'ālimü'l-Bārī' ve'l-bedrū's-sāṭi', şāḥib-i fevz ü felāḥ ebū 'Alī⁷ Ḥasan bin⁸ eş-Şabbāḥ. Ḳurb-ı Bağdādda Za'ferāniyye nām ḳaryeye mensüb olup ez-Za'ferānī dimekle meşhūrdurlar. Ḥazret-i İmām-ı Şāfi'ī 'aleyhi'r-raḥmenüñ şadīḳī⁹ ve her ḥālde yār-ı¹⁰ şefīḳi olduğundan ğayrı 'ulemā-i a'lāmdan muḥaddis ve muḥakḳik ve fiḳh-ı şerīfde kemāl üzre müdaḳḳik olup Süfyān bin 'Ayīne ve Vakī' bin¹¹'l-Cerrāḥ ol ṭabaḳa-i 'ālī-rütbede olan meşāyih-i 'izāma mülāzemet ve İmām-ı Şāfi'īnūñ ḳavl-i ḳadīm ve cedīdinūñ hıfz u tedkīḳine müdāvemem itmişlerdür. İmām-ı Buḥārī ve Ebū Dāvud, Tirmizī ol şāḥib-i fazīletden ḥadīs-i nebevī rivāyet idüp sene-i tis'a ve erba'in ve mi'eteynde dār-ı āḥirete rihlet itmekle Bağdādda Darb-ı Za'ferānī nām maḥalde cevher-i vücūd-ı pākları vedī'a-i ḥāk-i pāk olduğu kitāb-ı merḳūmda mezkūrdur.¹²

ZİKR-İ EBŪ 'ALİYYŪ'L-ḤASAN BİNİ'L-ḲĀSİMŪ'T-ṬABERĪ 'ALEYHİ'R-RAḤME¹³

Ḳıdvetü'l-'ulemā', usvetü'l-fuzalā, cāmi'-i 'ulūm-ı 'aḳlī ve ḥaberī Ḥasan bin Ḳāsimü't-Ṭaberī. E'imme-i Şāfi'iyeden, fiḳh-ı şerīfde tilmīz-i mümtāz-ı Ebū

¹ Ğarībede: ğarbiyyede T, BV

² Ve nevādir-i ğarībe: +KA

³ Destleri ile: destleriyle HSA, T

⁴ Müntakīl-i: muntazır-ı T

⁵ 'Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +T

⁶ Zīkr-i ebū 'Alī Ḥasan bin eş-Şabbāḥ 'Aleyhi'r-Raḥme: Zīkr-i Ḥasan bin eş-Şabbāḥ 'Aleyhi'r-Raḥme KA; Zīkr-i ebī 'Alī Ḥasan bin eş-Şabbāḥ 'Aleyhi'r-Raḥme HSA; Zīkr-i ebī 'Alī Ḥasan bin eş-Şabbāḥ 'Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān T

⁷ Ebū 'Alī: -KA

⁸ Bin: ibni HSA, T

⁹ Olup: +T

¹⁰ Yār-ı: -T

¹¹ Bin: ibni KA, BV

¹² 'Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA

¹³ Zīkr-i ebū 'Alī el-Ḥasan bin el-Ḳāsimü't-Ṭaberī 'Aleyhi'r-Raḥme: Zīkr-i Cemīl-i Ḥasan bin Ḳāsimü't-Ṭaberī 'Aleyhi'r-Raḥme KA; Zīkr-i ebū 'Alī Ḥasan bin el-Ḳāsimü't-Ṭaberī 'Aleyhi'r-Raḥme HSA, T; Zīkr-i 'Alī ebū'l-Ḥasan bin el-Ḳāsimü't-Ṭaberī 'Aleyhi'r-Raḥme BV

Hureyre olup kitāb-ı muharrer ve efşāh u cidalde ve uşul-i fıkhda teşānīf-i keşīresi olduğundan ğayrı üstād-ı °ulemā° u merci°-i fuzalā, ferīd-i cihān ve °allāme-i zamān olup sene-i hamsīn ve şelāşe miyede Bağdādda murġ-ı rūhları kafes-i cefā-sāzdan °ālem-i a°lāya pervāz itmekle bu zemīn ol cevher-i rengīne mānend şadefçe-i dürr-i simīn olduğu Tārīh-i İbni¹ Hallikānda resīde-i beyāndur.²

ZİKR-İ EBŪ °ALĪ ḤASAN BİN İBRĀHĪM °ALEYHĪ'R-RAḤME³

[82a] °Allāme-i dehr, üstād-ı °aşr, delīl-i rāh-ı müstaķīm Ḥasan bin İbrāhīm, °aleyhi'r-raḥme. Fuķahā-yı Şāfi°iyyeden. İbtidā taḥşīl ü iştiġālleri Mayā Fārķinde⁴ ebī °Abdullahi'l-Karzevenī ḥazretlerinden olup ba°dehu Bağdāda irtihāl ve ebī İshāķ Şīrāzī ve ebī Naşr bin eş-Şabbāġ ve Ḥaṭīb ebī Bekr mülāzemetlerin itmekle a°lem-i zamāne ve fāzıl-ı yegāne olup kuḏā-yı Vāsīta müteķallid olduğda ferāset ü ḥüsn-i sīret ve °adāleti ile fāyık-ı akrān ve zühd ü °ibādetde müşārün bi'l-benān⁵ olmuşlardur. Tehzīb Üstüne Fevāyīd nām kitāb anlarıñ taşnīfi olup tamām-ı naķdīne-i °ömrlerin bāzār-ı ders ü tadrīste şarf itdükden şoñra sene-i semān ve °işrīn ve ḥamse miyede °āzim-i ravza-i rızvān olup medfen-i raḥmet-mekmenleri ḥāk-i⁶ Vāsīt⁷ olduğu muharrer-i Tārīh-i İbni⁸ Hallikāndur.⁹

ZİKR-İ EBU'L-ḲĀSİM İBRĀHĪM BİN MUḤAMMED °ALEYHĪ'R-RAḤME¹⁰

Ḳıdvetü'l-°ulemā°i'l-°āmilīn, efdal-i fuzalā-i ehl-i yakīn ebu'l-Ḳāsim İbrāhīm bin Muḥammed bin es-Sırrī¹¹ bin Sehlü'z-Züccāc. °Ārif-i şāhib-i dīn, reyīs-i °ulemā-i rāsīhīn olup muşennefāt-ı keşīre ile müştehir-i °ālem ü maķbül-i¹² cümle ümem olduklarından ğayrı Ma°āniyy-i Ḳur'an-ı °Azīm¹³ ve Kitāb-ı Āmālī ve Cāmi°ü'l-Manṭuķ Tefsīri ve Kitābü'l-İştikāk ve Kitābü'l-°Arüz ve Kitābü'l-Farķ ve Kitāb-ı

¹ İbni: bin HSA, T

² °Aleyhi'r-raḥme +HSA; °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +T

³ Zıkr-i ebū °Alī Ḥasan bin İbrāhīm °Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i Cemīl-i Ḥasan bin İbrāhīm °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān KA; Zıkr-i ebū °Alī Ḥasan bin İbrāhīm °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān T

⁴ Mayā Fārķin: Diyarbakır'ın Silvan ilçesi

⁵ Müşārün bi'l-benān:müşīr-i bi'l-benān KA, HSA, T

⁶ Ḥāk-i: - T

⁷ Vāsīt: Evsat T

⁸ İbni: bin HSA, T

⁹ °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +T

¹⁰ Zıkr-i ebu'l-Ḳāsim İbrāhīm bin Muḥammed °Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i İbrāhīm bin Muḥammedü's-Sırrī °Aleyhi'r-Raḥme KA; Zıkr-i ebi'l-Ḳāsim İbrāhīm bin Muḥammed °Aleyhi'r-Raḥme HSA, T

¹¹ Muḥammed bin es-Sırrī: Muḥammedü's-Sırrī KA, T

¹² °Ālem ü maķbül-i: °ālem-i muķaddem-i maķbül HSA

¹³ Eş-şānī: +KA; Şān T

Hulkü'l-İnsân ve Kitâb-ı Hulkü'l-Feres ve Muhtaşar-ı Nahv¹ ve Kitâb-ı Fa'alet ü Ef'ilet ve Kitâb-ı mâ Yenşarfu ve mâ-lâ-Yenşarufu ve Kitâb-ı Ebyât-ı Seybüye ve Kitâb-ı Nevâdir ve Kitâbü'l-Envâr ve anlara mişâl teşânîf-i mu'tebereleri kabûl-i yâfte-i kulüb² ve tabâyi°-i °ulemâ° ve fuzalâ olup seksen seneye qarîb mu'ammer olduğdan şoñra Bağdâdda sene-i °aşere ve kıle ihdâ °aşere ve kıle sitte °aşere ve selâse miyede maħmil-bend-i dâr-ı âhîret olup medfen-i rahmet-mekmenleri bu hâk-i pâk olduğı Târîh-i İbni Hallikânda revnağda şahîfe-i beyândur.³

ZİKR-İ EBŪ HĀMİD °AḤMEDŪ'L-ESFERĀNĪ °ALEYHĪ'R- RAḤME⁴

Efdal-i fuķehâ-yı Şâfi°iyye, °arîf-i dakâyık-ı dîniyye, °alim-i Rabbânî °Aḥmedü'l-Esferânî. [82b] Târîh-i İbni⁵ Hallikânda niğâste-i varaķa-i beyândur ki °azîz müşârün ileyh Bağdâdda reyîsü'l-°ulema°, merci° u melce-i fuzalâ olup⁶ meclis-i derslerinde üç yüz ve ba°zı kavilde yedi yüz fakîh hâzır ve müstefîd oldukları resîde-i taḥķîkdür. °Ulemâ-i Hanefiyyeden ebu'l-Hüseyn⁷ü'l-Ḳudürî⁸ Hazretleri °azîz müşârün ileyhün fazîlet ü °ilmleri baħrû'r-râyık ve °ulemâ-i Şâfi°iyyenün cümlesinden fâyık olduğına şehâdet itdüklerinden ğayrı zamânlarında⁹ ba°zı¹⁰ ile vâķi° olan münâzarada cümle dest-i sellemnâ ber-cây-ı eyva'llâh itdükleri bilânizâ°dur. Velâdet-i mübârekeleri sene-i erba° ve erba°în ve selâse miyede vâķi° olup ba°dehu¹¹ sene-i sitte ve erba°a miyede sarây-ı sürür-ı uķbâya müntakîl olmağıla Bağdâdda Bâb-ı Harbda gencîne-i vücûd-ı pâkları vedî°a-i hâk-i şerefnâk olmuşdur. Esfer ibni Nevâhî Nîşâburda bir belde olduğı resîde-i taḥķîkdür.¹²

ZİKR-İ EBŪ °AMR-İ °ĀMİR °ALEYHĪ'R-RAḤME¹³

Pîşvâ-yı ehl-i dîn, muķtedâ-yı şâḥib-i yakîn, şadr-nişîn-i dîvân-ı¹ tâbi°în, mecma°ü'l-bahreyn-i °ulûm-ı bâtın u zâhir² ebü °Amr-ı³ °Āmir. Tâbi°-i celîlü'l-ķadr

¹ Ve Kitâbü'l-Fark: +T

² Yâfte-i kulüb: yâfte kılup T

³ °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdván: +HSA

⁴ Zıkr-i ebü Hâmid °Aḥmedü'l-Esferânî °Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i °Aḥmedü'l-Esferânî °Aleyhi'r-Raḥme
KA

⁵ İbni: bin KA

⁶ Olup: -KA, -HSA

⁷ Ebu'l-Hüseyn: ebu'l-Ḥasan HSA

⁸ El-Ḳudürî: -KA

⁹ Zamânlarında: zamânlarından HSA

¹⁰ Ba°zı: -HSA

¹¹ Ba°dehu: -KA

¹² °Aleyhi'r-raḥme: +HSA; °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdván: +T

¹³ Zıkr-i Ebü °Amr-ı °Āmir °Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i Ebü °Āmir °Aleyhi'r-Raḥme KA, T; Zıkr-i Ebü °Amr-ı °Āmir °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdván HSA

olup Tārīh-i İbni⁴ Hallikānda menākıbları bu vech üzere revnaq-efzā-yı ʿibāretdür ki ʿazīz müşārün ileyh ibnū'l-Müsīb⁵ ve Ḥasan Başrī ḥazretlerine muʿādil ʿālim-i⁶ fāzıl⁷ olup beş yüz aşhāb-ı Resūlū'llāh şöbeteyle şeref-yāb olmuşlardır. Ekşer inbisāt-ı hāl u mezāc⁸ ile maʿrūf ve ḥüsn-i sülük ile mevşūf olup Naqldür ki bir gün⁹ Ḥaccāc bin Yūsuf müşārün ileyhe ḥiṭāb idüp “kem ʿaṭāke”¹⁰ dimekle¹¹ Ebū ʿAmr “Elfīn”¹² diyü cevāp virdi. Tekrar Ḥaccāc “Veyḥake kem ʿaṭāuke fi's-sene”¹³ didi. Ebū ʿAmr¹⁴ “Elfān” didi. Ḥaccāc “Keyfe leḥante evvelen”¹⁵ dimekle Ebū ʿAmr “Laḥane'l-emīru fe-laḥantu felemā aʿrebe aʿrebtu ve mā [83a] emken en yelḥane'l-emīrū fe-aʿrib”¹⁶ diyü cevāp virdi. Yaʿni ibtidā Ḥaccāc kelāmında riʿāyet-i kâʿide-i ʿArabiyye ve şihhat-ı kelām-ı¹⁷ naḥv¹⁸ itmekle Ebū ʿAmr daḥı terk-i kâʿide itmüşler.¹⁹ Baʿdehu Ḥaccāc riʿāyet-i kâʿide itmekle anlar daḥı²⁰ kâʿide üzere cevāp virmişler. Bu kelām-ı pür-intizāmları pesendide-i Ḥaccāc-ı bed-mizāc olup kendülerin mecāz itdiler. ʿAzīz müşārün ileyh ehl-i²¹ ferāset ve feṭānet,²² ḥazır cevāb, faşihū'l-mantūq ve'l-ḥiṭāb olup Kūfede sene-i tisʿa ve ʿaşerede şeref-baḥş-ı mehd-i vücūd ve sene-i erbaʿ ve miyede fücʿeten maḥmil-bend-i bender-gāh-ı ʿālem-i ʿuqbā-yı²³ ʿākıbet-maḥmūd olmağıla medfen-i raḥmet-mekmenleri ḥāk-i pāk-i Kūfe²⁴ olmuşdur.²⁵

¹ Dīvān-ı: devlet-i HSA

² Bāṭın u zāhir: zāhir u bāṭın BV

³ ʿAmr-ı: -KA

⁴ İbni: bin T

⁵ Binū'l-Müsīb: KA

⁶ U: +R

⁷ ʿĀlim-i fāzıl: ʿİlm-i efāzıl T

⁸ Mezāc: mezāh T, BV

⁹ Bir gün: -BV

¹⁰ Sana ne kadar verdi?

¹¹ ʿAṭāke dimekle: ʿaṭā KA

¹² Kem ʿaṭāke dimekle Ebū ʿAmr-ı Elfīn: Ebū ʿAmr ve Elf KA

¹³ Hey, sana senede ne kadar veriyorlar?

¹⁴ ʿAmr: ʿÖmer BV

¹⁵ Öncelikle konuşmakta nasıl yanlış yaptın?

¹⁶ Emir yanlış yaptı, ben de onu takip ettim, yanlış yaptım. Emir yanlış yapamaz ama oldu.

¹⁷ ʿArabiyye ve şihhat-ı kelām-ı: -HSA

¹⁸ Naḥv: -R, -BV

¹⁹ İtmüşler: itmüşlerdür KA, T

²⁰ Kâʿide-i ʿArabiyye ve şihhat-ı kelām-ı naḥv itmekle Ebū ʿAmr ve daḥı terk-i kâʿide itmüşlerdür baʿdehu Ḥaccāc riʿāyet-i kâʿide itmekle anlar daḥı: -KA

²¹ Ehl-i: -R

²² Ve: +R

²³ ʿUqbā-yı: ʿuqbāya T

²⁴ Kūfe: Kūfede T

²⁵ ʿAleyhi'r-raḥme: + HSA, +T

ZİKR-İ EBŪ MUḤAMMED °ABDULLAH BİN CA°FERŪ'N- NAḤVĪ °ALEYHĪ'R-RAḤME¹

Mesned-ārā-yı eyvān-ı fazilet, revnaq-efzā-yı müttekā-yı riyāsetü'l-°ālemü'r-Rabbānī MuḤammed bin Ca°feri'n-NaḤvī. °Ālim-i fāzıl, muşannef-i kāmil olup Tārīḥ-i İbni Ḥallikānda resīde-i beyāndur ki °azīz müşārün ileyh İbni Kuteybe ve ḡayrıdan aḡz-ı °ulūm idüp ve kendülerden dār-ı kuṭnī gibi fużalā-i keşīre, aḡz-i °ilm² ü edeb itmişlerdür. Tefsīr-i Cüremī ve irşād-ı naḤvde ve Kitābü'l-Heyecān ve Şerḥü'l-Faşīḥ ve'r-Reddi °Aliyyü'l-Mufaḍḍal ve'r-Reddi °Aliyyü'l-Ḥalīl ve Hidāye³ ve Kitābü'l-Maḡşūd ve'l-Memdüd ve Kitāb-ı Ġarībü'l-Ḥadīş ve Ma°āniyyü'ş-Şi°r ve Kitābü'l-Ḥayy ve'l-Meyyit ve Tefsīr-i Ḳur°anda Aḡfeş ve Tegallüb mābeynlerinde Kitāb-ı Mutavassıṭ ve Kitāb-ı Ḥayr Ḳays bin Sā°ade ve Kitābü'l-Ezdād ve Kitāb-ı Aḡbāru'n-NaḤvīn ve niçe kütüb-i şer'iyye muşannefātı olup envār-ı⁴ °ulūm ile ārāste ve āşār-ı ma°ārif birle pīrāste oldukları ittifāk ile meşḥūr-ı afākḍur. Sene-i semān ve ḡamsīn ve mi°eteynde ḡadem-nih-i °ālem-i şehādet ve sene-i seb°a ve erba°īn ve şelāşe miyede °āzim-i sarāy-ı āḡiret olup ḡāk-ı⁵ Bağdād cevher-i cism-i pākı ile şeref-nāk olmuşdur.⁶

ZİKR-İ EBU'L-BEḲĀ °ABDULLĀHU'L-°AKBERĪ °ALEYHĪ'R- RAḤME⁷

[83b] Sīrāb-ı şehāb-ı ḡudsī, meneşsa-nişīn-i eyvān-ı insī, el-°ālimü'l-enverī ebu'l-Bekā °Abdullāhu'l-°Akberī.⁸ Ferīd-i dehr ve yegāne-i °aşr olup ekşer °ilm-i naḤvde üstād-ı müselleme ve °ālim-i mükerrrem idi. İzāḡ-ı ebī °Aliyy-i Fārisī ve Dīvān Mütenebbī ve Lüm°a ve Ḥamāsī ve Mufaşşal-ı Zemāḡşerī ve Ḥaṭṭab⁹ ve Maḡāmāt-ı Ḥarīrī nām kütüb-i şerḡ ve °alil-i naḤv u Lübāb ve İrābu'l-Ḳur°ān ve İrāb-ı ḡadīş ve naḤv ve °ilm-i ḡisābda muşannefāt-ı keşīreleri olduğundan ḡayrı fazıllarında icmā° olup °ilmlerinden °ālem-i intifā° itdikleri resīde-i taḡḡīḡdür. Mevlidleri olan °Akbar zamm-ı °ayn mühmele ve sükün-ı kāf ve fetḡ-i bā° ve muvaḡḡade ve ba°dehu rā-i

¹ Zıkr-i ebū Muḡammed °Abdullah bin Ca°ferü'n-NaḤvī °Aleyhi'r-Raḡme: Zıkr-i Muḡammed bin Ca°ferü'n-NaḤvī °Aleyhi'r-Raḡme KA

² °İlm: °ulūmT

³ Ve Hidāye: -KA

⁴ Envār-ı: °ālem-i envār-ı T

⁵ Pāk: +T

⁶ °Aleyhi'r-raḡme: +HSA; °Aleyhi'r-raḡmeti ve'r-rıḡvān: +T

⁷ Zıkr-i ebu'l-Bekā °Abdullāhu'l-°Akberī °Aleyhi'r-Raḡme: Zıkr-i ebu'l-Bekā °Abdullāḡ °Aleyhi'r-Raḡmet KA; Zıkr-i ebi'l-Bekā °Abdullāhu'l-°Akberī °Aleyhi'r-Raḡme HSA, T, BV

⁸ °Akberī: °Askerī KA

⁹ Ḥaṭṭab: Ḥaṭṭib R

Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde¹ on fersah mevzi²de bir belde olup lākin hālā eşeri nā-bedīddür.³ °Azīz müşārün ileyh Şerh-i Lüm⁴ada Zīkr-i °Ankāda ĩrād itmişler ki t̄ayir-i mezkūr vechde insāna mūmāşil ve her °uzvı şebhde bir tayra mu°adil °azīmetü'l-cūsse tavīlü'l-°unuğ olup arz-ı ehl-i rūsde⁴ t̄uyūr-ı keşīreye Mecma⁵-ı Mağ nām bir küh-ı pūr-şükūha senede bir kerre nüzül ve şayd-ı t̄uyūr iderdi.⁵ İttifāken bir sene kılet-i şayd ile bir t̄ıflı şikār ve ba°dehu bir cāriyeyi dağı çengeline giriftār itmekle ehl-i beled nebiyy-i vaqt olan Hanzala bin Şafvān hāzretlerine şikāyet idüp halka-i cūnbān bāb-ı istiğāse olmaları ile ol vālā-cāh nübüvvet-i destgāh t̄ayir-i mezkūruñ ref⁶-i⁶ def⁶inde merhāmet-h^vāh Hāzret-i Allāh⁷ °ālem-penāh olmağın t̄ir-i du°aları hedef-i kabūle vāşil ve t̄ayir-i mezkūruñ üzerine bir şāiqa nāzil olup helāk itdi. Vaşf-ı t̄ayir-i mezkūrda aqvāl-i keşīre olup lākin °azīz müşārün ileyhüñ kavli ancak bu kadar olmağın ĩrād olındı. Sene-i sitte °aşere ve sitte miyede Bağdādda dār-ı āhirete mürtehil olduqda cevher-i cism-i pākı ile hāk-i Bağdād şeref-nāk olduğı Tārīh-i İbni Hallikānda resīde-i beyāndur.⁸

ZİKR-İ EBŪ MŪSĀ SŪLEYMĀN BİN MUĦAMMED °ALEYHI'R- RAĦME⁹

[84a] Üsvetü'l-°ulemā°, kıdvētü'l-fuzelā, °ālim-i emced ebū Musā Süleymān ibni¹⁰ Muḥammedü'l-Bağdādī. Hāmız ile ma°rūf. °Ulemā-i Kūfiyyīnden olup °ulūm-ı edebiyeyi ebū'l-°Abbās Teğallūbden aḫz itmekle ba°de'l-vefāt cā-nişinleri olmuşdur. Muşannefāt-ı keşīresi meşhūr-ı °ālem ve dīn ü zūhd ü taqvā ile memdūh-ı ümem¹¹ olup °ulūm-ı °Arabiyye ve ma°rifet-i luğat ve ğayrıda bī-bedel olduğundan ğayrı Kitāb-ı Ḥukū'l-İnsān ve Kitābü's-Sebk ve Kitābü'n-Nebāt ve Kitābü'l-Vuḫuş ve Kitāb-ı Muḫtaşar-ı Nahv anlarıñ taşnīfi olup sene-i ḫamse ve şelāse miyede terk-i dār-ı fenā ve °āzim-i sarāy-ı °uqbā olmağıla Bağdādda maḳābir-i Babū't-Tīn nām

¹ Ğarbīsinde: ğarbında T

² Mevzi²de: zemīnde T

³Nā-bedīddür: bā-bedīddür HSA

⁴Rūsde: rütbede KA, HSA; rūsünde T

⁵İderdi: ider idi KA

⁶Ref⁶-i: def⁶-i HSA

⁷Allāh: Resulu'llāh T

⁸ °Aleyhi'r-raḫmeti ve'r-rıdvān: +HSA; °Aleyhi'r-raḫme: +T

⁹ Zīkr-i ebū Mūsā Süleymān bin Muḥammed °Aleyhi'r-Raḫme: Zīkr-i ebū Mūsā Süleymān bin Muḥammedü'l-Bağdādī KA; Zīkr-i ebī Mūsā Süleymān bin Muḥammed °Aleyhi'r-Raḫme HSA; Zīkr-i ebī Mūsā Süleymān bin Muḥammed °Aleyhi'r-Raḫmeti ve'r-Rıdvān T

¹⁰ İbni: bin KA, BV

¹¹ Ümem: -HSA

mevzi^cde nakdīne-i vücūd-ı pākırları vedī^a-i hazine-i hāk olduğı Tārīh-i İbni¹ Hallikānda resīde-i beyāndur.²

ZİKR-İ CEMİL-İ AĦNEF BİN KAYS ^cALEYHİ'R-RAĦME³

Ezhed-i tābi^cin, resīde-i rütbe-i aşhāb-ı güzīn, hāyız-makām-ı sāmī AĦnef bin Kaysı't-tābi^c, 'rağiya'llāhu⁴ ^canh. Ebū BaĦr ile mükennā^o, AĦnef ile mülakkab, Dahhāk ile müsemmā^o. Zamān-ı risālet-penāhīde şeref-yafte-i İslām olup lākin hem-şoĦbet-i pādīşāh-ı taĦtgāh-ı nübüvvet olmamışlar idi. ^cAkl u fehm ve ^cilm ü Ħilm⁵ ile mevşūf olup zamān-ı cāhiliyyetde Resūl-i Ekrem şalla'llāhu ^caleyhi ve sellem, ^cazīz müşārūn ileyhūñ kavmini İslāma da^cvet itdükde imtinā^c göstermeleri ile Ħazret-i AĦnef "Ey kavm bu Resūl-i Kerīm ve delīl-i tarīk-i müstakīmdür. Ħayra rağbet ve rāh-ı ĦaĦka sizi da^cvet ider." diyü⁶ kavmine naşihat-baĦş olduđunuñ Ħaberi resīde-i sem^c-i sultān şur^c olduğda "Allahümmeğfir lil-AĦnef"⁷ diyü du^cā buyurdukları Esmā'ü'r-Ricālede taĦkīke resīdedür. Tārīh-i İbni⁸ Hallikānda dağı menākıb-ı şerīfeleri bu vech üzre şeref-efzā-yı imlādur ki ^cazīz müşārūn ileyh Ħazret-i Fārūk-ı A^czam'rağiya'llāhute^cālā⁹ ^canh¹⁰ zamānında Medīne-i Münevvereye gelüp ekābir-i tābi^cinden olmağıla Ħazret-i ^cÖmer ve¹¹ ^cOşmān ve ^cAlī'rağiya'llāhu^canhumdan¹² [84b] rivāyet-i eĦādīs-i nübüvvet¹³ destgāhī idüp Ħazret-i Ħasan Başrī ve cümle ehl-i Başra kendülerden rivāyet itmişlerdür. Kelām-ı kerāmet-intizāmlarında "Elā edüllüküm ^calā-maĦmudetin bilā mehziyyeti'l-Ħalki's-secīhi ve'l-keffi ^cani'l-Ħabīhi ve Ħāle mā Ħāne şerīf ve lā kezzebe ^cākil velā ađtābe mü'min ve Ħāle keşretü'd-ĦaĦiki tüzhebu'l-heybe ve keşrete'l-mizāhu¹⁴ tüzhibu'l-mürüvvet ve men lezime şey^cen ^curife bihi."¹⁵

¹ İbni: -T

² ^cAleyhi'r-raĦmeti ve'r-rıdvān: +HSA; raĦima'llāh: +KA

³ Zıkr-i Cemīl-i AĦnef bin Kays ^cAleyhi'r-RaĦme: Zıkr-i AĦnef bin Kaysı't-Tābi^c ^cAleyhi'r-RaĦme KA

⁴ Te^cālā: +HSA

⁵ Ü Ħilm: -HSA

⁶ Diyü: -T

⁷ Allah'ım Ahnef'i affet.

⁸ İbni: bin KA

⁹ Te^cālā: -HSA

¹⁰ ^crağiya'llāhu te^cālā ^canh: rad.T

¹¹ Ve: -T

¹² ^crağiya'llāhu ^canhumdan: rad.T

¹³ Nübüvvet: Nebvī KA

¹⁴ Keşrete'l-mizāhu: Keşrete'd-ĦaĦki KA; keşretü'l-müzācu HSA

¹⁵ Size en iyi hasleti söyleyeyim mi? Çirkin şeylerden uzaklaşmak. Dedi ki şerefli insan, hiyanet etmez. Akıllı insan yalan söylemez. Mümin gybet yapmaz. Dedi ki çok gülmek heybeti kaldırır. Şaka yapmak mürüvveti kaldırır. Kim bir şeye bağlı olmaya devam ederse insanlar onu öyle bilir.

Mervīdür ki bir kavm diyet bābında ta‘aşşub idüp iki diyet hüküm iderler iken Hazret-i Ahnef “Ey kavm, Hazret-i Bārī-i Te‘ālā ve Resül-i Kibriyā şerīf ü veđī‘a bir diyet fermān itmiş iken hālā ğayr-ı sünnet itmek murād idersiz ammā bugün t̄alib yārın maṭlūbsız.” diyü naşīhat-ġüy olduĝda ol kavm ‘inādlarından rücu‘ idüp nevāzişdār-ı sipās-ı bī-kıyās Hazret-i Ahnef oldılar. ‘Azīz müşārün ileyh ğazāvat-ı keşīre müşāhede itmişlerdür ve ol ehl-i yakīn¹ vaḳ‘a-i şiffinde Hazret-i ‘Aliyy-i velī ile ma‘an olup² Kūfede sene-i seb‘a ve sittinde sarāy-ı server-efzā-yı ‘uḳbāya raḥt-geş-i ‘azīmet olmaĝın ol ḥāk-i pāk medfen-i raḥmet-mekmenleri olmışdur.³

ZIKR-İ EBŪ ÜMMEYYETŪ’L-ḲĀDĪ ‘RADĪYA’LLĀHU ‘ANH⁴

Mesned-ārā-yı ḳudā-yı şerī‘at, revnāk-efzā-yı seccāde-i hidāyet, ‘ālim-i ‘āmil-i fāzıl-ı kāmīl, merd-i meydān-ı ‘adālet-sāzī ebū⁵ Ümeyye Şüreyyḥ Ḳādī. Ekābir-i tābi‘in ve meşāyiḥ-i ehl-i yakīnden olup Tārīḥ-i İbni Ḥallikānda menākıbları bu vech üzre resīde-i beyāndur ki ḥalīfe-i s̄anī emīre’l-mü‘minīn ‘Ömer-i ‘adālet-mebānī ‘radīya’llāhu⁶ ‘anh⁷ ‘azīz-i müşārün ileyhi ḳādī-yi Kūfe idüp Hazret-i zi’n-Nüreyn ve Hazret-i ebi’l-Ḥasan ve’l-Ḥüseyn ‘radīya’llāhu‘anhum zamān-ı ‘adālet-nişānlarında daḥı ḳudā-yı mezkūre ile ḥıdmet-i Müslimīne şarf-ı himmet idüp [85a] yetmiş sene kemāl-i ‘adālet ve tamām-ı ferāset ile icrā-yı aḥkām-ı şer‘iyye itdukden sonra ihtiyār-ı ‘uzlet ve terk-i ḳudā vü ḥükümet idüp mücerred ‘ibādetle muḳayyed oldılar. Naḳldür ki bir gün esedu’llāhi’l-ĝālib ‘Alī ibni⁸ Ebī Ṭālib⁹ ḳurrāyī Cāmi‘-i Kūfeye cem‘ idüp “Ey yārān-ı ‘azīzān müfāreḳat ḳarīb oldı zann iderüm.” diyüp ta‘līm içün ba‘zı mesāyil su‘āl buyurdılar. Ba‘de’s-su‘āl ve’l-cevāb Ḳādī Şüreyyḥ daḥı meclisde ḥāzır velākin sākīt olmaĝın ḥazret-i imām-ı vālā-maḳām “*Ezheb fe ente efḍale’n-nās*”¹⁰ diyü ol merd-i nīk-baḥtı cümleye tefavvuk buyurdılar. ‘Azīz müşārün ileyhüñ menākıbları ve ḥīn-i ḥükümetlerinde ferāset-i ḳavīme ve ‘adālet-i ‘azīmeleri meşhūr-ı cihān olmaĝın minnet-keş-i tafşīl ü beyān olmamışdur. Velādetleri zamān-ı cāhiliyyede vāḳi‘ olup yüzyigirmi sene mu‘ammer olduĝdan şoñra “*Yā eyyühe’n-nefsü’l-muṭma‘inne irci‘i ilā Rabbike rāđiyyeten marđiyyeh*”¹¹ ma‘nā-yı şıdḳ ihtivāsı

¹ İtmışlerdür ve ol ehl-i yakīn: itduklerinden ğayrı HSA

² Olup: -HSA, T

³ ‘Aleyhi’r-raḥme: +KA, +BV; ‘Aleyhi’r-raḥmeti ve’r-rıdḳvān +HSA, +T

⁴ Zikr-i ebū Ümmeyyetü’l-Ḳādī ‘radīya’llāhu ‘Anh: Şüreyyḥ Zikr-i Şüreyyḥ Ḳādī ‘Aleyhi’r-Raḥme KA, BV; Zikr-i ebī Ümmeyyetü’l-Ḳādī Şüreyyḥ ‘Aleyhi’r-Raḥme HSA, T

⁵ Ebū: ebī T

⁶ Te‘ālā: +HSA

⁷ ‘radīya’llāhu ‘anh: rad.T

⁸ İbni: bin BV

⁹ Rađīya’llāhu ‘Anh ve kerrema’llāhu veche: +R

¹⁰ *İnsanların en iyisi git.*

¹¹ *Ey mutmain nefis, Allah’tan razı olarak dön. (Fecr/27)*

resīde-i hāṭırları olup sene-i şemān ve seb̄inde mihmān-ı ziyāfet-hāne-i ravzā-i¹ rıdvān olup hāk-i Kūfe² gencīne-i³ vücūdlarına maḥzen-i pāk olmuştur. °Aleyhi'r-rahme.

ZİKR-İ EBU'L-ḤASAN °ALĪ BİN MUḤAMMEDÜ'L-MA°RŪF Bİ'L-MA°VERDĪ⁴

Şeyḫ-i zamāne, ferīd-i yegāne, fazīlet-perverī⁵ ebu'l-Ḥasan °Alī bin Muḥammedi'l-Ma°rūf bi'l-Ma°verdī, °aleyhi'r-rahme. E°imme-i fuḳahā-yı Şāfi°iyeden olup ebū Ḥāmid Esferānī ve ebu'l-Ḳāsımuş-Şımrī ḫazretlerinüñ mülāzemeti ile fāyikü'l-akrān ve meşhūr-ı cihān olduklarından ğayrı Ḥāvī ve Tefsīr-i Kur°an-ı °Azīmü'ş-Şān ve Nüket ü °Uyünü'd-Dīn ve'd-Dünyā ve Ahkāmü's-Sultān ve Ḳānūnü'l-Vüzerā⁶ ve Siyāsetü'l-Mülük ve İknā° nām kütüb nādiretü'l-vuḳū° te°līf-i ṭab°-ı maṭbū°ları olup Ḥāvī nām taşnīflerin⁷ müṭāla°a iden faẓl u kemāllerine muṭṭali° olur. Naḳdīne-i °ömr girān-māyelerin [85b] bāzār-ı ders ü tadrīsde maşrūf itmegın ez-mağrib-i tābe-maşrıḳ-ı riyāset ile mevşūf olup bilād-ı ḳarībe ve ba°idede tullāb-ı °ilm °azīz müşārün ileyhi ṭaleb idüp envār-ı °ulūmlarından müstefīd ve ṭab°-ı derrāklerinden⁸ çekīde olan ḳaṭarāt-ı feyzden müstefīz olmuştardur.

Naḳldür ki °azīz müşārün ileyḫ ḫayāt-ı müste°ār ile bu dār-ı nā-pāydārda iken muşennefātı mücerred-i li-vechi'llāḫ olmak için izḫār itmeyüp °ākıbet “*Küllü nefsin zā°ıḳatü'l-mevt*” nidā-yı mu°ciz-iḫtīvāsı ḳar°-ı sem°leri itdükde bir tilmīz-i mümtāzına vaşıyyet itdi ki ḫalet-i nez°de destġırleri ola. Eger şeyḫ elin °uşr⁹ iderse kütüb-i me°lūfların izḫār itmeyüp endāḫte-i rūd-ı Dicle ide. Eger °uşr itmeyüp baş-ı dest iderse kütüb-i mezkūreye iştiḫār vireler. Ba°dehu tilmīz-i mezkūr vaşıyyet-i şeyḫ üzre ḫareket ve vaḳt-i¹⁰ mezkūrda şeyḫüñ elin dutup baş-ı dest-i şeyḫ ile kütüb-i merḳūma ḫayyiz-i ḳabülde vākī° olduġı¹¹ resīde-i taḫḳīḳleri olmaġın intişār virüp her biri maḳbūl-ı °ālem ve memdūḫ-ı ümem oldı. Seksen sene mu°ammer olup tamām-ı

¹ Ravzā-i: +KA

² Kūfe: -KA; Kūfede BV

³ Gencīne-i: genc-i R

⁴ Zıkr-i ebu'l-Ḥasan °Alī bin Muḥammedü'l-Ma°rūf bi'l-Ma°verdī: Zıkr-i ebu'l-Ḥasan °Alī °Aleyhi'r-Rahme KA, BV; Zıkr-i ebi'l-Ḥasan °Alī bin Muḥammedü'l-Ma°rūf bi'l-Ma°verdī °Aleyhi'r-Rahme HSA; Zıkr-i ebi'l-Ḥasan °Alī bin Muḥammedü'l-Ma°rūf bi'l-Ma°verdī T

⁵ Perverī: perverdī HSA

⁶ Vüzerā: Vüzāre BV

⁷ Taşnīflerin: taşnīfleri KA

⁸ Derrāklerinden: idrāklerinden HSA; derrāklerinde T

⁹ Uşr: °uşır HSA

¹⁰ Vaḳt-i: maḫall-i T; vaḳt-i maḫall-i BV

¹¹ Olduġı: olduḳda KA

°ömlerin taḥṣīl ü tadrīs ve zühd ü °ibādeti şarf idüp sene-i ḥamsīn¹ ve erba°a miyede Bağdādda² rūḥ-ı pür-envārları³ sarāy-ı °uḳbāda ḳarār itmekle Maḳābir-i Ḥarbde gencīne-i vücūdları vedī°a-i⁴ ḥāk-i şeref-nāk olduḡı °ibāret-i Tārīḫ-i İbni Ḥallikānda sābit olup Ma°verdī bey°-i⁵ Mā°verde nisbet olduḡı daḡı resīde-i taḥḳīḳdür.⁶

ZİKR-İ EBU'L-ḤASAN °ALİYYÜ'L-EŞ°ARİ °ALEYHI'R- RAḤME⁷

Pīşvā-yı erbāb-ı kelām, üstād-ı gürūḥ-ı nāciye-i İslām, delīl-i tarīḳ-i ḥüdā, rāfi°-i a°lām-ı taḳvā, eş-şeyḫü'l-enverī⁸ ebu'l-Ḥasan °Aliyyü'l-Eş°arī.⁹ Aşḫāb-ı kirāmdan ebī¹⁰ Mūsā Eş°arī ḫazretlerinin neslinden olup ehl-i sünnet ve cemā°at mezhebine¹¹ nāşır [86a] ve ehl-i bed°ī ḳāhir olmaḡıla °ulemā-i mütebahḫirīnden şeyḫ-i nūrānī Ebū Bekr Bāḳillānī mezheblerin te°yīd ve itīḳādların te°kīd itmīşdür.¹² Naḳldür ki °azīz müşārün ileyh evāyil-i ḫālide mezheb-i itizāl ihtiyār itmīş iken taḥḳīḳ-i ḫāl¹³ ile tevbe ve istiḡfār idüp Cāmi°-i Başrāda cem°-i keşīr ve cem°-i ḡafīr mābeyninde firāz-ı kürsīde “*Men °arefenī fe-ḳad °arefenī ve men lem ya°rifnī va°rifḫu binefsī ene fülān ibni*¹⁴ *fülān küntü aḳülü bi-ḫalkı'l-Ḳur°ān ve inne'llāhe lā terāḫu'l-abşār ve inne ef°āle'ş-şerri ene ef°alūḫā fehā ene tāyibun muḳli°un mü°teḳadun lil-reddi °ale'l-mu°tezile*”¹⁵ diyü şavt-ı °ālī ile nidā itdükden şoñra fazāyih ve me°āyib-i mu°tezileyi ifşā° ve redlerinde niçe kütüb-i imlā°¹⁶ itdüklerinden ḡayrı Kitāb-ı Lum°a ve İzāḫü'l-Bürḫān ve't-Tabeyyün-i °an, Uşūlü'd-Dīn ve Kitābü'ş-Şerḫ ve't-Tafşīl fi'r-Reddi °alā-Ehli'l-İfk ve't-Taḍlīl nām kütüb-i meşḫüre¹⁷ ve taşnīfleri olup Melāḫide ve Mu°tezile ve Rāfi°a ve Cüheyniyye ve Ḥ°ārīc ve sāyir mübted°a-i

¹ Ḥamsīn: ḫamse T

² Bağdādda: Bağdād HSA, T

³ Envārları: Enverleri T

⁴ Vedī°a-i: -T

⁵ Bey°-i: -BV

⁶ °Aleyhi'r-raḫmeti ve'r-rıḡvān: +HSA, +T

⁷ Zīkr-i ebu'l-Ḥasan °Aliyyü'l-Eş°arī °Aleyhi'r-Raḫme: Zīkr-i ebi'l-Ḥasan °Aliyyü'l-Eş°arī °Aleyhi'r-Raḫme HSA, T

⁸ Eş-şeyḫü'l-enverī: şeyḫü'l-enverī HSA, T

⁹ °Aliyyü'l-Eş°arī: Eş°arī HSA

¹⁰ Ebī: ebū T

¹¹ Mezhebine: mezhebe HSA

¹² İtmüşdür: itmüşlerdür T

¹³ Ḥāl: -KA

¹⁴ İbni: bin KA, HSA, T

¹⁵ *Kim beni tanırsa tanıdı. Kim beni tanımazsa ben falanın oḡlu falan. Ben önce Kur°an°ın yaratıldığı meselesini söylüyordum. Bir de Allah°ı gözlerimizle görmüyoruz. Şer filleri şerden geliyor. Ben söyledim bu meseleden dolayı tövbe ettim ve Mu°tezileyi kabul etmiyorum.*

¹⁶ Kütüb-i imlā°: kütüb T

¹⁷ Meşḫüre: meşḫür KA, HSA, T

delāyil-i kaṭʿiyye ve berāhīn-i bedīhiyye ile redd ü ilzāmları ittifāk ile¹ meşhūr-ı āfāk olduğundan ğayrı menākıb-ı şerīflerinde Hāfiz ebū'l-Ḳāsim bir mecelle taşnīf itmişlerdür. Sene-i sebʿīn ve miʿeteynde mehd-ārā-yı ʿālem-i vücūd ve sene-i erbaʿa ve ʿiştirīn ve selāse miyede mihmān-ı dārū'l-hulūd olup medfen-i şerīfleri Bağdāduñ cānib-i ğarbīsinde maḥalle-i Kerḫ ile Bāb-ı Başra mābeyninde vāқиʿ olduğu kitāb-ı mezkūrda merķūmdur.²

ZİKR-İ EBU'L-ḤASAN ʿALĪ BİN MUḤAMMEDÜ'L-MAʿRŪF Bİ-KİYĀ EL-MULAḲḲAB Bİ-ʿİMĀDİDDĪN'İL-HİRĀSĪ ʿALEYHİ'R-RAḤME³

Şeyḫü'l-meşāyih-i ʿülemā-i Şāfiʿiyye, üstād-ı üstādān-ı ʿulūm-ı ʿakliyye ve nakliyye, şeyḫ-i emced ebū'l-Ḥasan ʿAlī bin Muḥammed. Muḥaddiṣ ve faḳīh-i ercūmend, riyāset ü ʿilmde Ğazzālīyye mānend olup imāmü'l-Ḥaremeyn mülāzemetiyle lāḫik ü sābıka fāyık, ḫüsnu'l-veche, cevheriyyü'l-beyān, faşīḫü'l-ʿibāre, ḫulvü'l-lisān bir ʿālim-i ʿāmil idiler. Vilāyet-i Beyḫaḳda seccāde-niştirīn-i tediṛis-i ḫāş u ʿāmm⁴ olduğdan soñra Bağdādda şeref-baḫş-ı [86b] tediṛis-i medrese-i Nizāmiyye olmuşlardır. ʿAzīz müşārün-ileyhden cevāz ve ʿadem-i cevāz-ı şetm-i Yezīd istiftāʿ olınduḳda varaḳ-ı pāre-i fetvāda bu vech üzere imlāʿ⁵ buyurmuşlar ki “Yezīd ḫaḳḳında ʿimme-i sābıkanuñ kavleyni olup birinde telmīḫ ve birinde taşriḫ itmişlerdür. Ammā bu faḳīr ḳavl-i vāḫid şāḫibi olup ancak taşriḫ iderüm.” diyü şetm-i Yezīde cevāz gösterüp⁶ itnāb-ı kelām⁷ ile sefid-i varaḳa-i fetvā müsāʿade ideydi⁸ bu raculūñ mücārī⁹ ḫāli ziyāde taşriḫ olunur idi.¹⁰ ʿAzīz müşārün ileyh efḫal-i zamānesi olup Hāfiz ʿAbdulġāfir Tārīḫ-i Nīşāburda fazl-ı tām ve riyāset-i mā-lā kelāmların tafşīl üzere irād itmişlerdür. Sene-i ḫamsīn ve erbaʿa miyede¹¹ tezyīn-kerde-i ʿālem-i eşbāḫ ve sene-i erbaʿa ve ḫamse miyede mihmān-sarāy-ı server-efzā-yı ervāḫ olup Bağdādda Şeyḫ ebī İshāḳ Şirāzī ḳurbında¹² vücūd-ı pākları vedīʿa-i ḫāḳ-i şeref-nāk

¹ Redd ü ilzāmları ittifāk ile: -HSA

² ʿAleyhi'r-raḫmeti ve'r-rıdvān: +HSA, +T

³ Zikr-i ebū'l-Ḥasan ʿAlī bin Muḥammedü'l-Maʿrūf bi-Kiyā el-MulaḳḲab bi-ʿİmādidḫīn el-Hirāsī ʿAleyhi'r-Raḫme: Zikr-i ebū'l-Ḥasan ʿAlī ibni Muḥammedü'l-Maʿrūf bi-Kiyā el-MulaḳḲab bi-ʿİmādidḫīn el-Hirāsī ʿAleyhi'r-Raḫme KA; Zikr-i ebū'l-Ḥasan ʿAlī bin Muḥammedü'l-Maʿrūf bi-Kiyā ʿAleyhi'r-Raḫme HSA, T; Zikr-i ebū'l-Ḥasan ʿAlī bin Muḥammedü'l-Maʿrūf bi-Kiyā ʿAleyhi'r-Raḫme BV

⁴ ʿĀmm: ʿālim HSA

⁵ İmlāʿ: -KA

⁶ Bu babda: +HSA

⁷ İtmışlerdür lākin Ğazzālī İḫyāsında cevāz göstermezler Allahu ʿalem bi-ḫaḳīḳatü'l-ḫāl: +HSA

⁸ İdeydi: ide idi KA, HSA, T

⁹ Mücārī: -KA, -HSA

¹⁰ İle sefid-i varaḳa-i fetvā müsāʿade ide idi bu raculūñ ḫāli ziyāde taşriḫ olunur idi: -HSA; idi: -T

¹¹ Miyede: miʿede T

¹² Cevher-i: +KA, +BV

olup ʿulemā-i vaktiden ebi'l-Ḥasan¹ Dāmḡānī ve ebū² Ṭālib Zeydī kabr-i cennet-
karnīleri üzre İstāde olup

şîr³

ʿAḡamū'n-nisā'i femā yelidne şebīhehu

İnne'z-zamāne bi-mişlihi la-ʿaḡīmu⁴

diyü merşîye-ḡvān oldukları⁵ Tārīḡ-i İbni Ḥallikānda resīde-i beyān olup güyā kebīr
ma'nāsına olduğu daḡı tārīḡ-i mezkūrda⁶ tafşīl üzre mübeyyendür.

ZİKR-İ EBU'L-ḤASAN ʿALİYYÜ'L-MEŞHÜR BİDĀR-İ KUTNİ ʿALEYHİ'R-RAḤME⁷

Şem⁸-i⁸ bezm-ārā-yı meclis-i ins, teʿyīd-yäfte-i enfās-ı kuds, şadr-nişīn-i
mesāyil-i dānī ebu'l-Ḥasanü'd-dār-ı Kuṭnī.⁹ ʿİlm-i kıraʿatı¹⁰ Muḡammed bin
Ḥasani'l-Naḡḡāş ve niçe ol ṭabakada olan ḡurrā-i fazāyil-i¹¹ pīrādan ve ʿilm-i ḡadīşī
Ebū Nuʿaymdan ve ʿilm-i fiḡḡı Ebū Saʿīdden aḡz idüp fazāyil-i meşhūre ve taşnīf-i
kütüb-i muʿtebere ve aḡvāl-i muʿtemede-i keşīre ile meşhūr-ı āfāḡdur.

Rivāyetdür ki bir gün aşḡabundan biri “Şeyḡā cenāb-ı meʿālī elḡāblarundan
efḡal-i zamānede¹² bir kimesne resīde-i ḡātır olur mı?” [87a] diyü sāyil olduḡda
“*Ḡavluhu teʿālā felā tüzekkū en-nefsekūm*”¹³ ma'nā-yı iʿcāz¹⁴ ihtivāsı üzre zecr idüp
redd-i cevāp itmediler. Merdüm-i merḡūm semāḡat ile ilḡāḡ itmegın ʿazīz müşārün
ileyḡ “Ammā fenn-i vāḡidde faḡīrden efḡal müşāhede itdüm. Lākin cemʿ-i fūnūnuñ
ictimāʿında kimesneyi müşāhede itmedüm.” diyü cevāp virdiler. Sene-i sitte ve şelāşe
miyede¹⁵ velādet ve sene-i sitte ve şemānīn ve şelāşe miyede¹ dār-ı āḡirete rıḡletleri

¹Ebi'l-Ḥasan: ebī Ḥasan T

²Ebū:Ebī HSA, T

³Şîr: ʿArabiyye R, beyt BV

⁴*Bütün kadımlar bir daha onun gibi çocuk doğuramayacaklar. Çünkü onlar akim oldu. Zaman da o
çocuk gibi bir çocuk bir daha veremeyecek.*

⁵Oldukları: olduğu HSA

⁶Tārīḡ-i mezkūrda: tārīḡ-i mezkūr üzre bv

⁷Zıkr-i ebu'l-Ḥasan ʿAliyyü'l-Meşhūr Bidār-ı Kuṭnī ʿAleyhi'r-Raḡme: Zıkr-i ebu'l-Ḥasan ʿAleyhi'r-
Raḡmeti ve'r-Rıḡvān KA; Zıkr-i ebi'l-Ḥasan ʿAliyyü'l-Meşhūr Bidār-ı Kuṭbī ʿAleyhi'r-Raḡme
HSA; Zıkr-i ebi'l-Ḥasan ʿAliyyü'l-Meşhūr Bidān-ı Kuṭbī ʿAleyhi'r-Raḡmeti ve'r-Rıḡvān T

⁸Şem⁸-i: şeyḡ-i KA, HSA, T

⁹Kuṭnī: Kuṭī T

¹⁰Kıraʿatı: kıraʿayı BV

¹¹Fazāyil-i: fazl-ı BV

¹²Zamānede: zamāne KA, HSA, T

¹³*Allah buyurdu ki mefsinizi tezkiye etmeyin. (Necm/32)*

¹⁴İcāz: muʿciz R

¹⁵Miyede: miʿede T

vāki^c ve namāzların Şeyh ebū Hāmid² Esferānī kılup Hazret-i Ma'rūf Kerhī kabri kurbında naḳdīne-i vücūd-ı pākıları vedī^a-i ḥazāne-i³ ḥāk-i şeref-nāk olduḡı 'ibāret-i İbni Ḥallakānda müşbet olup Dār-ı Kuṭn Bağdādda bir maḥalle-i kebīre idü ki daḡı resīde-i taḥkīkdür.⁴

ZİKR-İ EBŪ ḤAṬṬĀB ḲATĀDE BİN DA'ĀME 'ALEYHİ'R- RAḤME⁵

Zeynü't-tābi^cin, dürrütü't-tāc-ı ehl-i yaḳīn, el-^cālimü'l-^callāme Ḳatāde bin Da'āme. Tābi^c ve ^cālim-i ^cāmil, ferīd-i zamāne, üstād-ı yegāne^o olup ^culemā ve muḥaddiṣīn mābeyninde şıka-i aşḡāb-ı ittikān ve ^cilm ü ḡilm ile meşḡūr-ı cihān idi. Naḳldür ki bir gün Cāmi^c-i Başrada bir miḳdār erbāb-ı ^caḳl ḡaḳka-bend olup cedel iderken ^cazīz müşārün ileyh meclis-i Ḥazret-i Ḥasan Başrī kıyās itmekle ḡurbılarına varup Ḥasan-ı Aḡseni görmedüḡünden ḡayrı tāyife-i mezkūra terk-i naḳl ve tābi^c-i ^caḳl olup kendü re'yleri ile kem-kerde-i rāh-ı şevāb olduḡların müşāhede itdükde ol ḳavmi "*Innemā hā ulā'i'l-mu^ctezile*"⁶ diyü tesmiye itmekle ba^cde zālik ol tāyife ve tābi^c-i mezhebleri olanlar mu^ctezile ile meşḡūr oldılar. Ol dürr-i yektā sene-i sittīnde revnaḳ-bāzār-ı dünyā ve sene-i tis^a ve işrīn ve miyede⁷ maḡmil-bend-dār-ı ^cuḳbā olup medfen-i raḡmet-maḡzenleri ḡāk-i Vāsıṭ olduḡı Tārīḡ-i İbni Ḥallikānda resīde-i beyāndur.⁸

ZİKR-İ EBŪ CA'FER MUḤAMMEDÜ'T-ṬABERİ 'ALEYHİ'R- RAḤME⁹

^cĀric-i me^cāric-i ictihād, muḥaddiṣ u faḳīḡ, şāḡib-i irşād,¹⁰ mecma^cü'l- baḡreyn-i ^culūm-ı ^caḳlī ve ḡaberī ebū Ca'fer Muḡammed bini'l-Cerīri't-Ṭaberī. İmām-ı ^caşr ve vaḡid-i dehr olup [87b] tefsīr-i kebīr ve tāriḡ-i şehīrleri olduḡından ḡayrı ḡadıṣ ü fiḳhda teşānīf-i keşīre ve aḳvāl-i mu^ctebereleri ittifaḳ ile müsellem-i

¹Miyede: mi^cede T

²Hāmid: Ḥammād KA, HSA

³Ḥazāne-i: ḡazāne-i R

⁴^cAleyhi'r-raḡmeti ve'r-rıd^cvān: +HSA; resīde-i taḥkīkdür: taḥkīk-i resīdedür BV

⁵Zıkr-i ebū Ḥaṭṭāb Ḳatāde bin Da'āme ^cAleyhi'r-Raḡme: Zıkr-i Ḳatāde ^cAleyhi'r-Raḡmeti ve'l-ḡufrān KA; Zıkr-i Ḥaṭṭāb Ḳatāde bin Da'āme ^cAleyhi'r-Raḡme HSA; Zıkr-i ebū Ḥaṭṭāb Ḳatādet bin Da'āme ^cAleyhi'r-Raḡme T

⁶Onlar Mu^cteziledir.

⁷Miyede: mi^cede T

⁸^cAleyhi'r-raḡmeti ve'r-rıd^cvān: +HSA, +T

⁹Zıkr-i ebū Ca'fer Muḡammedü't-Ṭaberī ^cAleyhi'r-Raḡme: Zıkr-i ebī Ca'fer ^cAleyhi'r-Raḡme KA; Zıkr-i ebī Ca'fer Muḡammedü't-Ṭaberī ^cAleyhi'r-Raḡme HSA; Zıkr-i ebī Ca'fer Muḡammedü't-Ṭaberī ^cAleyhi'r-Raḡmeti ve'r-Rıd^cvān T

¹⁰Ve: +T

āfāk̄dur. Şāhib-i mezheb-i müstak̄il olup fuḳahā ve muḥaddiṣīn beyninde kelām-ı feṣāḫat-meknūnları ḥüccet-i nāfizetü'l-mazmūndur ve zühd ü taḳvā-yı sātī'larına bu şī'r-i belāgat-eşerleri delīl-i ḳāṭī'dur.

°Arabīyye¹
Ḥayāyī ḥāfīzun lī-mā° vechī
Ve rıfḳī fī muṭālebeti refīḳī

Velev ennī semaḫtu bi-bezli vechī
Lekuntu ile'l-ḡinā sehle't-tarīḳī²

Velādet-i bā-bereketleri Ṭaberistānda sene-i erba°a³ °aşere ve mi°eteynde ve vefāt-ı rahmet-i ḡayātları sene-i °aşere ve ḡelāse miyede⁴ Bağdādda vaḳī° olup kendü dār-ı firdevs-āşārlarında gencīne-i vücūdı vedī°a-i ḫāk-i şeref-nāk olduḡı °ibāret-i İbni⁵ Ḥallikānda müşbetdür. Lākin girü şāhib-i tāriḫ-i mezkūr egerḳi tevābi°-i Mısrđan Ḳarāfatū'ş-Suḡrāda ba°zı merdüm-i ḳabr Muḫammedü't-Ṭaberī diyü bir mezāra tereddüd iderler ammā şāḫīḫ olmayup tevāriḫ-i müte°addide °ibāreti daḫı Bağdādda olduklarına müsā°ade ider,⁶ diyü taḫḳīḳ ile tafşīl itmişlerdür.

ZİKR-İ MUḤAMMED BİN HEBBETULLAḤİ'S-SİLMĀSİ

°ALEYHİ'R-RAḤME⁷

°Ālim-i °āmil, fāzıl-ı kāmīl, deḳāyıḳ-şināsī Muḫammed bin Hebbetu'llāhi's-Silmāsī. İmām-ı zamāne ve faḳīḫ-i yegāne, °allāme-i fūnūn-ı °akliyye ve naḳliyye müderris-i bī-naẓīr-i Medrese-i Nizāmiyye olup bilād-ı ba°ide ve ḳarībeden ol ferīd-i dehrī °ulemā ḳaşd idüp te°şīr-i enfās-ı ḳudsīyyeleri ile telāmīzī cümle mümtāz u serfirāz-ı °ālem olup şeyḫeyn-i imāmeyn °İmādüddīn ibni⁸ Muḫammed ve şeyḫ-i şerefü'd-dīn ebu'l-Muzaffer °azīz müşārün ileyhūñ enfās-ı nefīselerinden iḳtibās-ı envār-ı °ulūm itmeleri ile⁹ imām-ı ins ü cān olmuşlardır. °Azīz müşārün ileyh re°y-i

¹ °Arabīyye:şī'r KA; -HSA, -T

² Lekuntu ile'l-ḡinā sehle't-tarīḳī: Lekunet ile'l-ḡinā sehlü't-tarīḳ KA, HSA, BV (1. Benim hayamı yüzümün suyu kurtarıyor. İstedğim şeyleri yumuşak bir şekilde istiyorum. O da hep benimle kalıyor. 2. Eğer yüzümde utanma olmazsa ben zengin olabilirim.)

³ Ve: +T

⁴ Miyede: mi°ede T

⁵ İbni: bin KA

⁶ İder: iderler T

⁷ Zīkr-i Muḫammed bin Hebbetullahi's-Silmāsī °Aleyhi'r-Raḫme: Zīkr-i Muḫammed bin Hebbetu'llāh °Aleyhi'r-Raḫme KA

⁸ İbni: bin HSA, T

⁹ İle: -KA

sedīd ve fikr-i cedīd¹ ile müselleme-i ʿālem ve taḥsīn-kerde-i evlād-ı ādem olup sene-i erbaʿa ve sebʿīn ve ḥamse miyede² raḥt-keş-i sarāy-ı server-i sermedī olduḡda medfen-i [88a] raḥmet-mekmenleri ḥāk-i Baḡdād olduḡı kitāb-ı mezkūrda nigāşte-i kalem-i feşāḥat olup ve³ Silmās bilādı Aderbaycanda bir beled olduḡı taḥkīk olunmuşdur.⁴

ZİKR-İ KĀDİ EBŪ BEKR MUḤAMMEDŪ'L-BĀKİLLĀNĪ

ʿALEYHĪ'R-RAḤME⁵

Şadr-nişīn-i meclis-i ehl-i kelām, muḡtedā-yı hidāyet-pīrā-yı zevi'l-efhām, el-ʿālimŭ'r-Rabbānī ebŭ⁶ Muḡammedŭ'l-Bākīllānī, ʿaleyhi'r-raḥme. Mŭtekellim-i meşhŭr ve şāḥib-i zekā-i mevŭr olup edille-i bedīhiyye-i müselleme ile mezḥeb-i ebi'l-Ḥasan Eşʿariyi teʿkīd ve ʿakāyid-i ehl-i sŭnneti teʿyīd itdŭklerinden ḡayrı teşānīf-i keşīre ve ḡavl-i sātīʿları ehl-i bidʿa şimşīr-i ḡatīʿ olmuşdur. Teʿkid-i ḥitāb ile mevşŭf ve sŭrʿat-i cevāb ile maʿrŭf olup mŭnāzara ve ilzām-ı ḥaşmda müselleme-i ʿālem idi. Sene-i şelāse ve erbaʿa miyede Baḡdādda ol fehīm maḡmil-bend-i dārŭ'l-ḥuld u naʿīm olup meḡābir-i Bāb-ı Ḥarbde dŭrr-i vŭcŭdları şadeŭe-i ḥākda nŭhufte olduḡda baʿzı şuʿarā

Beyt⁷

Unzur ilā cebelin temşī'r-ricālu bihi

Ve unzur ile 'l-ḡabri mā-yecrī mine's-şalefi

Ve unzur ilā şārimi'l-İslāmi muḡamiden

Ve unzur ilā dŭrretŭ'l-İslām fi's-şadeft⁸

diyŭ merşīye-ḡvān olduḡları Tārīḡ-i İbni⁹ Ḥallikānda nigāşte-i kalem-i beyān olup Bākīllānī fetḡ-i bā-i muvaḡḡide ve baʿde'l-elif ḡāf-ı meksŭre baʿde lām elif ve nŭn ve Bākīllā ve beyʿine nisbet olduḡı resīde-i taḥkīkdŭr.¹⁰

¹Cedīd: ḡadīd HSA

²Miyede: miʿede T

³Ve: -KA, -HSA

⁴ʿAleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıḡvān: +HSA

⁵Zīkr-i Kādī ebŭ Bekr Muḡammedŭ'l-Bākīllānī ʿAleyhi'r-Raḥme: Zīkr-i ebŭ Bekr Muḡammedŭ'l-Bākīllānī ʿAleyhi'r-Raḥme KA; Zīkr-i ebŭ Bekr Muḡammedŭ'l-Bākīllānī Raḥmetu'llāhi ʿAleyh T

⁶Bekr: +R

⁷Beyt: -R; ʿArabiyye BV

⁸1. Bu adama bak, daḡ gibi. Bir de mezarlara bak, iḡinde neler var. 2. Bir de İslām'a girenlere bak. Bir de İslām'a bak.

⁹İbni: bin KA

¹⁰ʿAleyhi'r-raḥme: +HSA

ZİKR-İ MUHAMMED BİN İŞHAK BİN YESĀRÜ'L-MEDENĪ

°ALEYHİ'R-RAHME¹

Müsned-ārā-yı eyvān-ı² °ilm ü dāniş, revnaq-efzā-yı bister-kemāl ü bīniş, meşhūr-ı āfāk Muḥammed bin³ İshāk. Ebū Bekr ile mükennā. Efdal-i tābi°in olup °ulūm-ı zāhire ve bātına ve қаşaş-ı enbiyā-i kirām ve tevārīh-i şulaḥā-yı °izāmda fāyīku'l-akrān, ekābir-i eşḥābdan rivāyet-i ḥadīş-i nübüvvet-penāhī itdükleri Esmā°ü'r-Ricāldede nigāşte-i yer°a-i iclāldür. İmām-ı Şāfi°i'rağiya'llāhu°anh⁴ kelām-ı kerāmet-nizāmlarında⁵ “Baḥr-ı °ulūm-ı mağāzīde irāde-i şenāverī idenler İbni İshāka °iyāl ve andan [88b] rāvī olsunlar.” ve⁶ Sa°id bin⁷el-Ḥaccāc kelām-ı belāgat-irtisāmlarında “Ḥadīş-i nebiyy-i emīnde İbni İshāk emīrū'l-mü°minīndür.” diyü buyurmuşlardır. °Abdumelik ibni⁸ Hişām-ı Seyr Ḥazret-i Sultān-ı Enbiyāy⁹ °azīz müşārün ileyh kütübünden istiḥrāc idüp niçe ehl-i dīn daḥı ol şāḥib-i yakīnden naql itdükleri resīde-i taḥkīkdür. Sene-i ihdā ve ḥamsīn ve miyede¹⁰ Bağdādda °ālem-i vücūddan naql-i dārū'l-ḥulūd idüp Қаşaba-i A°zamiyyede ol dürr-i yektā nühüfte-i sadefçe-i ğubarā olduğı Tārīh-i İbni Ḥallikānda nigāşte-i kalem-i beyāndur.¹¹

ZİKR-İ MUHAMMED BİN EBĪ NAŞRU'L-ḤAMĪDĪ °ALEYHİ'R-RAHME¹²

Ferīd-i dehr, yegāne-i °aşr, °allāme-i Vāḥīdī Muḥammed bin¹³ ebī Naşri'l-Ḥamīdī. Ebū¹⁴ °Abdullāh ile mükennā. °Ālim-i kāmīl¹⁵ ve imām-ı fāzıl olup Şāḥīh-i Buḥārī ve Şāḥīh-i Müslimi cem° ile bir kitāb-ı keşīrū'l-fevāyid itdüklerinden ğayrı zühd ü taqvā ve fūnūn-ı şettāda şāḥib-i yed-i tūlā olup nezāhet ü °iffet ile müsellem-i

¹ Zıkr-i Muḥammed bin İshāk bin Yesārū'l-Medenī °Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i Muḥammed ibni İshāk ibni Yesārū'l-Medenī °Aleyhi'r-Raḥme KA; Zıkr-i Muḥammed bin İshāk bin Yesārū'l-Medenī °Aleyhi'r-Raḥme HSA, T

² Eyvān-ı: -KA, -HSA, -T

³ Bin: ibni KA, HSA

⁴ rağiya'llāhu °anh: rağ.T

⁵ Nizāmlarında: intizāmlarında HSA

⁶ Ve: -HSA

⁷ Bin: -HSA; ibni T

⁸ İbni: bin KA

⁹ °Aleyhi's-şellātü ve's-selām: +KA

¹⁰ Miyyede: mi°ede T

¹¹ °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA

¹² Zıkr-i Muḥammed bin ebī Naşru'l-Ḥamīdī °Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i Muḥammed bin ebī Naşru'l-Ḥamīdī °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān KA

¹³ Bin: ibni T

¹⁴ Ebū: ebī KA

¹⁵ °Ālim-i kāmīl: °ālim KA; °ālim-i °ālim HSA, T

°ālem olduğı Esmā°ü'r-Ricāldede nigāşte-i yerā°-i iclāldür. Tārīh-i İbni¹ Hāllikānda dağı resīde-i tahkīkdür ki °azīz müşārün ileyh °ulüm-ı zāhire ve baţına ile ma°rūf ve kemāl-i zühd ü °ilm ve teyakkuz u °iffet ile mevşūf olup seyr ü sülük ile mağrib u meşrıkı geşt u güzār itdükden şoñra Bağdādda qarār idüp evkāt-ı şerīfesin ifāde ve istifādeye şarf itmüşlerdür. Kemāl-i zühd ü taqvā-yı vera°-ı² sātı°larına bu kelimāt-ı feşāhat-simātları delīl-i kātı°dur.

şir³

Likā°un-nāsi leyse yefīdu şey°en

Sival-hezeyāni min kıylin ve kāli

Elā fe aklil-likā° en-nāsi illā

Liaħzi'l-°ilmi ev işlāhi ħālī⁴

°azīz müşārün ileyh sene-i şemān ve şemānīn ve erba°a miyede Bağdādda °āzim-i dārū'n-na°īm olup medfen-i cevher-i cism-i pākları bu ħāk-i pāk olduğı bilā nizā°dur.⁵

ZİKR-İ EBU'L-FAZL MUĞAMMEDÜ'L-MA°RUF Bİ'L- KAYSERĀNĪ °ALEYHĪ'R-RAĖME⁶

Cevāhir-i °ulüm ile ārāste ve zevāhir-i zühd⁷ ü taqvā birle⁸ pīrāste, °ālim-i Rabbānī ebū'l-Fazl [89a] MuĖammedü'l-Ma°rūf bi'l-Kayserānī. MuĖaddişin-i ehl-i yakīnden, sebbāħ-ı⁹ bahār-ı °ulüm u taqvā ve seyyāħ-ı¹⁰ diyār-ı taşavvuf ve ma°ārif-i şettā olup Ėicāz u Şām u Mışr u Cezīre vü °Irāk u Cibāl-i Fāris u Ėüristān u Ėorāsān ve Hemedān memleketlerin geşt ü güzār idüp her birinde nām-dār olmuşlar idi. Mālik-i maĖfūzāt-ı keşīre ve şāħib-i mecmū°at-ı meşhūre olduklarından Ėayrı¹¹ Şāħīħ-i BuĖhārī ve Müslim ve Ebī Dāvūd ve Tirmizi ve Nesā°ī ve İbni Māce Ėazretlerinin Kütüb-i Sittelerine Eţrāf nām bir kitāb-ı laţīf te°līf ve Kitāb-ı İnsān nām

¹ İbni: bin KA

² Takvā-yı vera°-ı: taqvā ve vera°-ı HSA

³ Şir: beyt T; °Arabiyye BV; -R

⁴ 1. İnsanlarla karşı karşıya gelmenin bir faydası yok. Sadece dedi koduya faydası olur. 2. İnsanlarla karşı karşıya gelmeyi azalt. Sadece ilim almak ve nefsin ıslahı için olabilir.

⁵ °Aleyhi'r-rağmeti ve'r-rıdvān: +HSA

⁶ Zikr-i ebū'l-Fazl MuĖammedü'l-Ma°rūf bi'l-Kayserānī °Aleyhi'r-RaĖme: Zikr-i ebū'l-Fazl MuĖammedü'l-Ma°rūf bi'l-Kayserānī T

⁷ İle: +T

⁸ Birle: ile BV

⁹ Sebbāħ-ı: seyyāħ-ı T

¹⁰ Seyyāħ-ı: sebbāħ-ı T

¹¹ Olduklarından Ėayrı: olup KA

taşnîfi ittifâk ile¹ meşhûr-ı âfâkdur. Cihânı ser-tâpâ seyrân ile Beytü'l-Makdesden ihrâm-bend-i hacc-ı şerîf olup tevfiķ-i İllâhî ile tavâf-ı Beytu'llâhü'l-Atîķ itdükten sonra Bağdâda gelüp sene-i seb'â ve hamse miyede dâr-ı uķbâya irtihâl ile ol dürr-i yektâ maħzûn-i şadefçe-i ğabr² olmağıla hâķ-i Bağdâd cevher-i vücûdları ile şeref-nâķ olduğı Târîķ-i İbni³ Hallikânda nigâşte-i ķalem-i beyân olup Kayserânî⁴ dağı iķlîm-i Şâmda sâhil-i bahrda bir beled-i ħarâb olduğı resîde-i taħķikdûr.⁵

ZİKR-İ EBU'L-FAZL MUĞHAMMED BİN NÂŞİRİ'S-SİLLÂMÎ

°ALEYHÎ'R-RAĖME⁶

Ėıdve-i fuzalâ ve üsve-i °ulemâ°, şâhib-i elkâb-ı sâmi ebu'l-Fazl MuĖammed bin Nâşırı's-Sillâmî. °Ulemâ-i a°lâmdan olup Ėaķîb ebî Zekerıyyâ-i Tebrîzîden ve niçe e°imme-i dînden aĖz-i edeb itmekle ğâyet şağt u ittikân ile meşhûr-ı cihân olup ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî ve niçe ekâbirüñ rivâyetde üstâdı olduklarından ğayrı⁷ °ulûm-ı zâhiriyye ve fûnûn-ı bâîniyyede şâhib-i yed-i tûlâ bir şeyĖ-i mufahĖam ve zühd ü taķvâ ile müselleme-i °âlem olmuşlardur. Sene-i seb'â ve sittîn ve erba'â miyede⁸ ğunûde-i mehd-i vücûd⁹ olup sene-i hamse ve hamse miyede¹⁰ Bağdâdda müntakîl-i dârü'l-Ėulûd olduğda ķurb-ı Câmi°-i Sultânîde keşret-i Ėalk sebebıyle üç kerre namâzı kılınduğdan sonra Câmi°-i Manşûra °ubûr olunup anda dağı tekrâr namâzı kılinup¹¹ Bâb-ı Ėarbdde [89b] cevher-i vücûdları vedî°a-i hâķ olunduğı târîķ-i mezkûrda¹² merķûm olup¹³ Sillâmî dağı Bağdâd-ı Dârü's-Selâma nisbet olduğı resîde-i taħķikdûr.¹⁴

¹İttifâk ile: ittifâkla T

²Ėabr: ğabrâ R, BV

³İbni: Bin

⁴Kayserânî: Kayserân KA

⁵°Aleyhi'r-rağme: +HSA

⁶Zıkr-i ebu'l-Fazl Muğammed bin Nâşırı's-Sillâmî °Aleyhi'r-Rağme: Zıkr-i ebi'l-Fazl Muğammed bin Nâşırı's-Sillâmî °Aleyhi'r-Rağme HSA; Zıkr-i ebu'l-Fazl Muğammed bin Nâşırı's-Sillâmî °Aleyhi'r-Rağme T

⁷°İlm-i: +KA

⁸Miyede: mi°ede T

⁹Vücûd: vücû HSA

¹⁰Miyede: mi°ede T

¹¹Kılınup: kılup T; kılındı BV

¹²Mezkûrda: mezkûrede T

¹³Olup: olunup R

¹⁴°Aleyhi'r-rağme: +HSA; °Aleyhi'r-rağmeti ve'r-rıdvân: +T

ZİKR-İ EBŪ BEKR MUḤAMMED BİN ʿOSMĀN ʿALEYHİ'R- RAḤME¹

Şeyhü'l-huffāz, ʿallāme-i ḥikmet-elfāz, reyīs-i zamāne, üstād-ı yegāne, eş-şeyhu'ş-şamadānī MuḤammed bin ʿOsmānī'l-Hāzimiyyü'l-Hemādānī. Zeynüddīn ile mülaqqab. ʿİbādu'llāhü'ş-şālihīn ve ʿulemā-i muttakīnden olup ḥıfz-ı Kurʿān-ı ʿAzīmü'ş-şān ile ehlu'llāhdan maḥsūb olduklarından gayrı güzīde-i muşannifīn ve muʿtekid-i ehl-i yakīn olup bilād-ı ʿIrāk u Şām u Muşul u Fāris u İşfahān u Hemedān u Adarbāycān memleketlerin seyrān ile her beledde sākin olan ʿimme-i müctehidīnden aḥz-ı ʿulūm itmegin bālā-nişīn maḳām-ı üstādī ve pā-nih-i süllem müşkil-küşāyī olup ʿilm-i ḥadīşde nāsīh ü mensūḥ ve Kitābü'l-Fazl ve Kitāb-ı Silsiletü'z-Zeheb² ve Kitābü'l-ʿAcāleti fi'n-Neseb ve Kitāb-ı Müttefiḳu'l-Elfāz ve Müfterikü'l-Müsemma ve anlara mānend ol ercümendūñ te'līf-i ṭabʿ-ı laṭīfleri olup her biri maḳbūl-i cihān ve maṭbūʿ-ı ʿulemā-i zamān olmuşdur. Sene-i erbaʿa ve semānīn ve ḥamse miyede³ ol üstād kayd-ı dünyādan azād olup Bağdādda ḳurb-ı Cüneydde gencīne-i vücūd-ı pākırları maḥzūn-ı ḥazāne-i ḥāk olduğı Tārīḥ-i İbni Ḥallikānda nigāşte-i ḳalem-i beyāndur.⁴

ZİKR-İ EBU'L-FETH NAŞRULLAHI'L-MAʿRŪF Bİ-İBNI'L- EŞİRİ'L-CİZRİ⁵

Kemālāt-ı bahire ve ʿulūm-ı bāṭına ve zāhire⁶ ile şehīr, ebu'l-Feth Naşru'llāhī'l-Maʿrūf bi-İbni'l-Eşīr. Ḥıfz-ı kelāmu'llāh⁷ ile ehlu'llāh olup ʿilm-i ḥadīş ve ʿulūm-ı edebiyye ve meʿānī ve fūnūn-ı şettāda bahrū'r-rāyık ve üstād-ı fāyık bir edīb-i lebīb idiler. Kitābü'l-Meşeli's-Sāyir fī Edebü'l-Kātib ve'ş-Şāʿir ve Kitābü'l-ʿArşī'l-Merḳūm fī Ḥallī'l-Manzūm ve Kitābü'l-Meʿāniyyü'l-Muḥterʿa ve Mecmūʿa-i ʿArabiyye nām kitāb-ı te'līf-i ṭabʿ-ı laṭīfleri olduğundan gayrı mānend-i dürr-i meknūn olan kelāmları beyne'l-ʿulemā [90a] ḥüccet-i⁸ şābitetü'l-mazmūndur. Sene-i sebʿa ve

¹ Zıkr-i ebū Bekr MuḤammed bin ʿOsmān ʿAleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i ebū MuḤammed bin ʿOsmān ʿAleyhi'r-Raḥme HSA; Zıkr-i Şeyḥ ebū Bekr MuḤammed bin ʿOsmānū'l-Hāzimī T

² Kitāb-ı Silsiletü'z-Zeheb: Kitāb-ı Müselseletü'z-Zeheb T

³ Miyede: miʿede T

⁴ ʿAleyhi'r-raḥme: +HSA, +T

⁵ Zıkr-i ebu'l-Feth Naşrullahı'l-Maʿrūf bi-İbni'l-Eşīri'l-Cizri: Zıkr-i ebu'l-Feth Naşrullah el-Maʿrūf bi-İbni'l-Eşīri'l-Cezri ʿAleyhi'r-Raḥme KA; Zıkr-i ebu'l-Feth Naşrullahı'l-Maʿrūf bi-İbni'l-Eşīri'l-Cevzi ʿAleyhi'r-Raḥme HSA; Zıkr-i ebu'l-Feth Naşrullah bin el-Eşīr Raḥmetu'llāhi ʿAleyh T; Zıkr-i ebu'l-Feth Naşrullahı'l-Maʿrūf bi-İbni'l-Eşīri'l-Cevzi BV

⁶ Bāṭına ve zāhire: zāhire ve bāṭına KA

⁷ Kelāmu'llāh: kelām HSA

⁸ Ḥüccet-i: -HSA

selâşîn ve sitte miyede müntakîl-i ʿâlem-i ʿuq̣bâ olup medfen-i rahmet-mekmenleri Bağdâdda Kaşaba-i Kâzımıyyede olduğu târîh-i merķūmda mersūmdur.¹

ZİKR-İ EBU'L-BAĦTERİ VEHB BİN VEHB ʿALEYHİ'R-

RAĦME

ʿAllemâ-i zamâne, üstâd-ı yegâne, kemâlât u faẓl ile bisât-ı ķurba muķarreb ebu'l-BaĦterî Vehb. Medenîyyü'l-aşl, Bağdâdiyyü's-sükenâ, ʿulemâ-i dîn ü ehl-i yakînden fazîlet-i² bâhire ve ʿulüm-ı fâhire ile maʿrûf. MuĦaddişîn mâbeyninde şıdk-ı tām ile mevşûf olup imâm-ı Ħikmet-i nâţık Ħazret-i Caʿferü's-Şâdıķ ʿazîz müşârün ileyhüñ vâlidesin nikâĦ itmekle ol vâlâ-câĦiñ terbiyesiyle resîde-i makam-ı aʿlâ olduklarından ġayrı ʿAbdullâĦ ibni³ ʿÖmeri'l-ʿÖmrî ve Ħişâm bin ʿUrve ve ibni'z-Zübeyr ve Caʿfer bin MuĦammedi's-Şâdıķ rıdvânu'llâĦi teʿâlâ ʿaleyhim⁴ Ħazerâtından naql-i Ħadîş-i nebevî itmekle kendülerinden⁵ daĦı Recâ bin⁶ SeĦli's-Şâġânî ve⁷ ebu'l-Ķâsım bin Saʿdi'l-Musîb⁸ ve ġayrılar rivâyet itmişlerdür. Bağdâdda Ħârûn zamânında kağıyyü'l-ķudât olup Kitâbü'r-Rü'yât ve Kitâb-ı Tılsım ve Ħadîs ü Şaffetü'n-Nebî⁹ ve Fezâylü'l-Enşâr ve Fezâyl-i Kebîr ve Neseb-i Veled-i İsmâʿîl ve Kitâb-ı EĦadîş ü Kaşaş ʿazîz müşârün ileyhüñ fikr-i ʿamîķ ve zihn-i daķîķlerinüñ teʿlîf-i laţîfî olduğu resîde-i taĦķîķdür. Sene-i miʿeteynde miĦmân-ı ravzâ-i rıdvân olduğda Ħâķ-i Bağdâd cevher-i vücudları ile şeref-nâķ olduğu târîh-i mezkûrda meşûrdur.¹⁰

ZİKR-İ ĦİŞÂM BİN ʿURVE ʿRAĐİYA'LLĦĦHU ʿANH

Dürretü't-tâc-ı fuẓalâ, ser-defter-i fezâyl-güster-i ʿulemâ¹¹ şâĦibü's-şöhre Ħişâm bin ʿUrve, ʿrađiya'llâĦu¹² ʿanh.¹³ Ebu'l-Münzer ile mükennâ. Cedd-i emcedleri ʿaşere-i mübeşşereden ʿâlî-maķâm Ħazret-i Zübeyr bini'l-ʿAvvâm ʿrađiya'llâĦu¹⁴ ʿanh¹ olup evşâf-ı Ħamîde ile ârâste ve aĦlâķ-ı pesendide-i

¹ ʿAleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvân: +HSA

² Fazîlet-i: faẓl-ı T

³ İbni:bin KA, HSA, T

⁴ Ecmaʿîn: +HSA, +T

⁵ Kendülerinden: kendülerden T

⁶ Bin: ibni KA

⁷ Ebü SeĦl: +KA, +HSA

⁸ Saʿdü'l-Musîb: Saʿidü'l-Musîb T, BV

⁹ Şalla'llâĦu ʿaleyhi ve sellem: +KA, +BV

¹⁰ Meşûrdur: mevşûfdur T; ʿAleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvân: +HSA

¹¹ Ve: +KA, +HSA

¹² Teʿâlâ: +HSA

¹³ Rağiya'llâĦu ʿanh: rağ. T

¹⁴ Teʿâlâ: +HSA

birle pīrāste oldukları ittifāk ile meşhūr-ı āfākdur. Ecille-i tābi^cinden ma^cdūd olup ^cAbdullāh ibnū'z-Zübeyr² ve Hāzret-i İbni ^cÖmer'rađiya'llāhute^cālā³ [90b] ^canhumdan naql-i ḥadīs-i nebevī itdüklerinden ğayrı aşhāb-ı güzīnden İbni Ömer ve Cābir bin⁴ ^cAbdullāhi'l-Enşārī ve Enes bin Mālik ve Sehl bin Sa^cd'rađiya'llāhute^cālā⁵ ^canhum ḥāzretlerinūñ şoḥbet-i pūr-bereketleri ile müşerref olup⁶ Yaḥyā bin⁷ Sa^cdu'l-Enşārī ve Şevrī ve ḥayli e^cimme-i dīn⁸ ol ehl-i yakīnden rivāyet-i ḥadīs-i nebiyy-i emīn itmişlerdür. Hulefā-yı ^cAbbāsiyyeden Manşūr zamānında Baġdādı teşrīf buyurup sene-i sitte ve erba^cin ve miyede⁹ ol şebhāz-lāne-i ins müteveccih-i kaşūr-ı cennet-i kıuds olup bu ḥāk cevher-i vücūdları ile şeref-nāk olduĝı Esmā'ü'r-Ricāilde nigāşte-i yerā^ca-i iclāldür.¹⁰

ZİKR-İ EBŪ YŪSUF YA^cĶŪB BİN EBİ SELLEMEHİ'L-MA^cRŪF

Bİ-MĀCEŞŪNĪ¹¹

Mesned-ārā-yı eyvān-ı tābi^cin, revnak-efzā-yı müttekā-yı müteḳaddimīn, eş-şeyḥü'l-^callāme ebū Yūsuf Ya^cķūb bin¹² ebī Selleme, ^caleyhi'r-raḥme. Şāḥib-i ^cibādāt-ı mevfüre, mābeyn-i muḥaddiṣīnde kemāl-i şıdk u vera^c ile meşhūr olup ibtidā^c azīz müşārün ileyh Hāzret-i ^cÖmer bin¹³ ^cAbdul^cazīz'rađiya'llāhu¹⁴ ^canh¹⁵ ḥāzretlerinūñ refīk ü yār-ı şıddīki iken mūmā-ileyh¹⁶ serīr-ārā-yı ḥilāfet olduĝda ḥuzūr-ı fāyizü'n-nūrlarına¹⁷ gelüp *“Yā ^cÖmer innā tereknāke ḥayṣu tereknā libse'l-ḥaz^cati”*¹⁸ diyüp munşarraf oldukları resīde-i taḥkīkdür.

¹ ^crağiya'llāhu ^canh: rağ. T

² İbnū'z-Zübeyr: bin ez-Zübeyr HSA, T

³ ^crağiya'llāhu ^canh: rağ. T

⁴ Bin: ibni HSA

⁵ Te^cālā: -BV

⁶ Ve Enes bin Mālik ve Sehl bin Sa^cd'rađiya'llāhu te^cālā ^canhum ḥāzretlerinūñ şoḥbet-i pūr-bereketleri ile müşerref olup: Ve Enes ibni Sa^cd'rađiya'llāhu ^canhum şoḥbet-i pūr-bereketleri ile T

⁷ Bin: ibni HSA

⁸ Ve: +T

⁹ Miyede: mi^cede T

¹⁰ ^cAleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA

¹¹ Zīkr-i ebū Yūsuf Ya^cķūb bin ebī Sellemeḥi'l-Ma^crūf bi-Māceşūnī: Zīkr-i ebū Yūsuf Ya^cķūb ibni ebī Sellemeḥi'l-Ma^crūf bi-Māceşūnī KA, BV, T; Zīkr-i Yūsuf bin Ya^cķūb ebī Sellemeḥi'l-Ma^crūf bi-Māceşūnī ^cAleyhi'r-Raḥme HSA

¹² Bin: ibni KA, BV

¹³ Bin: ibni BV

¹⁴ Te^cālā: HSA

¹⁵ ^crağiya'llāhu ^canh: rad.T

¹⁶ Mūmā-ileyh: bilūmī-ileyh T

¹⁷ Fāyizü'n-nūrlarına: fāyīku'n-nūrlarına HSA, T

¹⁸ *Ey Ömer, biz iyi elbiseleri artık bıraktık, giymiyoruz.*

Menkûldür ki °azîz müşârün ileyhûñ rûh-ı pür-fütûhları bir gün °aric-i me°aric-i °âlem-i a°lâ olup ehl ü °ayâli dâr-ı °uqbâ-ya müntakîl oldı, kıyâsıyla ihzâr-ı ğassâl itdiler. Ğassâl-ı merķûm¹ ğasle mübâşeret itdükde zîr-i² kademinde³ yürek henüz hareket üzre olduğın müşâhede itmegîn ehl ü °ayâline i°lâm idüp techîz ü tekfîni te°hîr olındı. Üç gün tamâmında rûh-ı pür-fütûhları cism-i pâklarına °avdet idüp ke°l-evvel resîde-i hayât olduklarında⁴ hikâye buyurmuşlar ki:⁵ Ber-mülk-i kabz-ı rûh idüp semâ-i sâbi°a resîde oldukda “Kimûñ rûhı ile geldûñ?” diyü [91a] su°âl olındı. “Mâceşünî rûhıyla.” diyü cevâp virdi. “Anlarıñ henüz °ömrlerinden bu kadar sene ve bu kadar yevm ü⁶ sâ°a vardır.” diyüp redd-i fermân olındı ve dahı Hazret-i Resûl-i Ekrem şalla’llâhu te°âlâ °aleyhi ve sellemûñ⁷ yemîn ü yesârından Ebû Bekr u °Ömer ve pîşgâh-ı nübüvvet-destgâhlarında °Ömer bin °Abdul°azîz°rağiya’llâhu⁸ °anhum⁹ hazerâtın¹⁰ müşâhede idüp refîķûm¹¹ olan melekden sebep-i kurb-ı °Ömer bin °Abdul°azîzi istifsâr itdüm. “Hazret-i Şiddîķ ve Hazret-i Fârûķ°rağiya’llâhu°anhumâ¹² zamân-ı haķda haķ ile hûkm itdiler ve °Ömer bin °Abdul°azîz zamân-ı cevirde anlara tâbi° olup¹³ haķ ile hûkm itdi.” diyü taħķîķ-i mes°ele buyurdılar. Ba°dehu¹⁴ sene-i erba°a ve sittîn ve miyede¹⁵ ol fehîm Bağdâdda müntakîl-i dârü’n-na°im olup¹⁶ cevher-i vücûd-ı pâkları Bağdâdda¹⁷ Kaşaba-i Kâzımıyyede vedî°a-i şadefçe-i hâķ olduğı Târîh-i İbni¹⁸ Hallikânda revnaķ-evrâķ-ı beyândur.¹⁹

ZİKR-İ ŞEYH °ALİ HEYTİ °ALEYHİ’R-RAĖME²⁰

Rabbânîde kaşbü’s-sebķ, kerâmât-ı zâhire ve ef°âl-i hâriķa ve ahvâl-i celiyye ve maķâmât-ı seniyye ve himem-i °aliyye, şâhibü’l-fethü’l-muttâli° ve’l-keşfü’llâmi°,

¹ Merķûm: merķûme HSA, T

² Zîr-i: -HSA

³ Kademinde: maķdeminde T

⁴ Olduklarında: olduklarına KA, HSA, T

⁵ Ki: kim BV

⁶ Ü: -T

⁷ Şalla’llâhu te°âlâ °aleyhi ve sellemûñ: -T

⁸ Te°âlâ: +HSA

⁹ Rağiya’llâhu °anhum: rağ.T

¹⁰ Hazerâtın: hazretin T

¹¹ Refîķûm: Refîķa T

¹² Rağiya’llâhu °anhumâ: rağ.T

¹³ Olup: oldı T

¹⁴ °Azîz müşârün ileyh: +HSA, +T

¹⁵ Miyede: mi°ede T

¹⁶ Olup: oldılar: R

¹⁷ Bağdâdda: -HSA, -T

¹⁸ İbni: bin KA

¹⁹ °Aleyhi’r-rağmeti ve’r-rıdvân: +HSA

²⁰ Zîkr-i Şeyh °Alî Heytî °Aleyhi’r-Rağme: Zîkr-i eş-Şeyh °Alî Heytî °Aleyhi’r-Rağme KA, BV, T

°arif-i vaktī Şeyh °Alī Heytī, °aleyhi'r-rahme. Ahd-i erkān-ı tārīka ve cāmi'ü'ş-şerī'a ve'l-ḥaḳīka şāhib-i yaḳīn,¹ Şeyh Ebu'l-Vefā Tācū'l-°Arifīnūñ mürīd-i ferīdi ve ḥalīfe-i vaḥīdi olup riyāset-i °Irāḳ ol mihr-i eşrāfa mūntehī ve zāt-ı pākları mekārīm-i aḥlāka ḥāvī² olduğundan ḡayrı müselle-i cümle-i benī- ādem idiler. Mervīdür ki °azīz müşārūn ileyh bir gün süvār-ı merkeb seyr olup Bağdādda Nehr-i Mülk a°mālından³ bir belde bir merd-i faḳīrūñ ḥāne-i bī-dānesine müsāfir olduğda ba°zı decācuñ zebḥini fermān buyurdılar. İttifāken şāhib-i ḥāne hemşīresinūñ bend-i sā°idi zāyi° ve nā-bedīd olmaḡıla hemşīresi ḥaḳında ba°zı bühtān ve nīçe zann u bed-gümān⁴ idüp ḡayret-i merdiyyet ile ol gice za°īfeyi ḳatl ve nā-bedīd itmek fikrinde iken emr-i şeyḡ üzere decāc-ı mezkūrı zebḡ ve şaḳḳ-ı baṭn itdükde⁵ ba°z-ı dāne-i bend-i sā°id bedīd olmaḡın merd-i merḳūm cümle ehl-i beyti ile mesrūrū'l-bāl [91b] ve meslūbü'l-melāl olup bu ḥālden ḥazret-i şeyḡi ḥaber-dār itdükde “Bu vāḳı°anuñ keşfinden ḡayrı bir kār için gelmedüm.” diyüp girü süvār-ı rāh oldılar.

Mervīdür ki ḥazret-i⁶ şeyḡ nehr-i mezkūr a°mālinden Vezīrān nām belede gelüp ba°zı şūfiyye ile semā°a mübāşeret itdüklerinde ḥāzır-ı meclis olan fuḳahā ḥālet-i semā°ların ḳalbde inkār itmekle °azīz müşārūn ileyh sırlarına muṭtali° olup her birine bir nazar-ı heybet-eşer itdüḡi gibi naşş-ı ma°lūmātları ḳalblerinden⁷ maḡv oldu. Bir māḡ ol ḥāl ile giriftār-ı rāh⁸ olup ba°dehu ḥuzūr-ı cālibü'l-ḡubūr ḥazret-i şeyḡe rū-māl ile °özr-ḡvāḡ ve tövbe vü istigāşe-i bī-iştibāḡ itdüklerinde ḥazret-i şeyḡ bir ḡvānçe ta°ām taḳdīm idüp her birine kendü dest-i kerem-peyvestleri ile bir loḳma telāḳḳum itdükde⁹ sīne-i bī-kīnelerinde envār-ı °ulūm meşriḳ olup mihr-i daḳāyık-şināsı ufḳ-ı dillerinde işrāḳ itmekle nevāziş-dār-ı şükrān ḥazret-i şeyḡ-i kerāmet-nişān oldılar.

Ebū Mes°ūd Ḥārişīden¹⁰ resīde-i taḡḳīkdür ki şeyḡūñ civārīsinden¹¹ Reyḡāne nām ḥātūn marīza¹² olmaḡın ḥazret-i şeyḡ i°ādelerine varduḡda za°īfe-i merḳūme tāze ḡurmā taleb itdi. Ol vaḳtde tāze¹³ ḡurmā bulunmayup ancak nehr-i mezbūr ḳaryelerinden bir ḳaryede °Abdusselām nām bir recülūñ iki dıraḡ ḡurmāsı olup cemī°

¹ Şāhib-i yaḳīn: şāhibü'l-yaḳīn T

² Ve zāt-ı pākları mekārīm-i aḥlāka ḥāvī: ve mekārīm-i aḥlāka ḥāvī zāt-ı pākları BV

³ A°mālından: a°mālden T

⁴ Bed-gümān: bed-gümānī R, BV

⁵ İtdükde: itdügünde R, BV

⁶ Ḥazret-i: -BV

⁷ Ma°lūmātları ḳalblerinden: ma°lūḳ ānları ḳabrlenden T

⁸ Rāh: -T

⁹ Telāḳḳum itdükde: telāḳḳar itdürdükde T

¹⁰ Ḥārişīden: Cārişīden T

¹¹ Civārīsinden: civārīsinde KA, HSA

¹² Marīza: marīz BV

¹³ Tāze: tāz T

hürmâlerden sonra puhte olduğu meşhûr olmağıla hazret-i şeyh “*Yâ Abdusselâm ihmil ilâ Reyhâne raṭben min ruṭabike*”¹ diyü nidâ itmegin °avn-i İlâhî ile nidâ-yı şeyh resîde-i gûş-ı hûş °Abdusselâm olmağıla hemân-dem huzûr-ı Reyhâneye bir miḳdâr tâze hürmâ ihzâr itdükden sonra merd-i merḳûm taraf-ı Bağdâda rû-berâh olup giderken eşnâ-yı tarîḳde ba°zı nisve-i Naşârâya dūçâr ve bir dūşîze-i naşrâniyyenüñ dâm-ı °aşḳına giriftâr olup her çend ilhâh ile vişâli için h^vâhende-i nikâh oldu ise ḳabûl itmeyüp “Dîn-i Naşrâniyyi² ḳabûl iderseñ³ gülzâr-ı vişâlîme vuşûl bulursın.” diyü⁴ ol kâfire-i cefâ-pîşe° redd-i cevâp itmegin °Abdusselâm-ı fakîr [92a] dahı bî-endîşe ol âhûnuñ saydı için islâma yâ hû idüp zünnârı⁵ bend-miyân ve sevr-i vişâl-i yâr⁶ için bâlâ-yı deyr-i °aşḳ-ı mecâzîde nâḳûs-zenân oldılar. Çend zamân tarîḳ-i ḳavm-i hâlikde⁷ sâlik olup birkâç dâne⁸ muḡbeçeye dahı mâlik olduḳdan sonra bir gün hikmet-i İlâhî şâhib-i firâş⁹ olup müşerref-i¹⁰ mevt olduḳda hazret-i şeyh¹¹ müşârün ileyhe keşf ile ol giriftâr-ı dâm-ı belânuñ hâlinden haberdâr olmağın “°Abdusselâm-ı fakîr a°dâ°u°llâh ile¹² haşr olmaḳ revâ degildür.¹³” diyü kendü¹⁴ aşḳâbindan Şeyh °Ömerü’l-Bezâziye¹⁵ hitâb idüp “Ta°cîl ile var. °Abdusselâmuñ pây-ı nâ-pâydarı üzerine bir cerre âb-rîzân¹⁶ olup baña getür.” diyü¹⁷ fermân buyurdılar. Ol dahı fermân-ı şeyh üzre varup âb-rîzân olduḳda °Abdusselâm ber-pâ olup kelime-i şehâdet ile şeref-yâfte-i İslâm olmağın zevce ve evlâd u ensâbı cümle ḳabûl-i îmân ile Müselmân olup ziyâret-i hazret-i şeyh itdiler. °Azîz müşârün ileyhüñ kerâmâtı bî-hadd ü bî-şumâr olup¹⁸ tafşîli mâni°-i ihtîşâr olmağın bu ḳadar ile iktifâ° olındı. Sene-i erba°a ve sittîn ve ḳamse miyede¹⁹ ol °abd-i kerîm mihmân-ı ziyâfethâne-i dârü’n-na°îm olup Bağdâda beş altı fersaḳ mevzi°de Diclenüñ cânib-i ğarbîsinde mezâr-ı pür-envârları ziyâretgâh-ı şıḡâr u kibâr²⁰ olduḳı Behcede taḫḳîka resîdedür.¹

¹*Ey Abdusselam, Reyhane’ye hurma taşı.*

²Naşrâniyyi: Naşrâniyyeti R; Naşrâllâhı T

³İderseñ: idersen R

⁴Diyü: -T

⁵Zünnârı: züyyârı T

⁶Yâr: pâ T

⁷Hâlikde: hânikde T

⁸Dâne: def°a KA

⁹Ferâş: ferâmüş KA

¹⁰Müşerref-i: şeref-i HSA

¹¹Şeyh: şeyhuñ T

¹²İle: -HSA, -T

¹³Ki: +BV

¹⁴Kendü: -BV

¹⁵°Ömerü’l-Bezâziye: °Ömerü’l-Bezâziye HSA

¹⁶Rîzân: rîzî HSA, T

¹⁷Diyü: diyüp BV

¹⁸Olup: -T

¹⁹Miyede: mi°ede T

²⁰Şıḡâr u kibâr: kibâr u şıḡâr R

ZİKR-İ ŞEYH BEKÂ' BİN BAṬŪ 'ALEYHI'R-RAḤME²

Şāhib-i maḳāmāt-ı celīle³ ve kerāmāt-ı bāhire ve ma'ārif-i seniyye ve ḥaḳāyık-ı 'aliyye ve 'ilm-i mevḫūr Bekā' bin Baṭū,⁴ 'aleyhi'r-raḥme. Ecille-i meşāyih-i 'Irāḳdan aḥd-i erkān-ı a'yān-ı şūfīyye ve reyīs-i e'imme-i ṭarīḳa olup taşarruf-ı⁵ baṭnī ve siyādet-i zāhirī ile müselleme-i 'ālem idiler. Kelām-ı dürrer-bārlarında "El-fakru tecerrüdü'lkalbi 'ani'l-alāyiki ve istiklālihi bi'llāhi te'ālā ve't-taḥallī mine'l-emlāki ve kāle enşifi'n-nāse min nefsike ve aḳbil li-naşīḫati min dūnik tudrük şerefe'l-menzile ve men lem yecid fī kalbihi zācirā fehuve ḥarābun"⁶ diyü [92b] naşihat-baḫş-ı fuḳarā olurlar idi. Nakldür ki⁷ ḥazret-i şeyhi ziyāret için üç nefer-i fakīhe müsāfirleri olup şala^vt-i 'işāda ḥazret-i şeyhün kıra'atın ḳalblerinde inkār idüp ḥ^vāba⁸ vardılar. 'Ale's-şabbāḥ fuḳahā-yı mezkūrüne ḡusl icāb itmegin bīrüne gelüp iḡtisāl için bir mevzi^cde eşvābların ilkā ve kendüler bir nehre nüzül itdükleri gibi bir zırḡām-ı heybet-irtisām zāhir olup fuḳahānuñ eşvābı üzre nişeste oldu. Mezbūrlar heybet-i esed ve şiddet-i sermādan⁹ müşerref-i helāk olmuş iken hemān-dem ḥazret-i şeyh gelüp āstīn-i kerāmet-agīnleri ile ol şīre işāret-i iltifāt idüp "Müsāfirlerimizi rencide itme. Egerçi anlar su'î zann¹⁰ itdiler ammā ḥaḳḳ-ı müsāferet vardır." buyurdıkları gibi şīr-i¹¹ mezkūr munşarif oldu. Ba'ḫdehu fuḳahā-i bīrüne gelüp tevbe ve istiḡfār ile 'özü-ḥ^vāḥ olduklarında¹² ḥazret-i şeyh¹³ sizler lisāniñuzı ve bizler ḳalbümüzi işlāḥ itmişüzdür. 'Özürlerin ḳabül idüp ikrām-ı tām ile rāhī buyurdılar ve daḫı mervīdür ki 'azīz müşārün ileyh lübb-i¹⁴ Dicle üzre nişeste iken sefīne ile bir miḳdār adam-ı fevākih-i keşīre ve ḥamr u zenān¹⁵ ve şıbyān ile rüy-ı rüd-ı Diclede zāhir olup ḥazret-i şeyhün pīş-gāhından mürür iderken şeyh mellāḫāna nidā idüp "Ḳahr-ı ḳahhārdan ḥavf idüp ehl-i fesādı sefīneden bīrün eyleñ." didi. Mellāḫlar

¹ 'Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA

² Zıkr-i Şeyh Bekā' bin Baṭū 'Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i Bekā' ibni Baṭū 'Aleyhi'r-Raḥme KA; Zıkr-i Şeyh Bekā' ibni Baṭūr 'Aleyhi'r-Raḥme HSA; Zıkr-i Şeyh Bekā' bin Baṭūr 'Aleyhi'r-Raḥme BV

³ Celīle: celiyye HSA, T

⁴ Baṭū: Baṭūr HSA; Ṭūr BV

⁵ Taşarruf-ı: Taşarrut-ı T

⁶ *Fakr, kalbin her şeyden teccürüt etmesidir ve kalbin hep Allah ile irtibatlandırılmasıdır ve mal mülkten kalbi uzaklaştırmaktır. İnsanlara zulmetme, insaf et. Senden aşağıdakilerin nasihatlarını kabul et. Öyle yaparsan şerefli bir dereceye gelersin. Kim ki kendi içinden kendine nasihat etmiyorsa o haraptadır.*

⁷ Bir gün: +R

⁸ Ḥ^vāba:ḥāba HSA, KA, T

⁹ Sermādan: sermān T

¹⁰ İltifāt: +HSA, +T

¹¹ Şīr-i: -HSA

¹² Olduklarında: olduklarından HSA

¹³ Şeyh: şeyhün T

¹⁴ Lübb-i: āb-ı HSA, T

¹⁵ Zenān: nihān T

iltifât itmeyüp kendü fesâdlarına meşğül olmaları ile hazret-i şeyh “Eyyühe’n-nehru’l-munfecir *huzi’l-fecarete*”¹ diyü fermân itdüğü gibi biizni’llâhi te’âlâ mâ-i Dicle tuğyân ve sefinelerine zarar-resân olup garğa² müşerref olmaları ile ehl-i sefîne tövbe ve istigfâr ve hazret-i şeyhe istigâse ile zâr itdükleri gibi Dicle girü hâl-i evveline nüzül ve vuşul bulmağın fesâdlarından rücû ve hazret-i şeyhüñ mu’tekid-i pāk-ı i’tikâdları oldılar. °Azîz müşârün ileyh Bağdâd enhârından³ Nehr-i Mülkde Būs nām karyede sene-i selâse ve hamsîn [93a] ve hamse miyede⁴ mihmân-ı ziyâfethâne-i dârü’n-na’im olup⁵ kurb-ı Bağdâdda cevher-i vücud-ı pākları vedî’a-i hazâne-i hāk-i pāk olduğı Behcede revnağ-efzâ-yı °ibâretdür.

ZİKR-İ ŞEYH EBÛ SA’İD KİLEVÎ °ALEYHI’R-RAHME⁶

Sâhib-i enfâs-ı sâdıka ve ef’âl-i hârika ve ahvâl-i fâhire ve kerâmât-ı zâhire, şeyh-i enverî ebü Sa’id Kilevî. Ekâbir-i meşâyih-i şüfiyyeden olup ahlâk-ı şerîfe ve sıfât-ı laîfe ile meşhûr-ı °âlem ve müselleme-i cümle ümem olduklarından⁷ gayrı hall-i müşkilât ve keşf-i mahfiyyât ile beyne’l-enâm benâm idi. Cemâat-i keşîre tilmîzleri olup enfâs-ı nefiseleri berekâtı ile⁸ cümle meşâyih-i kirâm⁹ olmuşlardır. Kelam-ı hâkâyık-nizâmlarında “*El-fukrânu*¹⁰ *lâ-yemlikü şey°en velâ yemlikühü şey°ün ve in yaşfu kalbuhu*¹¹ *min külli denesin ve yüsellim şadruhu likülli ahadin ve yesmeğ nefsehu bil-bezli vel işâr ve ttaşavvufu liakvâmi u°tü*¹² *hattâ besatü ve muni°ü fi’l-vaşli hattâ ka°adu ve şümme nüdü min esrâri kurbihî kâlû lebbeyk Allâhümme lebbeyk*”¹³ diyü hâkikat-gü olur idi. Şeyh-i fezâyil-güster ebü Muhammed Talha bin¹⁴ Muzafferden menkûldür ki ebü Sa’id sâhib-i taşarrufât-ı hârika olup du°â-yı icâbet-pîrâları ile nice hastegân resîde-i şifâ ve nazar-ı iltifâtları ile nice kulüb harâb-

¹ Ey fışkırın nehir zalimleri al.

² Garğa: Garğ HSA, T

³ Enhârından: enhârlarından KA

⁴ Miyede: mi°ede T

⁵ Olup: -KA

⁶ Zîkr-i Şeyh ebü Sa’id Kilevî °Aleyhi’r-Rahme: Zîkr-i ebü Sa’idü’l-Kilevî °Aleyhi’r-Rahme KA, HSA, BV; Zîkr-i ebü Sa’idü’l-Kileviyy-i °Aleyh T

⁷ Olduklarından: oldukdan T

⁸ Berekâtı ile: berekâtyla HSA, T

⁹ Kirâm: kirâm kirâm BV

¹⁰ El-fukrânu: fakîrânu R; el-fakîru BV

¹¹ Aklebîhi: kalbuhu BV

¹² U°tü: u°î R

¹³ *Fakirlik, hiçbir şeyin sahibi olmamak ve hiçbir şey vermemek. Ancak fakirin kalbi ve sadrı pislikten temizdir. Bir de o elinde olanı kendi ihtiyacı olduğu halde nefsi istemese de başkasına verir.*

Tasavvuf, gelen malı hemen başkasına vermektir. Bazı insanlara tasavvuf geldi, onlar kabuletiler veya reddettiler. Bu sıfatlardan dolayı Allah’a yaklaştılar ve sana geldik Allahım diye seslendiler.

¹⁴ Bin: ibni HSA, T

ı¹ ābādān² ve nigāh-ı hışmları ile nice kulüb ma^cmüre³ vü harāb olduğundan ğayrı⁴ °azīz müşārün ileyh ile⁵ bir gün şahrāda giderken şal^vāt-ı zuhr için bir seng-i küh-ı pāre üzre ezān için şu^cūd idüp “Allahū Ekber” diyü⁶ nidā^c itdüğü gibi zīr-i kademinde seng-i hāre şikeste ve çihār pāre oldı. Şeyh-i mezkūr naql ider ki bir gün hazret-i şeyhūñ meclis-i enfeslerinde iken bir miqdār enār hediye gelmegin⁷ huzzār-ı meclise⁸ bahş buyurmaları ile bu fakīre i^ctā itdükleri enār turş bulunmağın “Hayfā şīrīn olaydı.” diyü temennā itdüm. Hazret-i şeyh taleb idüp bir miqdār tenāvül buyurduktan soñra girü bu fakīre redd itdükte⁹ [93b] enār-ı mezkūr tebdīl olup şīrīn ve hoş-güvār oldı. °Azīz müşārün ileyh sādāt-ı kirām ve¹⁰ evlād-ı seyyidü’l-enāmdan ahlāk-ı hamīdeye hāvī ekşer evkātları şöhet-i Hazret-i¹¹ Hızır °aleyhi’s-selām ile güzerān itdüğü resīde-i tahkīkdür. Sene-i seb^ca ve hamsīn ve hamse miyede¹² Nehr-i Mülkde Karye-i Kīleviyyede kurb-ı¹³ Bağdādda cevher-i vücūdları vedī^ca-i hāk-i şeref-nāk olduğu Behcede nigāşte-i kilik-i iclāldür.

ZIKR-İ ŞEYH MĀCİDÜ’L-KİREVĪ °ALEYHİ’R-RAHME¹⁴

A^crefü’l-°arifīn, ezhedü’l-vāşılīn, şadrü’l-muqarrebīn, imāmü’l-muḥakkikīn, fezāyil-i perverī eş-Şeyh Mācidü’l-Kirevī. Ecille-i meşāyih-i °Irākdan, şāhib-i kerāmāt-i zāhire ve aḥvāl-i fāhire ve maḳāmāt-ı celīle ve rütbe-i seniyye ve mevāhib-i cesīme, sebbāh-ı biḥār-ı şerī^cat ve seyyāh-ı diyār-ı tarīkat olup °ilm ü °amel ve ḥāl ü kāl ve ḥaḳīkat u riyāset ve meşīhat-ı müselleḡ zāt-ı kerīmü’s-şifātı idi. °Azīz müşārün ileyh kelām-ı dūrer-bārlarında¹⁵ “*Ḳulūbü’l-müşṭākīne münevveretün bin-nūri’llāhi te°ālā feizā teḥarreke fiḥe’l-işṭiyāku adā°e nūrihā beyne’s-semā°i ve’l-arz feyubāhī Allāhu °azze ve celle*¹⁶ *bihüm el-melā°ike ve yakūl uşhudikum ennenī eşvaḳ ve kāle’s-şamtu °ibādetün min ğayri °anā°i ve zīneti min ğayri ḥallī ve heybetün nim*

¹ Harāb: ḥirād HSA

² Ābādān: ezbād KA; Ābād HSA, T

³ Ma^cmüre: ma^cmūr KA

⁴ Ğayrı: -KA, -HSA, -T

⁵ İle: -R, -BV

⁶ Diyü: diyüp T

⁷ Gelmegin: geldükde BV

⁸ Meclise: meclis, HSA, T

⁹ İtdükde: itdü R

¹⁰ Ve: -HSA

¹¹ Hazret-i: -R

¹² Miyede: mi^cede T

¹³ Kurb-ı: karīb-i HSA

¹⁴ Zikr-i Şeyh Mācidü’l-Kirevī °Aleyhi’r-Rahme: Zikr-i eş-Şeyh °Aliyyü’l-Kirevī °Aleyhi’r-Raḥmeti ve’r-Rıdvān KA; Zikr-i Şeyh Mācidü’l-Kirevī T

¹⁵ Dürer-bārlarında: dūrer-bārlarından HSA

¹⁶ °Azze ve celle: teālā HSA, T

ğayri sulṭānin ve ḥuṣin min ğayri sūṣin ve rāḥati 'l-kātibīn ve ğaniyyetü 'ani 'l-i'tizār"¹ diyü ḥaḳīḳat-gir olurlar idi. Naḳl-i ṣiḳāt ile ṣābitdür ki bir ğün bir merd-i ṣāliḥ ḳadem-i tecrīd üzre bilā-zād u zevād ḥacc-ı ṣerīfe niyyet idüp vedā^e için ḥuṣūr-ı fāyīzu'n-nūr ḥazret-i şeyḫe geldükde² ḥazret-i şeyḫ bir delv iḥsān idüp "Ey dervīṣ bu ṭarīḳde olduḳça āb ve dāne bi'r-i kühdan³ ṭaleb it." diyü⁴ buyurdılar. Fi'l-vāḳi^e merd-i dervīṣ Ḥicāza varup gelince cümle me'ūnet ve ma'īšetīn⁵ ṭaleb itdükçe ve kühda⁶ bulup aṣlā ğayra muḥtāc olmadı.⁷ Ḥazret-i şeyḫüñ veled-i ercümendleri naḳl ider ki süknāmuz Kūhistān olmağıla [94a] bir ğün pederüm bu faḳīre ḥiṭāb idüp "Yā Süleymān Aḳṣā-yı Kūha var. Üç nefer adam görürsün. Her ne ṭaleb iderler ise peydā idüp ḥıdmetlerinde dāmen-i dürr-i miyān it." buyurmağıla fermānları üzre maḥall-i mezkūra varup neferāt-ı merkūmenüñ ṣeref-yāb-ı ṣoḥbetleri olduğumda biri 'ineb ve biri tuffāḥ ve biri rummān ṭaleb itdiler. Ol o anda⁸ meyve-i mezkūr nā-bedīd-i cihān olmağın peder-i büzürgvāra gelüp ṭaleb itdükleri fākiheyi i'lām itdüm. Ḥazret-i peder-i⁹ fezāyil-ğüster "Fūlan mevzi'e varup fūlān ṣecerden maṭlūb olan fākiheyi ğötür." didi. Bu faḳīr ise ṣecer-i mezkūr yābis u ḥuṣk olduğın bilürken redd-i emirlerine ḳādir olmayup ṣecer-i mezkūre varduḳda sebz ve¹⁰ tāze ve her varaḳında tuffāḥ u 'ineb ü enār-ı bī-endāze buldum. Kifāyet miḳdārın alup¹¹ merḳūmların ḥuṣūrlarına ğetürdüm. Her biri ṭaleb itdüği meyveden mütenāvil olup ancaḳ tuffāḥ ṭaleb iden merdüm tenāvül itmeyüp ḥiṣsesin bu faḳīre i'tā itdi. Pes ez-ān havaya pervāz itmeğe ağāz itdüklerinde her biri murād üzre pervāz idüp ancaḳ ṣāḥib-i tuffāḥ mekānından ḥareket idemedi.¹² Hem-ṭarīḳeri her ne mertebe¹³ imdād itdiler ise mümkün olmamağıla merdüm pā-bend-i ḥazret-i şeyḫüñ ḥuṣūrına gelüp bu ḥālīñ çāresin ricā itdüklerinde "Ey pūser-i nīk aḫter, bizüm tuffāḫımızu ḳabūl itmedüñüz"¹⁴ pā-bend-i ṭarīküñüz oldı." diyüp¹⁵ tekrār bir tuffāḫ-ı pāre ve her pāresin ḥuṣzār-ı meclise baḫṣ ve mürdim-i mezkūre daḫı bir pāre iḥsān itmekle hemān-dem tenāvül

¹Müşṭak ariflerin kalpleri hep Allah nurıyla yanar. Eğer bu iştıyak hareket ederse yeryüzü ile gökyüzü arasında parlar. Allah, meleklerine "Bakın bu benim kulum" der. Siz şahadet edin ki ben de onları özliyorum. Susmak, meşakkatsiz bir ibadettir ve insana süstür ve heybettir ve insanı kötülüklerden korur ve katip melekleri de rahatlatır ve özür dilemek zorunda bırakmaz.

²Ḥazret-i şeyḫe geldükde: -HSA

³Bi'r-i kühdan: bor-i kühdan R, BV

⁴Diyü: -BV

⁵Ma'īšetīn: ma'īşin KA

⁶Kühda: ve kühdan T

⁷Ġayra muḥtāc olmadı: ğayr-ı muḥtāc oldu KA

⁸Ol o anda: ol zamānda T

⁹Peder: -HSA

¹⁰Ve: -T

¹¹Alup: aldim R, T

¹²İdemedi: itmeyüp T

¹³Mertebe: ḳadar T

¹⁴İtmedüñüz: itmedüñiziHSA; itdüğüñün HSA; itmedüğüñüz BV

¹⁵Diyüp: diyü T

idüp ki el evvel hem-ṭarīkleri ile evc-i āsmāne ʿurūc itdi. Baʿdehu ḥazret-i şeyḥ merķūmları evliyādan oldukların haber virdiler. ʿAzīz müşārün ileyhūn¹ evşāf-ı ḥamīde ve aḥlāk-ı pesendīde ve kerāmāt-ı bāhire ve işārāt-ı ḥāriķası² ḥadd-i ḥaşrdan bīrūn olduğı Behcede resīde-i taḥķīkdür. Sene-i ihdā ve sittīn [131b] ve ḥamse miyede Bağdāda tābiʿ Cebel-i Ḥamrīnde ol ehl-i dīn müntakīl-i ḥuld-ı berrīn olmağın maḥall-i mezkūrda cevher-i vücūdları maḥzūn-ı³ ḥāk-i şerefnāk olduğı kitāb-ı merķūmda mersūmdur.⁴

ZİKR-İ ŞEYḤ MAṬAR BĀDARANĪ ʿALEYHĪ'R-RAḤME⁵

Seyyidü'l-ʿarīfīn, şeyḥü'l-muḥakķikīn, şāhib-i kerāmāt-ı zāhire ve aḥvāl-i fāhire ve efʿāl-i ḥāriķa ve ʿulūm-ı fāyīķa, seccāde-nişīn-i meşīḥat-i kübrānī⁶ Şeyḥ Maṭar Bādarānī, ʿaleyhi'r-raḥme. Meʿāric-i maʿārif-e-i mürteķiyi-yi merāķiyi-yi ḥakāyīķa müteʿālī olup ṭarīķ-i hidāyet, refīķ-i sūfiyye, ehl-i taḥķīķuñ ekābir ve ʿulemā-i ʿāmilīnūñ⁷ meşāhirlerinden⁸ olduklarından ğayrı ʿilmen ve ʿamelen, ķālen ve ḥālen, zūhden ve taḥķīķen müselle-i ʿālem ve muʿteķide-i⁹ cümle ümem idiler. Kūṭbu'l-Muḥakķikīn eş-şeyḥ Tācū'l-ʿArīfīn ḥazretlerinūñ mürīd-i ferīdleri olup enfās-ı ḳudsiyyelerinden iķtibās itdükleri envār-ı ʿulūm ve fuyūzāt-ı kerāmāt-ı mersūm¹⁰ ile üstād-ı kül olup kelām-ı ḥakāyīķ-nizāmlarında “*Lezzetü'n-nüfūş maʿrifetü'r-refīķü'l-aʿlā ve münācātü'l-ʿalīyyi'l-ʿazīm ve lezzetü'l-ervāḥü'ş-şurbun bi-kaʿsi'l-maḥabbe min eydi ʿarāʿisü'l-fethi'l-ledünni fī ḥalveti'l-vaşli ʿalā-bisāṭi'l-müşāhedeh*”¹¹ diyü rāh-nümā-yı ṭarīķ-i taḥķīķ olurlar idi.

Ebū Muḥammed Mācidden naķldür ki ḥikmet-i İlähī bir sene vilāyete melaḥ musallaṭ olup beyne's-semā-i ve'l-ʿarż mücerred-i melaḥ ile pür olmuş iken ḥazret-i şeyḥ zāviyeden ziyā-baḥş-ı bīrūn olup cerāde-i nazar buyurdıklarında bir recül melāḥ-süvār-i pīşrū cerād olup¹² her ne ṭarafa giderise ol ḥayvānāt kendüye tābiʿ olduğı zāhir ve aşikār olmağıla hemān-dem ḥazret-i şeyḥ “*Yā cündü'llāh irciʿi min*

¹Müşārün ileyhūn: -T

²Ḥāriķası: zāhiresi BV

³Maḥzūn-ı: maḥzen-i KA

⁴Mersūmdur: meşūrdur R; ʿAleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdṽān: +HSA

⁵Zikr-i Şeyḥ Maṭar Bādarānī ʿAleyhi'r-Raḥme:Zikr-i Cemīl-i Şeyḥ Maṭar Bādarānī ʿAleyhi'r-Raḥme KA, HSA; Zikr-i Maṭar Bādarānī ʿAleyhi'r-Raḥme T; Şeyḥ Maṭar Bādarānī ʿAleyhi'r-Raḥme BV

⁶Şeyḥ kübrānī: +T

⁷ʿĀmilīnūñ: ʿālimīnūñ T

⁸Meşāhirlerinden: meşāhirelerinden BV

⁹Muʿteķide-i: muktedā-i BV

¹⁰Mersūm: mersūmları BV

¹¹*Nefis ölümün tadını bilir, Allah'a münacat ederse lezzet alır. Ruh, muhabbet bardağından içerse lezzet alır. Bu bardaklar Allah ilmi sunan hurilerin elindedir. Onlar bu lezzeti seccadenin üzerinde halvette müşahede halinde iken alırlar.*

¹²Olup: -HSA

hünā¹ min hayṣū ci'ti²” diyü nidā° buyurdıkları gibi cerād berbād ve ric°āte mübāderet idüp pīṣ-rūları olan recül havadan³ pīṣ-i şeyḥe sākit oldu. Ḥazret “*Yā hāzā mā ḥameleke °alā-en temurra bi-beledī bi-ğayri izni⁴*” diyü şüret-i ḥiṭābda °itāb itmegin [95a] dest ü pā-yı şeyḥe münekkib olup tevbe ile °özl taleb itmegin selb olan ḥālī girü redd ve tīr-i pūr-tāb gibi havaya perrān olup bir daḥı nümāyān olmadı. Eş-şeyḥü'l-Celīl ebū Ṭāhirü'l-Ḥalīlden naḳldür ki bir gün ziyāret-i ḥazret-i şeyḥe varup zāviyelerinde bir a°mā ve bir marīz gördüm. Ferden girü ḥuzūr-ı fāyīzu'n-nūrlarına⁵ varduḳda mürdim-i a°mā-yı şāḥib-i dīde ve racul-i marīzī şihḥate resīde görüp ba°zı mürīdlerden “Bu ḥāle bāiṣ ne idi?” diyü su°āl itdüm. “Şebb-i ḥazret-i şeyḥ bu ravzada iḳāmet buyurup bu merdümler daḥı bu cāy-ı feyż-pīrāda civār-ı ḥazret-i şeyḥde ḥ°ābā varup °ale°ş-şabāḥ bu ravza° ter ü⁶ tāze ve a°mā şāḥib-i dīde ve marīz şihḥate resīde olduḳundan ḡayrı ḥaberimüz yoḳdur.” diyü cevāb virdiler. °Azīz müşārün ileyh Ḳuṭbu'r-Rabbānī Ḥazret-i Şeyḥ °Abdulḳādir Geylānī⁷ muāşırlarından olup Baḡdāda tābi° Bādarāye nām ḳaryede ol °ālī-mekān⁸ mihmān-ı ravza-i rıdḡvān olmaḳın maḥall-i mezkūr naḳdīne-i vücūd-ı pāklarına maḥzen-i şeref-nāk olduḳı Behcede resīde-i taḳḳīdür.⁹

ZIKR-İ ŞEYḤ ḤALĪFE BİN MÜSĀ NEHR-İ MÜLKĪ¹⁰

Sīr-āb-ı rahīḳ-i taḳḳīḳ, feyż-yāb-ı şehāb-ı tevfiḳ, şāḥib-i maḳāmāt-ı şerīfe Şeyḥ Ḥalīfe. Ebū Sa°id Ḳīlevī ḥazretlerinün mürīd-i ferīdi olup ebū Sa°id kelām-ı ḥaḳīkat-nizāmlarında “*Eş-Şeyḥu ḥalīfetun min ḥülefā'i'llāhi te°ālā alā esrāri'l-vilāyeti¹¹*” diyü şehādet buyururlar idi. °Ulüm-ı şerīfe ve ma°ārif-i laṭīfeye mālik¹² bir merd-i sālīk olup riyāset-i °Irāḳ ittifaḳ ile zāt-ı müstecmi°ü°ş-şifāt-ı melekiyyü°ş-şimātlarına müselleḡ idi. Kendü kelām-ı kerāmet-nizāmlarında “*āḥiru ḳademü'z-zāhidīn evvelu ḳademü'l-mütevekkilīn veliküllī şey'in ḥulyetun ve ḥulyetu°ş-şıdḳi'l-ḥuşū° veliküllī şey'in ma°den ve ma°denü°ş-şıdḳi kulūbu'z-zahidīn veliküllī*

¹Min hünā: -HSA

²*Ey Allah'ın askerleri, geldiḳiniz yere dönün.*

³Havadan: havada T

⁴*Ey adam, benim memleketimden izinsiz nasıl geçiyorsun?*

⁵Fāyīzu'n-nūrlarına: fāyīḳu'n-nūrlarına HSA, T

⁶Ü: -BV

⁷Geylānī: Ceylānī HSA, BV; -T

⁸°Ālī-mekān: °ālī-makām R

⁹°Aleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdḡvān: +HSA; °Aleyhi'r-rahme: +T

¹⁰Zıkr-i Şeyḥ Ḥalīfe bin Mūsā Nehr-i Mülkī: Zıkr-i Cemīl-i eş-Şeyḥ Ḥalīfe °Aleyhi'r-Raḥme KA; Zıkr-i Şeyḥ Ḥalīfe bin Mūsā en-Nehr-i Mülkī °Aleyhi'r-Raḥme HSA; Zıkr-i Şeyḥ Ḥalīfe bin Mūsā en-Nehr-i Mülkī T, BV

¹¹*Bu şeyḥ velayet yolunda Allah'ın halifelerinden biridir.*

¹²Mālik: -HSA

şey¹ün ve ʿilmün ve ʿilmü'l-ḥuzlāni'l-bukā² min kalbin ḥazīnin ve liküllü şey³in mahru ve mahru'l-cenneti terku'd-dünya² diyü [95b] naşihat-baḥş-ı dervīşān olur idi. Şikâtdan biri rivāyet ider ki bir sene birāder-i ʿālī-güherüm³ ḥacc idüp āteş-i müfāratleri kânün-ı dilde müşteʿal olup rüyet-i dīdārlarına ihtirāk ile iştiyākum var iken⁴ ziyāret-i ḥazret-i şeyḥe vardum. Ol pīr-i ḥabīr “Ey Muhammed birāder-i büzürgvāruñ görmek murād ider misin?” müjde buyurdıklarında “Ey şeyḥ dünyāda ol devlet müyesser⁵ olur mı?” didüm. Hemān-dem ol kerāmet-maḥrūn faḳīri derūn-ı ḥāneden birūna getirüp⁶ “Kāfileye nezār it.” didükleri gibi kāfile-i ḥaccāc-ı hidāyet-minḥac tamāmen nümāyān olup birāderimi⁷ daḥı mābeynlerinde bālā-yı üştürde⁸ görüp bilā-tevaḳḳuf mülākātlarına taʿcīl itdügümde ḥazret-i şeyḥ māniʿ oldı. Baʿdehu bālā-yı şütürde⁹ birāder-i faḳīr daḥı gāh bīdār gāh ḥāba giriftār müstelkī giderken galebe-i nüʿās ile üftāde olmağa qarīb olduḡda ḥazret-i şeyḥ istiḳbāl ile dutup girü redd-i bālā-yı şütüre¹⁰ üstüvār kıldılar. Baʿdehu bir mendīl ile bir rükūh bu faḳīre iʿtā buyurup “Bu eşyā birāderüñüzden üftāde oldı, ḥıfz eyle.” diyü fermān buyurdılar. Fi'l-ḥaḳīka birāder-i faḳīr geldükde ḥazret-i şeyḥüñ kendülere olan mededlerin ve eşyā-i mezḳüre ol vaḳtde zāyiʿ olduḡın ḥikāyet idüp ḥazret-i şeyḥüñ nevāzişdār-ı şükrānları oldılar. ʿAzīz müşārün ileyh Ḳuṭbu'r-Rabbānī ʿAbdulḳādir Ceylānī ḥazretlerinüñ muʿāşırı olup birbirinüñ medḥ ü şenāsında kelimāt-ı ḥaḳāyık-āyātları bī-şumār olup ekābir-i meşāyih-i ʿIrāḳdan olduḡı meşḥūr-ı āfāḳdur. Nehr-i Mülk ḳaryesinden¹¹ Ḳaryetü'l-Aʿrāb nām ḳaryede Bağdād ḳurbında ol şehbāz-ı ins müteveccih-i ḳaşūr-ı¹² ḳuds olup maḥall-i merḳūm nūr-ı vücūdları ile münevver olduḡı¹³ Behcede muḥarrer ve muḳarrerdür.¹⁴

¹ Maʿden vke maʿdenü'ş-şıdkı kulūbu'z-zahidīn veliküllü şey³ün: -KA

² Zāhitlerin son adımı mütevekkilerin ilk adımı. Her şeyin bir güzelliği var. Doğru söylemenin güzelliği ise huşudur. Her şeyin bir özü vardır. Zāhitlerin özü ise doğru sözdür. Her şeyin bir ilmi var. Huşunun ilmi ise kalbin hüznle ağlamasıdır. Her şeyin bir bedeli var. Cennetin bedeli ise dünyayı terk etmektir.

³ ʿĀlī-güherüm: ʿālī-güherümüz T

⁴ Var iken: varken T

⁵ Müyesser: naşīb T

⁶ Birūna getirüp: birün getürdüp T

⁷ Birāderimi: -T

⁸ Üştürde: şütürde R, BV

⁹ Şütürde: üstürde R, T

¹⁰ Şütüre: şütürde KA, HSA üstürde T

¹¹ Ḳaryesinden: ḳarāsından BV

¹² Cennet-i: +BV

¹³ Münevver: münevvere HSA; olduḡı: -HSA

¹⁴ ʿAleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA

ZİKR-İ ŞEYH EBU'L-ḤASANİ'L-CÜSEKİ 'ALEYHI'R-RAḤME¹

Şāhibü'l-fethü'l-mevşık ve'l-keşfü'l-meşriku'l-mürşidü'l-vāşıl ve'l-āmilü'l-kāmil, [96a] netīce-dān-ı mesāyil-i ḥaḳīkī şeyh ebu'l-Ḥasani'l-Cüseki,² 'aleyhi'r-raḥme. Taşarrufāt-ı ālemde eyādiyy-i mebsūta ve kuvvet-i bātıniyyede kerāmāt-ı meşhūreleri olup Kuṭbu'r-Rabbānī Şeyh 'Abdulkādir Geylānī³ ve Şeyh-i vaḳtī 'Alī Heytī ve niçe ol ṭabaḳada olan meşāyih-i kirām ve evliyā-yı 'izāmuñ hem-şoḥbeti olmağın enfās-ı nefiselerinden iktibās itdükleri envār-ı hüdā ile merātib-i ḳurbda ehl-i ṭarīkat ve emkine-i ḳaddesede müttekā-ārā-yı meşīḥat olup riyāset-i 'Irāḳ bi'l-ittifāḳ zāt-ı müstecma'ı's-şıfātlarına müselleme idi. Kelām-ı ḥaḳāyık-nizāmlarında "El-ma'rifeti ḥayātü'l-ḳalbi ma'a'llāhi te'ālā ve'l-maḥabbetu sukūtu külli maḥbbetin mine'l-ḳalbi illā maḥbbetu'l-ḥabīb ve ḳāle zikru'l-lisāni keffārātun ve derecāt ve zikri'l-ḳalbi zülfā ve ḳurbāt ve min istevā 'indehu mādūna'llāhi te'ālā feḳad nāle'l-ma'rife ve'l fütüvvetu ḥafıza sırra ma'a'llāhi te'ālā 'ale'l-muvāfakati ve ḥafıza ez-zāhira ma'a'l-ḥalki'l-ḥüsni'l-uşrah"⁴ diyü naşihat-baḥş-ı dervīşān olurdu. Şeyh Mes'ūd Hārişiden nakldür ki ba'zı fuḳarā ve dervīşān ile Şeyh ebu'l-Ḥasan ziyāreti ḳasdı ile Cüseke revāne olup kenār-ı Dicleye vāşıl olduğda bir şahş-ı bed-likā giriftār-bend-belā nidā itdi ki "Ey gürüh-ı şūfiyye Allahu Te'ālā mülākāt-ı şeyh ile⁵ şeref-yāb olduğda bu faḳīri ricā' eylemek temennā' iderüm." diyü iltimās itmegin ḥuzūr-ı şeyhe gelüp merāsım-i ziyāret edā ve şahş-ı mezbūruñ iṭlāḳıñ ricā'⁶ itdügümüzde ḥazret-i şeyh "Ey yārān ol şahş bir şeytān-ı telbīsdür ki ḥıdmetimizde olan fuḳarāya teşvīş virüp birkaç növbet men' ve tehdīd ve va'īd itdügümüzde naşihat-pezīr olmayup fuḳarānuñ teşvīş-i ḥātırlarından mümteni' ve kār-ı bedīdin mündefi' olmaduğundan ḳayd-ı 'azāb ve giriftār-ı ḥıbāle-i 'itāb itdüm." diyü buyurdılar. Yahyā⁷ bin Maḥfuz 'alyhi'r-raḥme nakl ile bir gün ḥazret-i şeyhi şahrāda ba'zı ebyāt inşādıyla⁸ gāḥ bā-hüş gāḥ medhüş ḳurbında iki dıraḥt ḥurmā biri sebz biri ḥuşḳ gördüm. Ḥurmā-yı tāzeden [96b] "Ey ebu'l-Ḥasan Allāhu Te'ālā bārumdan tenāvül

¹ Zikr-i Şeyh ebu'l-Ḥasani'l-Cüseki 'Aleyhi'r-Raḥme: Zikr-i Cemil-i Şeyh ebu'l-Ḥasani'l-Cüseki 'Aleyhi'r-Raḥme KA; Zikr-i Şeyh ebi'l-Ḥasani'l-Cüseki 'Aleyhi'r-Raḥme HSA; Zikr-i Şeyh ebu'l-Ḥasani'l-Cüseki 'Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān T

² Ebu'l-Ḥasanu'l-Cüseki: Ebi'l-Ḥasanu'l-Cüseki HSA

³ Geylānī: Ceylānī R

⁴ Marifet Allah ile kalbin hayatıdır. Muhabbet, bütün sevgileri bırakmak ancak sevgilinin muhabbetini tutmak. Dil Allah'ı zikrederse derecesi yükselir ve günahları silinir. Kalp zikri Allah'a yaklaşmak demek. Kim Allah'ın yukarıda diğerlerinin aşağıda olduğunu bilirse marifete erişir. Gençlik, Allah'ın sırrını tutmayı kabul etmek demek yani Allah'tan korkmak demek. İnsanlarla muamele için zahiri de iyi tutmak.

⁵ İtmegin: +T

⁶ İle şeref-yāb olduğda bu faḳīri ricā' eylemek temennā' iderim." diyü iltimās itmegin ḥuzūr-ı şeyhe gelüp. Merāsım-i ziyāret edā ve şahş-ı mezbūruñ iṭlāḳıñ ricā': -T

⁷ Yahyā: muḥyī HSA

⁸ İnşādıyla: inşādı ile KA, HSA

it.” diyü bir nidā° zāhir olmağın hazret-i şeyh ol hürmādan mütefekkih oldılar. Ba°dehu dıraht-ı huşk tarafından “Ey ebu’l-Ḥasan Allāhu te°ālā kırbumda vuzū-sāz oluñ.” diyü bir āvāz zāhir olup hemān-dem zīr-i dırahtdan bir çeşme cārī olmağıla hazret-i şeyh vuzū° itmegın dıraht-ı yābis dağı ser-be-ser¹ tāze ve bār-ver² oldu, diyü haber virdiler. °Azīz müşārün ileyhüñ kerāmāt-ı mevfüre ve işārāt-ı meşhüresi bī-şümār olup tafşīli māni°-i ihtisār olmağın bu kadar ile iktifā° olındı. Bağdāda tābi° nāhiye-i Decīl kıaryelerinden meskenleri olan kıarye-i Cüsekte rūh-ı pür-fütüḥları °āric-i ma°āric-i cennet-i a°lā olmağın bu ḥāk cevher-i vücudları ile şeref-nāk olduğı Behcede taḥkīke resīdedür.³

ZIKR-İ EBU’L-ḤASAN BİN İDRİSİ’L-YA°KŪBİ °ALEYHİ’R- RAḤME⁴

İmāmü’l-muḥakḳīkīni’l-bāri°in, şeyhi’l-a°yāni’l-°ārifīni’l-°ālimi’l-fāyık ve’l-baḥri’r-rāyıkı’d-dürrü’n-nefis ebu’l-Ḥasan °Alī bin⁵ İdrīs. Şāḥib-i kerāmāt-ı zāhire ve aḥvāl-i faḥire ve ef°āl-i ḥārika ve enfās-ı şādika olup maşdar-ı keşf-i celī⁶ ve fetḥ-i senī ve maḥzar-ı envār-ı ins ve menāhil-i kıuds olmağıla lisān-ı ins ü cin ve tıyūr u vuḥuş ve melāyike tesbīḥ ü tehlīllerine °ārif olduğı zamānelerinde taḥkīke resīde idi. Şeyh-i vaqtī °Alī Heytī hazretlerinin mürid-i ferīdi ve Kıuḥbu’r-Rabbānī Şeyh °Abdulkādir Ceylānī ve Şeyh Aḥmed Bakliyyü’l-Yemānī ve Şeyh Maḥarı’l-Bādarānī ve Şeyh ebi’l-Keremü’l-Mu°ammer⁷ ḥazerātı ile hem-şoḥbet olup °ilm ü ḥilm ve zühd ü taḥkīk ve ma°ārif ü tedkīk ve meḥābet ü celālet ile °Irāqda riyāset ol zat-ı müstecma°u’ş-şifāta müntehī olmağıla ālāf-ı ulūf °ulemā ve zühhāda bāb-ı kerāmet-me°ābları ziyāretgāh-ı vaşşad çendān ḥavāş u °avāma⁸ sāye-i kerāmetleri penāḥ olup kelām-ı ḥākāyık-nizāmlarında“*Et-taşavvufu külluhu ādāb ve liküllü vaqtin ādābun ve liküllü maḳāmin edebün*⁹ *femen lezime* [97a] *ādābe’l-evḳāti belāga mebāliğa’r-ricāli ve men zayya°u’l-ādābe*¹⁰ *fehuve ba°idün min ḥayşu yezunnü’l-ḳurbe ve merdūdun min ḥayşu yazunnü’l-ḳabüle ve*¹¹ *ḳāle men lem yudaḳ aḥvālehu ve ef°ālehu fī külli*

¹Ser-be-ser: be-ser HSA

²Bār-ver: bāz-ver T

³°Aleyhi’r-raḥmeti ve’r-rıdvān āmīn: +HSA; resīdedür: -T; va’llāhu a°lem: +BV

⁴Zıkr-i ebu’l-Ḥasan bin İdrīsī’l-Ya°ḳübī °Aleyhi’r-Raḥme: Zıkr-i Cemīl-i ebu’l-Ḥasan °Alī bin İdrīs °Aleyhi’r-Raḥmeti ve’r-Rıdvān KA; Zıkr-i ebi’l-Ḥasan bin İdrīsī’l-Ba°ḳübī °Aleyhi’r-Raḥmeti Rabbī HSA; Zıkr-i ebi’l-Ḥasan bin İdrīsī’l-Ba°ḳübī °Aleyhi’r-Raḥme T

⁵Bin: ibni T

⁶Celī: cel T

⁷Ebi’l-Keremü’l-Mu°ammer: ebi’l-Kerem Mu°ammer HSA, T

⁸°Avāma: °āma KA

⁹Ve liküllü maḳāma edebün: -T

¹⁰Zayyi°u’l-edeb: zāni°u’l-edeb T

¹¹Ve: -T

vaqtin bi'l-kitābi¹ ve's-seneti ve men² lem yetehim havāṭirahu felā ta'udduhu fī dīvāni'r-ricāli ve men lem yettehim nefsehu 'alā-devāmi'l-evkāti³ ve lem⁴ yuḥālifihā fī cemi'i'l-aḥvāli ve lem yuḥrihā ilā mekrūhihā fī sāyiri eyyāmihi kāne maḡrūran ve men nazara ileyhā bi-istiḥsāni şey'in minhā fekad emlekehā"⁵ diyü naṣīhat-baḥş-i erbāb-ı sülük olurlar idi.⁶ Ebū'l-fezāyil⁷ Şāliḥ bin Ya'qūb peder-i 'alī-güherlerinden naql ider ki penç sāle māder-zād-ı muḳ'ad bir püserim olup dārü'ş-şifā-yı du'ā-yı ḥazret-i şeyḥ-i kerāmet-pīrādan çāre ricāsiyla tıfl-ı merḳūmı ḥuzūr-ı fāyizü'n-nūr ḥazret-i şeyḥe getürüp du'āların ricā itdügümde egerçi imtinā° buyurdılar. Lākin nazar-ı iltifāt idüp dest-i kerāmet-peyvestlerinde olan nārenci tıfl-ı merḳūm tarafına endāhte itmegın ḥikmet-i İlāhi nārenc-i mezkūr zānū-yı tıfla işābet idüp bi-emri'llāhi te'ālā tıfl-ı merḳūm resīde-i şihhat ve bu faḳīr ile piyāde ḥāneye ric'at eyledi.

Peder-i ebu'l-me'ālī 'Abdurrahīm rivāyet ider ki ba'zı seneynde 'āmil-i ḥalīfe bu faḳīre cevri ve ta'addī itmegın 'arz-ı ḥāl için ḥuzūr-ı şeyḥe gelüp heybet-i meclis-i aḳdeslerinde⁸ üç gün mülāzım olup fetḥ-i kelām ve 'arz-ı merām mümkün olmadı. Üçüncü gün ba'de şal'atü'l-maḡrib ḥazret-i şeyḥ aşḥābına nazār ile birinden tīr ü kemān alup⁹ terkīb itdükden şoñra üç nevbet tīr-endāzlıḡı bu faḳīre teklīf buyurup bu faḳīr daḡı kendülere tefvīz itdüm. Hemān-dem dest-i şecā'at-peyvestleri ile kemānkeş olup ihlāş ile tīr-i pūr-tābe ḥalāş virince ol siḥām-ı pūr-intiḳām ḳurb-ı şeyḥde bir şecer-i üstüvārda ḳarār itdükde ḥazret-i şeyḥ-i 'āmil "Fülanı bu tīr-i ḳazā-i te'sīr ile zebḥ itdüm." diyü ḳavsi şāḥibine redd buyurdılar. Ferden 'ale'ş-şabāḥ [97b] 'āmil-i merḳūm ferāşında¹⁰ mezbūḥ bulunup cümle ālem iḳrār-ı kerāmet-i ḥazret-i şeyḥ pūr-ḡayret itdiler. 'Azīz müşārün ileyhüñ kerāmāt ve işārātı fevḳa'l-ḥadd olup tafşīli güncāyiş-pezīr ḥavşala-i taḳrīr olmamaḡın bu ḳadar ile iktifā° olındı. Sene-i tis'a 'aşere ve sitte miyede¹¹ Baḡdād ḳurāsından¹² Ba'ḳūbā¹ nām ḳaryede rūḥ-ı pūr-

¹Bi'l-kitāb: fi'l-kitāb T

²Men: -BV

³ Evkāti: -HSA

⁴Yethum nefse 'alā devāme'l-evkāti ve lem: -T

⁵ Tasavvuf içinde ādaplār var. Vakit içinde de ādaplār var. Her makamın da ādabı var. Kim vaktin ādabına uyarsa yüksek mertebeli adamların derecesine yükselir. Kim ādabını kaybederse o adamlardan uzaklaşır. Ama kendini yakın zanneder. İnsanlar da onu reddeder. Ama o kendinin kabul edildiḡini zanneder. Kim Kur'an ve sünnet yolunda durumuna ve fiilerine dikkat etmezse, düşüncelerine de dikkat etmezse yüksek mertebeli adamlar seviyesinde kalamaz. Kim nefsinin her vakitte ittihat etmezse ve bütün davranışlarında muhalefet etmezse, onu şu yöne yöneltmezse kibirli insan olur. Kim nefsinin iyi bir şekilde bakarsa o da başarılı olur.

⁶Olurlar idi: olurlardı R

⁷Ebū'l-fezāyil: Ebū'l-fazl HSA

⁸Aḳdeslerinde: aḳdeslerinden R

⁹Alup: olup HSA

¹⁰ Ferāşında: ḳardāşında T

¹¹Miyede: mi'ede T

¹² Ḳurāsından: ḳurāsında KA, HSA, T

fütüahları kayd-ı dünyādan azād olup cevher-i vücūdlarına maḥall-i mezkūr medfen-i raḥmet-mekmen² olup³ merḳad-i pūr-envārları ḥālā ziyāretgāh-ı kibār u şığār olduğı Behcede taḥḳīke⁴ resīdedür.⁵

ZIKR-İ ŞEYH EBİ MUḤAMMEDİ'L-MAĞRİBİ 'ALEYHI'R- RAḤME⁶

Ka'betü'l-iḥlās, kıbletü'l-ḥavās, pīşvā-yı sālīkān, muḳtedā-yı 'ārifānū'l-
'ālimü'l-velī ebī Muḥammed Şāliḥi'l-MaĖribī.⁷ Őeyḥ Ebū Medīn ḥazretlerinüñ
mürīd-i ferīdi olup müddet-i medīde ol ser-firāzuñ⁸ ḥıdmeti ile mümtāz iken 'azīz
müŐārün ileyh naḳl ider ki bir gün Ḥazret-i Ebū Medīn bu faḳīre ḥiṭāb ve irşād-ı rāh-ı
şevāb idüp "Yā ebā Muḥammed sāfir ilā BaĖdād ve'ti'ş-şeyḥ"⁹ 'Abdulḳādir li-
yu'allimḳe el-faḳra."¹⁰ buyurmağıla imtişālen li-emrihi'l-'ālī BaĖdādda Ḥazret-i eş-
Őeyḥ 'Abdulḳādirüñ¹¹ ḥizmetine resīde olduĖumda¹² bu faḳīre yüz yigirmi gün ḥalvet
ve gūşe-i 'uzlet fermān buyurup fermānları ḳarīn-i icābet olup müddet-i tamāmında
bu faḳīrūñ ḥalvet-hānesin¹³ teŐrīf idüp "Yā ebā Muḥammed ṭaraf-ı kıbleye nigāh it."
diyü fermān itmekle nazar idüp Mekke-i Mükerrreme' zāhir gördüm. Kezālik ṭaraf-ı
maĖribe işāret buyurmağıla nazar idüp Őeyḥüm¹⁴ Ḥazret-i ebū Medīni 'ayānen görüp
vāḳi'-i ḥālī ḥāk-pā-yı sa'ādet-pīrālarına 'arż itdügümde "Yā ebā Muḥammed inneke
izā eradete'l-faḳra fe-inneke len tenālehu ḥattā turḳā sülleme't-tevhīdi ve melāku't-
tevhīdi"¹⁵ mahvı külli metlūḥ mine'l-muḥdeş li'ayni's-surri"¹⁶ diyü buyurdılar. Lāmi'a-
i¹⁷ fi'l-ḥaḳīḳa faḳr-ı dervīŐ-i sālīk bir nesneye mālīk olmayup cümle¹⁸ ḥavl u ḳuvvet

¹ Ba'ḳübā: Ya'ḳübā KA

² Mekmen: mekmenleri KA, HSA

³ Cevher-i vücūdlarına maḥall-i mezkūr medfen-i raḥmet-i mekmenleri olup: -KA

⁴ Taḥḳīke: -KA

⁵ 'Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +T

⁶ Zıkr-i Őeyḥ ebī Muḥammedi'l-MaĖribī 'Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i ebī Muḥammed Şāliḥi'l-MaĖribī
'Aleyhi'r-Raḥme KA; Zıkr-i Őeyḥ ebī Muḥammedü'l-MaĖribī 'Aleyhi'r-Raḥme HSA; Zıkr-i Őeyḥ
ebū Muḥammedü'l-MaĖribī 'Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān T

⁷ Ebī Muḥammed Şāliḥi'l-MaĖribī: ebī Şāliḥ Muḥammedü'-MaĖribī HSA, T

⁸ Ser-firāzuñ: ser-efrāzuñ R, BV

⁹ Āti'ş-şeyḥ: āti ile'ş-şeyḥ HSA

¹⁰ Ey ebā Muḥammed, Bağdad'a yolculuk yap. Őeyḥ Abdulkadir'e git, sana faḳrı öğretsin.

¹¹ 'Abdulḳādirüñ: 'Abdulḳādirin T

¹² Olduğumda: olduğunda T

¹³ Ḥalvet-hānesin: ḥalvet-hānesine HSA

¹⁴ Őeyḥüm: Őeyḥümüz HSA, T

¹⁵ Ve melāku't-tevhīdi: -T

¹⁶ Ey ebā Muḥammed, eğer faḳr mertebesine gelmek istersen tevhid merdivenlerini çık. Tevhidin
mahiyeti Şu ki: Her Őeyi siliyorsun sende sadece Allah'ın sırrı kalıyor.

¹⁷ Lāmi'a-i: lāmi'asınca R

¹⁸ Cümle: cāna T

ve sükün¹ u hareketin² Hazret-i Kâdir-i bî-çüne³ nisbet ve zeḥârif-i dünyâyı ‘âriyet ‘add [98a] itmekdür. Mādām bu esbâb-ı mecâzî ile dervîş-i sâlik alüdedür üstâr-ı⁴ vesâyiḥ mürtefi‘ olmayup mihr-i ziyâ-güster ḥaḳîḳat-pertev endâzâneye-i dil-i dervîş-i hidâyet-kîş olmak müsteb‘îd⁵ olup nihâl-i ḥaḳîḳat-i sırr-ı keşîde ve fâkihe-i esrâr-ı resîde olmak müstehîldür. Ba‘zı aḫyârdan aḫbârdur ki bir gün bir⁶ kâtib-i zerrîn-kalem bir kâğıd-ı sefîd üzre efşânî le-âlî-raḳam iderken rûy-ı şaḫîfe üzre beş dâne mûr mûrür idüp ibtidâ biri zihî ne ḥoş medâr-ı keşîrû’l-ımtidâddur ki bu ḥurûf-ı ma‘ânî zurûfî nazm u taştîrde reşk-i ‘ıkd⁷ lû’li-yi lâlâ⁸ ider didükde mûr-ı şânî redd-i cevâb idüp “Ey nâ-şinâs bu ḥâli midâddan kıyâs itme⁹ belki bu hüner ol bürîde-ser ya‘ni kalem-i ‘âlî-güherüñdür ki gâh çün ‘âşık-ı şâdık râst-ı rû ve gâh çün ehl-i semâ‘dür ider.” diyü kelâma encâm¹⁰ viricek mûr-ı sâlis “Ey refîḳ, sen daḫı bu bâbda ehl-i taḥkîḳ degilsün.” diyüp âferîn ve şad taḥsîn ol enâmil-i pür-temkîne ki ḳaşb-ı za‘îfûñ taḥrîkiyle bu ḥarfe te‘lif virüp ḫatem-i bendî ve muraşsa‘-kârî ḳılur¹¹” didükde mûr-ı râbî‘ kemiyet-i kelâma meydân-ı itirâzda cevelân virüp “Ey bî-başar bu mes‘elede sen daḫı bî-ḫabersin. Bârekâllah ol şâḫib-i enâmile ki niçe zamân zindân-ı mektebde mescûn ve niçe müddet giriftâr-ı âzârî meşk ile maḫzûn olduğundan ḡayrı cemî‘-i ḫavâs-ı¹² zâhir u bâtında¹³ cem‘ idüp¹⁴ ma‘nâ¹⁵ ki ḫâyir-i ‘âlem-i fezâ-yı bî-ḳaydîdür. Tertîb-i midâd u tirâş-ı aḳlâm ve daḫı niçe dâm ile şayd ve der-ḳayd idüp el-ḫaḫt-ı hendese-i rûḫâniyyete “Zaharat bi-âletin cismâniyeh”¹⁶ lâyiḫası üzre eşkâl-i rûḫâniyyeyi şüret-i cismâniyyede nümâyân itmişdür diyü ḫatm-i kelâm itdükde mûr-ı ḫâmis meydân-ı sūḫan-verîde fâris olup “Ey nâ-fehmân henüz cümleñiz lücce-i esbâb ve vesâyiḫde ḡarkânsız. Ḥabbezen¹⁷ ol ḫâlikü’l-eşyâ ki muḫarriri icâd ve ḫavl ü ḳuvvetiyle imdâd idüp şeref-i ‘aḳl u fehm ile tevḳîr ve ḳuvvet-i zekâ ve tedbîr virüp [98b] laḫm u ‘azîmi kendüye teşḫîr itdi.” diyü ḥaḳîḳat-gü olduğda cümlesi¹⁸ “aḫsente

¹ Sükün: sükût HSA, T

² Hareketin: hareketi HSA

³ Bî-çüne: bî-çün HSA

⁴ Üstâr-ı: üstâd-ı KA, HSA, T

⁵ Müsteb‘îd: müsteb‘ad R

⁶ Bir: -BV

⁷ İkd: -HSA

⁸ Lâlâ: lâ HSA

⁹ Ki: +KA, +HSA

¹⁰ Encâm: âhenk BV

¹¹ Ḳılur: ḳılup KA, HSA

¹² Ḥavâs-ı: ḫavâsın R

¹³ Bâtında: bâtın R

¹⁴ Zâhir ve bâtında cem‘ idüp: zâhir ve bâtın idüp HSA, T

¹⁵ Ma‘nâ: ma‘nâyı KA

¹⁶ Cismîn aleti çıktı.

¹⁷ Ḥabbezen: -KA, -T

¹⁸ Cümlesi: cümle R

aḥsente bāreka'llāh¹”² diyüp şıdk-ı kelām-ı ḥaḳīḳat-encāmına teslīm itdiler. *‘Alā-hāza't-taḳdīr* dervīş-i pāk ve sālīk-i pūr-idrāk bir şey'e mālīk olmaduğın müşāhede itdükde süllem-i fakre vaż'e-ı ḳadem ider. Ḥazret-i şeyḫüñ kelām-ı kerāmet-nizāmları bu ma'nevāya nāzır olduğı zamīr-i 'ārife setīr³ degildir. Pes-ez-ān 'azīz müşārün ileyh *yevmen fe-yevmen rākī-yi merākī-yi meşīḥat* ve 'aric-i me'aric-i ḥaḳīḳat olmağıla kerāmet-i zāhire ve fezāyil-i bāhire ile⁴ meşhūr-ı āfāk olup māşā'a'llāh seccāde-nişin-i 'ālem-i eşbāḥ olduğdan şoñra ṭayir-i rūḫ-ı pūr-fütūḫları 'ālem-i ervāḫa pervāz itdükde cevher-i cism-i pākları ile nefis-i Bağdād şeref-nāk olduğı bu nuşaya aşl olan muhtaşarda nigāşte-i ḳalem-i 'ibāretdür.⁵

ZİKR-İ ŞEYḤ MUḤAMMEDÜ'L-EZHERİ 'ALEYHİ'R-RAḤME⁶

Ḳıdvetü'l-'arīfīn, 'umdetü's-sālīkīn, eş-şeyḫü'l-enverī Muḫammedü'l-Ezherī, ḳaddese sırruḫu. Ferīd-i zamāne, ehl-i sülūk mābeyninde yegāne olup vālid-i emcedleri ebi'l-mefāḫir⁷ Ḳuṭbu'r-Rabbānī eş-Şeyḫ 'Abduḳādir Geylānī⁸ ḫazretlerinüñ aşḫāb-ı mu'allā elḳāblarından olmağıla 'azīz müşārün ileyh daḫı ṭarīḳatda ol maḫbūbü'l-ḳulūba mensūb olup kerāmāt-ı zāhire ve riyāzāt-ı fāḫire ile meşhūr-ı āfāk idi.⁹ İttifāk-ı ehl-i 'Irāk ile mezār-ı pūr-envārları Bağdādda Cāmi'-i Ḥaşkiyyede revnaḳ-baḫş-ı maḳām olup ḫālā¹⁰ ziyāretgāḫ-ı ḫāş u 'āmdur.¹¹

ZİKR-İ EBŪ 'ABDULLAH MUḤAMMEDÜ'L-VĀḲİDİ 'ALEYHİ'R-RAḤME¹²

Ḳıdvetü'l-'ulemā, üsvetü'l-fuzālā, 'allāme-i zamāne, ferīd-i yegāne, Şeyḫ Evḫadī ebū 'Abdullah Muḫammedü'l-Vāḳidī. 'Ālim-i 'āmil ve ḳāḏī-i 'ādil olup ḫayā ve seḫā ile ma'ruḫ ve 'ilm-i taḳvā ile mevşūf, tevārīḫ¹³ u mağāzīde üstād. Şāḫib-i fūnūn ve aḳvāl-i mu'teberesi ehl-i tevārīḫe hüccet-i şābitetü'l-mazmūndur. Ḥazret-i

¹ Aḥsente aḥsente bāreka'llāh: aḥsente bāreka'llāh HSA

² Aferin, aferin, Allah sana mübarek etsin.

³ Setīr: seyide HSA; setmīr T

⁴ İle: -T

⁵ 'Aleyhi'r-raḫmeti ve'r-rıḳvān: +HSA

⁶ Zīkr-i Şeyḫ Muḫammedü'l-Ezherī 'Aleyhi'r-Raḫme: Zīkr-i Cemīl-i Muḫammedü'l-Ezherī 'Aleyhi'r-Raḫme KA

⁷ Ebi'l-mefāḫir: ebu'l-mefāḫir HSA, T

⁸ 'Abduḳādir Geylānī: el-ḳādir CeylānīT; 'Abduḳādir Ceylānī BV

⁹ Āfāk idi: āfāḳdur KA

¹⁰ Ḥālā: ḫāliyā HSA, T

¹¹ 'Aleyhi'r-raḫme: +HSA

¹² Zīkr-i ebū 'Abdullah Muḫammedü'l-Vāḳidī 'Aleyhi'r-Raḫme: Zīkr-i Cemīl-i Muḫammedü'l-Vāḳidī 'Aleyhi'r-Raḫmeti ve'l-Ğufrān KA; Zīkr-i Şeyḫ 'Abdullah Muḫammedü'l-Vāḳidī 'Aleyhi'r-RaḫmeT

¹³ Tevārīḫ: tāriḫ HSA, T

Şeyh Bişr-i Hâfî °azîz [99a] müşārün-ileyhden naql ider ki def°-i hummā için üç varak zeytün üzre şahāret ile birine cehennem °azabı ve birine cehennem¹ °aı ve birine cehennem-i mağrūde taħrīr olunup pāre-i hırka ile maħmūm olan kimesnenūñ °ađud-ı yesārına ihlāş ile bend olınsa bi-°avni’llāh² halāş olur. Tārīh-i Mes°ūdīde taħkīke resīde olup³ Vākıdī merķūmdan naql olınmışdır ki üç refīk-i şadīk olup birimiz Hāşimī idi. Hikmet-i İlāhī bu faķīr fāķaya giriftār olup rüz-ı °iyd daħı karīb olmađıla hātūnum āh u zār ile “Ey Vākıdī ne hāl ile olursa⁴ bizler şabr u sūkūn ideriz. Ammā etfālımız akrān mābeyninde °uryān olmaları bu faķīreye⁵ gāyet girān gelür.” dimekle şadīk-i Hāşimiyye raķ°a taħrīr idüp cünūd-ı merdūd iflāsiñ def°ine bir miķdār zerr ile mededres olmaların temennā itdigümde⁶ bir kīse-i maħtūme ile biñ dirhem irsāl itdiler. Ol hālde şadīk-i aħirimüz bu faķīre ruķ°a gönderüp şikāyet-i teng-destī itmekle kīse-i merķūmeyi °ayniyle kendülere irsāl itdüm. Hikmet-i İlāhī refīk-i Hāşimīnūñ kīse-i merķūmdan ğayrı nesnesi olmamađıla gönderüp şadīk-i merķūmdan def°-i muzāyaka⁷ için bir miķdār aķçe taleb itmegın ol daħı kīse-i mezkūreyi kendülere irsāl itmişler.⁸ Çün zerr-i merķūm mührleri⁹ ile Hāşimiyye vāşıl oldu. Ta°accüb ile vāķi°-i hāle itlā°¹⁰ için bu faķīre gelüp su°āl itdükde vāķi°-i hālī vuķū°ı üzre hikāyet itdüm. Pes ez-ān yüz dirhemın hātūna teslīm ve ķuşūrı mābeyninde taķsīm olunup def°-i zarūret olındı. Bu haber-i şıdķ-eđer resīde-i sem°i Me°mūn Hālīfe olmađıla üçümüze tokūz biñ dīnār ve hātūna biñ dīnār irsāl idüp li-vechi’llāh olan dostı ve meveddetiñ āsarı bedīd oldu. °Azîz müşārün ileyhūñ menākıbı bī-şümār olup irādı māni°-i ihtişār olmađın bu kadar ile iktifā° olındı. Ol şāhbāz sene-i seb°a ve mi°eteynde °ālem-i °uķbāya [99b] pervāz idüp medfen-i rahmet-mekmenleri Bağdādda¹¹ Kaşaba-i A°zāmiyye¹² olduđı Tārīh-i İbni¹³ Hāllikānda resīde-i beyāndur.¹⁴

¹Cehennem: -HSA, -T

²Te°ālā: +KA

³Resīde olup: resīdedür ki BV

⁴Olursa: olur ise R

⁵Faķīreye: faķīre BV

⁶İtdigümde: itdükde T

⁷Muzāyaka: muzāyakiyye T

⁸İtmişler: itmişlerdür T

⁹Mührleri: mührü BV

¹⁰İtlā°: itlā T

¹¹Bağdādda: -HSA

¹²A°zāmiyye: A°zāmiyyede HSA, T

¹³İbni: bin KA

¹⁴°Aleyhi’r-rahmeti ve’r-rıdvān: +KA

ZİKR-İ CEMİL-İ °AVN BİN °ALİ BİN EBİ TĀLIB

‘RAĞİYA’LLĀHU °ANH¹

Mihr-i sipihr-i velāyet, °aḥter-i °ālī-güher-i kerāmet, aḥlāk-ı ḥāmīdeye cālib °Avn bin °Alī bin Ebī Tālib, ‘rağiya’llāhu² °anh. °Azīz müşārün ileyh ol baḥrū’l-°ulūmuñ güher-i şadefçe-i vücūdı ve ol ma°denū’l-kerāmātuñ cevher-i şandukça-i nesl-i pür-çūdı³ olduğı medḥ ü şenālarına⁴ kāfī olup zāt-ı melekiyyü’ş-şıfātı ta°rīf ü tavşīfden müstağnīdür. Aḥbār-ı aḥyār⁵ ile mezār-ı pür-envārları Bağdād qurāsından⁶ Bāşıyye nām kırye⁷ kırbında ḥālā ziyāretgāh-ı kibār u şıgārdur.⁸

ZİKR-İ CEMİL-İ °ALİ İBNI °ALİ İBNÜ’L-ḤÜSEYN

‘RAĞİYA’LLĀHU °ANHUM⁹

Şem°-i şebistān-ı velāyet, dürr-i şadefçe-i siyādet, nūru’l-°ayn °Alī bini’l-Ḥüseyn,¹⁰ ‘rağiya’llāhute°ālā¹¹ °anhum.¹² Peder-i¹³ °ālī-güherleri Zeynel°ābidīn ile¹⁴ mülakḥab olup ḥadīkā-i enīka-i neseb-i tāhire-i ḥazret-i nübüvvet penāhiye mensüb olduğı zāt-ı qudsī-simātılarınuñ °ulüvv-i mertebe ve şeref-i cibilliyetlerine¹⁵ delīl-i kāfīdür.¹⁶ İttifāk-ı ehl-i zamān ile medfen-i rahmet-mekmenleri Bağdād muzāfātından Ḥille Kaşabasında olup ḥāliyə¹⁷ ziyāretgāh-ı Firdevs-iştibāhdur.¹⁸

¹ Zıkr-i Cemīl-i °Avn bin °Alī bin Ebī Tālib ‘rağiya’llāhu °Anh: Zıkr-i °Avn bin °Alī °Aleyhi’l-mağfirāt KA; Zıkr-i °Avn bin °Alī bin Ebī Tālib ‘rağiya’llāhu °Anh HSA; Zıkr-i °Avn bin °Alī bin Ebī Tālib Rağ.T; Zıkr-i Cemīl-i °Avn bin °Alī bin Ebī Tālib Rağ.BV

² Te°ālā: +BV

³ Pür-çūdı: pür-ḥūdı HSA; pür-vücūdı BV

⁴ Şenālarına: şenāları ile T

⁵ Aḥbār-ı aḥyār: aḥyār-ı aḥbār KA, T

⁶ Qurāsından: kırāsında BV

⁷ Kırye: kıryede T

⁸ °Aleyhi’r-rahmeti ve’r-rıdvān: +HSA; şıgār u kibārdur KA, HSA, T

⁹ Zıkr-i Cemīl-i °Alī ibni °Alī ibnü’l-Ḥüseyn ‘rağiya’llāhu °Anhum: Zıkr-i °Alī bin el-Ḥüseyn °Aleyhi’r-Rahmeti ve’r-Rıdvān KA; Zıkr-i °Alī bin °Alī bin el-Ḥüseyn ‘rağiya’llāhu °Anh HSA; Zıkr-i °Alī bin °Alī bin el-Ḥüseyn ‘rağiya’llāhu Te°ālā °Aleyhüm T

¹⁰ °Alī bin el-Ḥüseyn: °Alī bin °Alī ibnü’l-Ḥüseyn KA, HSA; °Alī bin °Alī bin el-Ḥüseyn T

¹¹ Te°ālā: -HSA, -T

¹² °Anhum: °aleyhim T

¹³ Peder-i: ve peder-i BV

¹⁴ Mükennā ve: +KA

¹⁵ Cibilliyetlerine: cibilletlerine KA, HSA, T

¹⁶ Kāfīdür: kābend T

¹⁷ Ḥāliyə: ḥālā R

¹⁸ °Aleyhi’r-rahmeti ve’r-rıdvān: +HSA

ZİKR-İ CEMİL-İ İMÂM-I EBU'L-KÂSİM °ALEYHI'R-RAHME¹

Kıdvetü's-sādāt ve menba'ü's-sa'ādāt Hazret-i İmâm-ı ebu'l-Kâsım ibni İmâm-ı² Mūsā el-Kâzım, 'rağiya'llāhu³ °anh. Ekābir-i ehl-i beytden,⁴ fezāyil-i keşire ile ārāste ve kemāl-i °ilm ü hilm birle pīrāste, şeref-i zāt u şıfāt ve hüsni-i ahlāk ile meşhūr-ı āfāk olduğundan ğayrı ol silsile-i pākdan olduğu °ulüvv-i mekân ve şān-ı bülend-āşiyānlarına⁵ delīl-i kāfīdür. Bağdād muzāfātından Hülle Kaşabası kurāsından⁶ Cerbū'iyye nām kıaryede merkad-i envārları vāki° olup hālā mezār-ı pūr-envārları ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur.⁷

ZİKR-İ CEMİL-İ İMÂM-I HAMZA İBNI İMÂM-I MŪSĀ KĀZİM 'RAĐIYA'LLĀHU °ANH⁸

[100a] Müsned-nişīn-i şuffe-i siyādet, revnaķ-efzā-yı menāşsa-i şerāfet, pīşvā-yı ehl-i taķvā İmâm-ı Hamza bin⁹ İmâm-ı Mūsā, 'rağiya'llāhu°anh.¹⁰ Ol zāt-ı kudsī-simāt¹¹ neseb-i tāhire-i hazret-i nübüvvet-i destgāhiye mensüb olduğu fahr-i her dü-cihān olduğundan ğayrı hāvālī-i harem-i muhteremlerinde¹² olan halāyık muķtedī olup merkad-i münevvereleri¹³ Bağdād kurāsından Bāşiyye nām kıarye kıurbında ziyāretgāh-i hāşş u °āmdur.

¹ Zıkr-i Cemīl-i İmām-ı ebu'l-Kâsım °Aleyhi'r-Raħme: Zıkr-i ebu'l-Kâsım bin Mūsā el-Kâzım KA; Zıkr-i İmām-ı ebu'l-Kâsım °Aleyhi'r-Raħme HSA; Zıkr-i İmām-ı ebu'l-Kâsım °Aleyhi'r-Raħmeti ve'r-Rıdvān T

² İmām-ı: -KA

³ Te°ālā: +KA, +HSA, T+

⁴ Ehl-i beytden: ehl-i belīte T

⁵ Bülend-āşiyānlarına: bülend- Envār-ı āşiyānlarına KA

⁶ Kurāsından: kıurāsında T

⁷ °Aleyhi'r-raħmeti ve'r-rıdvān: +HSA; °Aleyhi'r-raħme: +T; şıġār u kibārdur: kibār u şıġārdur BV

⁸ Zıkr-i Cemīl-i İmām-ı Hamza ibni İmām-ı Mūsā Kâzım 'rağiya'llāhu °Anh: Zıkr-i İmām-ı Hamza °Aleyhi'r-Raħmeti ve'r-Rıdvān KA; Zıkr-i İmām-ı Hamza ibni İmām-ı Mūsā 'rağiya'llāhu °Anh HSA, T; Zıkr-i Cemīl-i İmām-ı Hamza ibni İmām-ı Mūsā Kâzım Rađ.BV

⁹ Bin: ibni KA

¹⁰ °rağiya'llāhu °anh: rağ.T; 'rağiya'llāhu °anhum BV

¹¹ Kudsī-simāt: kuds-simāt T

¹² Muhteremlerinde: muhteremlerin KA, HSA

¹³ Münevvereleri: münevverleri

ZİKR-İ CEMİL-İ İMRÂN BİN ALİ İBNİ EBİ TĀLİB

‘RAĞIYA’LLĀHU ‘ANH¹

Nev-bāve-i ḥadīka-i velāyet, şem^e-i şebistān-ı şerāfet, el-Veliyy’ibnü’l-Velī² İmrān bin Alī, ‘rağiya’llāhu³ ‘anhumā.⁴ Naḥl-i ḥadīka-i vücūd-ı Ḥaydār-ı Kerrār ve nihāl-i bağ-ı ‘ömr-i Alī sipihr-iḳtidār olup ol gülistānuñ gül-i nev-ḥ^vastesi oldukları zāt-ı kudsī-şifātlarınıñ ‘ulüvv-i şān ve mertebe-i bülend-‘ünvānlarına delālet-besdür.⁵ Ḥāliyā ittifāk-ı ehl-i ‘Irāk ile mezār-ı pür-envārları Bağdāda tābi^c Hılle Kaşabası kurbında vāki^c olup bir ziyāretgāh-ı cennet-iştibāhdur.

ZİKR-İ İBRĀHİM VE İSMĀ‘İL İBNİ ḤAZRET-İ İMĀM-I MÜSĀ

RAĞ.⁶

Es-seyyidīnū’s-senedīn, ed-dürriñü’l-cevherīn Ḥazret-i⁷ İbrāhīm ve Ḥazret-i İsmā‘il, ‘rağiya’llāhu⁸ ‘anhumā. Her biri mihr-i münīr-i āsmān,⁹ siyādet ve bedr-i tamām-ı ufq-ı şerāfet olup kişver-i imāmetüñ¹⁰ gül-i gülistānı¹¹ ve gülzār-ı pür-envār siyādetüñ bülbül-i hoş-elhām oldukları ‘ulüvv-i maḳām ve medḥlerine kāfī ve¹² şān-ı ref‘ü’l-mekānları tavşīfdēn müstağnī olup¹³ kütüb-i meşhūrede¹⁴ menākıb-ı ‘aliyyeleri görülmemekle cerīde-i taḥrīre¹⁵ keşīde kılınmadı. Lākin ittifāk-ı ehl-i ‘Irāk ile merākıd-ı münevvereleri peder-i ‘ālī-güherleri¹⁶ Ḥazret-i İmām-ı Mūsā¹⁷ ‘rağiya’llāhu‘anh¹⁸ kurbında vāki^c olup ḥalā ziyāretgāh-ı şıgār u kibārdur.¹⁹

¹ Zıkr-i Cemīl-i İmrān bin Alī ibni ebī Tālib ‘rağiya’llāhu ‘Anh: Zıkr-i İmrān bin Alī ‘rağiya’llāhu ‘Anhumā KA; Zıkr-i Cemīl-i İmrān bin Alī bin Alī bin ebī Tālib ‘rağiya’llāhu ‘Anh HSA; Zıkr-i İmrān bin Alī bin ebī Tālib Rağ.T; Zıkr-i Cemīl-i İmrān bin Alī ibni ebī Tālib BV

² El-Veliyy’ibnü’l-Velī: el-Velī bin el-Velī KA

³ Te‘ālā: +HSA; +T

⁴ ‘Anhumā: ‘anhā T

⁵ Delālet-besdür: delālet-besendür HSA

⁶ Zıkr-i İbrāhīm ve İsmā‘il ibnī Ḥazret-i İmām-ı Mūsā Rađ.: Zıkr-i Ḥazret-i İbrāhīm ve Ḥazret-i İsmā‘il ‘rağiya’llāhu ‘Anhumā KA; Zıkr-i İbrāhīm ve İsmā‘il ibnī Ḥazret-i İmām-ı Mūsā ‘rağiya’llāhu ‘Anhumā HSA; Zıkr-i İbrāhīm ve İsmā‘il ibnī Ḥazret-i İmām-ı Mūsā T

⁷ İmām-ı: +R

⁸ Te‘ālā: +HSA, +T

⁹ Mihr-i münīr-i āsmān: mihrīn-i āsmān T

¹⁰ İmāmetüñ: imāmet HSA

¹¹ Gülistānı:gülistān KA

¹² Kāfī ve: olup HSA, T

¹³ Olup: olduğundan gayrı HSA

¹⁴ Meşhūrede: meşhūre KA

¹⁵ Taḥrīre: -T

¹⁶ ‘Ālī-güherleri: ‘ālī-güheri BV

¹⁷ Kāzım: +R

¹⁸ Ḥazret-i İmām-ı Mūsā ‘rađiya’llāhu ‘Anh: -HSA; ‘anh: ‘anhum BV

¹⁹ Şıgār u kibārdur:kibār u şıgārdur R; ‘Aleyhi’r-Raḥmeti ve’r-Rıdvan: +HSA

[ZİKR-İ MANŞÜR BİNİ'L-ḤASAN °ALEYHİ'R-RAḤMETİ VE'T-TAḤİYYE¹

Mihr-i ufḡ-ı siyādet, şem°-i şebistān-ı velāyet, baḡrū'l-kerāme, şāhibū'l-°allāme, envār-ı ḡudsiyye ile müzeyyen Ḥazret-i Manşūr bini'l-Ḥasan, 'raḡiya'llāhu² °anhumā. Ecille-i ehl-i beyt-i nebevī, yādigār-ı ḡānedān, °aliyy-i velī °ale'l-ittifāḡ kerāmet ve şerefāt ile meşḡūr-ı āfāḡ olup ḡ^vābgāh-ı firdevs-iştibāhları ḡuddām-ı kirām ile ārāste ve nuzūrāt-ı keşīre ve züvvār-ı ḡayrı maşşüre birle pīrāste, şāhib-i °ulüvv-i şān ve ḡāyiz-i mertebe bülend-°ünvān oldukları maḡām-ı taḡḡīḡe resīdedür. Ḥālā mezār-ı pūr-envārları Baḡdāda tābi° Cevāzir nāhiyesi ḡurbında vāḡi° olup ber-cāy-ı cennet-nişān ve ziyāretḡāh-ı ins ü cāndur.]³

ZİKR-İ CEMİL-İ İBRĀHĪM MÜCĀB °ALEYHİ'R-RAḤME⁴

Ḳıdvetü's-sādāt ve menba°ü's-sa°ādāt, mu°allā elḡāb Ḥazret-i İbrāḡīm Mücāb, °aleyhi'r-raḡme.⁵ Eşrāf-ı siyādāt⁶ ve ekābir-i ehl-i beytten olup ba°zı aḡyārdan aḡbārdur ki °azīz müşārün ileyh te°kīd-i neseb⁷ u ḡaseb ve °ulüvv-i şānları⁸ ehl-i zamāneyye⁹ āşḡār [100b] ve kerāmet ü şerāfetin izḡār için bir ḡün seyyid-i¹⁰ şebbān¹¹ ehl-i cenne ve ḡurret-i °ayn ehl-i sünne nürü'l-ḡāfiḡīn Ḥazret-i İmām-ı Ḥüseyn'raḡiya'llāhu°anh¹² merḡad-i münevvereleri ḡurbında “Yā ceddāh!” diyü nidā itdükte şandūḡ-ı ḡazret-i imāmdan redd-i cevāp ile mücāb olmaları ile İbrāḡīm Mücāb diyü mülāḡḡab olmuşlardır. Ḥālā mezār-ı pūr-envārları imām-ı¹³ müşārün ileyh ḡazretlerinüñ ḡurbalarında ziyāretḡāh-ı cennet-iştibāhdur.¹⁴

¹ Zıkr-i Manşūr bin el-Ḥasan °Aleyhi'r-Raḡmeti ve't-Taḡiyye: Zıkr-i Ḥazret-i Manşūr bin el-Ḥüseyn 'raḡiya'llāhu °Anhumā BV

² Te°ālā: +BV

³ [Zıkr-i Manşūr bin el-Ḥasan.....ins ü cāndur.]: +KA, +BV

⁴ Zıkr-i Cemīl-i İbrāḡīm Mücāb °Aleyhi'r-Raḡme: Zıkr-i İbrāḡīm °Aleyhi'r-Raḡme KA; Zıkr-i İbrāḡīm Mücāb°Aleyhi'r-Raḡmete'l-Vehḡāb HSA; Zıkr-i İbrāḡīm Mücāb°Aleyhi'r-Raḡmeti ve'r-Rıḡvān T; Zıkr-i İbrāḡīm Mücāb °Aleyhi'r-Raḡme BV

⁵ Mücāb °aleyhi'r-raḡme: -KA

⁶ Siyādāt: sādān KA; sādāt BV

⁷ Neseb: naşb T

⁸ Şānları: şānların HSA, BV

⁹ Zamāneyye: zamāne HSA, T

¹⁰ Seyyid-i: -BV

¹¹ Şebbān: şebbāb R

¹² °Anh: °anhumā HSA, T

¹³ İmām-ı: -HSA

¹⁴ °Aleyhi'r-Raḡme: +HSA, +T

ZİKR-İ CEMİL-İ SA'İD BİNİ'L-ḤASAN 'RAḌİYA'LLĀHU 'ANH'

Es-seyyidü's-sened,² ed-dürrü'l-enver,³ el-cevherü'l-ezher,⁴ el-°ālimü'l-°āmil,⁵ el-imāmü'l-kāmil,⁶ nevbāve-i şecere-i siyādet⁷ Ḥazret-i Sa'īd-i ferīd. Dürretü't-tāc-ı velāyet, mihr-i sipihr-i kerāmet⁸ Ḥazret-i İmām-ı Ḥasan-ı Aḥsen⁹ evlād-ı kirāmlarından olup menākıb-ı vāfire ve kerāmāt-ı gayr-ı maḥşüreleri ittifāk ile meşhūr¹⁰ olup şikātdan biri¹¹ naql ider ki bir refīk-i şiddīk ile imām-ı¹² müşārün ileyh¹³ ḥazretlerinüñ mezar-ı pür-envārları ziyāretiyle müşerref olup refīküm “Ḥüddām-ı lāzımü'l-iḥtirāmlarından şāhib-i merḳad¹⁴ kimlerdür?” diyü su'āl itdükte “Evlād-ı İmām-ı Ḥasan-ı Aḥsenden veliyy-i ferīd¹⁵ Ḥazret-i Sa'īddürler.” demekle “Neden ma'lum? Bu maḳāma¹⁶ şāhid-i ḥāl var mıdır?” diyü izḥār-ı inkār itmekle ol gice refīk-i merḳüm rü'yāsında Ḥazret-i Kerrār-ı °Āliyy-i Tebār zāhir¹⁷ olup itdügi inkār için niçe °itāb ve rüy-ı tevbīḥ ile¹⁸ ḥiṭāb ve bu bābda vāki° olan¹⁹ ta°arruz-ı nā-şevāblarından men° itmekle °ale's-sabāḥ refīk-i merḳüm tevbe²⁰ ve istiḡfār ile vāki°-i ḥālī bu faḳīre ḥikāye itdi diyü ḥaber virdükleri bu nüshāya aşl olan muḥtaşarda²¹ taḥḳīke residedür. °Azīz müşārün ileyhüñ merḳad-i münevvereleri²² ber-cāy-ı cennet-pīrāda²³ Bağdāda tābi° Ḥayy nām ḳaşaba ḳurbında²⁴ olmaḡıla ol taraf ahālisi

¹ Zıkr-i Cemīl-i Sa'īd bin el-Ḥasan 'raḍiya'llāhu °Anh: Zıkr-i İmām Sa'īd °Aleyhi'r-Rıdvān KA; Zıkr-i Cemīl-i Mañşūr ve Sa'īd ibnū'l-Ḥüsyn 'raḍiya'llāhu °Anhum HSA; Zıkr-i Cemīl-i Mañşūr ve Sa'īd ibnū'l-Ḥasan T; Zıkr-i Cemīl-i Sa'īd bin Ḥasan 'raḍiya'llāhu °Anh BV

² Es-seyyidü's-sened: Es-seyyidīnū's-senedīn HSA, T

³ Ed-dürrü'l-enver: ed-dürrīnū'l-cevherīn HSA, T

⁴ El-cevherü'l-ezher: -HSA, -T

⁵ El-°ālimü'l-°āmil: el-°ālimīne'l-°āmilīn HSA, T

⁶ El-imāmü'l-kāmil: el-imāmeynū'l-kāmīleyn HSA, T

⁷ Nebvāve-i şecere-i siyādet: -HSA

⁸ Ḥazret-i Sa'īd-i ferīd dürretü't-tāc-ı velāyet mihr-i sipihr-i kerāmet: Ḥazret-i Mansūr-ı pür-nūr ve Ḥazret-i Sa'īd-i ferīd velāyet-i sipihr-i kerāmet HSA, T

⁹ Aḥsen: -KA, -BV; 'raḍiya'llāhu °anh: +KA

¹⁰ Meşhūr: meşhūr-ı āfāk R

¹¹ Biri: biru T

¹² İmām-ı: imāmān-ı HSA

¹³ İleyh: ileyhumā T

¹⁴ Şāhib-i merḳad: aşḡāb-ı merākıd HSA, T

¹⁵ Veliyy-i ferīd: Ḥazret-i Mañşūr HSA, T

¹⁶ Maḳāma: maḳāleye R

¹⁷ Zāhir: -HSA

¹⁸ İle: -KA

¹⁹ Olan: olup HSA, T

²⁰ Tevbe: tevbīḥ HSA, T

²¹ Muḥtaşarda: muḥtaşara HSA

²² °Azīz müşārün ileyhüñ merḳad-i münevvereleri: °Azīzān-ı müşārān-ı ileyhānuñ merākıd-ı münevvereleri HSA; °Azīz müşārün ileyhānuñ merākıd-ı münevvereleri T

²³ Cennet-pīrāda: pīrāda KA

²⁴ Ḥayy nām ḳaşaba ḳurbında: Cevāzder ḳurbında HSA; Cevāzer ḳurbında T

kerāmāt-ı bâhire ve işārāt-ı fâhirelerin naql itdüklerinden ğayrı hâlâ mezār-ı pür-envârları ziyâretgâh-ı şığâr u kibârdur.¹

[101a]

ZİKR-İ CEMİL-İ KANBER ʿALİ ʿRAĐIYAʿLLĀHU ʿANH²

Merd-i meydân-ı kabûl, hâyiz-i kaşbü's-sebķ-i vüşül, hâdim-i maĥdüm-i³ el-kâb, ʿabd-i siyâdet-nişâb, şâhib-i menâķıb-ı celî Kanber ʿAlî, ʿaleyhi'r-raĥme. Ebû'r-reyhâneyn, emîre'l-mü'minîn⁴ ʿAliyy-i velî hazretlerinüñ ğulâm-ı ʿalî-maķâmı olup sefer ü ĥazarda ĥıdmet-i müstevcibü's-şerefleri ile ol saʿâdet-iktisâb-ı müsteṭâb olduğundan ğayrı hazret-i imâm-ı ʿalî-maķâm⁵ ekser mühimlerinüñ ĥuşûli için ʿazîz müşârün ileyhi ĥiṭâb-ı laṭîf birle teşrîf buyurdıkları meşhür-i âfâķdur. Tafşîl üzre menâķıb-ı ʿaliyyeleri meşhür olan kütübde resîde-i dîde-i müṭâlaʿâ olmamaĝın ancak zıkr-i nâm-ı nâmîleri ile iktifâ^o olındı. Velâkin ittifâķ-ı ehl-i ʿIrâķ ile hâlâ⁶ mezâr-ı pür-envârları ĥüddâm ve vaķf-ı muʿayyeneleri olmaķ üzre Bağdâdda ziyâretgâh-ı cennet-iştibâhdur ve ekser nâs ʿazîz müşârün ileyhe ğadr-i zâlim-i mütlif Ĥaccâc bin Yûsuf emri⁷ ile şehîd olup cevher-i cismleri ile Bağdâd muzâfâtından⁸ ĥâķ-i Vâsıt şeref-nâķ olduğın taĥķîķa resîde itmişlerdür.⁹ Vallahu a'lem fî-ĥaķîķati'l-aĥvâl.¹⁰

ZİKR-İ CEMİL-İ İMÂM NÂŞIRUDDİN ʿALEYHI'R-RAĤME¹¹

Kudvetü'l-muĥaķķîķîn, üsvetü's-sâlikînü'l-vâşılînü'l-İmâm Nâşiruddîn, ʿaleyhi'r-raĥme. Egerçi menâķıb-ı şerîfeleri¹² kütüb-i muʿteberede görülmemişdür. Lâkin baʿzı aĥyâr aĥbârile sâdât-ı kirâm ve meşâyiĥ-i ʿizâmıdan muʿteķid-i şığâr u

¹ Şığâr u kibârdur: kibâr u şığârdur R; kibârdur: kibâr KA

² Zıkr-i Cemîl-i Kanber ʿAlî ʿrađiya'llâhu ʿAnh: Zıkr-i Kanber ʿAlî ʿAleyhi'r-Raĥmeti ve'r-Rığvân KA; Zıkr-i Cemîl-i Kanber ʿAlî ʿrađiya'llâhu ʿAnhum Ecma'în T; Zıkr-i Cemîl-i Kanber ʿAlî Rağ.BV

³ Maĥdüm-ı: -KA

⁴ Bin: +T

⁵ ʿAlî-maķâm: ʿalî-maķâm KA, T

⁶ Hâlâ: ĥâliyâ HSA, T

⁷ Emri: +BV

⁸ İle Bağdâd muzâfâtından: -HSA, -T

⁹ İtmışlerdür: olmuşlardur T

¹⁰ Vallahu a'lem fî-ĥaķîķati'l-aĥvâl:vallahu a'lem fî-ĥaķîķati'l-ĥâl KA, BV; vallahu a'lem bi's-şavâb HSA; vallahu a'lem T

¹¹ Zıkr-i Cemîl-i İmâm Nâşiruddîn ʿAleyhi'r-Raĥme: Zıkr-i Cemîl-i Şeyĥü'l-İmâm Nâşiruddîn ʿAleyhi'r-Raĥme KA; Zıkr-i Cemîl-i İmâm Nâşiruddîn Raĥmetü'llâhi ʿAleyh HSA; Zıkr-i Cemîl-i İmâm Nâşiruddîn T; Zıkr-i İmâm Nâşiruddîn ʿAleyhi'r-Raĥme BV

¹² Şerîfeleri: şerîfleri KA, T

kibār olup mezār-ı pür-envārları Bağdādda Dārü'l-İmāre kırbında Cāmi'-i Süleymāniyyede ziyāretgāh-ı cennet-iştibāhdur.¹

ZİKR-İ CEMİL-İ 'ABDURRAHMAN İBNÜ'L-CEVZİ

'ALEYHI'R-RAHME²

A'lemü'l-'ulemā'i'l-muḥakkīkīn, ezhedü's-şulahā-i'l-vā'izīn,³ el-müfliḥi'l-fevzi⁴ 'Abdurrahman bin⁵'l-Cevzi, 'aleyhi'r-rahme. Ebū Ferec⁶ ile mükennā, neseb-i 'aliyyeleri eş-Şeyḥü'l-'Atīk emīre'l-mü'minīn⁷ Ḥazret-i Ebī Bekri's-Şiddīk'radiya'llāhute'ālā⁸ 'anh ḥazretlerine vāşıl, Ḥanbeliyyü'l-mezheb olup ḥāfız-ı yegāne ve imām-ı zamāne olduklarından ğayrı Tārīḥ-i İbni⁹ Ḥallikānda resīde-i beyāndur ki 'azīz müşārün ileyhüñ te'lifāt-ı [101b] keşīre ve taşnīfāt-ı mu'teberesi olup Zādü'l-Müsīr¹⁰ fī 'ilmü't-Takrīr ve Tārīḥ-i Kebīr¹¹ ve Mevzū'āt-ı Ḥadīş ve niçe anlara mānend te'lif ve niçe kitāb kendü ḥaṭṭ-ı destleri ile taḥrīr ü taşnīfleri olup ehl-i zamāneleri ittifāk itmişler ki 'azīz müşārün ileyh müntakıl-i dār-ı āḥiret olduğda taḥrīrleri¹² olan kütüb ḥisāb ve eyyām-ı 'ömrlerine taḥsīm olındüğda her günde bir cüz^o ve taḥrīrāt¹³ vāқи' olmuş, egerçi 'aql kabūl itmeyüp bu mertebe tiz-desti kudret beşeriyetden bīründür. Lākin tārīḥ-i mezkūrda girü bu vech üzre taḥkīke resīdedür ve daḥı ḥāl-i ḥayātlarında kaṭ' u tırāş itdükleri aqlāmuñ burīdesin cem' idüp ḥāl-i¹⁴ memātında teshīn-i¹⁵ mā'-i ğaslın anuñla itmege¹⁶ vaşiyet itmekle vaşiyeti üzre 'amel olınup¹⁷ iktifā' itdüğinden ğayrı bir miqdār daḥı ziyāde ḳaldığı müşbetdür. 'Azīz müşārün ileyhüñ 'ulūm-ı şettā ve ma'ārif-i ğarībede¹⁸ yed-i tūlāsı olduğundan ğayrı kürsī-nişīn-i va'z¹⁹ u naşīḥat olup ḥalāyık niçe mesāyil-i müşkiliyye sāyil

¹ 'Aleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvān: +HSA

² Zīkr-i Cemīl-i 'Abdurrahman ibnū'l-Cevzi 'Aleyhi'r-Rahme:Zīkr-i Cemīl-i eş-Şeyḥ 'Abdurrahman bin el-Cevzi 'Aleyhi'r-Rahme KA; Zīkr-i Cemīl-i 'Abdurrahman el-Cevzi 'Aleyhi'r-Rahme HSA, T; Zīkr-i 'Abdurrahman ibnū'l-Cevzi 'Aleyhi'r-Rahme BV

³ Ezhedü's-şulahā-i'l-vā'izīn: ezhedü's-şulahā ve'l-vā'izīn R

⁴ El-müfliḥi'l-fevzi: el-müfliḥi'l-fevri HSA

⁵ Bin: ibni R, BV

⁶ Ferec: Feraḥ HSA

⁷ Emīrū'l-mü'minīn: -HSA, -T

⁸ Te'ālā: -KA

⁹ İbni: bin KA

¹⁰ Zādü'l-Müsīr: -KA; Zārü'l-Müsīr T

¹¹ Tārīḥ-i Kebīr: Tārīḥ-i Kebīre T

¹² Taḥrīrleri: taḥrīr HSA; taḥrīri T

¹³ Her günde bir cüz^o ve taḥrīrāt: her gün bir cüz'e taḥrīrāt BV

¹⁴ Ḥāl-i: ḥīn-i BV

¹⁵ Teshīn-i: teshīr-i T

¹⁶ İtmege: itmekle HSA, T; itmege itmekle BV

¹⁷ Olinup: olmayup T

¹⁸ Ğarībede: ğarībe KA

¹⁹ Va'z: saḥṭ T

olduğda fi'l-bedīhe¹ cevāb-ı müskit ile nāṭık ve herkesüñ ʿaqlına muvāfiğ ḥall-i müşkilāt² itdükleri Mufaşşalātda mezkūrdur. Sene-i sebʿa ve tisʿin ve ḥamse miyede³ ol şehbāz-ı evc-i yaqīn, pervāz-ı kuşūr-ı ḥuld-i berrīn idüp mezār-ı pür-envārları Bağdādda Bāb-ı Ḥarbde vaqıʿ olduğı tāriḥ-i mezkūrda merķūmdur.

ZİKR-İ CEMİL-İ Ḥ^VĀCE NÜREDDİN ʿALEYHİ'R-RAḤME⁴

Müceddid-i beytü'l-velāye, müessis-i bünyānü'l-hidāye, muḳtedā-yı ehl-i yaqīn, Ḥ^Vāce Nureddīn, ḳuddise sırruhu. ʿAzīz müşārün ileyh ʿārif ü ʿālim, fezāyil-i şettā ile meşhūr ve şāhib-i kemālāt-ı ğayr-ı maşşūr olup ʿilm-i⁵ taşavvuf ve irşādda şāhib-i ictihād olmağıla Şeyḫ Rukneddīn ʿAlāʿüddeve kelām-ı kerāmet-nizāmlarında, zamān-ı āhirde, Şeyḫ Nureddīn mücedded-i mezheb-i şūfiyye ve muvāzẓaḥ-ı esrār-ı ʿulūm-ı ledünniye olmasaydı bu ʿilm nesiiyyen mensiiyyen olurdu,⁶ diyü şehādet [102a] itmüşlerdür. ʿAzīz müşārün ileyhüñ menāḳıb-ı ʿaliyye ve şifāt-i seniyyeleri meşhūr olup resīde-i nazar olan kütübde ʿale't-tafşīl bulunmamağıla cerīde-i tahrīre keşīde kılınmadı. Ol nīk-aḫter bu şeşder-i fenādan ʿāzim-i cennet-i heşt-dürr olduğda ḥāk-i Bağdād cevher-i⁷ vücūdları ile şeref-nāk olduğı bu nüshāya aşl olan muḫtaşarda meşşūrdur.⁸

ZİKR-İ CEMİL-İ ŞEYḤ ʿALIYYÜ'L-ḤADRĀVĪ ʿALEYHİ'R-RAḤME⁹

ʿĀlim-i ʿulūm-ı zāhirī ve bāṭinī,¹⁰ eş-şeyḫü'n-nürānī ʿAliyyü'l-Ḥadrāvī. Aḥlāk-ı ḥamīde ve evşāf-ı pesendīde ile güzīde-i meşāyīḥ-i ʿIrāk olup meşāyīḥ-i ʿizāmndan¹¹ ebu'l-Ḥasan¹² ʿAlī bin İbrāhīmi'l-Ḥadrāvī kelām-ı kerāmet-nizāmlarında ʿKāne şeyḫü'l-ʿIrāḳī¹³ fī vaktihi ve lem yura¹⁴ fī zamānihi aḥadun mişlahu mine'l-

¹Olduğda fi'l-bedīhe: olduğında fi'l-bedīhiyye BV

²Hall-i müşkilāt: cümle müşkilāt T

³Miyede: miʿede T

⁴Zıkr-i Cemīl-i Ḥ^Vāce Nureddīn ʿAleyh'r-Raḥme: Zıkr-i Ḥ^Vāce Nureddīn Ḳuddise Sırruhu'l-ʿAzīz Raḳ. T; Zıkr-i Ḥ^Vāce Nureddīn ʿAleyh'r-Raḥme BV

⁵İlm-i: ālim-i R

⁶Olurdu: olur KA, HSA, T

⁷Cevher-i: -ka

⁸ʿAleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA

⁹Zıkr-i Cemīl-i Şeyḫ ʿAliyyü'l-Ḥadrāvī ʿAleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i Cemīl-i Şeyḫ ʿAliyyü'l-Ḥadrāvī ʿraḳiya'llāhu ʿAnh KA; Zıkr-i Şeyḫ ʿAliyyü'l-Ḥadrāvī ʿAleyhi'r-Raḥme BV

¹⁰Bāṭinī: bāṭın T

¹¹ʿizāmndan: ʿizāmnda T

¹²Ebu'l-Ḥasan: ebu'l-Hüseyn HSA

¹³Şeyḫü'l-ʿIrāḳī: şeyḫü'l-ʿIrāk R

¹⁴Yura: yuraḳ R

meşâyîh ve lâ etemme¹ makâlen minhu ve lâ lisânen ve lâ ‘alâ-mekânen mütevaḥḥiden fî tariḳihi zarîfen fî şemâyilihi ve ḥâlihu lehu lisânun fî’t-tevhîd yaḥtaşşu bihi ve makâmen fî’t-tecrîd ve’t-tefrîd lem yeşârikihi eḥade ba‘dehu’’² diyü ‘azîz müşârün ileyhüñ ḥâl-i pür-kemâline işâret buyururlar idi. Sene-i iḥdâ ve seb‘în ve şelâşe miyede ol tâyir-i ins müteveccih-i cennet-i kuds olduğda cevher-i vücûdlarına ḥâk-i Bağdâd medfen-i pâk olduğ muḥtaşar-ı mezkûrda merķûmdur.

ZİKR-İ ŞEYḤ ‘ABDULLAHI’R-RÂSÎ ‘ALEYHI’R-RAḤME³

Ḳıdvetü’l-muḥakkîkîñü’s-sâlikîn, imâmü’l-‘aşîkîñü’l-‘arîfîn, en-nürü’s-şâfî ebü Muḥammed ‘Abdullahi’r-Râsî, ḳuddise sırruhu. Ekâbir-i meşâyîh-i ‘Irâḳdan olup ‘ilmen ve ḥilmen ve fazlen ve vera‘an şeyḥ-i ‘Irâḳ ve meşhûr-ı ‘âfâḳ olduğundan ğayrı kelâm-ı dürer-bârlarında “*ize’mtuḥine’l-ḳâlbu⁴ bi’t-t-taḳvâ teraḥḥele ‘an-ḥubbi’d-dünyâ⁵ ve ḳâle mine’l-belâ’i şoḥbetuke men lâ yuvâfikuke ve lâ testattîu’terkehu*’’⁶ diyü kelâm-ı ḥikmet-encâm ile naşîhat-baḥş-ı dervîşân olurlar⁷ idi⁸. Sene-i seb‘a ve sittîn ve şelâşe miyede ol ehl-i dîn ‘âzim-i ḫaraf-ı ḥuld-ı berrîn olduğda cevher-i cism-i pâklarına ḥâk-i Bağdâdmaḫzen-i şeref-nâk olduğ muḥtaşar-ı merķûmda mezkûrdur.⁹

[102b]

ZİKRİ’Ş-ŞEYḤ ‘ABDURREZZÂḲ ‘ALEYHI’R-RAḤME¹⁰

Pîşvâ-yı ehl-i yakîn, muḳtedâ-yı aşḫâb-ı dîn, ser-ḫalka-i ‘uşşâḳ eş-şeyḥ ‘Abdurrezzâḳ, ḳuddise sırruhu. Ekâbir-i meşâyîḥden şâhibü’l-kerâmât ve menba‘ü’s-

¹Ve: +KA, +HSA

²Vaktinde, Şeyh Arafî gibi bir hocayı hiç görmedik. Onun gibi konuşan ve onun gibi uygulayan başka biri yok. Duruşu ve davranışı yumuşak, dilinde ise hep tevhid var. Bu durum ona has bir durum. Tecrid ve tefrit makamında bu hoca hep en önde oldu.

³Zîkr-i Şeyḥ ‘Abdullahi’r-Râsî ‘Aleyhi’r-Raḥme: Zîkr-i ‘Abdullahi’r-Râsî ‘raḳiya’llâhu ‘Anh KA; Zîkr-i ‘Abdullahi’r-Râsî ‘Aleyhi’r-Raḥme HSA; Zîkr-i ‘Abdullahi’r-Râsî Ḳuddise Sırruhu’l-‘Azîz T; Zîkr-i eş-Şeyḥ ‘Abdullahi’r-Râsî ‘Aleyhi’r-Raḥme BV

⁴İze’mtuḥine’l-ḳâlbu: ene emtuḥine’l-ḳâlbu R

⁵Ḥubbü’d-dünyâ: şâhibü’d-dünyâ KA

⁶Eğer kalbe takva girerse bu kalpten dünya gider. Dünyada en büyük bela senin gibi düşünmeyen bir arkadaş tutmak ve onu bırakmamak.

⁷Olurlar: olur KA

⁸Olurlar idi: olurlardı R

⁹‘Aleyhi’r-raḥme: +HSA

¹⁰Zîkr-i eş-Şeyḥ ‘Abdurrezzâḳ ‘Aleyhi’r-Raḥme: Zîkr-i Cemîl-i Şeyḥ ‘Abdurrezzâḳ ‘Ufiye ‘Anh KA; Zîkr-i Şeyḥ ‘Abdurrezzâḳ ‘Aleyhi’r-Raḥme HSA; Zîkr-i Şeyḥ ‘Abdurrezzâḳ ‘Aleyhi’r-Raḥmeti ve’r-Rıḳvân T

sa'ādāt olup mezār-ı pür-envārları Bağdādda vāki¹ olmağıla¹ hālā ziyāretgāh-ı şığār u kibārdur.²

ZİKİRİ'Ş-ŞEYH MUHAMMEDÜ'D-DÜRİ °ALEYHİ'R-RAHME³

Şerāfet-penāh, siyādet-destgāh, el-veliyü'n-nürī eş-Şeyh Muhammedü'd-Dürī,⁴ °aleyhir'rahme. Neseb-i °aliyye ve haseb-i seniyyeleri Hāzret-i İmām-ı Mūsā Kāzım'radiya'llāhu⁵ °anhuya vāşıl, ittifāk-ı hālāyık⁶ ile sādāt-ı kirām ve meşāyih-i °izāmdan olup kerāmāt-ı zāhire ve işārāt-ı fāhireleri beyne'l-enām resīde-i rütbe-i tevātür olup Sermenrāya dört fersah Dür kıyısında mezār-ı pür-envārları ziyāretgāh-ı şığār u kibārdur.⁷

ZİKİRİ'Ş-ŞEYH MUHAMMEDÜ'L-°ĀKŪLİ °ALEYHİ'R-RAHME⁸

Kıdve-i ehl-i yakīn, zübde-i muhaddişin, el-°ālimü'l-°āmilī⁹ eş-Şeyh Muhammedü'l-°ĀkŪlī, °aleyhi'r-rahme. Ekābir-i meşāyih-i kirām ve şeyh-i muhaddişin, lāzımü'l-ihtirāmdan. El-imāmü'l-ekmel Ahmed Hānbel mezhebinde olup zamān-ı sa'ādet-encāmlarında şeyhü'l-İslām ve müftiyü'l-enām ile meşhūr u benām idiler. İmām-ı müşārün ileyh mezhebinüñ meşāyihden¹⁰ Kutbu'r-Rabbānī °Abdulkādir Geylānī ve vā'izlerden İbnü'l-Cevzī ve muhaddişinden Şeyh Muhammedü'l-°ĀkŪlī¹¹ ile sāyir mezāhibe iftihārı¹² olduğına bazı şikāt ittifāk itmişlerdür. Mezār-ı pür-envārları ile hāk-i Bağdād şeref-nāk olup hāliya¹³ ziyāretgāh-ı şığār u kibārdur.¹⁴

¹ Olmağıla: olup HSA, T

² °Aleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvān: +HSA, +T

³ Zikr-i eş-Şeyh Muhammedü'd-Dürī °Aleyhi'r-Rahme: Zikr-i Cemil-i eş-Şeyh Muhammedü'd-Dürī 'radiya'llāhu °Anh KA; Zikr-i Cemil-i eş-Şeyh Muhammedü'd-Dürī °Aleyhi'r-Rahme HSA; Zikr-i Cemil-i eş-Şeyh Muhammedü'd-Dürī T

⁴ Muhammedü'd-Dürī: Muhammedü'n-Nürī KA

⁵ Te'ālā: +HSA

⁶ Hālāyık: -R

⁷ °Aleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvān: +T

⁸ Zikr-i eş-Şeyh Muhammedü'l-°ĀkŪlī °Aleyhi'r-Rahme: Zikr-i Şeyh Muhammedü'l-°ĀkŪlī °Aleyhi'r-Rahme T, BV

⁹ El-°ālimü'l-°āmilī: el-°āmilü'l-°āmilī KA

¹⁰ Meşāyihden: meşāyihde T

¹¹ Meşāyih-i kirām ve şeyh-i muhaddişin lāzımü'l-ihtirāmdan el-imāmü'l-ekmel Ahmed Hānbel mezhebinde olup zamān-ı sa'ādet-encāmlarında: +KA(mükerrer); °aleyhi'r-rahme: +KA

¹² İftihārı: iftihār T

¹³ Hāliya: hālā R

¹⁴ °Aleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvān: +HSA

ZİKR-İ ŞEYH MUHAMMED ELFİ °ALEYHİ'R-RAHME¹

Ma°denü'l-kerāme, mazhāru'l-velāye, el-kāmilü'l-velī eş-Şeyh Muhammed Elfī, °aleyhi'r-rahme.² Ekābir-i meşāyih-i °Irākdan olup beyne'l-enām nām-ı nāmīleri meşhūr ve °ibādāt u riyāzāt u kerāmetleri gayrı maşşūr. Mezār-ı pür-envārları ile arz-ı Bağdād reşk-i bilād olup hāliyā ziyāretgāh-ı kibār u şıgārdur.³

[103a]

ZİKR-İ CEMİL-İ MUHAMMED MECNÜN °ALEYHİ'R-RAHME⁴

Ğarīk-i lücce-i muhabbet, sīr-āb-ı şarāb-ı meveddet, maḥbūb-ı ḥaḳīkiye meftūn Şeyh Muhammed Mecnūn, °aleyhi'r-rahme. Baba Mecnūn dimekle meşhūr olup °azīz müşārūn ileyh meşāyih-i kibārdan şāhib-i kerāmāt-ı fāhire ve işārāt-ı zāhire ile meşhūr ve evkāf u hüddām-ı mu°ayyene ile mezār-ı cennet-ḳarārları Bağdādda Bāb-ı Sefīd ḳurbında ziyāretgāh-ı firdevs-iştibāhdur.

ZİKR-İ ŞEYH AHMEDÜ'L-BAḲLIYYÜ'L-YEMĀNİ °ALEYHİ'R-RAHME⁵

Sālik-i sebīl-i irşād, mālik-i mülk-i reşād, el-°ālimü'r-Rabbānī Şeyh⁶ Ahmedü'l-Baḳliyyü'l-Yemānī, °aleyhi'r-rahme. Ḳuṭbu'r-Rabbānī eş-Şeyh⁷ °Abduḳādir Geylānī⁸ ve Şeyh İdrīs Ya°ḳubī ve Şeyh Maṭar Bādarānī ḥazretlerininüñ aşḫābından eşhūr-i meşāyih-i °Irāk olup beyne'l-enām kerāmāt-ı fāhire ve işārāt-ı zāhire ile meşhūr olduğundan gayrı mezār-ı pür-envārları Bağdād ḳurāsından Bihruz nām ḳarye ḳurbındazüvvār u mütereddidīn-i bī-şümār ile bir cāy-ı cennet-āşārdur.⁹

¹ Zikr-i Şeyh Muhammed Elfī °Aleyhi'r-Rahme: Zikr-i Muhammed Elfī °Aleyhi'r-Rahme KA; Zikr-i Şeyh Muhammed Elfī °Aleyhi'r-Rahmete Rabbī HSA; Zikr-i Cemīl-i Muhammed Elfī °Aleyhi'r-Rahme T; Zikr-i eş-Şeyh Muhammed Elfī °Aleyhi'r-Rahme BV

² Rabbī: +HSA

³ Kibār u şıgārdur: şıgār u kibārdur HSA, T

⁴ Zikr-i Cemīl-i Muhammed Mecnūn °Aleyhi'r-Rahme: Zikr-i Cemīl-i Şeyh Muhammed Mecnūn °Aleyhi'r-Rahme T

⁵ Zikr-i Şeyh Ahmedü'l-Baḳliyyü'l-Yemānī °Aleyhi'r-Rahme: Zikr-i Cemīl-i Ahmedü'l-Baḳlī °Aleyhi'r-Rahme KA; Zikr-i Şeyh Ahmedü'l-Baḳliyyü'l-Yemānī Ḳuṭbu'r-Rabbānī °Aleyhi'r-Rahme T; Zikr-i Şeyh Ahmedü'l-Baḳlī °Aleyhi'r-Rahme BV

⁶ Şeyh: eş-Şeyh KA

⁷ Eş-Şeyh: Şeyh T

⁸ Geylāni: Ceylāni KA, HSA, T

⁹ °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA; °aleyhi'r-raḥme: +T

ZİKR-İ CEMİL-İ PİR DĀVUD °ALEYHİ'R-RAḤME¹

Şāhib-i °uzlet, sālik-i tarīk-i hidāyet, °aķibet-i maḥmūd eṣ-Şeyḥ Pir Dāvud, °aleyhi'r-raḥme. Zümre-i abdālān ve gürüh-ı dervīşāndan. Ehl-i Bağdād beyninde şāhib-i kerāmāt-ı °aliyye ve işārāt-ı seniyye olup egerçi ḥālā nām-ı nāmīleri Pir Dāvud ile şöret-yäfte-i enāmdur. Velākin bāb-ı °izzet-me°āblarında Arnavud Ābdāl Pir Mūsā Dumūr Baba diyü tahrīr ve nigāşte-i kalem-i takrīr olduğı bu nüshāya aşl olan muhtaşarda taḥķiķe resīdedür.

ZİKR-İ ES-SEYYİD İBRĀHİM °ALEYHİ'R-RAḤME²

Dürr-i şādefçe-i hidāyet, cevher-kān-ı kerāmet, el-ḥasībü'n-nesībü'l-vesīmü's-Seyyid İbrāhīm, °aleyhi'r-raḥme. El-kāmilü'l-°ālim³ İmām-ı Mūsā Kāzım⁴°rağiya'llāhu⁵ °anh evlādından. İttifāķ-ı ehl-i °Irāķ ile mürşid-i kāmil ve °ālim-i °āmil olup mezār-ı pür-envārları Ḥazret-i eṣ-Şeyḥ Şehābeddīn Sühreverdī ḥazretlerinüñ merķad-i melāyik-āşīyānları [103b] ķurbında vāķi° olup ḥāliyā⁶ ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur.⁷

ZİKR-İ ŞEYḤ MUḤAMMEDÜ'L-°ARABĪ °ALEYHİ'R-RAḤME⁸

El-°ālimü'l-fāzıl ve'l-mürşidü'l-kāmilü's-sālikü'r-Rabbānī Şeyḥ Muḥammed °Arabī.⁹ Ekābir-i meşāyih-i °Irāķdan olup nām-ı nāmīleri beyne'l-enām meşḥūr ve fezāyil-i mütenevvi°aları ġayrı maḥşürdür. Mezār-ı pür-envārları ile ḥāk-i Bağdād reşķ-i bilād¹⁰ olduğı bu nüshāya aşl olan muhtaşarda mezkürdür.¹¹

¹ Zıkr-i Cemīl-i Pir Dāvud °Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i Şeyḥ Pir Dāvud °Aleyhi'r-Raḥme T; Zıkr-i Pir Dāvud °Aleyhi'r-Raḥme BV

² Zıkr-i es-Seyyid İbrāhīm °Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i Cemīl-i es-Seyyid İbrāhīm °Aleyhi'r-Raḥme KA, HSA, BV; Zıkr-i Cemīl-i Seyyid İbrāhīm °Aleyhi'r-Raḥme T

³ El-kāmilü'l-°ālim: El-kāmilü'l-°āmil T

⁴ Kāzım: el- Kāzım T

⁵ Te°ālā: +HSA, +T

⁶ Ḥāliyā: ḥālā R

⁷ °Aleyhi'r-raḥme: +HSA

⁸ Zıkr-i Şeyḥ Muḥammedü'l-°Arabī °Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i Cemīl-i eṣ-Şeyḥ Muḥammed °Arabī °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān KA; Zıkr-i Şeyḥ Muḥammed °Arabī °Aleyhi'r-Raḥme T

⁹ Muḥammed °Arabī: Muḥammedü'l-°Arabī BV

¹⁰ Bilād: bālā T

¹¹ °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA

ZİKR-İ İBRĀHĪMÜ'L-FAZL ʿALEYHİ'R-RAḤME¹

El-imāmü'l-ālim ve's-senedü'l-kāmilü's-Seyyid İbrāhīmü'ş-Şehīr bi'l-Fāzl. Sādāt-ı kirām ve meşāyih-i ʿizāmdan ehl-i Bağdād mābeyninde kerāmāt-ı fāhire ve fezāyil-i bāhire ile meşhūr olup mezār-ı pür-envārları Bağdādda Hüseyin Paşa Cāmii'nde ziyāretgāh-ı şığār u kibārdur.²

ZİKR-İ CEMİL-İ ES-SEYYID SULTĀN ʿALĪ ʿALEYHİ'R-RAḤME³

İftihārü's-sādāt ve maʿdenü'l-kerāmātü'ş-şerīfū'l-velī es-Seyyid ʿAlī, ʿaleyhi'r-raḥme. Hālā ehl-i Bağdād beyinde Seyyid Sultān ʿAlī demekle meşhūr olup sādāt-ı⁴ kirām ve meşāyih-i ʿizāmdān olduklarından ğayrı mezār-ı cennet-ķarārları mecmaʿ-ı dervīşān ve fukarā ve mesken-i fakīrān ve ğurebā olup ber-cāy-ı nüzhetgāh-ı firdevs-iştibāhdur.

ZİKR-İ ŞEYḤ EBŪ BEKR KAṬİʿĪ ʿALEYHİ'R-RAḤME⁵

Şāhibü'l-maķāmāt, el-meşhūre ve'l-maķālātü'l-mezkūre, el-ʿālimü'r-Rabbānī ebū Bekr el-Ķaṭīʿī, ʿaleyhi'r-raḥme. ʿĀlim-i fāzıl mezheb-i Ḥanbelīde müctehid-i kāmil olup Ḥazret-i Cüneyd-i Bağdādī ile muşāhebet-i keşīre ve ülfet-i mevfūreleri olup ol ķudsī simātdan niçe kelimāt-ı ḥaķīķāt-simāt naķl itmişlerdür. Sene-i sittīn ve şelāse miyede⁶ dār-ı āhirete intikāl idüp medfen-i raḥmet-mekmenleri Bağdād⁷ olduğı bu nüshāya aşl olan muḥtaşarda nigāşte-i kilik-i imlādur.

¹Zıkr-i İbrāhīmü'l-Fāzl ʿAleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i Cemil-i İbrāhīmü'l-Fāzl ʿAleyhi'r-Raḥme HSA; Zıkr-i Cemil-i İbrāhīm ʿAleyhi'r-Raḥme KA; Zıkr-i Cemil-i es-Seyyid İbrāhīmü'l-Fāzl Rad.T

²ʿAleyhi'r-raḥme: +T

³Zıkr-i Cemil-i es-Seyyid Sultān ʿAlī ʿAleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i Cemil-i es-Seyyid ʿAlī ʿAleyhi'r-Raḥme KA, HSA, BV; Zıkr-i Cemil-i Seyyid ʿAlī ʿAleyhi'r-Raḥme T

⁴Seyyid-i Sultān ʿAlī demekle meşhūr olup. Sādāt-ı: kerāmāt-ı fāhire ve fezāyil-i bāhire ile meşhūr olup mezār-ı pür envārlar T

⁵Zıkr-i Şeyḥ ebū Bekr Kaṭīʿī ʿAleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i ebū Bekri'l-Ķaṭīʿī ʿAleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān KA; Zıkr-i ebū Bekrū'l-Ķaṭīʿī Rađ.T

⁶Miyede: miʿede T

⁷Bagdād: Bağdādda T

ZİKİRİ'Ş-ŞEYH MUHAMMED'ÜL-CEVELÂNÎ °ALEYHİ'R- RAHME¹

El-imâmü'l-°arifü'r-Rabbânî ve'l-°alimü'l-°amilü'ş-şamadânî eş-Şeyh Muhammedü'l-Cevelânî, °aleyhi'r-rahme. [104a] Şâhib-i taşnîfât-ı mu°tebere ve kerâmât-ı keşîre,² °ulüm-ı zâhire ve ma°arif-i bâtıniyyede³ bî-hemtâ ve zühd ü takvâda şâhib-i dest-i tülâ. Mezâr-ı pür-envârları Bağdâdda olup el-ân havl-i haremînde sâkin olan müslimîn niçe kerâmât ve işâratların⁴ müşâhede itmekle şâhib-i nüzür ve beyne'l-enâm İmâm-ı Şudür olduğı bu nüşûyaya aşl olan muhtaşarda resîde-i tahkîkdür.⁵

ZİKİRİ'Ş-ŞEYH SİRÂCEDDİN °ALEYHİ'R-RAHME⁶

Şeyhü'l-°arifîn, burhânü'l-muḥakkîkîni'ş-Şeyh Sirâceddîn, °aleyhi'r-rahme. Meşâyih-i °Irâqdan olup şâhib-i kerâmât-ı fâhire ve işârat-ı zâhire olduğı ehl-i °Irâq mâbeyninde resîde-i makâm-ı ittifâkdur. Hâlâ mezâr-ı pür-envârları Kıtübü'r-Rabbânî ve Gavsü'ş-Şamadânî eş-Şeyh °Abdulkâdir Geylânî⁷ ḥâzretlerinüñ ḥarem-i melâyik-mahremleri ḳurbında ziyâretgâh-ı şıgâr u kibârdur.⁸

ZİKİR-Ş-ŞEYH °ABDÜ'L-°AZİZ °ALEYHİ'R-RAHME⁹

Kıdvetü's-sâlikîn, zübdetü'l-°arifînü'ş-Şeyh °Abdü'l-°azîz, °aleyhi'r-rahme. Ekâbir-i meşâyih-i Bağdâddan bir merd-i ferîd,¹⁰ şâhib-i irşâd olup ittifâk-ı ehl-i °Irâq ile °azîz müşârün ileyh pâ-nihâde-i süllem-i meşîḥat ve ṭarîḳat olup ḥâlâ mezâr-ı pür-envârları Bağdâdda ziyâretgâh-ı cennet-iştibâhdur.¹¹

¹ Zîkr-i eş-Şeyh Muhammed'ül-Cevelânî °Aleyhi'r-Rahme: Zîkr-i Cemîl eş-Şeyh Muhammedi'l-Cevelânî °Aleyhi'r-Rahme KA, HSA

² İle: +R

³ Bâtıniyyede: bâtımada BV

⁴ İşâratların: işâretlerin KA, HSA, T

⁵ °Aleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvân: +HSA; °Aleyhi'r-rahme: +T

⁶ Zîkr-i eş-Şeyh Sirâceddîn °Aleyhi'r-Rahme: Zîkr-i Cemîl-i eş-Şeyh Sirâceddîn °Aleyhi'r-Rahme KA: Zîkr-i Şeyh Sirâceddîn °Aleyhi'r-Rahme HSA; Zîkr-i Cemîl-i eş-Şeyh Sirâceddîn Rağ.T

⁷ Geylânî: Ceylânî T, BV; ḳaddese'llâhu sırrahu'l-°azîz: +T

⁸ °Aleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvân: +HSA; şıgâr u kibârdur: kibâr u şıgârdur T, BV

⁹ Zîkr-i eş-Şeyh °Abdü'l-°azîz °Aleyhi'r-Rahme: Zîkr-i Cemîl-i eş-Şeyh °Abdü'l-°azîz KA; Zîkr-i eş-Şeyh °Abdü'l-°azîz T

¹⁰ Bağdâddan bir merd-i ferîd: °Irâqdan mu°tekid-i ehl-i zamân T

¹¹ °Aleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvân: +HSA

ZİKİRİ'Ş-ŞEYH MUHAMMEDÜ'L-FAZL °ALEYHİ'R-RAHME¹

Râkıyy-i merâkıyy-i vaşlü'ş-Şeyh Muhammedü'l-Fazl,² °aleyhi'r-rahme. Ekâbir-i meşâyiḥ-i 'Irâkdan mu°tekid-i ehl-i zamân ve memdûḥ-ı ins ü cân. Meşhürü'l-ism ve keşîrû'l-°ilm olup mezâr-ı pür-envârları ile nefsi Bağdâd reşk-i bilâd olup ḥâlâ âstâneleri ziyâretgâh-ı cennet-iştibâhdur.

ZİKR-İ CİVÂN-MERD-İ KAŞŞÂB °ALEYHİ'R-RAHME³

Ez-zâhidü't-tevvâb ve'l-mürşidü'l-evvâb, Civân-merd-i Kaşşâb, °aleyhi'r-rahme. Maḥbûbü'l-ḳulûb bir merd-i mergûb olup ḥâlâ ehl-i⁴ şınâyi°uñ ekşeri⁵ °azîz müşârün ileyh [104b] ḥazretlerine mürîd olup kerâmât-ı fâhire ve işârât-ı zâhiresin nakl iderler.⁶ Mezâr-ı pür-envârları Bağdâdda Bâb-ı Sefîde ḳarîb vâkı° olup ḥâlâ ziyâretgâh-ı cennet-iştibâhdur.⁷

ZİKİRİ'Ş-ŞEYH MUHAMMEDİ'L-VETTİRİ °ALEYHİ'R-RAHME⁸

Keşşâfü'l-ḥakâyık, ḥallâlü'd-dakâyık, reyîs-i vaḳtî eş-Şeyh Muhammedü'l-Vettirî, °aleyhi'r-rahme. Ekşer evḳât-ı pür-berekâtların medḥ-i nebıyy-i emîn °aleyhi şalavât-ı Rabbü'l-°âlemîne⁹ şarf idüp zühd ü taḳvâ ve °ulûm-ı şettâ° ile meşhür olduklarından ḡayrı beyne'n-nâs ma°rûf¹⁰ ve envâ°-ı berekâtla¹¹ mevsûf olan Kaşşide-i Vettiriyye °azîz müşârün ileyh ḥazretlerinüñ te°lîfi olup ḥâlâ erbâb-ı ṫarîḳat ve sülûk ḳaşşide-i mezkûre ḳırâatın câlibü'l-ḡayrât ve bâ'ışü'l-ḡasenât °add idüp °ayn-ı cem° ile ḳırâat ve tekrârına müdâvemmet iderler. °Azîz müşârün ileyhüñ mezâr-ı pür-

¹Zıkr-i eş-Şeyh Muhammedü'l-Fazıl °Aleyhi'r-Rahme: Zıkr-i Muhammedü'l-Fazıl °Aleyhi'r-Rahme KA, BV, T

²Râkıyy-i merâkıyy-i vaşl'uş-Şeyh Muhammedü'l-Fazl: Râkıyy-i merâkıyy-i vaşl'uş-Şeyh Muhammedü'l-Fazıl HSA

³Zıkr-i Civân-merd-i Kaşşâb °Aleyhi'r-Rahme: Zıkr-i Civân-merd-i Kaşşâb T

⁴Ehl-i: ekşer KA

⁵Ekşeri: ekşer T

⁶İderler: ider ki T

⁷°Aleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvân: +HSA

⁸Zıkr-i eş-Şeyh Muhammedi'l-Vettirî °Aleyhi'r-Rahme: Zıkr-i Cemîl-i Muhammedi'l-Vettirî °Aleyhi'r-Rahme KA; Zıkr-i eş-Şeyh Muhammedi'l-Vettirî °Aleyh.T

⁹Rabbü'l-°âlemîne: Rabbü'l-°âlemîn HSA

¹⁰Ma°rûf: maḳûn T

¹¹Berekâtla: berekât ile R

envārları Bağdādda Sūḳ-ı Sarācanda¹ Şeyḫ Muḫammed Ḳadūrī ile vāḳi^c olup ḫālā ziyāretgāh-ı cennet-iştibāhdur.²

ZİKR-İ CEMİL-İ BABA FAḤR-I VELİ °ALEYHİ'R-RAḤME³

Eş-şeyḫü'l-fāyık ve'l-baḥru'r-rāyık, şāhibü'l-kerāmāt-ı celī⁴ Baba Faḥr-ı Velī, °aleyhi'r-raḥme. Ekābir-i meşāyiḫden olup ehl-i Bağdāduñ Şıddıḳ nām ile mu'tekīdi⁵ olup⁶ mezār-ı pür-envārlarında olan da°avāt-ı karīn-i icābet olduḡı meşḫūr olmaḡıla nuzūrāt-ı keşīreleri ve züvvār u mütereddidīnleri ḡayr-ı maḫşūr olup Bağdādda Ḥaydar-ḫāne nām mahallede ḫāliyā⁷ ziyāretgāh-ı bī-iştibāhdur.

ZİKR-İ CEMİL-İ ŞEYḤ ḤAMZA °ALEYHİ'R-RAḤME⁸

Müsned-nişīn-i eyvān-ı velāyet, revnaḳ-efzāy-ı bister-i kerāmet⁹ Şeyḫ Ḥamza, °aleyhi'r-raḥme. Ekābir-i meşāyiḫ-i °Irāḳdan olup envār-ı kerāmāt¹⁰ ile ārāste ve eşnāf-ı işārāt ile pīrāste. Ḥāliyā züvvār-ı merḳad-i pür-envārları bī-şümār olduḡundan ḡayrı mu'tekid-i ḫāş u °ām¹¹ bir pīr-i bülend-maḳām olup Bağdāduñ [105a] cānib-i ḡarbisinde Furāt kenārında āstāne-i¹² °ālī-°ünvānları ziyāretgāh-ı şıḡār u kibārdur.¹³

ZİKR-İ ŞEYḤ CEMİL °ALEYHİ'R-RAḤME¹⁴

Bedr-i münīr-i āsmān-ı meşīḡat, mihr-i sipihr-i °ālem-i fütüvvet,¹⁵ hidāyet-i delīl Şeyḫ Cemīl, °aleyhi'r-raḥme. İttifāḳ-ı ehl-i °Irāḳ ile meşāyiḫ-i kirām ve evliyā-yı °izāmdan olup ḫālā züvvār-ı merḳad-i pür-envārları¹⁶ bī-şümār olduḡundan ḡayrı

¹ Derkenar: Mezkūr sūḳ şimdiki halde bedestān olmuş T

² °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +HSA

³ Zıkr-i Cemīl-i Baba Faḥr-ı Velī °Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i Baba Faḥr-ı Velī °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'l-Gufrān KA; Zıkr-i Baba Faḥr-ı Velī °Aleyhi'r-Raḥme T, BV

⁴ Şāhibü'l-kerāmāt-ı celī: şāhib-i kerāmāt-ı celī R

⁵ Mu'tekīdi: mu'tekidi R

⁶ Ehl-i Bağdāduñ Şıddıḳ nām ile mu'tekīdi olup: -HSA

⁷ Ḥāliyā: ḫālā R, BV

⁸ Zıkr-i Cemīl-i Şeyḫ Ḥamza °Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i eş-Şeyḫ Ḥamza °Aleyhi'r-Raḥme KA; Zıkr-i Cemīl-i Ḥamza °Aleyhi'r-Raḥme T; Zıkr-i Şeyḫ Ḥamza °Aleyhi'r-Raḥme BV

⁹ Kerāmet: kerāmāt T

¹⁰ Kerāmāt: kerāmet KA, T

¹¹ Ḥāş u °ām: ḫāş u °avām HSA

¹² Āstāne-i: āstānları T

¹³ °Aleyhi'r-raḥme: +T

¹⁴ Zıkr-i Şeyḫ Cemīl °Aleyhi'r-Raḥme: Zıkr-i eş-Şeyḫ Cemīl °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān KA; Zıkr-i Şeyḫ Cemīl °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān T

¹⁵ Fütüvvet: fūnūn T

¹⁶ Ve evliyā-yı °izāmdan olup. Ḥālā züvvār-ı merḳad-i pür-envārları: -T

mu'tekid-i haş u 'ām olup Bağdād nevāhiyesinden Decīl Nāhiyesinde āstāne-i bülend-āşiyānları ziyāretgāh-ı kibār u şığārdur.¹

ZİKR-İ ŞEYH MUHAMMED ÇİRKİN²

Maḥbūbū'l-ḳulūb-ı ahyār, perde-nişīn-i astār-ı esrār, mestūr-dīde-i zāhirīn Şeyh Muhammed Çirkīn. İbtidā dervīşān-ı bī-sırr u sāmāndan olup ehl-i Bağdād mābeyninde kerāmetleri bu vech üzere nakl olunur ki Bağdādda ḫalīfe-i vaḳtūn ḫarem-i muḫteremi ve duḫter-i nīk-aḫteri bir gün seyr-i şehri ü³ esvāk ve temāşā-yı kūçe ve zuḳāk için merdān-ı şehri ol gün ḫāne-nişīn olup ḫarem ü duḫter-i ḫalīfe şehri seyrān iderken⁴ ešnā-yı tarīḳde 'azīz müşārūn ileyhi zīb ü ziynet-i ehl-i dünyādan 'ārī görüp duḫter-i ḫalīfe “Bu ne merd-i çirkīn ve ne⁵ ādem-i bī-temkīndür.” diyü istikrāh itmegīn ḫikmet-i Bārī hemān sā'at nīrān-beled muntafī ve ṭabḫ-ı⁶ nān ve ṭa'āmdan⁷ ḫalk mahrūm olup çün⁸ bu ḫāl gūş-zed-i ḫalīfe oldu. ‘Ulemā ve meşāyiḫ-i vaḳti cem' idüp bu derde çāre taleb itdükde “Ey ḫalīfe ḫarem-i muḫterem seyr-i şehri iderken 'acābā ne vāḳi' olmuştur?” diyü su'āl itmeleri ile ehl-i ḫaremden tefahḫuş olındukda duḫter-i ḫalīfe “Şöyle bir faḳīr görüp bu vech üzere istikrāh olınduğundan ḡayrı bir nesneden aḡāḫımız yokdur.” diyü ḫaber virmekle 'aziz müşārūn ileyhi iḫzār idüp bu derde çāre ricā itmeleri ile “Çün ol duḫter istikrāh ile bu faḳīre nazar itdi. [105b] Cümle ḫalk bu derde giriftār oldılar. İmdi fülān mezbeleden olan lāşe-i kelbūn dübüründen⁹ ol duḫter nefḫ iderse¹⁰ kelbūn dehānından āteş ḫāşıl olup def'-i zārūret olınmak¹¹ muḳarrerdür.” demekle fermānları üzere 'amel idüp merām-ı 'ālem ḫāşıl oldu. Çün bu kerāmet ol nīk-münḳabetden¹² zāhir oldu. ḫalīfe duḫterin kendüye tezvīc idüp meşhūr-ı 'ālem ve müsellemler-i ümem oldılar. ḫāliyā mezār-ı pūr-envārları Dāvud-ı Ṭayī ve Ma'rūf-ı Kerḫī ḳabirleri ḳurbında ziyāretgāh-ı şığār u kibārdur.

¹ Kibār u şığārdur: şığār u kibārdur R; 'Aleyhi'r-raḫmeti ve'r-rıdvān: +HSA

² Zikr-i Şeyh Muhammed Çirkīn: Zikr-i Cemīl-i Muhammed Çirkīn 'Aleyhi'r-Raḫmeti ve'r-Rıdvān KA, T; Zikr-i Şeyh Muhammed Çirkīn 'Aleyhi'r-Raḫme HSA, BV

³ Şehr ü: -KA

⁴ Şehri seyrān iderken: Seyr-i şehri iderken KA, T

⁵ Ne: -R

⁶ Ṭabḫ-ı: ṭab'-ı T

⁷ Ṭa'āmdan: ṭāmdan HSA

⁸ Çün: çü T

⁹ Dübüründen: dübürīden HSA

¹⁰ İderise: idüp KA

¹¹ Olınmak: olmak R, KA

¹² Nīk-münḳabetden: nīk-münḳabından T

ZİKR-İ ŞEYH ŞANDAL¹

Şeyhü'l-muhakkikîn, üstädü'l-mudakkikîn, el-velîyyü'l-ekmel Şeyh Şandal,² °aleyhi'r-raḥme. Meşāyih-i kirām u vāşılîn lâzımu'l-ihtirāmdan olup ittifāk-ı ehl-i °Irāk ile şāhibü'l-kerāmet ve'l-işāret³ olup ḥāliyə ḳabr-i pür-envārları Bağdāduñ cānib-i ğarbisinde ziyāretgāh-ı şıġār u kibārdur.⁴

[ZİKRİ'Ş-ŞEYH EBÜ SEYFEYN⁵

Şeyh-i müşārün ileyhüñ manzūr olan kütüb ü rivāyetde⁶ menākıb-ı °aliyyelerine ıtlā° ḥāşıl olmamuşdur. Lākin ḥālā nefsi şehri⁷ Bağdādda⁸ mezār-ı pür-envārları ma°mūr ve ba°zı kerāmetleri meşhūr olup āstān-ı bülend-eyvānları ziyāretgāh-ı ḥāş u °āmdur. °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān.^{9]}¹⁰

[Mine'l-kerāmāt

Rivāyet olunur bir gün bir şeyh ḥazretleri Kur'an-ı Şerif ḥıfz eylemiş idi. Bir gün Yāsin-i şerif okurken tā ol āyete geldi kim: “İnnī āmentü birabbikum fesme°ün”¹¹ Ol vakt emri Hāk irişüp vefāt itdi ve bunu ğasıl eyleyüp ḳabre idḥāl ittiler. Ḳabri maġlūk itdüktden soñra Münker ve Nekir gelüp ka°de itdüġi taḳdīrde zīrā Yāsin-i şerif nişfina varınca okumuş idi. Bu kez yine okumaya başladı, okudı: “İnnī āmentü birabbiküm fesme°ün”¹² Ma°nāsı budur kim: Ya°ni ben tangruñuza imān getürdüm, işidüñ. Ol vakt emri hāk irişüp cenneti iḥsān eyledi.]¹³

¹ Zikr-i Şeyh Şandal: Zikr-i Cemil-i eş-Şeyh Şandal °Aleyhi'r-Raḥme KA, T; Zikr-i Şeyh Şandal °Aleyhi'r-Raḥme HSA

² Şeyh Şandal: eş-Şeyh Şandal R

³ Şāhibü'l-kerāmet ve'l-işāret: şāhibü'l-kerāmāt ve'l-işārāt KA

⁴ °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: +KA, +HSA

⁵ Zikr-i eş-Şeyh ebü Seyfeyn R; Zikr-i Şeyh ebü Seyfeyn BV; Zikr-i eş-Şeyh ebü Seyfeyn °Aleyhi'r-Raḥmeti ve'r-Rıdvān T

⁶ Rivāyetde: rivāyetuñ

⁷ Şehr-i: -BV, -T

⁸ Dārü's-selāmda: +T

⁹ °Aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvān: -R

¹⁰ [Zikr-i ... ve'r-rıdvān]: -KA, -HSA

¹¹ Şüpheşiz ben, Rabbinize iman ettim, beni dinleyin! (Yāsın/25)

¹² Şüpheşiz ben, Rabbinize iman ettim, beni dinleyin! (Yāsın/25)

¹³ [Mine'l-kerāmāt ... eyledi]: +BV

[ZİKR-İ CEMİL-İ HAZRET-İ MANŞÜR BİNİ'L-HASAN

‘RAĞİYA’LLĀHU ‘ANHUMĀ¹

Mihr-i ufķ-ı siyādet, Őem‘-i Őebistan-ı velāyet, baħrū’l-kerāme, Őāħibū’l-‘alāme, envār-ı ķudsiyye ile müzeyyen Ĥazret-i ManŐūr bini’l-Ĥasan,²‘rađiya’llāhute‘ālā³ ‘anhumā. Ecille-i ehl-i beyt-i nebevī pādkār-ı ĥāndān-ı⁴ ‘Aliyy-i velī ‘ale’l-ittifāk kerāmet ü Őerāfet ile meŐhūr-ı āfāk olup ĥ‘ābgāh-ı Firdevs-iŐtibahları⁵ ĥuddām-ı kirām ile ārāste ve züvvār-ı ĥayr-ı maħsüre birle pīrāste Őāħib-i ‘ulüvvü-Őān ĥāyiz-i mertebe-i bülend-‘ünvān oldukları maķām-ı taĥķīķe residedür. Ĥālā mezār-ı pūr-envārları Baĥdāda tābi‘ Cevāzer nāħiyesi ķurbında vāki‘ olup ber-cāy-ı cennet-niŐān ve ziyāretgāh-ı ins ü cāndur.]⁶

Temmet Tezkiratü’l-Evliyā’ bi‘avn-i Rāfi‘ü’s-Semā’ ve’l-ĥamdüli’llāhi Rabbi’l-ālemīn⁷

¹ Zıkr-i Cemīl-i Ĥazret-i ManŐūr bin el-Ĥasan ‘rađiya’llāhu ‘Anhumā R; Zıkr-i Cemīl-i Ĥazret-i ManŐūr bin Ĥasan BV

² El-Ĥasan: Ĥasan BV

³ Te‘ālā: -BV

⁴ Ĥandān-ı: Ĥandaķ BV

⁵ Firdevs-iŐtibāħları: Firdevs-iŐtibāħdur BV

⁶ [Zıkr-i ... cāndur]: +R, +BV

⁷ Temmet bi’l-ĥayrR; Temmet Tezkiratü’l-Evliyā bi‘avn-i Rāfi‘ü’s-Semā’ ve’l-ĥamdüli’llāhi Rabbi’l-ālemīn KA; Temmet HSA; Temmet Kitāb-ı Tezkiretü’l-Evliyā fī Baĥdād Őāniha’llāhu baħr-i minhüm ‘ani’l-bāĥyi ve’l-fesād āmīn T; Temmet bi’l-ĥayr BV

SONUÇ

Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ'nın Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd olarak bilinen "Câmi'u'l-Envâr fi-Menâkıbi'l-Ahyâr" isimli tezkiresini çalışmamızın amacı evliyâ tezkirelerini araştırmak, bugüne kadar çalışılmamış olan Hüseyin Murtazâ Efendi'nin sözkonusu eserini ilim âlemine kazandırmaktır. Biz de bu amaçla karşılaştırmalı metni oluşturarak eseri transkribe ettik. Bu eseri ortaya koymakla bu alanda bir boşluğu doldurduğumuza inanıyoruz.

Bu çalışmada ulaştığımız sonuçlar:

1. Bu çalışmada Murtazâ Efendi'nin 37 nüshası olduğu ve bu nüshaların dünyanın birden çok devletine dağıldığı görülmüştür. Eserin nüshaları tanıtılırken kütüphane bilgileri verilmiş ve eserin diğer evliyâ tezkireleri içindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.
2. Eser, kendisinden önce yazılmış eserler gibi tercüme bir eser olmayıp edebî değeri olan ilk telif Türk evliyâ tezkiresidir. Bir şehre ait evliyâ tezkiresi olması da Ali Emîrî Efendi'nin Şuarâ-yı Tezkire-i Âmid eseri gibi nevi şahsına münhasır bir eserdir. Alanında tek sayılabilecek bir eser görünümündedir.
3. Türk Edebiyatı Tarihinde evliyâ tezkireleri genellikle çevirilerden ibarettir. Feridüddin Attar'dan yapılan çeviri en meşhur olanıdır. Sinan Paşa'nın tezkiresi de ondan çeviri ve eklemelerden ibarettir. Müellifi belli olmayan evliyâ tezkireleri bulunmakla beraber edebiyatımızda, çalışmalarımıza göre, müellifi belli ilk Türk evliyâ tezkiresi tezimize konu olan Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ'nın 17. Yüzyılda kaleme aldığı Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd isimli eseridir. Bu eseri Murtazâ Efendi tamamlamayı başarmış ve böylece Türklere ait ilk te'lif evliyâ tezkiresini ortaya koymuştur. Hüseyin Murtazâ'nın eseri üzerine bir çalışma yapılmamış olması Klasik edebiyatımız ve Türk Tasavvuf

tarihi açısından bir eksiklikti. Bu çalışma ile bu eksiklik giderilmeye çalışılmıştır.

4. Eserde, velilerin hayatlarından önemli anlar, insanlarla iletişimi, talebeleriyle yahut müritleriyle olan yaşamları, çevreleriyle nasıl bir ilişki içinde oldukları üzerinde durulmuştur.
5. Eser incelenirken Murtazâ Efendi'nin üç dilin inceliklerine vâkîf olduğu, velilerin hayatlarını anlatırken yer yer değerlendirmeler yaptığı, âyet, hadis, güzel söz ve şiirlerden bolca yararlandığı ve rivayetleri ibret için aktardığı tespit edilmiştir.
6. Dünya hayatının geçici, ahiret hayatının kalıcı olduğu üzerinde durmuş ve rivayetlerle bu konuyu pekiştirmiştir.
7. Murtazâ Efendi'nin Ehl-i Beyt sevgisinin ileri derecede olduğu, sahâbeleri, tabiîni, tebe-i tabiîni ve Kerbelâ şehitlerini anlattığı bölümlerde görülmüştür.
8. Osmanlı Padişahları himayesine aldıkları şehirleri imar etmişlerdir. Murtazâ Efendi Osmanlıların Bağdat'ta imar ettiği yerleri anlatarak bu düşüncüyü pekiştirmiş ve yaşadığı ülkenin yöneticileri hakkında olumlu fikir beyan etmiştir.
9. Murtazâ Efendi'nin o güne kadar pek kullanılmayan bir yöntemi kullanarak yararlandığı eserleri ve müellifleri belirttiği, bazen de faydalandığı kaynağı belirtmeden mesuliyeti, rivayeti aktarana bırakarak olayı anlattığı tespit edilmiştir.
10. İsimsiz evliyâ tezkireleri bulunsa da bu sahada Feridüddin Attar ve Sinan Paşa tezkireleri meşhurdur. Bu alan ilim âleminde çok çalışılmamış bâkir bir alandır. Üzerinde çalışma yapılmayan bir eseri ilim âlemine tanıtmak ve orada adı geçen evliyâları gün yüzüne çıkarmak için bu çalışmayı yaparak Türk İslam edebiyatı ve tasavvuf edebiyatı alanına bir eser kazandırmaya çalıştık.
11. Bu çalışma ile müellif, Bağdat şehrinin evliyâlar şehri, kendi ifadesi ile evliyâ burcu olduğunu kanıtlamıştır.
12. Önceki evliyâ tezkirelerinde velilerin ölüm tarihleri, mezarlarının nerede ve ne durumda olduğu belirtilmediği; Murtazâ Efendi'nin bu eserinde bunların belirtildiği tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aka, İ. (2005). Mîrhând, *İslam Ansiklopedisi*, (C 30). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. ve Dilçin D. (haz.). (1963-1977). *Tarama Sözlüğü*. (C I-VIII). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Apak, İ. (Yön.) (1992). *Evlîyâlar Ansiklopedisi*, (C 1-12). Ankara: İhlas Holding Gazetecilik A.Ş. Yayınları.
- Aruçi, M. (2009). Savâiku'l-Muhrika, *İslam Ansiklopedisi*, (C 36). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Attâr, F. (2007). *Evlîyâ Tezkireleri*, S. Uludağ, (Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Avcı, N. (1992). Nazmî-zâde Murtezâ Efendi ve Gülşen-i Hulefâ'sı, *Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fak. Der.* Kayseri, S 9, s.245-250
- Aydemir, Y. (1999). Esîrî'nin Bağdat Şehrâşûbu, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XIX. Ankara, s. 450
- Ayverdi, İ. (2006). Misalli Büyük Türkçe Sözlük, (C 1-3). İstanbul: Kubbealtı Neşriyat. 2006.
- Babinger, F. (1982). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*. C. Üçok (Çev.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Balcı, R. (Çev.). (2007) *Keşfü'z-Zünun*. (C 1) İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

- Banarlı, N. S. (1979). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. (C I-II). İstanbul: MEB.
- Baş, D. (2013). Yâfi'î, *İslam Ansiklopedisi*, (C 43). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bayoğlu, S. (haz.). (1996). *Hadikatü's-Süeda*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Beyhakî. (tsz). *el-Medhal ile's-Süneni'l-kübrâ*, Muhammed Ziyâurrahmân el-'A'zamî (nşr). Kuveyt: Dâru'l-Hulefâ' li'l-Kitâbi'l-İslâmî.
- Canan, İ. (1993). *Kütüb-i Sitte*, (C 16, 519). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çeçen, H. (2016). *Neccâr-zâde Rızâ'nın Menkabeleri*. Ankara: Bizim Büro Matbaa ve Yayıncılık.
- Duran R. ve Çeçen H. (2016). *Tezkire-i Silahdâr-zâde*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Devellioğlu, F. (1980). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. (4. Baskı). Ankara: Doğu Matbaası.
- Durmuş, İ. (2010). Tabakat, *İslam Ansiklopedisi*, (C 39). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Eraslan, K. (haz.). (1996). *Ali Şir Nevâyî Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları
- Eraydın, S. (1994). *Tasavvuf ve Tarikatler*. (4. Baskı). İstanbul: Marmara İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Fayda, M. (2010). Taberî, Muhammed b. Cerîr, *İslam Ansiklopedisi*, (C 39). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Güngör, Ş. (2012). Maktel-i Hüseyin, *İslam Ansiklopedisi*, (C 27). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hatiboğlu, İ. (2012). Ricâlü'l-Hadîs, *İslam Ansiklopedisi*, (C 35). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- İmâd Abdüsselâm Raûf. (1983). *et-Târîh ve'l-Müverrihûne 'l-Irâkıyyûn*. Bağdad.
- İzgi, C. (199). Hayâtü'l-Hayevân, *İslam Ansiklopedisi*, (C 17). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kabaklı, A. (2006). *Türk Edebiyatı*. (C 1-5). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kadıoğlu, İ. (2014). *Ali Emîrî Efendi Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid*. Ankara: Sonçay Yayınları.
- Kanar, M. (2013). *Farsça - Türkçe Sözlük*. Ankara: Say Yayınları.
- Kandemir, M. Y. (1988). Abdülgafîr el-Fârisî, *İslam Ansiklopedisi*, (C 01). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kandemir, M. Y. (1999). İbn Hacer el-Askalânî, *İslam Ansiklopedisi*, (C 19). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kaplan, H. (2012). Şa'rânî , *İslam Ansiklopedisi*, (C 38). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kara M. (2006). Hüseyin Vassaf'ın Sefîne-i Evliyâve Gülzâr-ı Aşk'ı, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, İstanbul, S 17, s. 323-327.
- Kara, M. (2005). *Dervişin Hayatı Sufînin Kelâmı: Hal Tercümelere, Tarikatlar, İstilahlar* İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kara, M. 2012). *Buhara Bursa Bosna Şehirler-Sufiler-Tekkeler*. (1. Baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kara, M. Atlansoy, K. (haz.) (1997). *Bursa Dergâhları, Yadigâr-ı Şemsî*,. (C I-II). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karahan, A.(1995). Tezkire, *İslam Ansiklopedisi*, (C 12). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Karaismailoğlu, A. (1999). Hüseyin Vaiz-i Kaşifi, *İslam Ansiklopedisi*, (C 19). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karataş, M. (2001). *Nazmî-zâde Hüseyin Murtezâ'nın Gülşen-i Hulefâ'sının Tenkitli Transkripsiyonu*.Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskin, B. (2016). Türk Edebiyatı İsimlerSözlülüğü. Erişim Tarihi: 14 Aralık 2016.
- Kılıç, F. (tsz). *Tezkire-i Şuarâ-yı Şefkat-i Bağdâdî*, e-kitap. Kültür Bakanlığı.
- Köprülü, M. F. (2016). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Kur'an-ı Kerim Meali*. (2010). (20. Baskı), Ankara: Diyanet Yayınları.
- Kuşeyri, A. (1991). *Kuşeyrî Risalesi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Levend, A. S. (2014). *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Mengi, M. (1999). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi: Edebiyat Tarihi - Metinler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Muallim Naci. (2009). *Lügat-i Naci*. Ahmet Kartal (haz.). Ankara: TDK.
- Mutçalı, S. (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayınları.
- Koç, M. Tanrıverdi E. (haz.). (2013). *Kâmusu'l Muhît Tercümesi*, (C II). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Başkanlığı.
- Naskali, E. G. (1987).*Sinan Paşa Tezkiretü'l-Evliyâ*.Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Nazmî-zâde Murtazâ, *Câmi'ü'l-Envâr fî Menâkıbi'l-Ebrâr*,Türkçe Yazmalar bölümü, arşiv Numarası: "R.1501". İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi

Hüseyin Murtazâ Efendi Nazmî-zâde, *Tezkire-i Evliyâ-i Bağdad: (Câmi'ü'l-Envâr fî Menâkıbi'l-Ahyâr)*, Türkçe Tarih-Coğrafya Yazmaları bölümü, arşiv numarası “Kılıç Ali Paşa 784” İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi.

Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ Efendi, *Câmi'ü'l-Envâr fî Menâkıbi'l-Ahyâr*, Türkçe Tarih-Coğrafya Yazmaları bölümü, arşiv numarası: “Selim Ağa No. 779”. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi.

Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ Efendi, *Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd: (Câmi'ü'l-Envâr fî Menâkıbi'l-Ahyâr)*, Yazma Eserler Birimi, arşiv numarası: “NEKTY02512”. İstanbul: Nadir Eserler Kütüphanesi.

Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ Efendi, *Câmi'ü'l-Envâr fî Menâkıbi'l-Ebrâr*, Türkçe Tarih-Coğrafya Yazmaları bölümü, arşiv numarası: “Bağdatlı Vehbi Efendi No. 1259”. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi.

Ocak, A. Y. (2016). Türk Kültür Tarihi kaynağı Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri. İstanbul: Timaş Yayınları.

Okumuş, Ö. (1993). Câmî, Abdurrahman, *İslam Ansiklopedisi*, (C 07) Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Olçay, S. (trc.) (1965). *Tezkiretü'l-Evliyâ Tercümesi (İnceleme-Metin-İndeks) Ebu'l-Leys Semerkandî*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Olgun, T. (1973). *Edebiyat lügatı / Tahir'ül-Mevlevi*, Kemal Edib Kürkçüoğlu (haz.). İstanbul: Enderun Yayınları.

Osmanzâde Hüseyin Vassaf. (2006). *Sefîne-i Evliyâ*, M. Akkuş (haz.). (C.1-5). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Öngören, R. (2012). Tezkiretü'l-Evliyâ, *İslam Ansiklopedisi*, (C. 41) Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Örnekleriyle Türkçe Sözlük. (1995). Ankara: MEB Yayınları.

- Öz, M. (2010). Şevâhidü'n-Nübüvve, *İslam Ansiklopedisi*, (C 39) Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özaydın, A. (1999). İbn Hallikân, *İslam Ansiklopedisi*, (C 20). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özcan, A. (2013). Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*. İstanbul, S 1, s.282
- Özcan, T. (2006). Nazmî-zâde Murtaza Efendi, *İslam Ansiklopedisi*, (C 32). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özdoğan M. A. (2005). Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi. Samsun, S 4 s.224.
- Özen, İ. (haz.). (1972). *Osmanlı Müellifleri*. (C I-III). İstanbul: Meral Yayınları.
- Özgül, İ. (2010). *Kara Çelebi-Zâde Abdülaziz Efendi'nin Ravzatü'l-Ebrâr Adlı Eseri (1299-1648) Tahlil Ve Metin*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, Z. (2001). *Hamdullah Hamdi'nin Yusuf ve Zeliha Mesnevisi*. Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin (haz.). Cambridge: Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü.
- Pala, İ. (2011). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. (20. Baskı), İstanbul: Kapı Yayınları.
- Parlatır, İ. (2012). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Pekolcay, N. (2002). *İslâmî Türk Edebiyatı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Redhouse, J. W. (2011). *Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Safâeddin İsâ el-Bendenîcî. (1422/2002). *Câmi'ü'l-envâr fî Menâkıbi'l-Ahyâr*, Üsâme Nâsır en-Nakşibendî - Mehdî Abdülhüseyin en-Necm (neşr). Beyrut.
- Sami, Ş. (2006). *Kamus-ı Türk.*, İstanbul: Çağrı Yayınları.

- Sarıççek, R. (2014). *Yüzler Hali Söyler*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Steingass, F. (2005). *Farsça-İngilizce Sözlük / Persian-English Dictionary*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Süreyya, M. (1996). *Sicill-i Osmani*. (C 4, 560) İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Şener, İ. ve A. Yıldız. (2010). *Türk İslam Edebiyatı*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Şentürk, A. A. ve A. Kartal. (2013). *Eski Türk Edebiyatı Metinleri*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Taberî. (1357/1938) *el-Kifâye*, (6627). Haydarabad.
- Tolasa, H. (2002). *Sehi, Latifi ve Aşık Çelebi tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tuğluk, H. İ. (2008). *17. Yüzyıla Ait Harekeli İki Metinde Bazı İmlâ Özellikleri*, Turkish Studies, volume 3/6 Fall 2008 s. 613-630
- Tulum, M. (haz.). (2014) *Sinan Paşa-Tazarrunâme Yakarışlar Kitabı*, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Türer, O., (1988). *Bibliothèque Nationale'de Bulunan Tasavvufla İlgili Türkçe Yazma Eserler*, Atatürk Üniv. İlâhiyat Fak. Dergisi. Erzurum, S 8, s.183-211.
- Türkiye Gazetesi Ansiklopedi Grubu (haz.). (2005). *Bağdat Evliyâları*, (C 1-2). İstanbul: Türkiye Gazetesi Yayınları
- Uğur, M. (1996). *Hadis İlimleri Edebiyatı*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Uludağ, S. (2012/a). *el-Lüma'*, *İslam Ansiklopedisi*, (C 27). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Uludağ, S. (2012/b). *Nefehâtü'l-Üns*, *İslam Ansiklopedisi*, (C 32). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Uludağ, S. (1991). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Uluda, S., Kara M. (haz.) (2011). *Nefahâtü'l-Üns tercüme ve şerh: Lamiî Çelebi, S. Uludağ,-M. Kara (haz.)*. İstanbul: Pinhan Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1998). *İslam Felsefesi*. İstanbul: Ülken Yayınları.
- Vicdani, S. (1995). *Tarikatler ve Silsileleri (Tomar-ı Turuk-ı Aliye)*, İ. Gündüz (haz.). İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Yavuz, O. (1986). *Tezkiretü'l-Evliyâ'nın Eski Türkiye Türkçesi İle Tercümesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuz, O. (1988). *Tezkiretü'l-Evliyâ'nın Eski Türkiye Türkçesi İle Tercümesi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları.
- Yavuz, Y. Ş. (1994). *Delâilü'n-Nübüvve, İslam Ansiklopedisi, (C 09)*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazıcı, T. (2008). *Menâkıbu'l-Arifîn, Eflaki Dede*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Yıldız, E. (2010). *Yazma ve Nadir Eserlerin Değerlendirilmesi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Kütüphane Başkanlığı.

DİZİN

(Özel İsimler-Eserler)

- °Abbād bin el-°Avvām, 170
°Abbādān, 246
°Abbās, 126
°Abbās bin °Alī, 126
°Abbās bin Şīt, 124
°Abbāsī, 152
Abbasiler, 39
Abbāsiler, 37
°Abbāsiye, 177, 243
°Abbāsiyye, 242, 276
°Abbāsiyyün, 151
°Abd-i rahmān, 92
Abdu'l-Cānī Ḥasan ibni °Ömerü'l-Yanyuvānī, 53
°Abdul°azīz bin °Abdullāh, 177
°Abdul°azīz bin Muḥammed ed-Dāverdī, 172
°Abdul°azīz bin Şahīb, 168
Abdulaziz Efendi, 61
°Abdulevvel, 177
Abdulgāfir, 70
°Abdulkādir, 181, 183, 231, 290
°Abdulkādir bin Mūsā, 181
°Abdulkādir Ceylānī, 231, 246, 286, 288, 304
°Abdulkādir el-Ceylānī, 181
°Abdulkādir Geylānī, 285, 287, 292, 307
°Abdullāh, 124, 125, 127, 128, 169, 175, 176, 271
°Abdullāh, 176
°Abdullāh bin Übeyy bin Selül, 135
°Abdullāh bin °Abbās, 139
°Abdullāh bin Aḥmed es-Sekrī, 178
°Abdullāh bin °Aḳīl, 125
°Abdullāh bin °Aliyyü'l-Murtażā, 126
°Abdullāh bin Cābir, 124
°Abdullāh bin Ca°fer, 103
°Abdullāh bin Dīnār, 168, 177
°Abdullāh bin Ebī Üfī, 127
°Abdullāh bin el-Ḥasan bin °Alī bin Ebī Ṭālib, 171
°Abdullāh bin el-Mübārek, 143, 169, 175
°Abdullāh bin Ḥafīf, 207
°Abdullāh bin İdrīs, 178
°Abdullāh bin Ma°kıl, 129
°Abdullāh bin Mes°üd, 139, 180
°Abdullāh bin Muḥammed, 169
°Abdullāh bin Mübārek, 206
°Abdullāh bin Müslim, 178
°Abdullāh bin °Ömer, 124, 172, 178
°Abdullāh bin °Ömerü'l-°Ömrī, 275
°Abdullāh bin Süleymān, 171
°Abdullāh bin °Ubeydullāh, 136
°Abdullāh bin °Utbe, 168
°Abdullāh bin Übeyy, 136
°Abdullāh bin Yaḥyā-yı Zāhid, 181
°Abdullāh bin Yesār, 135
°Abdullāh bin Yezīd, 128
°Abdullāh bin Yezīdü'l-Enşārī, 130
°Abdullāh Bükre, 119
°Abdullāh ebū Dücāne, 124
°Abdullah Ḥafīf, 215
°Abdullāh ibnü'z-Zübeyr, 276
Abdullah İkbirī, 69
°Abdullahü'l-Karzevenī, 257
°Abdulvāriş bin Sa°id, 178
°Abdurraḥīm, 289
Abdurrahman ACAR, III
°Abdurrahman bin °Abdullāh Yeznī, 124
Abdurrahman bin Ahmet el-Cāmī, 61, 62
°Abdurrahmān bin °Aḳīl, 125
°Abdurrahmān bin °Avf, 165
°Abdurrahman bin el-Cevzī, 300
°Abdurrahmān bin Eş°aşī, 172
°Abdurrahman bin Eydi, 128
°Abdurrahman bin Mülcem, 102
°Abdurrahman bin °Urve-i Ğaffārī, 124
°Abdurrahmanı'l-Cāmī, 93
°Abdurrahmānü'l-Ḥuzā°ī, 128

- °Abdurrahmanü'ş-Şa'rānī, 93
°Abdurrezzāk, 302
°Abdusselām, 278, 279
°Abdü'l-ezīz, 307
Abdülaziz Efendi, 62
Abdülkadir Akçiçek, 66
°Ābis bin Şeyyib, 124
°Acem, 100
Ādem, 236
Aderbaycan, 270
°Adiyy bin Hâtem, 129
°Adnānū'ş-Şeybānīyü'l-Mervezī, 159
Agah Sırrı Levend, 41
Ahbāru'n-Nahviyyin El-Basriyyin, 30
Ahdī, 35
Aḥfeş, 254, 260
Aḥkāmü's-Sultān, 264
Aḥmed, 178, 229, 230
Aḥmed Bakliyyü'l-Yemānī, 288
Aḥmed bin °Alī Şarşarī, 233
Aḥmed bin °Aliyyü'l-Meşhūr, 254
Aḥmed bin Ḥanbel, 179, 229
Aḥmed bin Ḥanbel, 162
Aḥmed bin Muḥammed, 219
Aḥmed bin Muḥammedü'l-Berḳānī, 166
Aḥmed bin Yūnus, 167
Aḥmed bin Yūnus., 167
Aḥmed ebī el-Cevārī, 227
Aḥmed Ğazālī, 241
Aḥmed Ḥanbel, 160
Aḥmed Ḥanbel, 168, 169, 178, 229, 230
Aḥmed Ḥanbel, 303
Ahmed İbni Hacer-i Mekkî, 62
Aḥmed-i Rāvendī, 253
Aḥmediyye, 132
Aḥmedü'l-Bakliyyü'l-Yemānī, 304
°Aḥmedü'l-Esferānī, 258
Aḥmedü'l-Ḥaḫīb, 252
Aḥmedü'l-Ḳudūrī, 252
Ahmet TANYILDIZ, III
Ahmet Temir, 68
Aḥnef, 262, 263
Aḥnef bin Ḳaysı't-tābi'ī, 262
Aḫzāb, 100, 111
°Aḳabe, 129
°Akbar, 260
°Aḳīl, 109, 125
Aḳşa, 147
Aḳşā-yı Kūh, 283
Alāmü'n-Nübüvve, 64
A°lāmü't-Taḳī, 246
°Alī, 92, 101, 102, 117, 118, 123, 128, 129, 145, 147, 149, 173, 262, 296
°Alī °ālā-güher, 117
°Alī Aşğar, 107
°Alī bin °Abdullāh bin el-Medīnī, 179
°Alī bin °Alī ibnū'l-Hüseyn, 294
°Alī bin ebī Ṭālib, 97
°Alī bin Ebī Ṭālib, 134, 180
°Alī bin el-Ca'd bin el-Cevherī, 179
°Alī bin Huşrem, 171
°Alī bin İbrāhīm, 158
°Alī bin Rabī°, 131
°Alī Ekber bin Hüseyin, 127
°Alī Ḥaydar, 104
°Alī Haytī, 231, 234
°Alī Heytī, 278, 287, 288
°Alī ibni Ebī Ṭālib, 263
°Alī Sehl, 213
°Alībni Ebī Ṭālib, 104
°Alīnūñ, 105
Ali, IV, XXVII, 29, 31, 32, 38, 44, 45, 48, 49, 53, 54, 55, 62, 65, 68, 71, 316, 319
Ali b. Zeyd el-Beyhakī, 71
Ali bin Hüseyin E's-Sâfī, 31, 32
Ali Emiri, 45, 53, 54
Ali Emîrî, 313
āl-i Muḥammed, 109, 151
Ali Paşa, 38
Ali Şir Nevaî, 63
Ali Şir Nevâî, 29, 31
Ali Şir Nevâî, 61, 62
°Aliyy-i vālā-caḥ, 102
°Aliyy-i velī, 46, 107, 130, 161, 263, 297, 299, 312

°Aliyy-i velī, 100
 °Aliyyü'l- Murtaẓā, 125
 °Aliyyü'l-Hādī, 159
 °Aliyyü'l-Hadrāvī, 301
 Allah, 213, 237, 287
 Allāh, 116, 123, 155, 226, 236, 240, 261, 287
 Allāhu te'ālā, 288
 Almanya, 43, 59, 73
 A°meş, 162, 163, 169
 A°meşk, 251
 °Āmir, 197
 °Āmir bin °Abdullāh Kerhī, 197
 °Āmir bin Sa°dü'l-Becliyy, 131
 °Āmirü's-Şa°bī, 134
 °Amr, 124, 254
 Amr b. Âs, 37
 °Amr bin °Abd-i Vüddī, 100
 °Amr bin °Abdūd, 97
 °Amr bin Harīş, 130, 137
 °Amr bini'l-°Âş, 102
 Amr İbni Âs, 63
 °Amr-ı °Âs, 102
 °Amüdiyye, 113
 Anadolu, I, 29, 31, 32, 62
 Ankara, 43, 45, 55, 315, 316, 317, 318, 319, 320,
 321, 322
 Ansârî-i Herevî, 31
 °Ançama, 124
 Arab, 155
 °Arab, 100, 113, 154, 155, 189, 243, 248, 254, 255,
 256, 259, 261
 A°rāb, 113, 154
 A°rābī, 155, 189
 °Arabiyye, 166
 Arabşah, 38
 °Arafat, 217
 °Arafāt, 85, 192
 Arap, 29, 38
 Arnavud Âbdāl Pîr Mūsā Dumûr Bābā, 305
 Arz-ı Rûm, 113
 Aşğar, 254
 °Askerī, 153, 156
 Askerī, 65
 Âşık b. Ali Nattaî, 65
 Âşık Çelebi, 29, 66
 °Atā bin Yesār, 136
 °Atā ibnü's-Sāyib, 169
 °Atā-i Süllemī, 206
 -°Atîk, 300
 °Atîk Ebî Bekr eş-Şiddîk, 246
 Atrāf, 272
 Attar, I, 31, 32, 42, 60, 72, 73, 74, 75
 °Attar, 215
 °Avārif, 246
 °Avn bin °Alī, 126
 °Avn bin °Alī bin Ebî Tālib, 294
 °Avn bin °Avf, 125
 °Avn bin Şeddādü'l-°Abdī, 172
 °Avn ve İshāku's-Seb°ī, 133
 A°zamiyye, 227, 231
 Azerbaycan, 71
 Azerbaycān, 274
 Âzerî, 65
 Azîz Efendī, 62
 °Azîz Efendī, 106
 °Azîz Efendi, 143, 148
 °Azîz Efendi Tārîhi, 101
 A°zimiyye, 233
 Baba Fağr-ı Velī, 309
 Baba Mecnûn, 304
 Bāb-ı Başra, 266
 Bāb-ı Harb, 161, 258, 273, 301
 Bāb-ı Sefid, 304, 308
 Bābü'l-Ferādīs, 107
 Bābü't-°Tāk, 217
 Babü't-Tîn, 261
 Bābü't-Tîn, 165
 Bādarāye, 285
 Bağdād, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56,
 86, 93, 94, 96, 103, 115, 143, 144, 146, 148,
 151, 152, 156, 159, 160, 161, 162, 164, 165,
 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 175, 176,
 177, 178, 179, 180, 181, 182, 184, 189, 193,
 198, 200, 206, 208, 209, 215, 216, 217, 219,

- 220, 222, 223, 227, 230, 231, 232, 233, 234,
235, 236, 237, 240, 241, 242, 243, 244, 245,
246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254,
255, 256, 257, 258, 260, 261, 265, 266, 268,
269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277,
278, 279, 281, 282, 284, 285, 286, 289, 290,
292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300,
301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309,
310, 311, 312
- Bağdād-ı Dārü's-Selām, 273
- Bağdādiyy, 220
- Bağdad, 30
- Bağdād, 67
- Bağdat, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 47,
49, 52, 55, 60, 61, 314, 321
- Bağdat Evliyaları, 34
- Bağdatlı Ahdî, 29
- Bağdatlı Vehbi, IV, XXVII, 44, 45, 51, 52, 53, 88,
319
- Bahā, 157
- Bakara, 214
- Bākıllā, 270
- Bākıllānī, 270
- Ba'kübā, 289
- Bārī, 195, 197, 213, 219, 230
- Bāriyy, 232
- Başra, 83, 85, 167, 189, 192, 216, 247, 262
- Başra, 119, 148, 165
- Başrī, 188
- Bāşıyye, 294, 295
- Bāverd, 249
- Bāyezīd, 208
- Bāzār-ı Sırrācān, 252
- Bāzü'l-Eşheb, 235
- Bedir, 38, 100
- Bedr, 117, 130, 137
- Bedrī, 129
- Beğavī, 105
- Behce, 93, 181, 183, 233, 279, 281, 282, 284, 285,
286, 288, 290
- Behce-, 231
- Behlül, 157, 240
- Behlül Dānā, 157
- Beķā' bin Baṭū, 280
- Beķā' ibni Baṭū, 231
- Bekīr, 222
- Bel'amī, 68
- Bel'am, 95
- Belh, 200, 203, 204
- Belhī, 204
- Belkā, 95
- benī 'Abbās, 153
- Benī 'Abbāsdan, 103
- Benī Hanzala, 175
- benī Hāşim, 172
- Benī İsrā'il, 229
- Benī Kelb, 113
- Benī Kīle, 114
- Benī Kureyza, 113
- Benī Rūṭā, 138
- Benī Zühre, 135
- Benü'l-Muştalak, 136
- Berlin, 59
- Berrā bin 'Azib, 134
- Beşir, 129
- Beyhak, 266
- Beyrut, 29, 30, 320
- Beytullāh, 203, 246
- Beytullāhi'l-Ḥarām, 136
- Beytullāhü'l-'Atīk, 273
- Beytü'l-Makdes, 273
- Beyzāvi, 215
- Bihrüz, 304
- Bilāl bin Ribāh, 180
- Bilāl-i Ḥavāş, 229
- bin Rāfi', 124
- Birir bin Ḥaşīn-i Hemedānī, 124
- Bişr, 228, 229, 230, 253
- Bişr bin el-Mufaẓzal, 177
- Bişr bin el-Velīd el-Kindī, 162
- Bişr-i Ḥāfī, 160, 199
- Bişr-i Ḥāfī, 227, 253, 293
- Bombay, 66
- Bübekr, 92

- Bugyatü'l-Vu'âd fî Tabakâti'l-Lugaviyyîn ve'n-Nuhât, 30
- Buĥârî, 167, 171
- Bûs, 281
- Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, 59
- Câbîr bin Semre, 134
- Câbir bin °Abdullâhu'l-Enşârî, 276
- Ca°fer, 109, 124, 130, 220
- Ca°fer bin Muhammedü's-Şâdık, 275
- Ca°fer'ût-Taĥâvî, 138
- Ca°fer-i Manşûr, 139
- Ca°ferü's-Şâdık, 104
- Ca°ferü's-Şâdık, 275
- Câġîr, 243
- Câmî, 31, 62
- Câmi°-i A°zam, 103
- Cami°-i Başrâ, 265
- Câmi°-i Başra, 268
- Câmi°-i Ĥaşkiyye, 292
- Câmi°-i Kûfe, 121
- Câmi°-i Manşûr, 273
- Câmi°-i Manşûr, 166
- Câmî-i Rûmî, 65
- Câmi°-i Sultânî, 273
- Câmi°-i Süleymâniyye, 300
- Câmi°ü'l-Envâr fî Menâkıbî'l-Ebrâr, 53
- Camîu'l-Envâr fî Menâkıbî'l-Ahyâr, 50
- Câmiu'l-Envâr fî Menâkıbî'l-Ahyâr, 72
- Câmiu'l-envâr fî menâkıbî'l-ahyâr, 34
- Câmiu'l-Envâr Fî Menâkıbî'l-Ahyâr, 37
- Câmi°ul-Envâr fî Menâkıbî'l-Ebrâr, 51
- Câmi°ul-Envâr fî Menâkıbî'l-Ebrâr, 48
- Câmi°ü'l-Envâr fî Menâkıbî'l-Ebrâr, 93
- Câmi°ü'l-Mantûĥ Tefsîri, 257
- Câmi°ü's-Siyer, 141, 161, 188, 206, 237, 240, 241, 243
- Câmiül-Envâr fî Menâkıbül-Ebrâr, 47, 48, 49, 52, 318, 319
- Câmi°üs-Siyer, 61
- Cebel, 247
- Cebel-i Ĥamrîn, 284
- Cebraîl, 65
- Celâleddîn, 250
- Cemel, 128, 134
- Cemheretü Eş°ari'l-Arab, 30
- Cemîl, 309
- Cenâb-ı Me°âlî, 209
- Cenâb-ı Mülk-i Mütâ°âl, 211
- Cerbü°iyye, 295
- Cerîr, 171
- Cerîr bin ebî °Urve, 170
- Çeşvinî, 277
- Cevâd, 149
- Cevâzer, 46, 312
- Cevâzir, 297
- Cezîre, 272
- Cezîre, 71
- Cibâl, 71
- Cibâl-i Fâris, 272
- Civân-merd-i Kaşşâb, 308
- Civân-merd-i Kaşşâb, 308
- Cüseĥ, 287, 288
- Cüheyniyye, 265
- Cünâde bin Hâriş, 124
- Cüneyd, 177, 200, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 216, 219, 220, 223, 224, 225, 227, 235, 236, 237, 251, 274
- Cüneyd-i Bağdâdî, 96, 208, 223, 306
- Cüneyd-i Bağdâdî, 68, 69
- Cürcân, 71
- Cüveynî, 70
- Çaġatay, 62, 63
- Çâkîr, 231
- Çîn, 217
- Çîn-i Mâçîn, 216
- Çingîz, 250
- Ėaĥĥâĥ, 262
- Da°lec bin Aĥmed, 171
- Darb-ı Za°ferânî, 256
- Dâr-ı Kuĥn, 268
- Dâr-ı Muĥtâr, 119
- Dâru İhyâi't-Turasil,, 30
- Dâru'l-Emâre, 300
- Dâvud, 213, 238, 239, 240

- Dāvud bin ‘Alī bin Hālefū’l-İşfahānī, 244
Dāvūd Zāhirī, 244
Dāvud-ı Tā’ī, 237
Dāvud-ı Tāyī, 194, 310
Decīl, 288
Decīl Nāhiyesi, 310
Delāilü’n-Nübüvve, 64
Delāyilü’n-Nübüvve, 64
Delāyilü’n-Nübüvve, 116
Demîrî, 65
Derviş Osman, 50
Devhatü’l-Vüzerâ, 41
Dībâce-i Şerh-i Meşnevî-i Ma’nevî, 211
Dırâr b. Amr, 64
Dīvân Mütenebbî, 260
Dicle, 86, 144, 160, 161, 193, 195, 218, 224, 279, 280, 281, 287
Dicle Üniversitesi, 38
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, 71
Dimyâtî, 39
Dinor, 117
Dîvan, 39
Diyarbakır, III
Dördüncü Mehmed, 61, 62
Dudürî, 223
Durmuş,, 71
E’s-Sirâfî, 30
E’s-Sübkî, 30
E’ş-Şirâzî, 30
E’t-Tabakâtü’l-Kübrâ, 30
E’z-Zehabî, 30
Ebā Bekr, 254
Ebā Hanîfe, 142
ebā Muhammed, 290
Ebā Yūsuf, 162
ebe’l-Abbās, 255
ebe’l-Hasan, 147
ebī ‘Abdullāhu’l-Hamīdî, 166
ebī ‘Aliyy-i Fārisî, 260
Ebī Bekr, 169, 253
Ebī Bekr bin Hāzm, 172
Ebī Bekr eş-Şiblî, 220
Ebī Bekri’ş-Şiddîk, 300
Ebī Dāvūd, 272
Ebī Hanîfe, 163
ebī İshāk Şirāzî, 257
ebī İshāk Şirāzî, 266
Ebī Leylā, 135
ebī Muḥammed Şālihü’l-Mağribî, 290
ebī Naşr bin eş-Şabbāğ, 257
Ebī Sa’id el-Mübārek bin ‘Aliyyü’l-Maḥzūmî, 183
Ebī Şu’aybü’l-Harrānî, 165
Ebī Yūsuf, 162
Ebī Zerr-i Gaffārî, 124
ebi’l-Hasan Dāmğānî, 267
ebi’l-Hasan Eş’arî, 270
ebi’l-Hasan ve’l-Hüseyn, 263
ebi’l-Keremü’l-Mu’ammer, 288
Ebū ‘Abdullah, 207, 217
Ebū ‘Abdullāh, 134, 159, 167, 180
Ebū ‘Abdullah Rūdbādî, 255
ebū ‘Abdullāh Şavma’î, 181
Ebū ‘Abdullāh Semā’î, 140
Ebū ‘Abdullāh Vekî’, 143
ebū ‘Abdurrahmān, 136
Ebū ‘Alî, 131, 249
ebū ‘Alî Hasan bin eş-Şabbāh, 256
ebū ‘Alî Rūdbārî, 219
Ebû Ali Bel’amî, 68
ebū ‘Amr, 131
Ebū ‘Amr, 259
Ebū ‘Amr bin ‘Alā, 188
ebū ‘Amr binMuḥammedü’l-Ma’rūf bi’l- Muṭarraz el-Baverdî, 248
ebū ‘Amr-ı ‘Āmir, 258
Ebū Baḥr, 262
Ebû Bekir el-Beyhakî, 64
Ebû Bekir el-Esam, 64
Ebû Bekr, 62
Ebû Bekr, 169, 170, 171
Ebû Bekr, 166, 252, 253, 271, 277
Ebû Bekr ‘Ayyāş, 238
Ebû Bekr Bākıllānî, 265
Ebû Bekr bin ‘Alî bin Muḥammed, 142

Ebū Bekr bin ebī Şeybe, 179
 ebū Bekr bin el-Enbārī, 254
 Ebū Bekr bin Mucāhid el-Maḳarrī, 254
 Ebū Bekr bin Mucāhid el-Muḳrī, 171
 ebū Bekr Muḳammed bin ebī Muḳammed el-
 Enbārī, 249
 Ebū Bekr Şiblī, 247
 Ebū Bekr-i Bağdādī, 67
 ebū Bekrū'l-Ḳaṭī'ī, 306
 Ebū Bürde, 118, 128
 Ebū Büşr, 168
 Ebū Ca'fer Manşür Devānīḳī, 188
 ebū Ca'fer Muḳammed bin el-Cerīrū't-Ṭaberī, 268
 Ebū Ca'fer-i Şānī, 149
 Ebū Dāvud, 165, 256
 Ebū Dāvud Secüstānī, 178
 Ebū Ferec, 300
 ebū Hāmid, 254
 Ebū Hāmid Esferānī, 252, 264
 Ebū Hāmid Esferānī, 166
 ebū Hammād Esferānī, 268
 Ebū Hanīfe, 239
 Ebū Hanīfe, 138, 162, 163
 Ebū Hātem er-Rāziyān, 179
 Ebū Haşşeme, 170
 Ebū Hāzım, 178
 Ebū Huceyfe, 132, 133
 Ebū Hureyre, 256
 Ebū Hüreyre, 137
 Ebū İbrāhīm, 132, 145
 Ebū İbrāhīm, 168
 Ebū 'İmāre, 134
 Ebū İşhaḳ, 167
 Ebū İşhaḳ, 165, 166
 ebū İşhaḳ eş-Şeybānī, 162
 Ebū İşhaḳ Şeybānī, 170
 Ebū Ḳāsım, 167
 Ebū Maḳfūz, 193
 Ebū Medīn, 290
 ebū Medīnī, 290
 Ebū Mes'ūd, 165
 Ebū Mes'ūd Hārişī, 278
 Ebū Muḳammed, 172
 Ebū Muḳammed, 133, 156, 178, 181
 ebū Muḳammed 'Abdullaḳı'r-Rāsī, 302
 Ebū Muḳammed el-Kātib ed-Dīnverī, 178
 Ebū Muḳammed Mācid, 284
 ebū Muḳammed Ruveyim, 244
 ebū Muḳammed Ṭalḫa bin Muḳaffer, 281
 ebū Muḳammedü'l-Bāḳıllānī, 270
 ebū Musā Süleymān bin Muḳammedü'l-Bağdādī,
 261
 Ebū Na'im El-İsbahānī, 29
 Ebu Nasr Serrac Tusī, 68
 Ebū Nu'aym, 267
 Ebū Nuaym el-İsfahānī, 64
 Ebū 'Oşmānu'l-Hindī, 135
 Ebū 'Ömer, 135
 ebū Ömer İşhaḳ bin Murād, 255
 ebū 'Ömer Zāhid, 254
 Ebū Şābit, 130
 Ebū Sa'īd, 130, 144, 183, 253, 267, 281, 285
 Ebū Sa'īd Ḳīlevī, 285
 ebū Sa'īd Ḳīlevī., 281
 ebū Sa'īd Ḳıylevī, 231
 Ebū Sa'īd Maḳzūmī, 183
 Ebū Sa'id, 183
 Ebū Sa'id el-Harrāz, 69
 Ebū Şālih, 181
 Ebū Sehl, 170
 ebū Sehl ebu'l-Ḳāsım bin Sa'dü'l-Musīb, 275
 Ebū Süleymān, 237
 Ebū Ṭalḫa, 136
 Ebū Ṭālib Muḳammed bin 'Aliyyü'l-Mekkī, 247
 ebū Ṭālib Zeydī, 267
 Ebū Turāb, 97
 ebū Ubeydu'l-Ḳāsım bin Selām, 255
 Ebū 'Uneyne, 171
 ebū Ümeyye Şüreyḫ Ḳādī, 263
 Ebū Yahyā, 117
 Ebū Yūsuf, 163, 164, 239, 240
 Ebū Yūsuf Ya'ḳūb, 161
 ebū Yūsuf Ya'ḳūb ibni ebī Selleme, 276
 Ebū Yūsuf., 163

- Ebū Zer'a, 169, 171
Ebū Zer'a, 100, 178, 179
Ebu'd-Derdā, 117
ebū'l-Abbās Aḥmed, 235
ebū'l-Abbās, 183
ebu'l-Abbās Aḥmed, 234
ebu'l-Abbās Aḥmed bin Yaḥyā eṣ-Şeybānī, 254
ebu'l-Abbās Teğallüb, 261
ebu'l-Baḥterī Vehb, 275
ebu'l-Beḳā 'Abdullāhu'l-Akberī., 260
ebu'l-Fazl Muḥammed bin Nāşırū's-Sillāmī., 273
ebū'l-Fazl Muḥammedū'l-Ma'rūf bi'l-Ḳayserānī,
272
Ebu'l-Ferec El-İsbahānī, 30
Ebu'l-Ferec İbnū'l-Cevzī, 273
ebu'l-Feth Naşrullāhū'l-Ma'rūf bi-İbnū'l-Eşīr, 274
ebu'l-Ḥasan, 287, 288
Ebu'l-Ḥasan, 179
Ebū'l-Ḥasan, 145, 153
ebu'l-Ḥasan 'Abdurraḥman ed-Dāvedī, 177
ebu'l-Ḥasan 'Alī bin İbrāhīmū'l-Ḥadrāvī, 301
ebu'l-Ḥasan 'Alī bin İdrīs, 288
ebū'l-Ḥasan 'Alī bin Muḥammed, 266
ebu'l-Ḥasan 'Alī bin Muḥammedū'l-Ma'rūf bi'l-
Ma'verdī, 264
ebu'l-Ḥasan 'Aliyyū'l-Eş'arī, 265
ebū'l-Ḥasan Muḥammed, 247
ebu'l-Ḥasanū'l-Cüseḳī, 287
ebu'l-Ḥasanū'd-dār-ı Ḳutnī, 267
Ebu'l-Ḥasen, 97
Ebu'l-Ḥüseyn, 97
ebu'l-Ḥüseyn el-Ḳudūrī, 258
Ebū'l-Kasem bin 'Abdu'l'alīm, 138
ebū'l-Ḳāsım, 132
ebu'l-Ḳāsım ibni imām-ı Mūsā el-Kāzım, 295
ebu'l-Ḳāsım İbrāhīm bin Muḥammedū's-Sırrī bin
Sehlū'z-Zücāc, 257
ebu'l-Ḳāsımūş-Şımrī, 264
Ebu'l-Leys-i Semerkandī, 31, 32
Ebu'l-Mihr, 217
Ebu'l-Muğīş, 217
Ebu'l-Mu'în, 217
ebu'l-Muzaffer, 269
Ebu'l-Münzer, 275
Ebu'l-Vaḳt, 177
Ebu'l-Vefā, 243
Ebū'l-Vefā, 233
Ebu'l-Vefā Tācü'l-Ārifīn, 278
ebū'n-Necīb 'Abdulḳāhir, 232
ebū'n-Necīb Sühreverdī, 241
ebu'n-Necībden, 232
Ebū'r-reyhānīn, 299
ebu's-Su'ūd, 231
Ebu't-Tufeyl, 100
Ebūbekr, 125
Ebūbekr Hidāyetullah, 30
Ebūbekri'ş-Şıddīḳ, 118
Ebū'l-Ḥasan Şa'rānī, 66
Ebū'l-Abbās Şemsüddīn Ahmed b. Muhammed b.
İbrāhīm b. Ebî Bekr b. Hallikān el-Bermekî el-
İrbilī, 69
Ebū'l-Ḥasen Abdülgāfir b. İsmāil b. Abdilgafir el-
Fārisī, 70
Ebū'l-Mevāhib Abdülvehhāb b. Ahmed b. Alī eṣ-
Şa'rānī el-Mısrī, 66
ebū'n-Necīb Sühreverdī, 231, 246
Ehvāz, 165, 216
El-Bulga fî Tārih-i Eimmeti'l-Luga, 30
el-Celīl ebū Ṭāhirū'l-Ḥalīl, 285
El-Cumāhī, 30
El-Egānī, 30
El-Firūzābādī, 30
el-Hac Bilāl bin 'Abdullah, 48
el-Ḥāriş. ebū Naşr, 227
el-Ḥasan el-Meşnā bin el-Ḥasan bin 'Alī ibni Ṭālib,
181
el-Ḥasan ve'l-Ḥüseyn, 105
el-Hücce ve'r-Rustül, 64
El-İsti'āb fî Ma'rifeti'l-Ashāb, 30
El-İsti'āb, 64
El-İstiab fî Marifeti'l Ashab, 64
el-Kasidetul Hemziyye, 69
El-Kazı Ebu'l-Ḥüseyn Muhammed bin
Muhammed, 30

- El-Kureşî, 30
el-Lum'a, 68
El-Lüm'a, 68
El-Marzubânî, 30
el-Minehul Mekkiyye, 69
el-Müntehab min Kitâbi's-Siyâk li-Târîhi Nişâbûr,
71
el-Veliyy'ibnü'l-Velî 'İmrân bin 'Alî, 296
Elyesa', 96
Emevi Camii, 55
Emevîler, 38
Endülüs, 71
ene'l-hak, 218
Enes, 110
Enes bin Erkam, 110
Enes bin Mâlik, 135, 276
Enes-i Güştenî, 107
Enîs bin Ma'kal, 124
Envârü't-Tenzil ve Esrârü't-Te'vîl, 40
Eraslan, 31, 32
Erbil, 69
Erîhâ, 95
Erîhe, 95
Eşfahân, 165
Esfer ibni Nevâhî, 258
Esmâr-ı Esrâr, 33
Esmâü'r-Ricâl, 72
Esmâ'ü'r-Ricâl, 172
Esmâ'ü'r-Ricâl, 72, 115, 117, 128, 130, 135, 165,
166, 169, 172, 175, 178, 179, 252, 262, 271,
272, 276
Esmâ'ü'r-Ricâlde, 134
es-Savâik-ul-Muhrika, 62
Esterâbâd, 71
Esved, 118
Esved bin Yezîd bin Kaysi'n-Neħa'î, 118
Eş'as, 124
Eş'as bin Kays bin Mu'diyy-i Kerb, 133
Eş-Şeyh 'Abdulkâdir el-Cîlî, 183
eş-Şifâ fi Fezâyilü'l-Fukahâ, 162
Etrâfû's-Şahîhin, 166
Etrâk, 153
Evhadî ebü 'Abdullah Muhammedü'l-Vâkıdî., 292
Evliyâ Menkıbeleri, 66
Evs ve Hazrec, 114
Eyyüb, 214
Eyyübü'l-Süctânî, 168
Eyzâhü'l-Bürhân, 265
ezvâc-ı tâhirât, 107
Ez-Za'ferânî, 256
Faridüttin Attar, 314
Fâris, 130, 217
Fars, 31, 71
Fârûk, 277
Fârûk-ı 'Azam, 128, 131, 262
Fârûk-ı 'Azam, 117
Faşîh, 255
Fâtıma, 181
Fâtıma, 97, 105
Fâtıma binti el-Hüseyn bin 'Aliyy-i velî, 172
Fâtıma-i Zehrâ, 147
Fâtımatü'z-Zehrâ, 97, 104
Fatih, 45, 54
Fatîn, 29
Fayda, 68
Fazlü'l-Hayl, 39
Ferezdak, 38
Feridüddin Attar, I, 313
Fettaḥ, 155
Fettaḥ bin Hâkân, 155
Fezâyil-i Kebîr, 275
Fezâyilü'l-Enşâr, 275
Fîrüz, 193
Firdevs, 46, 312
Fuḍeyl, 237
Fuḍeyl 'İyâz, 227
Furât, 84, 98, 100, 108, 111, 126, 190, 309
Fuzûlî, 65, 66
Fuzûlî', 65
Fütûh El-Mücâhidîn Li Tevârih-i Kulûb El-
Müşâhidîn, 31
Fütühât-ı Mekkiyye, 245
Fütûhu'l-Mücâhidîn li-Tervîhi Kulûbi'l-Müşâhidîn,
62

Ğaffâr, 205
Ğâfir, 205
Ğafûr, 205
Ğarâyib-i Kûrân, 178
Ğarîbü'l-Ĥadîs, 249, 255
Ğazâlî, 266
Gazne, 70
Gelibolu, 61
Genç Osman, 51
Gıyaseddin Muhammed, 63
Ğulâm-ı Türk-i Rûmî, 124
Gülşen-i Hulefâ, 36, 37
Gülşen-i Şuarâ, 35
Gülşenü's-Şühedâ, 66, 119, 121
Güngör, 65
Ĥabbâb, 117
Ĥabeş, 132
Ĥabîb, 83, 84, 85, 86, 189, 190, 191, 192, 193
Ĥabîb, 85, 192
Ĥabîb bin Mezâhir, 124
Ĥabîb-i °Acemî, 83, 189
Ĥabîb-i Râ'î, 235
Ĥabîb-i Tâ'yib, 84, 190
Ĥabnama-i Veysi, 55
Ĥaccâc, 86, 173, 174, 192, 259
Ĥaccâc bin Mesrûk, 124
Ĥaccâc bin Yûsuf, 172, 259, 299
Ĥacı Selim Ağa, XXVII, 44, 49, 88
Ĥâd, 124
Ĥâdî, 153, 162
Ĥadîkatü's-Sü°adâ°, 123
Ĥadîkatü's-Sü°adâ°, 119, 121
Ĥadîs ü Şaffetü'n-Nebî, 275
Ĥadikatü's-Su°adâ°, 66
Ĥadikatü's-Suadâ°, 65
Ĥadikatü's-Sü°adâ°, 65
Ĥadîkatü's-Sü°adâ°, 65
Ĥâfî, 228
Ĥâfiz °Abdulğâfir, 70, 266
Ĥafız Ahmed Paşa, 59
Ĥâfiz ebü'l-Kâsım, 266
Ĥağ, 203
Ĥağ, 226
Ĥağ, 205, 208, 224, 226, 228, 232
Ĥâkim en-Nîşâbü'rî, 70
Ĥağğ, 195, 211, 213, 216
Ĥağğ, 226
Ĥağğ, 203, 224
Ĥâlet Efendi, 43, 59
Ĥalîfe, 285, 293
Ĥâlık, 221
Ĥâlîd, 135
Ĥâlîd b. Velîd, 37
Ĥâlîd bin °Ömer, 124
Ĥalil ÇEÇEN, III
Ĥâliş, 156
Ĥâliş Efendi Kütüphanesi, 51
Ĥalkü'l-İnsân, 255
Ĥallâc, 217
Ĥallâcî, 215
Ĥallâcü'l-Esrâr, 216, 217
Ĥalvetiyye, 32
Ĥamâsî, 260
Ĥamîd bin °Abdurrahmân, 169
Ĥâmîz, 261
Ĥâmid, 135
Ĥâmid bin °Abbâs, 217
Ĥammâd, 139
Ĥammâd, 231, 232, 233
Ĥammâd bin Enes, 124
Ĥammâd bin Zeyd, 178, 179
Ĥammâd-ı Debbâs, 231
Ĥamza, 309
Ĥamza, 118, 124
Ĥamza bin İmâm-ı Mûsâ, 295
Ĥanbel, 300
Ĥanbelî, 306
Ĥandağ, 134, 312
Ĥandağ, 97, 111, 116, 118
Ĥanefî, 258
Ĥanefiyye, 163
Ĥânî, 120
Ĥânî bin °Urve, 120
Ĥanzala bin Sa°d, 124

Hanzala bin Şafvān, 261
 Harem, 203
 Harem, 204
 Haremeyn, 148
 Haremullāh, 106
 Hārice bin Muṣab, 140
 Hāriş, 207
 Hāriş Muḥāsibī, 208, 219
 Hāriş-i Muḥāsibī, 206
 Hārizm, 70, 71
 Harūn, 146, 147, 148, 162, 164, 240
 Hārūn, 146, 147, 148, 163, 164, 251, 275
 Hārūn b. Ali İbnü'l-Müneccim, 71
 Harūn Reşīd, 240
 Hārūn Reşīd, 251
 Hārūn Reşīd, 240
 Harūnū'r-Reşīd, 162
 Hasan, 29, 30, 40, 49, 55, 66
 Ḥasan, 85, 86, 192, 193, 298
 Ḥasan, 125, 156, 157
 Ḥasan Başrī, 268
 Ḥasan Başrī, 259, 262
 Ḥasan bin °Alī, 133
 Ḥasan bin Ḥasan-ı Aḥsen, 172
 Ḥasan bin İbrāhīm, 257
 Ḥasan bin Kāsimü't-Ṭaberī, 256
 Ḥasan Ḥüseyn, 92
 Hasan Paşa, 40
 Ḥasan u Ḥüseyn, 97
 Ḥasan-ı Aḥsen, 101, 103, 107, 109, 125, 147
 Ḥasan-ı Aḥsen, 84, 86, 190, 193, 268, 298
 Ḥasan-ı Başrī, 109
 Ḥasan-ı Başrī, 84, 85, 86, 190, 192
 Ḥaşan-ı Başrī, 84, 190
 Ḥaşīn bin °Abdurrahman, 134
 Hāşim bin °Utbe bin Vaḳkāş, 124
 Hāşimī, 293
 Hāşimīler, 120
 Hāşimiyye, 189, 293
 Ḥaṭab, 260
 Ḥaṭīb ebī Bekr, 257
 Ḥaṭīb ebī Zekerıyyā-i Tebrīzīden, 273
 Ḥaṭīb-i Baġdādī, 252
 Ḥavāric, 102
 Hāvī, 264
 Ḥayātü'l-Ḥayavān, 65, 103, 172
 Ḥayātü'l-Ḥayavān, 217
 Hayber, 38
 Ḥayber, 97, 100, 127
 Ḥaydar, 97
 Ḥaydarāniye, 143
 Ḥaydar-ḥāne, 309
 Ḥaydar-ı Kerrār, 119
 Ḥaydār-ı Kerrār, 97, 126, 296
 Ḥayy, 298
 Ḥazret-i Âdem, 94
 Ḥazret-i Allāh, 103, 125
 Ḥazret-i Bārī, 212, 228, 263
 Ḥazret-i Bārī, 174, 183, 205, 207, 209
 Ḥazret-i Bārī, 95, 114, 160
 Ḥazret-i Cibrīl, 105
 Ḥazret-i Cibrīl-i Emīn, 105
 Ḥazret-i Ebī Yūsuf, 163
 Ḥazret-i Elyesa°, 96
 Ḥazret-i Ḥabīb-i Rabbü'l-°Âlemīn, 106
 Ḥāzret-i Ḥabīb-i Rahmān, 114
 Ḥazret-i Hārūn, 105
 Ḥazret-i Ḥazır, 282
 Ḥazret-i Ḥızır, 229, 246
 Ḥazret-i Ḥüseyn, 65
 Ḥazret-i İlyās, 96
 Ḥazret-i İmām-ı °Alī, 94
 Ḥazret-i Mevlā, 176
 Ḥazret-i Muhammed, 61, 65
 Ḥazret-i Muḥammedü'l-Muştafā, 173
 Ḥazret-i Muḥammedü'l-Muştafā, 130
 Ḥazret-i Mūsā, 94, 95
 Ḥazret-i Nūh, 94
 Ḥazret-i °Ömer, 139
 Ḥazret-i Rabb, 182
 Ḥazret-i Rabb, 151
 Ḥazret-i Rabbü'l-°İzz, 219
 Ḥazret-i Rabbü'l-°İzzet, 84, 191
 Ḥazret-i Rāzıku'l-erzāk, 182

Ḥazret-i Resûl, 212
Ḥazret-i Resûl-i Ekrem, 100
Ḥazret-i Resûl-i Ḥüdâ, 104, 105
Ḥazret-i Yûşa°, 94, 95, 96
Ḥazret-i Zû'l-Celâl, 211
Ḥazret-i Zülkifl, 94
Hejdeh, 216
Hemedân, 117, 272, 274
Hemedânî, 119
Hendek, 38
Hey'et-i Seniyye Tercümesi, 40
Ḥibre, 104
Ḥille Kaşabası, 294, 295, 296
Ḥilletü'l-Feyhâ, 96
Ḥızır, 94, 202, 203
Ḥızır b. Ḥızır el-Âmidî, 68
Hicaz, 71
Ḥicâz, 272, 283
Hidâye, 260
Hidiv Kütüphanesi, 60
Hilâl bin Nâfi°, 124
Hilyetü'l-Evliyâ, 29
Hind, 32, 216
Hindistan, 70
Hindustân, 216
Hint, 31, 62
Hişâm bin °Urve, 165, 175, 251, 275
Hocazade Ahmed Hilmi, 32
Horasan, 71
Ḥorâsan, 249
Ḥorâsân, 128, 136, 165
Ḥorâsân, 216, 217, 272
Ḥubeyb-i Râî, 238
Ḥudâ, 209, 213
Ḥudâ, 151
Hudeybiye, 134
Ḥulefâ-i °Abbâsiyye, 146
Ḥulefâ-yı °Abbâsiye, 159
Ḥulefâ-yı °Abbâsiyye, 188
Ḥulefâ-yı benî °Abbâs, 162
Ḥuneyn, 127
Ḥuristân, 216
Ḥuristân, 217, 272
Ḥûyî, 65
Ḥuzeyfe, 116
Ḥuzeyfe bin el-Yemânî, 116
Ḥuzeyfedden, 117
Ḥüccetü'l-İslâm, 218
Ḥüdâ, 84, 128, 131, 135, 149, 156, 160, 167, 169,
178, 190, 194, 207, 210, 265, 287
Ḥüdâ, 243
Ḥüdâ, 127
Ḥüdâ, 84, 190, 194, 196, 201, 202, 206, 207, 212,
213, 222, 224, 225, 229, 236, 240, 241
Ḥüdâ, 134, 151, 157, 173
Ḥüdâvendigâr, 144, 164
Ḥüdâyî, 237
Hülâgü, 243
Hürr, 122, 123
Hürr, 122, 123
Ḥürr bin Yezîd bin Ribâh, 121
Ḥürru'n-Nefîs, 196
Hüseyn, 36, 49, 55, 65
Hüseyn, 51
Hüseyn Baykara, 66
Hüseyn Kocabaş, 59
Hüseyn Murtazâ, 36
Hüseyn Murtazâ Efendi, 313
Hüseyn Murtazâ Efendi Nazmizâde, 50
Hüseyn Vâiz-i Kaşifî, 71
Hüseyn Vâiz-i Kâşifî, 65, 66
Hüseyn Vassâf, 33
Ḥüseyn, 215, 216, 217, 218, 224, 297
Ḥüseyn, 104, 105, 106
Ḥüseyn bin °Alî, 150
Ḥüseyn Kâşifî, 123, 199
Ḥüseyn Manşûr, 217, 219
Ḥüseyn Manşûr-ı Ḥallâc, 215
Ḥüseyn Paşa Câmîi°, 306
Ḥüseyn-i müstaşsen, 147
Ḥüşyem, 171
Ḥ°ace Nureddîn, 301
Ḥ°arezm, 250
Ḥ°arîc, 265

Hz. Âdem, 62
 Hz. Muhammed, 64
 I. Mansûr b. Nûh, 68
 II. Murad, 39
 Irak, 68, 69, 71, 73
 -eIrak, 202
 eIrāk, 145
Irāk, 301
 eIrāk, 94, 106, 115, 143, 150, 155, 161
 eIrāk, 233, 235, 252, 272, 274, 278, 280, 282, 286,
 287, 288, 296, 301, 302, 305, 307, 308, 309
 İsfahān, 112
 İsfahān, 274
 İblīs, 236
 İbn Abdilber en-Nemeri el-Kurtubî, 64
 İbn İshak, 64
 İbni eAbbās, 106, 107, 135, 172, 188
 İbni eAbbās Übey bin Ka'bdan, 188
 İbni eAbdullāh, 169
 İbni eAtā, 207
 ibni ebī Leylā, 162
 İbni Edhem, 202
 İbni Hacer, 69
 İbni Hacer, 112, 151, 154, 156
 İbni Hacer-i Mekkī, 107
 İbni Hacerin, 69
 İbni Hāllakān, 268
 İbni Hallikān, 30, 67, 69, 70
 İbni Hāllikān, 149, 161
 İbni Hāllikān, 269
 İbni İshāk, 271
 İbni Kuteybe, 260
 İbni Māce, 272
 İbni Mes'ūd, 100, 118, 172
 İbni Mülcem, 97, 102, 103
 İbni Ömer, 276
 İbni eÖmer, 107, 276
 İbni Sellām el-Cumahî, 71
 İbni Semmāk, 195
 İbni Sîrîn, 111, 141
 İbni Sînâ, 64
 İbni Süreyh, 219
 İbni Şihāb-ı Zührî, 177
 İbni Ziyād, 107, 108, 110, 120, 121, 122
 İbni Ziyād,, 120
 ibni'z-Zübeyr, 275
 İbnü Abdi'l-Berr, 30
 İbnü Sa'd, 30
 İbnü'l-Bağavî, 223
 İbnü'l-Cevzî, 303
 İbnü'l-Emin Mahmud Kemal, 29
 İbnü'l-Esîr, 30, 67
 İbnü'l-Hanefiyye, 107
 ibnü'l-Mübârek, 180
 ibnü'l-Müsîb, 259
 İbnü's-Semmāk, 251
 İbnü's-Şa'âr, 71
 İbrāhîm, 105, 119, 127, 132, 201, 202, 203, 204,
 205, 206
 İbrāhîm bin Edhem, 176, 200, 202, 206
 İbrāhîm bin Muḥammed, 172
 İbrāhîm bin Muḥammed bin eUbeyd, 165
 İbrāhîm bin Muḥammedü'r-Rakî, 166
 İbrāhîm bin Sa'd, 165
 İbrāhîm Edhem, 237
 İbrāhîm Mücâb, 297
 İbrāhîm Neḥa'eî, 139
 İbrāhîm Paşâ, 93
 İbrāhîm Şüfî-i Hirevî, 177
 İbrāhîm ve İsmā'eîl, 296
 İbrāhîme, 201
 İbrāhîm-i Hālîl, 205
 İbrāhîmü'l-Hālîl, 94, 113
 İbrāhim b. Muhammed es-Sarîfinî, 71
 İbrahim Kandı, 49
 İbrāhim Karamânî, 40
 İbrāhim Müteferrika, 36, 38
 İbrāhim Müteferrika', 37
 İbrahim Paşa, 37, 41
 İdrîs Ya'kübî, 304
 İknâe, 264
 İlāh, 238, 240, 273, 279, 284, 289, 293
 İlahî, 217
 İlyās, 202

İmâd Abdüsselâm Raûf, 42
 °İmâdüddîn ibni Muḥammed, 269
 İmâdüddin el-İsfahânî, 71
 İmam Busîrî, 69
 İmâm Dâvud, 238
 İmâm Hüseyn, 105
 İmâm Şâfi'î, 235
 İmâm-ı °Abdullâh, 172
 İmâm-ı °Abdullâh Kâzî, 143
 İmâm-ı °Aḥmed, 255
 İmâm-ı Aḥmed, 160, 161, 251
 İmâm-ı Aḥmed bin Ḥanbel, 159
 İmâm-ı °Aliyyü'l-Hādî, 153
 İmâm-ı °Aliyyü'r-Rizâ, 194, 195
 İmâm-ı A°zam, 163
 İmâm-ı A°zam, 138, 161, 162, 223, 237, 238
 İmâm-ı A°zâm, 162
 İmâm-ı Buḥârî, 256
 İmâm-ı Ebî Yûsuf, 239
 İmâm-ı Ebü Ḥanîfe, 200
 İmâm-ı Ebü Yûsuf, 142, 162, 164, 239, 240
 İmâm-ı Ğazzâliddîn, 218
 İmâm-ı Hâfiz Ebü °Abdullâh Zâmîrî, 140
 İmâm-ı Ḥasan °Askerî, 157
 İmâm-ı Ḥasan-ı Aḥsene, 102
 İmâm-ı Ḥasanü'l-°Askerî, 156
 İmâm-ı Ḥasanü'l-°Askerî bin °Aliyyü'l-Hādî, 156
 İmâm-ı Hüseyn, 105, 106, 108, 119
 İmâm-ı Kâzım, 148
 İmâm-ı Kerrâr, 98
 İmam-ı Mâlik bin Enes, 199
 İmâm-ı Muḥammed, 239
 İmâm-ı Muḥammed bin Ḥasenü's-Şeybânî, 143
 İmâm-ı Mûsâ Kâzım, 148, 152, 164
 İmâm-ı °Ömer-i Fârûk, 128
 İmâm-ı Rabbânî Ebü Ḥanîfe-i Nu°mân, 162
 İmâm-ı Şudûr, 307
 İmâm-ı Şâfi'î, 139, 159, 256, 271
 İmâm-ı Ṭahâvî, 100
 İmâm-ı Ugânî, 138
 İmâm-ı Zâmîrî, 140
 İmâm-ı Zâmîrî, 139
 İmâm-ı Zekî, 158
 İmâm-ı Züfer, 143
 İmâmü'l-Ḥaremeyn, 266
 İngiliz, 69
 İngiltere, 35, 43, 59, 73
 İnan, 63, 68, 69
 °İsâ, 164
 °İsâ bin Ca°fer, 164
 İsbâtü'l-ilm °Ale'n-Nübüvve, 64
 İsbâtü'r-Rusûl, 64
 İsfahan, 71
 °İsî bin Ca°fer, 148
 İskender, 144
 İslam, IV, 31, 34, 38, 61, 315, 316, 317, 318, 319,
 320, 321, 322
 İslâm, 64, 70
 İslâm, 84, 99, 115, 116, 117, 118, 124, 133, 134,
 135, 137, 139, 142, 160, 161, 173, 176, 180,
 190, 194, 196, 213, 241, 262, 265, 279, 303
 İslam Tasavvufu, 68
 İsmâ°il bin Aḥmed, 167
 İsmâ°il bin °Ayyâş, 175
 İsmâ°il bin Ca°fer, 168
 İsmâ°il bin ebî Ḥâlid, 127
 İsmâ°il bin ebî Ḥâlid, 130
 İsmâ°il bin Ḥâlid, 175
 İsmâ°il bin İşhak, 167
 İsmâ°il bin °Uleyye, 168
 İsmâil Paşa, 38
 İsrâ°il, 96
 İsrâi'l, 95
 İsrâ°il, 141
 İstanbul, 32, 36, 38, 40, 43, 45, 47, 48, 49, 50, 52,
 53, 54, 59, 61, 62, 68, 315, 316, 317, 318, 319,
 320, 321, 322
 İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, 44
 İstî°âb, 117, 128, 132, 133, 135, 137, 162
 İstî°âbd, 118
 İzgi, 65
 Ka°be, 114, 217, 223, 290
 Kâbil, 138
 Kâbus-nâme, 39

- Kādī 'İyāz, 100
 Kādī Şüreyh, 263
 Kādir, 291
 Kādisiye, 226
 Kādisiyye, 107, 133, 135
 Kaf, 200
 Kafzāde Abdulfeyyaz Fāizî, 29
 Kahire, 30, 43, 70
 Kāhire, 67
 Kameriyye, 86, 193
 Kāmil Candoğan, 62
 Kamil Yılmaz, 68
 Kanber 'Alī, 299
 Kandemir, 71
 Kanûnî Sultan Süleyman, 66
 Kānûnû'l-Vüzerā, 264
 Kaplan, 67
 Kara, 33
 Kara Çelebi-zāde Abdulaziz, 61
 Karaismailoğlu, 66
 Karataş, 35, 36, 39, 40
 Karye-i Kīleviyye, 282
 Karyetü'l-A'rāb, 286
 Karzā bin Ka'b, 131
 Kaşaba-i A'zamiyye, 271
 Kaşaba-i A'zāmiyye, 293
 Kaşaba-i Kāzimiyye, 277
 Kaşaba-i Kāzimiyye, 275
 Kaşāide-i Vettiriyye, 308
 Kāsım, 125
 Kāsım, 125
 Kasāide-i Ferezdak, 38
 Kastamonulu Latıfî, 29
 Kasūr bin Kenāne, 122
 Kāşifi, 71
 Katāde bin Da'āme, 268
 Katip Çelebi, 61
 Kays, 124
 Kays bin ebī Hāzım, 180
 Kays bin ebī Hāzım, 129
 Kays bin Münebbe, 124
 Kayserānī, 273
 Kazıbü'l-Bān el-Müşulī, 231
 Kāzım, 145, 147
 Kemal Eraslan, 62
 Kenzū'l-Ārifin, 40
 Kerbelā, 65, 66, 314
 Kerbelā, 105, 107, 108, 109, 111, 121, 123, 124, 125, 127
 Kerh, 193, 235, 266
 Kerrār, 100
 Kerrār, 102
 Kerrār-ı 'Āliyy-i Tebār, 298
 Keykāvus b. İskender b. Kābūs, 39
 Kılıç Ali Paşa, IV, XXVII, 44, 45, 48, 88, 319
 Kılıç 'Ali Paşa, 49
 Kınalızāde Hasan Çelebi, 29
 Kırāfatū's-Şuğrā, 269
 Kindī, 64
 Kirman, 71
 Kitāb-ı Aḥbāru'n-Naḥvīn, 260
 Kitāb-ı Āmālī, 257
 Kitāb-ı Cāhiliyye, 249
 Kitāb-ı Ebyāt-ı Seybūye, 257
 Kitāb-ı Eḥādīs ü Kaşas, 275
 Kitāb-ı Ezdād, 249
 Kitāb-ı Fa'alet ü Ef'ilet, 257
 Kitāb-ı Fāitetü'l-Faṣīḥ, 248
 Kitāb-ı Faṣīḥ, 248
 Kitāb-ı Ġarībū'l-Ḥadīs, 260
 Kitāb-ı Ḥayr Kays bin Sa'ade, 260
 Kitāb-ı Ḥulkū'l-Feres, 257
 Kitāb-ı Ḥulkū'l-İnsān, 257, 261
 Kitāb-ı İlāhī, 100
 Kitāb-ı İnsān, 272
 Kitāb-ı 'İşrāt, 248
 Kitāb-ı Lum'a, 265
 Kitāb-ı mā Yenşarfu ve mā lā Yenşarafu, 257
 Kitāb-ı Muḥtaşar-ı Naḥv, 261
 Kitāb-ı Mutavassıt, 260
 Kitāb-ı Müttefikū'l-Elfāz, 274
 Kitāb-ı Nevādir, 257
 Kitāb-ı Silsiletü'z-Zeheb, 274
 Kitāb-ı Şerḥ-i Kāfī, 249

- Kitāb-ı Şurī ü Büyūc, 248
Kitāb-ı Tılsım, 275
Kitāb-ı Vecīz, 254
Kitāb-ı Yevākīt, 248
Kitāb-ı Yevm ü Leyl, 248
Kitābü'l-°Arşi'l-Merķūm fī Halli'l-Manzūm, 274
Kitābü'l-°Arüz, 257
Kitābü'l-Celīl, 255
Kitābü'l-Cürcān, 248
Kitābü'l-Envār, 257
Kitābü'l-Ezdād, 260
Kitābü'l-Farķ, 257
Kitābü'l-Fazl, 274
Kitābü'l-Hayy ve'l-Meyyit, 260
Kitābü'l-Heyecān, 260
Kitābü'l-İştikāk, 257
Kitābü'l-Kabāyil, 248
Kitābü'l-Luġāt, 255
Kitābü'l-Maķşūd ve'l-Memdūd, 260
Kitābü'l-Me°āniyyü'l-Muķter°a, 274
Kitābü'l-Medāhil, 248
Kitābü'l-Meklül ve'l-Mektūm, 248
Kitābü'l-Meġeli's-Sāyir fī Edebü'l-Kātib ve's-Şā°ir,
274
Kitābü'l-Muvazzāh, 248
Kitābü'l-Müstahsen, 248
Kitābü'l-Vuķūş, 261
Kitābü'n-°Acāleti fī'n-Neseb, 274
Kitābü'n-Nebāt, 261
Kitābü'n-Nevādir, 248
Kitābü'n-Niķāh, 248
Kitābü'r-Rü'yāt, 275
Kitābü's-Sā°āt, 248
Kitābü's-Sebķ, 261
Kitābü's-Siyāk li-Tārīhi Nişābūr, 70
Kitābü's-Şerh ve't-Tafşīl fī'r-Reddi °alā Ehlü'l-İfk
ve't-Tadlīl, 265
Konya, 43, 45, 54
Köln, 43
Köprülü, 32
Köprülü Kütüphanesi, 40, 59, 71
Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi, 59
Köprülüzāde, 29
Kuba, 113
Kūfe, 169, 172
Kūfe, 96, 102, 103, 106, 107, 108, 118, 119, 120,
121, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134,
135, 136, 137, 140, 150, 154, 161, 165, 167,
178, 180, 188, 244, 252, 259, 263, 264
Kūfe, 118
Kūfī, 135, 255
Kūff, 188
Kūfiyyīn, 131, 135, 254, 261
Kūhistān, 39
Kūhistān, 283
Kur'an, 68, 69, 72
Kur'an, 265
Kur'an-ı Kerim, 72
Kur'an-ı Şerīf, 311
Kurā, 103
Kurān, 160, 214
Kurān, 204, 252, 253, 254, 260
Kurān, 188
Kurān, 145, 204, 249
Kurān-ı °Azīmü's-şān, 143, 153, 159, 166, 188,
256, 274
Kurān-ı Kerīmü's-şān, 143
Kureş, 146, 177, 198
Kürd, 234, 243
Kütüb-i Sitte, 272
Lāmiî, 62
Lamiî Çelebi, 31
Lāmiî Çelebi, 62
Levākıhu'l-Envāri'l-Kudsiyye fī Tabakāti'l-
°Ulemā° ve's-Sūfiyye, 66
Levend, 41
Leyla ile Mecnun, 66
Leyş bin Sa°d, 177
Londra, 43
Lübāb-ı Ma'nevî fī İntihāb-ı Mesnevî, 71
Lübb-i Lübāb-ı Ma'nevî, 71
Lübb-i-Lübāb-ı Mesnevî, 71
Lüm°a, 68, 260
M. H. Zotenberg, 68

M. Jean de Goeje, 67
Maʿānī-i Qurʾan-ı ʿAzīmiyye-Şānī, 257
Maʿāniyyü'ş-Şi'r, 260
Macâlisü'n-Nefâis, 29
Mâcidü'l-Kirevî, 282
Mağrib, 71
Maḥmūd bin Ḥaddās, 180
Mahmud Tahirü's-Sadık Es-Sühreverdî, 61
Maḳābir-i Ḥarb, 265
Maḳāmât-ı Ḥarîrî, 260
Maktel, 65
Maktel-i Hüseyin, 65
Mâlik bin Enes, 172, 175, 179, 188
Mâlik bin Enesü'l-Mâlikî, 124
Mâlik bin ʿUbeyd, 124
Mâlikî, 167
Mâlikiyy, 220
Mâlikiyye, 247
Manşür, 172
Manşür, 143, 312
Manşür, 276
Mansur bin el-Hasan, 44
Manşür bin el-Hasan, 297
Manşür bin el-Hasan, 50, 51
Manşür bin el-Hasan, 53
Manşür bin Hasan, 46, 312
Manşür el-Beyzâvî, 215
Manşür-ı Hallâc, 215
Maʿrûf, 194, 195, 197, 208, 240, 249
Maʿrûf-ı Kerhî, 193, 268, 310
Marzî, 226
Maṭar Bâdarânî, 284, 304
Maṭarı'l-Bâdarânî, 288
Mâverâ'ü'n-nehir, 216
Mâʿverd, 265
Maʿverdî, 265
Mayâ Fârķin, 257
Mecdüddîn, 250
Mecmaʿ-ı Maḥ, 261
Mecmaʿü'l-Baḥreyn, 254
Mecmûʿa-i ʿArabiyye, 274
Mecûs, 160
Medâyin, 112, 115, 133
Medâyinde, 117
Medîne, 106, 113, 130, 132, 146, 150, 152, 177, 188, 221
Medîne-i Münevvere, 107, 113, 146, 148, 149, 262
Medine, 43, 71
Medine-i Münevvere, 107
Medrese-i Nizâmiyye, 254, 269
Mehdî, 162
Mehmed Abdullah İbrahim, 59
Mehmed ibni Mehmed Şerif El-Abbâsî, 32
Mehmed Kemalî, 63
Mehmed Sâmî Sünbülî, 33
Mehmed Süreyya, 36
Mehmet AZİMLİ, III
Mehmet Büküm, 38
Mehmet BÜKÜM, III
Mehmet KARATAŞ, 37
Mehmet Riyâzî, 29
Meḳābir-i Bâb-ı Ḥarb, 270
Meḳābir-i Bâbü'ş-Şâm, 255
Mekârim, 242, 243
Mekke, 38, 71, 102, 107, 114, 148, 150, 203, 216
Mekke-i Mükerreme, 107, 119, 140, 148, 149, 150, 196, 203, 217, 246, 247, 290
Melikşâh-ı Selçukî, 144
Meʿmûn, 148, 151, 152, 293
Meʿmûn ibni Musâ, 148
Menâkıb-ı Enbiyâ ve Evliyâ, 48
Menâkıb-ı Evliyâ-yı Bağdâd, 53
Menâkıb-ı Kâzimiyye, 148
Mercimek Ahmed, 40
Mercimek Ahmet, 39
Merv, 159, 202, 227
Mesnevî, 71
Mesrûk ebu'l ʿAbbâs, 219
Mesrûr, 164
Mesʿûd Hârişî, 287
Mesʿûdî, 147
Meşâhir-i der Bağdâd, 47
Mevlâ, 217, 232
Mevlânâ, 71

- Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, 250
- Mevlana Müzesi, 45, 54
- Mevlânâ Şehâbeddin İbni Arabşah, 38
- Mevleviyye, 208
- Mevzû'ât-ı Hadîs, 300
- Mezheb-i Hanefiyye, 161
- Mezheb-i Hanefiyye, 252
- mezheb-i itizâl, 265
- Mısır, 30, 37, 38, 60, 68, 70, 71, 73
- Mısr, 95, 146, 200
- Mısr, 269, 272
- Mısrıyy, 220
- Mi'zânü'l-İ'tidâl fi Nakdi'r-Ricâl, 30
- Millet Kütüphanesi, 45, 53, 54
- Millî Kütüphane, 43, 45, 46, 55
- Mirhand, 63
- Mirşâdü'l-İbâd, 250
- Mirza Mürşidüddin, 66
- Moğol, 243
- Moğol, 63
- Molla Cami, 31, 74
- Molla Câmî, 31
- Mu'cemü'l-Üdebâ, 29
- Mu'cemü's-Şu'arâ, 30
- Muâviye, 63
- Mu'âviye, 101, 102, 131
- Mufaşşalât, 301
- Mufaşşal-ı Zemâhşerî, 260
- Muğire bin Kays, 169
- Muhammed bin 'Abdurrahmân, 162
- Muhammed, 105, 106, 114, 119, 127, 146, 158, 196, 239, 286
- Muhammed 'Arabî., 305
- Muhammed bin 'Abdullâh bin Ca'ferü't-Tayyâr, 125
- Muhammed bin 'Abdullâh el-Enşârî, 167
- Muhammed bin Aḥmed'üş-Şa'ebî, 138
- Muhammed bin 'Alî bin İbrâhîm, 158
- Muhammed bin 'Alî Kaşşâb, 227
- Muhammed bin 'Aliyyü'r-Rızâ, 150, 151
- Muhammed bin Ca'ferü'n-Naḥvî, 260
- Muhammed bin Dâvud, 181
- Muhammed bin Ebî el-Mecâlid, 129
- Muhammed bin el-Ḥasan, 195
- Muhammed bin el-Ḥasen eş-Şeybânî, 162
- Muhammed bin el-Münkedir, 177
- Muhammed bin Enes, 126, 127
- Muhammed bin eş-Şabbâh, 168
- Muhammed bin es-Semmâk, 251
- Muhammed bin Hasan E'z-Zebîdî El-Endülûsî, 30
- Muhammed bin Ḥasanü'l-Nakḳâş, 267
- Muhammed bin Ḥâtîb, 132
- Muhammed bin Hebbetullâhi's-Silmâsî, 269
- Muhammed bin Hüseyin er-Riclânî, 219
- Muhammed bin Ka'b, 135
- Muhammed bin Manşûr, 219
- Muhammed bin Miḳdâd, 124
- Muhammed bin 'Osmânü'l-Hâzimiyyü'l-Hemâdânî, 274
- Muhammed bin Rabîa, 180
- Muhammed bin Yaḥyâ el-Mervezî, 165
- Muhammed bin Yaḥyâ-yı Dehlî, 171
- Muhammed Çirkîn, 310
- Muhammed Elfî, 304
- Muhammed el-Hâzimî, 170
- Muhammed en-Nürî, 223
- Muhammed Ğazâlî, 254
- Muhammed Ḥân, 92
- Muhammed Ḥân, 144, 165
- Muhammed ibni İshâk, 271
- Muhammed Kadûrî, 309
- Muhammed Mecnûn, 304
- Muhammed Mehdî, 146, 147
- Muhammed Ramazan, 66
- Muhammed Resûlullâh, 194
- Muhammed Şerif AZARKAN, III
- Muhammedi'bni'l-Ḥanefiye, 103
- Muhammediyye, 132, 204
- Muhammedü'd-Dürî, 303
- Muhammedü'l-'Âḳülî, 303
- Muhammedü'l-Bâkır, 104
- Muhammedü'l-Cevâd, 149
- Muhammedü'l-Cevelânî, 307
- Muhammedü'l-Ezherî, 292

Muḥammedü'l-Fazl, 308
 Muhammedü'l-Muştafâ, 94
 Muḥammedü'l-Mustafâ, 97
 Muḥammedü'l-Vettirî, 308
 Muḥammedü't-Taberî, 269
 Muḥāsibî, 207
 Muḥtaşar-ı Kudürî, 252
 Muḥtaşar-ı Nahv, 257
 Muḥyiddîn, 246
 Muḥyiddîn-i °Abdulḳâdir, 181
 Muhyiddin Muhammed el-Melicî, 66
 Muḳtedir Billâh, 217
 Munis, 63
 Murre bin Ebiyy, 124
 Murre-i Ğaffârî, 124
 Murtazâ, 36, 39
 Murtażâ, 97
 Murtażâ °Alî, 101
 Murtaza Efendi, 43, 74
 Murtazâ Efendi, 39, 60, 62, 69, 73, 74, 75, 313, 314
 Murtażâ Efendi, 53
 Murtażâ Efendi, 52, 53
 Mūsâ, 95, 97, 128, 296
 Mūsâ bin °Abdullâh, 181
 Mūsâ el-Cevn bin °Abdullâh el-Maḥz, 181
 Mūsâ el-Kâzım, 145
 Mūsâ Eş°arî, 265
 Mūsâ Kâzım, 305
 Mūsâ Kâzım, 303
 Muş°ab, 122, 123
 Muşâb, 129
 Muş°ab bin ez-Zübeyr, 137
 Muş°ab Bin Zübeyr, 134
 Muştafâ, 211
 Mustafa Kara, 62
 Muştafavî, 177, 180
 Muştafavî, 92
 Musul, 113
 Muşül, 274
 Mūşul, 161
 Mu°taşım, 152
 Mu°taşım, 206
 Mu°tezile, 265
 Muvaffaḳ bin Aḫmed-i Mekkî, 138
 Muvattâ, 199
 Mübârek, 175, 176
 Mücâhid, 188
 Müfterikü'l-Müsemmâ, 274
 Mülteḳa'l-Ebrâr, 115
 Mültemes, 172
 Münîr, 156
 Münker, 173, 311
 Münşeât-ı Nazmî-zâde, 39
 Müselmân, 279
 Müslim, 107, 119, 120, 121, 124, 166, 167, 171,
 272
 Müslim bin °Akîl, 107
 Müslim bin °Akîl, 106, 119, 121
 Müslim bin °Avsece, 124
 Müslim bin İbrâhîm, 167, 169
 Müslimîn, 176
 Müsned-i Dârimî-yi Dâvidîden, 177
 Müşḳâtü'l-Envâr, 218
 Müşkilât-ı Furḳân, 178
 Mütercim Asım, 28
 Mütevekkil, 153, 155, 199
 Nabî, 38
 Nâbî, 37
 Nâfi° bin Cebîr, 137
 Naḳî, 153
 Naḳşbendiyye, 145
 Naḳşibendî, 32, 62
 Nâmüs-ı Ekber, 105
 Naşâra, 147
 Naşârâ, 197, 279
 Naşârâ, 160
 Nâşır, 242
 Nâşırüddîn, 299
 Naskali, 32, 73
 Naşrânî, 197, 279
 Nazmî-zâde Hüseyn Murtażâ, 49
 Nazmîzâde Murtażâ-yı Bağdâdî, 51
 Nazmî, 35
 Nazmî-zâde, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 74

- Nazmî-zâde Efendi, 36
 Nazmî-zâde Hüseyin, 39
 Nazmî-zâde Hüseyin Efendi', 36
 Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ, 313
 Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ b. Ali Bagdâdî, 47,
 48, 49, 52
 Nazmî-zâde Hüseyin Murtaza Efendi, 35
 Nazmî-zâde Murtazâ, 38, 39
 Nazmî-zâde Murtaza Efendi, 35
 Nazmî-zâde Murtazâ Efendi, 41, 72
 Neccârî, 179
 Necefde, 101, 103
 Necmeddîn, 250
 Necmeddîn Kübrâ, 250
 Necmeddîn Râzî, 250
 Nefâhât, 231
 Nefâhâtü'l-Üns, 219, 230, 241, 245, 250
 Nefâhâtü'l-Üns, 207
 Nefâhâtü'l-Üns, 227
 Nefehâtü'l-Üns, 31, 61, 62
 Nefehâtü'l-Üns, 62, 93, 181
 Nefehâtü'l-Üns Min Hazarâtü'l-Kuds, 31
 Nefhâtü'l-Üns, 220
 Nehrevân, 117, 128, 129, 134, 180
 Nehr-i Mülk, 278, 281, 282, 286
 Nekkîr, 173
 Nekkîr, 311
 Nemek Behrâm, 122
 Nesâ'î, 272
 Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimi'l-Fütüvve, 62
 Nesâyimü'l-Muhabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve, 31
 Neseb-i Veled-i İsmâ'îl, 275
 Neşâtî, 65
 Nevâdir, 255
 Nevâî, 31
 Nezâyirî, 251
 Nîşâbur, 258
 Nîşâbûr, 254
 Nicholson, 69
 Nihâvend, 133
 Nişâbûr, 202
 Nişâbur, 70
 Nizâmiyye, 266
 Nüh, 92
 Nu'mân, 119
 Nu'mân bin Muqarrin, 117
 Nu'mân bin Şâbit el-Küfî, 138
 Nüreddîn, 301
 Nürî, 223, 225, 226, 227
 Nüriyy, 225
 Nüket, 264
 Oktay BOZAN, III
 Olcay, 32
 Olgun, 29
 Orhan Şaik Gökyay, 40
 Orta Asya, 29, 65
 Osmân, 62
 Oşmân, 47
 °Oşmân, 101, 262
 °Osmân bin °Aliyyü'l-Murtazâ, 126
 Osman Ergin, 59
 Osmanlı, 28, 33, 35, 42, 61, 314, 315, 320
 Ömer, 62
 °Ömer, 115, 136, 262, 263, 276, 277
 Ömer b. Ahmed el-Çullî'nin Ebû Abdullah
 Muhammed Zeynî, 40
 °Ömer bin °Abdul°azîz, 277
 °Ömer bin °Abdul°azîz, 174, 235, 276, 277
 °Ömer bin °Abdullâh Zemcî, 124
 °Ömer bin °Abdul°azîz, 277
 °Ömer bin °Alî, 126
 Ömer bin el-Muţâ°, 124
 °Ömer bin Hâlid, 124
 °Ömer Bin Mürre-i Esed, 128
 °Ömer bin °Oşmân, 216
 °Ömer bin °Osmân Mekkî, 216
 °Ömer bin °Oşmân-ı Mekkî, 207
 °Ömer bin Sa°d, 121, 122
 Ömer Paşa, 37
 °Ömer pâşâ, 144
 °Ömer Pâşâ, 165
 °Ömer-i °âdil, 117
 °Ömer-i Fârûk, 117, 129
 °Ömer-i Fârûk-ı A°zam, 168

ʿÖmerü'l-Bezāzī, 279
 ʿÖmerü'l-Fārūk, 118
 Öngören, 60
 Özaydın, 70
 Özcan, 35, 36, 41, 320
 Özgül, 62
 Parlatır, 28
 Pekolcay, 31
 Pers, 103
 Pîr Dāvud, 305
 Rab, 46, 229, 263, 272, 285, 286, 287, 292, 304,
 305, 306, 307, 308, 312
 Rabb, 195, 229, 231, 238, 246, 251, 258, 260, 270
 Rabbānī, 215
 Rabbü'l-ʿİzz, 197, 251
 Rabbü'l-ʿizze, 182
 Rabbü'l-ʿizzet, 205
 Rabî, 146
 Rabî bin ʿAbdurrahmān, 188
 Rabîʿa bin ʿAbdurrahmān, 188
 Rabî-i Aʿrābī, 189
 Rabîü'r-Rāʿy, 188
 Rāfiʿa, 265
 Raḥīm, 205
 Rāhib, 99
 Raḥmān, 205
 Raḳḳām, 225
 Ramazān, 140
 Ramazān, 237
 Ramazan SARIÇİÇEK, III
 Rāvend-i Nevāhī, 254
 Ravza-i Muṭāhara, 146, 150
 Ravzatü'l-Ebrār, 61
 Ravzatü'l-Ebrār, 62, 106
 Ravzatü'l-Ebrārî'l-Mübîn bi-Vekāyîi Selefîi
 Māziyye ve'l-Ahbār, 62
 Ravzatü's-Safā, 63
 Ravzatü's-Şafā, 148, 150
 Ravzatü's-Şafā, 63, 93, 155
 Ravzatü's-Safā fi Sireti'l-Enbiya ve'l-Mülük ve'l-
 Hulefā, 63
 Ravzatü's-Şühedā, 65, 66
 Ravzatü's-Şühedā, 65
 Ravzatü's-Şühedā, 123
 Rāzık, 221
 Recā bin Sehl eş-Şāgānī, 275
 Recep Şükrü GÜNGÖR, III
 Resül, 116, 212
Resûlallāh, 116
 Resül-i Ekrem, 262, 277
 Resül-i Hüdā, 121
 Resül-i Kerīm, 262
 Resül-i Kibriyā, 263
 Resül-i Kibriyā, 173, 177
 Resûlullāh, 106, 116, 259
 Reşahât-ı Aynü'l-Hayât, 31
 Reşahât-ı Aynü'l-Hayât, 32
 Reşfü'n-Neşāyih, 246
 Reşîd, 103, 104, 240
 Rey, 117
 Rey, 71
 Reyhâne, 278
 Reyhâne, 279
 Reyy, 131, 134
 Ricâlü'l-Hadîs, 72
 Risāle fi İsbâti'n-Nübüvvât, 64
 Risāle fi Rub'i Düstûri'l-Müceyyeb, 40
 Risāle fi Tesbiti'r-Rusûl, 64
 Risāle-i İkbāliye, 246
 Rukneddîn ʿAlāʿüddevle, 301
 Rüm, 227, 250
 Rumeli, 62
 Rusçuklu Mustafa Beyânî, 29
Ruveyim, 245
 Rüyem, 207
 Rükneddîn ʿAlāʿü'd-Devle, 246
 Rükni-i Yemānī, 204
 Saâdetnâme, 65
 Şābit bin Kāvis bin Hürmüz, 138
 Saʿd, 92, 100, 124, 161
 Saʿd bin ʿAbdullāh, 124
 Saʿd bin Aḥnef, 121
 Saʿd bin ebî Vakḳāş, 134
 Saʿdeddîn Hamevî, 246

Sa'ad-ı Es'ad, 133, 135
 Şadreddīn, 250
 Şadreddīn Konevī, 250
 Safâeddin İsâ b. Mûsâ el-Bendenîcî, 42
 Şahîh-i Buḥârî, 272
 Şahîh-i Buḥârî, 166, 177, 271
 Şahîh-i Müslim, 271
 Sa'îd, 92, 128, 136, 172, 173, 174, 298
 Sa'îd-, 173
 Sa'îd bin Cebîr, 173
 Sa'îd bin Cebîrû't-tâbi'î, 172
 Sa'îd bin el-Ḥaccâc, 271
 Sa'îd bin Ḥanzala, 124
 Sa'îd bin Süleymân, 170
 Sa'îd-i Es'ad, 172
 Şâlih, 155
 Şâlih bin Ya'kûb, 289
 Şâlih ve Ḥasan bin Muḥammed ez-Za'ferânî, 179
 Salman, 67
 Sâmanî, 68
 Şandal, 48, 49, 50, 53, 55, 56, 311
 Şavâ'ik, 62, 93, 100, 147, 151
 Şavâ'ik, 156
 Şavâ'ik, 154
 Şavâ'ikde, 101
 Saykalî, 65
 Sefer Malak, 62
 Sefîne, 33
 Sefîne-i Evliyâ, 33
 Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr Şerh-i Esmâr-ı Esrâr, 33
 Sehî Bey, 29
 Sehl b. Abdullah et-Tüsterî, 68
 Sehl bin 'Abdullah, 216
 Sehl bin Ḥanîf, 130
 Sehl bin İbrâhîm, 206
 Sehl bin Sa'd, 276
 Sekrân, 243
 Selim Ağa, IV, 45, 49
 Selmân, 111, 112, 113, 114, 115
 Selmân-ı Fâris, 111
 Selmân-ı Fârisî, 111, 117
 Selmânü'l-Ḥayr, 111
 Semmâk bin Ḥarb, 132, 134
 Serahsî, 177
 Sermenrâ, 153, 155, 156, 157, 159, 243, 244, 303
 Serrâc, 68, 69
 Serrâc, 156
 Şevrî, 167, 179, 276
 Seyf bin Ḥâris, 124
 Seyyid Ahmed b. Hâmid el-Fahrî el-A'recî, 42
 Seyyid 'Alî, 306
 Seyyid Ali, 35
 Seyyid İbrâhîm, 305
 Seyyid İbrâhîmü's-Şehîr bi'l-Fâzil, 306
 Seyyid Sultân 'Alî, 306
 Seyyidü'l-Mürselîn, 103
 Şiddîk, 309
 Şiddîk, 277
 Şiddîk-i Ekber, 136
 Şiddîk-i Ekber, 241
 Sıffîn, 117
 Şıffîn, 99, 128, 129, 130, 134
 Şıffîn, 98
 Sîmurg, 200
 Sırrî, 177, 208, 209, 235, 236, 237, 251
 Sırrî-yi Sakaṭî, 196, 197, 219, 223, 235
 Sicistan, 71
 Sillâmî, 273
 Silmâs, 270
 Sinan Paşa, I, 31, 32, 42, 72, 73, 74, 75, 81, 313,
 314, 318, 321
 Sindî bin Şâhek, 148
 Sirâceddîn, 307
 Sistân, 216
 Siyâsetü'l-Mülük, 264
 Son Asır Türk Şâirleri, 29
 Sûk-ı Sorrâcan, 309
 Sultân Süleymân, 144
 Suriye, 68, 69, 71
 Süfyân bin 'Ayîne, 256
 Süfyân-ı Şevrî, 175
 Süheyl, 137
 Süheyl bin ebî Ḥayseme, 137
 Sühreverdî, 241

Süleymân el-Yetîmî, 162
 Süleyman Uludağ, 62
 Süleymaniye, IV, XXVII, 44, 45, 48, 49, 52, 54, 59, 319
 Süleymaniye Kütüphanesi, 43, 44, 49, 52, 59
 Süveyd bin Muḳarrin, 131
 Süyüfî, 30
 Şa'rânî, 66
 Şa'ebâ, 127
 Şa'ebî, 129, 131
 Şâfi'î, 229, 235, 256
 Şâfiî, 70
 Şâfi'i, 254, 257, 258
 Şâfi'iyye, 139, 234, 264, 266
 Şakîk, 148
 Şakîk, 147
 Şakîk Belhî, 147
 Şam, 30, 55
 Şâm, 96, 107, 113, 121, 150, 172, 206, 272, 274
 Şâmda, 113, 150, 273
 Şâmiyy-i Şûm, 121
 Şa'rânî, 66
 Şehâbeddîn, 241, 246
 Şehâbeddîn Ebû Hafṣ 'Ömer bin Muḳammedü'l-Bekrî es-Sühreverdî, 245
 Şehâbeddîn Sühreverdî, 305
 Şehâbeddin el-Hafâ, 71
 Şemsüddin E'z-Zehebî, 30
 Şerḥ-i Hemziyye, 93, 107, 112
 Şerḥ-i Hemziyye-i İbni Hacer, 69, 104
 Şerh-i Kasîde-i Ferezdak, 38
 Şerh-i Lugat-ı Târih-i Vassâf, 39
 Şerḥ-i Lüm'a, 261
 Şerḥ-i Meşnevî, 199, 239
 Şerḥ-i Meşnevî-i Kâşifî, 71, 241
 Şerh-i Mesnevi-i Kâşifî, 71
 Şerh-i Şevâhid-i Muğni'l-Lebîb, 39
 Şerhu Tecziyeti'l-Emsâr ve Tecziyeti'l-Âsâr, 40
 Şerḥü'l-Faṣîḥ ve'r-Reddi 'Aliyyü'l-Mufaḳḳal ve'r-Reddi 'Aliyyü'l-Halîl, 260
 Şevâhid, 105
 Şevâhidü'n-Nübüvve, 61
 Şevâhidü'n-Nübüvve, 61, 93, 97, 158
 Şeybânî, 255
 Şeyḥ 'Abduḳadir, 44
 Şeyḥ 'Abduḳadir, 183
 Şeyḥ 'Aḳîl-i Müncî, 183
 Şeyḥ 'Atṭâr, 205
 Şeyḥ Ebî Bekr eş-Şiblî, 183
 Şeyḥ Ebî'l-Ḥasan 'Alî bin Muḳammed bin Yûsuf el-Kureyşî, 183
 Şeyḥ Ebî'l-Fazl 'Abdulvâhid bin 'Abdul'azîz et-Teymî, 183
 Şeyḥ Ebî'l-Ferec et-Ṭarsûsî, 183
 Şeyḥ Ḥabbâb bin Ḳays el-Ḥarrânî, 183
 Şeyḥ Ḥamza, 225
 Şeyḥ Ma'rûf Kerhî, 183
 Şeyh Sandal, 49, 50
 Şeyh Seyfeyn, 44, 51
 Şeyḥ Şiblî, 220
 Şeyḥü'l-İslâm, 220
 Şeyhülislam Arif Hikmet kütüphanesi, 43
 Şîr u Şebîr, 105
 Şîṣ bin Naḫa'î, 125
 Şiblî, 212, 213, 215, 218, 220, 221, 222, 225
 Şifâ, 100
 Şuarâ-yı Tezkire-i Âmid, 313
 Şu'be, 165, 179
 Şu'ebî, 128
 Şunîzî, 233
 Şunîziyye, 170
 Şübeyb, 102
 Şücâ' bin Velîd, 169
 Şühedânâme, 65
 Şühedâ-yı deşt-i Kerbelâ, 123
 Şüreyḥ, 120
 Şüreyḥ bin 'Abdullâh, 124
 Şüreyḥ bin Nu'mân, 168
 Şüreyk bin 'Abdullâh, 168, 169
 Ṭabaka-i Râbi'a, 220
 Tabakât, 72
 Tabakât, 72
 Tabakât, 71, 93
 Tabakât-ı Şa'rânî, 66, 245

- Tabakâtu'l-Fukahâ, 30
 Tabakâtu'n-Nahviyyîn ve'l-Lugaviyyîn, 30
 Tabakâtu Fuhûli's-Şu'arâ, 71
 Tabakâtu'l-Eşfiyâ, 29
 Tabakâtu'l-Hanbeliye, 30
 Tabakâtu'l-Kübrâ, 66
 Tabakâtu's-Sûfiyye, 31
 Tabakâtu's-Şafi'iyye, 30
 Tabakâtu's-Şafi'iyye:, 30
 Tabakâtu's-Şuarâ, 30
 Taberânîde, 105
 Taberistân, 269
 Tabeyyün-i 'an, 265
 Tâcü'l-Ârifin, 233, 234, 284
 Tâhir bin Ahmedü'z-Zebîrî, 163
 Tahrân, 30
 Takî, 149
 Takrîr-i İbrâhîm Hareb, 160
 Talha, 92
 Talha ibni Muhammed, 163
 Tarîf, 129
 Târîh-i Bağdâdî, 252
 Târîh-i Haîib-i ebü Bekr-i Bağdâdî, 162
 Târîh-i Haîib, 67, 147
 Târîh-i İbni Hallikân, 69
 Târîh-i İbni Hallikân, 93, 145, 148, 153, 159, 161,
 175, 189, 217, 235, 244, 247, 249, 251, 252,
 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261,
 262, 263, 265, 267, 268, 270, 271, 272, 273,
 274, 277, 293, 300
 Târîh-i İmâm-ı Yâfi'î, 182
 Târîh-i Kebîr, 300
 Târîh-i Mes'ûdî, 293
 Târîh-i Nîşâbur, 70, 266
 Târîh-i Taberî, 67, 95, 96
 Târîh-i Yâfi'î, 67, 241
 Târîh-i Meşâhir-i Bağdâd, 47
 Tarih-i Nîşâbur, 70
 Târîh-i Taberî-i Kebîr Tercümesi, 68
 Târîh-i Timur-ı Gürkân, 36, 38
 Târîh-i Timurlenk, Timurnâme, 38
 Târîhu Nîşâbûr, 70
 Târîhu'l-Ümem, 68
 Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk, 67
 Târîhu'r-Ricâl, 72
 Tâtârî, 182
 Tâyife-i Yahûd, 141
 Tebük, 136
 Tefsîr-i Bahrû'l-Hakâyık, 250
 Tefsîr-i Cüremî, 260
 Tefsîr-i Ebî Cüreyh, 135
 Tefsîr-i Esmâ'ü's-Şu'arâ, 248
 Tefsîr-i Hasan, 135
 Tefsîr-i Kâşifî, 96
 Tefsîr-i Kur'an, 260
 Tefsîr-i Kur'an-ı 'Azîmü's-Şân, 264
 Tegalleb, 254
 Tegallüb, 260
 Tehzîb Üstüne Fevâid, 257
 Terceme-i Hâl, 72
 Tercüme-i Hey'eti'l-İslâmiyye, 40
 Tercüme-i Kâbûs-nâme, 39
 Tercüme-i Kitâb-ı Fezâilî'l-Hayl, 39
 Tercüme-i Nefahâtü'l-Üns, 31
 Tercüme-i Nefehât, 62
 Tercüme-i Ravzatü's-Şühedâ, 66
 Tercüme-i Târîh-i Timur, 38
 Tercüme-i Târîh-i Vassâf, 39
 Tercüme-i Tuyûr-ı Cârîha ve Zavâri-yi Sâide, 38
 Tezkîre-i Evliyâ, 194
 Tezkiratü'l-Evliyâ, 46, 312
 Tezkire-i Evliyâ, 86, 160, 193, 206, 207, 208, 212,
 215, 223, 227, 235, 237
 TEZKİRE-İ EVLİYÂ-İ BAĞDÂD, 90
 Tezkire-i Evliyâ-i Bağdad, 43, 50, 319
 Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd, III, IV, 34, 37, 41, 42,
 43, 60, 72, 313
 Tezkire-i Evliyâ-yı Şeyh 'Attâr, 160
 Tezkire-i Osmâniye, 28
 Tezkiretü Üli'l-Elbâb fi Menâkıbi's-Şarânî Seyyidî
 'Abdilvehhâb, 66
 Tezkiretü'l-Evliya, I
 Tezkiretü'l-Evliyâ, I, 28, 31, 32, 60, 318, 319, 320
 Tezkiretü'l-Evliyâ, 51

Tezkiretü'l-Evliyâ, 83, 189, 200
 Tezkiretü'l-Evliyâ Menâkıb-ı Etkiyâ ve Evliyâ, 49
 Tezkiretü'l-Evliyâ,, 28
 Tezkiretü'l-Evliyâ-i Nazmîzâde, 50
 Tezkiretü'l-Evliyâ-yı Şeyh °Attâr, 176
 Tezkiretü'l-Huffâz, 30
 Tezkiretü'l-Şuarâ, 28
 Tıbyândan, 96
 Timur, 38, 63
 Timur Tarihi, 38
 Tirmizî, 180, 256
 Tirmizi, 272
 Topkapı, II, XXVII, 42, 44, 46, 47, 56, 87, 318
 Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, 44
 Tuğluk, 87
 Tulum, 32
 Tüs, 219
 Türer, 60
 Türk, XXVII, 28, 29, 31, 32, 62, 315, 316, 317,
 318, 320, 321
 Türk Edebiyatı Tarihi, 41
 Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, 68
 Türkçe, I, II, 39, 40, 43, 45, 47, 49, 54, 59, 60, 316,
 318, 319, 321
 Türkiye, 43, 72, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321,
 322
 Türkiye Gazetesi, 34
 Tüster, 216
 °Ubeyd, 92
 °Ubeydullâh, 120
 °Ubeydullah bin Ziyâd, 106
 °Ubeydullâh bin Ziyâd, 119
 Ubeydullâh bin Ziyâd, 121
 °Ubeydullah ibni Ziyâd, 109
 °Udayy bin Şâbit, 128
 Uğur, 64
 Uhbân, 134
 Uhud, 127, 129, 130, 131, 137
 Uhudda, 100
 °Ukbe bin °Amr, 129
 Uludağ, 61, 62, 69
 °Umer, 92
 Urve, 118
 °Uşmân, 92
 Uşûl u Fürû°, 254
 Uşûlü'd-Dîn, 265
 °Uyünü'd-Dîn ve'd-Dünyâ, 264
 Uzun İbrâhim Paşa, 37, 41
 Übey, 188
 Ümmü Seleme, 105
 Ümmü'l-Kurrâ, 69
 Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe, 30
 Vâhîdî Muhammed bin ebî Naşr el-Ĥamîdî, 271
 Vakî° ibni el-Cerrâh, 256
 Vâkıdî, 293
 Vâkıdî, 72
 Vaqqâş bin Mâlik, 124
 Vâşıkbillâh, 159
 Vâsıt, 257, 268, 299
 Vassâf, 33
 Vassaf Târîhi, 36
 Vassâf Târîhi, 39
 Vassâf, 33
 Vefâyâtü'l-A'yân, 30
 Vefeyâtü'l-A'yân, 69, 70
 Vehb, 133
 Vehb bin °Abdullâh, 124, 132
 Vekâyiu'l-Fuzalâ, 36
 Vekî°, 177
 Velîd, 169
 Velidü'l-Kindî, 164
 Veysî, 37, 38, 55
 Vezîrân, 278
 Yahûd, 160
 Yahûdî, 142, 222
 Yahyâ, 151, 152
 Yahyâ bin Ektem, 151
 Yahyâ bin Maḥfûz, 287
 Yahyâ bin Müslimü'l-Mâzenî, 124
 Yahyâ bin Sa°du'l-Enşârî, 276
 Yahyâ bin Sa°îdü'l-Enşârî, 162
 Yahyâ bin Zekerıyyâ, 106
 Ya°küb, 163, 164
 Ya°küb, 216

Ya'küb bin İbrâhîm bin Habîb bin Huneys bin Sa'd
 bin Haniyyetü'l-Enşârî, 161
 Ya'küb bin İshâk, 138
 Ya'küb ibni's-Sekîr, 255
 Yakut El-Hamavî, 29
 Yâsin, 311
 Yavuz, 29, 30, 31, 64, 81
 Yavuz Sultan Selim, 66
 Yehüdî, 113
 Yemen, 67
 Yezîd, 106, 107, 110, 119, 123, 266
 Yezîd, 266
 Yezîd bin °Abdullâh, 165
 Yezîd bin el-Hâris, 108
 Yezîd bin Muhâcir, 124
 Yezîd bin °Ömer bin Hebîre, 143
 Yezîd bin Ziyâd, 124
 Yuşa, 43, 48, 49, 50, 51, 53, 55
 Yûşa°, 94
 Yücer, 33
 Zādü'l-Mesîr fî °İlmü't-Takrîr, 300
 Za'ferâniyye, 256
 Zâhid, 248
 Zâhirî, 244
 Zakir Kadiri Ugan, 68
 Zâtü'l-Kurâ, 113
 Zehebî, 67
 Zehrâ, 145
 Zehr-i Mârzâde Seyyid Rızâ, 29
 Zekî, 156
 Zekî, 153
 Zeyd, 136, 254
 Zeyd bin Erkam, 135
 Zeyd bin Hâlid, 136
 Zeyl-i Siyer-i Nâbî, 37
 Zeylû Târîhi Nişâbûr, 71
 Zeynel°âbidîn, 294
 Zeynelâbidîn, 38
 Zeynüddîn, 274
 zi'n-Nüreyne, 263
 Zikr-i °Ankâ, 261
 Zilkifl, 96
 Zilkifl, 96
 Ziyâ'e'd-dîn, 241
 Ziyar, 39
 Ziyaret-i Evliyâ, 32
 Zü'l-karneyn, 97
 Zübeyr, 92, 128, 172
 Zübeyr bin el-°Avvâm, 275
 Züfer, 163
 Züheyr bin Harb, 170
 Züheyr bin Harbû't-tâbi'î, 170
 Züheyr bin Hassân, 124
 Zührî, 165, 167
 Zülfikâr, 100
 Zülkarneyn, 97
 Zünnün, 198, 199, 200
 Zünnün-ı Mısrî, 44, 198, 200, 227

